DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

Hüseyin ARSLAN

Dinî Gruplar ve Siyaset

-YENİ ASYA-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Hüseyin ARSLAN

05.06.1966 tarihinde İzmir/Ödemiş'te doğdu. İlk ve orta öğrenimini Ödemiş'te tamamladı. 1986 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne girdi ve 1990 yılında bu bölümden mezun oldu. 1999 yılında Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı'nda hazırladığı *"Seyyid Bey ve Şeyhülislam Mustafa Sabri'ye Göre Hilâfet Meselesi"* isimli teziyle yüksek lisansını bitirdi. Yine Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı'nda hazırladığı *"Dinî Gruplar ve Siyaset: Yeni Asya Grubu Örneği"* konulu teziyle Şubat 2011'de doktora çalışmasını tamamladı. Arapça ve İngilizce bilen, evli ve iki çocuk babası olan yazar, Kasım-2011'de Ondokuz Mayıs Üniversitesi İletişim Fakültesi'ne Yardımcı Doçent olarak atanmıştır.

YAYINLAR

Yayına Hazırlama: *Ahmet Hamdi Akseki*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 2004.

Teknik Danışmanlık: Üstâd-ı *Hayat I-II*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 2004.

Hakemli Dergilerdeki Makaleler

- Dr. Hüseyin Arslan, "Yasemin Devriminin Etkisindeki Tunus'un Siyasal Sistemine Bir Bakış", *Türkiye Günlüğü*, S. 105, Ankara Kış 2011, ss. 47- 64.
- Dr. Hüseyin Arslan, "Bir Doğrudan Eylem Hareketi Olarak Greenpeace (Yeşil Barış)", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 23, Isparta Mayıs 2011, ss. 252 – 262.
- Dr. Hüseyin Arslan, "Hilâfet Tartışması: Seyyid Bey ve Şeyhülislâm Mustafa Sabri Örneği", *Dinî Araştırmalar*, C. 13, S. 37, Ankara Haziran 2011, ss. 45 - 62.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ankara Okulu Yayınları: 145

© Ankara Okulu Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
Dizgi ve kapak: Ankara Dizgi Evi
Baskı, kapak baskısı, cilt: Bizim Repro Ofs. Mat. San. Tic. Ltd. Şti.
Birinci basım: Ocak 2012

ISBN 978-9944-162-48-7

Ankara Okulu Yayınları
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/81 İskitler/Ankara
Tel/Faks: (0312) 341 06 90
web: www.ankaraokulu.com
e-mail: ankaraokulu@ankaraokulu.com
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Dinî Gruplar ve Siyaset
-YENİ ASYA-

Hüseyin ARSLAN

Ankara Okulu Yayınları
Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org
Ankara 2012

KISALTMALAR

AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
AP	: Adalet Partisi
A.Ş.	: Anonim Şirket
BBP	: Büyük Birlik Partisi
BÇG	: Batı Çalışma Grubu
BTP	: Büyük Türkiye Partisi
CGP	: Cumhuriyetçi Güven Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP	: Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
DEP	: Demokrasi Partisi
DGM	: Devlet Güvenlik Mahkemesi
DİB.	: Diyanet İşleri Başkanlığı
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DM	: Danışma Meclisi
DP	: Demokrat Parti – Demokratik Parti
DSP	: Demokratik Sol Parti
DTP	: Demokrat Türkiye Partisi
DYP	: Doğru Yol Partisi
FP	: Fazilet Partisi
Haz.	: Hazırlayan
HP	: Halkçı Parti
IDP	: Islahatçı Demokrasi Partisi
İGT	: İstanbul Gençlik Teşkilatı
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
MBK	: Milli Birlik Komitesi
MC	: Milliyetçi Cephe
MÇP	: Milliyetçi Çalışma Partisi
MDP	: Milliyetçi Demokrasi Partisi
MGK	: Milli Güvenlik Konseyi - Milli Güvenlik Kurulu
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MİT	: Milli İstihbarat Teşkilatı
MNP	: Milli Nizam Partisi
MSP	: Milli Selâmet Partisi
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
RP	: Refah Partisi
SHP	: Sosyaldemokrat Halkçı Parti
SODEP	: Sosyal Demokrat Halkçı Parti
SP	: Saadet Partisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TİP	: Türkiye İşçi Partisi
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
YTP	: Yeni Türkiye Partisi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ **7**
GİRİŞ **9**

BİRİNCİ BÖLÜM
DOĞUŞ VE YAPILANMA **55**
I. SAİD NURSİ'DEN SONRA NUR CEMAATİ'NİN DURUMU 55
A. Zübeyir Gündüzalp'in Lider Seçilmesi 56
II. YENİ ASYA GRUBU'NUN DOĞUŞU 60
A. Nur Cemaati'nin Gazete Çıkarma Çalışmaları 60
1. Zülfikâr Gazetesi 62
2. Uhuvvet Gazetesi 63
3. İttihad Gazetesi 64
4. Yeni Asya Gazetesi 67
III. YENİ ASYA GRUBU'NUN YAPILANMASI 71
A. Yeni Asya Grubu Lideri Mehmet Kutlular 71
B. Yeni Asya Grubu'nun Finans Kaynakları 88
1. Yeni Asya Eğitim Kültür ve Araştırma Vakfı 89
2. Yeni Asya Yayınları 91
3. Dergiler 97

İKİNCİ BÖLÜM
SAİD NURSİ'NİN SİYASİ MİRASI **105**
I. SAİD NURSİ VE SİYASET 105
A. Said Nursi'nin Siyasete Bakışı
ve Risale-i Nur'daki Siyaset Anlayışı 108
B. Said Nursi'nin Siyaset Stratejileri 113
1. "Eski Said" Dönemi
ve Stratejik Sonuç Alma Siyaseti 113
2. "İkinci Said" veya "Yeni Said" Dönemi
ve Stratejik Geri Çekilme/Pasifleşme Siyaseti 119
3. "Üçüncü Said" Dönemi ve Stratejik Taraf Olma Siyaseti. 130

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BÖLÜNME, PARÇALANMA VE KOPMALAR **153**
I. BÖLÜNMELERİN ANAHTAR KAVRAMI: SİYASET 153
II. PARTİ KURMA ÇALIŞMALARI VE KOPMALAR 156
III. HEKİMOĞLU İSMAİL'İN AYRILMASI 169
IV. SAKARYA GRUBU'NUN KOPMASI 172
V. FETHULLAH GÜLEN GRUBU'NUN AYRILMASI 173
VI. MEHMET KIRKINCI GRUBU'YLA YOLLARIN AYRILMASI 183

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

VII. "ÜÇ MEHMETLER" TABİRİNİN BİTMESİ..... 191
VIII. 1991 SEÇİMLERİ VE YENİ KOPMALAR..... 198

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
YENİ ASYA GRUBU VE ASKERİ MÜDAHALELER.....201
I. YENİ ASYA CEMAATİ'NİN DARBELERE KARŞI ÇIKMASI..... 201
A. Yeni Asya'nın 12 Mart 1971 Muhtırası'na Karşı Çıkması.... 208
B. Yeni Asya'nın 12 Eylül 1980 Darbesi'ne Karşı Çıkması..... 227
1. Yeni Asya'nın 1982 Anayasası'na "Hayır" Oyu Vermesi .. 241
C. Yeni Asya'nın 28 Şubat 1997 Sürecine Bakışı..... 246
D. Yeni Asya'nın 27 Nisan 2007 Bildirisine Bakışı..... 263

BEŞİNCİ BÖLÜM
YENİ ASYA GRUBU VE SİYASET.....277
I. NURCULAR VE SÜLEYMAN DEMİREL..... 283
II. YENİ ASYA VE GENEL SEÇİM DÖNEMLERİ (1961-2007)..... 294
A. Nurcular ve 15 Ekim 1961 Genel Seçimleri..... 294
B. Nurcular ve 10 Ekim 1965 Genel Seçimleri..... 298
C. Nurcular ve 12 Ekim 1969 Genel Seçimleri..... 302
D. Yeni Asya Grubu ve 14 Ekim 1973 Genel Seçimleri 306
E. Yeni Asya Grubu ve 5 Haziran 1977 Genel Seçimleri..... 325
F. Yeni Asya Grubu ve 14 Ekim 1979 Ara Seçimleri 335
G. Yeni Asya Grubu ve 6 Kasım 1983 Genel Seçimleri..... 338
H. Yeni Asya Grubu ve 29 Kasım 1987 Genel Seçimleri..... 345
I. Yeni Asya Grubu ve 20 Ekim 1991 Genel Seçimleri..... 351
İ. Yeni Asya Grubu ve 24 Aralık 1995 Genel Seçimleri..... 357
J. Yeni Asya Grubu ve 18 Nisan 1999 Genel Seçimleri 363
K. Yeni Asya Grubu ve 3 Kasım 2002 Genel Seçimleri..... 375
L. Yeni Asya Grubu ve 22 Temmuz 2007 Genel Seçimleri..... 391
III. 22 TEMMUZ 2007'DEN SONRA
"DEMOKRAT MİSYON"UN SEYİR DEFTERİ..... 410

SONUÇ.....423
KAYNAKÇA.....441
DİZİN.....451

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÖN SÖZ

Dinî Gruplar ve Siyaset -Yeni Asya Grubu Örneği- isimli tez çalışmamız, Nur Cemaati'nin ana kolu olarak yoluna devam eden Yeni Asya Grubu'nun siyasetle ilişkisini irdelemektedir.

Zaman içinde çeşitli sebeplerle yaşadığı bölünmelerle güç kaybeden Yeni Asya Grubu, siyasete ve askerî müdahalelere bakışı açısından Nur Cemaati'nin diğer gruplarından bariz bir şekilde ayrılmaktadır.

İşte bütün bunları ele alan çalışmamız; giriş, beş bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır.

Çalışmamızın giriş kısmında din, siyaset ve grup/cemaat kavramları, Nurculuk, Said Nursi ile Nurculuğun nasıl algılandığı ve Nurculuğun tarikat mı, cemaat mi olduğu tartışmaları üzerinde durulmaktadır.

Tezimizin birinci bölümü Yeni Asya Grubu'nun doğuşuna ve yapılanmasına ayrılmıştır. Bu bölümde Said Nursi'den sonra Zübeyir Gündüzalp'in lider seçilmesi ve onun başlattığı gazete ve yayın faaliyetleri ele alınmakta, Yeni Asya Grubu'nun yapılanması, bugünkü lider Mehmet Kutlular hakkında bilgiler aktarılmakta ve grubun finans kaynakları irdelenmektedir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde Said Nursi'nin bıraktığı siyasi miras analiz edilmektedir. Bu bölümde Said Nursi'nin siyasete bakışı, Risale-i Nurdaki siyaset anlayışı ve hayatının üç evresinde geliştirdiği siyaset stratejileri masaya yatırılmaktadır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde Yeni Asya'dan kopmalar üzerinde durulmaktadır. Bu kopmaların perde arkasındaki sebeplerden birinin siyaset olduğu işlenmekte ve parti kurma çalışmaları sebebiyle oluşan ayrılıklardan, Sakarya Grubu'ndan Fethullah Gülen'e, Mehmet Kırkıncı Grubu'ndan Nur Cemaati içinde şöhret bulan "Üç Mehmetler" tabirini bitiren ayrılıkların sebepleri açıklanmaktadır.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rahtey.org

Tezimizin dördüncü bölümü ise Yeni Asya Grubu'nun askerî müdahalelere bakışına ayrılmıştır. Grup, sebebi ne olursa olsun ve hangi iktidarı hedeflerse hedeflesin askerî müdahalelere karşı çıkmakta ve demokrasiden yana tavır almaktadır. Zaten Yeni Asya'yı diğer Nurcu gruplardan ayıran özelliklerin başında bu karşı çıkış gelmektedir.

Çalışmamızın beşinci ve son bölümü Said Nursi'nin bıraktığı siyasi mirası katı bir şekilde sahiplenen Yeni Asya Grubu'nun Süleyman Demirel'le olan ilgisine ve genel seçim dönemlerindeki (1961-2007) hareket tarzına ayrılmıştır. Grup, aktif siyaset içinde olduğu sürece Demirel'e destek vermiş ve ondan sonra da kuratın süvarisine bakmadan "demokrat misyon" savunuculuğunu sürdürmüştür. Yeni Asya, takip ettiği bu siyasi çizgiyi açıkça deşifre etmekten de kaçınmamaktadır. Bu bölüm bütün bu ilişkileri ortaya koymaktadır.

Tezimizin sonuç kısmı, çalışma boyunca ulaşılan bilimsel bilgilerden hareketle, ortaya konulan argümanlar doğrultusunda yapılan analizleri ve varılan neticeleri kapsamaktadır.

Böyle bir yol haritasının ürünü olan çalışmamızı hazırlayıp teslim edene kadar bana verdikleri destek ve yönlendirmeleri sebebiyle tez savunması aşamasında sağlık problemi sebebiyle danışmanlıktan feragat etmek zorunda kalan Prof. Dr. Hayati Hazır'a, tez izleme komitesinde yer alan Prof. Dr. Anıl Çeçen'e ve tez izleme komitesi üyeliğiyle beraber sonradan danışmanlığımı da üstlenen Prof. Dr. Ümit Özdağ'a minnet ve şükranlarımla beraber teşekkürlerimi arz ederim. Ayrıca bana arşivlerini açarak Said Nursi ile ilgili kaynaklara rahatça ulaşmamı sağlayan ve yakın ilgi gösteren Yeni Asya Gazetesi Ankara Temsilciliği çalışanlarına da teşekkürü bir borç bilirim.

Hüseyin Arslan
Ankara 2011

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

GİRİŞ

Türkiye'de, tarihsel kökenleri oldukça eski olan ve artık kültürümüzün bir parçası haline gelen tarikatların ve dinî grupların olduğu bilinmektedir. Temelde belli bir İslâm anlayışının temsilcileri olarak hayatiyetlerini devam ettiren bu tarikat ve dinî grupların, Türkiye'nin değişen konjektürel yapısına göre yenilendikleri, özellikle de çok partili hayatla beraber kamusal alana daha fazla eklemlendikleri görülmektedir. Doğal olarak bu durum, siyaset alanına da taşınan Türkiye'deki din eksenli tartışmaları tetiklemektedir.

Bu tartışmalar hemen hemen herkesin ilgisini çekmekle beraber, yüzeysel olmaktan öteye geçemediği için ne dinin ve ne de tarikat ve dinî grupların doğru olarak algılanmasını sağlamaktadır. Öyle ki dinî gruplarla tarikatlar birbirine karıştırılmakta ve aralarında bir fark olduğu gözden kaçırılmaktadır. Geçmiş dönemlerde bu konuyla ilgili yapılan bilimsel çalışmalara genelde ön yargılarla yaklaşıldığı ve bu alanda bilimsel çalışmalar yapmaktan imtina edildiği için bu fenomenlerin akademik düzeyde tartışılabileceği yeterli ortam tam olarak oluşturulamamıştır. Bu yüzden tarikat ve dinî grupların işlevleri ve toplumsal alana olan etkileri yeterince açıklığa kavuşturulamamış ve bunları yönlendiren şeyh, üstat vb. önderlerin isimleri de birer tabu olmaktan öteye pek gidememiştir. Ancak son zamanlarda yapılan bilimsel çalışmaların bu konudaki sorunları yavaş yavaş izole ettiği de gözlemlenmektedir.

Cumhuriyetin ilânıyla başlayan dönemde Türk toplumu, yapılan yeni reformlarla İslâm'ın getirdiği normlar gereği gelenekselci cemaat tipi bir yapıdan modern toplum tiplerine özgü seküler bir yapıya doğru dönüştürülmeye tabi tutulmuştur. Bu yapıya eklemlenmek istemeyen ve geleneksel cemaat yapısını sürdürmeye çalışan tarikatlar ve dinî cemaatler, genelde ya iyice içe kapanarak ya da yeraltına çekilerek uzun süreli bir sessizliğe bü-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

rünmüşlerdir. Bu durum çok partili hayata geçildikten sonra 14 Mayıs 1950'de Demokrat Parti'nin iktidara gelmesine kadar sürmüştür. Demokrat Parti'nin iktidarı döneminde dinî alanda başlayan kısmî rahatlama süreciyle beraber tarikat, dinî cemaat vb. yapılarda bir hareketlilik görülmektedir.

Ancak bu hareketliliğin toplumda bir ikilem yarattığını da gözden kaçırmamak gerekir. Bu durum bir taraftan tarikat ve dinî cemaatler açısından bakıldığında olumlu bir gelişme olarak algılanırken, tarikatlara ve dinî cemaatlere karşı olanlar açısından ise endişe verici bulunmuş ve bunlar cumhuriyet ideolojisini yıkmaya yönelik irticaî hareketler olarak değerlendirilmiştir. Bu tür endişeler günümüzde de sürmekte ve bu tür yapıların faaliyetleri hâlâ, cumhuriyet kazanımlarını yok etmeye yönelik olarak algılanabilmektedir. Öyle ki bunlar demokrasiye müdahele anlamını taşıyan bildirilere konu olabilmektedir.

Türkiye'nin toplumsal şartları içinde ortaya çıkmış olan ve kurucusu Said Nursi'nin hayat felsefesini sürdürmeye çalışan Nurculuk hareketi de ifade ettiğimiz süzgeçten geçmiş ve toplumun bir kesimi tarafından gerici bir akım olarak değerlendirilmiştir. Bir taraftan Nurculuğun tarikat mı cemaat mi olduğu çok tartışılmış, diğer taraftan da ismi bir tabu olarak gösterilen Said Nursi, tek parti ve dine ılımlı bakan Demokrat Parti iktidarları döneminde sıkı bir takibata alınmış ve mecburî ikametlere tabi tutulmuştur.

Kendisi ve hareketi sürekli gözlem altında tutulmasına ve sıkı takibata maruz bırakılmasına rağmen "Bediüzzaman" olarak tavsif edilen Said Nursi, yaşadığı dönem itibarıyla derin izler bıraktığı, verdiği mesajlarla modernleşme tarihimize katkı sağladığı iddia edilen bir din âlimidir. Nurculuk ise kendine özgü orijinal yapısıyla Türkiye'deki en köklü ve en güçlü dinî gruplardan biri olarak kabul edilmekte ve Said Nursi'nin telif ettiği Risale-i Nurlar sayesinde sosyolojik bir vakıa olarak günümüzde de hayatiyetini devam ettirmektedir. Ancak Nurcular Said Nursi'nin 23 Mart 1960'ta vefat etmesinden sonra zaman içinde yaşanan çeşitli sebeplerle farklı gruplara bölünmüşlerdir. Bu gruplardan birisi, daha doğru bir ifadeyle, Nurculuğun ana kolu kabul edilen Yeni Asya Grubu'dur.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

A. Tezin Konusu ve Amacı

"Dini Gruplar ve Siyaset: Yeni Asya Grubu Örneği" isimli tezimizin konusunu, Said Nursi'den sonra çeşitli gruplara bölünen Nur Cemaati'nin ana kolu olan ve ismini "Yeni Asya Gazetesi"nden alan Yeni Asya Grubu oluşturmaktadır.

Çalışmamız, söz konusu grubun ortaya çıkmasını ve yapılanmasını, finans kaynaklarını, bölünmelerle zayıflamasını, demokrasiyi sekteye uğratan askeri müdahalelere bakışını ve Said Nursi'den miras kalan siyaset geleneği üzerinden siyasetle ilişkilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Ancak unutulmamalıdır ki dinî bir grubu çeşitli boyutlarıyla ele alarak sosyolojik bir analize tabi tutmak, böyle bir grubun kendine özgü karakteristik özelliklerini ortaya koyarak toplumsal bazda sahip olduğu rolü açığa çıkarmak çok kolay olmasa gerektir. Üstelik çok politize olan, tabir caizse siyasetle yatıp siyasetle kalkan bir grubun siyasete bakışını irdeleyerek, siyaseten takip ettiği çizgiyi tahlil etmek ve elde edilen veriler ışığında Türk siyasetinde işgal ettiği konumu ortaya koymak, durumu daha da zorlaştırmaktadır. Çünkü dinî bir gruptan siyasetle böylesine içli-dışlı olmaktan ziyade, sosyal bütünleşmeye katkı yapması, toplumsal düzenin ve istikrarın sağlanmasına destek vermesinin beklenmesi doğaldır.

B. Önemi

Said Nursi ve Nurculuk hakkında pek çok bilimsel araştırma yapıldığı, Said Nursi'nin hayatını ve davasını işleyen, Nurculuğu farklı yönleriyle konu edinen kitapların neşredildiği ve bu fenomenlerin çeşitli platformlarda tartışıldığı bilinmektedir. Bütün bunlar, yeri geldikçe, çalışmamızın şekillenmesine katkı sağlayan önemli referans kaynakları olarak kullanılacaktır.

Tezimizin önemi 27 Mayıs 1960 İhtilâli'nin sebeplerinden biri olarak gösterilen bir gelenekten gelen ve Nur Cemaati'nin her seçimde parti değiştiren diğer bazı gruplarıyla karşılaştırıldığında hiç parti değiştirmeyen, askerî müdahalelere karşı çıkan, ayrıca 1982 Anayasası'na da "hayır" diyen ve bu tavırlarını açıkça deklare eden Yeni Asya Grubu'nun "siyasi duruş"u ve "siyasi tercih"inden kaynaklanmaktadır.

Ücretsiz TBB Kitap Arşivi - https://arsiv.org

Yeni Asya Grubu'nu, belirlediğimiz çerçevede ele alarak işleyen başka bir çalışmanın olmaması çalışmamızın önemini daha da arttırmaktadır. Çalışmamız ayrıca, Said Nursi'nin siyasi mirası üzerinden, özelde Yeni Asya Grubu'nun genelde ise Nur Cemaati'nin kalburüstü diğer gruplarının da siyasi tercihlerini, tarihî kronoloji içerisinde deşifre etmesi ve Nurcular-Süleyman Demirel ilişkisini ortaya koyması açısından da bir ilk olma özelliği taşımaktadır.

C. Yöntem

Bu tezi hazırlarken yol haritamızda öncelikle din-siyaset ve grup/cemaat kavramlarının tanımı yapılmakta, oradan Nurculuk, Said Nursi ile Nurculuğun nasıl algılandığı ve Nurculuğun tarikat mı, cemaat mi olduğu tartışmalarına geçilmektedir. Yeni Asya Grubu'nun doğuşu ve yapılanmasından, bugünkü lider Mehmet Kutlular ve grubun finans kaynakları hakkında bilgiler aktarıldıktan sonra Said Nursi'nin bıraktığı siyasi miras analiz edilmektedir. Yeni Asya'dan kopmalar üzerinde durulmasından ve Yeni Asya Grubu'nun askerî müdahalelere bakışının irdelendiği bölümden sonra da Said Nursi'nin bıraktığı siyasi mirası katı bir şekilde sahiplenen ve gelenekselleştiren Yeni Asya Grubu'nun Süleyman Demirel'le olan ilgisi ve genel seçim dönemlerindeki hareket tarzı ortaya konmaktadır.

Said Nursi, hareketini geleneksel tarikat modeli çerçevesinde faaliyette bulunmak yerine Kur'an'daki hakikati yaymanın bir aracı olarak ön plâna çıkardığını sık sık beyan etmesine rağmen -bilimsel eserler de dâhil olmak üzere- bu konuda yazılan eserlerin pek çoğunda Nurculuğun bir tarikat olup olmadığı tartışma konusu edilmiştir. Bu açıdan, Said Nursi'nin ve Nurculuğun nasıl algılandığı ve Nurculuğun bir tarikat olup olmadığı, çalışmamızda üzerinde durulan ve irdelenen konulardan birisidir.

Said Nursi'ye, tek parti döneminin ve bu dönemin modernleştirici politikalarının en sancılı evrelerinde toplumsal muhalefetin temsilcilerinden biri olma ve modernleştirici aydın bürokrat elitlerin tam karşısındaki toplumu temsil görevi de yüklenmiştir. Daha sonraları gelenekselleşen bu temsil edişin üstlendiği barışçı ve sağlıklı toplumsal muhalefet, öncelikli olarak dinî

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rahley.org

veya siyasî bir muhalefet olmaktan öte, doğrudan toplumun ihtiyaçlarını ve arayışlarını gözeten toplumsal bir muhalefet olarak algılanmıştır. Kendisine böyle bir toplumsal muhalefet rolü yüklenen Said Nursi'nin ve talebelerinin tek parti iktidarı döneminde maruz kaldığı sıkıntıların perde arkasında, zikredildiği gibi Said Nursi'nin temsil ettiği bu toplumsal muhalefetin bir etkisinin olup olmadığı merak konusudur.

Said Nursi, üç döneme ayrılan, sıkıntılarla ve sürgünlerle dolu uzun bir hayat yaşamıştır. Kendisi hayatını "müspet hareket" etme üzerine kurgulamıştır. Osmanlı'nın son ve Cumhuriyet'in ilk yıllarına denk gelen hayatının ilk döneminde Said Nursi siyasetle içli-dışlıdır. Tek parti iktidarına tekabül eden yaşamının ikinci döneminde bu tutum terk edilmiş, siyasetle uğraşmak hoş görülmemiş, izleyenlere de siyaset değil aydınlanma telkin edilmiştir. Ayrıca "Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım" söylemi sloganlaştırılmıştır. Bu açıdan Said Nursi'nin slogan haline getirdiği bu söylem, realiteyi mi yansıtmaktadır yoksa kendisini ve hareketini korumaya, kollamaya yönelik bir kılıf bulma gayreti midir? Bu sorunun cevabı çalışmamızda üzerinde önemle durulan bir başka konudur.

Said Nursi, çok partili hayatla başlayan hayatının üçüncü evresinde ise "ehveni şer" tabirini de kendisine düstur edinerek, kendine göre haklı sebeplerle, bir seçmen olarak Demokrat Parti'ye oy vermiştir. Said Nursi'nin DP'ye oy vermesi ve talebelerini de DP'ye oy vermeye yönlendirmesi de, 27 Mayıs 1960'ta Demokrat Parti'ye karşı yapılan ihtilâlin perde arkasındaki sebeplerden biri olarak gösterilmiştir. Gerçekten de Said Nursi'nin DP'ye oy vermesi ve taraftarlarını da DP'ye oy vermeye yönlendirmesi 27 Mayıs İhtilâli'nin sebeplerinden biri sayılabilecek kadar önemli midir?

Said Nursi 23 Mart 1960'ta vefat etmiştir. Onun vefatıyla cemaatinin yetimlik hissiyle hızlı adımlarla parçalanmaya doğru gittiği bilinmektedir. Ancak bu bölünmelerin sebebi, Said Nursi'sizlikten mi yoksa başka etmenlerden mi kaynaklanmaktadır? Said Nursi'nin klasik tarikat örgütlenmesine karşı olması ve yerine geçecek bir halef bırakmaması yüzünden Nur Cemaati'nin bölünme tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı kolaycılığına kaçmak,

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

kanaatimize göre realiteyi görmezlikten gelmektir. Çünkü daha Said Nursi hayattayken 1956 yılında Risalelerin Latin harfleriyle basılmasına karşı çıkan Hüsrev Altınbaşak'ın muhalefeti ve Said Nursi'nin vefatından sonra cemaati yönlendirmeye çalışan kanaat önderlerinin yaptıkları toplantılarda fikir ayrılıklarına düşmesi göz önüne alındığında, kopmaların en önemli iki sebebi ortaya çıkmaktadır: Liderlik beklentisi ve siyasi konulardaki anlaşmazlık. Liderlik beklentisi bir tarafa, yapılan toplantılarda hararetle tartışılan konulardan biri cemaatin "siyasi bir teşkilât kurması" yönündeydi. Dinî bir cemaatin aslî işlevlerini bir kenara bırakarak, siyasî bir teşkilât kurmayı tartışması ne kadar doğrudur? Neticede Nur Cemaati'nin ileri gelenlerinin özellikle bu iki konuyla beraber çeşitli konularda fikir ayrılığına düşmeleri cemaatten kopmaları getirmiştir.

Din ve siyaset ilişkisinin bir olgu olarak tarih boyunca insanların tartıştığı konuların başında geldiği ve Türkiye'de de mevcut siyasal sistem içindeki en hararetli tartışma konularından biri olduğu şüphesizdir. Türkiye'deki din ve siyaset tartışmalarında siyasal aktörlerin ve siyasi partilerin yanı sıra aktif rol oynayan taraflardan birisi de dinî gruplar ve tarikatlardır. Dinî grupların ve tarikatların sahip oldukları güç ve ekonomik imkânlar, siyaset ekseninde oynadıkları rol spekülasyonlara açık bir konudur. Bu yüzden güçlü tarikat ve dinî grupların din-siyaset ilişkilerinin ilgi odağı olmalarının, bir siyasi partiyi iktidara taşıyacak kadar olmasa da seçim barajını aştırabilecek kadar oy potansiyeline sahip oldukları iddiasının, bunlardan oy alamayan siyasi partilerce istismar konusu edilebileceği de açıktır.

Bu açıdan Yeni Asya Grubu'nun siyasi tavrını açıkça ortaya koyması, Demokrat Parti geleneğine destek vermesi ve askeri müdahaleleri sertçe eleştirmesi dikkatleri bu grubun üzerine daha çok çekmektedir.

Nur Cemaati'nden ayrılan diğer gruplara göre daha fazla politize olan Yeni Asya Cemaati, günümüze kadar takip ettiği siyasi çizgiyi hiç değiştirmemiş bir gruptur. Said Nursi'nin "demokrat misyon" mirasını sonuna kadar sahiplenen Yeni Asya Grubu'nun, özellikle Mehmet Kutlular liderliğinde başlayan sü-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rahley.org

reç içinde Süleyman Demirel'e verdiği kesintisiz destek sebebiyle, "Demirelci Nurcular" lakâbıyla anıldığı bilinmektedir. Bu yüzden Mehmet Kutlular'ın bu hareket tarzı eleştiri konusu edilmiş ve beraberinde Yeni Asya Grubu'ndan kopmaları getirmiştir. Bu kopmalar ve ayrılıklar doğal olarak Yeni Asya Grubu'nu zayıflatmıştır.

Yeni Asya'dan bu kopmalarla ilgili olarak şu sorular akla gelmektedir: Fethullah Gülen Grubu'nun, Sakarya Grubu'nun, Hekimoğlu İsmail Grubu'nun, Mehmet Kırkıncı Grubu'nun kopmasının ve cemaatteki "Üç Mehmetler" tabirinin bitmesinin sebepleri nelerdir? Yeni Asya Grubu, Fethullah Gülen'den ve hareketinden niçin hoşlanmamakta ve Fethullah Gülen neden "Nurcu" olarak kabul edilmemektedir? Mehmet Kırkıncı Grubu'na neden "Konseyciler" ismi verilmiştir? Buna karşılık Mehmet Kırkıncı Grubu, Mehmet Kutlular liderliğindeki Yeni Asya'ya niçin "Demirelci Nurcular" lâkabını takmıştır? Bu ayrılıklarda Mehmet Kutlular'ın katı yönetim şeklinin ve takip ettiği siyaset tarzının etkisi var mıdır?

Yeni Asya Grubu'nun Nur Cemaati'nden ayrılan diğer gruplarıyla bariz bir başka farklılığı da demokrasiyi askıya alan her türlü askerî müdahaleye karşı çıkmasıdır. Özellikle Said Nursi ve cemaatinin Demokrat Parti'ye oy vermelerinin 27 Mayıs 1960 İhtilâli'nin sebeplerinden biri olarak gösterilmesi bu durumu daha da perçinlemektedir. Yeni Asya Grubu 12 Mart 1971 Muhtırası'nı eleştirmiş, 12 Eylül 1980 darbesine de -Nur cemaatinden bir başka grubun 12 Eylül darbesini Çanakkale, Niğbolu ve Malazgirt zaferlerinden daha büyük bir zafer olarak sunmasına rağmen- karşı çıkmış, 1982 Anayasası halkın onayına sunulduğunda da "hayır" oyu vermiştir. Grup ayrıca 28 Şubat 1997'de başlayan süreçte ve 27 Nisan 2007'de yayınlanan bildiride demokrasiden yana tavır almıştır. Kısacası Yeni Asya Grubu, iktidarda kimin olduğuna bakmaksızın demokrasiyi sekteye uğratan askerî müdahalelerin karşısında yer almıştır. İktidarda kim olduğuna bakmadan Yeni Asya'nın demokrasiyi sekteye uğratan askerî müdahalelere sert tepki göstermesinin arka planında neler yatmaktadır? Bu da çalışmamızda cevabı aranan sorulardan birisidir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Çalışmamızda cevabını aradığımız hususlardan bir başkası da Demirel'in Said Nursi'ye olan ilgisinin ve hürmetinin perde arkasında yatan sebepler hakkındadır. Ispartalı olan Demirel'in çocukluk yıllarında Said Nursi'nin Barla'da ikamete tabi tutulduğu düşünüldüğünde, bu isim etrafında dönen menkıbelerin ve gelişen olayların Demirel'in de kulağına çalınabileceği varsayınılarımız arasındadır. Nitekim çalışmamız esnasında ulaştığımız bilgiler bu varsayımlarımızda haklı olduğumuzu gösteren ilişkiler ağını ortaya çıkarmıştır.

Said Nursi'nin "demokrat misyon" mirasını sahiplenerek, siyaseten DP ve devamı partilere oy vermeyi gelenekselleştirmek, aktif siyasetin içinde olduğu sürece Süleyman Demirel'e destek vermek ve Demirel'den sonra kıratın süvarisinin kim olduğuna bakmadan yine aynı tavrı sürdürmek, Yeni Asya'nın siyaset duruşunun bir özetidir. Nurcuların siyasette kaldığı sürece Süleyman Demirel'e verdiği destek ve Demirel'in de Said Nursi'ye hürmet ettiği kamuoyunca bilinmektedir. Özellikle Mehmet Kutlular'la beraber başlayan "Demirelperest" çizgi gerek Nur Cemaati'nin diğer gruplarınca ve gerekse de başka çevrelerce her zaman eleştiri konusu edilmiştir. Ancak Demirel ve Nurcular arasında karşılıklı menfaat üzerine kurulu bu ilişkiden -her ne kadar Mehmet Kutlular tarafından menfaatlenme kabul edilmese de- Demirel'in daha kârlı çıktığı apaçıktır.

İşte metodolojik olarak ortaya konulmaya çalışılan bütün bu sistematik çerçeveden, varsayımlardan ve serdedilen sorulardan hareketle çalışmamız şekillendirilecektir.

D. Veri Toplama Tekniği

Tezi hazırlarken faydalandığımız başlıca kaynaklar arasında ise Said Nursi'nin kaleme aldığı Risale-i Nurlar başta olmak üzere, Nurculuk ve Said Nursi hakkında yapılan bilimsel çalışmalar ile neşredilen eserler ve kaleme alınan makaleler yer almıştır. Yeni Asya Grubu'nun yayıncılık yapması ve günlük gazete neşretmesi, çalışmamız açısından oldukça zengin bir literatüre sahip olmamızı sağlamıştır. Ancak konunun derin ve geniş olması özellikle grubun siyasetle olan ilişkisini ele alırken kendimizi daha ziyade genel seçimler dönemiyle sınırlamamızı zorunlu kılmıştır. Bu açıdan Yeni Asya'nın siyasete olan bakışı, Nurcula-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi https://kitap.tc/

rın çıkardığı Uhuvvet, Zülfikâr ve İttihad gazeteleriyle gruba ismini veren Yeni Asya Gazetesi'nin siyaset muhtevalı haberlerinden ve gazete yazarlarınca kaleme alınan yazıların taranmasından şekillendirilmiştir. Ayrıca tek taraflı bakış açısına bağlı kalmamak için ilgili konularda başka gazete ve yayınlardan da faydalanılmıştır.

I. DİN VE SİYASET KAVRAMLARI

Din ve siyaset kavram ikilisinden birincisi olan din; toplum ve insan yaşamında son derece önemli bir yere sahip, ilk sosyal kurum olarak kabul edilmektedir.[1] Dinler her çağda toplum bilimcilerin ya da daha geniş bir söylemle düşünürlerin ilgisini çekmiştir. İnsanların belirli eksikliklerinin veya tutkularının sonucunda kendiliklerinden ortaya çıkmış, insan eliyle üretilmiş, pseudo (sözüm ona), yapay birer kurum olmayan semavî/ilâhî dinler; insanların var olma karakterinden kaynaklanan ihtiyaçları karşılayan, insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen, insanların tutum ve davranışlarını, bundan da öte toplumsal yaşamı belirleyen temel kurumlardan biri olagelmişlerdir.[2] Bu yüzden tarih boyunca dinlerin yerine geçecek başka bir sistem bulunmuş değildir. Bugüne kadarki tecrübeler dinin ancak başka bir dinle yer değiştirebildiğini göstermektedir.[3]

Kültürün bir parçası ve temel bir toplumsal kurum olarak toplumsal yapının önemli bir unsuru olmaları sebebiyle, insanları içine doğdukları toplumsal grupta değer ve inançlarla doğrudan doğruya muhatap kılan dinler[4] hemen hemen her toplumda sosyal bir olgu olarak varlıklarını sürdüre gelmişlerdir. Bu yüzden, bir dinin hayatiyetini devam ettirdiği toplumdaki yerini ve işlevini iyice incelemeden, o toplum hakkında sosyal, siyasal, ekonomik vb. yönlerden tamamen bilgi sahibi olmak mümkün değildir. Bu sebepledir ki pek çok düşünür, dinin toplumlar üzerindeki etkisi üzerinde yıllar süren çalışmalar yapmış, yorumlar yapmış ve dinî olan şeylerin toplumsal karşılığını bulma-

1 Nurettin Topçu, *Sosyoloji*, Haz.: Ezel Erverdi-İsmail Kara, Dergâh Yay., İstanbul 2001, s. 103.
2 Gencay Şaylan, *Türkiye'de İslâmcı Siyaset*, V Yay., Ankara 1992, s. 13.
3 Erol Güngör, *İslâmın Bugünkü Meseleleri*, Ötüken Neşr., İstanbul 2006, s. 49.
4 Fatih Duman, *Din ve Siyaset*, *Siyaset*, Ed. Muhtazer Türkone, Lotus Yay., Ankara 2003, s.524.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - http://rapidshare.com/users/1RANTOV

ya çalışmıştır.[5] Düşünürlerin bu çalışmalarından elde edilen bilgilerle zengin bir kültürel miras oluşturulmuştur.

Din; dil bilimcileri tarafından etimolojik açıdan Arapça "deyn" kökünden gelen mastar veya isim olarak kabul edilmektedir.[6] Allah tarafından konulan ve Allah'ın görevlendirdiği peygamberler aracılığıyla akıl sahibi insanlara tebliğ edilen dinler, dünya ve ahirette insanlara saadet yollarını gösteren sistemlerdir.[7] İslâm inancına göre dinlerin kaynağı, kurucusu Allah'tır. Bütün sahih dinler Allah'tan gelmiş ve safiyetlerini korudukları sürece yürürlükte kalmışlardır.[8]

Özünde siyaset de dâhil her türlü kaygıların çok üzerinde bir aşkınlığa (müteal) sahip olan[9] din (religion), sosyoloji sözlüğünde ise kutsal fikrine dayalı olan ve müminleri bir sosyo-dinsel topluluk içinde birleştiren bir inançlar, semboller ve pratikler kümesi olarak tanımlanmaktadır. Kutsal, dindışıyla tam bir karşıtlık içindedir; çünkü kutsalda huşu duygusu hâkimdir. Sosyologlar dini, bir tanrı ya da tanrılara olan inançla değil, kutsala gönderme yaparak tanımlamışlardır ve buna neden olarak, böylesi bir tanımın toplumsal karşılaştırma yapmaya imkân verdiğine işaret etmişlerdir.[10]

Bütün büyük dinlerin müntesiplerine sunduğu sistemleri ve sosyal yönleri bulunmaktadır. Bu sistem ve sosyal yön, müntesiplerin fert olarak birbirleriyle kuracağı ilişkileri, toplumun bütün olarak yönlendirilmesini sağlayan normları içermektedir. Yani her din koyduğu sosyal normlarla ve getirdiği ritüellerle kendisine inananları yönlendirme gücüne sahiptir.

5 Din konusunda söylem geliştirmiş düşünürlere örnek verilirken, hemen hemen herkesin ilk sıralarda zikrettiği isimlerden biri Karl Marx'tır. Özellikle gençliğinde din konusunda sistematik olarak düşünen Marx'ın en ünlü sözleriyle din; kalbsiz bir dünyanın kalbiydi, acı çeken kitlelerin afyonu -veya ağrı kesicisi- idi. (Bkz. *Marksist Düşünce Sözlüğü*, Yayın Yönetmeni: Tom Bottomore, Çev.: Mete Tunçay, İletişim Yay., İstanbul 2005, s. 143.)

6 Günay Tümer, "Din", *İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yay., İstanbul 1994, C. 9, s. 312.

7 D. Mehmet Doğan, *Doğan Büyük Türkçe Sözlük*, Vadi Yay., Ankara 2001, s. 322.

8 Tümer, agm, s. 316.

9 Şükrü Nişancı, "Bir Korku ya da Umut Söylemi Olarak Siyasal İslam", *Köprü Dergisi*, S. 72, İstanbul Güz 2000, s. 96.

10 Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev.: Osman Akınhay-Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yay., Ankara 2005, s. 156.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantev.org

İkilinin ikinci kavramı olan siyaset ise, köken ve kültür itibarıyla birbirlerinden farklı olmasına rağmen günümüzde politika kelimesiyle eşanlamlı olarak kullanılmaktadır. Siyaset Arapça s-v-s ya da sa-se kökünden gelen bir isim fiil olarak tarif edilmektedir. Kelime olarak ise deve ve at gibi hayvanların yetiştirilmesi ve bunların bakımı anlamına gelmektedir.[11] Arapça s-v-s kökü, bir taraftan etimolojik olarak İbranice'de "at" anlamına gelen "sus" kelimesiyle ilişkilendirilirken öbür taraftan da bu kökün Bedevî toplumlarında deve yetiştiriciliği ve eğitimi anlamında kullanıldığına işaret edilmektedir.[12] Hayvan yetiştiriciliği anlamına gelen siyaset kelimesinden türeyen ve at bakıcısı anlamında kullanılan "seyis" kelimesi de aynı kökten gelmektedir. Günyüzüne çıkarılan Eski Mısır'ın taş kabartmalarında, tanrı-kral olarak kabul edilen firavunlar bir ellerinde kamçı diğer ellerinde dizginlerle tasvir edilmişlerdir.[13] Siyasetle seyis arasındaki ilişki Asya kültüründe de önemli bir yere sahiptir. Nitekim bu kültürde atın üstündeki insan imajı otoritenin sembolü olarak kabul edilmektedir.[14]

Siyasetle aynı anlamda kullanılan ve İngilizce'deki karşılığı olan politics (politika) ise, Eski Yunan'da "şehir" anlamına gelen "polis" kelimesinden türemiştir. Polis, basit bir şehir olmaktan öte, her şeyin başı ve sonu olan şehir devletini, burada yaşayan insanların vatandaşı olmaktan gurur duydukları bir siyasi topluluğun, bir siyasi modelin adıdır. Dolayısıyla böyle bir toplulukta herkesin şehrin ortak işleriyle ilgilenmesi hem bir hak, hem de bir görev olarak kabul edilmekte ve bunu yapmayanların "ilgisiz" ve hatta ahmak (idiot) olduğu düşünülmekteydi. Bu açılardan kelime kökeni olarak politika, şehir devleti ile ilgili işler anlamına gelmekteydi. Nitekim kendisi de şehir devleti içinde yaşamış olan ünlü filozof Aristo, politikayı en yüce ve en anlamlı beşeri faaliyet ve insan mutluluğunu gerçekleştirme sanatı olarak tanımlamıştır. Aristo'nun bu tanımının ardında da şehirde yaşayanların oluşturduğu kolektif ruh yatmaktaydı.[15]

11 Muhammed İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, Beyrut 1970, C. 2, s. 253.
12 Richard Netton, "Siyasa Maddesi", *The Encyclopedia of Islam*, Vol. IX, New Edition, Leiden 1997, s. 694.
13 Mümtaz'er Türköne, "Siyaset Nedir?", *Siyaset*, Ed. Mümtaz'er Türköne, Lotus Yay., Ankara 2003, s. 4-5.
14 Netton, agm, s. 694.
15 Atilla Yayla, *Siyaset Teorisine Giriş*, Liberte Yay., Ankara 2002, s. 1; "Siyaset Nedir?", s. 4.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantev.org

Antik Yunan'dan günümüze, Batı fikir geleneği içinde evrensel bir gerçek olduğu düşünülen siyasetin/politikanın, farklı zamanlarda, değişik kişiler tarafından yapılan tanımları bulunmaktadır. Bu tanımlar ve vasıflandırmalar arasında en ilgi çekenleri devlet adamlarından gelmiştir. İngiliz Lord Buttler siyaset "mümkün olanın sanatıdır" derken, yine İngiliz devlet adamı Benjamin d'Israeli siyaseti "insanları aldatma yoluyla yönetme sanatı" olarak tanımlamıştır. XX. yüzyılın en önemli despotlarından A. Hitler ise, politikayı, "bir milletin dünyadaki varlık mücadelesini yürütme sanatı" şeklinde tanımlamıştır.[16]

Tarih boyunca siyaset kavramına dair oluşan farklı ve zıt görüşler, bu kavramın farklı tanımlamalarından yola çıkılarak geliştirilmişlerdir. Bunun arka planında da derin ideolojik ve entelektüel tartışmalar yatmaktadır.[17]

Ancak birbirinden farklı ve zıt anlamlar yüklenerek siyaset olarak tanımlanan sürecin ya da siyasal terimi ile nitelenen insan ilişkilerinin, kurumların ve olguların birer toplumsal gerçeklik, yani yaşanan insan deneyleri[18] olduğunu unutmamak gerekmektedir. Siyaset kavramı ile ilgili bu şekilde birbirinden farklı tanım perspektifleri, siyasetin, kendi içinde problemli bir kavram olarak kabul edildiğini ortaya çıkarmaktadır.

Dile getirdiğimiz gibi, siyasetin kavram olarak gerek devlet adamları gerekse de siyaset bilimciler tarafından birbirinden farklı şekillerde tanımlanmasına rağmen bu tanımların içinde ön plâna çıkan ve bilimsel çalışmalarda daha sık atıf yapılan tanımlamaları da bulunmaktadır. Bu açıdan Harold Laswell'in: "Kimin, nerede, ne zaman, ne elde edeceğinin otorite yoluyla belirlenmesi" ya da "kaynakların ve değerlerin otorite yoluyla dağıtımı" şeklindeki siyaset tanımı, siyaset bilimi literatüründe en çok atıf yapılan tanımlardan olduğu belirtilmektedir.[19]

Siyasetin kelime olarak ifade ettiği anlam ve geniş kullanım alanı aynı zamanda tarih boyunca farklı kültürlerde birbirinden çok farklı, değişik uygulamalarda da kendini göstermiştir.

16 Yayla, *age*, s. 2; Gencay Şaylan, *age*, s. 30.
17 Türköne, a.g.m., s. 6.
18 Şaylan, *age*, s. 29.
19 Yayla, *age*, s. 3.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Örneğin, Türk-İslâm geleneğinde siyaset kelimesi, devlet yönetme sanatının yanında, devlete karşı işlenen suçlara verilen veya kamu düzenini sağlamak için uygulanan cezaları ifade etmek için de kullanılmıştır. Osmanlı döneminde bu gerekçelerle verilen ölüm cezaları için "siyaseten katl" ya da sadece "siyaset" deyimlerinin kullanılması gelenekselleşmiş bir durumdu.[20]

II. DİN VE SİYASET İLİŞKİSİ ÜZERİNE

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız din ve siyaset kavram ikilisinin yan yana gelerek kullanılmaya başladığı tarihsel dönemden itibaren sebep oldukları tartışmalar ve sorunlar günümüzde de güncelliğini korumaktadır. Her iki kavramın tek tek kullanımı, birbirinden farklı alanları ve tanımları içermesine rağmen, sorun, tarihsel süreç içerisinde her iki kavramın bir ilişkiye sokulmasından, çatışmasından ve beraber kullanımından kaynaklanmaktadır.

Din ile tanışan, bu sorumluluğu üzerine alan her insan istisnasız bir şekilde aynı anda siyasetle tanışmakta ve siyasetin getirdiği bir takım sorumluluk ve haklarla da muhatap olmaktadır.[21] Bu yüzden din-siyaset ilişkisi, tarihin her döneminde insanlığı meşgul etmiş önemli bir problematik olarak kabul görmüştür.[22] Bu iki kurum arasındaki ilişki, farklı dinlere ve farklı tarihsel dönemlere ilişkin ciltlerce yazılmış literatüre sahip, kapsamı çok geniş bir sorunsaldır. Kuramsal açıdan ister bireyden isterse toplumdan hareket edilsin, din ve siyasetin bir şekilde ilişkiye girmesi kaçınılmazdır.[23]

Mahiyetleri icabı birey ve toplumu yönlendiren ve yöneten en eski kurumlardan olan din ve siyaset arasındaki bu köklü ilişki, tarihin çeşitli dönemlerinde çeşitli toplumlarda değişik biçimlerde kendini göstermiştir.[24]

20 Türköne, agm, s. 5.
21 İsmail Türkmen, "Din, Siyaset ve Nefis Üzerine", *Köprü Dergisi*, S. 50, İstanbul Bahar 1995, s. 52.
22 Yard. Doç. Dr. Ahmet İnan, "İslâm Dini Özelinde Din-Siyaset İlişkileri Bağlamında Dinî Özgürlüğün Sınırları: Yeni Bir İslâm-Siyaset Teorisinin İnşasına Doğru", *Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Girişinin Din Boyutu Sempozyumu*, DİB. Yay., Ankara 2003, s. 569.
23 Fatih Duman, agm, s.523.
24 Prof. Dr. H. Yunus Apaydın, "Siyasal Hayat", *İslâm*, TDV Yay., Ankara 2004, s. 251.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://kantay.org

Bu ilişkinin sonucunda zaman zaman din siyasetin, zaman zaman da siyaset dinin etkisi altına girmiştir. Bu etkide öncelik, ilişkiye sebep olan âmillerin kimlik ve sosyal statüsüne göre değer kazanmaktadır. Yaşanan tarihsel dönemde idareyi ve yönetimi ellerinde bulunduranların, kendilerinin ve tebalarının dünyasını, aşkın (müteal)/ilâhî âlemden gelen dine göre düzenlemesi, müntesibi olunan dinin kurallarına uyulmasını ve dinin ritüellerinin yerine getirilmesini toplumsal hayata dayatması, dinin, insan eliyle oluşturulan siyaseti kendi tahakkümü altına aldığı idarî sitemleri doğurmuştur. Bu şekildeki yönetimlerin etkilerinin kırıldığı yönetim sistemlerinde ise durum tam tersi olmuş, din tamamen siyasetin etkisi ve denetimine girmiştir. Siyasetin dini tamamen denetimine almak istemesinin önemli sebeplerinden birisi Niyazi Öktem'in de işaret ettiği gibi, tarihin ilk devletlerinden bu yana yöneticilerin her zaman dinsel gücü ellerinde bulundurmak istemeleridir.[25]

Büyük dinlerin tarih boyunca hayatın her alanını düzenlemek isteyen birer güç olduklarının farkında olan yöneticilerin bu kozu kullanmaları doğaldır. Dinlerin etki alanının sadece siyaseti değil, bilimi, hukuğu, sosyal hayatı, ekonomiyi de kapsadığı ve aralarındaki ilişkide bir iç içelik olduğunu fark eden idarecilerin dinsel gücü ellerinde tutmak istemelerini en başta gelen sebeplerinden birisi iktidarlarına meşruiyet kazandırmaktır.

Zaman içinde dinlerin toplumsal hayattaki önemi ve etkisinin çeşitli sebeplere bağlı olarak inişli çıkışlı bir değişkenlik gösterdiği bilinmektedir. Özellikle moderniteyle beraber, dinlerin miadını doldurduğu gerekçesiyle dinlerin toplum hayatındaki etkisinin azalacağı, başka bir ifadeyle dinlere ihtiyaç kalmayacağı, hatta modernitenin dinin yerini alacağı yönünde beklentiler ortaya çıkarmıştır.

Bu beklentileri değerlendiren M. Emin Köktaş, sosyolojik olarak kanıtlanması mümkün olmadığı halde, modernitenin toplumlardaki dinin etkisini azaltacağı, toplumlar modernleştikçe dinselliğin toplum hayatında kaybolmaya yüz tutacağı yönündeki beklentilerin aksine, günümüzde başta Amerika olmak

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

25 Niyazi Öktem, "Devlet ve Din", *Köprü Dergisi*, S. 50, İstanbul Bahar 1995, s. 35.

üzere yeniden dine dönüş hareketlerinden bahsedildiği bilgisini aktarmaktadır.[26]

Bu yüzden toplumsal ve siyasal bakımdan oldukça modernleşmiş bulunan toplumlarda din, hemen hemen her alanı olduğu gibi siyaseti etkileyen faktörler arasında yer alabilmektedir.[27] Bu bağlamda son yıllarda yapılan gözlemler, dinin siyasal hayat üzerindeki etkisinin bir hayli arttığını göstermektedir.[28]

Nitekim dinin, dünyayı anlama ve kendini o dünyada belirli bir yere yerleştirme modeli olarak fonksiyon gördüğünü belirten Şerif Mardin de dinin insanların siyasal inançları içinde merkezî bir yeri olduğunun yeni bir olgu olmadığının altını çizmektedir.[29]

Binnaz Toprak ise dinin artık gerek aydınların, gerek politikacıların, gerekse kamuoyunun büyük bir kesitini paranoyaya sürükleyen bir olgu olmaktan öte demokratik yönetimlerde kitlelerin politik davranışlarını belirleyen faktörler arasında yer aldığının bir gerçek olduğunu ve dolayısıyla politik yapıya yansıyan toplumsal olgular arasında artık dini de saymamız gerektiğini belirtmektedir.[30]

İşte öteden beri sürüp gelen hararetli tartışmaların odak noktasını oluşturan din-siyaset sorunsalının ekseninde yer alan din; devlet, iktidar, egemenlik ve siyasi ilişkiler söz konusu olduğunda bir meşrulaştırma aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Dinin bu kadar güçlü bir meşruiyet kaynağı olmasının sebebi belirttiğimiz gibi kendisine siyasi iktidarı kutsallaştırıcı bir özellik atfedilmesindendir. Bu yüzden hemen hemen bütün siyasi iktidarların dini bir meşruiyet aracı olarak kullandığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla siyasal tarihin bu en eski ve en güçlü meşruiyet

26 M. Emin Köktaş, "Türk Modernleşmesinin Din Sorunu", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 46, Ankara Yaz 1997, s. 81.

27 Ali Yaşar Sarıbay, *Postmodernite, Sivil Toplum ve İslâm*, İletişim Yay., İstanbul 1995, s. 69.

28 Prof. Dr. Michael Cromartie-Joseph Laconte, "Modern Kamusal Alanda Din ve Dinî Kurumlar", Çev.: Ali Ayten, *Avrupa Birliği Sürecinde Dinî Kurumlar ve Din Eğitimi*, Ensar Neşr., İstanbul 2007, s. 60.

29 Şerif Mardin, *Din ve İdeoloji*, İletişim Yay., İstanbul 1983, s. 25.

30 Binnaz Toprak, "Türkiye'de Dinin Denetim İşlevi", *Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme*, Ersin Kalaycıoğlu-Ali Yaşar Sarıbay-Aliye Yağ, İstanbul 2000, s. 309-310.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://www.ayvay.org

araçlarından biri olan din, modern değerlere uygun bir biçimde gücünü modern zamanlarda da sürdürmektedir.[31]

Dünyada kurumsal kimlik kazanan büyük dinler, bugün küreselleşmenin getirdiği imkânlar sayesinde bir nevi hapsedildikleri dar alanlardan kurtulmuşlardır. Adeta sınırlarından taşan ve zincirlerini koparan büyük dinler böylelikle geniş kitleleri etkileme ve daha fazla müntesip bulma imkânına kavuşmuşlardır. Bu anlamda insan hayatı ve insanların nasıl yaşaması gerektiği konusunda dinlerin verdiği hükümler doğal olarak dâhilî siyasete olduğu kadar uluslararası siyasete de yansımaya başlamıştır.

Bu açılardan içinde bulunduğumuz dönemde bütün dünyada dinî inanç ve akımlarda fark edilmemesi imkânsız derecede geniş ve yaygın bir canlanma olduğu sık sık dillendirilmektedir. Bu duruma dikkatleri çeken Atilla Yayla, bazı yazarların deyişiyle, insanların dinleri âdeta yeniden keşfettiğine vurgu yamakta, dinlerin gitgide daha çok insan tarafından birçok beşerî problemin çözümünün başlıca kaynağı ve yeri başka bir sosyal müessese tarafından doldurulamayacak yolu olarak kabul edildiğini belirtmektedir. Yayla'ya göre, dinlerin kapladığı toplumsal alanın genişlemesi ve insanların dine atfettiği önemin artmasının işaretleri, dinî ibadetlere devam eden insan sayısının artmasına ve dinî pratikleri izleyen kitlelerin nüfus kompozisyonunun değişmesine ilâveten, dinî referanslara dayanan sosyal, ekonomik ve siyasî oluşumların hem miktarının hem de ağırlıklarının artmasında da görülmektedir.[32]

Bu bağlamda dinlerin özellikle siyasetteki ve diplomasideki rolünü fark etmeden dünyada olup bitenleri anlamanın artık mümkün olmadığını söylemek zor değildir. Göstergeler gelecekte yapılacak tartışmaların, dinin politikayı nasıl biçimlendirdiği ile sınırlı kalmayacağını işaret etmektedir.

Türkiye açısından bakıldığında da din hiçbir zaman siyaset alanının dışında olmamıştır, olması da mümkün görülmemektedir. Çünkü din hâlâ Türkiye'de en güçlü siyasi kutuplaşma/çatışma eksenlerinin biri üzerinde durmaktadır. Özellikle çok par-

31 Halis Çetin, "İktidar ve Meşruiyet", *Siyaset*, Ed. Mümtaz'er Türköne, Lotus Yay., Ankara 2003, s.50.

32 Atilla Yayla, *Demokrasiyi Koruma Kılavuzu*, Liberte Yayınları, Ankara 2001, s. 91.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantev.org

tili hayata geçilmesi ve demokratikleşme hareketlerinin ivme kazanmasıyla başlayan süreçte din, siyasal yapıda önemli ve güçlü bir aktör olarak rol oynamaya başlamıştır. Bu sebeplerle din, siyasal yapıdaki ve demokratik siyasi süreçlerdeki -aktif/pasif- güçlü etkisiyle, kaçınılmaz olarak günümüze kadar uzanan ve sonu gelmeyecek gibi görünen, hararetli din-siyaset ilişkisi tartışmalarını tetiklemiştir.

Bu durumun arka plânında, dinin Türk toplumunun zihninde ve vücudunda iliklere kadar sirayet eden hayatiyetinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Atilla Yayla'nın, İlter Turan'dan aktardığı gibi, İslâm eskiden beri bu ülke insanlarının millî kimliğinin bir parçası olmuş, siyasal meşruluğun başlıca kaynaklarından birini teşkil etmiştir. Dolayısıyla bu sosyolojik realitenin yarın ortadan kalkmasını beklemek gündüz gözüyle hayal kurmaktan başka bir şey değildir.[33] Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan zaman diliminde yaşanan tecrübeler ve göstergeler de bu sosyolojik realitenin günümüze bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Klâsik Osmanlı toplumunda da din, bütün siyasal-sosyal tartışmaların, muhalif toplumsal-siyasal hareketlerin ötesinde toplumun tabii sınırlarını çizen bir olgu, kapsayıcı bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple dine alternatif olarak düzenleyicilik iddiası taşıyan bir dünya görüşü olmamıştır. Bu yüzden Tanzimat reformları bu güce ilk meydan okumaydı. Müslim-gayrimüslim, yönetenler-yönetilenler arasındaki dinden meşruiyet alan bölünme, Tanzimat reformlarıyla beraber ortadan kalkmaya başladı. Islahat Fermanı ise Müslümanlarla gayrimüslimler arasında eşitlik sağlamanın ilk adımıydı. I. Meşrutiyet de dünyada monarşilerin ve imparatorlukların sonunu getiren halk hâkimiyeti prensibinin denemesiydi. Bu denemeyle, halk hâkimiyeti prensibi gereğince, nazari olarak ulemaya ait olan teşrii yetki halkın seçtiği temsilcilere verilmekteydi. Bu şekilde dinin nazari olarak düzenlediği sahanın daralması beklenilenin aksine dinin toplum içinde yaşayan gücünü azaltmadı; tersine dini, yeni yeni ortaya çıkan kitlelerin ve sözcülüklerini üstlenen aydınların muhalefet sembolü haline getirdi. Lâik siyasal düzenlemelerin tehdidi altında kalan din, bir siyasal-sosyal muhalefet aracı

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

33 Yayla, *age.s.* 133.

haline geldi. Yeni iletişim araçlarıyla, yeni ifade biçimleri ve yepyeni ideolojik yorumlarla; daha önce toplum hayatını düzenleyen din, gelişen toplumsal-siyasal hareketlerin meşruiyet temeli ve ifade vasıtası oldu.[34]

Binnaz Toprak da Türk politik yaşantısında dinin bir politik sorun olarak ortaya çıkmasının nedenlerinden birinin, bizzat dinin denetim işlevi ile ilgili olduğunu ifade etmektedir. Dinsel çıkarların meşru bir baskı grubu oluşturabileceğini Kemalist aydınlarca kabul edilmediğini ve bu yüzden politik mekanizmayı destekleyen güçler arasında özellikle dinin yer almamasına dikkat ettiklerini belirten Toprak'a göre, Türk politik yaşantısının dinsel boyutu Kemalist elit tarafından abartılmıştır ve belkide bir ölçüde bu boyutun gereğinden fazla önem kazanmasına neden olunmuştur. Ayrıca Toprak, Kemalist elitin bu tutumunu, Türk toplumuna vermek istedikleri yön açısından son derece geçerli nedenlere dayandırmaktadır.[35]

Başka bir açıdan bakıldığında yine Atilla Yayla'nın Fuller'den naklettiği gibi, dinin siyasetteki ağırlığının gittikçe artması Türkiye'nin sosyolojik realitelerinin bazı seçkinlerin Türkiye'ye biçmek istediği kalıbı reddettiğini göstermektedir. Demokrasiye geçişle birlikte, kaçınılmaz olarak, sınıf ve statü farklılığı gibi toplumsal faktörler yanında dinin de siyasal yapıda ve demokratik siyasi süreçlerde etkili olmaya başladığını vurgulayan Yayla'ya göre, dinin siyasette bir faktör olup olamayacağı tartışmaları daha o günlerde sonu gelmeyecek bir uzlaşmazlık konusu olarak ortaya çıkmıştır. Bu tartışmanın daha uzun zaman Türkiye'nin siyasi gündeminde başköşeyi işgal edeceğini belirten Yayla, Türkiye'nin sıkıntısının, birçok konuda olduğu gibi bu konuda da makulü bulmaya çalışmak yerine aşırılıklar arasında gidip gelmesinden kaynaklandığına dikkatleri çekmektedir.[36]

Murat Yılmaz'ın da altını çizdiği gibi, hem dinin hem de siyasetin vazgeçilmezliğinden kaynaklanan bir ikileme bağlı olarak hangi yoğunlukta yaşanırsa yaşansın, her toplumda bir siyaset-

34 Mümtaz'er Türköne, "Türkiye'de Din ve Siyaset", *Dergah Dergisi*, İstanbul Eylül 1991, S. 19, s.22.

35 Toprak, agm, s. 310.

36 Yayla, *age*, s. 133-134.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

din çatışması potansiyel olarak varlığını sürdürecek ve hiçbir zaman bu çatışmanın galibi olmayacaktır.[37]

Kısaca söylemek gerekirse, din ve siyaset arasındaki bu ilişki, çatışma, birliktelik veya başka ne tür bir adlandırma altında ele alınırsa alınsın, din ve siyaset kavramlarının birer olgu olarak yarattıkları tartışmalı ortam, geçmişte ve günümüzde olduğu gibi gelecekte de güncelliğini koruyacak ve insanlığı meşgul edecek bir görüntü arzetmektedir.

III. GRUP VE CEMAAT KAVRAMLARI

Öncelikle çalışmamızda sık sık kullanacağımız dinî grup ve dinî cemaat kavramlarının her ikisini aynı anlamda ve birbirinin yerine kullandığımızı hatırlatarak, bundan hareketle grup ve cemaat kavramının tanımına geçebiliriz.

Grup sosyolojide tarifi zor yapılabilen kavramlardan biridir. Bu biraz da zaman içinde sosyal grupların sık sık şekil ve öz değişikliğine uğramalarındandır.[38] Grup (Fransızca groupe), aralarında herhangi bir yönden benzerlik veya ilgi bulunan şey veya kimselerin meydana getirdiği topluluk, küme, öbek, takım anlamındadır.[39]

Joachim Wach'a göre, geçici olsun, sürekli olsun, dayanıksız olsun, iyi teşkilatlanmış olsun, mütecanis olsun gayri mütecanis olsun, ister küçük isterse büyük olsun, her toplum sonsuz sayıda grupları ihtiva etmektedir. Bu grupların kaynakta, yapıda ve gayede farklı olduğunu aktaran Wach, çoğunlukla bir grubun ahenkliliğini dinî tecrübelerden ileri gelen ve onların dikte ettiği tahrikler tarafından arttırıldığı ve güçlendirildiği, hatta bazen da teşvik edildiği inancındadır.[40]

Her toplumda var olan toplumsal grupların özel bir biçimini oluşturan dinî grup kavramı ise insanların dine yönelişleri dik-

37 Murat Yılmaz, "Modernleşme, Din ve Siyaset", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 48, Ankara Kasım-Aralık 1997, s. 12.

38 İhsan Sezal, *Sosyal Bilimlerde Temel Kavramlar*, Birlik Yay., Ankara 1981, s. 64.

39 İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Neşr., İstanbul 2006, C. 1, s. 1096.

40 Joachim Wach, *Din Sosyolojisi*, Çev.: Prof. Dr. Ünver Günay, Erciyes Üniversitesi Yay., Kayseri 1990, s. 65-66.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantev.org

kate alınarak oluşturulmuş bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan kavramın, yoğun bir manevî hayat sürme isteğinin bir araya getirdiği insan toplulukları şeklindeki genel tanımı daha anlamlıdır. Başka bir ifadeyle, insanların din eksenli olarak dinî norm ve değerlerin, kendine özgü bir biçimde şekillendirdiği ve karşılıklı rollerini yerine getirmek üzere bir araya gelmesinden oluşan insan topluluklarına dinî grup denilmektedir. İlkel toplumlarda bile dinî grupların varlığı sözkonusudur.[41]

Arapça bir kelime olan "cemaat" kavramının İngilizce'deki karşılığı ise "community"dir. Etimolojik olarak birbirine oldukça yakın anlamlar içeren her iki terim, sosyolojinin önem verdiği kavramlardandır. "Toplamak, bir araya getirmek" anlamındaki cem' mastarından türeyen ve Arapça bir isim olan cemaat, sözlükte "insan topluluğu" manasına gelmektedir.[42] Dinî bir terim olarak da ashap, müçtehit imamlar veya her devirdeki Müslümanların büyük çoğunluğu anlamlarına gelen ve Ehl-i Sünnet için kullanılan bir tabirdir.[43] Bir imama uyup namaz kılan Müslümanların bütününü ifade etmek için kullanılan cemaat kavramı, aynı dinden veya aynı soydan olanların meydana getirdiği topluluğu belirtmek için de kullanılmaktadır.[44]

Sosyoloji sözlüğünde ise cemaat (community) kavramı, cemaat üyelerinin ortaklaşa paylaştıkları bir şeye -genellikle ortak bir kimlik duygusuna- dayanan, özel olarak oluşturulmuş bir toplumsal ilişkiler bütünü olarak tanımlanmaktadır.[45]

Robert Morrison MacIver ve Charles H. Page, modern sosyolojide "cemaat" kavramını kullanarak, bu kavramı tahlil etmeye çalışan sosyologların başında gelmektedirler. Bu iki sosyoloğun beraber kaleme aldığı ve Âmiran Kurtkan tarafından Türkçe'ye aktarılan "Cemiyet" isimli eserde cemaat; küçük veya büyük herhangi bir grubun üyeleri her nerede, şu veya bu münferit menfaati değil, fakat müşterek hayatın ana şartlarını paylaşacak şekil-

41 Bkz. Wach, *age*, 65-69.

42 Mustafa Uzunpostalcı, "Cemaat", *İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yay., C. 7, İstanbul 1993, s. 288; Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Yay. Haz.: Aydın Sami Güneyçal, Aydın Kitabevi, Ankara 2006, s. 131.

43 *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, Yay. Haz.: Doç. Dr. İsmail Karagöz, DİB. Yay., Ankara 2005, s. 92.

44 Ayverdi, *age*, s. 468.

45 Marshall, *age*, s. 90.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

de bir arada yaşayan grup olarak tanımlanmaktadır. Cemaatin esas kriteri olarak, onun içerisinde bir kimsenin bütün sosyal ilişkilerinin bulunabilmesini şart koşan R. M. MacIver ve Charles H. Page'ye göre, mekân ve müştereklik duygusu da cemaatin şartlarını oluşturmaktadır. Çünkü cemaat üyeleri yüz yüze temas kurabilecekleri aynı mekânı paylaşmak ve ortak bir hayat tarzından daima haberdar olmak için de bir müştereklik duygusu geliştirmek durumundadırlar. [46]

Diğer semavî ya da büyük dünya dinlerinden farklı olarak hiçbir zaman dini temsil eden kilise benzeri bir kuruma, bir otoriteye yer vermeyen İslâm, tam anlamıyla bir "cemaat" dinidir. İslâm dini canlı bir organizma gibi topluma sirayet etmiş ve kendiliğinden bir cemaat yapısı ortaya çıkarmıştır. İslâm'ın temel şartlarına, nasslarına ve peygamberin sünnetine bakıldığında cemaat hayatının açıkça teşvik edildiği görülmektedir.[47] Bu yüzden İslâm'ın toplumsal hayatta canlı bir işlev görmesiyle cemaatleşme kendiliğinden ön plâna çıkmaktadır. Ayrıca İslâm başından sonuna kadar "cemaat" üzerinde ısrar etmektedir. Nitekim İslâm'ın temel beş şartından dördünü oluşturan namaz, oruç, hac ve zekât cemaat hayatına yönelik ibadetlerdir.[48]

İsmail Kara'ya göre Cumhuriyet Türkiyesi'nde siyasî ve hukukî bir kavram olarak "cemaat" aslında sadece gayrimüslim dinî gruplar için kullanılması daha doğru ve yerinde bir kavramdır. Bu kavramın Müslümanlar için olsa olsa hukukî bir karşılığı olmayan cami cemaatini ifade ettiğini belirten Kara, Cumhuriyet ideolojisinin 1924 ve 1925'teki radikal düzenlemeleri sonrasında hiçbir dinî cemaati, mezhebi, tarikatı ve meşrebi kabul etmediğini, tek tip bir İslâm/Müslümanlık anlayışını benimsediğini ve bunu empoze etmeye çalıştığını, netice itibarıyla da cemaat, tarikat yapılarını, mezhep ve meşrepleri gayrimeşru ve bozucu, dağı-

46 Bkz. R. M. MacIver- Charles H. Page, *Cemiyet*, Çev.: Âmiran Kurtkan, MEB Yay., İstanbul 1971, s. 14-15.

47 Bu açıdan bakıldığında namaz, oruç, hac ve zekât gibi İslâm'ın beş şartından dördünün cemaat hayatına yönelik olduğu görülmektedir. Özellikle cemaat kelimesinin topluca namaz kılan Müslümanları çağrıştırdığı dikkate alınırsa, "Cemaatle kılınan namazyalnız kılınan namazdan 27 kat daha sevaptır" şeklindeki Hz. Peygamber'in hadisinin çağrıştırdığı önem daha iyi anlaşılmaktadır.

48 Mümtaz'er Türköne, "İdeolojik İslâm", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 16, Ankara Güz 1991, s. 58.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rahley.org

tıcı birer unsur olarak ilân ettiğini belirtmektedir.[49] Cumhuriyet hükümetlerinin, Sünniliğin sınırlı olarak canlanmasına gösterdikleri hoşgörüyü, hatta teşviği; tarikatların faaliyetlerine karşı gösteremediğini, aksine genellikle bastırmayı uygun bulduğunu ifade eden[50] Bernard Lewis'in de bu söylemi İsmail Kara'nın tespitinin paralelindedir.

Bilindiği gibi Cumhuriyeti kuran irade tarafından Türkiye'de toplumu din konusunda aydınlatma görevi 3 Mart 1924'te anayasal bir kurum olarak ihdas edilen Diyanet İşleri Başkanlığı'na verilmiştir. Sonra da 30 Kasım 1925'te yürürlüğe giren 677 sayılı kanunla tekke ve zaviyeler kapatılarak tarikat, cemaat vb. yapılanmalar yasaklanmıştır. Ancak bu yasağa rağmen, günümüzde sivil oluşumlar olarak kabul edilen pek çok tarikatın ve cemaatin, yeraltına çekilerek ya da başka yollarla dine hizmet amacıyla toplum tabanında yer bulduğu ve günümüze kadar geldiği öteden beri bilinmektedir. Bu da cemaat yapılaşmasını öngören bir dinin müntesibi olan Türk toplumunun da aslında dinamikleri itibariyle cemaatçi bir toplum olduğunun göstergelerinden biridir.

Nitekim Taha Akyol da tarikatları ve dinî cemaatleri Türkiye'de manevî bir ihtiyacın mahsulü olarak yaygınlaşma eğilimi gösterdiklerini ve bunların hem bir manevî gelişme amili hem de fitneye karşı gerçek bir sigorta görevi üstlendiklerini kabul etmektedir.[51]

Her dinî cemaatin de kendisine özgü ve diğer cemaatlerden farklı bir işleyişi bulunmaktadır. Bu tespite katılan ve Türkiye'nin "cemaatçi" topluluklardan oluştuğunu belirten Oral Çalışlar da herkesin kendi cemaatine demokrasi istediğini, kendi cemaatinin egemen olduğu bir sistemde yaşamak istediğini ve karşı tarafı da yerin dibine batırmak, toplumsal imkânların dışına itmek istediğini ve bu istek yüzünden olayları nesnel algılamayı da ortadan kaldırdığını ifade etmektedir.[52]

Genel kabule göre cemaatler modernitenin (modernlik) bir ürünü olarak kabul edilir. Modernden türetilen "modernite" (mo-

49 İsmail Kara, *Cumhuriyet Türkiyesi'nde Bir Mesele Olarak İslâm*, Dergâh Yay., İstanbul 2008, s. 310.

50 Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Çev.: Metin Kıratlı, TTK Yay., Ankara 1996, s. 15.

51 Taha Akyol, *Hariciler ve Şia*, Kubbealtı Neşr., İstanbul 1988, s. 246.

52 *Radikal Gazetesi*, 30 Kasım 2008.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantev.org

dernlik) terimi ise Avrupa'da belirli bir tarihi dönemde yaşanan büyük ve köklü değişmelere tekabül eder ve bu dönemin izlediği süreçten farklı olduğunu anlatmak için kullanılmaktadır. Bir başka anlatımla modernite terimi, Avrupa'da 17. yüzyıldan itibaren toplumsal, siyasal ve kültürel alanlarda görülen değişiklikleri ve yeni toplumsal hayat ve örgütlenme biçimlerini karşılar.[53]

Cemaatlerin varlık sebebi ise vazgeçilmez insanî ihtiyaçlardır. Sosyal bir varlık olan insanın, hayatını devam ettirmek için bazı sosyal ihtiyaçlarını giderme, karşılama durumu bulunmaktadır. İnsanın muhtaç olduğu bu sosyal ihtiyaçlar da cemaatlerin varlık sebeplerinden biridir. Yani cemaatler doğrudan bu ihtiyacı karşılamak için ortaya çıkarlar. Sosyal ihtiyaçların artması cemaatlere duyulan gereksinimi de arttırabilmektedir.

Günümüz dünyasının ağır şartlarında toplumların kendi aralarında örgütlenerek birbirlerinin yardımına koşması, dayanışma içinde ihtiyaç sahiplerine yardım etmesi, karşılaşılan sosyal, ekonomik vb. sorunların çözümünde birlikte hareket etmeyi ve bir kamuoyu oluşturmayı sağlamaları, sivil toplum örgütlerinin varlık sebeplerinin başında gelmektedir.

Demokratik geleneğin hâkim olduğu her toplumun sivil toplum örgütleri eliyle, kendi içinde örgütlenme ve bu örgütler aracılığıyla kendi sorunlarını çözme hakkına sahip olduğu bir gerçektir. Dolayısıyla böyle bir hakkın olmadığı bir demokrasiden bahsedilmesi de mümkün değildir. Bir toplumda çok çeşitli cemaatlerin/grupların görülmesi, bunların kendi içinde faaliyet alanlarına göre sınıflandırılması doğal bir durumdur.

Belli bir amaç için bir araya gelen bu tür örgütlenmelerin de çeşitli sıfatlar taşımaları, daha etkili ve güvenli olmak için bazı motifleri kullanmaları, içlerinde bulundukları demokratik yapının kendilerine sunduğu haklardan bir çeşit faydalanma yoludur. Bu açıdan "dinî motifleri" kullanarak, "din ve vicdan özgürlüğü" prensibiyle dindarane duygulara hitap ederek, dindarlık ortak motifini kullanan "dinî grup/cemaat"lerin varlığı bu sistemin doğal akışı içinde ortaya çıkan bir durum olarak değerlendirilebilir.

53 Hamit Emrah Perşi, "Modernitedan Postmoderniteye", *Söylem*, Ed. Mümtaz'er Türköne, Lotus Yay., Ankara 2003, s. 484.

Üretsiz PDF Kitap Arşivi - https://isnate.org

Şüphesiz ki dinî gruplaşma esasına göre kurulmuş olan dinî cemaatler, sosyal gruplaşmalar arasında en önemli oluşumlardan biri olarak kabul edilmektedir.[54] Bu tür grupların "dinî grup/cemaat" kavramını kullanmaları, bağlı bulundukları dinin müntesipleri olarak, dinî norm, ritüel ve değerleri daha yoğun olarak yaşamak ve grup içinde oluşan farklı rol ve satülere göre hareket etmenin bir tezahürüdür.

Türkiye'de, insanların sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için mevcudiyet kazanan cemaatlerin "dinî" kavramıyla nitelendirilmeleri ve "dindarlık" ortak paydasıyla anılmaları, bu cemaatlerin müdavimleri için oluşan sosyal organizasyondaki güvenin artmasına da vesile olmaktadır.[55]

Temel insanî ihtiyaçların toplumsal ve sosyal dayanışma içinde dindarane duygularla karşılanmasını, toplumsal bir refleks olarak okumak da mümkündür. Burada toplumlara aktardığı referanslarla yardımlaşmayı teşvik eden dinî öğretilerin payı inkâr edilmemelidir. Ancak hatırlanması gereken bir husus vardır ki; o da herhangi bir dinî cemaate mensup olmadan da bireysel olarak dinî ritüelleri yerine getirerek, dindarane bir yaşamın mümkün olduğudur. Kısacası cemaatlerin dinî nitelik taşıması o cemaatin asıl varlık sebebi değildir.

Dinî cemaatler/gruplar sadece Türkiye'nin değil dünyanın da bir gerçeğidir. BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nin akredite ettiği uluslararası sivil toplum kuruluşlarının çoğunluğunun birer dinî cemaat olması bunun açık bir göstergesidir.

Cemaat tipi bir örgütlenmeye ihtiyaç duyulduğunda dinin bu örgütlenmeyi mümkün kılan bir tutkal vazifesi gördüğü gerçeğinin kavranması için Weber'in klasikleşen kuramına göre, Batı kapitalizmini, dolayısıyla modernliği püriten tarikatların ve cemaatlerin ortaya çıkarttığını hatırlamak anlamlıdır.[56]

54 Tahir Çağatay, *Günün Sosyolojisine Giriş*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1987, s. 159.

55 Burada "din" ve "dindarlık" kisvesiyle, insanların temiz duygularını kendi kötü amaçları doğrultusunda kullanmak üzere örgütlenmiş organizasyon, cemaat, sivil toplum vb. oluşumlar kastedilmemektedir.

56 Mümtaz'er Türköne, "Ordu ve Cemaat", *Zaman Gazetesi*, 31 Ağustos 2008. *Protestan Etiği ve Kapitalizmin Ruhu* isimli klasikleşen eserinde Weber, dinî organizasyonların ve ahlâk kurallarının ekonomik ilişkilere kattığı anlamı ve on-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantev.org

Bu yüzden cemaat kavramı dünya toplumlarında ve Türkiye'de konuşulan temel konuların başında gelmektedir. Çünkü insanlar her çağda olduğu gibi modern çağda da doğal, samimi, duygusal, dayanışmacı ve küçük topluluk ortamlarına ihtiyaç duymaya devam etmektedirler. Klasik sosyolojinin ve modernliğin öngördüğünün aksine Türkiye ve dünyada birçok dinî cemaat bulunmaktadır. İslâm'ın cemaatçiliği tavsiyesi gereği de cemaatçi bir toplum yapılanmasını öngören Türkiye'de dinî cemaatlerin varlığının yaygınlaşacağı muhakkaktır.[57] Bu yüzden Türkiye'de cemaatlerden bahsedildiğinde, hemen akla dinî grupların/cemaatlerin gelmesi de bir alışkanlıktır.[58]

Cumhuriyetle beraber Türkiye'de yaşanan hızlı modernleşme sürecinde sosyal, ekonomik, dinî vb. sorunların ortaya çıktığı bir gerçektir. Modernleşmeyle beraber tarım toplumundan sanayileşmeye doğru dönüştürülmeye çalışılan, köyden kente göçün getirdiği sıkıntılarla uğraşan toplumda meydana gelen sosyal, ekonomik, dinî vb. ihtiyaçların formel ilişkilerle karşılanamaması, toplumsal bazda ciddi sıkıntılar yaratmıştır.

Özellikle Türkiye'deki toplumsal yapının son derece dinamik olması ve bu dinamik toplumsal yapıda zaman zaman sosyal, ekonomik, kültürel, siyasi ve dinî alanlarda hareketlenmeler, evrilmeler yaşanması dinî grupların/cemaatlerin beslendiği ana damarı güçlendirmektedir. Çoğunlukla belirtilen alanlarda yaşanan bu sıkıntılardan beslenen dinî cemaatler, insanların ihtiyaç ve beklentilerine cevap verme iddiasıyla fonksiyonel görevler üstlenmişlerdir. Bu da daha ziyade yüzyüze ilişkilerin egemen olduğu dinî cemaatleri kuvvetlendirmiş ve bu dinamik yapının bir getirisi olarak son yıllarda özellikle dinî grup/cemaat ve tarikat oluşumlarında gerek sayı ve gerekse de faaliyet yönünden büyük bir gelişme ve değişim kaydedildiği gözlenmiştir. Dinî cemaatlerin bu

ları nasıl değiştirdiğini anlatmaktadır. Weber bunu yaparken kapitalizm örneğinden yola çıkmıştır. Dinî anlayışların ekonomik davranışların belirleyicisi olduğunu ve toplumdaki ekonomik değişmelerin zihniyete dayandığını ortaya çıkarmayı kendine hedef seçen Weber'in temel tezine göre, kapitalist ekonomi püriten tarikat ve cemaatler sayesinde ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla modern ekonomik ilişki kalıpları mutaassıp-dindar cemaatlerin eseridir.

57 Ergün Yıldırım, "Bireyselleşme SOS Veriyor Cemaatleşme Geri Dönüyor", *Star Gazetesi*, 22 Ekim 2008.

58 M. Naci Bostancı, "Cemaatler", *Zaman Gazetesi*, 18 Haziran 2008.

PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

şekilde kuvvetlenmesi de onlardan istifade etmek isteyen siyasilerin de her zaman iştahlarını kabartmıştır.

Ancak Türkiye'deki sivil toplumun da temelini oluşturan manevî dinamikler olarak siyaset üstü bir konumda hizmetlerini devam ettirmeleri gereken bu tarikat ve cemaatlerin, siyasetle ilişkilerine baktığımızda bu açıdan ciddî problemler yaşandığı açıkça görülmektedir. Yaşanan problemler de sadece bugünün meselesi değildir. Cumhuriyet tecrübesine bakıldığında ilk günden itibaren bazı tarikat ve cemaatlerin belirli amaçlar doğrultusunda kullanıldığı bir gerçektir. Bu tür kullanmalar tarikatların yasaklanıp tekke ve zaviyelerin kapatıldığı günlerde de ihtilâl dönemlerinde de sürüp gitmiştir. Toplumsal tabanda belli bir gücü elinde tutan tarikat ve cemaatler, korkutma ya da bir takım imkânlar verme yoluyla istenen çizgiye çekilebilmiştir.

Bu çerçevede kullanılan en etkili yöntemler arasında, tarikat ve cemaatleri dinî-manevî hallerinden soyutlayıp dünyevîleştirmek vardır. Tarikatları ve cemaatleri dünyevîleştirme de siyasete ve ticarete bulaştırma yoluyla gerçekleştirilmekteydi.

Bu şekilde birçok tarikat ve cemaat dünyevîleş(tiril)miş, aslî misyonundan uzaklaş(tırıl)mıştır. Özellikle 12 Eylül'den sonra dinî tarikat ve cemaatlere yönelik olarak yapılan uygulamalardan anlaşılacağı üzere, 1980'li yıllar dinin dönüşümünü görmek isteyenler için olduğu kadar, dünyevileştirilmesini mümkün sayanlar için de ilginç örneklerin çoğaldığı yıllar olarak dikkat çekmiştir.[59]

Zaman içinde bu tür yapılanmalarda devlet politikaları gereği gelgitler, sıkıntılar yaşansa da dinî cemaat ve tarikatların özellikle siyasal alana entegre olmak, sistem içinde kendilerine meşru bir zemin bulmak için mücadele verdikleri göze çarpmaktadır.

Ekonomik olarak yadsınmayacak derecede sermayeye sahip olan bu dinî grupların ve tarikatların, siyaset alanında da boy göstermeleri, özellikle sağ ideolojiye sahip partilerle din adına siyasete soyunan partilerin iştahlarını her zaman kabartmıştır. Öyle ki siyaseten marjinal kalmış bazı dinî gruplar hariç, siyase-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

59 Necdet Subaşı, "Din, Aydın ve Meşruiyet", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 35, Ankara Temmuz-Ağustos 1995, s. 86.

ten değişkenlik gösteren güçlü tarikat ve cemaatlerin tek başlarına sahip oldukları oy oranları hakkında, bir siyasi partiyi iktidar yapamasa da barajı aştıracak seviyede olduğu yönünde tahminler ve hesaplamalar yapılmaktadır.

IV. RİSALE-İ NUR HAREKETİ OLARAK NURCULUK

Türkiye bağlamında dinî cemaatlerden/gruplardan söz açıldığında mevcutları içinde hemen akla gelenlerden birisi Nur Cemaati'dir. Said Nursi'nin (1878-1960) hayat felsefesini sürdürmeye çalışan Nur Cemaati, cumhuriyet dönemi Türkiye'sinin en güçlü ve etkili, en köklü, en çok konuşulan ve bir hayli müntesibi bulunan dinî gruplarındandır.[60] Bu yüzden Said Nursi isminin ve Nurculuk kavramının kamuoyunun çoğunluğu tarafından -ister doğru bilgilerle isterse ön yargılı fikirlerle- bilindiği bir gerçektir.

Çalışmamızdaki amaç; yaşadığı dönem itibarıyla derin izler bırakmış, verdiği mesajlarla modernleşme tarihimize katkı sağladığı iddia edilen Said Nursi'nin sıkıntılarla dolu hayatını işlemek değildir. Said Nursi'nin ilmî kriterlere göre hayatını işleyen ve onun mücadelesini anlatan pek çok kaynak eser bulunmaktadır.[61]

Gerek görüldükçe bunlardan istifade edilerek çalışmamızın anlaşılmasına katkı sağlayacak yerlerinden bilgiler aktarılacaktır. Çalışmamızın odak noktasını ise Said Nursi'den sonra zamanla çeşitli gruplara bölünen Nur Cemaati'nin ana damarını, kökünü teşkil eden Yeni Asya Grubu oluşturmaktadır. Bu grubun özellikle siyasi tavrı, siyasete bakış açısı, "demokrat misyon" takipçiliği, siyasi taraftarlığını açıkça beyan etmesi ve askerî darbelere karşı çıkması cemaatin diğer gruplarından farkını ortaya koymakta ve dikkatleri Yeni Asya Grubu'nun üzerine çekmektedir.

60 M. Hakan Yavuz, "Bediüzzaman Said Nursi ve Nurculuk", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: İslâmcılık*, C. 6, İletişim Yay., İstanbul 2005, s. 264; Hasan Hüseyin Ongun, "Başlangıçtan Günümüze Said Nursi ve Nurculuk Hareketi", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 45, Mart-Nisan 1997, s. 56.

61 Bu eserler arasında, bizzat Said Nursi tarafından tashih edilen, yazıları, mektup ve müdafaalarından oluşan *Tarihçe-i Hayatı*; Necmeddin Şahiner'in Said Nursi hakkında başvuru kaynağı olan *Bilinmeyen Taraflarıyla Bediüzzaman Said Nursi* ve Ümit Şimşek'in *Bediüzzaman Said Nursi'ye Nurculuk* gibi kitaplar sayılabilir.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - Sadi Nursi'ye Nurculuk

Bu araştırmamızda Yeni Asya Grubu'nun tarihî geçmişi, yapılanması, grubun bugünkü lideri Mehmet Kutlular, finans kaynakları, bölünmelerle zayıflaması, askerî darbelere bakışı, siyasi görüşleri, siyasi tavırları ve özellikle genel seçim dönemleri üzerinden siyasetle ilişkileri hakkında bilgiler aktarılmaya ve bu bilgiler siyaset bilimi kavramları çerçevesinde analiz edilmeye çalışılacaktır.

Ancak bu bölümlere geçmeden önce Said Nursi'nin ve Nurculuğun nasıl algılandığı, Nurculuk hareketinin ne zaman başladığı ve amaçları, talebelerinin gözünde Said Nursi'nin yeri, Nurculuğun tarikat mı cemaat mi olduğu tartışmaları vb. konularında, çalışmaya bir girizgâh sayılabilecek genel bilgiler aktarılmasında fayda bulunduğu kanaatindeyiz.

A. Said Nursi'nin ve Nurculuğun Algılanışı

Türkiye'deki tarikatlar, dinî cemaatler/gruplar kavramlaştırma açısından kendilerini takdim ederlerken bazı sorunlar yaşamaktadırlar. Nitekim Said Nursi de cemaatinin "Nurcular" olarak anılmasından hoşlanmazdı. Yaşadığı dönemde başka anlamlara çekildiği için cemaatinin basın-yayın organlarında bu şekilde zikredilmesini istemezdi. "Nurcular" yerine "Kur'an şakirtleri" veya "tilmizleri" denmesinin daha uygun olacağını söylerdi. Ancak Said Nursi'nin vefatından sonra bu hareket Nurculuk adıyla şöhret bulmuştur.[62]

"Bediüzzaman"[63] sıfatıyla tanınan Said Nursi, yakın tarihimizin en çok tartışılan isimlerinden birisi olmuştur.[64] Onun takipçilerince benimsenen Nurculuk ise Cumhuriyet döneminde doğup gelişen dini ihyâ hareketidir. Başlangıcı ve gelişim süreci iti-

62 Alparslan Açıkgenç, "Said Nursi", *İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yay., C. 35, Ankara 2008, s. 571.

63 "Bediüzzaman" zamanın güzeli, eşsizi anlamına gelmektedir. Said Nursi'ye "Bediüzzaman" lâkabı Fatih'te bir çok aydının uğrak yeri olan Şekerci Hanı'nda kaldığı sırada sorularına muhatap olan insanlar tarafından takılmıştır. Said Nursi Şekerci Hanı'nın duvarına "Burada her suale cevap verilir, her müşkül halledilir, fakat sual sorulmaz" yazılı bir levha astırmıştı. (Bkz. Necmeddin Şahiner, *Bilinmeyen Taraflarıyla Bediüzzaman Said Nursî*, Nesil Yay., İstanbul 2008, s. 79; Mehmed Kırkıncı, *Hayatım-Hatıralarım*, Zafer Yay., İstanbul 2004, s. 182; Hasan Hüseyin Ongun, agm s. 58.)

64 Serdar Murat, *Ankara Siyaseti ve Said Nursî*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2001, s. 7.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

bariyle İslâm'la ilgili diğer ihyâ hareketlerine benzerliği göze çarpmaktadır. Ancak bu hareket aynı zamanda bir toplum hareketi olarak da değerlendirilmektedir.[65]

Said Nursi'nin yazdıkları, bir ana amaca hizmet etme iddiasındadır: Batı'nın maddeciliği olarak gördüğü şeyin İslâm kültürüne de sızmasını önlemek. Said Nursi maddecilikle savaşmak için önce Osmanlıların sonra da Türklerin İslâmî mirasını yeniden canlandırmaya yönelik misyoner faaliyetlerinde bulunmuştur.[66] Bu açıdan Said Nursi'nin mesajı, modernleşme akımlarından birini oluşturmuş[67] ve Nurcu hareket, modernleşme süreci ile karmaşık ilişkiler yaşamıştır.[68]

Said Nursi'nin düşüncelerini, İslâmî düşünürler kesiminde en önde gelen fikir birikimlerinden biri sayan Şerif Mardin, bazı kişilerin İslâm'a bağlılıklarını silaha sarılmakla gösterdikleri bir anda, Said Nursi'nin cihad anlayışının silahlı bir mücadele olmadığının özellikle altını çizmektedir.[69]

Nurculuk ortaya çıktığı andan itibaren hattâ günümüzde de sahip olduğu sosyolojik dinamiği kavrama yönünde hiçbir gayret gösterilmeden, tamamen önyargılardan hareketle pek çok entelektüel ve aydın tarafından ya bir kalemde reddedilmiştir ya da bu harekete karşı belirli bir mesafe konulmuştur. Yine Mardin'e göre Nurcu hareketin entelektüeller tarafından bir kalemde reddedilmesi bir paradoksa yol açmıştır: Entelijansiya, bu hareketin

65 Alparslan Açıkgenç, agm. s. 570.

66 Şerif Mardin, *Türkiye'de Din ve Toplumsal Değişme Bediüzzaman Said Nursi Olayı*, Çev.: Metin Çulhaoğlu, İletişim Yay., İstanbul 2006, s. 166. Şerif Mardin'in Said Nursi ile ilgili bu kitabı yazması, onun bazı ilim çevreleri tarafından eleştirilmesine ve aforoz edilmesine, bazı ilim çevrelerince de takdir edilmesine yol açmıştır. Necdet Subaşı'na göre, Şerif Mardin'in Said Nursi ile ilgili eserinin ana ekseni, modernleşme sürecinde İslâmiyet'in, geleneksel toplumla ilişkileri ve dini-ideolojik söylemin bu süreçteki evrimidir. Subaşı, Mardin'in bu kitapla yaptığının; "modernleşme yanlısı seçkinlerin safına katılmayan", yoksul kesimlerden destek arayan Said Nursi'nin, radikal-dinci bir düşünür olarak, halkın gündelik hayatında önemli yer tutan kültürel kaynaklara, dinî söylemlere birlikte sahip çıkarak bunları modern bir topluma uyum sağlayacak biçimde zenginleştirmek olduğunu aktarmaktadır. (Bkz. Necdet Subaşı, *Türk Aydınının Din Anlayışı*, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1996, s. 191.)

67 Mardin, *age*, s. 45.

68 Mardin, *age*, s. 46.

69 Şerif Mardin, "Bediüzzaman'ın Cihad Anlayışı Silâhlı Mücadele Değildir", *Türk Düşünürlerin Gözüyle Said Nursi*, Haz.: Ömer Faruk Paksu, Nesil Yay., İstanbul 2004, s. 10.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

lâik-cumhuriyetçi rejim açısından oluşturduğu tehlikeleri vurgularken, aynı hareketin sosyolojik dinamiğini kavrama yönünde hiçbir girişimde bulunmamıştır. Mardin, böylesine yalınkat bir tutum alanlar arasında, Kemalistlerin başta geldiğini iddia etmektedir. Mardin'e göre, bu yüzden de ortada, Nurcu hareketin nesnel olarak belirlenebilir bir alan içerisinde hareket edebilme yeteneğine ilişkin pek fazla bir çalışma bulunmamaktadır.[70]

Mümtaz'er Türköne de Şerif Mardin'in kaygılarını taşıyarak, Said Nursi'nin, Bediüzzaman sıfatıyla anlatılan dinî rehberliğini dikkate almayanların bile onun bir toplum önderi olarak yakın tarihimizdeki önemli yerini teslim etmeleri gerektiğini söylemektedir. Said Nursi olmadan modernleşme tarihimizin yazılamayacağını ifade eden Türköne'ye göre, bu büyük âlimin bu kadar derin izler bırakmasının sebebi, onun fikrî mirasının yanında toplumu temsil edici kişiliğinde yatmaktadır. Tek Parti Diktası'nın ve modernleşmenin en sancılı evrelerinin toplumsal muhalefetinin neredeyse tek başına Said Nursi tarafından temsil edildiğini belirten Türköne, Risale-i Nur Hareketinin, modernleştirici aydın bürokrat elitlerin tam karşısındaki toplumun, en sağlam ve istikrarlı, sonraları bir geleneğe dönüşen temsiliyetini üstlendiğine vurgu yapmaktadır. Türköne'ye göre, Said Nursi'nin ısrarla siyasetin dışında kalması ve izleyenlerine de siyaseti değil aydınlanmayı telkin etmesi de bu toplumsal niteliğin bir yansımasıdır.[71] Türköne'nin, Said Nursi'nin ısrarla siyasetin dışında kaldığı yönündeki söylemi, kanaatimize göre, tartışmalı bir konudur. Said Nursi'nin hayatının belli bir evresine kadar siyasetle iç içe olduğu, tek partili dönemde siyasetten kaçındığı ve çok partili hayata geçildikten sonra da DP'yi desteklediği dillendirilmektedir. Ancak onun ısrarla siyasetin dışında kaldığı yönündeki iddialar gerçeği ne kadar yansıtmaktadır? Bunlar yeri geldikçe tartışılacaktır.

Davut Dursun da Said Nursi'yi toplumsal muhalefetin temsilcisi olarak göstermektedir. Said Nursi'nin muhalefetinin iki düzlemde incelenebileceğini belirten Dursun'a göre, bunlardan birisi onun kişilik yapısı düzlemi, diğeri ise yaşadığı dönemin sosyal ve siyasi şartlarının ortaya koyduğu ortam düzlemidir. Bu yüz-

70 Mardin, *Türkiye'de Din ve Toplumsal Değişme Bediüzzaman Said Nursi Olayı*, s. 71.
71 Mümtaz'er Türköne, "Bediüzzaman Said Nursi" *Zaman Gazetesi*, 23 Kasım 2007.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantev.org

den Dursun, her iki düzlemin birbirini tamamladığını ve onun bir muhalefet temsilcisi olarak sivrilmesini ve bu çerçevede faaliyet göstermesinde rol oynadığını aktarmaktadır. Dursun'a göre, bu durumda ilk eğitim ve öğretimi yıllarında Nursi'de gözlenen muhalif kişilik yapısı ve psikolojik özellikleri, daha sonraki hayatında sosyal ve siyasi şartların doğurduğu kaotik ortamda toplumsal muhalefetin temsilcisi işlevini üstlenmesine olumlu bir katkı sağlamıştır.[72]

Burada Said Nursi'ye izafe edilen toplumsal muhalefet olgusundan hareketle, özellikle 1970'li yıllardan itibaren Batı Avrupa'da neşvünema bulan ve mevcut siyasal iktidarlara bir meydan okuma/muhalefet hareketi olarak kabul edilen yeni toplumsal hareketlere atıfta bulunmakta fayda mülahaza edilmektedir. Siyasette ve toplumsal hayatta yeni bir gündem yaratan bu hareketler, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra inşa edilen, devletlerin ve toplumsal sınıfların üzerinde mutabakat sağladığı "refah devleti" modeline göre örgütlenmiş toplumsal/siyasi düzene karşı bir "meydan okuma" olarak değerlendirilmiştir. Bugün için yeni toplumsal hareketler, sosyal teorinin en canlı ve üzerinde en çok durulan konuları arasında yer almaktadır.[73]

Bu kısa bilgilendirmeden sonra tekrar Said Nursi'ye dönersek; Beşir Ayvazoğlu idam edilmekten birkaç defa kurtulan Nursi'yi, inandıkları uğrunda korkusuzca savaşan, düşündüklerini kimseden çekinmeksizin söyleyip yazan tek İslâmcı aydın

72 Doç. Dr. Davut Dursun, "Toplumsal Muhalefetin Temsilcisi Olarak Bediüzzaman Said Nursi", *Türk Düşünürlerin Gözüyle Said Nursi*, Haz.: Ömer Faruk Paksu, Nesil Yay., İstanbul 2004, s. 187-188.

73 Tuncay Önder, "Yeşil Siyaset", *Siyaset*, Ed. Mümtaz'er Türköne, Lotus Yay., Ankara 2003, s. 591. Tuncay Önder, yeni toplumsal hareketleri bu makalesinin yanı sıra *"Ekoloji Toplum ve Siyaset"* isimli eserinde geniş bir şekilde ele almaktadır. Önder eserinde, 1980'li yıllarda Avrupa'da büyük siyasal partilerin içine düştükleri meşruiyet krizine paralel olarak Avrupa'da ve Kuzey Amerika'da ekoloji, barış ve kadın hareketlerinin, nükleer karşıtı protestoların, yerel özerklik, New Age ve hayvan hakları hareketleri gibi yeni kolektif eylem biçimlerinin yükselişini sosyologların ve siyaset bilimcilerin zihinlerini uzun süre meşgul ettiğini aktarmaktadır. Tuncay Önder, buradan hareketle "toplumsal hareketler teorisi"ni, ortaya çıkan iki ana ve rakip yaklaşımdan/paradigmadan hareketle analiz etmektedir. Bunlar; Kuzey Amerika'da etkin olan "Kaynak Seferberliği Teorisi/Paradigması" ve Avrupa kaynaklı "Yeni Sosyal Hareketler Teorisi/Paradigması" ya da J. L. Cohen'in adlandırmasıyla "Kimlik Yönelimli Paradigma"dır. (Geniş bilgi için bkz. Tuncay Önder, *Ekoloji, Toplum ve Siyaset*, Odak Yay., Ankara 2003, s. 48-90).

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://raptey.org

olarak gösterilebileceğine değinirken, onun yaşadıklarını baskıyla sindirilen asıl kütlenin yaşadıklarının fert plânındaki yansımaları olarak göstermektedir. Ayvazoğlu'na göre, Tek Parti devrinde, İslâm'ın bir direniş ideolojisi haline gelmesinde Said Nursi'nin ve eserlerini el yazısıyla çoğaltarak asıl kütleye yayan talebelerinin büyük rolü olmuştur. Ayvazoğlu bunları dile getirirken diğer taraftan Nurculuğu eleştirmekten de kaçınmamıştır. Nitekim Ayvazoğlu, Nurculuğun, Said Nursi'ye yürekten bağlı, lider mevkiinde bulunanların sözünden dışarı çıkmayan, meselâ hangi partiye oy vermesi istenmişse, itirazsız o partiye oy veren, namazında niyazında uyumlu vatandaşlar yetiştirmekten öteye geçemediğini dile getirmiştir. Ayvazoğlu ayrıca, Said Nursi'nin, pozitif bilimlerle dinî hakikatleri uzlaştırma, daha doğrusu Kur'an'ı pozitif bilimleriyle doğrulama gayretlerinin, imanı pekiştirme gayesine yönelik olmakla beraber, Said Nursi'nin büyük ihtimalle hiç arzulamadığı pozitivist bir din yorumuyla sonuçlandığını aktarmıştır.[74]

Müntesiplerinin gözünde de Said Nursi'nin bambaşka bir yeri ve değeri vardı. Onu, Nur Medreselerinin ilk müderrisi, üstadı bir diğer ifade ile profesörü; zahirî ve batınî ilimleri bütünüyle elde etmiş, aklî ve naklî ilimlerde de zirvelere ulaşmış, asrın müctehidi ve müceddidi, marifet ikliminin sultanı olarak tavsif edenler bulunmaktadır.[75] Bunun yanısıra onun gibi bir âlim ve mütefekkire sahip olmanın Türkiye'nin en büyük şansı[76] olarak değerlendirenler de vardır.

Ayrıca Nur Cemaati içinde Said Nursi'nin olağanüstü haller yaşayan bir velî olduğu kanaati yaygındır. Bu sebeple insanların hayattayken onun etrafında toplanmasında, eserlerinin yanı sıra kişiliğinin önemli bir faktör olduğu söylenmektedir. Eserlerinin kendisinin yazmadığı, kendisine Allah tarafından yazdırıldığına inanan Nurcular da bulunmaktadır.[77]

74 Beşir Ayvazoğlu, "Türkiye'de Sağcı Olmak", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 16, Ankara Güz 1991, s. 32-33.

75 Zekeriya Kitapçı, *Bediüzzaman Said Nursi ve Anadolu İman Hareketi*, Konya 1989, s. 356.

76 Kâzım Güleçyüz, *Kumandalı Siyaset*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2000, s. 89.

77 Prof. Dr. Ahmet Turan, "Said-i Nursi ve Nurculuk", *OMÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 10, Samsun 1998, s. 17.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rahley.org

Adını Risâle-i Nür'dan alan Nurculuk ise içyapısı, tarihî seyri ve toplumsal boyutu açısından tahlil edilebilir. Hareketin içyapısını oluşturan en önemli özellikleri Nursi'ye göre "uhuvvet, ihlâs, acz-fakr, şefkat-tefekkür" anlayışı olup bunlar tasavvufta da ön plana çıkan ilkelerdir. Said Nursi'nin ifadelerinde Kur'an talebeliği veya nur talebeliği olarak takdim edilen harekette imandaki tevhit kalplerin tevhidini, aynı şekilde inanç birliği de toplumsal birliği gerekli kılmaktadır.[78]

Ahmet Turan da Nurculuğu Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'in inanç ve fikirlerini taşıyan İslâmî cemiyetlerden biri olarak göstermektedir. Turan'a göre, Nur Cemaati'nin hedefleri ahlâkî terbiye ve imanı kurtarmaktır. Kendilerine rehber ve yol olarak Allah'ın kitabını ve Rasulü'nün sünnetini seçmişlerdir.[79]

İhsan Işık, Said Nursi'nin Tarihçe-i Hayat isimli eserinden hareketle Nurculuğun amaçlarını 11 madde halinde şöyle sıralamaktadır:

1. Risale-i Nur hizmetinin yegâne amacı olan imanın kuvvetlenmesi, vatan ve milleti tehdit eden dinsizlik ve komünistlik tehlikesine engel olmaktadır.
2. Şimdi en önemli vazife, fertlere ve cemiyete düşen hizmet, imanı kurtarmak ve kuvvetlendirmektir.
3. Zamanın en büyük davası Kur'an'a sarılmaktır.
4. Risale-i Nur, bütün gücüyle dikkatini bu yöne çevirdiğinden gizli dinsizler çeşitli bahanelerle saldırıya geçip Nurculara karşı hükümeti kışkırtmaktadır.
5. Fakat biz müspet hareket etmeye mecburuz. "Elimizde Nur var, siyaset topuzu yok. Yüz elimiz de olsa, ancak Nur'a kâfi gelir" demeliyiz.
6. Risale-i Nur, din düşmanlarını mağlup edecektir. Müspet hareket etmek atom bombası kadar tesirlidir.
7. Risale-i Nur'un siyasetle hiçbir alâkası yoktur.
8. Mesleğimizin (dâvâmızın) en büyük dayanağı ihlâstır.
9. Allah'ın rızasından başka hiçbir maksat peşinde olmamak lâzımdır.
10. Risale-i Nur'un kuvveti de, Nur talebelerinin başka bir amaç gütmemesinden kaynaklanmaktadır.

78 Açıkgenç, agm, s. 370.
79 Turan, agm, s. 20.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

11. İhlâslı ve müspet hareket edilmesi halinde, Rahmet-i ilâhiyye Risale-i Nur'u himaye edecektir.[80]

Said Nursi, Risale-i Nur hareketinin temelini 1926 yılında sürgünde bulunduğu Isparta'nın Barla köyünde atmıştır. Nursi sekiz yıldan fazla sürgünde kaldığı Barla'da hem eserlerini telif etmiş hem de talebelerinin sayısını arttırmıştır. Müntesiplerinin artması ıslah hareketi olarak bir cemaat fikrini Nursi'nin zihninde şekillendirmiştir. Barla'da ve daha sonra sürgünde kaldığı yerlerde talebeleriyle yaptığı yazışmalar Nur Cemaati'nin oluşumu hakkında ipuçları vermektedir. Lâhika türü eserlerinde yayımlanan mektuplar hareketin üç aşama geçirdiğini göstermektedir. Bunlar;

1. 1926-1934 yıllarını kapsayan Barla'daki kuruluş dönemi,
2. 1935'ten vefatına kadar olan gelişmeleri içine alan oluşum dönemi,
3. 1960-1980 arası gelişim dönemiyle 1980'li yılların sonundan itibaren şekillenen yeni dönemdir.[81]

Yapılan araştırmalara göre, Türkiye'de 1950'lerde ortaya çıkan dinî hareketler içinde en çok taraftar toplayanın Nurculuk hareketi olduğu konusunda genel bir ittifak vardır. Bu açıdan Nurculuk hareketinin büyüklüğü ve halk tarafından en çok tanınmış olması, sadece Said Nursi'nin telkinlerinin halkı cezbetmesine değil, aynı zamanda hareketin kurucusunun dinamik ve mücadeleci kişiliğine de bağlanmaktadır.[82]

Ruşen Çakır 20. yüzyılda Türkiye'nin, yalnızca dini alanda değil, en genel anlamda yetiştirdiği önemli şahsiyetlerden birisi olarak Bediüzzaman Said Nursi'yi işaret ederken, Nursi'nin biri kavgacı, biri fikir insanı olmak üzere iki yönü olduğunu belirtmektedir. Çakır'a göre Said Nursi'nin ömrünü hapislerle, sürgünlerle, idam sehpalarından kurtulmalarla geçirmesi onun kavga insanı yönünün ve yine ömrünü okuma, yazma, tartışma, sorular yanıtlama ve görüşlerini yaymayla geçirmesi de onun fikir insanı yönünün birer göstergesidir.[83]

80 İhsan Işık, *Bediüzzaman Said Nursi ve Nurculuk*, Beyan Yay., İstanbul 1995, s. 139.
81 Açıkgenç, agm, s. 570.
82 Şaban Sitembölükbaşı, *Türkiye'de İslâm'ın Yeniden İnkişafı (1950-1960)*, TDV Yay., Ankara 1995, s. 110.
Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org
83 Ruşen Çakır, *Ayet ve Slogan*, Metis Yay., İstanbul 2002, s. 83.

Ruşen Çakır'ın belirttiği gibi Said Nursi ömrünü hapislerle, sürgünlerle, idam sehpalarından kurtulmalarla geçirmiştir. Eskişehir, Kastamonu, Denizli ve Afyon'da hapsedilip mahkemelere çıkarıldığı zaman kendisine isnat edilen suçlamalar genelde 3 maddede toplanmaktaydı:

1- Siyasi bir cemiyet kurmak,

2- Rejime aykırı fikirler neşretmek,

3- Siyasi bir gaye peşinde olmak.[84]

Bu ithamlara maruz kalan Said Nursi, Türk tarihinin dört ayrı dönemini kapsayan uzun ve olaylarla dolu bir hayat yaşamıştır. Bunlar; II. Abdülhamit dönemi, İttihat ve Terakki hükümetleri dönemi, Atatürk ve İnönü'nün cumhurbaşkanlıklarını içeren Cumhuriyet'in tek parti dönemi ve çok partili demokrasi döneminin ilk 15 yılı. Geçirdiği tecrübe sebebiyle Cumhuriyet öncesi ve sonrasını gayet iyi tanıyan Said Nursi, hayatını bu dönemlerin ayırdığı iki kısma böler: "Eski Said" ve "Yeni Said".[85]

Necip Fazıl Kısakürek ise 87 yaşında vefat ettiğini belirttiği Bediüzzaman'ın hayatını 17 yıllık çocukluk devresi bir yana konulduğunda, otuz beşer senelik iki büyük devreye ayrılabileceğini belirtmektedir. Kısakürek bu evreleri;

1873 – 1890= 17 sene,

1890 – 1925= 35 sene,

1925 – 1960= 35 sene şeklinde formüle ederken, çocukluğunu takip eden son iki devrenin Said Nursi'nin gençlik ve olgunluk çığırlarını çerçevelediğinden bahsetmektedir.[86] Ancak kaynaklarda Said Nursi'nin 1878'de doğduğu ve 1960'ta vefat ettiği baz alınırsa 82 yıl yaşadığı ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla Kısakürek'in Said Nursi için 87 yıl yaşadığını söylemesi ve yukarıda çocukluk çağına ayırdığı 1873 – 1890= 17 senelik zaman dilimi tartışmalı hale gelmektedir. Kanaatimize göre bu bölüm 1878 – 1890= 12 sene olmalıdır.

84 Kitapçı, *age*, s. 288.
85 Sitembölükbaşı, *age*, s. 110-111.
86 Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Bir Mazlumu*, Büyük Doğu Yay., İstanbul 2001, s. 176.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - http://kitap.tc/antevion

Serdar Murat, Said Nursi'yi aydınlık İslâm düşüncesinin öncüsü, bir dava adamı, İslâmiyet'le demokrasi ve hürriyet arasındaki ortak paydayı yakalayan dindar bir cumhuriyetçi olarak tavsif etmektedir. Serdar Murat, Said Nursi'nin yaşadığı dört devirden ilki olan Mutlakiyeti Bitlis'te, Meşrutiyeti ise İstanbul'da yaşadığını, onun İmparatorluğun yıkılışına ve genç Cumhuriyetin doğuşuna tanıklık ettiğini, çok partili demokrasi denemesinin ise Nursi'nin son devrine rastladığını belirtmektedir.[87]

Ahmet Güner Said Nursi ve Nurculuk hakkında olan biteni özetlerken şu bilgileri aktarmaktadır:

> İkinci Meşrutiyet'ten Milli Mücadele'ye, Cumhuriyetin ilk yıllarından çok partili hayatın başladığı günlere kadar hareketli bir hayat geçirmiş Said Nursi adında bir adam, dinî bazı meseleleri kendi görüşüne göre yorumlayan, dinin önemini vurgulayan kitaplar, risaleler, mektuplar yazmış, yazdırmış, bunlar da ülkenin değişik yerlerinde bir takım kimselerce çoğaltılıp okunmaya başlamış. Gittikçe çoğalan bu okuyucu kitlesi muhalefet partisinin, siyasi iktidarın, savcılıkların ve din kaynaklı örgütlenmeler karşısında her zaman hassas bazı çevrelerin ilgi ve dikkatini çekmiş... Neticede olay adliyeye havale edilmiş... Fakat kimse yıllardır birçok savcı ve yargıcı meşgul ederek binlerce insan hakkında tanzim edilen yüzlerce dosyayı, tutuklanan bu kadar insanı ve nurculuk denilen bu akımı kendi sosyal nedenleri içinde inceleyecek tarafsız ve öfkesiz bir fikir hassasiyeti göstermiyor, mesele, çok ötelerinde olduğu halde, bir zabıta vakası basitliği içinde değerlendiriliyordu. Hiç kimse bu on binlerce insanın, böylesine bir teslimiyet, heyecan ve inatla savundukları değerlerin neler olduğunu, bunun hangi sosyal ve kültürel ve hatta ekonomik bir boşluğun karşılığı olduğunu düşünmek zahmetine katlanmıyor, çok zaman olduğu gibi bu olay da bir takım lehte ve aleyhte sloganlarla hükme bağlanıyordu.[88]

Safa Mürsel'e göre de Bediüzzaman Said Nursi ileri sürdüğü görüşleriyle engin bir fikir ufku açmış ve yeni nesillerin ruhunda açılmak istenen yarayı önceden gören basiretiyle kendisinden bekleneni fazlasıyla yapmıştır. Mürsel, Nursi'nin açık ve kesin fikirlerinin kitaplar halinde mevcut olmasına rağmen bazı çevrelerde kasıtlı ve yanlış değerlendirmelerin konusu olmaktan hâlâ kurtulamadığından yakınmaktadır. Mürsel'e göre, halkın iman

87 Serdar Murat, *Ankara Siyaseti ve Said Nursî*, Yeni Asya Neşr., 21. bs., İstanbul 2002, s. 10-11.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

88 Bkz. Ahmet Güner, *Tarikatlar*, Milliyet Yay., İstanbul 1986, s. 149-150.

ve ahlâkını ıslah yolundaki gayretlerinin bilerek veya bilmeyerek yanlış şekilde değerlendirilmesine karşı, Said Nursi her fırsatta temel siyasi tercih olarak "Cumhuriyet taraftarı" olduğunu ifade etmiştir. Fakat onu itham altında tutmak isteyenler, bu gerçeği görmemezlikten gelerek, hakkında "teokratik devlet kurma özlemi duyan bir adam" isnadını yapmaktan geri kalmamışlardır.[89]

İşaret edildiği gibi Nurculuğun kurucusu ve Risale-i Nurların müellifi olan Said Nursi, her fırsatta asıl amacının imanı kurtarmak olduğunu ifade etmiştir. Said Nursi'nin "müspet hareket etme" telkini doğrultusunda takipçilerince de sürdürülen "demokrat misyon"un savunucusu olan Nursi hakkında yapılan araştırmalarda, onun iman ve hürriyet mücadelesi içinde olduğu, inandığı doğrulardan sapmadığı, yürüdüğü yoldan dönmediği ve Kur'ân prensiplerine dayanan tavizsiz çizgisinden de hiçbir zaman ödün vermediği bilgileri aktarılmaktadır.

B. Nurculuk Tarikat mı, Cemaat mi? Tartışmaları

Said Nursi'nin tarikat yapılanmasına karşı olan tavrı, "Zaman tarikat zamanı değil, hakikat zamanı, imanı kurtarma zamanıdır" şeklindeki sözünde yatmaktadır. Onun bu tavrı bilinmesine rağmen, Nurculuğun tarikat mı yoksa cemaat mi olduğu hararetli tartışmalara konu edilmiştir.

Bu açıdan tarikatın ne olduğu, Nurculuğun tarikat mı yoksa cemaat mi olduğu konusundaki tartışmalar hakkında bilgiler aktarılmasında ve farklı görüşlerin ortaya konmasında fayda mülahaza edilmektedir.

Bilindiği gibi tarikat; İslâm dünyasında "tasavvuf", dini daha derinden yaşamak isteyenlerin benimsedikleri yoldur. Dinin daha içten ve daha özel bir yaşanış biçimidir. Zühd şeklinde başlamış, akabinde "tasavvuf" denmiştir. Tasavvufta tarikat, insanların manevî kabiliyetlerini geliştirmek için kurulmuş dinî-manevî yol demektir.[90] Ekol, mezhep, tarikat tarih boyunca bütün din ve sistemlerle beraber olagelmiştir.[91]

89 Sâfa Mürsel, *Bediüzzaman Said Nursi ve Devlet Felsefesi*, Yeni Asya Yay., İstanbul 1976, s 22-24.

90 Prof. Dr. Mehmet Demirci, "Türkiye'nin Çağdaşlaşma Sürecinde Tarikatlar", *Türkiye'nin Çağdaşlaşma Problemi ve İslâm*, Yay. Haz.: Prof. Dr. Mehmet Demirci, TDV Yay., Ankara 2000, s. 165.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

91 Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, Dergâh Yay., İstanbul 1985, s. 191.

Tamamıyla ferdî psikoloji, ferdî tecrübe veya doktriner ifadesiyle "ferdî kurtuluş" üzerine yoğunlaşan, Tanrı ile kul arasındaki dinî tecrübenin derinleşmesine dayanan tasavvuf; ferdî zühd üzerindeki ihtisasıyla, diğer dinlerdeki mistik yönelişlerin İslâm'daki karşılığı olarak kabul edilmektedir. Tasavvufun kurumsal halini temsil eden tarikatlar da varlıklarını ve yaygınlıklarını, fertler üzerinde psikolojik denge mekanizmasını kurmaktaki ustalıklarına borçludur.[92]

Tasavvuf ıstılahında ise tarikat, Allah'a ulaşan yoldur. Şeriat umumi, tarikat ise şeriata nispetle hususidir. Tarikat bir disiplindir. Tasavvufun, şeriat esaslarına riayetle, dinin özüne varma riyazetinin, belirli disiplin içerisinde gerçekleşmesini amaçlayan bir kuruluştur.[93]

Tarikat, bir mürşide bağlanıp belli şartlara uyarak ahlâkını güzelleştirmeyi, kötülüklerden arınmayı, tevhidin hakikatine varmayı ve Allah'a ulaşmayı amaç edinen tasavvuf yolu; bir şeyhe bağlı olan kimseler için konulmuş olan manevî, ahlâkî ve sosyal kuralların bütünü ve bu kurallara göre teşkilatlanmış kurum olarak da tanımlanmaktadır.[94]

Tarikat kavramı pek çok düşünürün kafa yorduğu, üzerinde çalıştığı kavramlardan biridir. Örneğin Şerif Mardin, tarikatların, çoğu kez seçkin ve halk (havass-avam) kültürleri arasında bir köprü kurulmasını kolaylaştıran kurumlar olmasının yanı sıra seçkin İslâmı'nın inançlarıyla halkın tabiatüstüne uyduğu inançları arasında bir kaynaştırma vasıtası olarak fonksiyon gördüğünü belirtmektedir.[95]

Erol Güngör'e göre tarikatlar "halk İslâmı"nın tipik birer örgütleniş biçimi olarak ortaya çıkmaktadırlar. Güngör, tarikatların halk katında ilgi görmesinin nedenini, ulemanın kanundan başka bir şey tanımayan, asık yüzlü, kendisine yaklaşılamayan bir hâkim imajı yaratmasına karşılık, tarikat şeyhinin baba şef-

92 Mümtaz'erTürköne, *Siyasî İdeoloji Olarak İslâmcılığın Doğuşu*, İletişim Yay., İstanbul 1994, s. 16.

93 Dr. Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, Marmara Ün. İlahiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1997, s. 312.

94 İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Neşr., İstanbul 2006, C. 3, s. 3035.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

95 Necdet Subaşı, *Türk Aydınının Din Anlayışı*, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1996, s. 279.

katinin sembolü olmasına bağlamaktadır. Güngör, tarikat şeyhinin "Müftüler fetva verse de sen yine kalbine danış" prensibinin temsilcileri olduğunu belirtmektedir. Güngör'e göre, tarihimizdeki örneklere bakacak olursak, sosyal gelişmenin belli bir döneminde devlet otoritesine muhalefetin tarikatlar etrafında teşkilatlandığını görmek de mümkündür.[96]

Erol Güngör'ün bu tespitlerine katılan Mümtaz'er Türköne, tarikatlarla halk İslâmı'nın özdeşleşmesini, tasavvufun, akla hitap eden Sünnî ihtiyaçların karşılayamadıkları ihtiyaçlara, akıl yerine ferdin akıl dışı dünyasına hitap ederek canlı karşılıklar bulmasından kaynaklandığını dile getirmektedir.[97]

Gencay Şaylan'a göre ise genel olarak tasavvuf ya da sufilik terimleri ile tanımlanan tarikatlar, İslâmî yaşamın önemli kurumlarından biridir ve insanlara ya da daha öznel bir ifadeyle inanç sahiplerine yol gösterme işlevini yerine getiren birer toplumsal kollektivite olarak nitelenebilmektedirler.[98]

Tarikatların ve tasavvuf mensuplarının her beşer ve beşerî kurum gibi siyaset ve siyaset adamlarıyla ilişkisinin olabileceğini yaşanan tarihsel tecrübe göstermektedir. Bu konuya dikkatleri çeken Himmet Konur, bu ilişkinin mutlaka ve mutlaka doğrudan siyaset sınırlarının dışında olması gerektiğine işaret etmektedir. Çünkü tasavvuf siyasî bir faaliyet değildir, tasavvufun mahiyeti ve tarikatların tarihî macerası göz önünde bulundurulduğunda, bunların siyaset-dışı bir yapı arzettikleri görülmektedir. Bu bakımdan tasavvuf ricalinden siyasî bir beklenti içinde olmak da siyasî bir takım endişeler duymak da doğru değildir.[99]

Bilindiği gibi Cumhuriyet'in ilânından hemen sonra bir dizi modernleşme hareketine geçilmiştir. Bir taraftan peşpeşe gerçekleştirilen inkılâplarla toplumsal dönüşüm için hızlı adımlar atılırken, öbür taraftan da Osmanlı redd-i miras edilerek geçmişten

96 Erol Güngör, *İslâm Tasavvufunun Meseleleri*, Ötüken Neşr., İstanbul 1987, s. 113-114.

97 Mümtaz'er Türköne, "İdeolojik İslâm", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 16, Ankara Güz 1991, s. 58.

98 Şaylan, *age*, s. 134.

99 Yard. Doç. Dr. Himmet Konur, "Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Türkiye'de Tasavvuf ve Tarikatlar", *Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Girişinin Din Boyutu Sempozyumu*, DİB Yay., Ankara 2003, s. 557-558.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - http://ilmihaber.org

ve geleneksel İslâmî toplumdan kopulduğu deklare edilmiştir. Bu dönemde hâkim irade tarafından İslâm yeniden tanımlanmaya, dinin kişi ile Allah arasında bir ilişki olduğu ve yegâne hayat bulacağı yerin vicdanlar olduğu işlenmeye başlanmıştır. Dolayısıyla dine, siyasete, hukuğa ve eğitime karışmayacak şekilde bir sınır çizilmiş ve din, devlet tarafından sıkı bir denetim ve gözetim altına alınmıştır. Böylece dinin ve temsilcilerinin siyasal, tomlumsal ve kültürel alanlardaki yetkilerinin ve güçlerinin ortadan kaldırılması hedeflenmiş, İslâm inanç ve ibadet yönleriyle sınırlandırılmaya çalışılmıştır. Bu şekilde İslâm, modern Batılı bir ulus devletteki dinin rolüne indirgenmek istenmiştir.[100] Ancak toplumun -özellikle din alanında- modernleşme ve çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak anlamında yapılan bu toplumsal dönüş(türül)meye ne kadar hazır olduğu ayrı bir tartışma/araştırma konusudur.

Bu durum karşısında dinden ve manevî değerlerden yoksun bırakıldığı düşüncesine kapılarak sarsıntı geçiren ve kendisini bir değer boşluğu, kimlik ve kişilik krizi içinde gören kişilerin olması normal bir durumdur. Fakat bunların içine düştükleri boşluğu "İslâmî olarak bildikleri itikatlara sıkı sıkıya sarılmak" yoluyla halletmek istemelerinin, "resmî kültürün yanında gizlice yaşayan anlamlı bir halk kültürü olduğunu keşfeden ve onu ciddiye alan şıhlara, hocalara ve batıl itikat ticareti yapanlara yarayacağı" da apaçıktır.[101]

Yöneticilerin bunun farkında olmaması mümkün değildir. Bu yüzden hilâfetin kaldırılmasının ardından kısa bir süre sonra, 30 Kasım 1925'te çıkarılan 677 sayılı kanun ile tekke ve zâviyeler kapatılmış ve mal varlıklarına el konulmuştur.[102]

Bu uygulamalarla güçlü tasavvuf tarikatları yasadışı ilân edilmiştir. Bu da İslâmî standardizasyonun bir başka versiyonu olmuştur. Ancak bu durum Osmanlı döneminde toplumda önemli bir konumda bulunan tarikatlar ve bunların şeyhleri tarafından pek de memnuniyetle karşılanmamıştır. Nitekim başta yurdun çeşitli yerlerinde yerel tepkiler gösteren tarikatlar, şiddet görmeleri sebebiyle tepki ve protestolarından somut başarı çıkaramaya-

100 Lewis, *age*, s. 408.
101 Mardin, *Din ve Ideoloji*, s. 110.
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org
102 Gotthard Jascke, *Yeni Türkiye'de İslâmlık*, Bilgi Yay., İstanbul 1972, s. 36-37.

caklarını anlayarak sonuçta yeraltına çekilmişlerdir. 1950'li yıllara kadar yeraltında kalan, stratejik ve fonksiyonel değişimler gösteren ve gayr-ı resmî olarak faaliyetlerine devam eden tarikatlar, çok partili demokratik hayatın getirdiği popülist yaklaşımlar sonucu kamusal hayatta tekrar arz-ı endam etmeye başlamışlardır.

Dinî alandaki bu gelişmelerde de görüldüğü gibi, Cumhuriyet'in ilk yıllarında daha ziyade siyasal ve sosyo-kültürel alanlarda yoğunlaşan reformlar, sosyo-ekonomik yapıdaki büyük boşluğu doldurmada da etkili olamamıştır.[103]

Tekke ve zâviyelerin kapatılmasından sonra görüldüğü gibi yeraltına çekilerek faaliyetlerine gayr-ı resmî olarak devam eden pek çok tarikat vb. dinî yapılanmanın aksine Said Nursi'nin başlattığı Nurculuk hareketinin hep göz önünde olduğunu, daha doğru bir ifadeyle göz önünde tutulduğunu söylemek mümkündür. Said Nursi'nin sürekli belirli yerlerde ikâmete tabi tutulması, gözetim ve denetim altında bulundurulması, kendisine ve müntesiplerine resmî makamların kolayca ulaşabilmesi bunun bir göstergesidir.

Said Nursi, Risale-i Nur Hareketini geleneksel tarikat modeli çerçevesinde faaliyette bulunmak yerine Kur'an'daki hakikati yaymanın bir aracı olarak ön plâna çıkarmıştır. Nursi tarikat geleneğinde eğitim almış olmasına rağmen hayattayken klâsik tarikat örgütlenmesine karşı olmuştur. Çünkü o, Müslümanların gönüllerine yeniden iman aşılamanın, İlâhî'nin kendini gösteriş biçimine dair spekülasyonlardan çok daha önemli olduğuna inanıyordu.[104]

Nevzat Tarhan da Said Nursi'nin zikirlerle, şeyhe kişisel bağlanmayla belirli olan tarikat tarzı yerine; kitap okuma, akıl ve kalbi beraber kullanma, kişinin değil kitapların arkasından gitmeye dayalı nefis terbiyesi yöntemini seçtiğini aktarmaktadır.[105]

Belirtildiği gibi Said Nursi, klâsik tarikat örgütlenmesine karşı çıkmıştır. Ancak o, geleneksel İslâm'dan günümüze kadar ge-

103 Şerif Mardin, *Türkiye'de Din ve Siyaset*, İletişim Yay., İstanbul 2001, s. 142.
104 Mardin, *Türkiye'de Din ve Toplumsal Değişme Bediüzzaman Said Nursi Olayı*, s. 280.
105 Prof. Dr. Nevzat Tarhan, "Ahlâkın Güncelleşmesinde Yeni Bir Tarz: İmam Nursî Modeli", *Türk Düşüncesinin Gözüyle Said Nursî*, Hzrl. Ömer Faruk Paksu, Nesil Yay., İstanbul 2004, s. 44.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rastgeleyorg

len hak tarikatları da inkâr etmemiştir. Aksine tarikatların faydalarını sıralamış ve zamanın tarikat zamanı değil, hakikat zamanı, imanı kurtarmak zamanı olduğu söylemini birçok eserinde sloganlaştırmıştır.[106]

Said Nursi, günümüzün tarikat zamanı olmadığını söylerken, öbür taraftan da: "Bu zaman cemaat zamanıdır. Ehemmiyet ve kıymet, şahs-ı mânevîye göre olur. Maddî ve ferdî ve fânî şahsın mâhiyeti nazara alınmadı."[107] ve "Bu zaman, ehl-i hakîkat için, şahsiyet ve enâniyet zamanı değil, zaman cemaat zamanıdır; cemaatten çıkan bir şahs-ı mânevî hükmeder ve dayanabilir."[108] söylemleriyle de bireysellik yerine cemaatin önemini vurgulamıştır.

Said Nursi'nin karşı çıkmadığı ancak tasvip de etmediği klâsik tarikat yapılanmalarında bir şeyh vefat ettiğinde, yıllara dayanan geleneksel sisteme göre kimin şeyh olacağı bellidir. Onun için tarikat şeyhsiz kalmaz, dolayısıyla da tarikat derin bir krizin içine sürüklenmez.

Nurculuğu bir tarikat modeliyle tesis etmeyen Said Nursi, bu yüzden öğrencileri arasından kimseyi kendisine halef seçmemiştir. Ancak Nursi'nin Risale-i Nurların hizmetini devam ettirmek babından zaman zaman bazı takipçilerini kendisine vasi olarak ilan ettiği de bilinmektedir. Nitekim Zekeriya Kitapçı, Emirdağ Lahikası isimli eserden yaptığı alıntıda Said Nursi'nin:

> Umum dostlarıma ve nur kardeşlerime bu vasiyeti ilan ediyorum. Benim şahsım itibarıyla vazife-i Nuriyeyi yapmaya takatim kalmadı. Ben zahiri hayatımda ölmüş gibi düşünüyor ve bu vasiyetimi yazıyorum. Şimdi benim en yakınımda, hizmetimde olup bir derece tam tarzı hareketimi bilenler içinde dört beş adamı mutlak vekil yapıyorum. Ben ölsem veya hayatta şuursuz kalsam, Nurlara karşı hizmetimin tarzını bilerek tam yapabilsinler. Şimdilik T. Mutlu, M. Sungur, C. Çalışkan, H. Bayram'ı ve bir-iki adamı daha mutlak vekilim olarak tayin ediyorum. Şimdi Risale-i Nur'un satılan nüshalarının sermayesi, Risale-i Nur'un malıdır. Said'de bir hizmetkârdır. Hayatta olduğu müddetçe tayınını alabilir. Bugünlerde ölüm bana çok yakın göründü. Ben de şimdi vasiyetimi yazdım.

106 Örneğin Bkz. Bediüzzaman Said Nursi, *Mektûbât*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2000, s. 66; Bediüzzaman Said Nursi, *Tarihçe-i Hayat*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2007, s. 198.

107 Bediüzzaman Said Nursi, *Kastamonu Lâhikası*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2006, s. 8.

108 *Kastamonu Lâhikası*, s. 106.

bilgisini aktarmakla[109] bir anlamda güvendiği talebelerinin isimlerini deşifre etmektedir.

Bir tarikat oluşturmamaya kararlı olan Said Nursi'nin asıl duyarlılığı ise izleyicilerine ulaştırdığı mesajın daimî kılınmasıydı. Böylece, bir karizmatik liderin kendisinden sonraki bir başka karizmatik lideri seçmesi yolundaki gelenek, basılı sözler, yani Said Nursi'nin Risaleleri tarafından devralındı. Nursi'nin takipçileri ve onların ardından gelenler, Üstad üzerinde yoğunlaşmak yerine, onun kitabını kılavuz olarak kullanıp kendi yollarını açmak zorundaydılar.[110]

Şerif Mardin'in 1987 yılının mayıs ayında Nokta dergisinde bir yazısı yayınlanmıştır. Bu yazıda Mardin, Nurculukla tarikatların arasındaki farkı şöyle açıklamaktadır:

> Tarikatlarda, örneğin Nakşibendilikte, bir manevi liderle 'rabıta' -manevi köprü- kurmak esastır. Bediüzzaman çok açık olarak bu 'köprü'nün salik (bağlanan kişi) ile Said Nursi'nin mesajı -eserleri- arasında kurulması gerektiğini vurgulamıştır. Bugün, Said Nursi'nin eserlerini okumak için toplanan gruplar, şahsi rabıtanın yerine yeni -belki de 'ideolojik' olarak tanımlanabilecek- bir örgütlenme ilkesinin örüntüsüyle gruplaştıkları oranda 'tarikat' olarak değil bir 'inanç hareketi' olarak tanımlanabilirler.[111]

Nurculuğun bir tarikat olmadığı halde özellikle resmî çevrelerce bunun tarikat olduğunun ısrarla tekrarlanmakta olduğunu belirten Hasan Hüseyin Ongun'un verdiği bilgilere göre, 12 Eylül Hareketi'nden sonra Genelkurmay tarafından organize edilen seri konferanslar *"Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri"* adı altında kitaplaştırılmış ve bu kitabın 115-116. sayfalarında Nurculuk bir tarikat olarak takdim edilmiştir.[112] Ongun'a göre bir tarikat olmayan Nurculuk, Türkiye gerçeklerinin ortaya çıkardığı, taklidi imandan tahkiki imana geçişi hedef alan bir inanç hareketidir.[113]

Ruşen Çakır'a göre de İslâmcılık karşıtı kesimler Nurculuğu öteden beri bir tarikat olarak gördüler ve görmeye devam ediyor-

109 Kitapçı, *age*, s. 353.
110 Mardin, *age*, s. 288-289.
111 *Nokta Dergisi*, Mayıs 1987.
112 Ongun, agm, s. 56.
113 Ongun, agm, s. 70.

lar. Çakır'ın ifadesiyle, bu yanlış tespitin bir sebebi bu kesimlerin İslâmî konulardaki ilgisizliğiyse, diğer bir sebebi "tarikat" tanımlamasının kitleleri korkutacağı beklentisidir.[114]

Kemal Karpat da *İslâm'ın Siyasallaşması* isimli eserinde Nurculuğun bir tarikat olduğunu belirtmektedir.[115] Said Nursi'nin öğretilerinin bugün Türkiye'nin en büyük ve en nüfuzlu dinî tarikatlarından biri olan Nurculara rehber olduğunu ifade eden Karpat'a göre, Türkiye'de yer yer ve zaman zaman baş gösteren dinî "uyanışlar", tarikatların hızla çoğalması, başörtüsü veya türban konusundaki bitmek tükenmek bilmeyen tartışma ve kavgalar, bunun dışında daha yüzlerce İslâmî eylem siyasi motivasyonlu lâikliğe tepki olarak ortaya çıkmıştır.[116]

Nurculuğun modern bir tarikat sayılabileceğini ve bu tarikatın Said Nursi'nin görüşlerinden ilham aldığını ve ona dayandığını belirten Gencay Şaylan, bununla birlikte Said Nursi'nin, yaşadığı sürece, kendi görüşlerinden kaynaklanan bir tarikat örgütleme niyet ve düşüncesi taşımadığını aktarmaktadır. Yine de Şaylan'a göre, Nurculuk, Said Nursi'nin vefatından sonra ona yakın bulunan kişilerce örgütlenmiş, gevşek bir tarikat görünümü vermektedir.[117]

Nurculuğu bir tarikat olarak görenlerin iddialarının aksine, onu dinî bir hareket olarak nitelemenin daha doğru olacağını belirten Şaban Sitembölükbaşı'na göre Risâle-i Nur, Nakşibendi ve Kadirî gibi tarikatlardan kaynaklanan bazı nosyonlar içermesine rağmen, Nurculuk hareketinin yapısı ve çalışma şekli bir tarikatınkine göre köklü farklılıklar göstermektedir.[118]

Thierry Zarcone ise Said Nursi'nin vefatından sonra, bir silsileye mensup olmakla meşrulaşan karizmatik önder fonksiyonunun, kaybolmasının Nurcuları tarikat sisteminin dışına fırlattığı iddiasındadır.[119]

114 Çakır, *age*, s. 89.
115 Kemal H. Karpat, *İslâm'ın Siyasallaşması*, Çev.: Şiar Yalçın, Bilgi Ün. Yay., İstanbul 2004, s. 589.
116 Kemal H. Karpat, *age*, s. 778.
117 Şaylan, *age*, s. 164.
118 Sitembölükbaşı, *age*, s. 120.
119 Thierry Zarcone, "Nakşibendiler ve Türkiye Cumhuriyeti: Zulümden, Yeniden Dinî, Siyasî ve Toplumsal Mevkiye Ulaşma (1925-1991), Çev.: Erman Topbaş, *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 23, Ankara Yaz 1993, s. 101.

Ahmet Güner'e göre de Nurculuk bir tarikat değildir. Bu nedenle, Said Nursi'nin vefatından sonra yerine bir başkasının geçmesi söz konusu olmamıştır. Talebelerine yol göstermesi için birini görevlendirmediği gibi, geniş Nurcu cemaat de bir isimde ittifak edip, onu Said Nursi'nin yerine koyma gibi bir düşüncenin içine girmemiştir.[120]

Hasan Hüseyin Ongun'a göre bir tarikat olmadığı halde ısrarla Nur hareketini tarikat olarak görmek ve göstermek isteyenlerin amacı, büyük ihtimalle, tarikatların yasak olmasından faydalanarak bu hareketi devlet güçlerine ezdirmek arzusudur. Ongun, bugün için "tarikat" kelimesinin belki bir tabu olmaktan çıktığını, ancak çok partili dönem öncesi için bunu söylemenin mümkün olmadığını belirtmektedir.[121]

Türk toplum hayatında büyük değişimlere yol açtığı, Türk insanının fikir ve maneviyatında çok önemli etkiler bırakan[122] Risale-i Nurlar ve Nurculuk hakkında gerek yaptırılan bilirkişi incelemelerinde gerekse mahkemelerce verilen kararlarda Nurculuğun tarikat olmadığına dair resmî hükümler de bulunmaktadır.[123]

Necip Fazıl Kısakürek de Nurculuğun aslâ bir tarikat ve mezhep olmadığını, ruhanî terbiye yoluyla zevkini şeriat ve hakikatten almış bir zâtın etrafındaki vecd ve bağlılık halkasından ibaret bir hareket olduğunu belirtmektedir. Ancak Kısakürek, bu hal-

120 Güner, *age*, s. 157.

121 Ongun, agm, s. 57

122 Hakan Yalman, "Risâle-i Nur ve Pozitivizm", *Köprü Dergisi*, S. 48, İstanbul Kış 1995, s. 28.

123 Bu konuda şu üç örnek verilebilir: 1. "Diyanet İşleri Riyaseti Tetkik ve Müşavere Heyeti'nin 25/5/963 ve 963/36 sayılı kararı: Nurculuk, bir tarikat veya mezhep olmayıp Said Nursî adındaki zâtın, son zamanlarda yayılma istidadı gösteren dinsizlik cereyanına karşı Kur'an-ı Kerim âyetlerini ele alarak Risale-i Nur nâmiyle yazdığı eserlere izafe edilen bir cereyandır. Bu eserler; imânı fikirlerle birleştirmeye çalışmaktadır. Dinî bakımdan bir mahzur yoktur." 2. "İstanbul Birinci Ağır Ceza Mahkemesi'nin esas 207/963 ve 963/249 sayılı kararı: Nurculuk bir tarikat veya mezhep değildir. Dinsizlik cereyanlarına karşı yayınlanan Risale-i Nura izafe edilen bir cereyandır. Lâik Türkiye'de herkes dininin icabını yerine getirmekte serbesttir. Nurculukta devletin nizamlarına aykırı bir şey yoktur. Nurculuğu meth ü sena bir suç değildir. Siyasetle meşgul olmamak, Nurcuların en büyük şiarıdır." 3. "İstanbul İdare-i Örfiye 3 Numaralı Askerî Mahkemesi'nin 961/19 tarih ve esas 961/37 numaralı kararı: Nurculuk bir cemiyet veya tarikat değildir. Bir şahsı, mücerret dinî zaviyeden meth ü sena suç değildir. Bilâkis haktır." (Bu örnekler için bkz. Kısakürek, *age*, s. 255.)

ka içinde bazı fertlerin korkunç mübalağaları ve üstatlarına bağlılıkta had tanımaz taassuplarının da gözden kaçacak gibi olmadığının da altını çizmektedir.[124]

Bütün bu tartışmaların ışığında bizim de kanaatimiz, Nurculuğun, bir tarikat olmadığı, bir cemaat olduğu yönündedir.

124 Kısakürek, *age*, s. 256.

BİRİNCİ BÖLÜM
DOĞUŞ VE YAPILANMA

I. SAİD NURSİ'DEN SONRA NUR CEMAATİ'NİN DURUMU

Siyasi tarihimizin saltanat, meşrutiyet, cumhuriyet ve demokrasi olmak üzere dört devresini kapsayan uzun ve sıkıntılarla dolu bir hayat yaşayan Said Nursi, her fani gibi 23 Mart 1960 yılında, 27 Mayıs İhtilâli'nin hemen öncesinde Şanlıurfa'da vefat etmiştir. 21 Mart 1960 tarihinde ağır hasta bir haldeyken talebeleriyle Urfa'ya giden ve İpek Palas Oteli'nin 27 numaralı odasına yerleşen Said Nursi, çileli ömrünü 23 Mart 1960 günü sabaha karşı bu odada tamamlamıştır.[1]

Yaşadığı süre boyunca sıkıntılarla boğuşan, hapislerle, sürgünlerle ve mahkemelerle günlerini tüketen Said Nursi, mezarında da rahat bırakılmamıştır. Urfa'da vefatından sonra Halilürrahman Dergâhı'na defnedilen naaşı, 27 Mayıs İhtilâli'nden sonra iş başına gelen yöneticilerin isteği doğrultusunda, 12 Temmuz 1960 gecesi kabrinden alınarak Isparta-Afyon civarında kimsenin bilmediği bir mezara defnedilmiştir.[2]

Şerif Mardin'e göre bu durum, seksen yılı aşkın bir süre önce, bir bilinmezden gelip İslâmiyet'in yeni alanları konusunda yeni fikirlerle ortaya çıkan parlak bir dağlı çocuğa uygun bir sondu.[3] Ancak Cumhuriyetin kurucusu Mustafa Kemal'in Kurtuluş Savaşı sırasında Ankara'ya çağırdığı ve hürmet ettiği Said Nursi'nin 1960 İhtilâli'nden sonra askerî yönetim tarafından mezarından alınarak "bir bilinmez"e götürülmesinin arkasında yatan sebeplerin tam anlamıyla ortaya çıkarılamaması, bu konuda kafalarda oluşan soru işaretlerini hâlâ izole etmiş değildir.

Said Nursi'nin vefat etmesi, ona ve hareketine karşı olanlar cenahında isminin unutulacağı ve cemaatinin dağılacağı beklentile-

1 *Tarihçe-i Hayatı*, s. 12.
2 *Tarihçe-i Hayatı*, s. 12.
3 Mardin, *age*, s. 166.

rini doğurmuştur. Ancak bu beklenti gerçekleşmemiş, aksine, arkasında miras olarak bıraktığı ve Kur'ân'ın mânevî bir tefsiri olarak kabul edilen Risâle-i Nur kitaplarıyla tesirini sürdürmeye devam etmiştir. Dolayısıyla bu beklenti içinde olanlar hayal kırıklığına uğramıştır. Nitekim bu anlamda Bedri Gencer, fikrî ve siyasi olarak pasif bir muhalefete çekilen ulemaya istisna olarak çıkan Bediüzzaman Said Nursi'nin, Risale-i Nur hareketiyle günümüze kadar uzanan geniş bir etki ağı yarattığını ifade ederken,[4] Şerif Mardin de bu durumu bir odak kayması olarak değerlendirmektedir. Mardin'e göre Bediüzzaman'ın ölümünden sonra Nurcu hareketin odağı Said Nursi'nin kişiliğinden yazılarına doğru kaymıştır.[5]

Said Nursi'nin "Ölümüm hayatımdan çok hizmet edecek" sözünden hareketle, onun çok zor şartlarda başlatıp geliştirdiği hizmetin, geride bıraktığı eserleri ve yetiştirdiği talebeleri ile aralıksız devam ettiğini belirten Kâzım Güleçyüz ise Nursi'nin hayattayken verdiği hizmetin vefatından sonra da inkişaf edip dal budak saldığını, milyonlarca insanın aklını aydınlatıp kalbini fethettiğini, Türkiye sınırlarını aşıp dünyanın her köşesine ulaştığını ve bu fütühatın bütün hızıyla sürdüğünü belirtmektedir.[6]

Kısacası ölümünün üzerinden geçen onca yıla rağmen Nur Cemaati'nin müntesipleri yürüttükleri faaliyetlerle Bediüzzaman Said Nursi adını yaşatmaya devam etmektedirler.

A. Zübeyir Gündüzalp'in Lider Seçilmesi

Nurculuk hareketi, Bediüzzaman Said Nursi'den sonra bir yetimlik/öksüzlük hissiyle âdeta bir boşluğa düşmüştür. Kısa süren bu dönemde cemaati toparlayacak yeni lider seçilene kadar geçen sürede Nurcular önde gelen bazı Nur talebeleri tarafından kolektif olarak yönlendirilmişlerdir.[7]

Said Nursi'nin vefatından sonra "ağabeyler" olarak bilinen Nurcular, geniş bir tabana yayılan cemaatin nasıl yönetileceği konusunu görüşmek ve cemaatin dağılmaması için gereken tedbirleri almak ve bu konuları istişare etmek üzere toplandılar.

4 Bedri Gencer, *İslâm'da Modernleşme 1839-1939*, Lotus Yay., Ankara 2008, s. 798.
5 Mardin, *age*, s. 255.
6 *Yeni Asya Gazetesi*, 26 Mart 2002.
7 Çakır, *age*, s. 95.

Aslında istişare Nurcuların yakından tanıdığı bir kavramdı. Said Nursi, dinimizin bir emri[8] olan müşavereye hayattayken önem vermiş, alınan kararlarda talebelerinin fikrine müracaat etmiş ve onlarla istişarede bulunmuştur. Bu yüzden müşaverede bulunmak, konuları istişare yoluyla tartışmak Nurcular arasında gelenekselleşmiş bir âdetti.

Yapılan toplantıda cemaatin başına bir kişinin seçilmesi, Said Nursi'nin en yakınlarından oluşan bir "İstişare Heyeti"nin oluşturulması, "Ağabeyler Heyeti"nin hareketi yönlendirmesi, siyasî bir teşkilat kurulması gibi görüşler dile getirilmiştir.[9] Toplantı sonucunda farklı fikirler ortaya çıkınca sözü geçen ağabeylerden biri olan Zübeyir Gündüzalp, Said Nursi'nin yakınlarından oluşan kanaat önderlerini, Nurcuların önde gelenlerini ve iddia sahiplerini bir araya getirdi. Tahiri Mutlu, Mustafa Sungur, Ceylan Çalışkan, Hüsnü Yeğin, Bayram Yüksel ve Mehmet Fırıncı gibi cemaatin önde gelenleri Zübeyir Gündüzalp'i hareketin başına lider seçtiler. Kendileri de Gündüzalp'in altında bir istişare heyeti oluşturdular.[10]

Zübeyir Gündüzalp, Said Nursi'nin vefakâr bir hizmetkârı olarak her zaman yanında bulunmuş bir şahsiyetti. Dolayısıyla Nur Cemaati'nin yeni lideri Gündüzalp'in önde gelen ağabeylerin gözünde özel bir yeri vardı. Mehmed Kırkıncı hatıralarında grubun yeni lideri Zübeyir Gündüzalp'i şu şekilde tavsif etmektedir:

> Zübeyir Ağabey, Üstad'ın hizmetini ve davasını hayatının en büyük gayesi edinmiş, mümtaz bir şahsiyetti. Aklını, ruhunu ve hissiyatını tamamen Risale-i Nur'a vermişti. Üstad'dan aldığı himmetin şevkiyle sürekli Risale-i Nur'un neşrini düşünürdü. Her şeyiyle Risale-i Nur'da fâni olmuştu. Onda, ihlâs ve sadakatin eşsiz bir şaheserini gördüm.[11]

8 Kur'an-ı Kerim'de Şûrâ Suresi'nin 38. ayetinde yer alan (ve emruhum şura beynehum) "Onların işleri, kendi aralarında danışma iledir" anlamındaki ibareden kastedilen, Müslümanların işlerini kendi aralarında meşveretle gördükleridir. Bu ayet, İslâmî idare şeklinin, Müslümanların kendi aralarında seçecekleri şûranın kararlarına dayandığına delil olarak gösterilmiştir. (Bkz. *Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, TDV Yay., Ankara 2008, s. 486.)

9 Bülent Bengisu, "Sosyal ve Siyasi Tarih Perspektifinden Nurculuk ve Nurcular", *Tarih ve Düşünce*, S. 15, İstanbul 2001, s. 10.

10 Bengisu, agm, s. 10.

11 Kırkıncı, *age*, s. 155-156.

Zübeyir Gündüzalp, Said Nursi hayattayken onu gölgesi gibi takip etmiş, onun en sıkıntılı zamanlarında arkasında kale gibi durmuştur. Bu sebeple Nursi'nin en mahrem sırlarına vakıf olmuştur. Bu açılardan Gündüzalp, Tahiri Mutlu'ya göre "Bediüzzaman'ın Sır kâtibi"dir; Mehmet Kutlular'a göre "Said Nursi'nin ve Nurculuğun Hazret-i Ömeri'dir"; Mehmet Fırıncı'ya göre ise "Nurculuk hareketinin en parlak güneşidir"; Mehmet Emin Birinci'ye göre de "O bir sadakat abidesidir."[12]

Zübeyir Gündüzalp'in lider seçilmesi Nur Cemaati içindeki tartışmaları tamamen bitirmese de cemaatin büyük ölçüde toparlanmasını sağlamıştır. Ancak çok geçmeden ilk muhalefet hareketi Hüsrev Altınbaşak'ın liderliğini yaptığı ve "Yazıcılar" adı verilen grup tarafından başlatıldı. Daha Said Nursi hayattayken ayrı bir anlayışı tercih eden "Yazıcılar" Hüsrev Altınbaşak'ın liderliğinde farklı bir grup haline dönüştü. Altınbaşak, Said Nursi'den sonra yeni üstadın kendisi olması gerektiği iddiasındaydı. Hareket uğruna hapislerde yatmış olan bu kıdemli "ağabey"in yönlendirdiği grubun özelliği, Risalelerin Latin harfleriyle basılmasına karşı çıkmasıydı. Yazıcılar, Risalelerin Osmanlıca el yazısıyla yazılarak çoğaltılması halinde Nurcu hareketin daha da gelişeceği inancındaydılar.[13]

Zübeyir Gündüzalp, Ceylan Çalışkan, Mustafa Sungur, Bayram Yüksel, Mehmet Fırıncı, Mehmet Emin Birinci ve Bekir Berk gibi isimler ise Said Nursi'nin eserlerinin Latin harfleriyle de basılmasından yanaydılar. Bunu da Said Nursi'nin sağlığında, onun iznini alarak yapmaya başlamışlardı. Ancak Hüsrev Altınbaşak hizmette daha kıdemli olduğu için bu durumu kullanarak diğerlerinin kendisine tabi olmasını istiyordu.[14] Oluşturulan İstişare Meclisi cemaatin bölünmemesi için Hüsrev Altınbaşak'ı ikna etmeye çalıştı. Bunun için 1961 yılının sonlarında içlerin-

12 İbrahim Kaygusuz, *Nur'un Sadık Kahramanı Zübeyir Gündüzalp Hayatı-Mefküresi*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2007, s. 17.

13 Geniş bilgi için Bkz. Emre Aköz - Nevzat Atal, *Sabah Gazetesi*, 21 Aralık 2004. Emre Aköz ve Nevzat Atal Sabah Gazetesinde Nur Cemaati ile ilgili 12.12.2004-28.12.2004 tarihleri arasını kapsayan bir yazı dizisi hazırlamışlardır. Aköz ve Atal bu dizide Said Nursi, Nurculuk ve Said Nursi sonrası cemaatin durumu hakkında geniş ve doyurucu bilgiler aktarmışlardır. Ayrıca Bkz. Bengisu, agm, s. 10.

14 Bengisu, agm, s. 10.

de Mehmed Kırkıncı'nın da bulunduğu 16 kişilik bir grup yola çıkarak Hüsrev Altınbaşak ile görüşmek ve onu ikna etmek üzere Isparta'ya gitti. Altınbaşak heyetten sadece Mehmed Kırkıncı'yı kabul etti. Ancak görüşmede ikna yönünde başarı sağlanamadı. Hüsrev Altınbaşak, Mehmed Kırkıncı'ya, diğer kanaat önderlerinin kendisini dinlemediklerini ve onları kendi âleminden attığını söyleyerek, bildiği yoldan geri dönmeyeceğini belirtmiştir.[15] Hüsrev Altınbaşak'ın istihbarat tarafından kullanıldığı ve ona "üstad-ı sani" denmesini sağladığı iddiasını ileri süren Mehmet Kutlular da onu uyarmak ve kullanıldığını anlatmak için bir girişimde bulunduysa da başarılı olamamıştır.[16]

Hüsrev Altınbaşak'ın muhalefeti, 27 Mayıs İhtilâli'nden sonra Nur Cemaati'nde ortaya çıkan ilk iç problem olarak cemaat içinde hiç beklenmeyen bir etki yarattı. Böylece ilk kopma dalgası gerçekleşmiş oluyordu. Bu dalga zamanla daha da genişleyecek ve cemaatin ileri gelenlerinin içine düştükleri fikir ayrılıkları beraberinde cemaatten kopmaları hızlandıracaktı. Bir nevi kaos ortamı olarak nitelendirilebilecek bu durum, Nur Cemaati'ni yeni bölünmelerle kendi içinde tartışmalı bir ortama sürükleyecekti.

Ruşen Çakır, Said Nursi'nin hayatında, onun etrafında güçlü halkalar oluşturan Nur talebelerinin, üstatlarının ölümünden sonra birlik ve beraberlikten uzaklaştıklarını, hatta içlerinden birbirlerini çok ağır şekilde suçlayanların da olduğunu ifade etmektedir. Çakır'a göre değişik Nurcu grupların gerçek boyutlarını örtmeye çalıştığı bu köklü ayrılıkların başlıca sebebi, modern bir ekol olan Nurculukta, Said Nursi'nin ölümünün ar-

15 Bkz. Kırkıncı, *age*, s. 164-167; Emre Aköz - Nevzat Atal, *Sabah Gazetesi*, 21 Aralık 2004.

16 Mehmet Kutlular, cemaatin içyapısını iyi bilen istihbaratın, Nurcuların önde gelenlerinin zaaflarını ve birbirlerine karşı gelişen hissi kırılganlıkları kullandığını ve işi körüklediğini belirtmektedir. Cemaat içinde hiç tanınmayan nevzuhur birçok insanın çıkmasını buna bağlayan Kutlular'a göre Hüsrev Altınbaşak olayı da bunun bir sonucudur. 1963 veya 1964 yılında Hüsrev Altınbaşak'ın iyi tanıdığı Emin Cerit ve Ali Albaykan'la beraber onu ikna etmek üzere Altınbaşak'ın yanına gittiğini aktaran Kutlular, ona yanlış yönlendirildiğini, "Yarın huzur-ı İlâhî'de Yâ Rabbî! Bana doğruyu söylemediler. Doğruyu söyleseydiler ben bundan vazgeçerdim" pişmanlığı yaşamamasını anlatmaya çalıştığını ancak Altınbaşak'ın kendi tarzında "Hadi güle güle git. Seni daha fazla dinlemek istemiyorum" manasına gelen "Safa geldin kardeşim" sözüyle reddedildiğini nakletmiştir. (Geniş bilgi için Bkz. Mehmet Kutlular, *İşte Hayatım*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2009, C. 1, s. 73-81.)

dından, onun yerini doldurabilecek bir otoritenin oluşmaması/ oluşturulmamasıdır.[17]

Said Nursi'den sonra ayrı ayrı gruplara bölünen Nurcular, sahip oldukları dirençle farklı gruplar halinde varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bunda kazandıkları cemaat psikolojisi sayesinde edindikleri grup kimliği bilincinin önemli katkısının olduğu şüphesizdir. Kendilerinin bir cemiyet, dernek, siyasi parti ya da tarikat üyesi olmadıklarını vurgulayan Nur Cemaati mensupları, tek amaçlarının her zaman üstatlarından aldıkları düsturları halka anlatmak olduğunu vurgulamışlardır.[18]

Nurcuların farklı gruplara ayrılmalarının özünde, değişen ülke şartları içinde Said Nursi'nin hangi yönünün ön plana çıkartılması gerektiği tartışmalarının yattığını söylemek mümkündür. Ruşen Çakır'a göre, her ne kadar bütün gruplar Said Nursi'nin iman hakikatlerini anlatma çizgisini sürdürse de kimisi bunu yegâne çalışma yöntemi olarak benimsemekte; kimisi bu yönteme tali bir önem atfetmekte kimisi de âdet yerini bulsun diye bu yolda etkisiz birkaç çalışmayla yetinmektedir.[19]

Ortada bir gerçek var ki Said Nursi'den sonra Nur Cemaati pek çok gruba bölünmüş durumdadır. Ancak kanaat önderi Nurcular bunu "bölünme" olarak değil, "hizmette işbölümü", "arıların oğul vermesi", "maksatta ittifak", "bölünmeler bir zenginlik", "bölündükçe amip gibi çoğalıyoruz", "dallar ayrı istikamete uzansa da 'kök' bir"[20] gibi dışarıdan bakanlara mesaj vermeye yönelik slogan cümlelerle tanımlanmışlardır.

II. YENİ ASYA GRUBU'NUN DOĞUŞU

A. Nur Cemaati'nin Gazete Çıkarma Çalışmaları

Zübeyir Gündüzalp, Yazıcılar Grubu'nun Nur Cemaati'nden ayrılmasından sonra onların cemaate verebileceği zararın önüne geçmek için plânlı ve merkezî bir yönetimle ihtilâfları çözme yolunu tercih etmiştir. Bunun için ilk adım olarak İstanbul

17 Çakır, *age*, s. 91-92.
18 Açıkgenç, agm, s. 571.
19 Çakır, *age*, s. 91.
20 Geniş bilgi için Bkz. Bengisu, agm, s. 18-36.

Süleymaniye'de Kirazlı Mescit Sokağı'ndaki 46 numaralı evi[21] Nurcuların merkezi olarak tahsis etti. Mehmet Fırıncı, Mehmet Emin Birinci ve daha sonra Yeni Asya Grubu'nun lideri olan Mehmet Kutlular Kirazlı Mescit Sokağındaki mezkûr evin müdavimi oldular. Cemaatle ilgili kararlar, risalelerin basımı, açılan dershanelerin tespitleri hep bu evde karara bağlandı. Öyle ki zamanla cemaat "Kirazlı Mescit Cemaati" diye anılmaya başlandı. Böylece Gündüzalp'in merkezî yönetim düşüncesi sayesinde Nur Cemaati derlenip toparlanma yoluna girdi.[22]

Cemaatin derlenip toparlanmasında Gündüzalp'in kabiliyetli talebeleri engellemeyen, onlara sorumluluk veren ve en hassas konularda bile onları serbest bırakan tavrının önemli rol oynadığı belirtilmektedir. Zübeyir Gündüzalp bu yolla, Mehmet Fırıncı, Mehmet Emin Birinci, Mehmet Kutlular ve Abdülvahit Mutkan'dan oluşan dinamik bir ekip kurmuştu. Bütün hizmetler bu ekibin sırtında yürüyordu. Öyleki bu ekipteki Mehmet Fırıncı, Mehmet Emin Birinci ve Mehmet Kutlular üç Mehmetler diye nitelendiriliyordu.[23]

Nur Risaleleri'ni basma ve yaymayı meslek haline getiren Nur Cemaati Gündüzalp'in liderliğinde iç çekişmelerden kurtulup toparlanma sürecine girince, önde gelen ağabeyler cemaate seslerini duyurabilecekleri bir yayın ihtiyacı hissetmeye başladılar. 27 Mayıs ihtilâlcilerinin din ve dindarlara karşı hücumlarını bertaraf etme düşüncesi yayın ihtiyacının arka planındaki sebeplerden biriydi.[24]

Ayrıca o dönemin büyük gazetelerinin çoğu Nurcuları kötüleyen, iftiralar yağdıran, halkın gözünden düşürmeye çalışan yayınlar yapıyorlardı. Bu haberleri ihbar kabul eden devlet de Nurcuların üzerine gidiyordu. Mevcut bir iki İslâmî yayın organı ise Nurcularla pek ilgilenmiyordu.[25]

21 Nurcular'ın merkez üssü haline gelen ve Nur cemaatiyle ilgili gelişmelerin konuşulduğu ve hemen hemen her kararın alındığı bu evde olup bitenler daha sonra Yavuz Bahadıroğlu tarafından "Kirazlı Mescit Sokağı" adıyla romanlaştırılmıştır.

22 Bengisu, agm, s. 10.

23 Kaygusuz, *age*, s. 329-330.

24 Çakır, *age*, s. 95.

25 Bkz. Bengisu, agm, s. 11; Emre Aköz - Nevzat Atal, *Sabah Gazetesi*, 21 Aralık 2004.

Cemaatin önde gelen birkaç ağabeyinin Bugün ve Sabah gazetelerinin sahibi Mehmet Şevki Eygi'ye giderek kendi mecmualarına Risale-i Nur'dan parçalar koyması ricasında bulunmalarına rağmen Eygi'nin baskı altında olduğunu ileri sürerek bu talebi kabul etmemesi[26] bu duruma örnek gösterilmektedir.

Mehmet Şevki Eygi gazetelerine Risale-i Nur'dan parçalar koymadı. Ancak Nur Cemaati'nin önde gelenlerine zararları karşılandığı takdirde lehte yayın yapabileceklerini belirtti. Bunun üzerine Nurcular gazetelerin tirajlarına katkıda bulunarak zararlarını telafi etme sözü verdiler. Yine de yeterli destek sağlanamadığı gibi Nurcular hakkındaki yazılara da sansür uygulanmaya başlandı.[27]

1. Zülfikâr Gazetesi

Yaşanan tecrübeler cemaatte mutlaka bir gazete çıkarma fikrini kuvvetlendirmiş ve özellikle Mehmet Fırıncı'nın "Ah lahana yaprağı kadar gazetemiz olsa"[28] sözü zihinlere kazınmıştır. Nur Cemaati'nin daha önce "Zülfikâr" ve onun peşinden "Uhuvvet" gibi gazete tecrübelerinin olduğu bilinmektedir.

İbrahim Kaygusuz'un aktardığı bilgilere göre; Zülfikâr, Said Özdemir, Mustafa Birlik, Muzaffer Deligöz, İsmail Ambarlı ve Hüseyin Çağdır tarafından çıkarılmış, gazetenin adını ise Ahmet Feyzi Kul koymuştur: Kur'an'ın Elmas Hakikati "Zülfikâr". Gazetenin İsmail Ambarlı üzerine kayıtlı olduğunu belirten Kaygusuz'a göre, 17 Temmuz 1964'ten itibaren İzmir'de neşredilmeye başlanan ve on sayısı Sıkıyönetim tarafından toplatılan Zülfikâr'ın 11. ve son sayısı 17 Eylül 1964 tarihinde çıkmıştır.[29]

Ancak yaptığımız araştırmalar neticesinde Zülfikâr'ın 10 sayı olduğu tespit edilmiştir. Kaygusuz'un Zülfikâr'ın 11. ve son sayısının 17 Eylül 1964 tarihinde neşredildiğini belirtmesinin aksine aynı tarihte neşredilen sayının 11. sayı değil 10. sayı olduğu görülmüştür.[30]

26 Kaygusuz, *age*, s. 304.
27 Bengisu, agm, s. 11.
28 Bengisu, agm, s. 11.
29 Geniş bilgi için bkz. Kaygusuz, *age*, s. 425-428.
30 Bkz. *Zülfikâr Gazetesi*, S. 10, 17 Eylül 1964.

6. sayısı 6 sayfa olarak neşredilen Zülfikar'ın geri kalan diğer 9 sayısı 4 sayfadır. Sayıların basım tarihleri ise şöyledir:

1. sayı 17 Temmuz 1964,
2. sayı 24 Temmuz 1964,
3. sayı 31 Temmuz 1964,
4. sayı 7 Ağustos 1964,
5. sayı 14 Ağustos 1964,
6. sayı 20 Ağustos 1964,
7. sayı 27 Ağustos 1964,
8. sayı 3 Eylül 1964,
9. sayı 10 Eylül 1964,
10. sayı 17 Eylül 1964.

"Kur'an'ın Elmas Hakikatı Zülfikâr" serlevhasıyla basılan gazetenin ilk iki sayısının künyesine; İsmail Hakkı Ambarlı imtiyaz sahibi, Mustafa Birlik neşriyat müdürü, Hüseyin Çağdır müessese müdürü, Muzaffer Deligöz ise yazı işleri müdürü olarak girmiştir.[31] Üçüncü sayıdan itibaren Ali Gürbüz neşriyat müdürü ve Muazzam Özçınar da müessese müdürü olarak görünmektedir.[32] Dokuzuncu ve onuncu sayılarda ise Muazzam Özçınar'ın yerine müessese müdürü olarak Mehmet Kutlular'ın ismi göze çarpmaktadır.[33]

2. Uhuvvet Gazetesi

Nur Cemaati Zülfikâr'ın kapatılmasından sonra *Uhuvvet Gazetesi*'ni çıkarmıştır. Uhuvvet, Zülfikâr'ın kapatılmasından 15 gün sonra 2 Ekim 1964 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. Uhuvvet de Zülfikâr gibi uzun ömürlü olmamıştır. Dokuz sayı çıkan Uhuvvet'in son sayısı 18 Aralık 1964'te neşredilmiştir.[34] Ulaştığımız bilgilere göre bütün sayıları dört sayfa olan Uhuvvet'in 9 sayısının baskı tarihleri şöyledir:

1. sayı 2 Ekim 1964,
2. sayı 9 Ekim 1964,
3. sayı 16 Ekim 1964,
4. sayı 23 Ekim 1964,

31 Bkz. *Zülfikâr Gazetesi*, S. 1-2, 17-24 Temmuz 1964.
32 Bkz. *Zülfikâr Gazetesi*, S. 3, 31Temmuz 1964.
33 Bkz. *Zülfikâr Gazetesi*, S. 9-10, 10-17 Eylül 1964.
34 Geniş bilgi için bkz. İbrahim Kaygusuz, *age*, s. 428-430.

5. sayı 6 Kasım 1964,
6. sayı 13 Kasım 1964,
7. sayı 20 Kasım 1964,
8. sayı 11 Aralık 1964,
9. sayı 18 Aralık 1964.

Uhuvvet'in künyesinde yazan bilgilere göre; Hüseyin Çağdır imtiyaz sahibi, Ali Gürbüz yazı işleri müdürü ve K. Ali Güngör de müessese müdürüdür. Ancak 8. ve 9. sayıda yazı işleri müdürlüğüne Efraim Aydemir ve müessese müdürlüğüne ise Zeki Birbilir getirilmiştir.[35]

Zülfikâr ve Uhuvvet'te genelde Nur Cemaati mensuplarının mahkeme ve tahliye kararları, Risale-i Nur'dan tefrikalar, Said Nursi'nin hayatı hakkında bilgiler ile Nurculuk aleyhinde olanlara verilen cevaplar göze çarpmaktadır.

3. İttihad Gazetesi

Nur Cemaati'nin gazete çıkarması gerektiği yönünde düşünen ve bu konuda çalışanlardan birisi de Mehmet Kutlular'dı. Özellikle Nurculuğu bitirmek, ilmî yönden onu çürütmek, etkisini azaltmak ve halkın nazarından düşürmek üzere diyanetten ve ilahiyat fakültelerinden toplanan isimlerle "Nurculukla Mücadele Komitesi" adı altında oluşturulan komiteyle mücadele etmek için kendi fikirlerini, düşüncelerini ve doğruları duyurmak açısından gazetenin önemine inanıyordu.[36]

35 Bkz. *Uhuvvet Gazetesi*, S. 8-9, 11-18 Aralık 1964.

36 Kutlular gazete çıkarma fikrinin ve ihtiyacının nereden kaynaklandığını kendi ağzından şu şekilde anlatmaktadır: "1960'tan sonra ciddî sıkıntılar meydana gelmişti. Tutuklamalar oluyor, baskılar yapılıyordu. Bu arada, Nurculuğu bitirmek ve tesirini kırmak için gizli güçler bir heyet teşekkül ettirmişlerdi. Buna 'Nurculukla Mücadele Komitesi' ismi verilmişti. Bunlar gerek neşiyat yoluyla, gerekse Anadolu'nun muhtelif yerlerinde -askerî kışlalar dâhil- konferanslar tertip ediyorlardı. Sadettin Evrim Paşa ve Altındağ Müftüsü Turan Dursun bunun için var güçleri ile çalışıyorlardı. Neşet Çağatay, Agâh Çubukçu, Neda Armaner, Bahriye Üçok gibi profesör unvanlı insanlar, bütün Türkiye'yi gezip, Risale-i Nur aleyhinde konferans veriyorlardı. Biz de buna karşı mektuplar ve bazı broşürler neşrederek, bazen de toplantılarını sabote ederek, karşılık vermeye çalışıyorduk. Sene 1963. Ankara'da İhlâs gazetesi çıkıyordu. Cemal Tural, Sıkıyönetim Komutanıydı. İhlâs'ı, Said Özdemir Ağabey çıkarıyordu, ama merhum Ali Gürbüz ve diğer arkadaşlar daha fazla meşgul oluyorlardı. Tabiî bu yayınlara tahammül edemediler, sıkıyönetim kanalıyla İhlâs'ı kapattılar. Bu arada İzmir'de sıkıyönetim kalkmıştı. Ali Gürbüz, bir iki arkadaşla birlikte oraya gitti. Sonra İsmail Ambarlı, astsubaylıktan atılma Bursalı Ali Güngör

Kutlular, "Nurculukla Mücadele Komitesi"nde yer aldığını ileri sürdüğü ve dipnotta da aktardığı isimlerin Nurculuk aleyhinde konferanslar verdiğini ve eserler neşrettiğini aktarmaktadır. Kutlular'ın bu konuda bahsettiği isimlerden biri Neda Armaner'dir. Gerçekten de Neda Armaner, Nurculuk aleyhinde "İslâm Dininden Ayrılan Cereyanlar: Nurculuk"[37] isimli küçük bir kitapçık neşretmiştir.

Kutlular'ın bu şekilde yakındığı Nurculukla ilgili aleyhteki çalışmaları kırmak için kısıtlı imkânlara rağmen gazete çıkarma çalışmalarına başlandı. Lider Gündüzalp, Nurcu olmamasına rağmen bu cemaate sempati besleyen Hilâl dergisi sahibi, zengin

(Zülfikâr'ın yerine çıkarılan Uhuvvet gazetesinin müessese müdürü) vs. geldiler. Muzaffer Deligöz de Yazı İşleri Müdürü idi. Zülfikâr adlı bir gazete çıkarılıyordu. Çıkarılan gazete vasıtasıyla Nurculukla Mücadele Komitesi'ne cevaplar veriliyordu. Diğer taraftan, Mustafa Kırıkçı Konya'da Bediüzzaman gazetesini çıkarıyordu. Sonra onun ismine müdahale edildi. Bediüzzaman, Bediülbeyan oldu. O zamanlar, elimizde, Risale-i Nur ağırlıklı böyle gazeteler vardı. Nurculuk aleyhindeki faaliyetlere karşı bunlarla cevaplar verilmeye çalışılıyordu. İhlâs kapatılınca, gazete Zülfikâr ismiyle başladı. Ben Ege'yi biraz bildiğim için gezmeye gitmiştim. Gittiğim zaman Muzaffer Deligöz'ü tevkif etmişlerdi. Bir yazısından dolayı Buca Cezaevine gönderilmişti. Zübeyir Ağabey'i telefonla aradım: 'Böyle böyle ağabey, Muzaffer'i tevkif etmişler. Ne yapayım?' dedim. Zübeyir Ağabey, 'Kardeşim sen, Muzaffer çıkana kadar kal!' dedi. Tabiî biz de kaldık. Mahkeme kararlarını neşrettirmek için pazarlık yapıyorduk. Bugün, Yeni İstikbâl gibi gazeteler çıkmaya başlayınca; onlarla mahkeme kararlarını neşrettirmek için pazarlık bile ediyorduk: 'Şu kadar gazete alırsanız biz de bunu neşrederiz' diyorlardı. Çünkü aleyhimizde müthiş bir hava vardı. Onu kırmak istiyorduk. Risale-i Nur mahkemede beraat etmiş. Bunu neşredecek vasıta yok. Bunlarla pazarlık edip, anlaşıyorduk. Dolayısıyla, 'Siz bu kararı neşrederseniz, biz de sizden şu kadar gazete alır, dağıtırız' diye anlaşıyorduk. Tabiî bu kadar hücum olduğu halde, bunlara cevap verecek elimizde kendimize ait bir gazetemiz yoktu. Başka gazeteler de Nurculuk meselesini benimseyip, bizim yazacağımız yazıları, beyanat ve benzeri şeyleri koyma cesaretini gösteremiyorlardı. Kendilerine göre çekiniyorlardı. Zaten Nurculuk, meseleleri de değildi. O zaman biz de müthiş şekilde sıkılıyor, rahatsız oluyorduk. Diyorduk ki, 'Lâhana yaprağı kadar da olsa kendi gazetemiz olsa, Risale-i Nur'un hakikatlerini burada neşretsek, haykırsak; hem de muarızlarımıza hak ettikleri cevabı verebilsek...' Tabiî bu bizim için müthiş bir arzuydu. Sonra Cenab-ı Hak yavaş yavaş bazı imkânları verdi. Zübeyir Ağabey böyle şeylere çok önem verirdi." (Bkz. Kaygusuz, *age*,s. 420-422; Kutlular, *age*, s. 86-88.)

37 Dr. Neda Armaner, *İslâm Dininden Ayrılan Cereyanlar: Nurculuk*, Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Yay., Ankara 1964. 38 sayfa olan kitapçıkta Armaner, Risale-i Nurlar'ın Said Nursi'yi göklere çıkardığı, dilinin berbat olduğu, müfessirine ilham gelerek yazdırıldığı, Said Nursi'yi Mehdî olarak tanıtıp kabul ettirilmeye çalışıldığı vb. bilgiler aktarmakta ve bütün bu tür bilgilerden hareketle, risalelerin hakiki ve sağlam dini bilgi vermek şöyle dursun millî iradeyi kırmaya matuf, anarşiye yöneltici bir mahiyet taşıdığı sonucunu çıkarmıştır.

işadamı Salih Özcan'la görüşerek haftalık bir gazete çıkarma konusunda anlaşmaya vardı. Böylece Gündüzalp'in *"İttihad"* ismini verdiği gazete ile ciddi bir yayın işine geçilmiş oldu.[38] Bir ara net 50 bin tirajını yakalayan İttihad'ın çıkarılması için Salih Özcan ile 18 maddeden oluşan bir protokol imzalandı.[39] Gazetenin çıkarılması hususundaki ilk ana fikir, Gündüzalp'in: "Kardeşim, Nurcular tevkif oluyor; yazıyorlar. Ama beraat oluyor; yazmıyorlar. Bizim böyle bir yayınımız olsun da Nurcuların beraat ettiklerini de yazalım"[40] şeklindeki serzenişinde yatıyordu. 24 Ekim 1967 yılında yayma başlayan gazetenin ilk sayısının künyesinde, gazetenin imtiyaz sahibi Salih Özcan, umumî neşriyat müdürü N. Mustafa Polat, yazı işleri müdürü Muin Nursen Eriş, istihbarat şefi Mehmed Çiftçigüzeli, teknik sekreter Erdoğan Atak ve ressamlar Gürbüz Azak, Mustafa Eren ve Lütfi Küçük isimleri yer almaktaydı.[41]

38 Geniş bilgi için bkz. Bengisu, agm, s. 10-11; Emre Aköz - Nevzat Atal, *Sabah Gazetesi*, 21 Aralık 2004.

39 Abdullah Yıldız, "28 Şubat'ın Simgesel Mahkûmu, Dava Adamı Mehmet Kutlular", *Umran Dergisi*, S. 126, İstanbul Şubat 2005, s. 63. Mehmet Kutlular'ın verdiği bilgiye göre bu protokol, konuyla ilgili endişeleri ortadan kaldırmaya yönelikti ve protokolün iki ana maddesi vardı. Bunlardan biri Salih Özcan'ın o günün şartlarında 150.000. lira ortaya koyarak gazetenin sahibi olduğu; diğeri de böyle olmasına rağmen gazetenin neşriyat politikası da dâhil bütün idaresinin cemaate ait olacağıydı. Ancak gazetenin cemaat adına çıktığı gizlenecekti. (Bkz. Kutlular, *age*, s. 97-98.)

40 Kaygusuz, *age*, s. 432. Nitekim İttihad Gazetesi neşredilmeye başladıktan sonra Gündüzalp'in "Kardeşim, Nurcular tevkif oluyor; yazıyorlar. Ama beraat oluyor; yazmıyorlar. Bizim böyle bir yayınımız olsun da Nurcuların beraat ettiklerini de yazalım" serzenişine cevap olarak pek çok beraat kararını haberleştirmiştir. Bu haberlerden biri de 5 Mart 1968 tarihli İttihad'da yer almıştır. "Nihayet tahliye oldular" manşetiyle çıkarılan gazetede, "Bütün suçları Van'daki mevlide iştirak etmekti" başlığıyla verilen haberde, "Van Asliye Ceza Hâkimi, Van Sorgu Hâkiminin red kararını bozup 205 günlük zindan hayatına son verdi." şeklinde, 205 gün zindanda kalan 7 Nurcu'nun tahliyesi haberleştirilmiştir. (Bkz. *İttihad Gazetesi*, 5 Mart 1968.)

41 Bkz. *İttihad Gazetesi*, 24 Ekim 1967. Mehmed Kırkıncı'nın aktardığı bilgilere göre gazetenin genel yayın müdürü Mustafa Polat, Erzurum'da neşredilen Hürsöz gazetesinin sahibi Ahmet Polat'ın oğluydu. Kırkıncı Hoca Mustafa Polat'ın kabiliyetini görünce onu İstanbul'a yönlendirdi. Başarısı sayesinde kısa sürede kendini gösteren Mustafa Polat, Zübeyir Gündüzalp tarafından İttihad Gazetesi'nin genel yayın müdürlüğüne getirildi. İttihad Gazetesi Yeni Asya adıyla günlük olarak yayın hayatına başlayınca da bu gazetenin sahibi ve başyazarı olarak altı ay kadar hizmet verdi. Mustafa Polat bu görevi yürütürken 23 Ağustos 1970 yılında geçirdiği trafik kazası sonucu vefat etti. (Daha geniş bilgi izin bkz. Kırkıncı, *age*, s. 180-184.) İttihad Gazetesi de 1 Eylül 1970 tarihli nüshasında Mustafa Polat'ın geçirdiği trafik kazasında vefatını "Başyazarımız rahmet-i rahmana kavuştu" haberiyle vermiştir. Haberin detayında;

İttihad Gazetesi'nde Ahmet Şahin, Hekimoğlu İsmail, Necmeddin Şahiner, Altan Deliorman, Tevfik Paksu, Ali Ulvi Kurucu, Abdürrahim Karakoç, Vehip Sinan, Gürbüz Azak gibi isimler yazıp çiziyorlardı.[42]

Nur Cemaati'ni sevince boğan, cemaatin toparlanmasına ve daha da büyümesine katkı sağlayan İttihad Gazetesi, o döneme göre oldukça cesur çıkışlarıyla geniş ilgi toplamıştır. Ancak 12 Mart 1971 askerî müdahalesinin ardından 7 Haziran 1971 tarihinde sıkıyönetim tarafından süresiz olarak kapatılmıştır.

4. Yeni Asya Gazetesi

İttihad Gazetesi'nin kapatılması Nur Cemaati'ni pek fazla zora sokmamıştır. Çünkü 21 Şubat 1970 tarihinden itibâren günlük olarak çıkarılmaya başlanan *"Yeni Asya Gazetesi"* sayesinde Nurcular daha geniş kitlelere ulaşmaya başlamışlardır.[43] Yeni Asya Gazetesi'nin ismi zamanla cemaatle bütünleşmiştir. Öyle ki lider Zübeyir Gündüzalp'in yönetimindeki cemaat, Yeni Asya Gazetesi'yle beraber "Yeni Asya Cemaati" olarak anılmaya başlanacaktır. Gazete de cemaat üzerinde etkin bir rol üstlenecektir.[44]

Yeni Asya Gazetesi'nin günlük olarak neşredilmeye başlanacağı 17 Şubat 1970 tarihli İttihad Gazetesi'nde kamuoyuna duyurulmuştur. N. Mustafa Polat'ın "Yeni Asya ve İttihad" başlığı altındaki yazısı, uzun zamandır üzerinde çalıştıkları günlük gazete çıkarma fikrinin bir ürünü olarak vücut bulan "Yeni Asya"nın 21 Şubat 1970 Cumartesi günü okuyucularıyla buluşacağı müjdesini veriyordu. Yeni Asya'nın sağ cephede bir boşluğu dolduracağı ve İslâmî kesimdeki yayıncılığın gelişip kuvvetlenmesine hizmet edeceği ümidini taşıdığını ifade eden Polat, ya-

"Gazetemizin Umumi Neşr. Müdürü Mustafa Nezihi Polat 23 Ağustos Pazar gecesi saat 23 sıralarında, yatsı namazını eda ettikten sonra Yeni Asya Gazetesi için bir profesörden yazı almak için Bakırköy tarafına gitmiş, dönüşünde Sirkeci-Florya sahil yolunda Zeytinburnu Çimento Fabrikası mevkiinde geçirdiği bir trafik kazası neticesinde Hakkın rahmetine kavuşmuştur." bilgileri yer almıştır. (Bkz. *İttihad Gazetesi*, 1 Eylül 1970.)

42 Bengisu, agm, s. 12; Emre Aköz - Nevzat Atal, *Sabah Gazetesi*, 21 Aralık 2004.

43 Çakır, *age*, s. 95. 12 Mart 1971 Muhtırası'na kadar devam eden ve sıkıyönetim tarafından kapatılan İttihad'a 1973'te tekrar izin verildiğini belirten Kutlular da Yeni Asya'nın günlük olarak yayında olması sebebiyle İttihad'ı tekrar çıkarmaya gerek duymadıklarını aktarmaktadır. (Kutlular, *age*, s. 102.)

44 Bengisu, agm, s. 17.

zısında, İttihad'ın da haftalık bir fikir ve dava gazetesi olarak yoluna devam edeceğini belirtmeyi de ihmal etmemiştir.[45] Aynı zamanda Yeni Asya Gazetesi'nin Genel Yayın Müdürü olan Polat, gazetenin 21 Şubat 1970 tarihli nüshasında "Neden Yeni Asya?" başlığındaki yazısında, günlük olarak çıkardıkları gazeteye niçin bu ismi verdiklerini ele almıştır.[46]

Salih Özcan'la aralarında çıkan ihtilaf üzerine Yeni Asya Gazetesi'ni kurduklarını söyleyen Mehmet Kutlular, bu serüveni şöyle özetliyor:

> 1969 sonlarına geldiğimizde artık haftalık gazete yetmiyordu. Bu yüzden İttihad'ı günlük çıkarma kararı aldık, ama Salih Bey'le anlaşamadık. Zira 'gazetenin %51 hissesi benim olacak' dedi; biz de 'hayır; %51 cemaatin olacak' dedik. Çünkü anonim şirketlerde %51 her şey demektir. Salih Bey bunu kabul etmeyince, Zübeyir abi ayağa kalktı, ayrıldı; biz de onu takip ettik. Sonra bize; 'Kardeşim, biz bunu kendimiz yapamaz mıyız?' dedi. Biz de; 'Sen emret, yapanız abi' dedik. 'Yapın kardeşim' dedi. Ve işe başladık: Bir taraftan İttihad çıkarken, öbür taraftan da yeni bir günlük gazete için hazırlıklarımızı sürdürdük. Nihayet 21 Şubat 1970'de Yeni Asya gazetesini hayata geçirdik.[47]

45 Bkz. *İttihad Gazetesi*, 17 Şubat 1970.

46 Mustafa Polat yazısında Asya'nın kıta olarak insanlığın ilk vatanı olduğu ve ilk Peygamber Hz. Adem'in Asya toprakları üzerinde yaratıldığı, peygamberlerin çoğunun da Asya'dan geldiği, aynı zamanda İslâm'ın ortaya çıkış yerinin bu topraklar olduğu üzerinde durmaktadır. Polat'a göre cumhuriyetin, demokrasinin beşiği Asya'dır ve İslâm demokrasisinin, İslâm cumhuriyetinin en muhteşem, en âdil, en heybetli, en faziletli idaresine Asya sahne olmuş, Asya'nın evlâdı olan Türk Milleti de bu kıtada İslâm'ı kabul etmiş ve bu dinin bayraktarlığını yapmıştır. Yazısında bugün Asya'nın Avrupa'nın esareti altına girmesini İslâm'ın emrettiği şûrayı, meşvereti, istişareyi terketmesine bağlayan Polat, bu durumdan çıkmanın yolunu da gazetenin ser levhasında yer alan "Asya'nın balıtının miftahı şûra ve meşverettir" cümlesinin de işaret ettiği gibi istibdad ve diktatörlükten kaçınarak şûra, meşveret ve cumhuriyete geri dönmek olarak göstermektedir. Polat, dolayısıyla "Yeni Asya"nın bu madeni işletmek, bu cevheri yeniden ortaya çıkarmak için gazeteye isim olduğunu belirtmektedir. (Yazının tamamı için Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 21 Şubat 1970.)

47 Yıldız, agm, s. 63; Kutlular, *age*, s. 106-108. Bu arada İttihad Gazetesi, Mehmet Kutlular'ın da belirttiği gibi Salih Özcan ile aralarında meydana gelen anlaşmazlık sebebiyle ortaklığın bitmesini 5 Mayıs 1970 tarihli nüshasında "Salih Özcan ayrıldı" haberiyle vermiştir. Haberde, gazetenin yayın hayatına başladığından beri gazetenin "imtiyaz sahibi" olarak beraber çalıştıkları arkadaşları ve ortakları Salih Özcan'ın gazeteden ayrıldığı ve 5 Mayıs 1970 tarihli sayıdan itibaren de İttihad'ın imtiyaz sahipliğine Mehmet Kutlular'ın getirildiği kamuoyuna duyurulmuştur. (Geniş bilgi için Bkz. *İttihad Gazetesi*, 5 Mayıs 1970.)

Yeni Asya Gazetesi'nin isim babası ise Bekir Berk'tir. Gazetenin yayın hayatına başladığı 21 Şubat 1970 tarihi aynı zamanda Demirel'in Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlayan Boğaz Köprüsü'nün temelini attığı günün ertesine tesadüf etmiştir.[48]

Mehmed Kırkıncı hatıralarında, İttihad Gazetesi'ni çıkarmaya başladıktan kısa bir süre sonra başta Bekir Berk olmak üzere bazı Nur talebelerinin günlük bir gazete çıkarılması hususunda Zübeyir Gündüzalp'in ikna edilmesiyle Yeni Asya Gazetesi'nin yayın hayatına girdiğini aktarmaktadır.[49]

Yeni Asya Gazetesi ile beraber Yeni Asya Yayınları da yayın faaliyetlerine başlamıştır. "Gazete günlük lâhikamızdır"[50] diyen Zübeyir Gündüzalp, gazetenin başına o zamanlar medresede kalan Mehmet Kutlular'ı, yayınevinin başına da Mustafa Polat'ı getirmiştir. Bekir Berk, Mustafa Polat, Hekimoğlu İsmail, Ahmet Şahin, Necmeddin Şahiner gibi isimler artık günlük yazılarını Yeni Asya Gazetesi'nde yazıyorlardı ve yazılarıyla cemaatin yanlış yollara girmemesi için uyarıda bulunuyorlardı.[51]

Yukarıdaki dipnotta aktardığımız gibi Mustafa Polat bir trafik kazasında vefat edince Yeni Asya Gazetesi'nin yönetimi tamamen Mehmet Kutlular'a kalmıştır. Ancak Mehmet Kutlular, Yeni Asya'nın kendi üstüne yapılmasına "Bana niye veriyorsunuz?" şeklinde birkaç kez Zübeyir Gündüzalp'e itiraz ettiğini, Gündüzalp'in ise kendisine "Kardeşim sen karışma, üzerine düşeni yapmaya çalış" dediğini ve bu teklifinin kabul edilmediğini aktarmaktadır.[52]

Yeni Asya Gazetesi yayın hayatına Nur Cemaati'nin temel prensiplerine bağlı bir yol izleyerek atılmıştır. Bu temel prensipler yıllar sonra kendileri tarafından deşifre edilmiştir.

48 Bengisu, agm, s. 17. Nitekim 21 Şubat 1970 tarihli Yeni Asya Gazetesi'nin ilk sayısı Boğaz Köprüsü'nün temelinin atılmasını haberleştirerek çıkmıştır. "Avrupa Asya'ya bağlanıyor" manşetiyle verilen haberde, Boğaz Köprüsü'nün dünyanın dördüncü, Avrupa'nın ise birinci büyük köprüsü olacağı işlenmiş, Başbakan Demirel'in de Boğaz Köprüsü'nün lüks ve gösteriş için yapılmadığına yönelik sözlerine yer verilmiştir. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 21 Şubat 1970.)

49 Kırkıncı, *age*, s. 233.

50 Kaygusuz, *age*, s. 420.

51 Bengisu, agm, s. 17.

52 Mehmet Kutlular, *age*, s. 100.

Ruşen Çakır bu temel prensipleri şöyle aktarmaktadır:

> Öncelikle istişareye önem verilecekti. Demokrasi her hal ve şart altında müdafaa edilecek, demokrasiyi tahrip edecek hareketlere karşı çıkılacaktı. Dinsizliğin ve komünizmin mahiyetini ortaya koyacak yayınlar yapılacaktı. İnsanları hakka hakikate davet ederken ikna yolu benimsenecekti. İslâmiyet asla istismar edilmeyecek ve kimseye de istismar ettirilmeyecekti. Hür dünya ile münasebetler kurma fikri esas alınacak; Hıristiyanların dindar ruhanileriyle iyi münasebetler kurmanın yolları aranacaktı. Yayın prensiplerine uymayan reklâmlar alınmayacak, banka reklâmlarına kesinlikle yer verilmeyecekti.[53]

Yeni Asya Gazetesi'nin yayın hayatına girmesiyle belli oranda toparlanan yeni ismiyle Yeni Asya Cemaati 2 Nisan 1971 tarihinde acı bir kayıp yaşamıştır. Said Nursi'den sonra cemaate lider olan ve cemaati derleyip toparlayan Zübeyir Gündüzalp bu tarihte vefat etmiştir.[54] Gündüzalp'in cenazesi 4 Nisan 1971 Pazar günü büyük bir kalabalığın katılımıyla Fatih Camii'nde öğle namazının peşinden kılınan cenaze namazından sonra Eyüp'te toprağa verilmiştir.[55] Gündüzalp'in ölümü en etkili ve güçlü grup olan Yeni Asya Cemaati'nin de geleceğini etkilemiştir. Zübeyir Gündüzalp'ten sonra cemaatin başına geçecek olan Mehmet Kutlular; "Mustafa Polat öldü, gazete şaş kaldı, Zübeyir Gündüzalp öldü hizmet şaş kaldı." demiştir.[56]

Yeni Asya Cemaati'nde Gündüzalp'ten sonra hizmetin nasıl yürütüleceği konusunda istişareler yapılır. Bekir Berk, Mehmet Kutlular, Mehmet Fırıncı ve Mehmet Birinci'nin de aralarında olduğu cemaatin önde gelenleri bir araya gelirler ve Yeni Asya Cemaati'nin yönlendirilmesi işini "meşveret" ile yürütme kararı alırlar. Yapılan bu toplantılarda Mehmet Kutlular ismi ön plana çıkar. Kutlular gazete, yayınevi ve sosyal meseleleri yürütme

53 Çakır, *age*, s. 95.

54 Nur Cemaati'nin Said Nursi'den sonraki lideri olan Zübeyir Gündüzalp'in 2 Nisan 1971'de vefat etmesi, Yeni Asya Gazetesi'nin 3 Nisan 1971 tarihli nüshasında "Zübeyir Gündüzalp vefat etti" haberiyle; İttihad Gazetesinin 6 Nisan 1971 tarihli nüshasında da "Büyük Kaybımız Büyük İslâm Mücahidi Zübeyir Gündüzalp'i kaybettik" başlığıyla okuyuculara duyurulmuştur. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 3 Nisan 1971; *İttihad Gazetesi*, 6 Nisan 1971.)

55 Zübeyir Gündüzalp'in toprağa verilişi 5 Nisan 1971 tarihli Yeni Asya'da "Zübeyir Gündüzalp'i onbinler uğurladı" manşetiyle haberleştirilmiştir. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 5 Nisan 1971.)

56 Bengisu, agm, s. 18.

görevini üstlenir. Mehmet Fırıncı ise Yeni Asya Cemaati ile diğer gruplar arasındaki irtibatı sağlayacaktı.[57]

Böylelikle Mehmet Kutlular Yeni Asya Cemaati içinde yükselen bir güç haline gelir. Onun tek başına grubun liderliğini ele alması ise zamanla yaşanacak anlaşmazlıklara bağlı olarak gerçekleşecek olan ayrılıklardan sonra olacaktı.

Daha önce belirttiğimiz gibi Said Nursi'nin vefatından sonra Nur Cemaati birkaç bölünme yaşamıştı. Yeni Asya gazetesinin çıkarılmaya başlamasından sonra "Yeni Asya Cemaati" olarak anılmaya başlayan Yeni Asya Grubu önce Fethullah Gülen ve ekibinin 12 Mart 1971 Muhtırası'nın peşisıra, Mehmet Kırkıncı ve ekibinin 1980 İhtilali'nden sonra gruptan ayrılmasıyla bir nevi gerileme dönemine girmiştir. Bunu 1990'lı yılların başında Mehmet Fırıncı, M. Emin Birinci gibi cemaatin etkin ve sevilen isimlerinin Mehmet Kutlular'la ters düşerek gruptan ayrılması takip etmiş ve Yeni Asya Cemaati iyice zayıflamıştır. Bu kopmalardan sonra Mehmet Kutlular Yeni Asya Grubu'nun tek lideri olacak, gruptan ayrılanlar ise kendi yollarına devam edeceklerdir.

Yaşanan bu ayrılıkların arka plânındaki en önemli sebeplerin -kendileri tarafından pek kabul edilmese ve dillendirilmese de- Nur Cemaati'nin önde gelenlerinin siyaseten içine düştükleri anlaşmazlıklar, liderlik beklentileri ile askerî darbelere bakıştaki düşünce farklılıklarından kaynaklandığını söylemek mümkündür. Bütün bunlar yeri geldikçe geniş bir şekilde işlenecektir.

III. YENİ ASYA GRUBU'NUN YAPILANMASI

A. Yeni Asya Grubu Lideri Mehmet Kutlular

Yeni Asya Grubu'nun günümüzdeki lideri olan Mehmet Kutlular, 1938'de Balıkesir'in Gönen kazasının, Tırnava mahallesi, Kuyu sokaktaki 32 numaralı evde doğmuştur. Beş kardeşi daha olan Kutlular, iki ablasını ve küçük kız kardeşini tam olarak, küçük ağabeyini ise biraz hatırladığını, ancak kendisi doğmadan önce vefat eden büyük ağabeyini hiç tanıyamadığını söylemektedir.[58]

57 Bengisu, agm, s. 18.
58 Kutlular, *age*, s. 11, 17.

Köken olarak Çanakkale'nin Biga kazasının Balıklıçeşme nahiyesinden olan ailesi Gönen'e 93 Harbi (1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı) sonrasında Bulgaristan'ın yeni ismi Şumnu olan Eski Cuma dolaylarından gelmiştir. Malî durumu iyi olan dedesi, Millî Mücadele yıllarında çete faaliyetlerinden rahatsız olduğu için Biga'dan ayrılıp daha sakin bir yer olan Gönen'e yerleşmeyi tercih etmiştir. Üç yıl Gönen'de ikâmet eden bütün sülâle, İstiklâl Savaşı kazanılınca Biga'ya geri dönmüşse de Kutlular'ın babası hafız olduğu için Gönen'de kalmayı tercih etmiş ve imamlık görevi alıp oraya yerleşmiştir.[59]

Kutlular'ın karekterini, dinî yaşayışı hayatın ahengi, saadeti sayan ailesinin etkisi ve nice âlimler yetiştiren Gönen toprağının bereketi şekillendirmiştir. Onu emsallerinden ve akranlarından ayıran iki bariz vasfı vardı: kavgacı mizacı ve okuma aşkı. Kutlular çocuk yaşlardayken, bir taraftan babası Bigalı Hafız Efendi ile annesi Elmas Hanımın ve diğer aile büyüklerinin verdiği harçlıklardan kitap alıp harıl harıl okurken diğer taraftan da kendisine yapılan haksızlıklara karşı kanlı bıçaklı kavgalardan kaçmamaktadır.[60] Çok hareketli bir yapıya sahip olan Kutlular'ın okulda da sürekli problem çıkarması öğretmenlerini de canından bezdirmiştir. Öyle ki Nuri ismindeki bir başöğretmen babasına: "Hocam! Bu çocuk okula gelmesin. Zaten okuyup yazmayı öğrendi. Sana söz veriyorum, ilkokul diplomasını vereceğim" şeklinde serzenişte bulunmuştur. Kutlular uzun süreli devamsızlıklarına rağmen Gönen Ömer Seyfettin İlkokulu'ndan mezun olmayı başarmıştır.[61]

14 yaşına kadar Gönen'de kalan Kutlular 1953 yılında İstanbul'daki ablasının yanına gitmiştir.[62] Kutlular'ın İstanbul'daki ablasının yanına gitmesi, karıştığı kavgalar sebebiyle Cemalettin ismindeki bir polisin ona Gönen'de kalırsa birini vurabileceği ya da vurulabileceği ihtimaliyle Gönen'i terketmesi yönündeki telkini sonucuyladır.[63] Kutlular'ın ilk İstanbul macerası bir ay sürmeden bitmiştir. İstanbul'un kalabalığına ve dipsiz kuyu gibi haline dayanamayan Kutlular, Gönen'e geri döner.

59 Yıldız, agm, s. 61-62; Kutlular, *age*, s. 11.
60 İslâm Yaşar, *Nurcular*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2008, s. 440.
61 Bkz. Kutlular, *age*, s. 15-16.
62 Kaygusuz, *age*, s. 293.
63 Bkz. Kutlular, *age*, s. 22-23; Yaşar, *age*, s. 441.

Ancak Gönen'de de fazla kalamaz ve tekrar İstanbul'a gider.[64] Mehmet Kutlular İstanbul'da 4 yıl kaldıktan sonra 1957 yılında askerlik görevini yapmak üzere oradan ayrılmıştır. Kutlular, İstanbul'da kaldığı bu dönemde, bir lastik fabrikasında çalışmış, dondurmacılık, tatlıcılık, bulaşıkçılık, şerbetçilik, işportacılık, satıcılık, dökümcülük ve kahvecilik gibi çeşitli mesleklerde çalışmış ancak henuz Risale-i Nurlarla tanışmamıştı.[65]

Kutlular'ın Risâle-i Nurlarla ilk tanışması 1957'de Manisa'da askerlik yaptığı dönemdedir. Bu tanışmayı kendi ağzından şu şekilde anlatmaktadır:

> Manisa'da acemi askerken; altı delinmiş potinimi tamir ettirmek üzere çarşıya çıktığımda, Orhan isminde bir ayakkabı tamircisiyle tanışmıştım; Allah rahmet eylesin, çok konuşkan biriydi. Oradan buradan konuşurken benim kitaba, dine meraklı olduğumu öğrenince, 'benim bir ustam var, sayacı, seni onunla tanıştırayım, tam sana göre' dedi. Ertesi hafta tanıştık: Ehl-i tarîk bir zât; Beyceğizli Hacı Musa Efendi isimli bir Nakşî şeyhinin Manisa'daki halifesi. Hoş bir insan; pek âşinâ olmadığım tasavvuf meselelerinden filan bahsettikten sonra, ayrılırken, okumak üzere bana bir kitap verdi: Ramazan-İktisat-Şükür Risalesi; Bediüzzaman Said Nursi'nin. Benim Risale-i Nur'la ilk tanışmam işte budur... Tabi, kitap okumayı seviyorum ve ne bulsam okuyorum. Bir çırpıda okudum ve ertesi hafta götürüp geri verdim. 'Nasıl buldun' dedi. 'Doğrusu, hepsini anladığımı söyleyemem' dedim. Sonra, giderken bana aynı kitabı, bir daha okumak üzere geri verdi. 'Okudum bu kitabı' dedim; 'sen bir daha oku' dedi. Adamcağıza çok saygı duyduğum için reddedemedim. Aldım ve bir daha okudum; gerçekten de bu sefer daha iyi anladım. Sonraki gidişimde durumu anlattım kendisine ve bu kez bana İhlas Risalesi'ni verdi. Kafamdaki birçok soruya cevap bulmuştum, bu risalede. Nihayet, ona sordum: 'Bu zâtın başka eserleri var mı?' 'Var' dedi; 'Külliyât'ı var; bütün eserlerini orada bulabilirsin.' Babam kitaplarını Manisa'ya getirmişti; onların hepsini satıp Külliyat'ı, bir de Osmanlıca kelimeler için Mustafa Nihat Özön'ün Osmanlıca Lügat'ını aldım; param da tam bu kadarına yetmişti zaten.[66]

Mehmet Kutlular, iki yılı askerlik ve bir yılı da Arapça tahsili için olmak üzere Manisa'da üç yıl kalmıştır.[67] Kutlular Manisa'da

64 Kutlular, *age*, s. 23-24.
65 Bkz. Kutlular, *age*, s. 24-26; Kaygusuz, *age*, s. 293-294; Yaşar, *age*. s. 441.
66 Yıldız, agm, s. 62.
67 Yıldız, agm, s. 62.

kaldığı sıralarda annesi bağırsak kanserine yakalanır ve ameliyat olur. Annesinin rahatsızlandığını duyunca onu görmek, hasret gidermek ve helâllik almak üzere Gönen'e gider. Kutlular, Gönen'de kaldığı bu süre içinde hayatının akışını değiştiren iki olay yaşar. Bunlardan birincisi; annesinin yanında kalıp son anlarında ona yardım etmek ile Manisa'ya dönüp risale ve özellikle Arapça tahsiline devam etme ikilemine düşmesi, ikincisi ise uyku ile uyanıklık arasında bulunduğu bir sırada yaşadığını söylediği olağanüstü hâldir. Kutlular içine düştüğü ikilemi annesine açar ve ondan: "Evlâdım! Bütün ruhumla, senin hafiz olmanı, âlim olmanı istedim. Ben istediğimde sen buna yanaşmadın. Madem, şimdi sende böyle bir arzu uyanmış, ben bunun önüne geçmekten Allah'a sığınırım. Sana hakkımı helâl ediyorum, beni hiç düşünme."[68] cevabını alır ve rahatlar.

Kutlular yaşadığı olağanüstü hâli ise şöyle aktarmaktadır:

> Birgün yine böyle sırt üstü uzanmış yatıyor ve uyku ile uyanıklık arasında bir durumdayken, birden garip bir hâl hissetmeye başladım. Bütün vücudumu bir titreme kapladı. Daha 'Neler oluyor?' diyemeden karşımda bir güneş belirdi. Işınları, vücudumun içine işliyordu. Titreme daha da artmıştı. 'Herhalde ölüyorum' diye düşündüğümü hatırlıyorum. Bu ihtimalle hemen kelime-i tevhit ya da kelime-i şahadet getirmek istedim. Fakat, 'Lâ ilâhe illallah...' derken ya 'Lâ...deyip tamamlayamadan ölürsem' endişesi içinde sadece 'Allah, Allah, Allah' diyebildiğimi hatırlıyorum. İşte bu hâlette iken, güneş birden açılmaya başladı ve içinden bir karaltı belirdi. Bir müddet sonra onun Üstadın kalpaklı portresi olduğunu fark ettim. Üstad, gayet açık bir şekilde bana hitaben, 'Kardeşim! Sen Risale-i Nur'u oku. Korkma, konuş' dedi. Bunları gayet net bir şekilde duymuştum. Ve konuşması biter bitmez perde kapandı ve kendime geldim.[69]

Kutlular, yaşadığı bu durumdan sonra kararsızlığını yenerek Manisa'ya döner ve risale okumaya yönelir. Annesinin vefatı sebebiyle tekrar Gönen'e gider ve orada üç-dört ay kadar kalır. Bu süre zarfında da risaleleri okumaya devam eder. Ancak risaleler sebebiyle yapılan baskılar yüzünden babasına bir zarar gelmemesi için Gönen'den ayrılarak İstanbul'a gitmeye karar verir.[70]

68 Bkz. Kutlular, *age*, s. 40-41.
69 Kutlular, *age*, s. 42.
70 Bkz. Kutlular, *age*, s. 44-45.

Kutlular'ın İstanbul'a tekrar gelişi ise 1960 İhtilâli'nin hemen sonrasına tekabül ediyordu. Kendi ifadesine göre 1960'ın Eylül veya Ekim ayında, Manisa'dan adres alarak İstanbul'a gelen Kutlular, ilk önce Mehmet Fırıncı ile tanışmıştır. Ondan sonra Kirazlı Mescid'e gelip gitmelere devam etmiştir. Said Nursi'den sonra lider olan Zübeyir Gündüzalp ile de tanışması bu döneme denk gelmiştir. Mehmet Kutlular, Zübeyir Gündüzalp'le tanıştıktan sonra onun vefatına kadar, sekiz yılı Kirazlı Mescid'de olmak üzere tam 11 yıl onun rahle-i tedrisinden geçer. O zamanlar Fırıncı'nın "Gel burada kal, bırak çalışmayı" demesine rağmen önceleri bu teklifi kabul etmemiştir. Çünkü ihtiyaçlarını çalışarak karşılama ve bu şekilde hizmet etme düşüncesindeydi.[71] Bu düşünceyle birkaç iş değişikliğinden sonra hizmete ve medreseye daha fazla katkıda bulunmak amacıyla Ahmet Turan isimli Uşaklı bir arkadaşının manifatura dükkânında tezgâhtar olarak çalışmak ve hafta başında işe başlamak üzere anlaşır. Ancak daha işe başlamadan 1962'yi 1963'e bağlayan yılbaşı gecesi ders yaptıkları eve saat 22.00'de yapılan polis baskınıyla 26 arkadaşıyla beraber gözaltına alınarak karakola götürülür. Karakoldan savcılığa sevkedilen Kutlular'ın da aralarında bulunduğu 15 kişi tutuklanarak Sultanahmet'teki hapishaneye gönderilirler ve 33 gün içeride kalırlar. Kutlular tahliye olur olmaz daha önce bulduğu işe başlamak üzere manifatura dükkânına gider. Ancak kendi yerine başkasının işe alındığını öğrenir.[72] Böylece tekrar işsiz kalan Kutlular, bir zaman sonra Mehmet Fırıncı'nın teklifini yinelemesi üzerine hizmete daha fazla vakit ayırma imkânı sağlayacağını düşünerek, bu sefer teklifi kabul eder. Bundan sonra Kirazlı Mescit'teki dershanede artık devamlı olarak kalmaya başlamıştır.[73] Risale-i Nur'u fıtratı icabı hayatını adamaya değecek kutsiyete sahip tek şey olarak gören Kutlular, istediği ve beklediği etkinin kendi üzerinde gerçekleştiğini düşündüğü için Kirazlı Mescit'i, hayatını Risale-i Nur'a vakfetme tasavvuruna yönelik bir mekân olarak değerlendirmiştir.[74]

71 Bkz. Kaygusuz, *age*, s. 293-294.
72 Kutlular, *age*, s. 65.
73 Kaygusuz, *age*, s. 294.
74 Kutlular, *age*, s. 59.

Bugün Mehmet Kutlular ismi Nur Cemaati dışında da kamuoyu tarafından yakından bilinmekte ve basın-yayın organlarında sıkça yer almaktadır. Ancak Kutlular isminin zikredildiği iki olay vardır ki bunları diğerlerinden ayırmak ve farklı bir yere koymak gerektiği kanaatindeyiz. Çünkü her iki olayda da bu isme gösterilen dikkat diğerlerini gölgede bırakacak mahiyet arzetmiştir. Ayrıca her iki olayın Mehmet Kutlular'ın hayatında unutulmayacak izler bıraktığını söylemek mümkündür. Bunlardan biri; Eyüp İmam-Hatip Lisesinde okuyan kızı Vildan Kutlular'ın 12 Eylül 1995'te aşırı dozda uyuşturucu alarak vefat etmesi hadisesidir. Diğeri ise Gölcük merkezli 17 Ağustos 1999 depreminden iki ay sonra 10 Ekim 1999'da Yeni Asya Grubu'nun Ankara Kocatepe Camii'nde, Bediüzzaman Said Nursi'nin 39. ölüm yıldönümü sebebiyle okuttuğu mevlitten sonra yaşadıklarıdır.

Nur Cemaati'nin önde gelenleri Said Nursi'nin izinden giderek, kendilerini davalarına vakfettikleri için evlenme konusuna sıcak bakmazlardı. Yaşadıkları riskli hayatın her an işsiz kalmaya, tutuklanmalara, uzun yıllar hapiste kalmaya hatta idama varabilecek ağır cezalara çarptırılmaya kadar gidebileceğini düşünmeleri sebebiyle, geride kalacak çoluk-çocuğun vebaline girme korkusuyla, mümkün mertebe evlilikten kaçınmalarına yol açmıştır. Ancak bu durum gerek cemaat içinde gerekse dışında dedikodulara ve çirkin iftiralara varan olayları da zaman zaman tetiklemekteydi.

Nitekim bu konuda Bekir Berk'le ilgili ortaya atılan dedikodular sebebiyle cemaat içi büyük bir problem yaşanmış, İstanbul ve Anadolu grupları karşı karşıya gelmiştir. Sonuçta Bekir Berk büyük sıkıntılarla karşılaşmış, ağabeylerce davalardan azledilmiş, İstanbul'dan ayrılması hatta yurt dışına çıkması karara bağlanmıştı. Alınan bu kararı tebliğ etme görevi de Kutlular'a verilmişti.[75]

İşte Bekir Berk'in yaşadığı bu olaydan sonra evliliğin "bir gereklilik" olduğuna inanan Kutlular, kendi kendine düşünüp kimseye danışmadan evlenmeye karar verir. Sonuçta Nur Cemaati'nde görüşmeden ve konuşmadan evlenme geleneğini

75 Bekir Berk'in yaşadığı bu durum hakkında geniş bilgi için Bkz. Kutlular, *age*, s. 196-206.

yıkarak, görüşerek ve konuşarak, şartlarını açıklayarak Nevin Hanım ile evlenir. Bu evlilikten Vildan ve Rümeysa isimlerini verdikleri iki kızları dünyaya gelir.[76]

İşte Kutlular'ın kızlarından biri olan ve o zaman 17 yaşında olan Vildan Kutlular'ın aşırı dozda uyuşturucu alarak 12 Eylül 1995'te vefat etmesi, kamuoyunu günlerce meşgul etmiştir. Bu acı olay sebebiyle Mehmet Kutlular da basın-yayın organlarınca rahat bırakılmamış, kızının ölümüyle ilgili söylediği sözler gazetelere manşet yapılmıştır.[77]

Vildan Kutlular'ın aşırı doz uyuşturucudan ani ölümü, arkasında bazı kuşkuları ve soru işaretleri bırakmıştır. Nitekim yapılan otopsi sonucunda açıklanan rapora göre Vildan'ın eroin bağımlısı çıkmaması, işi cinayet iddialarına kadar götürmüştür. Öyle ki Vildan'ın otopsi raporuna dayanarak yapılan haberlerde "Vildan'da cinayet kuşkusu",[78] "Vildan cinayet kurbanı mı?"[79] ve "Vildan öldürüldü"[80] başlıklarının kullanılması bu kuşkuların bir göstergesidir.

Yeni Asya Gazetesi de 25 Kasım 1995 tarihli nüshasında, gerek otopsi raporuna gerekse bu rapordan hareketle diğer bazı gazetelerin yaptığı haberlere dayanarak Vildan Kutlular'ın uyuşturucu bağımlısı olmadığını işlemiştir. Yeni Asya Gazetesi haberinde, Vildan'ın otopsi raporunda, biri kolunda, diğeri kalp bölge-

76 Bkz. Kutlular, *age*, s. 210-216.

77 Mehmet Kutlular'ın olayla ilgili: "Kızım Vildan Kutlular, 11 Eylül 1995 günü akşama doğru 'Bir arkadaşıma gidip geleceğim. İki saat içinde dönerim' diyerek annesinden izin almış ve evden ayrılmış, ancak gece eve dönmemiştir. Olaydan gece saat 02.00'ye doğru Beyoğlu Emniyet Amirliği'nin telefonu ile haberdar olduk. Kızımın uyuşturucu kullandığına dair herhangi bir bilgiye sahip olmadığımız gibi, şimdiye kadar bununla ilgili bir belirti de tespit etmiş değiliz. Kesin bilgiler otopsi sonrasında ortaya çıkacak." dediği gazetelerde yer almıştır. (Bkz. *http://www.haberss.com/haber.php?id=343143&s=3*, 13 Eylül 1995 Çarşamba) Bu olayla ilgisi olduğu tespit edilen Hayri Adıgüzel "Tedbirsizlik ve dikkatsizlik sonucu Vildan Kutlular'ın ölümüne sebep olmak" suçuyla yargılanmıştır. 18 Ocak 1996'ya kadar hapiste kalan Adıgüzel 50 milyon lira kefaletle serbest bırakılmıştır. Akşam Gazetesi'nin pazar günleri ücretsiz olarak dağıttığı eki olan "Yaşam"dan Bahar Akgün'ün 4 Ağustos 2003 tarihli sayısında "Siyah Adamın Beyaz Hikâyesi" adı altında Vildan Kutlular olayını ve kendi hayatını anlatan Hayri Adıgüzel, İhsan Bozkan'ın 2 Şubat 2004 tarihinde yine Akşam Gazetesi'nde yer alan "Vildan'la Aynı Kaderi Paylaştı" haberinde de işlendiği gibi "Altın vuruş" sonucu eroinden ölmüştür.

78 Bkz. *Milliyet Gazetesi*, 24 Kasım 1995.

79 Bkz. *Günaydın Gazetesi*, 24 Kasım 1995.

80 Bkz. *Takvim Gazetesi*, 24 Kasım 1995.

sinde olmak üzere iki iğne deliği tespit edildiğini belirtmiş, kalp üzerindeki iğne izinin cinayet kuşkularını arttırdığını, iç organlarda morfine rastlanmamasını da Vildan'ın eroin bağımlısı olmadığının kanıtı olduğunu yazmıştır.[81]

Yeni Asya Grubu, Gölcük merkezli 17 Ağustos 1999 depreminden iki ay sonra 10 Ekim 1999'da Ankara Kocatepe Camii'nde, Bediüzzaman Said Nursi'nin 39. ölüm yıldönümü için bir mevlit okutmuştur. Bu mevlit 9. Bediüzzaman mevlidi olarak, Kâzım Güleçyüz'ün ifadeleriyle, 28 Şubat şemsiyesi altında, "irtica ile mücadele" bahanesiyle dine ve dindarlara yönelik baskı ve dayatmaların yoğunlaştığı bir dönemde okunmuştur.[82] Oldukça kalabalık bir grubun katıldığı mevlitten önce de Mehmet Kutlular'ın hazırladığı ve baştan sona Bediüzzaman Said Nursi'nin eserlerinden konu ile ilgili bölümlerin bir araya getirilmesiyle oluşan[83] "İlâhî İkaz, Deprem" başlıklı bir kitapçık gazetecilere ve halka dağıtılmıştı.

Mevlit sonrasında sorulan soruları cevaplayan Mehmet Kutlular'ın depremin ilâhî bir ikaz, depremin merkez üssünün 28 Şubat sürecinin plânlandığı Gölcük Deniz Üssü'nün olduğunu söylemesi, tabiri caizse yeni bir artçı depreme yol açar ve bu sözler medyada bir hayli ses getirir. Pek çok basın-yayın organı bu konuda haberler yapar.[84]

81 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 25 Kasım 1995.

82 Kâzım Güleçyüz, *Bu Bayrak İnmez*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2005, s. 11. Güleçyüz'ün bu kitabı, Yeni Asya gazetesinde 12.10.1999-08.02.2005 tarihleri arasında neşredilen seçme yazılarından oluşmaktadır. Yazılar genellikle Yeni Asya'nın 28 Şubat sürecinde hedef seçilmesi; gazetenin imtiyaz sahibi Mehmet Kutlular ile yazarlarına verilen toplam 7000 güne yakın hapis cezası ve gazeteye verilen bir aylık kapatma cezasıyla Yeni Asya ve ekibine uygulanan baskılara karşı verilen mücadeler vb. içeriklidir.

83 Güleçyüz, *age*, s. 13.

84 Örneğin 11.10.1999 tarihli Sabah Gazetesi'nde Yeni Asya Grubu'nca düzenlenen mevlit, dağıtılan "*İlahi İkaz, Deprem*" ve Mehmet Kutlular'ın mevlit sonrası söylediği sözler geniş bir şekilde haberleştirilmiştir. Haberde, Mehmet Kutlular ağır bir şekilde eleştirilirken, mevlide başta dönemin DYP Şanlıurfa Milletvekili Mehmet Yalçınkaya ile FP Iğdır Milletvekili Ali Güner başta olmak üzere binlerce Nurcunun katıldığı işlenmiştir. Yeni Asya Gazetesi sahibi Mehmet Kutlular'ın depremin merkez üssünün Gölcük olmasının da bir tesadüfe bağlanamayacağını öne sürdüğü ve 28 Şubat kararlarının burada alındığını iddia ettiği açıklamalarına yer verilen haberde, Kutlular'ın: "Bir takım planların, Gölcük'teki Deniz Kuvvetleri'nde Güven Erkaya'nın başkanlığında yapıldığı kesin zaten. Orada depremin olduğunu ben söylemiyorum ki, Kandilli Rasathanesi'nin müdürü söylüyor. Devlet başkanlarına brifing verirken, (bu-

Merhum Ahmet Taner Kışlalı da o zaman Cumhuriyet Gazetesi'ndeki köşesinde mevlit ve Nurcular hakkında "Tanrı'yı Kim Kullanır?"[85] başlıklı bir yazı kaleme alarak Mehmet Kutlular'a ve Fethullah Gülen'e ağır eleştiriler getirmiştir.

Mehmet Kutlular ise mevlit olayından sonrasında yaşana gelişmeleri şu şekilde anlatmıştır:

> nun üssü Gölcük) diyor. (Bu, böyle) dendiğinde, söyleyenlere bir şey denmiyor da, (böyle olmuş) diyene suizan etmenin ne mantığı var?" dediği; 28 Şubat'ın Türkiye'de, "Derin devletin hükümete baskı yaparak, birtakım meselelerin üstüne şiddetle gidilmesi" olduğunu savunduğu; depremin nedenleri arasında, "Başörtülü öğrencilerin okullara alınmamasının da rolünün bulunduğunu" iddia ettiği ifadeleri yer almıştır. (Bkz. *Sabah Gazetesi*, 11 Ekim 1999).

85 Ahmet Taner Kışlalı yazısında şunları dile getirmiştir: "Giordano Bruno ne güzel söylemiş: "Kötüler Tanrı'yı, Tanrı ise iyileri kullanır!..' Tanrı peygamberleri kullanmış. Bilge kişileri kullanmış. Atatürk ve benzeri devrimcileri kullanmış... Ya Tanrı'yı kimler kullanmış? Gerilere gitmeye ne hacet!.. Ne demiş Türkiye'deki Nurcuların önderi Mehmet Kutlular : '- 28 Şubat sürecinin planları Gölcük'teki Deniz Kuvvetleri'nde yapıldı. Depremin üssü de orası. Depremin olmasında başörtülü öğrencilerin okullara alınmaması da rol oynadı...' Hem de bunları camide, Said-i Nursi için düzenlenen mevlitte söylemiş. Türkiye'deki Nurcuların aslında iki önderi var. Birisi Mehmet Kutlular, ötekisi ise Fethullah Gülen. Said-i Nursi Atatürk'ü 'deccal' ilan etmiş. Cumhuriyete karşı savaş vermiş. Ama ilkin Demokrat Parti'yi yönetenlerden, arkasından da Sayın Demirel 'den büyük saygı görmüş. 'İade-i itibar'ı sağlanmış. Derken sahneye Prof. Şerif Mardin gibi, özellikle Amerikalılar nezdinde büyük saygınlığı olan bilim adamları çıkmışlar. Said-i Nursi'yi peygamberlik düzeyine çıkaran, mucizeler yarattığını öne süren, 'Anadolu aydınlanmasının öncüsü' gibi gösteren, övücü kaynakları alıp karşıt kaynaklara sırt çeviren, çok 'bilimsel'(!) incelemeler döktürmüşler. Ardından, Sayın Mardin'in Türkiye Bilimler Akademisi'ne üye yapılması için baskılar başlamış. İç ve 'dış' baskılar... Özellikle de basındaki bazı numaracı cumhuriyetçiler tarafından desteklenen ve körüklenen baskılar. Ve bu arada Fethullah Hoca almış başını gitmiş. Işık evleri.. Öğrenci yurtları.. Özel okullar.. Devletin köşe başlarına kadar uzanan bir imparatorluk.. Devletin okullarına devletçe 'tavsiye' edilen cumhuriyet ve çağ karşıtı kitaplar. Papa ile sağlanan görüşme.. Devletin dış temsilcilerince havaalanlarında karşılanmalar.. Elçiliklerde konuk edilmeler. Niçin? 'Ilımlı İslam' olduğu için. Müslümanları 'cumhuriyet ile barıştıracağı' için! Bir yanda Mehmet Kutlular. 17 yaşındaki kızı dört yıl önce eroinden ölmüş. Depremi, 'türban'ı vesile edip, Tanrı'yı en ilkel bir şekilde kullanmaya çalışıyor. Öte yanda Fethullah Gülen. Son yıllarda, kamu önünde ağzından tek bir cumhuriyet karşıtı söz çıkmamış. Devlet büyükleriyle iyi ilişkiler kurmuş. Ordu dışında hemen tüm önemli kurumlarda önemli 'mevziler' elde etmiş. ABD'nin 'etkin' desteğini sağlamış. Görünüşte Atatürk'e ve cumhuriyete saygılı. Ama tüm eğitim ağı ile cumhuriyetin temellerini ağır ağır kemiriyor. Amacına ürkütmeden, acıtmadan ulaşma yöntemini seçmiş. Kutlular ve Gülen. İkisi de Nurcu.. İnançları ve amaçları aynı, yöntemleri ayrı. Hangisini seçersiniz?.. Kırk katırı mı, kırk satırı mı? Hakkındaki bilgilerimiz arttıkça, Sayın Gülen beni korkutuyor. Bay Kutlular'a ise gönülden teşekkür etmek istiyorum. En körlerin bile gözünü açmak konusundaki katkıları için! Tanrı'nın kullandıkları ile Tanrı'yı kullananları daha iyi ayırmamızı kolaylaştırdığı için!" (Bkz. *Cumhuriyet Gazetesi*, 17 Ekim 1999).

Yeni Asya olarak okuttuğumuz mevlit sonrasında, gazetecilerin soruları döndü, dolaştı ve deprem meselesine geldi. 'İlâhî İkaz, Deprem' kitabı basılıp dağıtılmıştı; bunu sordular. 'Evet' dedim; 'bizim inancımıza göre, deprem ilâhî bir ikazdır. Kur'an'da geçmiş kavimlerin başlarına gelen felaketlerden bahseder ve bu felaketlerin onların zulümleri, azgınlıkları ve sapkınlıklarına karşılık bir ceza olduğu anlatılır. Kur'an'ın mesajı kıyamete kadar geçerli olduğuna göre; hangi toplum bu tür cürümler işlerse başlarına musibet gelir.' Derken, konu Güven Erkaya meselesine geldi; o zaman Deniz Kuvvetleri Komutanı ve ünlü Batı Çalışma Grubu'nun da reisiydi. Bunun üzerine şunu hatırlattım: Bakın, Cumhurbaşkanı Demirel, Kandilli Rasathanesi'ne gittiğinde, Prof. Ahmet Mete Işıkara ona brifing verdi ve 'Maalesef Cumhurbaşkanım, depremin merkez üssü Gölcük Donanma Komutanlığı'dır' dedi. Ben de dedim ki, gazetecilere: 'Bu tesadüf mü? 28 Şubat burada tezgâhlandı; onbinlerce başörtülü kızımız mağdur edildi, itilip kakıldı; bunların âhı yerde kalmaz. Depremin merkez üssü de burası.' Yani bütün mesele, benim faturayı BÇG'ye çıkarmış olmamdan kaynaklanıyor. Yoksa, Yaşar Nuri Öztürk de 'deprem ilâhî şamardır' dedi. Tabi, burada depremin tek sebebi budur demiyorum; ama en önemli sebebi, başörtülü kızlarımız başta olmak üzere, mağdur edilen insanların âhıdır, diyorum.[86]

1999 yılındaki bu tartışmalı mevlitten önce de Nurcular tarafından Said Nursi adına mevlitler okutulmuştur. Nur Cemaati tarafından Said Nursi için resmî izinle ilk mevlit ise 1990 yılında düzenlenmiştir. Ancak Nursi için resmî izin alınmadan daha önceki yıllarda da mevlitler okutulmuştur. Bunların ilk ikisi 1967 ve 1968 yıllarında peşpeşe Van'da okutulmuştur.[87] Bu mevlitlerden biri de Risale-i Nurların yazıldığı yerleri cemaate göstermek maksadıyla Isparta'da tertip edilmiştir. Mevlit merasimleri 12 Eylülden sonra yasaklanmıştır.[88] Bu yasak belirttiğimiz gibi 28 Ekim 1990'da resmî izinle ilk defa düzenlenen mevlide kadar sürmüştür.

Kâzım Güleçyüz'ün aktardığı bilgilere göre Bediüzzaman için resmî izinle 28 Ekim 1990 yılında Ankara'da Kocatepe Camii'nde okutulan mevlidin akabinde de büyük bir fırtına koparılmış-

86 Yıldız, agm, s. 66.

87 1968 yılında Van'da tarihî Nurşin Camii'nde düzenlenen mevlit 6 Ağustos 1968 tarihli İttihad Gazetesi'nde "Van mevlidi muhteşem oldu" haberiyle verilmiştir. (Geniş bilgi için Bkz. *İttihad Gazetesi*, 6 Ağustos 1968.)

88 Bkz. Kutlular, *age*, s. 362-365.

tır. Güleçyüz, bu mevlitten sonra medyanın tahrikleriyle DGM Savcılığının harekete geçtiğini, Mehmet Kutlular ile on arkadaşlarının on beş gün gözaltında tutulduktan sonra serbest kaldıklarını, haklarında açılan davanın ise 163. maddenin kaldırılmasıyla düştüğünü ve olayın kapandığını belirtmiştir.[89] Mehmet Kutlular bu mevlit sebebiyle tutuldukları nezaretin 3. gününde Demirel'in kendisine "geçmiş olsun" telefonu açtığını söylemektedir. Kutlular, Demirel'in bu telefonda kendisine: "Üzülmeyin, Üstad da buralara medrese-i Yusufiye demiş. Metin olun" dediğini aktarmaktadır. Bu yüzden nezaretten çıktıntan sonra Demirel'i ziyarete gittiğini belirten Kutlular, Demirel'in: "Mehmet Bey. Ben bilerek telefon ettim. O telefonların dinlendiğini bilerek aradım. Kelimelerimi de ona göre seçtim. Sizin sahipsiz olmadığınızı, arkanızda olduğumu, daha kötü bir muameleye maruz kalmamanız için takip ettiğimizi onlara bildirmek için aradım" dediğini belirtmektedir.[90]

Bediüzzaman mevlitleri 1991 yılı hariç 1999 yılına kadar muntazaman devam ettirilmiş,[91] 1999 mevlidinden sonra yaşanan olaylar sebebiyle ANASOL-M hükümeti tarafından "camilerde bu tür etkinliklerin uygun olmadığı" gerekçesiyle müsaade edilmemiş[92] ve bu yasağa "yasadışı pankart açılıyor, sloganlar atılıyor" gerekçesiyle AKP iktidarı döneminde de devam edilmiştir.[93] Güleçyüz, 28 Ekim 1990'da Kocatepe Camii'nde ilk kez okunan Bediüzzaman mevlidinin, bir yönüyle 12 Eylül rejiminin sonunu yaklaştıran süreçte bir dönüm noktası olduğu, dolayısıyla 10 Ekim 1999 mevlidinin de akisleri ve sonuçlarıyla 28 Şubat sürecinin sonunu getireceği kanaatindeydi.[94]

Güven Erkaya 1999 mevlidinde dağıtılan broşürü delil göstererek Mehmet Kutlular'a Kocatepe mevlidi sırasında söylediklerinden dolayı 25 milyar liralık tazminat davası açmıştır.[95] Güven Erkaya'nın açtığı davayı gündeme getiren Kâzım Güleçyüz; "Erkaya 'delil' olarak gösterdiği broşürü şöyle bir gözden geçir-

89 *Yeni Asya Gazetesi*, 17 Ocak 2000.
90 Bkz. Kutlular *age*, s. 387-388.
91 Güleçyüz, *age*, s. 28.
92 Güleçyüz, *age*, s. 125.
93 Güleçyüz, *age*, s. 138.
94 *Yeni Asya Gazetesi*, 12 Ekim 1999.
95 Güleçyüz, *age*, s. 33.

me zahmetine katlansaydı, bu kitapçıkta ne kendisinden, ne TSK'dan, ne MGK'dan, ne 28 Şubat'tan tek kelimeyle dahi söz edilmediğini görürdü" bilgisini aktarmaktadır.[96]

Neticede Ankara 15. Asliye Mahkemesi, Erkaya'nın talep ettiği miktarı beşte bire indirerek, Kutlular'ı 5 milyar lira manevî tazminat ödemeye mahkûm etmiştir. Bunun üzerine karar temyiz edilmiş, fakat Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, bu temyiz başvurusunu reddetmiştir.[97] Sonuçta Güven Erkaya davayı kazanmış, ancak tazminatın tahsilâtı sürecinde Erkaya vefat etmiştir.[98]

Mevlit sonrası yaptığı konuşma ve "*İlâhî İkaz, Deprem*" kitabı sebebiyle aleyhine dava açılan Mehmet Kutlular ise, TCK'nın 312/2-3. maddesi gereğince "depremi dinî esaslara bağlamak suretiyle halkı kin ve düşmanlığa açıkça tahrik ettiği" iddiasıyla yargılanmıştır.[99]

96 *Yeni Asya Gazetesi*, 09 Kasım 1999.

97 Güleçyüz, *age*, s. 45.

98 *Yeni Asya Gazetesi*, 28 Şubat 2004. Kâzım Güleçyüz 30 Ekim 2004 tarihli Yeni Asya gazetesinde yer alan "İlâhî Adalet" başlıklı yazısında, gerek Mehmet Kutlular ve gerekse Yeni Asya'nın bazı yazarlarına dava açan savcıların zamanla tenzil-i rütbeyle yerlerinden edildiklerini ayrıca Kutlular'ın kendisine hakaret ettiği iddiasıyla Yeni Asya'ya tazminat davası açan 28 Şubat'ın unutulmaz Oramirali Güven Erkaya'nın ise dava sonuca ulaşmadan hayata veda ettiğini, buna karşın Yeni Asya'nın yoluna devam ettiğini yazmıştır.

99 Mehmet Kutlular'ın imtiyaz sahibi olduğu Yeni Asya Gazetesi, bu olayı şu şekilde haberleştirmiştir: "Mehmet Kutlular, Ankara Kocatepe'de okutulan Bediüzzaman Mevlidi'nde gazetecilerin sorusu üzerine verdiği beyanatta, İzmit Gölcük merkezli deprem için 'İlâhî ikaz' dediği için mahkûm edildi. 28 Şubat sürecinde dikkati çeken bir nokta, mahkemelerin bazı sanıkların dinî inancı ile mücadeleye girdiğini görmekteyiz. Meselâ Mehmet Kutlular'ın mahkûmiyet kararında, yani resmî bir belge olan mahkeme ilâmında şöyle deniliyor: 'Sanık depremi dinî esaslara bağlamak suretiyle halkı kin ve düşmanlığa açıkça tahrik etmiştir' diyor. Bunun bir mahkeme kararında asla yeri yok. Bir hâkimin de tabiî ki dinî görüşünün olması, bir takım olayları, depremi değerlendirmesi gayet tabiî normaldir. Ama bu bir mahkeme kararında sanığın inancına karşılık olarak ve doğru bir inanç olarak, mahkûmiyet sebebi olarak ileri sürülmesi çok ciddi bir din ve vicdan hürriyeti ihlâlidir. Ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun ihlâlidir. Bir başka dikkat çekici olay da şudur: Mehmet Kutlular'ın yargılandığı Ankara DGM 312. madde davasında Türkiye'de ilk defa Nuh Mete Yüksel'in talimatıyla Ankara'dan bir taksi ile polisler gönderildi. Mehmet Kutlular, gözaltına alındı. 312 davalarında hiçbir sanığa böyle bir uygulama yapılmadı. Ama Kutlular, gözaltına alındı, evi ve gazetesi arandı. Hâlbuki isnat edilen suç ne? Beyanı. Yani gazetecilerin sorusu üzerine verdiği cevaplar. Yani bir yasak nesneyi taşımaktan ve bulundurmaktan değil. Ama evi ve iş yeri, gazetesi arandı ve apar topar Ankara'ya götürüldü. Ve yargılama süreci başladı." (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 29 Şubat 2004.)

Dava sonunda Kutlular, Ankara 1 Nolu Devlet Güvenlik Mahkemesi'nce 9 Mayıs 2000'de, 2 yıl 1 gün hapis cezasına çarptırılmıştır. Karara gerekçe gösterilen "suç"lar ise şöyledir: "İlâhî İkaz: Deprem" broşürünü dağıtmak; ülkeyi yasa boğan depremi dinî esaslara bağlamak. Bunların yapılmasıyla halkın sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı gözetilerek kin ve düşmanlığa tahrik edildiğine hükmedilmiştir.[100]

Yargıtay 8. Ceza Dairesi de verilen cezayı 16 Ocak 2001'de onaylamıştır. 21 Mayıs 2001'de de jandarmanın bir gece yarısı baskını ile evinden alınıp tutuklanarak önce Metris Cezaevi'ne gönderilen ve oradan Kırklareli Vize Cezaevi'ne nakledilen Kutlular, 4744 sayılı Kanun'da yapılan düzenlemeler çerçevesinde, avukatlarının başvurusu üzerine, 21 Şubat 2002'de tahliye edilmiştir.[101]

Kutlular'ın aldığı 2 yıl 1 günlük hapis cezası o zaman kanunen ne tecil edilebiliyordu ne de paraya çevrilebiliyordu. Kâzım Güleçyüz, verilen cezayı ve iki yıla ilâve edilen "bir gün"ün anlamını, kararı veren mahkemenin ceza süresini tayin ederken kılı kırk yaran titiz bir çalışmanın sonucu olduğu şeklindeki müstehzî ifadesiyle eleştirmiştir.[102]

Mehmet Kutlular tahliye olduktan sonra 312. maddede yapılan değişikliğin ardından tekrar yargılandı. Nisan 2002'de Ankara 1 No'lu DGM, Kutlular'a yine kendi mahkemelerince 2000 yılında verilen 2 yıl 1 günlük cezayı ortadan kaldırdı, yasal düzenlemeden dolayı "TCK'nın 312. maddesine muhalefetten" ise beraatine karar verdi. Ancak savcı, kararı temyiz etti. Kararı görüşen Yargıtay ise 27 Ekim 2004'te beraat kararını bozarak Kutlular'ın hapis cezasını onadı. Dosyanın yeniden Ankara 1 No'lu DGM'ye ulaşması üzerine bu mahkeme, 31 Ekim 2004'te Yargıtay'ın bozma ilamına uyulmasına oybirliğiyle karar verdi.[103]

312'nin önceki şeklinde, maddede tarif edilen suçun "umumun emniyeti için tehlikeli olabilecek şekilde" işlenmesi, ağırlaştırıcı bir unsur olarak yer alıyordu. Daha sonra 312'de ger-

100 Güleçyüz, *age*, s. 59.
101 Yıldız, agm, s. 66. Ayrıca bkz. Güleçyüz, *age*, s. 102, 128.
102 Güleçyüz, *age*, s. 39.
103 Yıldız, agm, s. 66.

çekleştirilen değişiklik sonucu, bu kriter suçun aslî unsuru haline getirildi ve suçun oluşması, "kamu düzeni için tehlikeli olabilecek şekilde" işlenmesi şartına bağlandı. Böylece maddedeki suç tarifi değişmiş oldu.[104] 312'de yapılan bu değişiklik sonrasında tahliye edilen Kutlular'ın beraat kararının savcılıkça temyiz edilmesi, Kâzım Güleçyüz tarafından, Kutlular hakkında verilen kararın Tayyip Erdoğan'ın durumu için de emsal teşkil edeceği ve böylece AKP liderinin de önünün açılmasına engel olma girişimi olarak değerlendirilmiştir. Güleçyüz'e göre, Erdoğan'ın önünü kesme gibi bir gerekçeyle Kutlular'ı yeniden mahküm ettirme hesabı yapmak ve bu hesaptan hareketle yargıya medya baskısı uygulamak hukuk devletine saygısızlıktır. Güleçyüz ayrıca, Erdoğan'ın önünü kesme adına kanunu eğip büken, hukuku zorlayan, yargıyı ve orduyu politize eden, dahası bu uğurda, Erdoğan'ın temsil ettiği siyasi çizgiyi hiçbir zaman onaylamamış Kutlular gibi bir insanı yine mağdur etmeye çalışan tavırları hukukla ve sosyal gerçeklerle bağdaştırmanın kesinlikle imkânsız olduğunu belirtmiştir.[105]

Mehmet Kutlular ise bir nevi yılan hikâyesine dönen bu mahkeme safahatı ile ilgili şunları söylemiştir:

> Aslında yeni çıkan kanuna göre, benim yaptığım konuşma suç olmaktan çıkmıştır. DEP'lileri çıkardılar, ama bana 15 gün daha hapis yatırmak için uğraşıyorlar. Zira 2 yıl 1 günlük ceza için benim 9 ay 23 gün yatmam lazımdı; 9 ay 8 gün yatıp çıkmış ve beraat etmiştim. Temyiz ettiler ve Yargıtay usülden bozdu; sonra aynı mahkeme beni tekrar mahküm etti. Sonra ben Yargıtay'a gönderdim; Yargıtay yine mahkümiyetimi tasdik etti. Şimdi ben, kanun değişikliği dolayısıyla tekrar itiraz ettim; bakalım ne olacak? Gerekirse, şerefimle 15 gün daha yatarım ve kimseye minnet altında da kalmam.[106]

Mehmet Kutlular, yürüttüğü hukuk mücadelesinin Türkiye ayağından sonuç alamayıp hapis yattıktan sonra da bu işin peşini bırakınamış ve ifade özgürlüğünün ihlâl edildiği ve ayrımcılığa maruz bırakıldığı gerekçesiyle davayı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne taşımıştır. AİHM de neticede davayı karara bağ-

104 Bkz. Güleçyüz, *age*, s. 114.
105 *Yeni Asya Gazetesi*, 27 Nisan 2002.
106 Yıldız, agm, s. 66.

lamış ve Mehmet Kutlular'ı haklı bularak Türkiye'yi 5.000 Avro tazminat ödemeye mahkûm etmiştir.

AİHM'nin verdiği bu karar Türkiye'deki bazı gazetelerce haberleştirilerek okuyucularına duyurulmuştur.[107] Kararı, adaletin tecellisi olarak değerlendiren Mehmet Kutlular ise vicdanen rahat olduğunu belirtmiştir.[108]

İşte açıklamaya çalıştığımız olaylar sonunda kamuoyunun gündeminde bir hayli yer alan Mehmet Kutlular'ın, Yeni Asya Grubu lideri olarak, grup içinde saygın bir yeri bulunduğu şüphesizdir. Grup üyelerinin, cemaat bilinciyle ve grup refleksiyle grup liderine gösterdikleri saygıyı, itaati ve bağlılığı, onların Risale-i Nur tedrisinden geçmesinin bir yansıması olarak değerlendirmek mümkündür. Ancak Kutlular verdiği beyanatlarda, camialarında liderlik ve önderlik gibi bir hadisenin söz konusu olmadığını, kendi konumunun, diğer arkadaşları gibi, istişareler neticesi tevdi edilen görevlerde bulunmaktan ibaret olduğunu söylemektedir. Yüklendiği görevin, camia adına çıkan bir gazetenin imtiyaz sahipliği olması hasebiyle camiayı dışarıda temsil misyonunu da beraberinde getirmesinin, bu gerçeği değiştirmeyeceğini ifade eden Kutlular, kendisini de netice itibarıyla şahs-ı manevi tabir ettiği camianın nihai karar mercii olan istişare zeminlerinde, tamamen hür ve katılımcı bir ortamda alınmış hizmet kararları çerçevesinde görev yapan bir insan olarak takdim etmektedir.

Kutlular'ın bu söylemleri bir tarafa bırakılarak eylemlerine/realiteye bakıldığında ise kendisinin de ifade ettiği gibi kavgacı ve mücadeleci bir kişiliğe sahip olması sebebiyle cemaat içinde karşısına çıkan muhalefeti tasfiye etmekten kaçınmayan katı bir liderlik anlayışı göze çarpmaktadır. Bütün bunların yanı sıra

107 Radikal Gazetesi 30 Nisan 2008 tarihli sayısında haberi "AİHM Kutlular'ı haklı buldu" başlığıyla okurlarına duyurmuştur. Yeni Şafak Gazetesi ise 30.04.2008 tarihli sayısında, Kutlular'ın şikâyetini değerlendiren AİHM, "Türkiye'nin ifade özgürlüğüyle ilgili Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesini ihlal ettiği" görüşüne vardı, şeklinde haberi vermiştir. Hürriyet Gazetesi de 30 Nisan 2008 tarihinde "AİHM, Kutlular davasında Türkiye'yi kusurlu buldu" başlığıyla haberi vermiştir.

108 Yeni Asya Gazetesi'nden Umut Yavuz, AİHM'nin bu kararı sonrası Mehmet Kutlularla bir röportaj yaparak konuyu değerlendirmiştir. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 01 Mayıs 2008).

Kutlular'ın baştan itibaren verdiği mücadele, yerine getirdiği hizmetler ve bu yolda çektiği sıkıntılar, onun gruptaki yerini ve liderliğini tartışma götürmez bir şekilde sağlamlaştırmaktadır. Bu bakımdan Mehmet Kutlular isminin Yeni Asya Grubu ile özdeşleştiği söylenebilir.

Burada, Fransız anayasa hukuku uzmanı, siyasetçi ve siyaset bilimci Maurice Duverger'den hareketle, bir karşılaştırma yapabiliriz. Duverger siyasi partilerin, sendikaların, şirketlerin, derneklerin ve günümüzdeki sosyal grupların çoğunun liderliklerinin ikili bir özellik gösterdiğini, yani görünüşte demokratik gerçekte oligarşik olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla günümüzde liderlikler, oligarşik bir biçim alma eğilimindedir. Siyasi partilerde, sendikalarda, şirketlerde, derneklerde ve sosyal gruplarda gerçek bir "yönetici sınıf" az çok kapalı bir kast, girilmesi güç bir "iç çevre" ortaya çıkmaktadır. Duverger'e göre bu olay, gerek gerçek ve görünüşteki liderler, gerek demokratik ve otokratik yöneticiler bakımından söz konusu olmaktadır.[109]

Bu açıdan Yeni Asya Grubu tabiri caizse tam anlamıyla Mehmet Kutlular'ın grubudur ve lidere tam bir sadakatle bağlılık söz konusudur. Liderin otoritesi, kuvvetli ve kişiselleşmiş bir halde gruba hâkim durumdadır.

Bu değerlendirme açısından bakıldığında Yeni Asya Grubu'nda genelde bütün siyasi partilerde, sendikalarda, şirketlerde, derneklerde ve sosyal gruplarda olduğu gibi oligarşik bir yapılanma olduğunu söylemek mümkündür. Mehmet Kutlular şu anda grup liderliğinde alternatifsizdir ve bu durum hayatı boyunca devam edecek gibi görünmektedir. Dinî bir grup olmanın, cemaat bağının bu durumu bir şekilde ortaya çıkardığı muhakkaktır.

Bilindiği gibi oligarşik yapılanma Robert Michels tarafından formüle edilmiştir. Michels'in "oligarşinin tunç kanunu"na[110] göre demokratik kitle örgütlerinin tamamı kural olarak bir oligarşi tarafından idare edilmektedir. Liderlerin doğal olarak iktidarlarını koruma ve arttırma eğiliminde olduklarından bahseden

109 Maurice Duverger, *Siyasi Partiler*, Çev.: Prof. Dr. Ergun Özbudun, Bilgi Yay., 4. Baskı, Ankara 1993, s. 188, 210.

110 "Oligarşinin Tunç Kanunu" ile ilgili geniş bilgi için Bkz. Ed. Mümtaz'er Türköne, *Siyaset*, Lotus Yay., Ankara 2003, s. 268-270.

Duverger'e göre, üyelerin bu eğilimi engellemek şöyle dursun, tersine liderleri putlaştırmak suretiyle, onu büsbütün güçlendirmeleri sebebiyle işi daha da kolaylaştırmaktadırlar. Bütün bu noktalarda Michels'in çözümlemesinin hâlâ geçerliliğini koruduğuna dikkat çeken Duverger'e göre amaç, demokratik formüllerin ve dekorların gerisinde otokratik bir iktidarın kurulmasıdır.[111]

Ancak dinî bir yapılanma olan Yeni Asya Grubu'nda Duverger'de geçen liderleri putlaştırma kavramının, söylem olarak benimsenmesi mümkün değildir. Tıpkı parti içi demokrasinin işlediğini ileri süren her partide de bu durumun sorgulanabileceği gibi, üniter bir cemaat yapısını öngören her dinî cemaatte de aykırı seslere tahammül edilmediği bir gerçektir. Bu da cemaat içi bir istibdadın doğmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla demokratik bir yönetim şeklinin ön görüldüğü ve iddia edildiği bu tür yapılanmalarda demokrasinin varlığından söz etmek ne derece mümkündür? Aykırı seslerin bastırıldığı ve farklılığa tahammül edilmeyen her türlü siyasi ve cemaat yapılanmaları tek tipliliğe, tek sesliliğe izin vermeleri sebebiyle demokratik olmaktan öte bünyelerindeki oligarşik yapılanma sebebiyle baskıcı bir yapıya kayabilmektedirler.

Mehmet Kutlular'ın Yeni Asya Grubu lideri olarak grup içindeki etkinliği ve grubu kitle olarak yönlendirmedeki alternatifsizliği, anlatmaya çalıştığımız bu yapının bir tezahürüdür. Dolayısıyla Kutlular'ın lider olarak grup içindeki gücü ve üstlendiği misyon ve bu grubun siyaseten destek verdiği ideoloji, siyasetle ilgilenen aktörler tarafından bilinmektedir. Bu yüzden Kutlular'a siyasete girme konusunda defalarca teklifler yapılması doğal bir durumdur. Nitekim siyaseten "demokrat misyon"un temsilcisi durumundaki DP ve devamı partilere destek verdiklerini gizlemeyen Kutlular, siyasete girmesi konusunda teklifleri aldığını ancak kabul etmediğini gizlememektedir.

Kalbine siyasi meseleleri sokmadığını, ayağa düşmüş siyasetten nefret ettiği kadar hiçbir şeyden nefret etmediğini, siyasetten hoşlanan biri olmadığını ve fiilî siyasete dönüp bakmadığını ifade eden Mehmet Kutlular, defalarca adaylık teklifi aldığını ancak hiçbir zaman kafasını çevirip, bakmaya tenezzül etmediğini be-

111 Duverger, *age*, s. 190.

lirtmektedir. Kutlular, milletvekilliğinin kendisinden çok şey alıp götüreceği, Nur talebeliğinin ise yüz milletvekilliğinden daha fazla hizmete vesile olduğuna inanmasını buna sebep olarak göstermektedir. Kutlular'a göre Üstadının "yüksek siyaset"ini Risale-i Nur'da yer aldığı şekliyle her fırsatta anlatmak, onu yaymaya çalışmak siyasetle uğraşmaktan daha doğru bir hareket tarzıdır.[112]

B. Yeni Asya Grubu'nun Finans Kaynakları

Nur Cemaati'nden doğan her grubun karakteristik özelliklerinin en başında yayıncılığa verdikleri önem gelmektedir.

Öyle ki Nurcular, yaptıkları yayınlarla, etkin bir neşriyat potansiyeline ve Türkiye çapında teşkilatlı geniş bir desteğe sahip olmaları sebebiyle kendilerine özgü üsluplar içinde İslâmcılık düşüncesinin güçlenmesine katkıda bulunan dinî yapıların başında gösterilmektedir.[113]

Bu tespiti doğrular mahiyette Nur Cemaati'ndeki her grup kendi imkânlarıyla Said Nursi'nin Risale-i Nurlarını çeşitli ebatlarda, ciltler halinde neşrederek yurtiçinde ve yurtdışında temsilcilikleri aracılığıyla pazarlamaktadırlar. Yeni Asya Grubu da bunlardan birisidir. "Yeni Asya Eğitim Kültür ve Araştırma Vakfı" adıyla vakıflaşan Yeni Asya Grubu'nun başlıca finans kaynağının yayıncılık faaliyetlerinden gelen gelirler ile Vakfa bağış ya da yardım yoluyla sağlanan kaynakların oluşturduğu söylemek mümkündür.

Yeni Asya Neşriyat adı altında yayın faaliyeti yapan grubun günlük olarak çıkardığı "Yeni Asya Gazetesi" de bulunmaktadır. Yeni Asya Grubu, Yeni Asya Neşriyat logosuyla Said Nursi'nin Risale-i Nurları'nın yanı sıra Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, dinî, ilmî, kültürel alanlarda kitaplar neşretmektedir. Kitap neşriyatının yanında entelektüel anlamda "Köprü", gençler için "Genç Yaklaşım", çocuklara yönelik "Can Kardeş" ve özellikle toplumun çekirdeği olan aile konusunda kadınları bilinçlendirmeyi amaçlayan "Bizim Aile" gibi dergileri de okuyucularıyla buluşturmaktadır. Sesli ve görüntülü yayınlara da imza atan grup,

112 Kutlular, *age*, s. 175.

113 Şaban Sitembölükbaşı, "Cumhuriyet Dönemi İslâmcılık Düşüncesinin Genel Karakterleri", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 22, Ankara Bahar 1993, s. 131.

neşrettiği bütün yayınları ve gazeteyi yurtiçindeki ve yurtdışındaki dağıtım ağları ve temsilcilikleri vasıtasıyla okuyucularına ulaştırmaktadır.

1. Yeni Asya Eğitim Kültür ve Araştırma Vakfı

"Yeni Asya Eğitim Kültür ve Araştırma Vakfı" 1993 yılında kurulmuştur. Bu vakıf millî, ahlâkî, dinî, tarihî esaslara bağlı kalarak ilmin ve ilmî çalışmanın yaygınlaşmasını, fertlerin bu esaslara göre yetişip, şahsiyet kazanmasını sağlayacak her türlü faaliyette bulunmayı kendine amaç edinmiştir. Vakfın amaçları maddeler halinde şu şekilde sıralanmıştır:[114]

1. Millî, ahlâkî, dinî, tarihî esaslara bağlı kalarak ilmin ve ilmî çalışmanın yaygınlaşmasını fertlerin bu esaslara göre yetişip şahsiyet kazanmasını sağlayacak her türlü faaliyette bulunmak.
2. İlmin her dalında nazarî ve tatbikî araştırmalar yapmak ve yaptırmak ve bu nevi davranışları teşvik etmek. Gerek bu nevi çalışmalar ve gerekse ilmin her dalında neşredilmiş veya neşre hazır eserler için ödüller vermek. Yapılanları desteklemek ve bu konuda müsabakalar tertip etmek.
3. Vakfın gayesine uygun çalışma yapan kişi, kuruluşlara maddî ve manevî yardımlarda bulunmak. Yurt içi ve dışında orta, yüksek tahsil, lisans, lisans üstü, master, doktora ve buna benzer ihtisasa müteveccih çalışma yapanlara maddî ve manevî desteği sağlamak, karşılıklı ve karşılıksız burs vermek, yurtlar açmak ve ikâmet yerleri temin etmek.
4. Vakfın gayesine uygun olarak yerli ve yabancı ilim adamları, araştırmacılar ve müesseseleriyle münasebetler kurmak. Konferans ve seminerler tertip etmek ve edilenlere katılmak. Katılmak isteyen ilim adamlarına her türlü yardımda bulunmak.
5. Yasal izinler alınarak yukarıda belirtilen faaliyetler cümlesinden olarak; matbaa, kütüphane, eğitim salonu ve siteleri açmak, enstitü tesis etmek, mesleki ve teknik eğitim kursları, seminerler, paneller, sempozyumlar, konferans-

114 Yeni Asya Eğitim Kültür ve Araştırma Vakfı'nın amaçlarıyla ilgili verilen bilgiler *http://www.yeniasya.org.tr* internet adresinden alınmıştır.

lar, açık oturumlar tertip etmek. Mecmua, kitap, broşür ve sair tarzda yazılı, sesli, görüntülü ilmi, edebî ve dinî neşriyatta bulunmak.

6. Kanunların aradığı şartlar dairesinde ilk, orta ve yüksek tahsil seviyesinde özel okullar açmak, özel dershaneler açıp kurslar tertip etmek, özel hastane, klinik ve dispanserler tesis etmek. Çocuk bakım yuvaları ve ana okulları açarak bakıma muhtaç ve kimsesiz çocuklar için pansiyon ve imaret gibi hayır yuvaları açmak.

Yeni Asya Eğitim Kültür ve Araştırma Vakfı bu amaçlar doğrultusunda faaliyetlerini sürdürmektedir. Yürütülen çalışmalar belirli konularda oluşturulan "komisyonlar" eliyle planlanmakta ve organize edilmektedir. Vakfın hizmetlerini planlayan ve organize eden bu komisyonlar[115] ve yerine getirdikleri işlevler şunlardır:

1. **Sosyal ve Kültürel Faaliyetler Komisyonu:** Vakfın ilgi alanına giren sosyal ve kültürel çalışmaları düzenler. Bu anlamda her türlü seminer, panel, açık oturum, sempozyum, konferans, mevlit, anma günü ve haftaları, kutlama programları, bilgi ve kültürel yarışmaları organize eder.
2. **Tüzük Hazırlama Komisyonu:** Vakıf faaliyetlerinin organizasyonu ve komisyonlarla ilgili tüzük ve yönetmeliklerin genel esaslarını, yetki ve sorumluluklarını, faaliyet sahalarını ve buna bağlı olan her türlü çalışma esaslarını ve işleyişi hazırlar.
3. **Sesli ve Görüntülü Neşriyat Komisyonu:** Vakfın gayeleri doğrultusunda, eğitici, öğretici ve kültürel fonksiyonları olan kitle haberleşme araçlarının, sinema, video ve müzik eserlerinin yapımı ve gösterim çalışmalarını desteklemek ve geliştirilmesini sağlamak için kurulmuştur.
4. **Neşriyat Hizmetleri Komisyonu:** Vakfın, gayeleri doğrultusunda araştırma, inceleme, derleme, arşiv ve yayınlama faaliyetlerinin teşvik edilmesini ve yayınlanmasını temin eder.

115 Yeni Asya Eğitim Kültür ve Araştırma Vakfı'nın hizmetlerini planlayan ve organize eden komisyonlarla ilgili aktarılan bilgiler *http://www.yeniasya.org.tr* internet adresinden alınmıştır.

Mehmet Kutlular'a göre, cemaatin Bahçelievler'de ilk defa bir yer alıp, orada örnek insanlar yetiştirecek müesseseler kurma hedefleri vardı. Bu ana sebeple vakıf kurduklarını ve cemaatin de böyle bir isteğinin olduğunu ifade eden Kutlular, inancın hayata geçirilmesinin gerekliliğine ve bunun düşüncede, ilimde, fikirde, yaşayışta ve teknolojide örnek olmada büyük etki yaratacağına vurgu yapmaktadır.[116]

2. Yeni Asya Yayınları

Yeni Asya Grubu'nun bir yayınevi kurma fikrinin arka plânında Yeni Asya Gazetesi'ne finansal destek sağlamak amacı vardı. Gazetenin kâr getiren bir müessese olmadığını, yan gelirleri bulunmadığı zaman yaşayamayacağını düşünen Zübeyir Gündüzalp liderliğindeki Yeni Asya Grubu'nun önde gelenleri yaptıkları istişarede yayınevi kurulmasını kararlaştırdılar. Özellikle Zübeyir Gündüzalp:

> Gazetede çıkan yazılar heder olmasın. Çıkan güzel tefrikaları, makaleleri toplayıp kitap yapın. Gazeteler para kazanmaz. Gazeteler geçmişte hep zarar ederek gelmiştir. Yayınevi de o zararı kapatacak bir gelir kaynağı olur. Bu vesile ile o güzel yazılar da kitaplaşmış olur.[117]

şeklindeki sözleriyle yayınevinin bir an önce devreye girmesini istemiştir.

Zübeyir Gündüzalp'in de üzerinde durduğu gibi gazetenin reklâm dışında yan geliri yoktu. Reklâmın da şer'i hükümlere uygun olanına yer verdikleri için fazla kazanç getirmemekteydi. Yeni Asya Grubu bu yüzden gazetede çıkan yazıları ve muhteva yönünden iyi olan çalışmaları kitap halinde neşrederek para kazanma ve gazetenin açıklarını kapatma düşüncesiyle Mustafa Polat üzerinden "Mihrap Yayınevi"ni kurdu.[118]

Mustafa Polat'ın bir trafik kazasında vefat etmesinden sonra Yeni Asya Grubu Polat'ın hanımına maaş bağlamış ve çocuğunun bütün masraflarını üstlenmiştir. Ancak Polat ailesinin Erzurum'a dönmesi ve bazılarının tesiriyle yayınevini kontrol

116 Bkz. Kutlular, *age*, s. 225-226.
117 Kaygusuz, *age*, s. 440.
118 Bkz. İslâm Yaşar, *Muhabbet Fedaileri*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2008, s. 344; Kaygusuz, *age*, s. 440.

altına almaya çalışması grubu tedbir almaya itmiştir. Neticede Mihrap Yayınevi kapatılarak yola Yeni Asya Yayınları olarak devam edilmiştir.[119]

Bülent Bengisu'nun verdiği bilgilere göre o zamanlar Yeni Asya Grubu'nun neşrettiği kitaplar bütün dinî kesimlerce okunuyordu. Ahmet Şahin'in sahabelerin hayatlarını aktardığı dinî kitaplar, Niyazi Birinci'nin çocuk hikâyeleri, Necmeddin Şahiner'in Said Nursi hakkındaki araştırmaları, Yavuz Bahadıroğlu'nun tarihî romanları, gruptan ayrılmadan önce bu camianın en gözde yazarı olan Hekimoğlu İsmail'in Minyeli Abdullah romanı ve diğer eserleri her kesime hitap eden neşriyattandı. Bu eserler, o dönemde büyük bir kesimin kitap eksikliğini gideriyor, kitaplar köyler dâhil her yere ulaşıyordu. Uzun yıllar baskılardan bunalmış halk, bu kitapları çölde su bulmuş gibi sahiplenmişti. Yeni Asya'nın kitap yayıncılığı sağ kesimde olduğu kadar, Türkiye çapında da en güçlü ve en başarılı yayıncılıktı. Kitaplar dönemin en ileri tekniği ve kalitesiyle basılıyordu. Dinî çevrelerin en çok kitap basan, ilk ciddi kitap yayınını yapan ve Türkiye'nin her tarafına ulaşan dağıtım ağına sahip olan Yeni Asya yayınları, yayıncılıkta büyük bir tekel olmuştu.[120]

Daha sonra ayrılmalar sebebiyle Yeni Asya Grubu zayıflasa da basılı, sesli ve görüntülü yayınlarıyla hizmetine devam etmiştir. Bugün Yeni Asya Neşriyat'ın en önemli ve en büyük gelir kaynaklarından birini çeşitli ebatlarda, takım halinde, ciltli olarak bastıkları Risale-i Nur Külliyatı oluşturmaktadır.

Yeni Asya Grubu, "Yeni Asya Kitap Kataloğu"ndaki takdim yazısında yaptıkları yayıncılığı şu şekilde tanıtmaktadır:

> Türkiye'nin yayıncılık hayatında Yeni Asya Neşriyat parlak geçmişi ve tecrübesiyle yer alır. Bünyesindeki 'Aspaş Yayınları, Yasem Yayınları' ile kişisel gelişim konularını işleyen ve 'Can Kardeş Yayınları' ile çocuklarımıza, okuma alışkanlığı ile birlikte güzel davranışlar kazandırmayı hedefleyen yüzlerce kitaba mührünü vurmuştur.
>
> Yeni Asya Neşriyat yıllardır Türkiye ve dünya gündemindeki yerini koruyan ve Türkiye'de en çok satılan Bediüzzaman Said Nursi'nin

119 Yaşar, *age*, s. 398-399.
120 Bkz. Bengisu, agm, s. 21-22.

Risale-i Nur Külliyatını teşkil eden kitapları faydalanma kolaylığı sağlayan yeni şekliyle, tekrar yayınlamıştır. Belli başlı yenilikler şunlardır:

a. Anlamı bilinmeyen kelimelerin anlamları ilköğretim 8. sınıf seviyesi esas alınarak metnin geçtiği sayfada alfabetik sıra ile gösterilmiştir.
b. Ayet ve hadis mealleri ile kaynakları dipnot şeklinde aynı sayfa altında yer almıştır.
c. Kitapların arkasına; şahıs bilgileri, yer ve hadis indeksi ve genel indeks konulmuştur.
d. Ayrıca Risale-i Nur müellifinin biyografisi Türkiye ve dünyadaki önemli olaylarla karşılaştırma imkânı sağlamak üzere 'tarih cetveli' şeklinde yer almıştır. Titiz bir çalışmayla büyük, küçük, orta ebat boylarında hazırlanarak istifadeye sunulmuştur.

İlmi sevdiren, sahasında pek çok 'ilk'e imza atarak kendini zevkle okutan, kırk yıla yaklaşan geçmişi ile Yeni Asya Neşriyat yurt içinde olduğu kadar yurt dışında da tanınan ve takip edilen bir yayın kuruluşudur.

Yeni Asya Neşriyat; kendi sahasında seçkin bir yer tutarak çok önemli ihtiyaçlara cevap veren kitapları, CD, VCD, ses kasetleri, kaliteli posterleri ve her gün zevkle okunan ansiklopedik bilgileri ve eğitici sohbetleri olan 'Yeni Asya Takvimi' ile geniş bir yelpazede faaliyetlerine devam etmektedir.

Yeni Asya Neşriyat, yayıncılıkta iddialı bir isimdir.

Kendi modern tesislerinde kaliteli ve titiz baskısı ile pırıl pırıl ve her bütçeye uygun kitaplar yayınlayan Yeni Asya Neşriyat güveninize lâyık olma gayretindedir."

Günümüzde başta Yeni Asya Grubu olmak üzere Nur Cemaati'nin diğer gruplarının da en önemli neşriyatı ve finans kaynağı olan Risale-i Nur Külliyatı, Said Nursi tarafından 1925 yılında Burdur'da "Nurun İlk Kapısı" adlı eserle yazılmaya başlanmış ve 28 yıl sürdürdükten sonra 1953 yılında İstanbul'da yazılan "Nur Âleminin Bir Anahtarı" isimli eserle tamamlanmıştır.[121] Külliyatın müellifi Said Nursi de telif ettiği Risale-i Nurların başka kitaplardan alınmadığını, doğrudan doğruya Kur'an'dan alındığını ve Kur'an'ın kuvvetli bir tefsiri olduğunu belirtmiştir.[122]

121 İslâm Yaşar, *Nurcular*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2008, s. 373.
122 Bediüzzaman Said Nursi, *Şuâlar*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2006, s. 589.

Neticede telif edilen diğer bütün eserlerde olduğu gibi, bir "beşer"in kaleminden çıkmış olan Risale-i Nur Külliyatı içinde de hata bulunması normal, hatta kaçınılmazdır.[123] İşte Said Nursi tarafından kaleme alınan ve Risale-i Nur Külliyatı adı altında, bazen tek cilt bazen de iki cildin birleştirilerek bir kitap halinde neşredilen bu eserler "Yeni Asya Neşriyat Kitap Kataloğu"nda kısa bilgilerle şu şekilde tanıtılmaktadır:[124]

1. Asa-yı Musa: Kur'ânî bir bakış açısı ile etrafımızdaki varlıkları inceleyen bir eserdir. Ayrıca ibâdet, gençlik, ölümden sonra diriliş ve âhiret inancı ile dünyadaki mutluluk arasındaki ilişkiler de ele alınmaktadır.

2. Sikke-i Tasdik-i Gaybi: Eserde Kur'ân-ı Kerim'in 33 âyetinin, Hazret-i Ali'nin ve Abdülkadir Geylânî'nin Risale-i Nur'a gaybî işaretlerinin izahı işlenmektedir.

3. Asâ-yı Mûsâ ve Sikke-i Tasdîk-i Gaybî: Asâ-yı Mûsâ ve Sikke-i Tasdîk-i Gaybî isimli eserlerin bir araya getirilmiş halidir.

4. Barla Lâhikası: Risale-i Nur'un Barla'da neşre başladığı dönemde ilk talebelerinin samimî hissiyat, kalbî ve ruhî istifadelerini dile getirdikleri mektuplar ve Said Nursi'nin bunlara verdiği cevapları içine alan bir eserdir.

5. Kastamonu Lâhikası: Nur müellifinin, Kastamonu'da talebeleri ile Nurun inkişafı, mahiyeti, kıymeti, deruhte ettiği iman hizmeti, talebelerin hizmet tarzları ve din düşmanları ile mücadele şekillerini konu edinen karşılıklı mektuplarının toplanmış halidir.

6. Barla ve Kastamonu Lâhikaları: Barla ve Kastamonu Lâhikaları'nın birleştirilmesinden oluşan bir eserdir.

7. Emirdağ Lâhikası: Nur müellifinin Emirdağ'da ikameti sırasında Isparta, Kastamonu, İstanbul, Ankara ve üniversite talebeleri ile Anadolu'da Nurların neşre başladığı yerlerdeki talebelerine hizmetle ve onların sorularına cevaben yazdığı mektuplarından oluşmaktadır.

8. Lem'alar: Gençlere, öğrencilere, hasta ve yaşlılara, ilim adamlarına, hanımlara, daha doğru bir deyişle hepimize gerekli

123 Dr. Ebubekir Sifil, *Sana Din'den Sorarlar I*, Rihle Kitap Yay., İstanbul 2009, s. 553.

124 Risale-i Nur Külliyatında yer alan söz konusu eserlerle ilgili aktarılan bilgiler *http://www.yeniasya.com.tr* internet adresinin neşriyat bölümünde de yer almaktadır.

olan hayat ve imân prensiplerini, Peygamberimizin bizzat yaşayarak gösterdiği saadet yolunu işlemektedir.

9. Mektûbât: Eserde Tek Allah'a inanç (Tevhid), Hz. Peygamber'in mucizeleri, İslâm'da reform, milliyetçilik, oruç gibi konularda zihinleri kurcalayan sorulara verilen cevaplar bulunmaktadır.

10. Mesnevi-i Nuriye: Risale-i Nur Külliyatının çekirdeklerinden biridir. İnsana Rabbini tanıtan yollar, nefisle mücadelesinde takip edeceği esaslar, iman hakikatlerinin açıklamaları yer almaktadır.

11. İşârâtü'l-İ'câz: Birinci Dünya Savaşı sırasında Said Nursi tarafından cephede yazılan bir eserdir. Çağımız insanının ihtiyacı olan Kur'ân'ın yeni yorumlarından, ince manalarından, ilimlerin keşfiyle anlaşılan gerçeklerden bahsetmektedir.

12. Mesnevî-i Nüriye ve İşârâtü'l-İ'câz: Mesnevî-i Nüriye ve İşârâtü'l-İ'câz isimli eserlerin tek cilt olarak basılmış halidir.

13. Muhakemat: Her cümlesi bir kaide derinliğini taşıyan bir eserdir. Zordur, çetindir, fakat düşünmekten ve zorlukları akıl yoluyla çözmekten hoşlananlar için bir kaynaktır. Mantıklı ve sağlam düşüncenin; doğru konuşup, doğru yazmanın ölçüleri verilmektedir.

14. İman ve Küfür Muvazeneleri: Eserde iman ve inançsızlığın ayrıntılı bir karşılaştırması yapılmaktadır. Risale-i Nur Külliyatının temel eserlerinden derlenmiş iman ve küfür muvazenelerini içermektedir.

15. Muhakemat ve İmân-Küfür Muvâzeneleri: Muhakemat ve İmân-Küfür Muvazeneleri isimli iki eserin birleştirilmesinden oluşmaktadır.

16. Sözler: Allah, kâinat ve insan münasebetlerinin, çağımız anlayışına hitap eden bir üslûpla ve Kur'ân'ın dürbünüyle anlatıldığı bir eserdir.

17. Şuâlar: Kâinattan Yaratıcıyı soran bir seyyahın gözlemlerini içermektedir. Aklı ve duygulan dengeleyerek yönlendiren prensiplerin, hayatımıza yön verecek esasların bulunduğu çağdaş bir İslâm klâsiği olarak değerlendirilebilecek bir eserdir.

18. Tarihçe-i Hayat: Dâhilde ve hariçte fevkalâde inkişaf ve hizmete medar olan Risale-i Nur müellifinin yazı, mektup ve müdafaalarından derlenmiş ve bizzat kendisi tarafından tashih edilmiş çok kıymetli ve önemli bir eserdir.

Nurcular, belirtildiği gibi Risale-i Nur Külliyatını Kur'an'ın bir tefsiri olarak görmekte ve göstermektedirler. Yukarıda kısa kısa bilgilerle tanıtılan eserlerle ilgili yine "Yeni Asya Neşriyat Kitap Kataloğu"nda "Risale-i Nur nasıl bir tefsirdir?" sorusunun altında yer alan cevapta şu bilgiler verilmektedir:

> Çağımızın hususiyetlerini tahlil ve manevî hastalıklarını teşhis eden Bediüzzaman, 'Zaman iman kurtarmak zamanıdır' formülü çerçevesinde kaleme aldığı Risale-i Nur'la, bu zamanın manevî ihtiyaçlarına tatminkâr cevaplar veren bir iman hazinesini ortaya koymuştur. Neden zaman, iman kurtarmak zamanıdır? Çünkü çağımızda iman, eski devirlerde görülmemiş hücum ve taarruzlara maruzdur. Eskiden iman, böylesine büyük tehlikelerle karşı karşıya değildi. Cemiyetlere, büyük ölçüde teslimiyete dayalı bir iman hâkimdi. O itibarla, büyük zatların sözleri, delilsiz de olsa kabul ediliyordu. Bugün ise, materyalist cereyanların yaygın hale gelmesi sebebiyle, bu imanı tehdit eden şüpheler birçok zihni meşgul edecek seviyeye ulaşmıştır. Asırlardır Kur'an aleyhine yığılagelen şüphe, itiraz ve evhamlar, bu asrın çalkantıları içinde yol bulup, çağın modern imkânları kullanılarak birçok insana mal edilebilmiştir.
>
> İşte Bediüzzaman Said Nursi, bu gelişmelerin, Müslümanların dahi imanını tehlikeye sokacağını görerek bir sel gibi gelen inançsızlık telkinleri karşısında, doğrudan doğruya Kur'an'dan ilham alarak telif ettiği Risale-i Nur gibi muhkem bir Seddi tesise muvaffak olmuştur.
>
> Bu eserlerde, her insanın zihnini meşgul eden ve modern çağ insanlarının da bigâne kalamayacağı, 'Ben kimim? Nereden geldim? Nereye gidiyorum? Bu dünyadaki vazifem nedir?' suallerine doyurucu izahlar getirilmekte; başta Allah'a iman olmak üzere bütün iman esasları izah ve ispat edilmekte; bu konulardan fen ve felsefe adına ortaya konulan şüphe ve sualler ilmî ve edici bir üslûpla cevaplandırılmakta; ilimle dinin uzlaşmazlığı yolundaki iddialar püskürtülerek, ilme din namına sahip çıkılmakta; İslâm'ı dejenere etmek maksadıyla girişilen tahrifatçı tahrip teşebbüsleri boşa çıkarılmakta; maddeci anlayışa bina edilen medeniyetin insanlığı sürüklediği manevî buhranlar, Kur'an'ın tevhid ve haşir gibi geniş hakikatlerine dair aklı doyuran, ruhu okşayan, kalbi tatmin eden tatlı izahlarla tedavi edilmekte; ruhun ve kalbin vazifesizliğinden doğan sıkıntıların sürüklediği sefahet ve başıboşluk hali, Kur'an mesajıyla izale edilmektedir.
>
> Modern çağ insanının aradığı Kur'an yorumunu, en mükemmel şekliyle Risale-i Nur'da bulmak mümkündür. Bu yorum, 'ruh-u aslî'yi rencide etmeden, asrın idrakine uygun izahları ihtiva eden

bir hususiyete sahiptir. Risale-i Nur, Kur'an'ın bu asra bakan mesajını anlayıp yorumlama hususunda 'tecdit' vazifesini ifa etmiş bir tefsirdir.

Yeni Asya Neşriyat'ın Risale-i Nur Külliyatı dışında "Küçük Risaleler" başlığı altında kitaplar halinde neşrettiği risaleleri, değişik boylardaki "Cevşen ve Tesbihatlar"ı, kadın ilmihali, ilmihal ve dinî bilgiler içeren kitapları, başta İslâm Yaşar'ın "Bediüzzaman Beşlemesi" adı altında hazırladığı 5'li roman seti olmak üzere diğer romanları, çocuk kitapları, posterleri ile sesli ve görüntülü yayınları bulunmaktadır. Bütün bu eserler bir hayli ilgi görmektedir. Bu yayınların satışından elde edilen gelirler Yeni Asya Grubu'nun en önemli finans kaynağı durumundadır.

3. Dergiler

Yeni Asya Neşriyat'ın kitap yayıncılığı dışında neşrettiği üç aylık ve aylık periyotlarla yayınladığı dergileri de bulunmaktadır. Bu dergilerle ilgili gerek Yeni Asya Grubu'nun internet sitesi ve Yeni Asya Neşriyat Kitap Kataloğu'ndan gerek dergilerden ve gerekse başka kaynaklardan elde ettiğimiz bilgiler aşağıya çıkarılmıştır.

a. Köprü Dergisi

Köprü Dergisi 1977'nin Nisan ayında *İlme İrfana Umrana Köprü* adıyla çıkan ilk sayısıyla yayın hayatına atılmıştır. Köprü'nün ilk sayısında Muhsin Demirel'in "İlme İrfana Umrana Köprü" adıyla kaleme aldığı yazısında derginin amacı ve hedefi okuyuculara şu şekilde tanıtılmıştır:

> Öncelikle tarih, ilim ve irfanla atılan bağları yeniden tesis etmek, mümkün olduğu ölçüde ince ve dikkatli çalışarak bir köprü kurabilmek esas hedeftir. Bununla birlikte o ilim, irfan ve düşünce bakımından bugün ile tarih arasında cihanşümul bir bağ kurmayı, müesseselerin ve temel değerlerin iyi kavranması, bu değerler üzerinde kabiliyet ve bilgilerin imkânlar ölçüsünde yükseltilebilmesini de istemektedir. Bu amaç çerçevesinde aydınların temel vazifesi ciddî, dört başı mamur ve yıkılmaz direkler arasında köprü kurmaya çalışmaktır. Köprü'yü çıkaranların dikkate aldıkları birinci husus budur.[125]

125 Muhsin Demirel, "İlme İrfana Umrana Köprü", *Köprü Dergisi*, S. 1, İstanbul Nisan 1977, s. 1.

Uzun yıllar bu amaçla yayınlanan dergi 1990'da kapanır. Bir süre aynı adı taşıyan iki dergi yayınını sürdürse de biri daha sonra kapanır. Bu yeni dergi ile eş zamanlı olarak başka bir dergi yayın hayatına başlar. Ancak arada bir fark vardır, o da İlme İrfana Umrana kelimeleri çıkarılarak sadece Köprü ismiyle piyasaya çıkar.[126]

Nisan 1977'de yayma başlayan İlme İrfana Umrana Köprü adını taşıyan dergi İstanbul Gençlik Teşkilatı (İGT) adına yayınlanmaktaydı. İGT ile ilgili bilgiler veren Mehmet Kutlular, gençlerin bütün kabiliyetlerini olumlu mecralara yönlendirilmek, gençlerin bir teşkilat altında organize edilmek, onların zararlı ideolojik tahribatlardan, sokak hareketlerinden korunmak üzere 1976 yılında İstanbul'da İstanbul Gençlik Teşkilatı'nın (İGT) kurulduğunu aktarmaktadır. İGT'nin sonradan özellikle üniversite olan büyük illerde de şubeler açarak örgütlendiğini bildiren Kutlular, bir dönemin en etkili gençlik dergisi olan Köprü'nün İGT kadrosu tarafından çıkarıldığını dillendirmektedir.[127]

Nebahat Göçeri de Nisan 1977'de yayına başlayan İlme İrfana Umrana Köprü adını taşıyan derginin İGT adına yayınlandığı bilgisini vermektedir. Bu şekilde yayınına devam eden dergi, 12 Eylül 1980 sonrasında Nurcular arasında meydana gelen bölünmenin ardından Eylül 1980'deki 42. sayısını Mehmet Kağan adına çıkarır, Ekim 1980'de 43. sayısından itibaren Yeni Asya Yayınevi adına çıkarılır ve yayınını bu şekilde devam ettirir. Ocak-Şubat 1990'dan itibaren çıkan Köprü Dergisi ise Yeni Asya Gazetecilik, Matbaacılık Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A. Ş. adına çıkarılmaktadır. Yayınına aylık bir dergi olarak başlayan Köprü Dergisi politikasındaki kararlılığa rağmen aralıklarla yayınlanmış, Bahar 1994'teki 46. sayısından sonra da üç aylık bir dergi hüviyetine kavuşmuştur.[128]

Günümüzde yine üç aylık fikir dergisi olarak yayın hayatına devam eden Köprü Dergisi'nin sahibi Sentez Bilim, Araştırma, Organizasyon Limited Şirketi adına Mehmet Kutlular'dır. Dergi-

126 Dr. Nebahat Göçeri, *Dini Grupların Eğitim Anlayışı*, Karahan Kitabevi, Adana 2004, s. 54.
127 Bkz. Kutlular, *age*, s. 225-226.
128 Dr. Nebahat Göçeri, *age*, s. 55.

nin künyesinde şu bilgiler yer almaktadır: Genel Müdür: Recep Taşçı, Genel Koordinatör: Şener Boztaş, Genel Yayın Yönetmeni: Mesut Zaimoğlu, Editör: Ahmet Dursun ve Yazı İşleri Müdürü: Mustafa Said İşeri.

Türkiye'nin düşünce dünyasını aydınlatmayı amaç edinen Köprü Dergisi her mevsim yeni bir konuyu işlemektedir. Bugüne kadar Din ve Siyaset (Bahar 1995, S. 50); Laiklik ve Sekülerizm (Yaz 1995, S. 51); Milliyetçilik (Güz 1995, S. 52); İslâm ve Sanat (Yaz 1996, S. 55); Ordu, Devlet ve Demokratikleşme (Güz 1996, S. 56); Devlet ve İktidar (Bahar 1997, S. 57); Modernleşme Serüveni (Kış 1998, S. 61); Alevilik (Bahar 1998, S. 62); Hürriyet, Meşruiyet ve Cumhuriyet (Güz 1998, S. 64); Türk Müslümanlığı (Bahar 1999, S. 66); Bediüzzaman Özel Sayısı (Bahar 2000, S. 70); İslâm'ın Siyasallaşması Sorunu (Güz 2000, S. 72); Küreselleşme Krizi (Kış 2002, S. 77); Demokrasi Kültürüne Katkı (Güz 2002, S. 80); Avrupa Birliği (Kış 2004, S. 85); Adalet (Güz 2005, S. 92); Muhafazakârlık (Kış 2007, S. 97); Meşrutiyet'in 100. Yılında Türkiye Demokrasisi (Yaz 2008, S. 103), Türkiye'nin Demokrasi Süreci (Güz 2008, S. 104), Demokrat Anayasa Arayışları (Kış 2009, S. 105), vb. daha birçok konuyu farklı sayılarda ele almış ve işlemiştir.

Köprü Dergisi her sayıda 6.000 civarında basılmakta ve bu derginin satışından elde edilen gelir grubun finansmanına katkı sağlamaya devam etmektedir.

b. Bizim Aile

Bizim Aile Dergisi, Köprü'den 11 yıl sonra Ocak 1988 yılında basılan ilk sayısıyla yayın hayatına başlamıştır. İlk sayısında dergi, yayın amaçlarını şu şekilde ifade etmiştir: "Bizim Aile'nin ana şiarı, düşünmek, düşündürmek, okumak, okutmak."[129]

Bizim Aile Dergisi aylık periyotlar halinde kadın ve aile dergisi olarak neşredilmeye devam etmektedir. Dergi, gelecek için sağlıklı nesiller yetiştirmeye katkıda bulunmayı kendisine amaç edinmiştir. Aile içi iletişimde uzman rehberliği, aile sağlığı, çocuk eğitiminde merak edilenler, yaşamı aydınlatma ve bilgi dağarcığını zenginleştirme vb. her ay işlenen konular arasındadır.

129 Dr. Nebahat Göçeri, *age*, s. 56.

Ayrıca derginin her sayısında kişisel gelişim, evlilik okulu, çocuk gelişimi-eğitimi ve psikolojisi sayfaları bulunmaktadır.

Derginin künyesi ise şu şekildedir: Yeni Asya Gazetecilik Matbaacılık ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş. adına imtiyaz sahibi Mehmet Kutlular'dır. Genel Müdür: Recep Taşçı, Dergi Grubu Koordinatörü: Şener Boztaş, Yayın Koordinatörü: Yasemin Güleçyüz, Editör: Tuba Nur Arıcan, Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Abdullah Eraçıkbaş, Görsel Tasarım ve Uygulama: Ahmet Gültürk, Web Master: Furkan Ceylan, Görsel Tasarım: Ahmet Gültürk, Abone İşlemleri: Bekir Arslan, Baskı ve Cilt: Yeni Asya Gazetecilik Mat. ve Yay. San. ve Tic. A.Ş.

Derginin yayın kurulunda ise Belkıs Ertürk, Betül Artış, Elif Güzel, Meryem Tortuk, Naciye Kaynak, Fatma Boztaş, Nur Hacınebioğlu, Yasemin Uçal Abdullah gibi tamamen kadınlardan oluşan isimler yer almaktadır.

Bizim Aile Dergisi'nin her sayısı 3.000 civarında basılarak pazarlanmakta ve elde edilen gelir grubun finansmanında kullanılmaktadır.

c. Genç Yaklaşım

Aylık olarak neşredilen Genç Yaklaşım Dergisi'nin hedefinde adından da anlaşılacağı gibi gençler bulunmaktadır. Genç Yaklaşım dünyaya, topluma ve olaylara farklı bir bakış açısıyla, gençlerin gözüyle bakmayı amaçlamakta ve gençlerin dergisi olmayı bir prensip olarak kabul etmektedir. Derginin yayın çizgisinde ise içerdiği yazılarda gençlere "genç" gibi bakan bir üslup yakalamaya çalışma gayreti bulunmaktadır.

Derginin künyesinde şu isimler bulunmaktadır: Yeni Asya Gazetecilik Matbaacılık ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş. adına imtiyaz sahibi: Mehmet Kutlular, Genel Müdür: Recep Taşçı, Dergiler Koordinatörü: Şener Boztaş, Künye: Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Recep Bozdağ, Editör: Murat Çetin, Meryem Tortuk, Yayın Kurulu: Dr. Levent Bilgi, Mustafa Gökmen, Kâzım Güleçyüz, M. Said İşeri, H. Hüseyin Kemal, Yusuf Sönmez, İsmail Tezer, Oğuz Umurca, Dr. Hakan Yalman, Umut Yavuz, Görsel Danışman: H. İbrahim Özdabak, Görsel Tasarım: Ahmet Gültürk, Reklam Koordinatörü: Esad Sivri, Baskı ve Cilt: Yeni Asya Gazetecilik Mat. ve Yay. San. ve Tic. A.Ş.

Bu derginin de her sayısı 3.000 civarında basılarak satışa sunulmaktadır. Derginin satışından elde edilen gelir Yeni Asya Gurubu'nun finans kaynağı hanesine yazılmaktadır.

d. Can Kardeş

Yeni Asya Grubu'nun neşrettiği dergilerden bir başkası da çocuklar için aylık olarak yayınladığı Can Kardeş'tir. Can Kardeş'in görevi, çocuğa ait olduğu toplumun ve mensup olduğu dinin terbiye ve esaslarını öğretmeye yöneliktir. İçerdiği çizgi romanlar ile kültürel kimlik ve doku muhafaza edilmeye çalışılmaktadır. Can Kardeş'te çocuğun eğitimi temel bilgiler şeklinde aktarılmakta, bilmece-bulmaca, oyun gibi sayfalar cazip hale getirilerek çocukların okuma ihtiyacı karşılanmaktadır.

Can Kardeş'in künyesi de şöyledir. Yeni Asya Gazetecilik Matbaacılık ve Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş. adına sahibi: Tayyip Sabri Erdil, Genel Müdür: Recep Taşçı, Dergi Grubu Koordinatörü: Şener Boztaş, Editör: Yavuz Topalcı, Sorumlu Yazı İşleri Müdürü H. İbrahim Özdabak, Görsel Tasarım ve Uygulama: Ahmet Gültürk, Renklendirme: Mehmet Oran, Reklam Koordinatörü: Esad Sivri.

Can Kardeş de her sayıda 3.000 civarında basılmakta ve satışa sunulmaktadır. Derginin satışından elde edilen gelir finans kaynağı olarak kullanılmaktadır.

Yine, Kadın ve aile için "Bizim Aile", çocuklar için "Can Kardeş" dergilerinin ürün yelpazeleri içinde yer aldığını kaydeden Mehmet Kutlular'a göre, bütün bu gruplar mesaj ulaştırılması gerektiğine inandıkları en stratejik toplum tabakalarıdır. Mesaj ulaştırma açısından kadın ve çocuktan daha faydalı bir hedef kitle olmadığının altını çizen Kutlular, gerek cemaat içi gerekse daha geniş kesimler bakımından çocuklar da kadınlar da ihmal edilmemesi gereken aile unsurlarıdır ve dolayısıyla bunlara ulaşmak için bu tür yayınlar gereklidir.[130]

4. Yeni Asya Gazetesi

Nur Cemaati'nin önde gelenlerinin kendileriyle ilgili haberleri içerecek bir yayın organının eksikliği sebebiyle, yaptıkları istişarelerde, bu yönde adım atmaya karar verdikleri ve yayın işi-

130 Bkz. Mehmet Kutlular, *age*, s. 226.

ne girdikleri yukarıda geniş bir şekilde işlenmişti. Bu meyanda haftalık İttihat Gazetesi'nin yayın hayatına atılması ve o döneme göre oldukça cesur çıkışlar yaparak geniş ilgi toplaması sebebiyle 12 Mart 1971 askerî müdahalesinin ardından 7 Haziran 1971 tarihinde sıkıyönetim tarafından süresiz olarak kapatıldığı üzerinde durulmuştu. Günlük bir gazete çıkarma fikrinin ürünü olan *Yeni Asya Gazetesi* de 21 Şubat 1970 tarihinde çıkarılmaya başlanmıştır. Belirtildiği gibi gazetenin isim babası Bekir Berk'ti. Kimse "Neden Yeni Asya?" diye sormadı. Çünkü gazetenin ilk sayısının manşeti, bir şifre sırrıyla bu tercihin sebebini hissettiriyordu. "Asya ile Avrupa bağlandı".[131] Gazetenin yayın hayatına başladığı 21 Şubat 1970 tarihi aynı zamanda Demirel'in Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlayan Boğaz Köprüsü'nün temelini attığı günün ertesiydi.

Asya ve Avrupa kelimeleri Nurcuların Risale-i Nur'da çok sık rastladıkları ve aşina oldukları iki kıtanın ismiydi. Bediüzzaman Asya'yı vahyin, Avrupa'yı felsefenin merkezi saydığı için talebelerinin, vahiy yoluyla gelen vahdânî hakikatlerin bayraktarı olması niyazıyla çıkardıkları gazeteye Bekir Berk'in teklifi doğrultusunda Yeni Asya adını vermeleri, İslâm Yaşar'a göre şaşılacak bir durum değildi.[132]

Yeni Asya Gazetesi de Nur Cemaati'nin çıkardığı diğer gazeteler gibi bir dönem kapanmaktan kurtulamamıştır. 12 Eylül 1980 askerî darbesinden yaklaşık bir ay sonra Yeni Asya Gazetesi sıkıyönetim tarafından kapatılmıştır. Bunun üzerine Nurcular *Yeni Nesil* adını verdikleri bir başka gazeteyi yayınlamaya başladılar. Yeni Nesil yayın hayatına girdikten kısa bir süre sonra da Yeni Asya'nın yayınlanmasına yeniden izin verilmiştir.[133]

Günümüzde "Asya'nın bahtının miftahı, meşveret ve şürâdır" serlevhasıyla çıkan ve adının yanında "gerçekten haber verir" ibaresi yazan Yeni Asya Gazetesi'nin merkezi İstanbul'dur. Ankara, Almanya ve KKTC'de temsilcilikleri bulunmaktadır.

Yine İslâm Yaşar'a göre "Asya'nın bahtının miftahı, meşveret ve şürâdır" ifadesinin serlevha olarak seçilmesi de Risale-i

131 Yaşar, *age*, s. 345.
132 Yaşar, *age*, s. 346.
133 Ruşen Çakır, *age*, s. 97.

Nur'un Asya insanına meşveret esasıyla yeni ve imanî bir şekil vermesi dileğinin dualaşan ifadesiydi.[134]

Gazetenin künyesine göre Yeni Asya Gazetecilik Matbaacılık ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş. adına imtiyaz sahibi Mehmet Kutlular'dır. Gazetenin Genel Müdürü Recep Taşçı, Genel Yayın Müdürü Kâzım Güleçyüz, Yayın Koordinatörü Abdullah Eraçıkbaş, Haber Müdürü Faruk Çakır, İstihbarat Şefi Umut Yavuz, Yazı İşleri Müdürü Mustafa Döküler ve Ankara Temsilcisi de Mehmet Kara'dır. Gazetenin geniş yazar kadrosunda Kâzım Güleçyüz, Faruk Çakır, Şaban Döğen, Süleyman Kösmene, Ali Ferşadoğlu, Mehmet Kara, Hüseyin Gültekin, Yasemin Güleçyüz, İslâm Yaşar, Suna Durmaz, Cevher İlhan, Faruk Çakır, Fatma Nur Zengin, M. Latif Salihoğlu, Mehmet Kaplan, Selim Gündüzalp, Şükrü Bulut, Davut Şahin, Cevat Çakır, Ali Oktay, Ahmet Dursun ve Halil Uslu gibi Yeni Asya Grubu'nca yakından bilinen isimler bulunmaktadır.

Yeni Asya Gazetesi günlük olarak 14.000 civarında basılmaktadır. Yurtiçi ve yurtdışı dağıtım ağı, temsilcilikler, bayiler ve abone usulüyle okuyucularına ulaştırılmaktadır. Gazetenin satışı ve aldığı reklâmlardan elde edilen gelirler Yeni Asya Grubu'nun finans kaynaklarındandır.

134 Yaşar, *age*, s. 346.

İKİNCİ BÖLÜM
SAİD NURSİ'NİN SİYASİ MİRASI

I. SAİD NURSİ VE SİYASET

Bu bölümdeki yol haritamızda öncelikle Said Nursi'nin hayatı boyunca siyasete bakışını, onun siyaset felsefesinin temelini oluşturan "müspet hareket", "Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım", "ehven-i şer" ve "demokrat misyon" kavramlaştırmalarında yer alan söylemleri doğrultusunda, siyasi konuları kişi ve lider eksenli değil de fikir, akım, düşünce bazında ele alan, siyasetteki temel ölçüsünü demokratları ve hürriyetçileri destekleme üzerinde kuran bir anlayışla bıraktığı siyasi miras yer alacaktır.

Said Nursi'nin hayat felsefesi, kendine özgü çizilen bir paradigmaya dayanmaktadır. Bu paradigmanın merkezinde, yaşamının belli bir evresinden sonra hayatını adadığı "iman davası" bulunmaktadır. Nursi, güttüğü bu iman davasını telif ettiği "Risale-i Nur"lar eliyle günyüzüne çıkarmaya çalışmıştır. Bu açıdan Said Nursi'nin paradigmasında yer alan iman davasından siyasete düşen pay, siyasetin dinin emrinde ve onun kontrolünde olmasıdır. Yoksa dinin, siyasetin emrinde olması veya siyasete alet edilmesi değildir. Nursi bütün bunları telif ettiği Risale-i Nurlara işlemiş ve takipçilerine miras olarak bırakmıştır.

Her şeyden önce şunu belirtmekte fayda vardır ki; Said Nursi, yaşadığı süre içinde hiçbir zaman devlet düşmanlığı yapmamıştır. Bu meyanda onun, dâhilî ve haricî yıkıcı, bölücü ve zararlı oluşumlarda/akımlarda/cereyanlarda yer almadığı ve bunlara sıcak bakmadığı, hiçbir zaman anarşiye karışmadığı ve inandığı doğruları yeri geldiğinde sert, yeri geldiğinde tatlı bir üslûpla anlatmaktan kaçınmadığı, gerek kendi ifadelerinden, gerek neşriyatından ve gerekse de başkalarının aktardıklarından bilinmektedir. Said Nursi'nin bu hayat felsefesi, takipçisi Nurcular tarafından da sürdürülmeye çalışılmıştır.

Said Nursi, hayatının hiçbir kesitinde de -siyasetle ilgilendiği evreler de dâhil- bir siyasi hareket başlatmamış, siyaseten verili

ortamı değerlendirmiş ve kendi zamanının şartlarına göre hareket etmiştir. Bu yüzden Said Nursi'nin sıkıntılarla dolu yaşadığı uzun hayatı boyunca aktif olarak siyasetle ilgilendiği, "Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım" diyecek kadar ondan uzak durmaya çalıştığı ve yine DP döneminde tekrar siyasetle hemhal olduğu dönemler yaşadığı bir gerçektir. Bu açıdan Said Nursi'nin siyasete ve siyaset olgusuna yaklaşımı konusunda kendisinin söylediği, eserlerinde işlediği ve bunlardan hareketle yapılan referanslarla aktarılan pek çok bilgi bulunmaktadır.

Araştırmalarımız sonucu ulaşılan bilgilere dayanarak, Said Nursi'nin siyasetle ilişkisi konusundaki bizim temel argümanımız, onun siyasi bir hareket başlatmamakla beraber, hayatının hiçbir döneminde siyasetten tamamen kopmadığı tezine dayanmaktadır. Hâlbuki genel kabule göre, onun "Yeni Said" veya "İkinci Said" dönemi olarak nitelendirilen hayat kesitinde siyasetle ilgilenmediği ve takipçilerine de siyaseti tavsiye etmediği dillendirilmekte ve "Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım" sözü buna delil olarak gösterilmektedir.

Bizim tezimize göre Said Nursi, üç bölüme ayrılan hayatında siyaseten üç ayrı strateji takip etmiştir. Bunlar;

1. Eski Said döneminde stratejik sonuç alma siyaseti,
2. Yeni Said veya İkinci Said döneminde stratejik geri çekilme/pasifleşme siyaseti,
3. Üçüncü Said döneminde stratejik taraf olma siyaseti.

Elde edilen verilerden hareketle, Said Nursi'nin siyasetle ilişkisi Osmanlı Devleti'nin son yıllarına denk gelen yıllarda başlatılmaktadır. Bu sebeple Said Nursi'nin hürriyet ve parlamenter sistem konularındaki görüşlerinin temeli, onun Meşrutiyet döneminde ileri sürdüğü fikirlerde aranmalıdır. Devletin CHP ile özdeşleştirildiği ve her türlü sivil muhalefetin yasaklandığı tek parti döneminde ise Said Nursi'nin çeşitli sıkıntılara maruz kalması, göz hapsinde tutulması ve hapislerle cezalandırılması onun hareket tarzını değiştirmesine vesile olmuştur. Bu dönemde sıkıntılara maruz kalmasının sebeplerinden biri, tek parti döneminin baskıcı, modernleştirici politikalarının toplumsal tabana dayatıldığı sancılı zamanlarda, onun toplumsal muhalefetin temsilcilerinden biri olarak sayılması ve modernleştirme taraftarı elit aydın

bürokratların güdümüne razı olmayan toplum kesitinin temsil görevinin ona atfedilmiştir. Said Nursi'nin şahsında gelenekselleşen bu temsil görevi, özünde "müspet hareket"[1] etme, barışçı ve sağlıklı bir toplumsal muhalefet olarak gösterilmektedir. Bu muhalefet zaman içinde dinî veya siyasî bir muhalefet olmaktan öte, doğrudan doğruya toplumun ihtiyaçlarını gidermeye yönelik arayışların gözetildiği toplumsal bir muhalefet olarak algılanmıştır.

Said Nursi, "müspet hareket" etme tarzını Risale-i Nur'un, ilim ve irfana, tebliğ ve iknaya, muhabbet ve şefkate dayanan bir irşad metodu, ömrünün değişmez prensibi[2] olarak kurgulamıştır. Nitekim kendisi bu durumu şöyle dile getirmiştir:

> Bizim vazifemiz müsbet hareket etmektir. Menfî hareket değildir. Rıza-yı İlâhîye göre sırf hizmet-i imaniyeyi yapmaktır; vazife-i İlâhîyeye karışmamaktır. Bizler âsâyişi muhafazayı netice veren müsbet iman hizmeti içinde her bir sıkıntıya karşı sabırla, şükürle mükellefiz.[3]

Müspet hareket etme prensibiyle Said Nursî'nin hayatının belli bir evresinde kişisel olarak siyasetin dışında kalması ve müntesiplerine de siyasete değil aydınlanmaya yönelmelerini ısrarla telkin etmesi, taşıdığı bu toplumsal muhalefet niteliğinin bir yansıması olarak değerlendirilmiştir. Ancak kanaatimize göre Said Nursi'nin hayatındaki bu evre, onun bilinçli olarak kendisini ve hareketini tek parti döneminin baskıcı politikalarına karşı korumaya yönelik bir geri çekilme/pasifleşme siyasetidir. Siyasal örgütlenmenin serbest bırakılarak çok partili döneme geçilmesiyle Said Nursi'nin siyasi çizgisinde yeniden bir değişme ortaya çıkması bunun bir göstergesidir. Bu değişim kendisini, CHP'den uzak durma ve DP'ye yaklaşma, CHP karşında DP'ye destek verme olarak ortaya koymuştur. Bu destek de tam anlamıyla siya-

1 Daima müspet hareket, fikri Said Nursi felsefesinin önemli kilometre taşlarından biridir. Nursi, talebelerinden her zaman "müspet hareket" etmelerini istemiştir. Nurcular da bu söylemi bir düstur haline getirmişlerdir. Örneğin 28 Temmuz 1970 tarihli İttihad'ın manşeti "Daima Müsbet Hareket" olarak çıkarılmış ve bu söylemin önemi, Said Nursi'den alıntılarla zenginleştirilerek vurgulanmıştır. (Bkz. *İttihad Gazetesi*, 28 Temmuz 1970.)

2 Prof. Dr. Alaaddin Başar, "Bir Ömrün Değişmez Prensibi: Müsbet Hareket", *Türk Düşünürlerin Gözüyle Said Nursî*, Haz.: Ömer Faruk Paksu, Nesil Yay., İstanbul 2004, s. 87.

3 Bediüzzaman Said Nursî, *Emirdağ Lâhikası I-II*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2007, s. 455.

seten DP'ye bağlanma şeklinde olmamıştır. Bu durumu; İslâm'a daha ılımlı bakan Demokrat Parti'ye oy vermek ve izleyicilerine de bu partiyi desteklemekle yükümlü olduklarını söylemek, kısacası siyaseten taraf tutma olarak okumak mümkündür.

Bu sebeplerle Said Nursi'nin siyasete bakışı ve Risale-i Nur'daki siyaset anlayışı ile belirttiğimiz gibi hayatının üç ayrı döneminde takip ettiği stratejik siyasetin ve bu açılardan takipçilerine bıraktığı mirasın kısaca irdelenmesi çalışmamız açısından önem arzetmektedir.

A. Said Nursi'nin Siyasete Bakışı ve Risale-i Nur'daki Siyaset Anlayışı

Bünyamin Duran, Bediüzzaman Said Nursi'nin siyasetle ilgili yaklaşımlarının Mâturîdî gelenek çerçevesinde geliştiğini ve bu gelenekte önemli bir kaynak olan "toplumsal zaruretler"in onun hareket noktalarından biri olduğunu belirtmektedir. Duran, Mâturîdî gelenek çerçevesinde hareket eden Said Nursi'nin, yeni bir yönetim şekli olarak demokratik yönetim gündeme geldiğinde hiç tereddüt göstermeden demokrasiyi (meşrutiyet-i meşrua) savunduğunu belirtmektedir. Duran, burada Said Nursi'nin bir şartından da bahsetmektedir: O da; demokratik rejimin, insanların can, mal, hürriyet, akıl ve ahlâk güvenliğini garanti altına alacak biçimde kurumsallaşması halinde demokrasinin, şeriatın ruhuna aykırı olmadığı gibi onun temel önerileri arasında yer alacağıdır.[4]

Bediüzzaman'ın, siyasete bir gaye değil bir vasıta olarak baktığını aktaran İhsan Işık'a göre Said Nursi, vatan ve milletin durumunu, hükümetin icraatını takip etmeye taraftar, şahısların siyasetine bağlanmaya karşı olmuş ve siyasetle ancak dine hizmet etmek için ilgilenmek gerektiğini düşünmüştür.[5]

Said Nursi bu konudaki görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

> Her bir adam, vatanla, milletle, hükümetiyle alakadardır. Fakat bu alâkadarlık, muvakkat cereyanlara kapılıp, millet ve vatanı ve hükümetin menfaatini, bazı şahısların muvakkat siyasetlerine tâbi etmek, belki aynını telâkki etmek, çok yanlış olmakla beraber; o vatanperverlik, milletperverlik hissinden ve vazifesinden herkese dü-

4 Prof. Dr. Bünyamin Duran, *İslâm Düşünce Geleneğinde Bediüzzaman'ın Yeri*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2004, s. 112-115.

5 Işık, *age*, s.119.

şen vazife bir ise, kendi kalb ve ruhundan, idare-i şahsiye ve beytiye ve diniye ve hâkeza, çok dairelerden hakiki vazifedar olduğu hizmet ve alâka ve merak, on, yirmi, belki yüzdür. Bu ciddî ve lüzümlu bu kadar alâkaların zararına olarak, o bir tek lüzümsuz ve ona göre mâlâyânî olan siyaset cereyanlarına fedâ etmek divanelik değil de nedir?[6]

Said Nursi ayrıca dünya ve siyaset cereyanlarının insanları bölmemesi gerektiği çağrısında bulunmuş ve bu konuda şunları söylemiştir:

Sakın, sakın dünya cereyanları, husûsan siyaset cereyanları ve bilhassa harice bakan cereyanlar sizi tefrikaya atmasın; karşınızda ittihat etmiş dalâlet fırkalarına karşı perişan etmesin.[7]

Metin Karabaşoğlu ise Bediüzzaman'ın siyasî hadiselerdeki tavrının "İslâmiyet, bütün siyasâtın fevkindedir" hakikatinde yattığını ve bu yüzden, "Bediüzzaman'a göre siyaset"i bu hakikat ışığında değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Karabaşoğlu'na göre Said Nursi'nin lügatinde "siyaset," genel anlamı istikametinde, "hükümet etme"ye, "iktidar"a, "devlet idaresi"ne dair fiiller bütününü, "siyasî faaliyet" de, bu hedefe matuf olan faaliyeti ifade etmektedir. Karabaşoğlu ayrıca bu noktayı anlamadan, Risale-i Nur'un "siyaset"e dair tespitlerini doğru anlamanın mümkün olmayacağını da belirtmektedir.[8]

Muhammed Bozdağ'a göre de Bediüzzaman "siyaset" kavramını, mesajının dönemindeki muhatapları tarafından anlaşılabilmesi için, içinde bulunduğu zamanın kullandığı anlamda kullanmıştır. Bozdağ, çağların, kişilerin, makamların ve kültürlerin değişmesiyle kavramların da anlam ve vizyonlarının da kaçınılmaz olarak değişeceğine işaret ederken, siyasetin Makyavelli'nin zihnindeki anlamıyla, Hz. Ömer'in zihnindeki anlamının başka olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla Risale-i Nur'da geçen bu kelimenin muhtelif kullanım anlamları ancak bu kelimelerin zaman, mekân, muhatap bağlamlarının çok iyi çözümlenmesiyle kavranılabilir, demektedir.[9]

6 Bediüzzaman Said Nursi, *Kastamonu Lâhikası*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2006, s. 35.

7 *Kastamonu Lâhikası*, s. 88.

8 Metin Karabaşoğlu, "Siyaset Nedir? Ne Değildir?", *Köprü Dergisi*, Yeni Asya Neşr., İstanbul Bahar 1995, S. 50, s. 4-6.

9 Bkz. Muhammed Bozdağ, "Bediüzzaman ve Siyaset", *Köprü Dergisi*, İstanbul Bahar 1995, S. 50, s. 43-46.

Bilindiği gibi Said Nursi, her alandaki icraatlarını, görüşlerini ve düşüncelerini telif ettiği eserlerine aktarmıştır. Bu açıdan Risale-i Nur Külliyatında önemle işlediği konulardan birisi de şüphesiz ki siyasettir.[10]

Metin Karabaşoğlu, Bediüzzaman Said Nursî'nin, Risale-i Nur'da, siyasete dair üç ayrı tavırdan söz ettiğini aktarmaktadır. Bunlar; 1. Siyaseti dinsizliğe âlet; 2. Dini siyasete âlet; 3. Siyaseti dine âlet. Karabaşoğlu, siyaseti dinsizliğe âlet fikrinin yeni bir fikir olmadığını, daha Osmanlı zamanında, bu fikri taşıyanların bulunduğunu ve Bediüzzaman'ın, o devirde "siyaseti dinsizliğe âlet etmeye teşebbüs niyetleri ve fikirleri olanlar"dan söz ettiğini belirtmektedir. Karabaşoğlu, Said Nursi'nin açıklamalarından hareketle, bu zümrenin asıl gayesinin, iktidarı ele geçirmek olmadığını, iktidarın bu "gizli İslâmiyet düşmanları" için sadece bir vasıta olduğunu, asıl niyetin, başa geçip devlet güçlerini dinsizliğe âlet etmek olduğunu ifade etmektedir.[11] Karabaşoğlu'na göre Bediüzzaman, "dini siyasete âlet etme"yi de kesinlikle reddetmiştir ve bu düşüncede onlara karşı tavır koymuş, böylesi bir anlayışla ortada kalmanın zararları konusunda uyarıda bulunmuştur. Karabaşoğlu, Said Nursî'nin, dini siyasete alet edenler için "dindar ehl-i siyaset" demesini de manidar bulmaktadır. Karabaşoğlu'na göre dindar insanların, dini siyasete tâbi görerek, yani "siyaset-i İslâmiye" yaparak önce iktidara gelme, sonra da o iktidarı İslâm adına kullanmaya çalışmaları Bediüzzaman'ın şiddetle karşısında olduğu bir hareket tarzıdır. Çünkü bir kere din siyasete tâbi ve âlet olamaz. Din, devlet ile kaim değildir. İkincisi böylesi bir hareketle Nursi'nin "bâki elmaslar" hükmünde gördüğü ilâhî hakikatleri Said Nursi'nin sözleriyle "kırılacak âdi şişeler hükmüne" düşürme; iktidar kavgasının oyuncağı yapma tehlikesi vardır ki bu da yine Nursi'nin tabiriyle, "İslâmiyet'in kıymetini tenzil etmektir, büyük bir cinayettir."[12]

Karabaşoğlu'nun aktardıklarından hareketle, dini siyasete âlet etmeyi kesinlikle reddeden ve bu düşüncede onlara karşı

10 Said Nursi'nin Risale-i Nur Külliyatında yer alan siyasetle ilgili görüşleri "Risale-i Nur'da Din ve Siyaset" başlığı altında kaynak gösterilerek Köprü Dergisi'nin Bahar 1995 dönemi 50. sayısında neşredilmiştir.

11 Karabaşoğlu, agm, s. 6-7.

12 Karabaşoğlu, agm, s. 7.

tavrını açıkça belli eden Said Nursi, buna rağmen mahkemelere çıkartıldığı zaman karşılaştığı iddialardan birisi, dini siyasete âlet ettiği yönündeki ithamlardı.

Bu ithamlara maruz kalan, ancak bu suçu işlediğine dair aleyhinde kesin bir delil bulunamayan Said Nursi, içinde bulunduğu bu durumu Cumhurbaşkanı Celâl Bayar ve milletvekillerine hitaben yazdığı mektupta şöyle kompoze etmiştir:

> Biz, dini siyasete âlet değil, belki rıza-yı İlâhîden başka hiçbir şeye, hattâ dünyaya ve saltanata âlet etmemek bizim esas meslegimiz olduğundan, düşmanlarımızca da tahakkuk etmiş ki; üç senedir üç çuvaldan ziyâde dosyalarımızı garazkârâne tedkik ettikleri halde, bizi mahkûm edemiyorlar. Verdikleri keyfî ve vicdanî hükümlerine de bir bahane bulamıyorlar ki, Temyiz o hükmü bozdu. Evet, biz dîni siyasete âlet değil, belki vatan ve milletin dehşetli zararına siyaseti, mutaassıbâne, dinsizliğe âlet edenlere karşı, bizim siyasete bakmamıza mecburiyet-i kat'iyye olduğu zaman, vazifemiz siyaseti dîne âlet ve dost yapmaktır ki, üç yüz elli milyon kardeşlerin uhuvvetini bu vatandaki kardeşlere kazandırmaya sebep olsun. Elhâsıl: Bize işkence edenlere, siyaseti asabiyetle dinsizliğe âlet etmelerine mukabil; biz de siyaseti dîne âlet ve dost yapmakla bu vatan ve milletin saadetine çalışmışız.[13]

Bu konuda bir başka ifadesinde de şunları aktarmaktadır:

> Diyorlar: 'Said, dini siyasete âlet yapmak ister ve yapıyor.' Halbuki bu dâvâlarına otuz senelik musîbetli yeni hayatımda ve otuz büyük mecmualarımda bu suça müsbet bir delil bulamadılar. Halbuki böyle meselelerde bir mahkeme mâdem bulmadı ve mes'ul edemedi. Başka mahkemelerin musırrane aynı meseleyi esas tutmaları, bütün bütün kanuna ve akla ve âdete muhalif bir hâlettir. Belki siyaseti dinsizliğe âlet edenler kısmı, kendilerine bir perde olarak bu ittihamı bizlere ediyorlar. Bununla beraber dine hizmet itibariyle taallük eden eski altmış senelik hayat-ı ilmiyyem kat'î bir hüccet ve yakîn bir delildir ki, bütün hayatımda temas ettiğim siyaseti ve dünyayı ve bütün içtimaî cereyanları, dine hizmetkâr ve âlet ve tâbi yapmak düsturuyla hareket etmişim. Mahkemelerde de hem dâva, hem isbat etmişim ki, değil dini siyasete âlet yapmak, belki bir tek hakikat-ı imaniyeyi dünya saltanatına değiştirmediğimi kat'î delillerle isbat ettiğim halde, böyle yirmi vecihle hakikata muhâlif ve divânecesine büyük makamınızı işgal eden bir kısım adliye memurları ve siyasî adamlar bu acîb

13 *Emirdağ Lâhikası I-II*, s. 264.

hurâfe gibi meseleyi hakikat zannedip, yirmi sekiz sene bana zulmettiklerinin hakiki sebebini bu günlerde bildim.[14]

Said Nursi'nin: "İslâmiyet bütün siyasâtın fevkindedir. Bütün siyasetler ona hizmetkâr olabilir"; "Eğer mümkün ise siyaset vasıtasıyla dine hizmet meşrudur, makbuldür, yapılabilir, hatta yapılması vazifedir."; "Ehl-i İslâmiyet, hamiyet-i diniye ve kuvvet-i imaniye cihetiyle, siyaseti dine âlet yapabilir."; "Eski Said, bütün kuvvetiyle siyaseti dine âlet etmeye çalışmıştır."; "Ve derdi ki, 'dinin bir hakikatını bin siyasete tercih ederim.' Evet, o zamanda kırk-elli sene evvel hissetmiş ki, bazı münafık zındıkların siyaseti dinsizliğe âlet etmeye teşebbüs niyetlerine ve fikirlerine mukabil, o da bütün kuvvetiyle siyaseti İslâmiyet'in hakaikına bir hizmetkâr, bir âlet yapmaya çalışmıştır." sözlerinden hareket eden Karabaşoğlu, Said Nursi'nin siyasetin dine âlet edilebileceğini söylediğine işaret etmektedir. Ancak Karabaşoğlu'na göre bu durum, bir "siyasete girme" hali değildir. Çünkü hedef devlet idaresi değildir. Hedef, "dine hizmet"tir. Kendisi yönetimde bir yere oturmaksızın, idarî kademelerde yer almaksızın, yönetimi dine hizmet etmeye yöneltmek hedefi vardır. Asıl maksat, budur. Siyasetin dine hizmet edeceği yerde bunun için çalışmak makbuldür, makuldür, meşrudur. Karabaşoğlu, Bediüzzaman'ın da mümkün göründüğü vasatta buna çalıştığını aktarmaktadır.[15]

Bünyamin Duran, Bediüzzaman'ın "siyaset" konusunda genel strateji olarak "devrimci yaklaşımı" değil, "ıslahçı yaklaşımı" benimsediğini iddia ederken[16], İhsan Işık ise aksine, Bediüzzaman'ın siyasete ve siyasi partilere ilişkin tutumunu, İslâmî açıdan taviz vermeyi önleyici son derece devrimci bir tutum olarak görmektedir. Işık'a göre, Nursi, bizzat katılmayarak ve talebelerine müsaade etmeyerek, muhalif olduğu siyasi bir rejimin en önemli dayanaklarından biri olan siyasi partilerle bütünleşmemiş, böylece statükoya karşı devrimci muhalefetini onlara taviz vermeksizin sürdürmek istemiştir.[17] Işık, bu devrimci ilkeyi, dinin siyasete alet edilmesine karşı çıkarak siyaseti dine alet etmek olarak göstermek-

14 *Emirdağ Lâhikası I-II*, s. 339.
15 Karabaşoğlu, agm. s. 8.
16 Bünyamin Duran, "Direnme Hakkı ve Bediüzzaman'ın Siyasete Yaklaşımı", *Köprü Dergisi*, Yeni Asya Neşr., Bahar 1995, S. 50, s. 29.
17 Işık, *age*, s. 201-202.

tedir. Işık, bu düşüncesine dayanak olarak Bediüzzaman'ın bir prensibi ifade ettiği şu sözünü göstermektedir:

> Sakın kardaşlarım, tevehhüm, tahayyül etmeyiniz ki, ben bu sözlerimle siyasetle iştigal ettiğim için himmetinizi tahrik ediyorum. Haşa! Hakikat-ı İslâmiye bütün siyasetin fevkindedir. Bütün siyasetler ona hizmetkâr olabilir. Hiçbir siyasetin haddi değil ki, İslâmiyet'i kendine alet etsin.[18]

Said Nursi'nin siyasete bakışı ve hayatının üç evresindeki siyasetle ilgili hareket tarzı, görüş ve eylemleri onun telif ettiği Risale-i Nur Külliyatında geniş bir şekilde yer almaktadır. İfade edildiği gibi din- siyaset ilişkisi konusunda Risale-i Nur'da siyaseti dinsizliğe âlet, dini siyasete âlet ve siyaseti dine âlet olmak üzere siyasete dair üç ayrı tavır bulunmaktadır. Bu tavırlar bütününden hareketle Said Nursi, yaşadığı üç evre boyunca genel anlamda siyasetle ilgili farklı ilişki metotları sergilemiştir. Ancak onun bu konudaki düşüncesinin odak noktasını, İslâmiyet'i siyaset üstü olarak kabul ettiği, dolayısıyla bütün siyasetlerin İslâm'a hizmet edebileceği, hiçbir siyasetin ise İslâm'ı kendine alet etmeye haddinin olmadığı prensibi/hakikati oluşturmaktadır.

B. Said Nursi'nin Siyaset Stratejileri

1. "Eski Said" Dönemi ve Stratejik Sonuç Alma Siyaseti

Safa Mürsel, Said Nursi'nin hayatının yakın siyasi tarih ışığında ele alındığında üç devir ve tutumla karşılaşıldığından bahsetmektedir. Mürsel'e göre bunlar, Meşrutiyet Dönemi, Tek Partili Cumhuriyet Dönemi ve Çok Partili Hürriyetçi Demokrasi Dönemidir.[19] Nursi yaşadığı bu üç devre boyunca siyaset konusunda kendi açısından farklı tutumlar sergilemiştir.

Bediüzzaman Said Nursi'nin, "Eski Said" olarak nitelendirdiği hayatının birinci döneminde, İslâm âleminin ihtiyaç duyduğu siyasi reformları gerçekleştirmek adına aktif siyaset içinde yer aldığı bilinmektedir. Onun II. Meşrutiyet döneminde siyasete girmesi, siyaset yoluyla dine ve ilme hizmet etme amaçlıdır. Said Nursi aktif olarak siyasetle iç içe olduğu bu dönemde dinin siyasete değil, siyasetin dine alet edilmesi için çalışmıştır.[20]

18 Işık, *age*, s. 202.
19 Mürsel, *age*, s. 223.
20 Ümit Alparslan, "Bediüzzaman ve Siyaset", *Köprü Dergisi*, S. 72, İstanbul Güz 2000, s. 135.

Onun hayatının birinci dönemindeki teorik çözüm arayışları ve pratik siyasî direnişi, 'Eski Said'in yoğun ilmî ve siyasi çabalarına aksetmiştir. "Eski Said" her zaman sosyal yönü ağırlık taşıyan cevval bir çözüm arayışı içinde olmuştur'.[21]

Kendisinin de "Eski Said" dönemi olarak tanımladığı hayatının ilk dönemlerinde Said Nursi, aktif olarak siyasetle içli dışlı olmuş ve bunu da belirtmekten kaçınmamıştır. Nitekim Şerif Mardin, Said Nursi'nin ilk kariyerinin, kişisel, ideolojik ve siyasi duyarlılıklarının kaynaştığı bir döneme denk düştüğünü,[22] Said Nursi'nin resmî biyografisinden hareketle, kendisinin siyasi yaşamının ilk kez Mardin'de başladığını[23] ve Nursi'nin genç yaşlardan itibaren önce taşrada, sonra da genel politikanın merkezinde yer aldığını belirtmektedir.[24]

Necip Fazıl Kısakürek de Said Nursi'nin gençlik devresinde ilk defa işe politikayla başladığını ve onun siyasete kapılması yüzünden gönderildiği Bitlis'te de köşesine çekilip oturmak yerine, prensiplerine aykırı gördüğü her şeye el ve dil uzatmaktan geri kalmadığından bahsetmektedir.[25]

Necmeddin Şahiner ise, Said Nursi'nin doğumundan 1927 yılında Barla'da Nur Risalelerini telife başladığı 50 yaşına kadar olan "Eski Said" devresinde toplumsal hayatla ilgilendiğini, siyaset yoluyla dine ve vatana hizmet etmeye çalıştığını belirtmektedir.[26] Ancak Said Nursi, siyasete girdiğini söylediği bu dönemde de aslâ makam ve menfaat peşinde, iktidar kovalayan bir pozisyonda değildir.[27]

Said Nursi'nin siyasetle ilgilendiği dönem, mutlakiyetin son yılları ile meşrutiyet ve 1. Dünya Savaşı yıllarına tekabül eden ve "Eski Said" dönemi olarak nitelendirilen hayatının ilk evreleridir. Bu dönemde kafasındaki İslâmî mücadelesini siyasi parti-

21 Prof. Dr. Ahmet Davudoğlu, "Bediüzzaman ve 20. Yüzyılda İslâm Dünyasının Siyasası", *Türk Düşünürlerin Gözüyle Said Nursî*, Haz.: Ömer Faruk Paksu, Nesil Yay., İstanbul 2004, s. 136.
22 Mardin, *age*, s. 253.
23 Mardin, *age*, s. 125.
24 Mardin, *age*, s. 151.
25 Kısakürek, *age*, s. 183-184.
26 Necmeddin Şahiner, *Bilinmeyen Taraflarıyla Bediüzzaman Said Nursi*, Nesil Yay., İstanbul 2008, s. 364.
27 Mehmet Erdoğan, *Bediüzzaman ve Siyaset*, Nesil Yay., İstanbul 2008, s. 58.

ler ve gruplar kanalıyla yürütmeyi deneme vardı. Bu sebeple siyaseten bazılarını desteklemiş, desteğe layık olmadıklarını gördükçe tutumunu değiştirmiş, sürekli bu yolla siyaset adamlarını etkileyerek İslâm'a hizmet eden icraatların yapılmasına gayret göstermiştir.[28]

Onun siyasi iktidarla aktif olarak ilişki kuracak çaptaki yaşayışı henüz 23 yaşlarındayken 1896'larda başladığı görülmektedir.[29] Bu devrede siyasetle aktif olarak ilgilenme sebeplerinden birisi kendi ifadeleriyle: "Ben Anadolu'yu geziyorum. Memleketin ahvalini yakından görüyorum. İstanbul'a gidip, Padişahla görüşeceğim."[30] düşüncesine dayanmaktaydı. Bu düşüncesinin arka plânında ise, Doğu Anadolu'da, Camiü'l-Ezher'in bir benzeri olarak, "Medresetü'z-Zehra" adlı bir İslâmî üniversitesinin kurulması vardı. Bu yüzden 1907 yılında İstanbul'a gelmiştir.[31]

Said Nursi'nin hayat felsefesinde herkesin din bilimleri ile fen bilimlerini beraber öğrenmesi gibi bir arzu yatmaktaydı. Çünkü ona göre zamanındaki mektepli ve medreseli kavgasının altında bu bilimleri beraber öğrenmemenin verdiği sıkıntı yatmaktaydı. Bu dualizm mutlaka ortadan kaldırılmalıydı. Ona göre din bilimleri vicdanların ışığı, medeniyet fenleri ise aklın nuruydu. Her ikisinin bir araya gelmesiyle gerçek ortaya çıkmaktadır. Din bilimlerinin ayrılmasıyla hile ve şüphe, fen bilimlerinin ayrılmasıyla taassup doğar.[32] İşte bu yüzden İstanbul'a giden Said Nursi, padişahla görüşüp mekteplerde din dersleri, medreselerde ise müspet fen ilimleri okutulmasını teklif etmeyi amaçlamıştı. Onun düşüncesine göre, bu şekilde tedrisat yapıldığı takdirde mektepliler dinsiz olmaktan, medreseliler de taassuptan kurtulacaklardı.[33]

28 Işık, *age*, s. 200.
29 Mûrsel, *age*, s. 223.
30 Şahiner, *age*, s. 74; İslâm Yaşar, *Zamanın Sesi*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2008, s. 225.
31 Selim Sönmez, "Bediüzzaman Said Nursi'nin İlk İstanbul Hayatına Dair Bazı Belgeler", *Köprü Dergisi*, S. 86, İstanbul Bahar 2004, s. 77; Işık, *age*, s. 16; İslâm Yaşar, *age*, s. 225.
32 Said Nursi, *Münâzârât*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 1998, s. 127. Said Nursi'nin bu konudaki sözleri aynen şöyledir: "Vicdânın ziyâsı, ulûm-u dîniyedir. Aklın nûru, fünûn-u medeniyedir. İkisinin imtizâcıyla hakîkat tevellî eder. O iki cenah ile talebenin himmeti pervâz eder. İftirak ettikleri vakit birincisinde taassup, ikincisinde hile, şüphe tevellûd eder."
33 Şahiner, *age*, s. 74.

Bu amaç doğrultusunda Said Nursi'nin kafasında Kürt çocuklarını eğitmeye yönelik olarak şekillenen "Medresetü'z-Zehra"nın Bitlis, Van ve Diyarbakır'da kurulması fikri vardı. Nitekim bunu kendi ifadeleriyle şöyle dile getirmiştir:

> Camiü'l-Ezher'in kız kardeşi olan, Medresetü'z-Zehrâ namıyla dârü'l-fününu mutazammın pek âlî bir medresenin Bitlis'te ve iki refikasıyla Bitlis'in iki cenahı olan Van ve Diyarbekir'de tesisini isteriz.[34]

Aslında Eski Said'in hep peşinde koştuğu "Medresetü'z-Zehra"yı açma hayali için Said Nursi ikisi Osmanlı, ikisi de Cumhuriyet döneminde olmak üzere dört defa müracaatta bulunmuştur. Birinci başvuruyu 1907 yılında Sultan II. Abdülhamit'e verdiği dilekçe ile yapmıştır. Ancak bu dilekçenin karşılığı önce timarhane, sonra da hapishane olur. Said Nursi'nin ikinci girişimi 1911'de tekrar İstanbul'a gelmesiyledir. Nursi, Sultan Reşad ile birlikte çıktıkları Rumeli gezisinde bu konuda onu ikna eder ve "Medresetü'z-Zehra"nın binasının yapımı için padişahtan 20 bin altın lira alır. Said Nursi, Van'a döner dönmez üniversitenin temelini atar, ancak Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla bir ilerleme kaydedemez. Üçüncü girişimi, 1922'de TBMM tarafından Ankara'ya davet edildiği zaman mecliste yaptığı konuşmada "Medresetü'z-Zehra"nın önemine değinmesiyledir. Bu konuşmanın ardından Ankara'da mevcut 200 milletvekilinden 163'ünün imzasıyla 150 bin liranın bu üniversite için verilmesi kabul edilir. Dördüncü girişim Tevfik İleri'nin Milli Eğitim Bakanı ve Celâl Bayar'ın Cumhurbaşkanı olduğu dönemdedir. Said Nursi'nin önceki resmî başvuruları dikkate alınmış ve Cumhurbaşkanı Bayar tarafından kendisine, böyle bir irfan müssesesesinin kurulması için çalışmalar yapılacağına ve bir sonraki bütçe yılında işe başlanacağına dair bir yazı gönderilir. Said Nursi bu yazıyı bir müjde olarak talebelerine duyurur. Fakat neticede bir ilerleme kaydedilmez ve Said Nursi için özlemini duyduğu ve gece-gündüz hayal ettiği "Medresetü'z-Zehra"nın yapımına başlamak ve semeresini görmek mümkün olmaz.[35]

Belirttiğimiz gibi "Medresetü'z-Zehra", Said Nursi'nin Eski Said döneminde kendisini tamamen vakfettiği ve sonuç almak

34 *Münâzârât*, s. 126.
35 Geniş bilgi için bkz. Işık, *age*, s. 16-18; *Emirdağ Lâhikası I-II*, s. 280-281.

için her türlü çabayı gösterdiği bir projeydi. Eski Said bu projeyi gerçekleştirmeye iki defa yaklaşmış ancak çıkan engeller sebebiyle bunu başaramamıştır. Özellikle bu konuda Sultan II. Abdülhamit'e yazdığı mektuptan sonra deli diye timarhaneye kapatılması ve hapsedilmesi bile onu bu projenin peşinden gitmekten vazgeçirememiştir. Said Nursi'nin "Medresetü'z-Zehra"nın başarısızlıkla sonuçlanan bu ilk denemesinden sonraki hayatı rüzgârın önüne kattığı yaprak misali savrulmalarla doludur. Ama bu hayat tamamen siyasetle iç içe bir hayattır.

Said Nursi, serbest bırakıldıktan sonra Osmanlılar döneminde istibdada karşı oluşu sebebiyle İttihat Terakki liderleriyle görüşmek üzere Selanik'e gitmiştir. Buradaki konuşmalarda II. Abdülhamit yönetimini eleştirerek meşrutiyeti övmüştür. İstanbul'a döndükten sonra da bir süre İttihatçılarla ilişkisini sürdürmüş, İttihat ve Terakki Partisi'ni desteklemiştir. Ancak bu partinin dine karşı tutumunu beğenmeyince desteğini geri çekmiştir.[36] 1909 yılında İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti'nin kurucuları arasında yer alıp, Cemiyet'in yayın organı Volkan'da ateşli yazılar yayınlamıştır. Sonraları da İttihad-ı Muhammedî Partisi'nden vazgeçmiştir. 31 Mart Olayı'nın tahrikçilerinden olduğu gerekçesiyle Divan-ı Harb-i Örfî'de yargılanmış ve beraat etmiştir. 1910'da Van'a, 1911'de de Şam'a gitmiştir. V. Mehmed Reşat'ın Rumeli gezisine katılmak üzere İstanbul'a çağrılmış ve padişahtan Medresetü'z-Zehra için yardım sözünü aldığı geziye katılmıştır. Bir ara Teşkilat'-ı Mahsusa'da görev alan Said Nursi, Birinci Dünya Savaşı sırasında Kafkas cephesinde savaşa katılmıştır. Savaş sırasında yaralanmış ve Ruslara esir düşerek Sibirya'ya sürülmüştür. Ama bir yolunu bularak kaçmayı başarmış ve 1918 yılında Avrupa üzerinden İstanbul'a dönmüştür. Anadolu'da bir Kürt devleti girişimlerine karşı çıkan Said Nursi, İngilizlerin İstanbul'u işgal etmeleri üzerine yazdığı "Hutuvat-ı Sitte" isimli risaleyle işgali kınamıştır. Bu risale yüzünden İngilizler tarafından idama mahkûm edilen Said Nursi, 1920'de de Şeyhülislamlığın Kurtuluş Savaşı aleyhine verdiği fetvaya da karşı çıkmıştır. Bu davranışları Ankara hükümetince takdirle karşılanan Said Nursi, 1922'de Mustafa Kemal Atatürk tarafından Ankara'ya davet edilir. Ankara'ya gelişinde istasyonda ve Meclis'te resmen "hoş geldiniz" töreniyle karşılanır. Said Nursi,

36 Işık, *age*, s. 120.

Meclis'te de millî mücadaleyi destekleyen bir konuşma yapar. İşte bu konuşmada önemini dile getirdiği Medresetü'z-Zehra'dan vazgeçmemiş, milletvekillerine teklifini sunmuştur. 200 milletvekilinden 163'ü bu teklifi kabul etmiştir. Ancak Bediüzzaman, mevcut yönetim kadrosunun farklı niyette olduğunu görmüş[37] ve böylece üçüncü defa yardım sözü alınış olmasına rağmen yine bu emeline ulaşamamıştır.

Said Nursi Haziran 1922'den Nisan 1923'e kadar Ankara'da kalmıştır. Bu süre içinde birkaç defa meclise gider ve Mustafa Kemal ile özel görüşmeler yapar. Ancak ani bir kararla Van'a döner.[38]

Onun Van'a olan bu yolculuğu, mazide kalan Eski Said'den "Yeni Said'e/İkinci Said"e doğru bir seferdir.

İşte Said Nursi, Eski Said döneminde bütün bu yaşadıklarını, "siyasi olduğum zaman" şeklinde ifadelendirmiştir.[39] "İstikbalde bir ışık var, bir nur görüyorum" diye insanlara müjde vermeye çalışan ve "herkes gibi o ışığı siyaset âleminde ve hayat-ı içtimâiye-i İslamiye'de ve çok geniş bir dairede" tasavvur eden Bediüzzaman, sonradan yanıldığını kabullenerek, esas nurun Risale-i Nur olduğunu belirtmiştir. O zamanlar siyasetin cazibesine kendisini fazlasıyla kaptırması sebebiyle içinde bulunduğu yanlış durumu geç fark ettiğini de kabul etmektedir.[40]

Bu dönemde siyasete girmesine en önemli sebep olarak, "siyaseti dinsizliğe alet yapmak isteyenlere karşı, siyaseti İslamiyet'in hakikatine hizmetkâr yapmaya çalışmak" olarak gösteren Bediüzzaman, tek düşüncesinin "dini siyasete alet ve vesile yapmamak" ancak, "bütün kuvvetiyle siyaseti dine alet" etmek olduğunu belirtmektedir. Siyasetle ilgilenmesine rağmen içinde bulunduğu hassasiyeti ortaya koyarken "dinin bir hakikatini bin siyasete tercih ederim" demiştir.[41]

37 Bkz. Işık, *age*, s. 18-21; İslâm Yaşar, *Bediüzzaman*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2008, s. 194, 253.

38 Kâzım Güleçyüz, "1923'ten Günümüze Risâle-i Nur ve Devlet", *Köprü Dergisi*, S. 48, İstanbul Kış 1995, s. 32; Işık, *age*, s. 21.

39 *Emirdağ Lâhikası I-II*, s. 359.

40 *Kastamonu Lâhikası*, s. 24-25.

41 Bediüzzaman Said Nursi, *Hutbe-i Şamiye*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2009, s. 124; *Emirdağ Lâhikası I-II*, s. 359.

Bediüzzaman geçen zaman içinde siyasetle ilgilendiği bu dönemi daha sonraları, "bir miktar siyasete girip siyaset vasıtasıyla dine ve ilme hizmet etmek" istedim şeklinde değerlendirmiş, ancak boşuna yorulduğunu da itiraf etmiştir.[42]

İşlendiği gibi Said Nursi, mutlakiyetin son yıllarıyla başlayan, meşrutiyetle devam eden, Birinci Dünya Savaşı yıllarını ve Cumhuriyet'in ilanından sonraki ilk yılları kapsayan ve kendisinin de "Eski Said" dönemi olarak tavsif ettiği zaman diliminde aktif olarak siyasetle ilgilenmiş ve kendisi de bu durumu itiraf etmiştir. Said Nursi'nin bu dönemdeki mücadelesini siyaseten sonuç alma stratejisi üzerine kurguladığını söylemek mümkündür. Ancak siyasetle bu kadar içli-dışlı olmasına rağmen kafasındaki projeler için sonuç alamayarak küskün bir halde, hayatının "Yeni Said" dönemine, daha doğrusu dış dünyadan ve siyasetten uzak iç dünyasına doğru bir yönelme sergilemiştir.

Bu dönemde Said Nursi'nin yalnız hareket ettiği, korumak/kollamak zorunda olduğu bir hareketinin ve talebelerinin bulunmadığını belirtmek gerekmektedir. Bu yüzden sadece kendisinden sorumlu olması onun rahat hareket etmesini sağlamıştır.

2. "İkinci Said" veya "Yeni Said" Dönemi ve Stratejik Geri Çekilme/Pasifleşme Siyaseti

Said Nursi'nin, hayatının ikinci döneminde Yeni Said olarak tam bir siyasi fetret dönemine girdiği, İslâm âleminin siyasi yapısını yeniden kurmaktan çok bir İslâm bireyinin imanını yeniden inşa ederek, bu bireyden bir İslâm cemaati çıkarma mücadelesine başladığı belirtilmektedir.[43] Bu mücadelenin başladığı, yani onun Eski Said'den Yeni Said'e geçtiği yerin Sarıyer olduğu iddia edilmektedir.[44]

Said Nursi'nin hayatının "İkinci Said" veya "Yeni Said" olarak nitelendirilen bu dönemi tek parti iktidarının hâkim olduğu cumhuriyetin ilk yıllarına tekabül etmektedir.

Nursi, yaşamının bu döneminde oldukça farklı siyasi bir tutum izlemiştir. Eserlerinden ve kendi ifadelerinden anlaşıldı-

42 Bediüzzaman Said Nursi, *Mektûbât*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2008, s. 102.
43 Davutoğlu, agm, s. 157.
44 Yaşar, *Nurcular*, s. 348.

ğı kadarıyla bu dönemde "siyaset davası"ndan "iman davası"na doğru bir evrilme yaşayan Said Nursi'deki bu dönüşüm, siyasetten kaçıp, ömrünü insanlara iman gerçeklerini anlatmaya adamış bir İslâm âlimi ve mütefekkiri modeliyle tavsif edilmektedir.

"İkinci Said" veya "Yeni Said" döneminde bütün iş-güç Risale-i Nurların telifi ve tebliği olmuştur. Bu dönemde bir taraftan siyasete mesafe konulmuş, diğer taraftan da Risale-i Nur hizmetinin halkın içinde sürdürülmesi çok daha hayırlı görülmüş ve talebelere de bu tavsiye edilmiştir.

Said Nursi'nin siyasetle hemhal olduğu "Eski Said" döneminden çıkarak, siyasetten kaçtığı ve iman davası peşine düştüğü "İkinci Said" veya "Yeni Said" dönemine geçişi ve bu dönemdeki faaliyetleri hakkında kalem oynatanlar tarafından aktarılan bilgiler bulunmaktadır.

Bu anlamda Necmeddin Şahiner'e göre, "Eski Said" döneminin son sekiz yılı, yani Said Nursi'nin 25 Haziran 1918'de Rus esaretinden kurtulup, vatana döndüğü ve Barla'ya geldiği güne kadar olan dönem "Eski Said"den "Yeni Said"e geçiş devresidir. 1927 yılı baharından 1949 yılı sonbaharına kadar geçen yılları Risale-i Nurların telif yılları olarak gösteren Şahiner bu devreyi, Türkiye'de dinden, ahlâktan, faziletten telmih veya ima yoluyla da olsa bahsetmenin yasak olduğu, dinî okulların kapatıldığı, yüzlerce caminin ibadet dışında kullanıldığı, ezan-ı Muhammedî'nin yasaklandığı bir dönem olarak değerlendirmektedir. Şahiner'e göre siyasetin dinsizliğe âlet edildiği bu zaman kesitinde "Yeni Said" bütün bu olumsuz şartlara rağmen Allah'ın yardımıyla kendisini ve talebelerini imhadan korumuştur.[45]

Tek Parti dönemini değerlendiren Feyzullah Cihangir'e göre de bu dönem, yalnızca siyasal rejim değişikliği veya siyasi iktidar değişmesi gibi kısa süreli ve geçici bir süreci ifade etmemektedir. Cihangir, bu dönemi iktidarın toplumsal dönüşümü bizzat yönlendirdiği, yeni bir siyasal rejimin yanında yeni bir hayat tarzının ve buna bağlı olarak yeni kimliklerin de inşa edildiği otoriter ve ideolojik bir süreç olarak görmektedir. Cihangir'e göre, Tek Parti ideolojisi iktidarda bulunduğu döneme mahsus kal-

45 Şahiner, *age*, s. 364.

mamış, Cumhuriyetten sonraki siyasal kültürümüzün de harcı olmuştur.[46]

Necip Fazıl Kısakürek ise, Said Nursi'nin "Eski Said" döneminden çıkıp "Yeni Said" dönemine nasıl girdiği ile ilgili bilgi verirken; Bediüzzaman'ın kendisine teklif edilen mebusluk ve Şark Vilayetleri Umumi Vaizliği görevlerini, saf dinî alâkaya bağlamayarak kabul etmediğini ifade etmektedir. Said Nursi'nin 50. yaşının basamağına kadar süren "Eski Said" devresini kapatıp, 80 küsur yaşına dek içinde kalacağı "Yeni Said" çığırını açmak üzere Van'a gittiğini belirten Kısakürek'e göre, Bediüzzaman dış dünyadan münkesir ve davacı olarak iç dünyasına kapanmak üzere, kendisine Van taraflarında bir mağarayı seçmiştir. Kısakürek bu yeni durumu değerlendirirken:

> İşte Bediüzzaman'a ne olduysa bundan sonra olmuş ve girdiği iç dünyaya içinde dış dünyasına ait en kâmil ölçülerle pişmeyi ve erenlere mahsus 'hâl' derecesine yükselmeyi başarmıştır.[47]

ifadelerini kullanmaktadır. Kısakürek'in dış dünyadan ilgisini kesip iç dünyaya kapanma olarak nitelendirdiği bu durumu, Said Nursi de Mektûbât isimli eserinde açıklamıştır.[48]

46 Feyzullah Cihangir, "Tek Parti İktidarından Çok Partili Döneme Türkiye ve Bediüzzaman'ın Siyasal Çizgisi", *Köprü Dergisi*, S. 86, İstanbul Bahar 2004, s. 43.

47 Kısakürek, *age*, s. 215-216.

48 Said Nursi yaşadığı bu değişikliği şöyle aktarmaktadır: "Belki hizmet-i Kur'ân, beni hayat-ı içtimâiye-i siyasiye-i beşeriyeyi düşünmekten menediyor. Şöyle ki: Hayât-ı beşeriye bir yolculuktur. Şu zamanda, Kur'ân'ın nuruyla gördüm ki, o yol bir bataklığa girdi. Mülevves ve ufunetli bir çamur içinde, kafile-i beşer düşe kalka bir yolda gidiyor. Bir kısmı selâmetli bir yolda gider. Bir kısmı mümkün olduğu kadar çamurdan, bataklıktan kurtulmak için bazı vasıtaları bulmuş. Bir kısm-ı ekseri, o ufunetli, pis, çamurlu bataklık içinde karanlıkta gidiyor. Yüzde yirmisi, sarhoşluk sebebiyle, o pis çamuru misküamber zannederek yüzüne gözüne bulaştırıyor; düşerek, kalkarak gider, tâ boğulur. Yüzde sekseni ise, bataklığı anlar, ufunetli, pis olduğunu hisseder; fakat mütehayyirdirler, selâmetli yolu göremiyorlar. İşte bunlara karşı iki çare var: Birisi: Topuz ile o sarhoş yirmisini ayıltmaktır. İkincisi, bir nur göstermekle mütehayyirlere selâmet yolunu irae etmektir. Ben bakıyorum ki, yirmiye karşı seksen adam, elinde topuz tutuyor. Hâlbuki, o bîçâre ve mütehayyir olan seksene karşı hakkıyla nur gösterilmiyor. Gösterilse de, bir elinde hem sopa, hem nur olduğu için, emniyetsiz oluyor. Mütehayyir adam, 'Acaba nurla beni celb edip topuzla dövmek mi istiyor?' diye telâş eder. Hem de bâzan ânsızlarla topuz konıldığı vakit, nur dahi uçar veya söner. İşte o bataklık ise, gafletkârâne ve dalâletpişe olan sefihâne hayat-ı içtimâiye-i beşeriyedir. O sarhoşlar, dalâletle telezzüz eden mütemerridlerdir. O mütehayyir olanlar, dalâletten nefret edenlerdir, fakat çıkamıyorlar; kurtulmak istiyorlar, yol bulamıyorlar, mütehayyir insanlardır. O topuzlar ise, siyaset cereyanlarıdır. O nurlar ise, hakaik-ı Kur'âniyedir. Nûra karşı kavga edilmez, ona

Kısakürek, Said Nursi'nin dipnotta verdiğimiz bu açıklamalarının, onun iç hayatının derinliklerinden dış hayata bakışını ve her iki hayat arası dengeyi kaybetmeyişini ve siyasete neden karışmadığını gösterdiğine dikkatleri çekmektedir.[49]

Şerif Mardin de Said Nursi'nin "Yeni Said" dönemini yorumlayanlardandır. Mardin, İslâmî hakikatlerin öğreticisi olarak onun ikinci kariyerinin, uzun vadeli siyasi amaç diye adlandırılabilecek bir nitelik taşıdığını ifade etmektedir. Mardin'e göre, bu amaç, bir dünya gücü olarak İslâmiyet'in yeniden canlandırılmasıydı. Mardin, Said Nursi'nin amaca geçici olarak, daha kısa vadeli siyasi hedefler de eklediğini belirtmektedir.[50]

"Eski Said" döneminde mücadelesini siyaseten sonuç alma üzerine kurgulayan Said Nursi, "Yeni Said" döneminde "Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım" diyecek kadar neden birdenbire siyasetle, siyasi partiler ve siyaset adamlarıyla ilgisini kesmiştir? Neden "En büyük hileyi hileyi terketmekte"[51] ve en büyük siyaseti de siyasetten kaçınmakta bulmuştur? soruları burada hemen akıllara gelmektedir. "En büyük hileyi hilesizlikte gören" şeklindeki Said Nursi'nin sözünü ele alan İhsan Işık'a göre, aslında bu siyasetten kaçmaktan öte siyasi bir tutumdur. Işık ayrıca, siyasi iktidar ve siyasi liderlerin Said Nursi'nin bu dönemdeki hizmetleriyle sıkı bir şekilde ilgilenip, onu sürekli takibe almalarının ve baskı altında tutmalarının, onun bu tavrının ne kadar etkili bir siyaset olduğunun en açık kanıtı olarak gösterilmekte olduğuna işaret etmektedir.[52]

karşı adavet edilmez. Sırf şeytan-ı racîmden başka onda nefret eden olmaz. İşte ben de nur-i Kur'ân'ı elde tutmak için, 'Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım' deyip, siyaset topuzunu atarak, iki elimle nura sarıldım. Gördüm ki, siyaset cereyanlarında, hem muvafıkta, hem muhalifte o nurlann âşıkları var. Bütün siyaset cereyanlarının ve tarafgirliklerin çok fevkinde ve onların garazkârâne telâkkiyatlarından müberra ve sâfî olan bir makamda verilen ders-i Kur'ân ve gösterilen envâr-ı Kur'âniyeden hiçbir taraf ve hiçbir kısım çekinmemek ve ittiham etmemek gerektir. Meğer, dinsizliği ve zındıkayı siyaset zannedip ona tarafgirlik eden insan süretinde şeytanlar ola veya beşer kıyafetinde hayvanlar ola! Elhamdülillâh, siyasetten tecerrüd sebebiyle, Kur'ân'ın elmas gibi hakikatlarını propaganda-i siyaset ittihamı altında cam parçalarının kıymetine indirmedim. Belki, gittikçe o elmaslar kıymetlerini her taifenin nazarında parlak bir tarzda ziyadeleştiriyor." (Bkz. *Mektûbât*, s. 81-83.)

49 Kısakürek, *age*, s. 220.

50 Mardin, *age*, s. 253-254.

51 *Mektûbât*, s. 64.

52 Işık, *age*, s. 201.

Aktarılan bilgilere göre Said Nursi, siyaseti bir kenara bırakıp iman davası için Risale-i Nurları telife başladığını söylediği "Yeni Said" döneminde uzun yıllar gazete okumaktan da kaçınmıştır. Yine İhsan Işık bu durumu değerlendirirken, Said Nursi'nin İkinci Said döneminden itibaren siyasete soğuk bakıp yirmi beş yıl boyunca gazete okumayacak kadar siyasi gelişmelere ilgisiz kalışında, Ehl-i Beyt'te siyasi çekişmeler yüzünden gelen "dehşetli zulümleri" hatırlayışının âdeta "ruhunu ezercesine" ona büyük bir ıztırap vermiş olmasının da tesiri olduğunu belirtmektedir.[53] Bu bağlamda Işık, Said Nursi'nin siyaset hakkında söylediği en keskin eleştirilerini, Ehl-i Beyt'le ilgili konulara değindiği bir bölümde dile getirdiğini, aynı sebeple yine pek çok masumun canının yanmaması dileğinde bulunduğunu aktarmaktadır.

> Zalim siyasetin gaddarane bir düsturu olan 'cemaat için ferd feda edilir' diye çok zalimane pek çok vukuatı, ehvenü'ş-şer diye bir nevi adalet-i izafiye namında hâkimiyetine bir maslahat göstermişler. Hatta bu asırda, o gaddar düsturun hükmüyle, bir adamın hatasıyla bir köyü mahveder. Beş on adamın, onların siyasetine zarar vermek tevehhümüyle binler adamı perişan eder.

diyen Said Nursi'nin bu beyanında Işık'a göre, İkinci Said dönemindeki tavrı konusunda önemli ipuçları olduğu gibi, bazılarınca göklere çıkarılan batı demokrasilerinde aynı ilkelerin egemen olduğunu çağrıştıran düşünceler ve uyarılar bulunduğunu söylemek mümkündür. Işık'ın iddiasına göre; Bediüzzaman'ın, siyasetin "gaddarane düsturları" olarak belirttiği tüm hususların en modern teknikleriyle ifadesini batı demokrasisinde bulduğunu inkâr etmezsek, belli bir azınlığın çıkarı için milyonlarca insanı aldatma, sömürme, hatta daha büyük felaketlere sürüklemekten çekinmeyen batı demokrasisine temelden karşı olduğunu belirlemek gerekecektir. Işık'a göre, Said Nursi, besbelli ki, Ehl-i Beyt'le ilgili tarih sayfalarına telmihte bulunarak siyasetin acımasızlığına dikkat çekmekle, zalim bir yönetimin iş başında olduğu bir dönemde Müslümanların eziyet görüp kıyıma uğramasını istememiştir. Işık bunlara ilaveten, Said Nursi'nin bu süreç tamamlanıncaya kadar, Müslümanların fazla zarara uğramadan manevi güçlerini arttırma, onları büyük bir inkâr kültürü şokundan kurtarmaya çalışmayı daha hayırlı gördüğünü aktarmaktadır.[54]

53 Işık, *age*, s. 123.
54 Işık, *age*, s. 123-124.

II. Meşrutiyet döneminde I. Dünya Savaşı sonlarına kadar siyasetle uğraşan Bediüzzaman, "Niçin siyasetten çekildin, hiç yanaşmıyorsun?" diye soranlara da; siyaset vasıtasıyla hizmet yolunun meşkuk, müşkülatlı, kendisi için "fuzuliyane ve en lüzumlu hizmete mani" olduğunu belirterek, siyasetin çoğunun "yalancılık ve bilmeyerek ecnebi parmağına alet olmak ihtimali var" diyerek siyaset zemininin berrak olmadığını izah etmeye çalışmıştır. "Hayat-ı içtimaiye ve dünyeviyeye fırtınalı bir zamanda sağlam hizmet edilemez" görüşüne sahip olan Said Nursi, siyasetten el çekip, "en mühim, en lüzumlu, en selametli olan imana hizmet cihetine" yöneldiğini ifade etmiştir. İnsanların bir iki senelik dünya hayatına yardımcı olmaktansa milyonlar seneden fazla olan ebedi hayatlarına çalışmak için siyasetten çekildiğini belirtmiştir.[55]

55 Said Nursi: "Niçin siyasetten çekildin, hiç yanaşmıyorsun?" diye soranlara şöyle cevap vermiştir: "Dokuz on sene evveldeki Eski Said, bir miktar siyasete girdi. Belki siyaset vasıtasıyla dine ve ilme hizmet edeceğim diye beyhude yoruldu. Ve gördü ki, o yol meşkûk ve müşkülâtlı ve bana nispeten fuzuliyâne, hem en lüzumlu hizmete mâni ve hatarlı bir yoldur. Çoğu yalancılık; ve bilmeyerek ecnebi parmağına alet olmak ihtimali var. Hem siyasete giren, ya muvafık olur veya muhalif olur. Eğer muvafık olsa, madem memur ve mebus değilim; o hâlde siyasetçilik bana fuzulî ve malâyânî bir şeydir. Bana ihtiyaç yok ki, beyhude karışayım. Eğer muhalif siyasete girsem, ya fikirle veya kuvvetle karışacağım. Eğer fikirle olsa, bana ihtiyaç yok. Çünkü mesail tavazzuh etmiş; herkes benim gibi bilir. Beyhude çene çalmak manasızdır. Eğer kuvvetle ve hâdise çıkarmak ile muhalefet etsem, hususî meşkûk bir maksat için binler günaha girmek ihtimali var; birinin yüzünden çoklar belâya düşer. Hem on ihtimalden bir iki ihtimale binaen günahlara girmek, masumları günaha atmak vicdanım kabul etmiyor diye, Eski Said, sigara ile beraber gazeteleri ve siyaseti ve sohbet-i dünyeviye-i siyasiyeyi terk etti. Buna kat'î şâhit, o vakitten beri, sekiz senedir birtek gazete ne okudum ve ne dinledim. Okuduğumu ve dinlediğimi, biri çıksın söylesin. Hâlbuki sekiz sene evvel, günde belki sekiz gazete Eski Said okuyordu. Hem beş senedir bütün dikkat ile benim hâlime nezaret ediliyor. Siyasetvâri bir tereşşuh gören söylesin. Hâlbuki benim gibi asabî ve 'Gerçek hile, hilesizliktedir' düsturuyla en büyük hileyi hilesizlikte bulan pervasız, alâkasız bir insanın, değil sekiz sene, sekiz gün bir fikri gizli kalmaz. Siyasete iştihası ve arzusu olsaydı, tedkikata, taharriyata lüzum bırakmayarak, top güllesi gibi seda verecekti. (Bkz. *Mektûbât*, s. 101-103; *Tarihçe-i Hayatı*, s. 233-234). Said Nursi bu açıklamalarının devamında da şunları söylemiştir: 'Amma Kur'ân ve îmanın hizmeti ne için beni men ediyor?' dersen, ben de derim ki: Hakaik-ı îmaniye ve Kur'âniye birer elmas hükmünde olduğu hâlde, siyaset ile âlûde olsa idim, elimdeki o elmaslar, iğfal olunabilen avam tarafından, 'Acaba taraftar kazanmak için bir propaganda-i siyaset değil mi?' diye düşünürler. O elmaslara âdi şişeler nazarıyla bakabilirler. O hâlde, ben o siyasete temas etmekle, o elmaslara zulmederim ve kıymetlerini tenzil etmek hükmüne geçer. İşte, ey ehl-i dünya! Neden benim ile uğraşıyorsunuz, beni kendi hâlimde bırakmıyorsunuz?" (Bkz. *Mektûbât*, s. 104; *Tarihçe-i Hayatı*, s. 235.)

Sâfa Mürsel, İmparatorluk döneminde İslâmî esasların resmî devlet görüşü olduğu durumda İslâmiyet'i siyasi yapıda da muhafazaya çalışan Bediüzzaman'ın, Cumhuriyet dönemi boyunca dinsiz bir milletin yaşayamayacağı mülahazasıyla iman ve inanç yönünde, toplum bünyesinde İslâm'ı yaşatmaya çalıştığını belirtmektedir. Mürsel'e göre onun II. Meşrutiyet dönemindeki siyasi faaliyeti, tek partili dönemde bütün ağırlığıyla sosyolojik bir mahiyete bürünmüştür. Dolayısıyla dine muarız bir telakkinin yetiştireceği maneviyatsız nesil karşısında duyduğu endişeler, onu ikna edici açıklamalara dayalı bir iman hizmeti yapmaya yöneltmiştir.[56]

Said Nursi İttihat ve Terakki devri ile Cumhuriyet'in ilk yıllarında çıktığı mahkemelerde yaşadığı bu endişeyi dile getirmiş ve yeni nesillerin ahlâk, iman ve İslâm terbiyesiyle yetiştirilmesi gerektiği kanaatiyle, niçin iman davası güttüğünü anlatmaya çalışmıştır.[57] Sâfa Mürsel'e göre bu endişeyi taşıyan Said Nursi'nin, böyle bir tablo karşısında siyasetle uğraşmasına imkânı olamazdı ve ihtiyacı da yoktu. Mürsel, Said Nursi'nin tek parti döneminde siyasetten uzak kalışının en mühim gerekçesinin bu şartlar altında değerlendirilmesi gerektiğine de işaret etmektedir.[58]

Bediüzzaman Said Nursi, zaman zaman Eski Said dönemindeki siyasi tutumu ve siyaseti niçin terk ettiği ile ilgili sorulara da muhatap olmuştur. Gerek bu sorulara cevap verirken gerekse başka konular hakkında bilgi verirken bu dönemde siyasetle niçin ilgilenmediğini açıklamaya çalışmıştır:

> Aynı gün pürümit, başka ve dünyevî bir meclise gittim. Dünyevîler dediler: 'Neden geldin geleli siyasete karışmıyorsun?' Dedim: 'Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım.' Evet, İstanbul siyaseti İspanyol hastalığı gibi bir hastalıktır. Fikri hezeyanlaştırır. Biz müteharrik-i bizzat değiliz, bilvasıta müteharrikiz. Avrupa üflüyor, biz burada oynuyoruz. O tenvim ile telkin eder, biz kendimizden hayal edip, asammâne tahribimizde eser-i telkini icra ederiz. Mademki menba Avrupa'dadır. Gelen cereyan ya menfi veya müspettir. Menfiye kapılan harf gibi, 'Başkasındaki bir manaya delâlet

56 Mürsel, *age*, s. 227.
57 *Emirdağ Lâhikası-II*, s. 20.
58 Mürsel, *age*, s. 228.

eder' yahut 'Kendi kendine bir manaya delâlet etmez' tarif edilir. Demek bütün harekâtı, bizzat-hariç hesabına geçer. Çünkü iradesi hükümsüzdür. Hulûs-i niyeti fayda vermez. Bahusus menfi iki cihet zaaf ile hariç cereyanının kuvvetine bir alet-i lâya'kıl olur.[59]

Ümit Alparslan, Bediüzzaman'ın bu sözlerinden hareketle, onun siyasetten çekilmesinin önemli bir sebebi olarak, uluslararası düzeyde, siyasi ve iktisadi alan dışında, belki bunlardan daha önemlisi fikir alanında Avrupa hegomanyasının yerleşmesinin ve ülkedeki fikri alanı kendisine bağımlı hale getirmesinin yattığını söylemektedir.[60]

Said Nursi "Eski Said" döneminde siyasetle uğraşmasının sebebini, dini siyasete değil, siyaseti dine âlet etme üzerine kurulu olduğunu belirtmektedir. Bunu da o dönem içinde siyaseti dinsizliğe ve dindarlık sıfatıyla dini siyasete âlet etmeye çalışanlara engel olmaya bağlamaktadır. Ancak "Yeni Said" veya "İkinci Said" döneminde siyaseti neden terk ettiğini açıklamaya çalışmıştır.[61]

İhsan Işık, Said Nursi'nin "siyaset"in insanlar arasında nefsanî çıkar çekişmelerine sebep oluşu ve neticede manevi hayatı tahrip eden etkiler bırakışı nedeniyle, siyasi partilere İkin-

59 Bediüzzaman Said Nursi, *Sünuhat*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2007, s. 157–160.

60 Alparslan, agm, s. 130.

61 Said Nursi bu konuda şunları söylemiştir:"Ey kardeşlerim! Kırk beş sene evvel Eski Said'in bu dersinden anlaşılıyor ki, o Said siyasetle içtimaiyat-ı İslâmiye ile ziyade alâkadardır. Fakat sakın zannetmeyiniz ki, o, dini siyasete âlet veya vesile yapmak mesleğinde gitmiş. Haşâ, belki o bütün kuvvetiyle siyaseti dine âlet ediyormuş. Ve derdi ki: 'Dinin bir hakikatini bin siyasete tercih ederim.' Evet, o zamanda kırk-elli sene evvel hissetmiş ki, bazı münâfık zındıkların siyaseti dinsizliğe âlet etmeye teşebbüs niyetlerine ve fikirlerine mukabil, o da bütün kuvvetiyle siyaseti İslâmiyetin hakaikına bir hizmetkâr, bir âlet yapmaya çalışmış. Fakat o zamandan yirmi sene sonra gördü ki: O gizli münafık zındıkların garplılaşmak bahanesiyle, siyaseti dinsizliğe âlet yapmalarına mukabil bir kısım dindar ehl-i siyaset dini siyaset-i İslâmiyeye âlet etmeye çalışmışlardı. İslâmiyet güneşi yerdeki ışıklara âlet ve tabi olamaz. Ve âlet yapmak İslâmiyetin kıymetini tenzil etmektir, büyük bir cinayettir. Hattâ Eski Said o çeşit siyaset tarafgirliğinden gördü ki: Bir sâlih âlim kendi fikr-i siyasîsine muvafık bir münâfıkı hararetle senâ etti ve siyasetine muhalif bir salih hocayı tenkid ve tefsik etti. Eski Said ona dedi: 'Bir şeytan senin fikrine yardım etse rahmet okutacaksın. Senin fikr-i siyasiyene muhalif bir melek olsa lânet edeceksin.' Bunun için Eski Said, 'Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım' dedi. Ve otuz beş seneden beri siyaseti terk etti." (Bkz. Bediüzzaman Said Nursi, *Beyânat ve Tenvirler*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 1998, s. 111-112; *Hutbe-i Şamiye*, s. 52-53.)

ci Said döneminden itibaren hiç girmediğini ve talebelerine de tavsiye etmediğini belirtmektedir. Işık'a göre Nursi'nin bu dönemdeki tercihi, İslâm'a hizmet etmek isteyen siyasileri dışardan desteklemek, onları Kur'an doğrultusunda yönlendirerek İslâm'ı tatbike sürekli teşvik etmek, bu yönde tavsiyelerde bulunmak olmuştur.[62]

Said Nursi'nin kendi değerlendirmesine göre siyaset cereyanları topuz, Kur'an hakikatleri ise nurdur. Nursi, Kur'an'ın bu nurunu elde tutmak için, *"euzubillahimine'ş-şeytani ve's siyase"* diyerek siyaset topuzunu bir kenara atıp iki eliyle nurlara sarıldığını söylemektedir. İktidar ve muhalefette "nurun aşıkları olduğunu" belirten Said Nursi Kur'an'ın nurlarının bütün siyaset cereyanlarının ve tarafgirliklerin üzerinde olduğunu, dinsizliği, siyaset zannedip ona taraftar olanlar hariç, hiç kimsenin Kur'an'ın nurundan çekinmemesi gerektiğine işaret etmektedir. Bu sebeple siyasetten ayrılarak Kur'an'ın elmas gibi hakikatlerini siyaset propagandası ithamı altında cam parçalarının kıymetine indirmediğini ve indirilmemesi gerektiğini belirtmektedir. Nursi, aynı zamanda siyasetin kötü olarak saydığı sonuçları sebebiyle ondan uzak durduğunu da ifadelendirmiştir.[63]

"Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım" ve bunun hemen arkasından gelen "Elhamdülillah, siyasetten tecerrüd sebebiyle, Kur'an'ın elmas gibi hakikatlerini propaganda-i siyaset ittihamı altında cam parçalarının kıymetine indirmedim."[64] sözleriyle siyaseti terk ettiğini belirten Said Nursi'nin bu cümleleri de bazı yorumlara tabi tutulmuştur.

62 Işık, *age*, s. 203.
63 Bkz. *Mektûbât*, s. 53.
64 Said Nursi'nin bu yöndeki sözleri şu şekildedir: "İşte, ben de nur-u Kur'ân'ı elde tutmak için, 'Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım' deyip, siyaset topuzunu atarak, iki elim ile nura sarıldım. Gördüm ki, siyaset cereyanlarında, hem muvâfıkta, hem muhalifte o nurların âşıkları var. Bütün siyaset cereyanlarının ve tarafgirliklerin; çok fevkinde ve onların garazkârane telâkkiyatlarından müberrâ ve sâfî olan bir makamda verilen ders-i Kur'ân ve gösterilen envâr-ı Kur'âniyeden hiçbir taraf ve hiçbir kısım çekinmemek ve ittiham etmemek gerektir. Meğer dinsizliği ve zındıkayı siyaset zannedip ona tarafgirlik eden insan sûretinde şeytanlar ola veya beşer kıyafetinde hayvanlar ola! Elhamdülillâh, siyasetten tecerrüd sebebiyle, Kur'ân'ın elmas gibi hakikatlerini propaganda-i siyaset ittihamı altında cam parçalarının kıymetine indirmedim. Belki gittikçe o elmaslar kıymetlerini her taifenin nazarında parlak bir tarzda ziyadeleştiriyor." (Bkz. *Mektûbât*, s. 53.)

Bünyamin Duran'a göre, Said Nursi "Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım" derken; iki genel olumsuz sonuçtan kaçınmaya çalışır: Bunlardan birincisi, gücü ele geçirip karşıdaki zalimlerin hakkından gelirken onların sayısının çok çok üzerinde olan masum ve mazlumların hakkına tecavüz etmek, onların, kanlarının akmasına sebep olmaktır. Duran, Bediüzzaman'ın Kur'ân'dan aldığı "şefkat" düsturunun kendisini bu tip bir siyasete talip olmaktan men ettiğini söylediğini ve bu tip hareketin şeytan kadar "iğrenç" olacağını vurguladığını, aynı zamanda böyle bir karar ve harekette bulunmaktan Allah'a sığındığını belirtmektedir. Duran, ikincisi olumsuz sonucu ise; elindeki gücü oluşturan ümmeti "maddi cihad"a sürdüğünde onların ileri derecede zulüm, yıkım ve tahribe maruz kalmalarına sebep olmaktan ve bu yıkımın doğuracağı acı, ıstırap, gözyaşı ve kandan da Allah'a sığınma talebiyle açıklamaktadır.[65]

Muhammed Bozdağ ise bu sözlerle ilgili şunları aktarmaktadır:

> Bu ifadede siyaset şeytanla birlikte zikrediliyor. Şeytandan Allah'a sığınmamız emredilir. Korkup Allah'a sığındığımız bizzat-binefsihi şeytanın kendisi değildir. Haşa-bunu bilinçli olarak yaparsak şirke girmiş, şeytana Allah'ın karşısında bir güç/kudret vermiş oluruz. Tıpkı Zerdüştlerin yaptığı gibi. Allah'a sığınmamız emredilen, şeytanın hilelerle bizi teşvik edeceği şerlerdir. Aynı şeyi siyaset için kullanıyor Bediüzzaman. Siyasetin bizatihi kendisi kaçınılmazdır ve hiçbir devirde kimseyi etkisinin dışında bırakmamıştır. Allah'a sığınılacak olan siyasetin üzerinde kurulduğu mekanizmanın sebep olabileceği şerlerdir. Eğer varsa bu şerlerden siyasetin içindeyken de dışındayken de Allah'a sığınmaya mecburuz. Yoksa bizatihi siyasetin Kur'anî açıdan şer olması halinde İslâm uleması bunu çok daha önceden ortaya koyardı.[66]

İhsan Işık da "Kur'an'ın elmas gibi hakikatleri" ile "siyasi propaganda"nın birbiriyle ilgisi olmadığının açık olduğunu belirtmektedir. Işık'a göre, burada ve Risale-i Nur'un pek çok yerinde Said Nursi'nin adeta üzüntü ve tiksinti ile söz ettiği siyaset, entrikacılık, çıkar çatışması sebebiyle bir diğerinin kuyusunu kazmak gibi İslâm toplumunun birliğini bozucu, İslâm'ın ruhundan uzak, birbirine acımadan yapılan vahşice, acımasız ik-

65 Duran, agm, s. 32.
66 Bozdağ, agm, s. 45.

bal mücadelesidir. Bu sebeple Nursi'nin, zalimlere karşı bile olsa böylesine bir çirkefin uzağında durmak istemesi son derece tabii olduğu gibi, "dini siyasete alet etmek" düşüncesiyle hiçbir düşüncesinin olmadığını belirtirken de oldukça samimidir. Işık, Bediüzzaman gibi büyük bir İslâm âliminin, elbette Allah'ın dini olan İslâmiyet'in entrikacılığa ve çıkarcılığa alet edilmesine karşı çıkacağını ifade etmektedir. Nitekim eserlerinin muhtelif yerlerinde dinin siyasete alet edilemeyeceğini ancak siyasetin dine alet edilebileceğini belirtmiştir. Işık ayrıca, Bediüzzaman'ın bu konudaki kesin tavrının aynı zamanda, Risale-i Nur'un ve Nur talebelerinin hiçbir siyasi partiye bağlı olamayacağını ve güdümüne sokulamayacağını gösterdiğine işaret etmektedir. Işık'a göre, Bediüzzaman'ın Allah'a şeytandan sığınır gibi sığındığı siyaseti temel bir anlayış olarak uygulayan batı demokrasisi ve taklitlerinin, Risale-i Nur ve müellifi açısından kabule şayan bulunup benimsenebilecek sistemler olmadığı da bellidir. Dolayısıyla "siyasete karışmamak" ilkesini Said Nursi'nin işaret ettiği anlamdan soyutlayarak, bu siyasetin egemen olduğu sistemi meşru görmek ya da bu sistemin pasif durumda bile olsa bir parçası olmayı kabullenmek Risale-i Nur ve müellifinin yaklaşımına ters düşer.[67]

Işık'a göre, tek parti diktatörlüğünün Bediüzzaman'a reva gördüğü zulmün sebeplerinden biri de "dini siyasete alet etmek" iddiasıdır. Işık, aslında bunun bir bahane olduğunu, ancak bürokrasinin her seferinde Risale-i Nur'un arkasında gizli bir cemiyet ve siyasi parti aradığını, topluca ve uzun süreli tutuklamalara gerekçe olsun diye sorumlu tutabilecekleri olayların çıkmasını gözlediğini, hatta tahrik bile ettiğini belirtmektedir.[68]

Nitekim Said Nursi de siyasete karışmadığını ve siyasetten kaçtığını söylemesine rağmen kendisine çektirilen sıkıntının sebebinin dine olan bağlılığı ve düşkünlüğü sebebiyle dini siyasete alet ettiği iddialarından kaynaklandığına işaret etmiştir.[69]

Şerif Mardin de Türkiye'de laik konuma sahip kesimlerin en sert eleştiri yönelttikleri dinî önderlerin başında Bediüzzaman Said Nursi'nin geldiğini belirtirken, laik kesimler nezdinde Said Nursi'nin geriliğin öz simgesi olarak kabul edildiği gerçeğinin al-

67 Bkz. Işık, *age*, s. 122-123.
68 Işık, *age*, s. 121.
69 *Mektûbât*, s. 76.

tını çizmektedir.[70] Mardin'e göre böylesine düşmanca bir bakış açısının ateşli bir biçimde niçin sahiplenildiğine ilişkin makul bazı nedenler ileri sürülebilir. Bunlardan birincisi ve en açık olanı, Kemalist Cumhuriyette, toplumsal yaşama -ve muhtemelen de- siyasî sistemlere dinsel bir temel oluşturmayı amaçlayan hareketlerin şiddetle dışlanmasıdır. İkinci bir nokta da Nurcu hareketin materyalizme saldırması, böylelikle de Kemalizm'in pozitivist felsefî temellerini tahribe yönelmesidir.[71]

Yine Mardin'e göre, Said Nursi'nin hayat hikâyesinde tekrar tekrar ortaya çıkan bir tema, Müslümanların, belirli bir siyasi düzenin uyrukları olarak değil, bireyler ve bir cemaatin üyeleri olarak harekete geçirilmeleri gerektiği yolundaki temadır. Bu açıklamayı yapan Mardin, siyasetin önceliğinin bu şekilde reddi ve toplum seferberliğine tanınan önem sebebiyle Said Nursi'nin teorilerinin, Cumhuriyet rejimi yöneticilerini muhtemelen en çok endişelendiren özelliğini oluşturduğunu da belirtmektedir.[72] Ancak Said Nursi CHP'nin tek parti iktidarı döneminde yaşadığı ve maruz kaldığı onca baskıya ve sıkıntılara rağmen bu partiye hakkını helâl ettiğini de belirtmiştir.[73]

3. "Üçüncü Said" Dönemi ve Stratejik Taraf Olma Siyaseti

Bilindiği gibi Cumhuriyetle beraber hayata geçirilen siyasi projenin özü, 19. yüzyılın meşhur pozitivist değerlerine göre donatılmış, aydınlatılmış asker ve sivil bürokratik elitler eliyle, henüz aydınlanma erdemine kavuşamamış halk yığınlarını yönetme ve onlara vesayet etme modeli öngörmüştür. Bu açıdan yeni kurulan Cumhuriyet rejiminin ideolojik ve kurumsal yapısı buna göre şekillendirilmiş, bu ideoloji çerçevesinde belirtilen değerlerle eğitilen ve aydınlatılan kesim ise birey ve yığın olarak bir anlam/değer ifade etmeyen ve bir özgül ağırlığı olmayan "öteki"nin

70 Mardin, *age*, s. 12.
71 Mardin, *age*, s. 71.
72 Mardin, *age*, s. 166.
73 Said Nursi bu konuda şunları söylemiştir: "Meselâ, bir partibana binler vecihle sıkıntı verdiği halde, hattâ otuz senede hapisler de, tazyikler de olduğu halde, hakkını helâl ettim ve azaplarına mukabil, o bîçarelerin yüzde doksan beşini tezyif ve itirazlara, zulümlere mâruz kalmaktan kurtulmaya vesîle oldum ki, 'hiçbir suçlu başkasının suçunu yüklenmez' âyeti hükmünce kabahat ancak yüzde beşe verildi. O aleyhimizdeki partinin şimdi hiçbir cihetle aleyhimizde şekvâya hakları yoktur." (Bkz. *Emirdağ Lâhikası I-II*, s. 459.)

yönetilmesinde devlet seçkinlerine yardım etmesi amacıyla donatılmıştı. Bu düzen tek parti iktidarı dönemi boyunca kusursuz ve sıkıntısız bir şekilde hayata aktarılmıştır.

Ne var ki, 2. Dünya savaşı sonrasının şekillendirdiği uluslararası konjonktürün yanı sıra diğer iç ve dış faktörlerin zorlamasına daha fazla direnemeyen CHP, çok partili demokratik hayata geçişin önünü açmıştır.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'nin uluslar arası alanda içinde bulunduğu yalnızlık konumuna bir de Sovyetler Birliği'nin 19 Mart 1945'te verdiği nota ile somut duruma dönüşen "Sovyet tehdidi"ne karşı Türkiye'nin kaderini elinde tutan İsmet İnönü, bu kıskaçtan kurtulmak adına batıya demokratikleşme taahhüdünde bulunmuştur. Türkiye bu tahhütle, 25 Nisan 1945'te başlayan ve 26 Haziran 1945 günü Birleşmiş Milletler Andlaşması'nın imzalanmasıyla son bulan San Fransisco Konferansı'na katılmış ve bu niyetini orada açıkça ortaya koymuştur. Zaten Türkiye'nin bu konferansa çağrılmasının bir koşulu da demokratik yönetime geçme adına verdiği sözlerdir.[74]

Böylelikle demokratikleşme adına açılan bu yolda ilerleyen Türkiye 1946 yılında çok partili sisteme geçmiştir. Çok partili hayata geçiş anlamında atılan bu tarihî adım, aynı zamanda Cumhuriyet döneminde Türk demokrasisinin kurumsallaşma serüveninin de başlangıcını oluşturmuştur. Ancak idareyi ellerinde tutan devlet elitleri açısından çok partili demokrasiye geçişin anlamı, halkın siyasi sistemin gerçek ve rakip aktörü haline getirilmesinden öte, belirtildiği gibi bir zorlama yoluyla geçilen yeni sistemde, halkın yine kendilerine biçilen rolü kanıksamasıydı.

1945'lerde sona eren İkinci Dünya Savaşı, sadece Almanya, İtalya ve Japonya'nın askeri yenilgisini değil aynı zamanda faşizm ve Nazizm gibi moda ideolojileri de bir anda dünya sahnesinden silindiğini ilan etmiştir. Savaştan sonra Batı'dan özellikle ABD'den esen "demokrasi rüzgârı", doğal olarak Türkiye'nin siyasal iklimini de etkisi altına almış[75] ve birkaç yıl içinde Türkiye'nin

74 Bu konuda geniş bilgi için Bkz. Dr. Necdet Ekinci, *Türkiye'de Çok Partili Düzene Geçişte Dış Etkenler*, Toplumsal Dönüşüm Yay., İstanbul 1997, s. 269-280.

75 Abdullah Yıldız, *Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e İktidar Kavgaları ve Sanal İrtica*, Pınar Yay., İstanbul 2000, s. 155.

siyasal sistemi, ekonomi siyaseti ve dış ilişkileri esaslı bir değişime uğramıştır.[76]

Bir taraftan iç şartların olumsuzluğu ve patlama noktasına gelen halk, diğer taraftan da dış şartların dayatması, Türkiye'de çok partili hayata geçmeyi ve bir muhalefet partisi kurulmasına imkân vermeyi zorunlu kılmıştır.[77]

Nitekim 12 Haziran 1945'te Celâl Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü'den oluşan CHP'li dört muhalif milletvekilinin ünlü "Dörtlü Takrir" olarak tarihe geçen tekliflerini CHP Meclis grubuna sunmaları Türkiye için çok partili hayat sürecinin önünü açmıştır. Anayasanın tam uygulanmasını ve parti çalışmalarının demokratik temellere uydurulmasını öngören bu takrir reddedildi. Bir muhalefet partisinin kurulmasından çok CHP'de bir reformu amaçlayan ve reddedilen bu önerge, yine de savaş sonrasındaki örgütlü siyasal muhalefetin başlangıç simgesi olmuştur. Bu önerge sebebiyle Menderes ve Köprülü 21 Eylül 1945'te, Koraltan ise 27 Kasım 1945'te CHP'den ihraç edilmiştir. Celâl Bayar ise önce 26 Eylül 1945 yılında milletvekilliğinden sonra da aynı yılın Aralık ayı başında CHP'den istifa etmiştir. Yaşanan bu gelişmeler sonucunda, yeni parti söylentilerinin ayyuka çıktığı bir dönemde Cumhurbaşkanı'nın onayı da alındıktan sonra 7 Ocak 1946'da Ankara'da Demokrat Parti'nin resmen kurulduğu ilân edilmiştir.[78]

Said Nursi, yeni kurulan Demokrat Parti'yi "İttihad-ı Muhammedî"nin müttefiki olarak gördüğü "Ahrar Fırkası"nın otuz beş sene sonraki ruhu olarak değerlendirmiştir.[79] Yeni Asya

76 Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, Çev.: Yasemin Saner Gönen, İletişim Yay., İstanbul 2001, s. 299.

77 Yıldız, *age*, s. 156.

78 Dr. Mükerrem Sarol, *Bilinmeyen Menderes I*, Kervan Yay., İstanbul 1983, s. 25; Esat Öz, "Türkiye'de Demokrasinin Gelişimi ve Demokrat Parti", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 51, Ankara Yaz 1998, s. 31; Yıldız, *age*, s. 157-158; Lewis, *age*, s. 304-305; Zürcher, *age*, s. 306-308.

79 Said Nursi'nin DP'yi Ahrarların devamı olarak nitelendirdiği sözleri şu şekildedir. "Otuz beş senedir ki, siyaseti bıraktırmıştım ve Nurculara da 'Bırakınız!' diyordum. Sebebi, siyaset ihlâsı kırar. Fakat şimdi hissettim ki, bazı münafıklar dindarları perde yapıp dini siyasete alet; sonra da siyaseti dinsizliğe alet etmeye çalıştıklarından safdil dindarların hatırı için bir-iki defa siyasete baktım, gördüm ki: Bizi bu üç-dört mahkemede, 'Dini siyasete alet ediyor' diye itham edenler kendileri dessasane dini tezyif etmek için kendileri sonra da siyaseti dinsizliğe alet etmek için dinsizlik düsturlarını kanuna bağlamak gibi

Gazetesi'nin yazarlarından olan Cevher İlhan 08-13 Ocak 2009 tarihleri arasını kapsayan ve "Demokrat Parti'nin Seyir Defteri" adını verdiği bir yazı dizisi kaleme almıştır. İlhan, bu yazı dizisinde Bediüzzaman'ın takdir ettiği demokratların kökeninin, 1908'de kurulan ve Sultan Abdülhamid'in yeğeni olan Prens Sabahaddin'in "meşrutiyet, hürriyet ve teşebbüs-i şahsî" fikirlerinin bir asır önce Osmanlı'nın ufkuna taşınmasına vesile olan Osmanlı Ahrar Fırkası'na dayandığını belirtmektedir. İlhan'a göre Ahrar Fırkası, belli bir süre "Hürriyet ve İtilâf Fırkası" ve "Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası" ve tamamen bir muvazaa olan "Serbest Fırka" denemelerinin ardından Halk Partisi'nin 12 Haziran 1945 tarihli grup toplantısına verilen "Dörtlü Takrir"le kurulan Demokrat Parti'de devam etmiştir.[80]

Çok partili demokratik sisteme geçilmesiyle normalde Temmuz 1947'de yapılması gereken ilk genel seçimler CHP tarafından DP'yi hazırlıksız yakalamak amacıyla Temmuz 1946'ya alınmıştır. Seçim kanununun değiştirilmesi ve iki dereceli sistemden, tek dereceli sisteme geçilmesiyle 21 Temmuz 1946'da yapılan ve sonradan uzun tartışmalara sebep olan bu seçimden DP meclisteki 465 sandalyeden ancak 62'sini kazanmayı başarmıştır.[81] 1946 seçim sonuçlarına göre DP'ye mecliste muhalefet görevi düşmüştür.

Lâik sisteme bağlı olan ancak aynı zamanda İslâmcı-gelenekçi çevrelerle de yakın ilişkisi bulunan DP'nin tek başına iktidara gelmesi ise 14 Mayıs 1950'de yapılan seçimlerledir. Seçimler,

dünyada hiçbir şeddat, hiçbir zalimin yapmadığı bir dehşet gördüm. Şiddetli bir me'yusiyetim içinde, hürriyet başında bizimle, yani İttihad-ı Muhammedî (a.s.m.) Cemiyeti ile, İttihadçılarm bir kısmındaki gizli farmasonlara muarız ve manen bizimle, yani İttihad-ı Muhammedî ile müttefik olan Ahrar Fırkası yine otuz beş sene sonra dirildi, yine uyandı. Birden şeair-i İslamiyenin başında olan ezan-ı Muhammedî'yi farmasonların zincirlerini kırıp ilân etmesiyle; siyasetten kat-ı alâka eden, eskide 'İttihad-ı Muhammedî' şimdi 'Nurcular' namını alan ve İttihad-ı İslam içinde bulunan kardeşlerimiz yanlış basmamak için bazı şeyleri söylemek isterdim. Fakat Risale-i Nur benim bedelime konuşuyor dedim, yüzümü çevirdim." (Bkz. *Beyânat ve Tenvirler*, s. 201-202.)

80 Bkz. Cevher İlhan, "Demokrat Parti'nin Seyir Defteri 1-5", *Yeni Asya Gazetesi*, 08-13.01.2009. Cevher İlhan kaleme aldığı bu yazı dizisinde DP'nin kuruluşundan, iktidara gelmesine, iktidarda kaldığı süre içinde gerçekleştirdiği icraatlara, 27 Mayıs 1960 darbesiyle iktidardan uzaklaştırılmasından DP'nin devamı olan partilerin halk tarafından takdir edilmesine varan bilgiler aktarmaktadır.

81 Sarol, *age*, s. 31; Yıldız, *age*, s. 163; Lewis, *age*, s. 305; Zürcher, *age*, s. 308.

önemli olaylar çıkmadan, adlî teminat altında, gizli oy, açık tasnif sistemiyle yapılmış ve genel kanıya göre, gerçekten serbest ve dürüst geçmiştir. Seçimde katılım %80'lerin üzerinde olmuş ve 8,5 milyona yakın seçmen oy kullanmıştır. Sonuçlar açıklandığında ise kamuoyu şaşkına dönmüştür. Çünkü DP, CHP'nin %39,8'lik oyuna karşılık oyların %53,4'ünü almıştı. Seçim sistemine göre, CHP'nin 69 sandalyesine karşılık DP yeni meclisteki 408 sandalyeyi kazanmış ve iktidar olmuştur.[82]

Yapılan değerlendirmelerde, seçim sonuçlarını etkileyen faktörlerin başında Tek Parti döneminin dönüştürücü politikalarına entegre olamayan geniş halk kesimlerinin ve sindirilen sivil muhalefetin DP'ye verdiği büyük desteğin geldiği dile getirilmiştir. Bunda CHP'nin seçkinci tavrı sebebiyle, uzun yıllar iktidarda olmasına rağmen halkla bütünleşememesinin, iktidarı boyunca İslâm'a yönelik izlediği siyasetin çok büyük etkisi olmuştur. Ayrıca CHP'nin izlediği siyaset sebebiyle çok partili hayatla beraber İslâmî kesimlere yakınlık gösterecek bir partiye büyük oranda verilmeye hazır bir oy potansiyelinin olduğu unutulmamalıdır.

Ahmet Turan Alkan, 1950 seçimlerinde DP'yi kahir ekseriyetle iktidara taşıyan bu seçmen kitlesini, siyasi ve sosyolojik anlamda "sağcı" saymanın mümkün olduğunu belirtmektedir. Alkan'a göre, bu kitle, batıdaki anlamıyla sağ siyasetler izlemesi talebiyle DP'yi desteklemiş değildi; sadece tek parti devrinde izlenen siyasete tepkisini açığa vurmak amacıyla hareket etmiştir. Bu yüzden Alkan, DP'nin 1950 seçimlerinde kullandığı "Yeter; Söz Milletindir" sloganının, bu talebi çok iyi özetlediğini ve cevapladığını ifade etmiştir.[83]

DP'nin tek başına iktidara gelmesi Türkiye'de yeni bir dönemi başlatmıştır. Bu devre, CHP istibdat çemberinin kırıldığı, demokrasi hareketlerinin ivme kazandığı, insan hak ve hürriyetlerine saygı duyulmaya başlandığı devre olarak kabul edilmiştir.[84] DP'nin iktidara gelmesi, CHP hâkimiyetinde geçen tek parti dönemini de resmen sona erdirmiştir.

82 Sarol, *age*, s. 113; Yıldız, *age*.,s. 178; Lewis, *age*, s. 311; Zürcher, *age*, s. 315-316; Nihal Kara-İncioğlu, "Türkiye'de Çok Partili Sisteme Geçiş ve Demokrasi Sorunları", *Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme*, Ersin Kalaycıoğlu-Ali Yaşar Sarıbay, Alfa Yay., İstanbul 2000, s. 211.

83 Alkan, agm, s. 21.

84 Necmeddin Şahiner, *age*, s. 371.

Çok partili hayatın ilk evrelerinde CHP ve DP arasında bir hayli gerginlikler yaşanmıştır. Yaşanan gerginliklerin dar anlamıyla partiler arası çekişme olmadığı da bilinmektedir. Bunların çok ötesinde modernleşme anlayışı, devlet-vatandaş ilişkisi, lâiklik tanımı, siyasal örgütlenme özgürlüğü gibi hassas ve derin birçok alanda esaslı fikir ayrılığının siyasal kültürde egemen olduğu da çok partili siyasal hayatla birlikte ortaya çıkmıştır. Tek parti iktidarının seçkinci özelliğine ve kökten modernleşme anlayışına bir tepki olarak da değerlendirilebilecek olan DP'nin yükselişi bu yönüyle dikkate değerdir. DP'nin arkasındaki millî irade, siyasal liberalleşme arzusunun, köktenci modernleşme anlayışına ve halktan kopuk siyaset üreten seçkinci geleneğe muhalefetin simgesi olarak da okunmalıdır.[85] Bu durum DP'nin iktidarda kaldığı süre içinde liberal ve popülist bir siyaset izlemesine neden olmuştur. Ayrıca DP'nin takip ettiği bu siyasetin bir sonucu olarak halkın dinî duygularında bir canlanma olmuş ve böylece dinî kesimler kendilerini ifade etme imkânı bulmuşlardır.

Said Nursi de DP'nin iktidara gelmesiyle başlayan bu yeni dönemde Cumhurbaşkanı seçilen Celâl Bayar'a bir tebrik telgrafı göndermiş ve kendisini yeni görevi için kutlayarak, İslâmiyet, vatan ve millet hizmetinde başarılar dilemiştir.[86]

Ancak Türkiye'nin çok partili sisteme geçmesiyle beraber tarikat-cemaat bağlamında ortaya çıkan yeni gelişmeler sebebiyle din ve siyaset ilişkisi sorunsalı çerçevesinde önü kesilmez tartışmaların başladığı da görülmektedir. Bu tartışmaların ekseninde, çok partili yeni siyasal sistemle beraber DP iktidarının verdiği ileri sürülen tavizler sonucunda tarikatlerin ve cemaatlerin hızla yükselmeye başladığı iddiaları yer almaktadır.

Şerif Mardin bu açıdan, Demokrat Parti'nin 1950'li yıllarda en güçlü siyasi parti olarak boy göstermesinin, dinin siyasete etkisi yönünde yeni bir alan yarattığını belirtmiştir.[87]

Bu konu üzerinde duran İsmail Kara da, çok partili hayata geçişle birlikte cemaat ve tarikatların giderek daha fazla görünür hale geldiklerinin, Türkiye'de demokratik gelişmelerle cema-

85 Cihangir, agm, s. 42.
86 *Emirdağ Lahikası I-II*, s. 264.
87 Mardin, *age*, s. 253-254.

atlerin yükselişi arasında doğru orantı olduğunun -menfi yoruma göre ise cemaatlerin demokrasiyi istismar ettiğinin- en azından kronolojik bir tespit olarak doğru kabul edilebilirliğinden söz etmektedir.[88]

İsmail Kara, bu vakıanın sebepleri ve kaynakları hakkında ana hatlarıyla iki görüşün ortaya çıktığından bahsetmektedir: Bunlardan birincisi, Cumhuriyet idaresinin lâiklik etrafındaki başarısızlıklarına veya siyasi merkezin demokrasi adına verdiği gereksiz tavizlerdir. İkinci ana görüş ise Türkiye'deki modernleşme hareketleriyle bazı cemaatlerin yükselişi arasında bir ilişki kurmakta ve bu iki sürecin birbirini desteklediğini ileri sürmektedir. Kara, vâkıa ile kısmen örtüşen bu değerlendirmenin, eşit seviyede bütün cemaatlere teşmil edilemeyeceğini ileri sürmektedir. Çünkü Kara'ya göre, modernleşme teşebbüslerinin bazı tarikat ve cemaatleri kendine, bu cemaat ve tarikatların merkeze doğru hareket etme arzusu ve temayülüyle alakalı olarak, merkeze doğru çekerken bir kısmını daha uç noktalara, muhalefete doğru ittiği ve giderek daha fazla katılaştırdığı Osmanlı ve Cumhuriyet tecrübelerinden bilinmektedir.[89]

Şerif Mardin de Nurcu hareketin, gücünün bir bölümünü Cumhuriyet döneminin bazı başarısızlıklarından aldığına vurgu yapmaktadır. Ona göre bu başarısızlıklar arasında önde geleni, Cumhuriyetçi lâik ideolojinin bir dünya görüşü olarak İslâm'ın yerini alamamasıydı. Söz konusu başarısızlık, batı uygarlığının artık bir yenilgi olarak algılamaya başladığı, sanayi toplumuna özgü bir olgu olarak güçlü inanç bağlarının yokluğu ve "bezginlik"le koşuttur.[90]

İsmail Kara'ya göre, cemaat ve tarikatların sivil toplumla alakalarının derinliğini veya siyasi merkezle ilişkilerinin bağlayıcı olup olmadığını tahlil etmek için dikkate alınması gereken değişkenlerden biri de onların siyaset etrafındaki fikirleri, siyasî davranışları ve nihayet seçimlerde hangi partileri destekledikleri hususudur.[91]

88 İsmail Kara, *Cumhuriyet Türkiyesi'nde Bir Mesele Olarak İslâm*, Dergâh Yay., İstanbul 2008, s. 313.
89 Bkz. Kara, *age*, s. 313-314.
90 Şerif Mardin, *Din ve İdeoloji*, İletişim Yay., İstanbul 1983, s. 111.
91 Kara, *age*, s. 323-324.

Bernard Lewis ise, çok partili hayata geçişle beraber modern Türkiye'deki dinî canlanmanın siyasal rolünü belirlemenin hiç de kolay olmadığını dillendirmektedir. Lewis, içinde bulunulan tabloyu yorumlarken, fikir hürriyetinin yeniden tesisiyle, İslâmiyet'in zorunlu olarak yine siyasal bir konu olduğu; dinî destek avantajının diğer tarafa kaptırılması korkusunun da her iki ana partiyi (CHP ve DP), bu harekete karşı hiç olmazsa hoşgörüye, çok kez de teşviğe yönelttiğini söylemektedir. Lewis'e göre hem CHP hem de DP, bu hareketi sınırlı bir çerçeve içinde tutmakta dikkatli görünüyorlardı.[92]

DP'nin iktidara gelmesi, Said Nursi için de yeni bir dönemin daha doğru bir söylemle "Üçüncü Said" döneminin başlaması demekti. Risale-i Nurların basım ve dağıtımının mahkeme kararıyla serbest bırakılmasıyla başlayan üçüncü dönemde Said Nursi'nin ve Nurcuların siyasi tutumlarında yeni değişikliklerin olduğu gözlemlenmektedir. Said Nursi "Üçüncü Said" döneminde "azamüşşer"[93] olarak gördüğü CHP'ye karşı "ehven-i şer" tabiriyle "demokrat misyon"un takipçisi diye değerlendirdiği DP'ye destek vermiş, talebelerinden de DP'yi desteklemelerini istemiştir.

Onun "ehven-i şer" tabirinin perde arkasında, var olan siyasi partilerin "daha az zararlısı"nı, "iki kötüden daha az kötüsü"nü yani CHP'ye karşı, yeni kurulan DP'yi tercih etme ve bunu takipçilerine tavsiye etmek vardır.

Said Nursi'den takipçilerine miras kalan bir tabir olan "ehven-i şer", kötü olan iki şeyden daha az kötü, zararı daha hafif olanı tercih anlamında bir isim tamlamasıdır. İki zararlı, kötü şeyden birini işlemek zorunda kalan kimsenin, bunlardan hafif olanını tercih edebileceğini ifade etmek için kullanılmaktadır.[94]

Ehven-i şer kavramı, siyasi ve hukuki sahada kullanılan bir tabir olmakla beraber, insanların hayatında önemli bir hareket tarzını da ifade etmektedir. Siyaset literatüründe bazılarınca ürkeklik ve kimliksizlikten öte bir anlam ifade etmemekle beraber ehven-i şer kavramı bir mecburiyet halidir. Dolayısıyla İslâmî ve

92 Lewis, *age*, s. 417.
93 *Emirdağ Lahikası I-II*, s. 463.
94 Bkz. *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, s. 142-143; İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Neşr., İstanbul 2006, C. I, s. 816-817.

muhafazakâr camialarda, siyasi tercihlerin altında yatan sebeplerin uzun süre zihinlerin meşgul ettiği göz önünde tutulursa, ehven-i şer kavramının Türkiye'nin şartlarında bazı dinî grupların siyasi tercihlerinde anahtar görevi görmesi kaçınılmazdır.[95]

Said Nursi bu dönemde DP'yi desteklemesine rağmen yeri geldiği zaman da DP idarecilerine yönlendirici tavsiyelerde bulunmaktan da kaçınmamıştır.

DP'nin "din" diye bir kaygısının bulunmadığını, bir din partisi, İslâmî kimlikli bir parti olmadığını belirten Mehmet Kutlular, buna rağmen Said Nursi'nin demokratlara sahip çıkmasını işte bu "ehven-i şer" anlayışının bir tezahürü olarak değerlendirmekte ve "ehven-i şer" meselesinin bütün gerekçeleri ile birlikte günümüzde de hâlâ geçerli olduğunu kaydetmektedir.[96]

Şerif Mardin, Said Nursi'nin DP'ye olan desteğini aktarırken; 1950'de iktidara gelen ve İslâmiyet'e bir ölçüde daha hayırhah bakan bir hükümetin yönetiminde 1956 yılına gelindiğinde Said Nursi'nin takipçilerine yeni Demokrat Parti'yi desteklemekle yükümlü olduklarını ilân ettiğini belirtmektedir. Mardin'e göre, böylece Said Nursi'nin yaşamının üçüncü evresinin başladığını ve bu evrede kişisel olarak siyasetten uzak dururken, takipçilerini de siyasetle ilgilenmeye teşvik ettiğini söylemektedir.[97]

Yirmi beş yıldır hiçbir gazete okumayan, dinlemeyen ve merak etmeyen[98] Said Nursi'nin "Üçüncü Said" dönemindeki bu yeni bir gelişmeler İslâm Yaşar'ın da dikkatini çekmiştir. Yaşar,

95 Bahadır Eroğlu, "Türk Siyasetinde Ahahtar Bir Kavram: Ehven-i Şer", *Köprü Dergisi*, S. 72, İstanbul Güz 2000, s. 80.

96 Kutlular, *age*, s. 146, 153. Ehven-i şer meselesi Nur Cemaati'nde bir hayli mâkes bulmuş bir konudur. Kutlular, ehven-i şerrin günümüzde hâlâ devam ettiğini belirterek bu konu hakkında tıpkı Said Nursi gibi ortaya "lider bir tavır" koymaktadır. N. Mustafa Polat da ehven-i şer meselesi ile ilgili gelen sorular karşısında 23 Ocak 1968 tarihli İttihad Gazetesi'nde bir yazı kaleme almıştır. Polat bu yazısında ticarette 100 liralık zarar etme yerine 50 liralık zarara razı olmanın doğru bir tercih olduğunu belirterek, böyle bir durumun siyaset için de geçerli olduğunu ifade etmektedir. Polat yazısında ehven-i şer meselesinde cemaate dönük siyasi mesaj verirken şunları söylemektedir: "Biz CHP ve TİP karşısında AP'yi tutarken ölçümüz budur. AP'nin zararlı hareketlerine devamlı rıza göstermek değil, belki büyük zararlardan kurtulmak, zamanla da onu zararsız hale getirmek gibi kâr elde etmek vardır." (Bkz. *İttihad Gazetesi*, 23 Ocak 1968.)

97 Mardin, *Türkiye'de Din ve Toplumsal Değişme Bediüzzaman Said Nursi Olayı*, s. 61.

98 Bkz. *Emirdağ Lâhikası I-II*, s. 237, 249.

Said Nursi'nin bu gelişmeyi: "Yeni Said mahiyetini gösteren acîb inkılâbât-ı rûhînin bir misli, şimdi mukaddemâtı bende başlamış. Üçüncü bir Said ve bütün bütün târik-i dünya olarak zuhuruna bir işaret tahmin ediyorum." diyerek ifade ettiğini ve onun her zaman olduğu gibi yine maddî ve manevî yönden zamana hâkim olan bir hareketin içinde bulunduğunu aktarmaktadır.[99] Kısacası 25 yıl sessiz sedasız köylerde, dağlarda eserlerini yazan Bediüzzaman Said Nursi'nin tekrar "Üçüncü Said" olarak meydanda görülmesi birçoklarını şaşırtmıştı.[100]

İhsan Işık'a göre, bu dönemde kısmen Eski Said dönemindeki bazı tavırlar yeniden benimsenmiş, ancak İkinci Said dönemine damgasını vuran siyasi hayata doğrudan karışmama prensibi aynen muhafaza edilmiştir. Işık, bu dönemde Said Nursi'nin artık gazete okuduğunu, Risale-i Nurların tanıtımı ve Nurların düşmanlarına cevaplar verilmesi için gazete yazılarına önem verdiğini, bu yönde çaba gösteren bir gazeteyi (Sinan Onur'un *Hür Adam* gazetesini) desteklediğini, bu gazetenin çoğaltılarak yayılmasını istediğini ve talebelerinden birinin de gazete çıkardığını aktarmaktadır. Işık ayrıca bu dönemde Said Nursi'nin "azamü'şşer" gördüğü bir partiye (CHP) karşı "ehven-i şer" gördüğü bir partiyi (DP) desteklediğini, o dönemin şartları içinde DP'ye zarar verilmemesini istediğini ve bu partiyi yönlendirici tavsiyelerde bulunduğunu belirtmiştir.[101]

Ancak İhsan Işık, Said Nursi'nin DP'ye verdiği desteği aktarırken temkinli bir ifade tarzı kullanmaktadır. Işık'a göre, Cumhuriyetin ilanından sonra hiçbir partiye üye olmayan ve propagandasını yapmayan Said Nursi, CHP hükümetlerinin Müslüman halk üzerindeki zulmü sona erer ümidi içinde Demokrat Parti'ye dolaylı destek vermiş, bununla birlikte gerek kendisi gerekse de talebeleri için olsun bu partinin güdümünde çalışmaya razı olmamıştır.[102]

Şaban Sitembölükbaşı da, CHP hükümetleri döneminde sürekli olarak sıkıştırıldığı ve hakkında soruşturma açıldığı dikka-

99 Yaşar, *Nurculer*, s. 316.
100 Şahiner, *age*, s. 364.
101 Işık, *age*, s. 201.
102 Işık, *age*, s. 120.

te alındığında, 1950 genel seçimlerinde Said Nursi'nin taraftarlarına DP'ye oy vermelerini tavsiye etmesine şaşırmamak gerektiğini ifade etmektedir.[103]

İslâm Yaşar'a göre de, dünyanın siyasi olaylarla şekillendiği bir zamanda Said Nursi'nin siyasetin dışında kalması mümkün değildi. Bu yüzden siyasi kanaat söylemenin suç sayıldığı ve netice vermediği "tek parti" zamanında Said Nursi'nin "Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım" dediği halde, Üçüncü Said döneminde bilfiil siyasete girmese de siyasetle uğraşanlara yol gösterme vazifesini ihmal etmemesi normaldi.[104]

Görüldüğü gibi pek çok kişi Üçüncü Said döneminde Said Nursi'nin tekrar siyasetle ilgilendiğini söylemektedir. Bu dönemde Said Nursi DP'ye temkinli olarak yaklaşıp, talebelerine de aynı tavsiyede bulunurken şunları söylemiştir:

> Kardeşlerim, hastalığım pek şiddetli. Belki pek yakında öleceğim veyahut bütün bütün konuşmaktan -bâzan men'olduğum gibi- menedileceğim. Onun için, benim Nur âhiret kardeşlerim, 'Ehvenüşşer' deyip bâzı bîçare yanlışçıların hatâlarına hücum etmesinler, dâimâ müsbet hareket etsinler. Menfî hareket vazifemiz değil. Çünkü dâhilde hareket menfîce olmaz. Mâdem siyasetçilerin bir kısmı Risale-i Nur'a zarar vermiyor, az müsaadekârdır; 'Ehvenüşşer' olarak bakınız. Daha âzamüşşerden kurtulmak için, onlara zararınız dokunmasın, onlara fâideniz dokunsun. Hem dâhildeki cihad-ı mânevî, mânevî tahribata karşı çalışmaktır ki; maddî değil, mânevî hizmetler lâzımdır. Onun için ehl-i siyasete karışmadığımız gibi, ehl-i siyaset de bizimle meşgul olmaya hiçbir hakları yok![105]

Said Nursi bu sözleriyle kendi talebelerine siyaseten hareket tarzlarının nasıl olması gerektiği yönünde direktifler verirken diğer taraftan da Nur talebelerini namına yazılan bir mektupta da DP'lilere de tavsiyeler verilmiştir:

> Biz Nur Talebeleri, kat'iyyen siyasetle iştigal etmeyiz. Bizim yegâne emelimiz, memlekette din hürriyetinin hakikî surette temini, dine ve din ehline ve Kur'ân ehli olan Nurculara karşı çeyrek asırdan beri devam eden zulüm ve tazyikin tamamiyla bertaraf olmasıdır.

103 Sitembölükbaşı, *age*, s. 114.
104 Yaşar, *age*, s. 317.
105 Bkz. *Emirdağ Lâhikası I-II*, s. 458; *Beyânat ve Tenvirler*, s. 263-264.

> Demokrat kardeşlere tavsiye ederiz: Devr-i Sabıkın şeytankârâne oyunlarına, hilelerine aldanmasmlar; onların düştükleri dalâlete düşmesinler. Milletin ruhunu ve iradesini onlar gibi istihfaf etmesinler. Komünizm ve dine karşı tuttukları doğru yolda azimle devam etsinler.[106]

İslâm Yaşar, DP kurulana kadar Ankara'daki siyasi hareketleri karanlığın kaynaşması olarak değerlendirip fazla ilgilenmeyen Said Nursi'nin, tek parti diktasının zulmüyle meydana gelen karanlığın çözülmeye başlamasıyla, talebelerinin arasından bu siyasi hareketlerle ilgilenmek, gerekirse onlara katılmak isteyenlerin olduğunu fark ettiğini aktarmaktadır. Yaşar, bu yüzden Said Nursi'nin kendi dünyasında siyasete pek yer vermemekle beraber ehl-i küfre karşı, dine hürmetkâr ve insan haklarına saygılı olan demokratları desteklemenin daha doğru olacağını düşündüğünü söylemektedir. Yaşar'a göre Said Nursi, talebelerinin zamanla ifrata ve tefrite düşmelerine mani olmak için siyasetle ilgilenme iznini bir ikazla birlikte vermiştir:

> Azîz, sıddîk kardeşlerim. Nurcuların siyasetle alâkaları olmaz. Bütün hayatları yalnız iman hakikatleri ile bağlıdır. Şimdiye kadar, gizli komiteden, siyaseti dinsizliğe ve zındıkaya âlet edenler istibdâd-ı mutlakla Nurcuları ezdiler. İnşallah bir sebep çıkıp o istibdadı kıracak; mâsum ve mazlum Nurcuları kurtaracak. Fakat çok dikkat ve ihtiyat lâzımdır." diye başlayan mektuplar yazarak talebelerine göndermiştir.[107]

Yine Yaşar, Said Nursi'nin:

> Halbuki, bir Müslüman kat'iyen komünist olamaz, anarşist olur. Bir Müslüman hiçbir zaman ecnebîlerle mukayese edilemez. İşte bunun için hayat-ı ictimâiye ve vatanımıza dehşetli bir tehlike teşkil eden bu partinin (CHP) iktidara gelmemesi için Demokrat Parti'yi, Kur'ân ve vatan ve İslâmiyet nâmına muhafazaya çalışıyorum.

dediğini ve DP'yi desteklemeye karar verdini aktarmaktadır.[108] Dünya ahvâlinin siyasi olaylarla şekillendiği bir zamanda Said Nursi'nin siyasetin dışında kalmasının mümkün olmadığını belirten Yaşar, onun için siyasi kanaat söylemenin suç sayıldığı ve

106 Tarihçe-i Hayatı, s. 553.
107 Yaşar, *age*, s. 164-165.
108 Yaşar, *age*, s. 319

netice vermediği "tek parti" zamanında "Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım" dediği halde, Said Nursi'nin, Üçüncü Said döneminde bilfiil siyasete girmediğini, ancak siyasetle uğraşanlara yol gösterme vazifesini de ihmal etmedini aktarmaktadır.[109]

DP'nin iktidara gelmesi, CHP'ye muhalif toplum kesitleri için çeyrek asırdan fazla devam eden tek parti devrinin zor ve sıkıcı günlerinin geride bırakılması anlamına geliyordu. Bu yüzden çok partili siyasi hayata geçilmesiyle, kısmen de olsa, hürriyetçi bir havayı Batılı anlamıyla teneffüs etme imkânı doğmuş oluyordu.[110] Bediüzzanian, böyle bir durumu değerlendirmek ve İslâm'ın serbestçe yaşanabilmesini sağlamak için derhal hürriyetçi siyasi alternatifin yanında yer almış ve onu açıkça savunmuştur. Hürriyetçi bir siyasi kadrodan, toplumdan zorla kaldırılan İslâmî şeairleri ihya etmesini ve eski hataların düzeltilmesini istemiştir. Devletin lâik olmasının, dinin ihmal edilmesi olarak görülmemesi gerektiğini belirtmiş ve bu sebeple dindarlara baskı yapılmamasını istemiştir. Bunun yanında dinî eğitim ve öğretime gençliğin ve toplumun fikrî ve manevî ihtiyacına binaen önem verilmesi yolunda talep ve tavsiyelerde bulunmuştur.[111] Ayrıca bu hürriyetçi hareketi desteklemeyi, soldan gelişecek komünizme ve anarşizme meydan vermemek ve tedbir almak için bilhassa zarurî görmüştür.[112]

109 Yaşar, *age*, s. 317.
110 Mürsel, *age*, s. 229.
111 *Emirdağ Lâhikası I-II*, s. 318.
112 Said Nursi'nin DP'ye olan tavsiye ve ikazlarıyla ilgili sözleri şöyledir: "Demokratlara büyük bir hakikati ihtar. Şimdi Kur'ân, İslâmiyet ve bu vatan zararına üç cereyan var: Birincisi: Komünist, dinsizlik cereyanı. Bu cereyan, yüzde otuz-kırk adama zarar verebilir. İkincisi: Eskiden beri müstemlekâtların, Türklerle alâkalarını kesmek için, Türkiye dâiresinde dinsizliği neşretmek için; ifsad komitesi namında bir komite. Bu da yüzde on-yirmi adamı bozabilir. Üçüncüsü: Garplılaşmak ve Hıristiyanlara benzemek ve bir nev'i Şurutluk mezhebini İslâmlar içinde yerleştirmeye çalışan ve dinde hissesi olmayan bir kısım siyasîler heyetidir. Bu cereyan yüzde, belki binde birisini, Kur'ân ve İslâmiyet aleyhine çevirebilir. Biz Kur'ân hizmetkârları ve Nurcular, evvelki iki cereyana karşı daima Kur'ân hakikatlarını muhafazaya çalışmışız. Mümkün olduğu kadar dünyaya ve siyasete bakmamaya mesleğimiz bizi mecbur ediyormuş. Şimdi mecburiyetle bakmaya lüzum oldu. Gördük ki, Demokratlar, evvelki iki mühtiş cereyana karşı bize (Nurculara) yardımcı hükmünde olabilirler. Hem onların dindar kısmı daima o iki dehşetli cereyana mesleklerince muarızdırlar. Yalnız dinde hissesi az olan bir kısım garplılaşmak ve garplılara tam benzemek mesleğini tâkip edenler ise, üçüncü cereyana bir yardım ediyorlar. Mâdem o cereyanın yüzde ancak birisini, belki binden birisini Şurut-

DP'nin 1950-1954 yıllarını kapsayan iktidarının ilk dört yılı, işsizlik sıkıntısının olmaması sebebiyle hızlı bir kalkınma ve küçük burjuvazinin ekonomik yönden geliştiği bir dönem olmuştur. Dolayısıyla bu dönemde DP, gerek din gerekse diğer alanlarda ciddi tavizler verecek bir duruma düşmemiştir. Ancak ne zaman ki özellikle ekonomik alanda uygulanan yanlış politikalar ve plansız yatırımlar sonucu işler tersine dönüp, oy deposu durumundaki geniş halk kitlelerinin ekonomik durumu bozulunca din ve dinî semboller can simidi durumuna gelmiştir. Bu açıdan 1954 seçimlerinde Demokrat Parti'nin din taraftarlarını yanına almak için seçim kampanyasında dinsel eğilimleri kullandığı bilinmektedir.[113]

Bu seçimlerde DP kendi iktidarları döneminde ezanın tekrar Arapça okunmaya başlamasını ve radyolarda dinî yayınları başlatmasını seçim kozu olarak kullanmıştır.

Bu dönemde dini, siyasi amaçlarla kullanan parti sadece DP değildir. Türbelerin tekrar ziyarete açılmasını ve din dersle-

> lar ve Hıristiyan gibi yapmaya çevirebilirler. Çünkü, İngiliz ikî yüz sene zarfında, tahakküm ettiği iki yüz milyon İslâmdan iki yüz adamı Şurutluğa çevirememiş ve çeviremez. Hem hiçbir tarihte bir İslâm, Hıristiyan olduğunu ve kanaatle başka bir dini İslâmiyete tercih etmiş olduğu işitilmediğinden, iktidar partisinde bulunan az bir kısım, dinin zararına siyaset nâmiyle üçüncü cereyana yardım etse de; mâdem o Demokrat Partisi, meslek itibariyle öteki iki cereyan-ı azîmenin durmasında ve defetmesinde mecburî vazifeleri olmasından, bu vatan ve İslâmiyete büyük bir fâidesi dokunabilir. Bu cihetten biz, Demokratları iktidar yerinde muhafaza etmeye Kur'ân menfaatına kendimizi mecbur biliyoruz. Onlardan hayır beklemek değil; belki dehşetli, baştaki iki cereyana siyasetlerince muarız oldukları için, onların az bir kısmı dine verdikleri zararı, vücudun parçalanmasına bedel, yalnız bir parmağı kesmek gibi pek cüz'î bir zararla pek küllî bir zarardan kurtulmamıza sebep oluyorlar bildiğimizden, o iktidar partisinin lehinde ehl-i dini yardıma dâvet ediyoruz. Ve dinde lâubali kısmını dahi cidden îkaz edip 'Aman, çabuk hakikat-ı İslâmiyeye yapışınız' ihtar ediyoruz ki, vatan ve millet ve onların hayatı ve saadeti, hakâik-ı Kur'âniyeye dayanmak ve bütün âlem-i İslâm'ı arkasında ihtiyat kuvveti yapmak ve uhuvvet-i İslâmiye ile dört yüz milyon kardeşi bulmak ve Amerika gibi, din lehinde ciddî çalışan muazzam bir devleti kendine hakîkî dost yapmak, îman ve İslâmiyetle olabilir. Biz bütün Nurcular ve Kur'ân hizmetkârları onlara hem haber veriyoruz, hem İslâmiyete hizmette muvaffakiyetlerine dua ediyoruz. Hem de rica ediyoruz ki; bu memleketin bir ehemmiyetli mahsûlü ve vatanda ve şimdi âlem-i İslâmda pek büyük fâidesi ve hizmeti bulunan Risale-i Nur'u, müsaderelerden kurtarıp neşrine hizmet etsinler. Bu vatandaki dindarları kendine taraftar etsinler. Ve selâmeti bulsunlar". (Bkz. *Emirdağ Lâhikası I-II*, s. 423-424; *Beyânat ve Tenvirler*, s. 250-253.)

113 Şerif Mardin, *Türkiye'de Toplum ve Siyaset*, Der.: Mümtaz'er Türköne-Tuncay Önder, İletişim Yay., İstanbul 1994, s. 70-71.

rinin okullarda yeniden okutulmaya başlanmasının kendi dönemlerinde olduğunun propagandasını yapan CHP de dini siyasi amaçlarla kullanma konusunda DP'den hiç de geri kalmamıştır. İnönü'nün 1950 seçimlerinden önce CHP'nin dinî güçleri siyasi amaçlarla istismar etmesinden rahatsız olduğunu dile getirdiği tarihî bir vakıadır.[114]

Böylece din, siyasi partilerin iktidara gelme rekabetinde en çekici oy araçlarından biri durumuna getirilmiştir. Ancak bu konuda DP'nin CHP karşısındaki üstünlüğü barizdir.

Özellikle Said Nursi önderliğindeki Nurcular DP'ye destek yönünde bayrağı diğer hiçbir dinî gruba kaptırmamışlardır. Bu meyanda Şerif Mardin, 1957 yılında Said Nursi'nin, takipçilerinden daha sonra kendi resmî biyografisinin editörlüğünü de üstlenecek olan Demokrat Parti adayı Dr. Tahsin Tola'yı desteklemelerini istediğine işaret etmiştir.[115] Said Nursi de 27 Ekim 1957'de yapılan genel seçimde oyunu DP'ye vermiştir.[116] Necmeddin Şahiner, Bayram Yüksel'in anlattıklarına dayanarak, 1957 seçimlerinin yapıldığı 27 Ekim günü Bediüzzaman Said Nursi'nin talebesi Zübeyir Gündüzalp'le beraber Isparta'daki ikametgâhına yakın Bey Camii'nde bizzat sandık başına giderek DP'ye oy verdiğini nakletmektedir.[117] Bu oy da onun hayattayken kullandığı son oy olmuştur.

Belirttiğimiz gibi Said Nursi Eskişehir, Kastamonu, Denizli ve Afyon'da hapsedilip mahkemelere çıkarıldığı zaman kendisine isnat edilen suçlamalar genelde; siyasi bir cemiyet kurmak, rejime aykırı fikirler neşretmek ve siyasi bir gaye peşinde olmak üzere üç madde üzerinde toplanıyordu. Bu bağlamda Sâfa Mürsel, Said Nursi'nin insanın nazarını mümkün olduğu kadar siyasetin dışına çekmeye çalıştığı halde, onun yine de siyasetçilikle itham edildiğini belirtmektedir. Mürsel'e göre bu ithamla Said Nursi'ye karşı bir hata yapılmıştır. Mürsel, bir insanın fiilî siyaset yap-

114 Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980*, Çev.: Ahmet Fethi, Hil Yay., İstanbul 1994, s. 441.

115 Mardin, *Türkiye'de Din ve Toplumsal Değişme Bediüzzaman Said Nursi Olayı*, s. 161. Şerif Mardin'in aktardığı bilgilere göre, 1952 yılında Tola, bir başka Isparta milletvekili olan Said Bilgiç'le birlikte, lâiklik karşıtı faaliyetlerinden dolayı kendi partisi tarafından sorguya çekilmişti. Bkz. *age*, s. 161.

116 Işık, *age*, s. 60.

117 Şahiner, *age*, s. 403.

masıyla, gerektiği zaman, bilerek ve şuurlu bir tercih yapmasının, siyasi bilgi, kanaat ve görüş sahibi olmasının birbirinden tamamen farklı şeyler olduğunu belirterek, bu hatanın kaynağını açıklamaktadır.[118]

Yine Mürsel, Bediüzzaman'ın ferdin siyasetle uğraşmasına mutlak surette karşı olmadığını, sadece dinî vazife ve mükellefiyetlerin cazip ve geçici siyasi imkânlar karşısında ihmal ve istismar edilmesi tehlikesine karşı olduğunu belirtmektedir. Mürsel'e göre, böyle bir hayat ve hizmet anlayışının ilk değer hükmünü iman esaslarının topluma mal edilmesi gayesinin oluşturmasından ve diğer sorunların ise teferruat olarak görülmesinden daha tabii bir durum olamaz. Bu yüzden Mürsel, Said Nursi'nin toplumsal ve siyasi mahiyetteki görüşlerinin bu gerçeğin ışığında ele alınması gerektiğini ifade etmektedir.[119]

1949'un bir Eylül sabahında Afyon hapsinden tahliye edilen[120] Said Nursi'nin hayatında başlayan Üçüncü Said döneminde Nurculuk görülmedik bir biçimde toplumun çeşitli kesimlerinde hızla yaygınlaşıp güç kazanmıştır.[121] Kazım Güleçyüz de bu dönemin başlangıcını Said Nursi'nin 1949 Eylülü'nde Afyon hapsinden tahliyesiyle başlatmakta ve bu tahliyenin demokrasinin 14 Mayıs zaferine, halkın yapacağı "beyaz ihtilâl"e sadece sekiz ay kala gerçekleştiğini belirtmektedir.[122] Afyon mahkemesinin yeniden başlayıp devam ettiği sırada 14 Mayıs 1950 seçimlerini açık farkla kazanan DP'liler yeni hükümeti kurunca genel af çıkardılar. Bu aftan Said Nursi de yararlanmış ve dosyası ortadan kaldırılmıştır. Ancak Risale-i Nur kitaplarının serbestçe basılıp satılması, 1956 yılında Afyon mahkemesinin kararından sonradır. Sekiz yıldır Afyon'da devam eden mahkeme 23 Mayıs 1956 günü neticelenmiştir. Risale-i Nur külliyatını tek tek inceleyen Diyanet İşleri Müşavere Kurulu da bu eserlerin imanî ve İslâmî eserler olduğunu, kanunî bir mahzur olmadığını ifade eden bir rapor düzenlemiştir.[123] Bütün bunlardan sonra Afyon

118 Mürsel, *age*, s. 230.
119 Mürsel, *age*, s. 232.
120 *Tarihçe-i Hayatı*, s. 525.
121 Işık, *age*, s. 48.
122 Güleçyüz, *Bu Bayrak İnmez*, s. 63.
123 Şahiner, *age*, s. 400-401.

Ağır Ceza Mahkemesi de 11 Eylül 1956'da Risale-i Nur eserlerinin tümü için beraat ve iade kararını açıklamıştır.[124]

Said Nursi Risale-i Nur kitaplarının serbestçe basılıp satılması kararına oldukça sevinmiştir. Bu sevincini de şöyle dile getirmiştir:

> Şimdi Allah'a şükrediyorum ki, siyasi partiler içinde bir parti, bir parça bunu hissetti ki, o eserlerin neşrine mani olmadı; hakaik-ı imaniyenin dünyada bir cenneti maneviyeyi ehl-i imana kazandırdığını ispat eden Risale-i Nur'a mümanaat (mani olmak) etmedi, neşrine müsaadekâr davrandı, naşirlerine de tazyikattan (baskılar, zorlamalar) vazgeçti.[125]

Said Nursi, DP iktidarı döneminde mahkemenin kendisi, Nurcular ve eserleri için aldığı kararlara karşı sevincini bu satırlarla ifade etmesine rağmen, bu durum uzun sürmemiştir. Kısa zaman içinde Said Nursi, Nurcular ve Risale-i Nurlar için takip ve gözlem altında tutulmalar yeniden başlamıştır.[126] Bu durumu, tek parti dönemindeki mevzuatın ve bu dönemdeki uygulamaların ruhundan henüz sıyrılamayan Türkiye'nin demokrasi kültürünü tam anlamıyla yerleştirememesi sebebiyle DP'nin de dinî canlanmaya sınırlı ve kontrollü bir çerçeve çizme anlayışına bağlamak mümkündür. Kurtuluş Kayalı da CHP'nin iktidardaki partiyi aynı zamanda başka gruplara, örneğin İslâmcılar'a özgürlük tanıdığı gerekçesiyle suçlamasına rağmen aslında DP'nin de İslâmcıların özgürlüklerine karşı olduğunu[127] aktararak bu gerçeğe katkıda bulunmuştur.

İhsan Işık da, DP'nin iktidara gelmesinin Said Nursi'nin ve Nurcuların çektikleri sıkıntıların tam manasıyla bittiği anlamına gelmediğine işaret etmiş, kısa bir süre sonra Bediüzzaman ve talebelerinin DP iktidarı boyunca mahkemeden mahkemeye tek-

124 *Tarihçe-i Hayatı*, s. 583-584; Işık, *age*, s. 48; Şahiner, *age*, s. 401. Karar şu şekildedir: "Diyanet İşleri Müşavere Kurulu'nun 25.5.1956 gün ve sayısız ehl-i vukuf raporuna istinaden Afyon Ağır Ceza Mahkemesince Bediüzzaman Said Nursi'nin kitap ve sair evraklarının kanunî mevzuata muhalif siyasi ve idarî hiçbir mahzuru görülmemiş olmakla, sözü geçen eserler 23.6.1956 gün, 957/278 esas ve 955/218 karar sayılı ve kaziye-i muhkeme haline gelen beraet kararıyla ve yine Isparta Sorgu Hâkimliğinin 11.9.1956 gün, 954/28 esas ve 1956/65 karar sayılı ve aynen kaziye-i muhkeme haline gelen men-i muhakeme kararıyla bilumum Nur Risaleleri sahiplerine iade edilmiştir."

125 *Tarihçe-i Hayatı*, s. 1091.

126 Işık, *age*, s. 60.

127 Kayalı, *age*, s. 64.

rar koşmak zorunda kalacaklarını, çektikleri eziyetlerin bitmeyeceğini belirtmiştir. İhsan Işık'a göre Adnan Menderes ve partisi resmî ideolojiye bağlılıkla kamuoyu desteğini kaybetmeme arasında dengeyi koruma gibi bir endişeye sahip olmakla tam anlamıyla ikiyüzlü bir politika sergilemeyi seçmiş oluyordu. Işık, bu durumdan DP'nin de ciddi bir İslâmî uyanış istemediği sonucunu çıkarmıştır.[128]

DP'nin iktidara gelişinin, beklenildiği gibi Nurculuk üzerindeki baskıların bitmesi anlamına gelmediği iddialarına destek veren Şaban Sitembölükbaşı da 1952 yılında Menderes hükümetinin hareketlenmekte olan bağımsız dinî tezahürlere karşı tavrını katılaştırdığı bir zamanda Said Nursi'nin, dördüncü defa İstanbul'da mahkemeye çıkarıldığı gerçeğinin altını çizmektedir.[129] Sitembölükbaşı'na göre, Nurcuların DP'ye desteği kesin olmakla birlikte, DP'nin bu gruba özel bir muamele yaptığı konusunda birçok şüpheler ileri sürülmektedir. Sitembölükbaşı, diğer İslâmcı gruplar gibi Nurcuların da özellikle 1952 yılının "Malatya olayı"ndan sonra hükümetin baskı ve kısıtlamalarına maruz kalmaya devam ettiklerini aktarmaktadır. Sitembölükbaşı'na göre bütün bunlara rağmen Nurcular, en tanınmışları Tahsin Tola ve Said Bilgiç gibi DP içindeki bazı Nurcu ve Nurculuk sempatizanı milletvekilleri vasıtasıyla hükümetten bazı tavizler koparmayı başarmışlardır.[130]

Yine İhsan Işık, Bediüzzaman'ın ve halk çoğunluğunun siyasal tercihlerini DP'den yana koymalarının sebebini, bu partiyi Müslümanların ilgi ve sevgisine tam lâyık, bu güveni verebilen bir kuruluş olarak gördüklerine dayandırmaktadır. Işık'a göre, Said Nursi ve Nurcuların DP'ye destek vermelerinin arka planında da, bir an önce CHP'nin otuz yıl süren tek parti rejimi sırasında Müslümanlara reva gördüğü zulümden kurtulmak ve bir daha o kâbuslu günlere dönmemek vardı.[131] Bediüzzaman'ın DP karşısındaki tutumunun şimdiye kadar yeterli bir tahlile tabi tutulmadığını belirten Işık'a göre, bu tutuma, tam bir destek ve benimseme, onaylama ve takdir etme değil; "ehven-i şer" olarak görü-

128 Işık, *age*, s. 56.
129 Sitembölükbaşı, *age*, s. 115.
130 Sitembölükbaşı, *age*, s. 125.
131 Işık, *age*, s. 49.

len bir partiye (CHP) o zamanki şartlar içinde tercih zorunluluğu ve bu partiyi yönlendirme gayretleri nazarıyla bakılmalıdır. Işık ayrıca, 1950'de iktidara gelen DP döneminde şahsı ve talebeleri üzerindeki baskıların tamamen ortadan kalkmasa da azalmasının Bediüzzaman'ın dolaylı olarak da olsa DP'yi desteklemeye yönelttiğini eklemektedir.[132] İhsan Işık, Bediüzzaman'ın gösterdiği bu hüsn-i niyetin karşılığında DP ve lideri Menderes'ten anlayış ve kolaylık yerine rahatsızlık ve haksızlık gördüğünün tarihî bir gerçek olduğunu belirtmektedir. Işık, buna örnek olarak DP'nin dost kalemlerinden Münevver Ayaşlı'nın bile bu haksızlığa isyan etmekten kendini alamadığı yazısını örnek göstermektedir.[133]

Işık'ın örnek gösterdiği yazı, Münevver Ayaşlı'nın, Said Nursi'nin vefatından dokuz yıl sonra kaleme aldığı ve onun 10 yıllık DP iktidarı boyunca da rahat yüzü görmediğini dile getirdiği yazıdır. Ayaşlı'nın yazısının bir bölümü şöyledir:

> Evet bu arada büyük bir hadise oldu. Demokrat Parti'nin güvendiği, bilhassa Adnan Menderes'in dayandığı ana direk kırılıverdi ve çadır yıkıldı. Büyük bir insan ve manevi bir lider olan, Bediüzzaman lâkabıyla anılan Said Nursi, 1960 tarihinde bu dünyadan ahirete intikal etti, Rahmetullahi aleyh. Said Nursi Hazretleri, Demokrat Parti'nin 10 senelik iktidarı sırasında bir gün dahi rahat etmiş bir kimse değildi. Demokrat Parti iktidarı, bu büyük zatı, her gün taciz etmiş, rahatsız etmiştir. Türkiye dâhilinde, her istediği yere gidip oturmak ve oradan kalkıp başka bir yere göç etmek gibi bütün Türk vatandaşlarının vatandaşlık hakkı olan bu hakkı bile elinden alınmıştır. Said Nursi Hazretleri, hükümetin istediği bir yerde oturmaya ve oradan kıpırdamamaya mahkûm edilmişti. Adnan Menderes-Said Nursi münasebetlerini yakından bilmiyoruz. Belki her zaman görüşüyorlar veya nadiren birbirlerini görüyorlar, belki de kuvvetli bir ihtimal ile birbirlerini hiç görmemişlerdi. Lâkin bildiğimiz bir şey varsa, Büyük Üstad, büyük bir feragatle ve kendi gördüğü çirkin muameleleri zerre kadar kaale almayarak, tam bir veliyullah gibi hiçbir zaman Adnan Menderes üzerinden manevi müzaheretini ve himmetini esirgememiş olmalıdır. Buna mukabil Menderes ne yaptı? Açıkça bir dostluk göstermekten korktuğu gibi, âdeta Bediüzzaman'ın manevi müzaheretinden kompleks duydu ve âdeta hicap duydu.[134]

132 Işık, *age*, s. 210.
133 Işık, *age*, s. 63.
134 *Sabah Gazetesi*, 3 Ekim 1969.

Münevver Ayaşlı'nın bu tespitlerinin bir benzerini yapan Şerif Mardin de DP'nin Nurcu harekete karşı tutumunda tedbirini büsbütün elden bırakmadığının altını çizmektedir. Mardin, Nurcuların bir gövde gösterisi yapmak amacıyla yaşamının son yıllarına tekabül eden 1959 yılında Said Nursi'yi Ankara'ya davet ettiklerinde DP'nin Bediüzzaman'ın başkente girmesine izin vermemesini, daha sonra da kendisinin bulunduğu yerden ayrılmasının yasaklanmasını bu iddiasına örnek olarak göstermektedir. Mardin ayrıca, Said Nursi'ye dolaşma imkânının tekrar tanınacağını ama Bediüzzaman'ın kısa bir süre sonra hayata veda edeceğini, cenaze töreninin de büyük bir olay haline gelmemesi için yetkililerin takındıkları tavrı, ölümünden sonra bile, Said Nursi imajının yarattığı siyasi yankıların bilincinde olduklarını göstermesi açısından önemli bulmaktadır.[135]

Buraya kadar Said Nursi'nin siyasetle ilişkisi hakkında aktardığımız bütün bu bilgilerden, onun hiçbir zaman tamamen siyasetten koptuğunu söylemenin doğru olmadığı sonucu çıkarmaktayız. Bu yüzden Said Nursi'nin siyasetle ilgisini aktif ve pasif dönem olarak ikiye ayırabiliriz. "Eski Said" ve "Üçüncü Said" dönemlerinde siyasetle aktif olarak ilgilendiğini zaten kendisi söylemektedir. "Yeni Said" veya "İkinci Said" dönemi ise onun siyaseten pasif olduğu, geri çekilme stratejisi takip ettiği dönemdir. Çünkü "Yeni Said" veya "İkinci Said" döneminde artık yalnız değildir. Korumakla yükümlü olduğu bir hareketi ve talebeleri bulunmaktadır. Bu açıdan onun "Yeni Said" dönemindeki tutumunu belirtmek üzere sloganlaştırılan "Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım" sözü gerçekten realiteyi mi yansıtmaktadır? yoksa içinde bulunulan durumdan kendisini ve talebelerini en az zararla çıkarmak için hedef değiştirmeye yönelik akıllı ve zeki biri tarafından söylenmiş bir söz olarak mı değerlendirilmelidir? soruları akla gelmektedir.

Çocukluğundan itibaren ders aldığı hocaların, zamanla onunla cedelleşmek zorunda kalanların ve onun hakkında araştırma yapanların, Said Nursi'nin çok akıllı ve çok zeki olduğunu teslim ettikleri göz önüne alındığında, ikinci şık daha mantıklı gelmektedir.

135 Mardin, *age*, s. 254.

Stratejik geri çekilme/pasif siyasi döneminde yetkili devlet adamlarına görüşlerini ve tavsiyelerini içeren mektuplar[136] göndermekten kaçınmaması, onun siyasetten ayrılmadığının göstergelerinden biridir.

Bir başka gösterge de ironik bir şekilde kendi isteği dışında olsa bile tek parti döneminde aleyhinde açılan davalarla bir şekilde sistemle hemhal edilmesidir. Said Nursi, ogünün şartlarına göre kendini savunurken güttüğü stratejik geri çekilme/pasif siyasetin sonucu olarak, siyasetle ilgilenmediğini, talebelerine de tavsiye etmediğini ve iman davası peşinde olduğunu söylemiştir. Pasifize olarak takındığı bu halin arka planında, bütün muhaliflerin susturulduğu bir dönemde -kendisinin de ifadelendirdiği gibi- davasını ve talebelerini tek parti döneminin icraatlarına karşı mümkün mertebe fazla yara almadan çıkarma tavrının bulunduğunu düşünmek, kanaatimize göre daha akıllıcadır.

Ayrıca yukarıda aktardığımız gibi Şerif Mardin'in, İslâmî hakikatlerin öğreticisi olarak onun ikinci kariyerinin, uzun vadeli siyasi amaç diye adlandırılabilecek bir nitelik taşıdığını ifade etmesi ve Said Nursi'nin "En büyük hileyi hilesizlikte gören" şeklindeki sözünün siyasetten kaçmaktan öte siyasi bir tutum olarak de-

136 Bu mektup örneklerinden biri Said Nursi'nin Emirdağ'da zorunlu oturmaya devam ederken eski İçişleri Bakanı, sonra CHP Genel Sekreteri olan Hilmi Uran'a yazdığı mektuptur. Bu mektubun tam metni için Beyânat ve Tenvirler'in 191-195. sayfalarıyla Emirdağ Lâhikası'nın 190-192. sayfalarına bakılabilir. İhsan Işık, Said Nursi'nin bu mektubu aslında Hilmi Uran'a bakanlığı döneminde yazdığını ancak yirmi yıl boyunca göndermediği bilgisini aktarmaktadır. Bediüzzaman'ın bu mektubunu, hapis ve sürgün yıllarının sürüp gittiği çeyrek yüzyıl boyunca Cumhuriyet hükümetlerinden kulak vermelerini beklediği uyarılarının bir özeti olduğunu belirten İhsan Işık, mektupta belirtilen hususları şu şekilde sıralamaktadır;

1- Türk Milleti ancak Kur'an'a ve iman hakikatlerine dayanırsa sefih batı medeniyetinin zararlı etkileri ile kuzeyden çıkan "ejderhanın" (komünist Rusya'nın) istilaşma engel olabilir.

2- İslâm dünyasının sevgisini kazanmaya, birliğini sağlamaya çalışılmalıdır... Üç dört kişinin uygarlık adına mukaddes değerleri çiğnemelerinin makbul görülerek, milyonlarca şehid veren bir milletin kusurlu bulunması yanlıştır.

3- Müslüman milletleri birlik ve düzen içinde ayakta durduran biricik dayanak dindir. Din terk edildiği takdirde anarşist olur, hiçbir kural tanımazlar; baskı yönetiminin egemenliği, rüşvetin yaygınlaşması kaçınılmaz olur.

4- Millet ve vatana hiçbir zararı olmayan Risale-i Nur, zararlı akımlara karşı Zülkarneyn Seddi gibi bir Kur'an seddidir, binlerce gencin kurtuluş vesilesidir. (Bkz. Işık, *age*, s. 43-44.)

ğerlendiren İhsan Işık'ın tespitleri ile Said Nursi'nin, "dar anlamda" siyasetten uzak durmayı tercih etmiş olmakla birlikte "geniş anlamda" siyasetin tam merkezinde yer aldığının[137] dillendirilmesi bizim kanaatlerimizi desteklemektedir.

Yine Muhammed Bozdağ'ın da her türlü muhalefetin dondurulmaya çalışıldığı Halk Partisi iktidarı dönemi de dâhil olmak üzere, tarihte büsbütün siyasetin dışında kalmış bir Said Nursi gösterilemeyeceği[138] tespitinde bulunması bizim görüşümüzle paraleldir. Bozdağ'a göre Risale-i Nur'da siyaset kavramıyla ilişkili olarak söylenenlere parça parça bakıldığında karşımıza farklı modellerden oluşmuş bir tablo çıkmaktadır. Bir taraftan siyasetten katiyetle kaçan, bir diğer taraftan tam olarak siyasetin içerisinde yer alan, bir diğer taraftan da iki uç çizgi arasında ılımlı bir seyir takip eden bir Bediüzzaman görebiliriz.[139]

Yine Bozdağ, bazılarının zannettiği gibi Said Nursi'nin siyasetten uzak kalması şöyle dursun, siyaseti fıtrat kanunlarının gerektirdiği etkinlikte kullanmayı becerdiğinden, yönetim tablosundaki değişime paralel olarak eylem türlerinde değişim gösterdiğinden bahsetmektedir.[140]

Bediüzzaman siyasetten içtinab etmiş midir? sorusunu soran Bozdağ'a göre, bu tezi savunanlar Nursi'nin "Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım" şeklindeki ifadesini delil olarak getirmektedirler. Bozdağ, Said Nursi'nin bu sözü ilk söylediği dönemde "İttihat ve Terakki" ve "İttihat-ı Muhammedî" ile doğrudan veya dolaylı ilişki içerisinde olduğuna, onlara yön vermeye ve hatalı yönelimlerini engellemeye çalıştığına dikkatleri çekmektedir. Bozdağ ayrıca, siyasetin tamamen dışında olduğu söylenen Cumhuriyetin ilk döneminde -CHP iktidarı dönemi- siyasi unsurlarla organik anlamda ilişkisini koparmış olsa bile idarecilere/bazı bakanlara mektuplarında veya risalelerinde politikalar teklif ettiğini, yanlış ve doğru icraatlarını ortaya koyduğunu belirtmektedir. Bozdağ'a göre, Said Nursi'nin 1950 sonrasındaki demokratları desteklediği dönemde siyasetle doğrudan olmasa

137 Sifil, *age*, s. 360.
138 Bozdağ, agm, s. 46.
139 Bozdağ, agm, s. 43-44.
140 Bozdağ, agm, s. 45.

bile ilişkisi daha yoğun olmuştur. Bozdağ bu duruma örnek olarak, talebelerinin DP teşkilatında görev almalarını olumlu karşılamasını, parti yöneticileriyle daha yakın bir ilişki içerisine girmesini göstermektedir. Dolayısıyla Bozdağ'a göre, "Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım" demeye devam ettiği dönem de dahil olmak üzere Bediüzzaman'ın farklılık gösteren hayatının üç evresinde doğrudan/dolaylı, aktif/pasif, yoğun/seyrek görüntüler taşır tarzda ama mutlaka devamlı siyasetle ilişkili olduğunu görmek mümkündür.[141]

Nitekim Said Nursi'nin hayatı boyunca siyaset karşısında takındığı bu tavırlar kendisine "yüksek siyaset" yapma geleneğinin iyi bir uygulayıcısı payesinin verilmesine sebep olmuştur. Bu gelenek Said Nursi'den sonra lider seçilen Zübeyir Gündüzalp tarafından da sürdürülmüştür.[142]

141 Bozdağ, agm, s. 45.
142 Kaygusuz, *age*, s. 441.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BÖLÜNME, PARÇALANMA VE KOPMALAR

I. BÖLÜNMELERİN ANAHTAR KAVRAMI: SİYASET

Çok geniş bir tabana yayılan Nur Cemaati'nde, Said Nursi'den sonra bazı huzursuzlukların meydana gelmesi, şiddetli tartışmaların yaşanması, belirli bir ekonomik güce hükmeden cemaat içinde rant kavgalarının olması, liderlik iddiasında bulunanların çıkması ve bütün bu olumsuzluklar sonrasında parçalanmaya doğru gidilmesi, liderini kaybeden her cemaatte yaşanabilecek normal bir durum olarak değerlendirilebilir.

Thierry Zarcone'nun da tespit ettiği gibi, Said Nursi'den sonra, Nurcuları bölen sebeplerin başında karizmatik rehber yokluğunun geldiği bir gerçektir.[1] Ancak söylemde bölünme, parçalanma veya kopma olarak ifade edilebilecek bu durumun arka planında, liderlik peşinde olanlarla beraber siyaset kavramının anahtar rol oynaması, bölünmelerde siyaseten içine düşülen fikir ayrılıklarının ana sebeplerin başını çekmesi, liderden devralınan mirasa ne kadar sahip çıkıldığının bir göstergesi olarak karşımızda durmaktadır.

İslâm Peygamberi'nin vefatından sonra beliren ilk ihtilâfın bir iman veya itikat ihtilâfı olmadığı, aksine siyasi bir ihtilâf olduğu[2] bilgisini veren Taha Akyol'un bu tespitinden hareketle Nurcular arasında meydana gelen bölünmelerin en başta gelen sebeplerinden birinin siyasi fikir ayrılıklarından kaynaklandığına şaşmamak gerekmektedir.

Bilindiği gibi Hz. Peygamber'den sonra yapılan meşveret usulü toplantılar ve seçimlerle yeni idareciler belirlenmiştir. Genelde meşveret usulüyle idare edildiği kabul edilen cemaatlerle tarikatlar arasında bu açıdan bir fark bulunmaktadır. Yani göstermelik de olsa, daha demokratik bir yapı arzeden dinî cemaatlerde lider-

1 Zarcone, agın, s. 101.
2 Taha Akyol, *Hariciler ve Hizbullah*, Doğan Kitap, İstanbul 2000, s. 25.

den sonra onun yerine geçecek kişi meşveret usulüyle belirlenmektedir. Tarikatlarda ise durum bundan farklıdır. Tarikat lideri hayattayken yerine geçecek kişiyi işaret eder. Bu yüzden tarikat içerisinde kavga yaşanmaz. Aslında cemaatlerdeki meşveret usulü geleneksel bir yapı arzetmektedir. Referanslar hep İslâm Peygamberi'nin bu konudaki hassasiyetine ve davranış tarzına vurgu için yapılmaktadır. Ancak dört halife döneminde yaşanan sıkıntılar da baz alındığında, aslında meşveret usulünün dinî cemaatlerde de yaşanan sıkıntıları tam anlamıyla ortadan kaldırmadığı aşikârdır. Meşveret usulüyle yönetildiğini iddia eden cemaatlerde yaşanan sıkıntılara bakıldığında bunun bir nevi göstermelik olduğunu söylemek mümkündür.

Benzer durum Nur Cemaati için de geçerlidir. Said Nursi'den sonra yapılan meşveret usulüyle Zübeyir Gündüzalp lider seçilmiştir. Ancak liderlik beklentisi içinde olanların bir kırgınlık, küskünlük içine düştükleri de bilinmektedir. Zamanla patlak veren olaylar ve ayrılmalar bunun bir göstergesidir. Cemaatten ayrılanların siyasi tercihlerinin, kalanlarınkinden farklı olması belirttiğimiz gibi arka plândaki asıl sebebin dışa vurumudur.

Said Nursi'nin yaşadığı günlerde, Nur Risaleleri okunan bazı evlerin kapılarında "Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım" yazısının asılı olduğunu belirten Ahmet Güner, Said Nursi'nin taraftarlarına, nasıl tarikatla değil hakikatle meşgul olunmasını telkin ettiyse, siyasetten de "şeytandan kaçar gibi kaçılması gerektiğini" öğrettiğini aktarmaktadır. Fakat Güner aynı zamanda böylesine güç ve birikimi olan, adliyenin de üst üste verdiği beraat kararları ile eski sürgün ve eziyet günlerini geride bırakan topluluk içinde, her şeye rağmen siyasetle önce dolaylı, sonra doğrudan ilişki kurmak isteyenlerin elbette olacağının da altını çizmekteydi.[3]

Yeni Asya lideri Mehmet Kutlular da geride kalan uzun yıllar zarfında Yeni Asya'nın çeşitli iç ve dış sebeplerle zaman zaman ciddi sıkıntı ve darboğazlar yaşadığını doğrularken, bunun sebeplerini kişilere, özellikle de kendi şahsına indirgemenin, gerçekçilikten uzak ve çok sığ bir değerlendirme olduğunu belirtmektedir. Kutlular, beraber yola çıktıkları insanların bir kısmıy-

3 Güner, *age*, s. 157-158.

la zaman içinde bilhassa siyasi konularda fikir ayrılığına düştüklerinin bir vakıa olduğunu doğrularken, bu tür ayrılıkların her sosyal grubun ve müessesenin içinde görülebileceğini belirterek kendine göre bir çıkış yolu aramaktadır. Yeni Asya camiası içinde yaşanan sıkıntılarda en çok etkili olan faktörün, içerdeki ihtilâfların harici eller tarafından körüklenmesi ve belli maksatlar istikametinde yönlendirilmesi olduğuna dikkatleri çeken Kutlular'a göre, yaşanan kişisel anlaşmazlıklar camiayı bölmek için kullanılmış, hedefe ulaşıldıktan sonra da Yeni Asya'yı yıpratmak ve çökertmek için yoğun karalama kampanyaları yürütülmüştür.

Kutlular, Yeni Asya Cemaati'ni, kuvvetli bir fikir akımı, dinamiği iman hareketi olan bir cemaat, her türlü düşünce, fıtrat ve mizaçta insanın oluşturduğu bir topluluk olarak tanımlamaktadır. Kutlular böylesine büyük bir toplulukta sıkıntıların olmasını doğal karşılarken, bunu iki sebebe bağlamaktadır. Kutlular'a göre sıkıntıların birinci kaynağı devlettir. Devletin görevinin, devlete sıkıntı ve tehlike çıkartacak grupları tesirsiz hale getirmek olduğunu ifade eden Kutlular, bunun için devletin bu grupların içine fitne sokarak, onları bölme ve parçalama amacı güttüğünü belirtmektedir. Kutlular'a göre bunun işleyiş tarzı, kişilerin ahmaklığını, birbirlerine karşı sürtüşmelerini, korku damarını kullanmaya dayalı olarak gelişmekte; kimisinin önüne de imkânlar serilerek işler yürütülmektedir. Çünkü devlet her yere rahat olarak girebilmekte, bütün bunlar tespit edilerek işletilebilmektedir. Devletin bu yöndeki hareket tarzını kendi içlerinde çokça yaşadıklarının altını çizen Kutlular'a göre ikinci sebep, iç bünyedeki muhalefet alışkanlığıdır. Bünye içindeki bir takım insanların kendi karakterleri gereği karşı görüşe muhalefet ettiklerini aktaran Kutlular, bu kişilerin lider özelliği taşıdıklarını ve aslında bunların bu yönlerini kontrol altında tutmalarının cemaatin birliği için çok önemli olduğuna dikkatleri çekmektedir.[4] Kutlular'ın bu sözlerinin satır aralarında, kendi içlerindeki devlet kaynaklı sıkıntıları deşifre etme bir kenara bırakıldığında, aslında kaynağı ne olursa olsun grup içi muhalefete bakış tarzı ve muhalefete tahammül edememe görülmektedir. Bu tahammülsüzlüğün de bir getirisi olarak, kaynağı ister siyasi anlaşmazlıklar, ister liderlik

4 Bkz. Kutlular, *age*, s. 244.

arayışları, isterse de ekonomik ranta dayalı olsun grup içi tartışmalar beraberinde bölünmeleri getirmiştir.

Mehmet Kutlular Yeni Asya Cemaati'ndeki bölünmeleri genelde cemaatin önde gelen agabeylerin tavırlarına bağlamaktadır. Zübeyir Gündüzalp döneminde böyle durumların yaşanmadığına dikkatleri çeken Kutlular, bunda Gündüzalp'in olayların üzerine gidişinin ve bu konulardaki tavrının, ayrıca ağabeyleri ikna etmedeki gücünün etkisine bağlamaktadır.

Zübeyir Gündüzalp'ten sonra yaşanan ayrılıkları bütüncül bir yaklaşım açısıyla değerlendiren Kutlular'a göre, eğer cemaatin önde gelen ağabeyleri meşveretlerde alınan kararlar gereği meselelerin üzerine ciddiyetle gitselerdi, ne siyasi konularda, ne Sakarya meselesinde, ne Fethullah Gülen olayında ve ne de Mehmet Kırkıncı olayında yaşananlar olmazdı. Kutlular'a göre, cemaatin olaylara müşterek olarak tavır koyması ve tek sesle karşı çıkması halinde, böyle şeylerin gelişmesi ve kuvvetlenmesi mümkün olamayacaktı.[5]

Şimdi Yeni Asya Grubu'nda yaşanan ve bu grubun ciddi anlamda güç kaybetmesine neden olan belli başlı bölünmeleri, bu bölünmelerin ana sebeplerinin neler olduğunu ve bölünmeler sırasında perde arkasında yaşanan tartışmaları ele alabiliriz.

II. PARTİ KURMA ÇALIŞMALARI VE KOPMALAR

Yukarıda Said Nursi'nin vefatından sonra cemaatin içinde bulunduğu durumu görüşmek üzere toplanan kanaat önderlerinin tartıştıkları konulardan birinin "siyasi bir teşkilat" kurulması yönünde olduğunu belirtmiştik. Siyasi bir teşkilat kurulmasını tartışmak isteyen kanaat önderlerinin olması, aslında açıklamaya çalıştığımız ve Kutlular'ın da itiraf ettiği gibi Nur Cemaati'ndeki kopmaların ve ayrılıkların temel sebeplerinden birinin daha o zaman deşifre edilmesi olarak nitelendirilebilir.

Türkiye'nin çok partili hayata geçmesiyle Nurcular Said Nursi'nin tavsiyesiyle DP'ye oy vermişlerdir. Ancak 27 Mayıs İhtilâli'nden sonra DP'nin kapatılmasıyla oluşan ortamda

5 Bkz. Kutlular, *age*, s. 249.

Nurcular bir kafa karışıklığına düşmüşlerdir. Bu yüzden desteklenecek parti konusunda farklı fikirler ortaya atılmış, cemaat içi tartışmalar yaşanmıştır. Bu dönemdeki lider Zübeyir Gündüzalp, DP'nin devamı saydıkları AP'yi Nurculara adres olarak göstermiştir. Bir kısmı muhalefet etse de Nurcuların büyük bölümü bu tavsiyeye uyarak AP'ye oy vermişlerdir.

Nurcuların ve diğer dinî çevrelerin çoğunluğunun DP'den sonra AP'ye oy vermelerinin temelinde iki argüman ön plâna çıkmaktadır. Bunlardan biri, gerek tek parti döneminde yürütülen politikalarla halkın İslâmî gelenek ve yaşayıştan önemli ölçüde uzaklaştırılmasının ve gerekse de kendi temsiliyetlerini gördükleri DP'nin 27 Mayıs İhtilâli'yle bertaraf edilmesinin etkisidir. Diğeri de DP'nin 27 Mayısla birlikte kapatılmasının dinî çevrelerde yarattığı, lâikliğe karşı dinî hassasiyetleri ön plâna çıkaran siyasi bir örgütlenmeye izin verilmeyeceği endişesidir.

Nurcuların DP'den sonra AP'ye olan destekleri, Türkiye'de siyasal İslâm'ın örgütlenmesi/partileşmesi anlamında Erbakan'ın MNP'si kurulana kadar sıkıntısız bir şekilde devam etmiştir. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e sirayet eden siyasi İslâmcılık, Cumhuriyet'in kurulmasından 1945'lere kadar resmî ideolojinin takip ettiği yasal düzenlemelerin de imkân vermemesi sebebiyle sessizliğini koruyarak varlığını sürdürmüştür. Bu dönemde esas olarak yeraltında örgütlenen siyasal İslâmcılık, çok partili hayatla yeniden ivme kazanmaya ve kurumsallaşma/partileşme çalışmalarına yönelmiştir. Ancak bu dönemde kurulan bazı küçük partilerin açık bir İslâmî kimliğe sahip oldukları da söylenemez. Mukafazakâr olarak tanımlanması daha doğru kabul edilebilecek bu partilerin kurucularının da siyasal İslâmcılığın ilk öncülerinin düşüncelerinden çok haberdar olmadıkları ve İslâmcı düşüncenin kaynağından sağlıklı bir şekilde beslenmediklerini de bilinmektedir. Dolayısıyla siyasal İslâm hareketi, Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki yasal zorlukların getirdiği kırılmaların etkisiyle çok partili hayatın başlangıcında kendisini büyük bir siyasi parti olarak örgütlemek yerine, çeşitli sebeplerle siyasal yelpazenin sağında yer almayı tercih etmiş ve ona eklemlenmiştir. Bu yüzden MNP kurulana kadar DP ve AP örneklerinde görüldüğü gibi İslâmcı ideoloji içinde yer alan dinî gruplar ve tarikatlar, arala-

rındaki görüş farklılıklarına rağmen sağ partileri destekleme konusunda sıkıntı yaşamamışlardır. Özellikle Nurcular bunun en bariz örneğini teşkil etmektedir.

Ancak Mehmet Kutlular, sağ partileri destekleyen ve kendini sağ kesim olarak tanımlayan bu dinî grup ve tarikatlara mensup dindar kesimde bir kimlik krizi yaşandığını belirtmektedir. Ona göre sağ cepheyi destekleyen dindar kitlenin en büyük meselesi kimlik meselesidir. Çünkü devlet kendi eliyle şahsiyetini, kimliğini tahrip edip, ona ikinci sınıf vatandaş, âdeta potansiyel bir suçlu olarak baktığı için sağ kesimi temsil eden dindarlar bir ürkeklik, bir aşağılık duygusu içine girmektedirler. Kutlular'a göre bu yüzden kanun dışı kabul edilme korkusuyla dindar Müslüman kimliğini Nurculardan başka rahatlıkla açıklama cesaretini gösteren başka grup olmamıştır.[6]

Sağ partileri destekleyen ve kendini sağ kesim olarak tanımlayan dinî grup ve tarikatlar üzerinde duran Gencay Şaylan da İslâmcı siyasi hareket ya da grupların öncelikle CHP lâikliğini, daha sonra da yükselen sol hareketi etkisiz bırakmak için sağcı partileri destekleme ya da destekleme zorunda kaldıklarını söylemektedir. Başka bir ifadeyle, Türkiye'nin kendine özgü şartlarıyla oluşan siyasi gelişme çizgisi içinde İslâmcı hareket, kendi programını bağımsız olarak ortaya koymak yerine, özellikle antilâik ve anti-sol bir çizgi izlemek zorunda kalmıştır. Şaylan'a göre bu durum, İslâmcı hareketin, kalın çizgilerle ana siyasal karekteristiğini oluşturmuştur.[7]

Said Nursi'den sonra başta siyaset olmak üzere, liderlik vb. çeşitli konularda anlaşmazlığa düşen Nur Cemaati'nde, Said Nursi henüz hayattayken ona muhalefet eden Hüsrev Altınbaşak önderliğindeki "Yazıcılar Grubu"nun cemaatten ayrılan ilk grup olduğunu daha önce işlemiştik. Zübeyir Gündüzalp'in de lider seçildikten sonra Hüsrev Altınbaşak'ı yolundan çevirmeye çalıştığını ancak başaramadığını belirtmiştik. Hüsrev Altınbaşak'la başlayan Nurcular içindeki muhalefet gün geçtikçe yavaş yavaş kendini hissettirmeye başlamıştır. Nitekim 1961 seçimlerinde Nurcuların blok halinde Ragıp Gümüşpala'nın liderliğinde AP'ye

6 Kutlular, *age*, s. 236.
7 Şaylan, *age*, s. 173.

oy vermedikleri bilinmektedir. Çünkü Nurcular içinde filizlenmeye başlayan muhalefet tabanı DP misyonunun devamı olduğunu iddia ederek kurulan başka partilere yönelmiştir. Nurcuların çoğunun desteğini almasına rağmen AP 1961 seçimlerinde ancak ikinci parti olabilmiştir.

Nurcular AP'nin 1965 seçimlerinde tek başına iktidara gelmesiyle ve Demirel'in başbakan olmasıyla emellerine ulaşmışlardır. Ancak Odalar Birliği seçimlerinde yaşanan tartışmalar ve Necmettin Erbakan'ın Odalar Birliği Başkanı seçilmesinden sonra yaşanan olaylar sebebiyle Erbakan isminin dinî kesimlerde tanınır hale gelmesi ve akabinde Erbakan'ın parti kurma çalışmalarına başlaması Nurcuları rahatsız etmiştir. Büyük sanayi kesimlerinin istememesine rağmen küçük sanayicilerin desteğiyle 1968'de Odalar Birliği Başkanı seçilen Erbakan'ın tavırları İstanbul ve İzmir Ticaret Odalarında tepkiler yaratmıştır.

Odalar Birliği içindeki bu kavga sebebiyle Demirel ile çatışan ve Demirel'in isteğiyle Odalar Birliği'nden polis zoruyla uzaklaştırılan Necmettin Erbakan, bir anda dinî çevrelerin dikkatini çekmiştir. Erbakan, Odalar Birliği olayından sonra "inançlı bir profesör" olarak dindar çevrelerde popüler olmuş, ardından bunu kullanarak siyasi bir harekete girişmiştir. Nurcular, işte bu gelişmelerden sonra Erbakan'ın parti kurma girişiminden rahatsız olmuşlardı. Çünkü onlara göre, inançlı insanların siyaset yapması kötü sonuçlar doğurabilirdi. Zaten Said Nursi de talebelerine siyasetle ilgilenmemelerini, iman hizmeti için çalışmalarını ve din adına yapılacak siyasetin de karşısında yer almalarını tavsiye etmişti.[8]

Nurcuların Erbakan'ın parti kurma çalışmalarından rahatsız olması boşuna değildi. Çünkü Yazıcılar Grubu'nun ardından Ahmet Tevfik Paksu, Hüsamettin Akmumcu, Sudi Reşat Saruhan, Gündüz Sevilgen gibi isimlerin başını çektiği bir başka grup, Yeni Asyacılar'ın "demokrat misyon" diye adlandırıp sonuna kadar destekledikleri Adalet Partisi'ne alternatif olarak çoğunluğunu Nakşi aydınların oluşturduğu Milli Nizam Partisi'nde yer almıştır.[9]

8 Bengisu, agm, s. 12.
9 Çakır, *age*, s. 96; Ongun, agm, s.64.

Bu isimlerden bazıları MNP'nin Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmasından sonra, geri kalanlar ise Milli Selamet Partisi'nin CHP ile koalisyona gitmesiyle başlayan ve genel af kanunu ile doruğa çıkan çelişkilerin ardından Erbakan ve partisini terk etmişlerdir.[10] Dolayısıyla MNP ile başlayan süreçte Nur Cemaati'ndeki siyasi anlaşmazlıkların daha da arttığı görülmektedir.

MNP hareketinin başladığı yıllarda AP'de senatör ve milletvekili olan Hacı Tevfik Paksu ve Hüsamettin Akmumcu gibi önde gelen bazı Nurcular MNP'ye katılma taleplerini lider Zübeyir Gündüzalp'e iletmişlerdir. Gündüzalp onları: "Kardeşim, ben sizleri Ankara'da, mebus dershanesinde hizmetlerle alâkadar biliyordum. Siz parti kurma işiyle mi meşguldünüz?" diyerek azarlamıştır.[11]

Hacı Tevfik Paksu ve arkadaşlarının parti kurma kararı ile ilgili bilgi aktaran Kutlular, 1969 seçimlerinin hemen öncesinde parti kurma fikrinin iyice netleştiğini belirtmektedir. Kutlular'ın verdiği bilgilere göre bu fikri alanlar, siyasi partiler kanununun Türkiye genelinde teşkilatlanılması yönündeki hükmünü yetiştiremeyeceklerini anlayınca, çeşitli bölgelerden AP'den milletvekili seçildikten sonra istifa ederek yeni bir parti kurmada uzlaşmışlardır. 1962'de 7 yıllığına senatör seçilen ve bu görevi 1969'da bitecek olan Hacı Tevfik'in Kahramanmaraş'tan, Erbakan dâhil diğer ileri gelenlerin de AP adayı olmak için bir gayrete girdiklerini ifade eden Kutlular, Demirel'in bunların amaçlarını tespit etmesiyle hepsinin adaylığını veto ettiğini aktarmaktadır.[12]

Kurtuluş Kayalı, Erbakan'ın AP listesinden Konya'dan aday olma isteğinin reddedilmesini, partinin dinî bakımdan şaibe al-

10 Çakır, *age*, s. 96.

11 Kaygusuz, *age*, s. 367.

12. Bkz. Kaygusuz, *age*, s. 444-445. Mehmet Kutlular, Ankara'da mecliste bulunan milletvekillerini "Risale-i Nur'a kazandırma" en azından "dost yapma" arzusuyla bir ev tuttuklarını ve ailesini Ankara'ya getirmeyen Hacı Tevfik Paksu'nun bu evde kaldığı bilgisini aktarmaktadır. "Parlamenterler Dershanesi" adını taktıkları bu eve gelen giden milletvekilleriyle sohbetler edildiğini belirten Kutlular, 1969 seçimlerine yaklaşıldığında bazı sıkıntıların çıkmaya başladığını söylemektedir. Özellikle hapisten yeni çıkan Celâl Bayar'ın siyasi haklarını geri kazanmak için yeni parti kurulması yönündeki teşvikleri sebebiyle bu işlerin hız kazandığını ifade eden Kutlular, gelişmelerden haberdar olan Demirel'in olaya karışanların adaylıklarını veto ettiğini belirtmektedir. (Bkz. Kutlular, *age*, s. 132-135.)

tına girmekten korktuğunun bir göstergesi olarak değerlendirmektedir. Bu somut olayla AP içinde dinî bir muhalefetten korkulsa bile parti içinde karşıt eğilimlerin barmdırılmak istenmediğinin bir göstergesi olarak dile getiren Kayalı'ya göre bu, ister partinin dinî gruplarca her şart altında destekleneceği inancından kaynaklansın, ister partinin dinî grupları parti dışına atma amacının sonucu olsun, AP'yi daha lâik bir konuma getirmiştir.[13]

Tevfik Paksu, Hüsamettin Akmumcu gibi Nurcu milletvekillerinin yeni bir partinin kurulması ve Erbakan'ın da partinin başına getirilmesi çabaları üzerine Nur Cemaati'nin yeni lideri Zübeyir Gündüzalp, "ağabeyleri" ve bu işe girişen Tevfik Paksu gibi isimleri acilen toplantıya çağırmıştır. Tevfik Paksu, Ahmet Gedemenlioğlu, Mehmet Gürbüz, Mustafa Romancıoğlu'nun katıldığı toplantıda ilk sözü alan Paksu, Erbakan'ı övmüş ve onun liderliğinde bir parti kurulması gerektiğini söylemiştir. Bunun üzerine ağabeylerden Mehmet Fırıncı, "Bediüzzaman böyle bir hadiseye izin vermiyor" diyerek, Said Nursi'nin, Risale-i Nur'un ve Nurcuların bu hususdaki bakışını açıklar. Mustafa Sungur da aynı görüşü paylaşır. Çünkü AP varken yeni bir parti kurulmasına karşıydılar. Tevfik Paksu ve Hüsamettin Akmumcu ise mutlaka yeni bir parti kurulması kararındaydılar. Partileşme konusunda önde gelen bazı ağabeylerin sessiz kalması, Ankara'daki Nurcuların etkin isimlerinden Said Özdemir'in partiyi desteklemesi, Bayram Yüksel'in de itiraz etmemesi yeni parti kurulmasını isteyenlerin cesaretini artırmıştır.[14]

Erbakan etrafındaki bu hareketlenmenin Nur Cemaati'nde bir huzursuzluğa sebep olduğu bellidir. Özellikle Said Özdemir'in önderliğindeki Ankara'daki Nurcu grubun Erbakan'ın yanında yer alması, Zübeyir Gündüzalp önderliğindeki İstanbul grubunu tedirgin etmiştir. Bu tedirginlik bazı tedbirlerin alınmasını gerektirmiştir.

Bu yüzden ilk olarak İttihad Gazetesi'nde AP yanlısı yayınlara ağırlık verilmiş ve yeni parti kurmak isteyenlerin aleyhine yazılar çıkarılmaya başlanmıştır. Elbette bu durum da yeni parti kurmak isteyenlerin tepkisini çekecekti. Başta Necip Fazıl Kısakürek

13 Kurtuluş Kayalı, *Ordu ve Siyaset*, İletişim Yay., İstanbul 1994, s. 141.
14 Bengisu, agm, s. 13.

ve Mehmet Şevket Eygi olmak üzere bazı yazarlar Nurcuların bu tutumunu kınayan yazılar yazmışlardır. Hatta Eygi, İttihad'ın yazarlarından Şule Yüksel Şenler'i Bugün Gazetesi'ne transfer ederek İttihad'a karşı Seher Vakti isimli haftalık bir dergi çıkarmıştır. Yaşanan bu gelişmeler ve Nurculardan Mustafa Polat'ın bu duruma sert bir yazıyla cevap vermesi, bu sefer Fethullah Gülen'i rahatsız etmiştir. Gülen, kendisi gibi Erzurumlu olan Mustafa Polat'ı telefonla arayarak; "sağa sola yapılan sataşmaları" eleştirmiş ve bu durum devam ettiği sürece İttihad'ı okumayacaklarını ve okutmayacaklarını belirtmiştir. Gülen'in bu sözlerine çok kızan Mustafa Polat da: "Bu gazete benim değil Nurcuların gazetesidir. Nurcuların faaliyetlerini senin ağababan olan İnönü bile durduramadı. Sen hiçbir şey yapamazsın." şeklinde Gülen'e sert bir cevap vermiştir. Bu konuşmadan sonra Nurcular, Fethullah Gülen'e kızarak, ona karşı bir tavır geliştirmişlerdir. Öyle ki Mustafa Sungur, Ahmet Feyzi Kul gibi önde gelen Nurcular İzmir'e gittiklerinde Gülen'in yanına uğramaz oldular. Bu yüzden Fethullah Gülen'in Nurculuğun dışında bir akım oluşturduğu söylentilerini yayarlar. Bu söylentiler Gülen'i olumsuz etkiler ve İzmir civarındaki çevresinden kopmalar yaşanır. Buna rağmen Gülen, kendi görüşlerinden hiçbir zaman taviz vermemiştir.[15]

Zübeyir Gündüzalp'in yeni parti kurulması yönündeki çalışmalar sebebiyle fevkalâde üzüntülü halinin kendisini de rahatsız ettiğini belirten Mehmed Kırkıncı bir toplantı yapılmasını teklif eder. Kırkıncı Hoca hatıralarında, bu toplantıyı, içinde bulunulan durumu ve Gündüzalp ile olan görüşmesini geniş bir şekilde işlemiştir.[16]

15 Bengisu, agm, s. 16.

16 Mehmet Kırkıncı Hoca konu ile ilgili şunları nakletmektedir: "'Biz bütün ağabeyleri toplayalım. Tevfik Bey de, Hüsamettin Bey de Nur talebesidir. Bunları çağıralım. Onlara Üstadın siyasete ait düsturlarından okuyalım' dedim. 'Bak bu çok iyi olur' dedi. Hemen Mehmet Fırıncı'yı çağırdı: 'Sen hemen Isparta'ya git. Oradan Tahiri Mutlu Ağabey'i, Bayram Yüksel'i, Mustafa Sungur'u, Tahsin Tola'yı, Ali İhsan Tola'yı İstanbul'a davet et' dedi. Daha sonra da partiye katılmaya hazırlanan Nur talebelerini de çağırttı. Bekir Ağabey'in Çemberlitaş'taki yazıhanesinde toplandık. Zübeyir Ağabey toplantıyı idare ediyordu. 'Herkes konuşursa bu işin altından çıkamayız. Bizim taraftan Tahsin Tola ile Mehmet Kırkıncı Hoca konuşsun. Öbür taraftan da Tevfik Paksu ile onun tensip edeceği birisi konuşsun. Biz de bir köşede oturalım. Eğer mevzu ile alâkalı Üstadımızdan bir nakil yapılması icap ederse biz o zaman konuşuruz' dedi. Bu konularda Tahsin Tola Ağabey benden daha tecrübeli idi. Bana, 'Hocam, öncelik-

Mehmed Kırkıncı'nın teklifi üzerine yapılan toplantı üç-dört gün sürmüştür. Zübeyir Gündüzalp Risale-i Nur'da siyasete dair ne kadar lâhika varsa hepsini toplatarak okutur. Toplantı sonunda, Risale-i Nur hizmetinin siyaset üstü olacağı, parti kuramayacakları, herhangi bir parti mensubu gibi hareket edilmeyeceği karara bağlanır. Tevfik Paksu ve beraberindekiler bu sonuçları kabul eder. Tevfik Paksu, toplantıda alınan kararları Erbakan'a iletir. Bunun üzerine Erbakan ona: "O halde sen bizimle hareket et. Varsın Nurcular bizim peşimizden gelmesin-

le Tevfik Bey'i dinleyelim. Bakalım, yeni bir parti kurmaya neden lüzum görmüşler. Onu bir anlayalım' dedi. Ben de kabul edince Tevfik Bey'e bunu sorduk. Bize şunları anlattı: 'Ben Adalet Partisi'nden Adana mebusuydum. Fakat bu son seçimlerde bana oyun ettiler. Beni liste dışında bıraktılar. Ben de onlara lüzum. Bu lüzumlukla Ankara'ya gitmiştim. Orada Necmettin Bey'i gördüm. Ona, 'Yeter bu masonların peşinden koştuğumuz. Biz de yeni bir parti kuralım' diye teklifte bulundum. O da kabul etti. Daha sonra Osman Turan ile görüştük. Celâl Bayar'ın yeni bir parti kurdurmak istediğini, onun da fikirlerini almamızı söyledi. Fakat Necmettin Bey: 'Bunu yapamayız. Çünkü Adalet Partisi yöneticilerinin bazılarını mason diye tenkit edeceğiz. Eğer ona yakınlaşırsak, bizim de Adalet Partisi'nden farkımız kalmaz' dedi. Necmettin Bey'le prensip olarak anlaşmıştık. Fakat Necmettin Bey, 'Ben Şeyhim Mehmet Zahit Kotku Efendi'nin iznini almadan bu işe giremem. Önce onunla bir konuşayım' dedi. Bu söz üzerine Zübeyir Ağabey dizlerinin üzerine doğruldu ve şehadet parmağını yere sertçe bastırarak, 'Allah senden razı olsun Tevfik Bey, bana, Üstadıma sadakat dersi verdin. Ben şimdi Üstadıma bin kat daha fazla bağlandım' dedi. Tevfik Bey sözlerine şöyle devam etti: 'Necmettin Bey bana, 'Ben şeyhimin huzurunda bu isteği dile getiremem. Beraber gidelim, sen durumu kendisine anlat' dedi. Birlikte Mehmet Zahit Kotku Efendi'nin dergâhına gittik. Elini öptük ve kendisine parti kurmamızın gerekçelerini tafsilatıyla arz ettim. Fakat Mehmet Zahit izin vermedi. Daha sonra iki defa daha izin için gittik. Bu üçüncü görüşmemizde sözlerimi şöyle tamamladım: 'Efendi Hazretleri, bu milleti kurtarmamız lâzım. Bu millet perişan oluyor. Memlekete ya masonlar hâkim oluyor, ya da komünistler. Neden kendi işimizi kendimiz görmeyelim?' dedim. Sonunda Mehmet Zahit Efendi parti kurmamıza razı oldu. Buna çok sevindik. Necmettin Bey: 'Şeyhin duası bizimle olduktan sonra bu işi başarırız' dedi ve bana: 'Siz Nurcuları toplarsınız, ben de tarikatçıları. Böylece rahatlıkla komünistler ile masonları saf dışı bırakarak bu millete hizmet ederiz' dedi. Uzun müzakereler sonunda şöyle bir plân belirledik. Gelecek seçimlerde yirmi kişiyi Adalet Partisi'nden mebus adayı gösterelim. Daha sonra bu mebuslar Adalet Partisi'nden istifa etsinler ve böylece Meclis'te grubu bulunan yeni bir parti kurmuş olalım. Adaylığını koyan mebuslar seçimi kazandılar. Fakat bu mebusların içinden sadece Hüsamettin Akınumcu istifa etti. Diğerleri Adalet Partisi'ne ihanet etmeyeceklerini söylediler ve istifa etmediler. Biz de yeni partiyi dışarıdan kurmaya karar verdik.' Tevfik Bey bunları anlatınca ben: 'Bak Tevfik Bey, size söz veren adamlar, size ihanet etmişler. Bunlar ile İslâmiyet'e hizmet edilir mi? Bugünkü siyasetin mizacı budur. Üstat, siyasetin menfaat üzerine kurulduğunu söylemiyor mu?' dedim. (Kırkıncı, *age*, s. 219-220. Ayrıca bkz. Kaygusuz, *age*, s. 447-448.) Benzer bilgileri ve yaşanan süreci Mehmet Kutlular da doğrulamaktadır. (Bkz. Kutlular, *age*, s. 136-141.)

ler. Biz yine iktidar oluruz" der. Daha sonra iki yüz kişinin ortak kararı ile yeni parti kurulur. Yapılan toplantıda Tevfik Paksu ve Hüsamettin Akmumcu partide görev almayı kabul ederler. Sonunda Milli Nizam Partisi kurulur, Paksu ve Akmumcu mebus olarak siyasete atılırlar.[17] Erbakan liderliğinde kurulan MNP'nin hedefinde, işçiler, işverenler ve büyük sanayi kesiminden çok carî siyasi sistemden memnun olmayan ve kendilerini siyaseten bir yere entegre etmeyen ve bu açıdan da temsil edilmediklerine inanan küçük sanayiciler ile dinî gruplar ve gelenekselciliğe bağlı kesimler bulunmaktaydı.

1961 Anayasası'nın 1961 sonrası siyasal ideolojilerin yaygınlaşmasını kolaylaştıran bir özgürlük ortamı yarattığına dikkatleri çeken Ali Yaşar Sarıbay, bu durumun milliyetçi ve sosyalist ideolojilerin yanı sıra dinci ideolojileri de ön plâna çıkardığını belirtmektedir.[18] Sarıbay, bundan hareketle, 26 Ocak 1970'te kurulan MNP'nin kuruluşunu zorunlu kılan nesnel koşullar yüzünden sanayileşen Türk toplumundaki işlevsel bölünmelerin keskinleşmesinin bir sonucu olmasına rağmen; basın ve kamuoyunun, yeni parti ve yöneticilerini yasal yollarla Türkiye'de İslâmiyet'in destekleyicisi olarak niteliklerini de aktarmaktadır.[19]

MNP'nin 1970 Ocak ayında kurulduğunun açıklanması, AP üzerindeki şüpheleri belli ölçüde izole etmiş olmalıdır, diyen Kurtuluş Kayalı'ya göre, böyle bir durum en azından, AP içindeki dinî eğilimli olarak nitelenen gruba karşı daha hoşgörülü davranmayı gerektirmelidir. Çünkü Atatürkçü hassasiyet, ortada daha köktenci bir tavır varken, daha az tehlike arz eden tutumu öne çıkarınamayı lüzumlu kılar. Ancak Kayalı, MNP'nin Türk siyasal hayatında belirmesinin, AP hakkında dini istismar ettiğine dair eleştirileri ortadan kaldırmadığını ve AP iktidarına yönelik sol muhalefetin bu konu üzerinde önemle durduğunu sözlerine eklemektedir.[20]

Öbür taraftan MNP'nin kuruluş aşamasında yaşanan tartışmalar, Nur Cemaati'nde farklı anlayışların ön plâna çıkmasına

17 Bkz. Kırkıncı, *age*, s. 221-222; Kaygusuz, *age*, s. 448.
18 Ali Yaşar Sarıbay, *Türkiye'de Modernleşme Din ve Parti Politikası: "Millî Selâmet Partisi Örnek Olayı"*, Alan Yay., İstanbul 1985, s. 97.
19 Sarıbay, *age*, s. 99.
20 Kayalı, *age*, s. 163.

sebep olmuştur. Öyleki bu tartışmalar "Parti kurmak isteyenler", "karşı çıkanlar" ve "tarafsız kalanlar" şeklinde farklı anlayışlara sahip olan Nurcu grupları ortaya çıkarmıştır. Nurcuların bir kısmının yanı sıra diğer İslâmî cemaatler de yeni kurulacak partinin yanında yer alınca, yeni parti fikri ülke çapında heyecanlı ve hareketli bir taban bulur. Pek çok cemaatin temsilcisi de yeni partinin kurulmasına katılır.[21]

MNP'nin kurulması böylece Osmanlı'da başlayan, Cumhuriyet'le beraber -yeraltında olsa da- varlığını sürdüren siyasal İslâm'ın ilk defa bir parti çatısı altında meşru yollarla siyasi hayata katılması anlamına geliyordu. Dolayısıyla MNP İslâmcı bir kimlikle siyaset yapmaya başlamıştır.

Yeni parti kurulması sırasında yapılan toplantı ve sonrasındaki süreci yaşayanlardan biri olan Mehmet Kutlular, Zübeyir Gündüzalp dışındaki önde gelen Nurcu ağabeylerin parti kurulması meselesinde kesin tavır koymadıklarının altını çizmektedir. Kutlular ayrıca siyasilerin bu ağabeyleri sık sık ziyaret ederek, partiye destek verenlere karşı konulan tavrı törpülediklerini ve dolayısıyla partiye tavır almayan ağabeylerin, partide yer alan Nurcuların yanlış yapmış olmalarına rağmen onların kendi kardeşleri oldukları ve üzerlerine fazla gidilmemesi gerektiği gibi sözler söylediklerini aktarmaktadır.[22]

Yeni kurulan MNP'ye ciddî anlamda katılımların olması parti lideri Erbakan'ı bir hayli memnun etmiş ve bir sonraki seçimler için umutlandırmıştır. Erbakan bu yüzden MNP'nin 1973 yılındaki seçimlerde iktidara gelmeye hazırlandığı yönünde açıklamalarda bulunmaktan kaçınmamıştır.[23]

Bu arada Nurcular, Erbakan'dan ve partisinden endişelenirken MHP'nin de Nur Cemaati'nin oylarını almak için ciddi faaliyetlerle karşılarına çıktığını gördüler. Bülent Bengisu'nun aktardığı bilgilere göre, MHP bu dönemde İslâmcıların oylarına talip olmuş, oy vermeyenleri mason uşaklığıyla ithama başlamıştır. Bengisu,

21 Bengisu, agm, s. 13.
22 Kaygusuz, *age*, s. 451.
23 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 30 Mayıs 1970. Erbakan yaptığı açıklamalarda, MNP'nin milletin özlediği ve beklediği bir parti olarak nitelendirirken, milletin bu partiye gösterdiği teveccüh ve ilgiyi hiçbir partiye göstermediğini, dolayısıyla 1973'teki seçimlerde hedeflerinin iktidara gelmek olduğunu belirtmiştir.

Hüsrev Altınbaşak vasıtasıyla Yazıcıların desteğini alan MHP'nin Isparta, Kastamonu ve Elazığ'da tam destek sözü aldığını, Ankara, Adana ve Yozgat'ta da bir grup Nurcunun MHP'ye sıcak baktığını, Türkeş'in Nurcular içindeki adamları yoluyla dershanelerde "Başbuğun Risale-i Nur okuduğu ve ileride tam bir Nurcu lider olacağı" propagandasının yaptırıldığını ifade etmektedir.[24]

Bu gelişmeleri haber alan Zübeyir Gündüzalp, hasta haliyle ağabeyleri Kirazlı Mescit'te toplar. Toplantıda Türkeş'in ve MHP'nin gerçek yüzünü ifşa edecek bir broşür neşredilmesi kararı alınır. Bu broşürde Türkeş'in DP zamanında söyledikleri, Menderes'e yaptıkları, Şamanistlerle, Kemalistlerle ve Siyonistlerle olan ilişkilerine yer verilecek ve belgelerle her şey gözler önüne serilecekti. Neticede Bekir Berk'in araştırıp Mustafa Polat'ın yazdığı, *"Tarihî Vesikaların Işığı Altında İslâmî Hareket ve Türkeş"* adı verilen ve aynı zamanda Nurcuların ilk siyasi kitabı olan eser yayınlanır. Kitapta, Türkeş'in aslında Mustafa Kemal ve İnönü'den farklı olmadığı, din konusunda onlar gibi düşündüğü, Arapça ezana, çarşafa karşı çıktığı kendi sözleriyle aktarılır.[25] Kitap, Zübeyir Gündüzalp'in talimatıyla Türkiye'nin her tarafında dağıtılır ve Nurcuların MHP'ye oy vermemesi için geniş bir kampanya yürütülür. Ancak başta Fethullah Gülen olmak üzere Gülen ile aynı düşünceleri paylaşan Abdullah Yeğin, Bayram Yüksel ve Said Özdemir gibi ağabeyler MHP'ye yönelik savaşın hizmete yakışmadığı düşüncesiyle Gündüzalp'e karşı çıkarak kitabın dağıtılmasına engel olurlar.[26] Kitap yüzünden yaşanan bu olaylara rağmen çok büyük bir kitleye yön veren Zübeyir Gündüzalp, Nur Cemaati'nin büyük çoğunluğunu bu mücadeleye sokmuş ve bu sayede MHP'nin olumsuz yönde etkilenmesini sağlamıştır. Ancak MHP de bu olaylar karşısında sessiz kalmamıştır. MHP'nin yayın organı Millî Hareket Dergisi'nin sekrete-

24 Bengisu, agm, s. 13.

25 "Tarihî Vesikaların Işığı Altında İslâmî Hareket ve Türkeş" kitabı neşredildikten sonra Nurcular'ın yayın organı olan İttihad Gazetesi'nde aralıklarla reklâmı yapılır ve bu reklâmlar gazetenin ilk sayfasında dikkat çekici bir şekilde yer alır. Örneğin İttihad'ın 16 Eylül 1969 tarihli nüshasında "Tarihî Vesikaların Işığı Altında İslâmî Hareket ve Türkeş" kitabı manşetten, "Alparslan Türkeş'in Gaye ve Maksadı Nedir? Milliyetçi Hareket Partisinin Hedef ve İstikameti Nedir? 9 Işık Doktrininin Mahiyeti ve Hakikati Nedir? 27 Mayıs darbesini kim, ne için hazırladı?" sorularıyla ve "Milliyetçilik, İslâmcılık, Şamanizm, Kemalizm, 27 Mayıs, İhtilalcilik ve Nasyonal Sosyalizm" başlıklarıyla reklâm edilmiştir. (Bkz. *İttihad Gazetesi*, 16 Eylül 1969).

26 Geniş bilgi için Bkz. Bengisu, agm, s. 13-16.

ri olan Sakin Ömer önderliğindeki 18-20 kadar komando kitabın ciltlendiği Cağaloğlu'ndaki "Kardeşler Mücellithanesi"ni silahla basmış ve beşbin kadar nüshayı alıp götürmüşlerdir. Komandolar, olay sırasında duruma müdahale etmek isteyen Mehmet Kutlular'ı da silahla tehdit etmişlerdir.[27] Bu olayla yetinmeyen MHP'liler bununla beraber Nurcuların AP'den büyük paralar aldıklarını da yaymışlardır.[28]

Zübeyir Gündüzalp döneminde Nurcuların MHP ile giriştikleri bu mücadelenin arka plânında Said Nursi'den devralınan mirasın payı büyüktür. Hucurât Süresi'nin 13. ayetinde geçen ve:

> *Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık.*[29]

şeklindeki tercümeyi Said Nursi de

> Sizi, taife taife, millet millet, kabile kabile yaratmışım; ta birbirinizi tanımalısınız ve birbirinizdeki hayat-ı içtimaiyeye ait münasebetleri bilesiniz. Birbirinize muavenet (yardım) edesiniz. Yoksa, sizi kabile kabile yarattım ki yekdiğerinize karşı inkâr ile yabanî bakasınız, husûmet ve adâvet edesiniz diye değildir.[30]

anlamıyla izah etmiştir. Said Nursi'nin burada ırk ırk, kabile kabile yaratılan insanların bu olguyu birbirine düşmanlık yapmaktan ziyade birbirini tanımalarına yönelik bir realite olarak değerlendirmesi ve ırkçılık düşüncesini dışlayarak İslâm kardeşliğini öne çıkarması, çok partili hayatla beraber siyaset sahnesine çıkan Millet Partisi'ni tahlil[31] ederken kullandığı ifadeler, takipçi-

27 Nurcular, MHP'lilerin bu baskın olayını İttihad Gazetesi'nin 30 Eylül 1969 tarihli nüshasında "Komandolar, Silahlı baskın yapıp kitaplarımızı çaldılar" haberiyle okuyucularına duyurmuştur. (Geniş bilgi için Bkz. *İttihad Gazetesi*, 30 Eylül 1969).

28 Bengisu, agm, s. 16.

29 *Kur'an-ı Kerim Meâli*, DİB. Yay., İstanbul, 2010, s. 516.

30 Bkz. *Mektûbât*, s. 309.

31 Bkz. *Emirdağ Lâhikası I-II*, s. 24-27. Said Nursi, Emirdağ Lahikâsı isimli eserinde 1950'ler Türkiye'sini tahlil ederken o dönemde kurulan dört parti ismini zikretmektedir. Bunlar; Demokrat Parti, Halk Partisi, Millet Partisi ve İttihad-ı İslâm Partisi'dir. Nursi'ye göre, bazı safdil dindarlarla Türkçülerin kurduğu Millet Partisi'nin "millet"ten anladığı "esas olan İslâm milliyeti" ise "o demokratın manasındadır. Dindar demokratlara iltihak etmeye mecburdur." Said Nursi, Millet Partisi'nin "millet"ten anladığı esasın dinden arınmış bir milliyet fikrine yani ırk temeline dayanması halinde ise bunun "İslâmiyet aleyhine" sonuçlar doğuracağı endişesindedir. Çünkü ırkı esas alan biri için ölçü hak değildir, kendi milliyetinden olmayan birini, haklı da olsa haksız görebilir.

lerince bu konunun fazla irdelenmesine gerek görülmeden bir MHP aleyhtarlığı kampanyasına dönüştürülmüştür. Bu yüzden MHP'ye karşı çıkılırken Said Nursi'nin İslâm'da ırkçılık olmadığı yönündeki beyanına sığınılmaktadır.

MNP kurulduktan sonra Zübeyir Gündüzalp, bütün gayretiyle MNP'nin Nur talebeleri arasına fitne sokmasına engel olmaya çalışır. Bunda da başarılı olur. Çünkü bu işe teşebbüs edenler ve Ankara'da Said Özdemir merkezli küçük bir ekip hariç, hiçbir kuvvetli ses çıkmamıştır. Önde gelen bazı ağabeylerin sessiz kalıp tavırlarını netleştirmedikleri halde, Zübeyir Gündüzalp'in sert tutumu, bu meselenin cemaat içi problem olmasını engellemiştir. Öyle ki Gündüzalp, Kirazlı Mescit'te bütün tedbirleri aldırmış, 1969 seçimleri sonrasında yakalarında MNP rozeti takılı olarak siyasi kimliğiyle gelenlerin içeriye alınmalarını kesin bir şekilde yasaklamıştır.[32]

MNP kurulduğu zaman, cemaat içi ilk sıkıntı özellikle Ankara'da yaşanır. Said Özdemir, MNP'ye taraf olma konusunda cemaatle ters düşer. Özdemir, sadece parti konusunda değil, başka konularda da farklı tutumlar sergilemiştir. Özellikle sonraki yıllarda 1971 Muhtırası öncesinde, anarşi olaylarının etkisiyle Risale-i Nur'da yeri olmayan silahlanma teşebbüsüyle cemaati sıkıntıya sokmuştur. Olayları yakından takip eden Gündüzalp, bu duruma şiddetli tepki göstermiş ve Özdemir'i teşebbüslerinden vazgeçirmek için bir hayli uğraşmıştır. Gündüzalp, toplantılarla, Ankara'ya gönderdiği bazı Nur talebeleriyle, ikazlarla veya tavır koyarak Özdemir'e engel olmaya çalışmıştır.[33]

Nitekim Zübeyir Gündüzalp'in Said Özdemir'le olan mücadelesi Mehmet Kutlular'ın şu sözlerine yansımıştır:

> Zübeyir Ağabey'in Üstadın mesleğine olan bağlılığı noktasında yaşadığım bir olay var: Biz Zübeyir Ağabeyle birlikte Ankara Bent Deresindeydik. Hüsamettin Alkumcu, Tevfik Paksu, Bayram Ağabeyler de oradaydı. Sanırım yine Özdemir ile ilgili bir şey oldu. Yine terslikler filan oldu. Ama meselenin ne olduğunu tam olarak hatırlamıyorum. Zübeyir Ağabey kalktı; Said Özdemir'in üzerine yürüdü ve dedi ki: 'Ben yaşadığım müddetçe Üstadımın mesleğini sana tahrip ettirmeyeceğim, bozdurmayacağım.' Said Özdemir,

32 Bkz. Kaygusuz, *age*, s. 455-456.
33 Kaygusuz, *age*, s. 458.

'Ağabey, işte falan, filan...' dedi. Zübeyir Ağabey bu mesele ile ilgili onları sürekli ikaz ediyordu. Biz de müdahale ediyorduk. Dr. Mehmet Akay'lar bu meseleyi çok iyi bilir. Hatta Zübeyir Ağabey, Dr. Macit Türkmenoğlu ve Dr. Mehmet Akay'ı Said Özdemir Hocanın hareketini kontrol etmek için bilerek Ankara'da tutuyordu. Onlar o zaman ihtisas yapıyorlardı. Çünkü Said Özdemir, talebeleri yanlış yönlendiriyordu. Rahmetli Bayram Ağabey, o zaman Ankara'da olmasına rağmen pek varlık gösteremiyordu.[34]

Görüldüğü gibi Said Nursi'den sonra "siyasi bir teşkilat" kurma tartışmaları yapan Nur Cemaati'nde özellikle MNP'nin kurulmasından sonra kopmalar yaşanmaya başlamıştır.

Bu dönemde merkezî yönetim şeklini başarılı bir şekilde uygulayan lider Zübeyir Gündüzalp, cemaati büyük oranda kontrol edebilmiştir. Ancak Gündüzalp'ten sonra işler tersine dönmüş ve cemaatten peşpeşe kopmalar yaşanmıştır.

Özellikle Mehmet Kutlular'ın Yeni Asya'da öne çıkması ve onun tamamen Demirel'e endeksli bir politika takip etmesi grup içindeki anlaşmazlıkları arttırmış ve beraberinde peşpeşe ayrılıkları getirmiştir. Bu ayrılıklar arasında öne çıkan, irdelenmesi gerektiğine inandığımız ve Yeni Asya Cemaati'nde büyük oranda güç kaybettiren ayrılıklar bulunmaktadır. Bunların başında; Hekimoğlu İsmail'in, Sakarya Grubu'nun, Fethullah Gülen Grubu'nun ve Mehmed Kırkıncı Grubu'nun Yeni Asya'dan kopması, Mehmet Fırıncı ve Mehmet Emin Birinci'nin Mehmet Kutlular'la ters düşerek "Üç Mehmetler" tabirini bitirmesi ve 1991 seçimlerinden sonra yaşanan ayrılıklar gelmektedir.

III. HEKİMOĞLU İSMAİL'İN AYRILMASI

Hekimoğlu İsmail, bütün Nurcular tarafından tanınan, sevilen, Yeni Asya'daki yazıları ve eserleriyle en çok okunan yazarlardan biri olarak bilinmekteydi. Ancak gün gelecek o da Yeni Asya'dan kopacaktı.

CHP-MSP koalisyonu döneminde Yeni Asya Gazetesi'nin özellikle AP yanlısı, MSP ve CHP karşıtı yayınlara ağırlık vermesi, Yeni Asya Cemaati'nde huzursuzlukların artmasına yol açmıştır.

34 Kaygusuz, *age*, s. 459-460.

Cemaatin önde gelenleri gazetenin bu yayın anlayışını eleştirmeye ve gazetenin okunmaması yönünde tavsiyede bulunmaya başladılar. Abdullah Yeğin, Said Özdemir, Hüsnü Bayram ve bunlarla beraber hareket eden bazı yeni kuşak vakıflar gazeteyi almamaya, hatta dershanelere sokınamaya, getirenlere de müdahale etmeye başladılar. Öyle ki iş sadece gazeteyle sınırlı kalmamış, ipotek Risale-i Nur dışındaki Yeni Asya yayınlarına kadar uzanmıştır.[35]

Yeni Asya Cemaati'nin AP'ye verdiği aşırı destek ve gazetenin AP'nin bir yayın organı haline getirilmesi, bir cemaat önderi olmamasına rağmen dinî çevrelerce saygı duyulan ve sevilen önemli bir isim olan yazar Hekimoğlu İsmail'in Yeni Asya Gazetesi'nden kopmasına yol açmıştır. Hekimoğlu İsmail'e göre; "Yanlışlık yapsa da MSP'ye bu kadar yüklenilmesi doğru değildi" ve "Nihayet onlar da Müslüman kardeşler"di. Bu eleştirel sözleriyle cemaatin iyice siyasileşmesini hazmedemeyen Hekimoğlu İsmail, Yeni Asya Gazetesi'nden ayrılır. Gazeteden ayrıldıktan sonra Türdav Yayınları'nı kuran Hekimoğlu İsmail, Sur Dergisi'ni yayınlamaya başlayarak kendi ekolünü oluşturmaya yönelir.[36]

Mehmet Kutlular ise Hekimoğlu İsmail'in ayrılmasıyla ilgili bilgi aktarırken onun Yeni Asya Gazetesi'nde yazı yazarken, yorulduğunu ve biraz dinlenme bahanesiyle izin istediğini ancak işin aslının sonradan ortaya çıktığını belirtmektedir. Kutlular'a göre tevafuklu Kur'an yayınlamak için İstanbul'da kurulan Hizmet Vakfı'nın başta Abdullah Yeğin olmak üzere ileri gelenleri Risale-i Nur neşriyatını Yeni Asya'dan almak için bir plan yapmışlardır. Bu sebeple bunlar "Hekimoğlu yayıncılığı bilir" düşüncesiyle onunla anlaşmışlar ve bir yer tutarak risale yayınlama işinin başına Hekimoğlu İsmail'i getirmişlerdir. Kutlular'a göre kendilerinden "yoruldum" bahanesiyle izin alan Hekimoğlu, başına geçtiği işte pek başarılı olamamış, fiyatlar ve baskı tekniği bakımından bulunduğu yeri sıkıntıya sokmuştur.[37]

Yeni Asya Gazetesi, Hekimoğlu İsmail'in ayrılmasından sonra da takip ettiği çizgiyi değiştirmemiştir. AP'yi öven, CHP ve MSP'yi

35 Bengisu, agm, s. 21.
36 Bengisu, agm, s. 21.
37 Bkz. Kutlular, *age*, s. 190-191.

eleştiren yazılarına devam etmiştir. Bir tarafta İslâmcıların eleştirileri diğer tarafta MSP'lilerin gazeteye gelerek idarecilerle, yazarlarla kavgaları bir netice vermiyordu. Yeni Asya Cemaati'nin CHP ve MSP'ye öfkesi dinmediği gibi yayınladıkları "İşte CHP!", "İşte MSP!" broşürleri ve "Eco ile Neco" isimli yayınlarıyla ortam daha da karıştırılmıştır. "İşte MSP!" broşüründe ağırlıklı olarak MSP'nin komünistleri affettiği, dine zarar verdiği, CHP ile bir olarak dindarları ve sağı böldüğü gibi konular işlenmekteydi. Bu arada broşürü gölgede bırakan bir başka gelişme yaşandı: MSP'li Bakan Korkut Özal'ın "kadeh kaldırırken" çekilen bir fotoğrafı -dönemin büyük gazetelerince ayrıntı içtiği belirtilmişken- Yeni Asya Gazetesi'nde içki içiyor izlenimiyle yayınlanmıştır. Bu yayınlar şimşekleri Yeni Asya'nın üzerine çeker. Cemaatin iyice siyasileşmesinin ve bu tür yayınların cemaate zarar vereceğinin dillendirilmesi, cemaatin ileri gelenlerini pek fazla etkilemediği gibi yapılanların doğruluğunda ısrarcı olmalarına, tepkilere ve eleştirilere rağmen gruplar halinde köy köy, ev ev dolaşıp AP'yi öven, CHP ve MSP'yi yeren propagandalar yapmaktan alıkoymamıştır.[38]

Hekimoğlu İsmail zaman içinde yayıncılık alanında Yeni Asya Cemaati'nin en büyük rakiplerinden biri olacaktır. Bölünmeler gerçekleşmeden önce Türkiye'de dinî yayıncılık alanında neredeyse tek başına bir ekol olarak kabul edilen Yeni Asya Neşriyat'a karşı Hekimoğlu İsmail önderliğinde güçlü bir rakip ortaya çıkmıştı: Timaş Yayınları. Timaş yayınlarının kurulmasıyla Yeni Asya yayınları, geçmiş yıllarda dindar kesimler üzerinde kurduğu popülerliğini kaybetmiş ve bu alandaki üstünlüğünü Timaş yayınlarına kaptırmıştır.

Türdav yayınlarından ve Sur dergisinden ayrılan Hekimoğlu İsmail ve ekibi Timaş yayınlarını kurarak peş peşe kitaplar neşretmeye başlar. Yeni Asya Cemaati'nden ve diğer Nurcu gruplardan ayrılan yazarları da Timaş bünyesine kazandıran Hekimoğlu İsmail, özellikle roman yayıncılığında bir Timaş ekolü oluşturmuştur. Yeni Asya yayınlarına alternatif olarak yola çıkan Timaş yayınları, zamanla o kadar güçlenmiştir ki sadece cemaatlerin içinde değil, Türkiye'nin en güçlü yayınevlerinden biri haline gelmiştir.[39]

38 Bkz. Bengisu, agm, s. 21.
39 Bengisu, agm, s. 29.

IV. SAKARYA GRUBU'NUN KOPMASI

Siyasete çok girdiği gerekçesiyle eleştiriler ve itirazlar alan, kopmalar ve ayrılmalar yaşayan Yeni Asya Cemaati yine de Türkiye'nin en güçlü ve etkili cemaati olarak yoluna devam ediyordu. Gazete ve seri halde neşredilen eserler cemaatin malî yönden ayakta kalmasını sağlıyordu. Yeni Asya'dan ayrılarak başka isimlerle gruplaşanlar da Yeni Asya'yı taklit ederek, yayınevleri kurarak hizmetlerini devam ettiriyorlardı.

Gruptan ayrılan Hekimoğlu İsmail ve Zafer Dergisi etrafında toplanan ve henüz Yeni Asya'dan kopmayan Sakarya Grubu bunların öne çıkanlarındandır. Sakarya Grubu Zafer Dergisi'ni çıkarmaya başlayınca Mehmet Kutlular başta olmak üzere Mustafa Sungur, Mehmet Fırıncı, Bayram Yüksel ve Bekir Berk gibi Yeni Asya'nın önde gelen isimleri tarafından kapatılmak istenmiştir. Yaşanan tartışmalardan sonra dergiyi kapatmayan Sakarya Grubu, Yeni Asya'dan ayrılarak yeni bir grup olarak yoluna devam etmiştir. Neticede bu ayrılmalar Yeni Asya Cemaati'ni zayıflattığı gibi tartışmaların ve eleştirilerin artmasına da yol açıyordu.[40]

Mehmet Kutlular, Sakarya Grubu ile ilgili patlak veren olayların üzerine gittiklerini ve bu konuyu meşveret konusu yaptıklarını söylemektedir. Bu arada oluşturdukları "hakem heyeti"nin sırf Sakarya olayı üzerine kurulduğunu belirten Kutlular, başta orada bir barışma sağladıklarını, ama yine de bazı yaralar açıldığını, bir takım rahatsızlıklar meydana geldiğini, dolayısıyla sıkıntının tamamen giderilememesi sebebiyle o zaman Sakarya olayının bir sorun olmaktan çıkardıklarını ifade etmektedir.[41]

Gerek Hekimoğlu İsmail'in ve gerekse Sakarya Grubu'nun Yeni Asya'dan kopmasının odak noktasında Yeni Asya'nın takip ettiği siyasi çizgiyi beğenmeme duygusu bulunmaktadır. Eleştiriler hep bu yönde seyretmiştir. Ancak Hekimoğlu İsmail'in ve Sakarya Grubu'nun çok güçlü olmaması, bu ayrılmalar sebebiyle Yeni Asya'da çok fazla tahribat yapmamıştır. Yeni Asya'yı yıpratan ve güçten düşüren asıl bölünmeler ise bundan sonra gerçekleşecektir.

40 Bkz. Bengisu, agm, s. 21-22.
41 Kutlular, *age*, s. 249.

V. FETHULLAH GÜLEN GRUBU'NUN AYRILMASI

"Hocaefendi" unvanıyla tanınan Fethullah Gülen, kurduğu cemaatle ekolleşmiş ve dünya çapında tanınır hale gelmiş bir şahsiyettir. Türkiye'de din ve siyaset ilişkileri ya da cemaat ve tarikat tartışmaları gündeme geldiğinde Gülen isminin geçmesi artık olağandır. Özellikle Türkiye dışında açtığı okullarla da dünya çapında bir üne kavuşan Gülen ve hareketi hakkında gerek yerel bazda gerekse de küresel çapta yapılan pek çok bilimsel çalışmalar, araştırmalar ve yazı dizileri mevcuttur.[42]

Bu sebeple bizim buradaki amacımız Fethullah Gülen'in kendisi, cemaati ve çalışmaları hakkında bilgiler aktarmaktan ziyade, özellikle Yeni Asya Cemaati tarafından benimsen(e)meyen, özde de sözde de Nurcu olarak kabul edil(e)meyen Gülen'in Yeni Asya Cemaati'yle ilişkisini nasıl kestiği üzerinde durmaktır. Bugün için Neo-Nurculuğun[43] temsilcileri olarak kabul edilen Fethullah Gülen hareketinin bu yönünün ayrı bir araştırma ve kitap konusu olabilecek kadar geniş bir zemine oturduğunu da kabul etmek gerekmektedir.

42 Fethullah Gülen ve cemaati ile ilgili olarak yapılan ilmî çalışmalara; Sevim Erken'in 1995 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yrd. Doç. Dr. Erhan Perşembe danışmanlığında hazırladığı "Toplumsal Değişmeler Karşısında Tavır Belirlemede Dinî Gruplar: Fethullah Gülen Cemaati" isimli yüksek lisans tezi ile Filiz Başkan'ın 1998 yılında Bilkent Üniversitesi Ekonomik ve sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset ve Sosyal Bilimler dalında hazırladığı "Türkiye'deki Dinî Gruplar ve Sivil Toplum Kuruluşları Arasındaki İlişkinin Doğası: Fethullah Gülen Hareketi Olayı" isimli doktora tezi örnek olarak verilebilir. Ayrıca ABD'de, Hampshire College'da öğretim üyesi olan Yrd. Doç. Berna Turam'ın Stanford Üniversitesi yayınlarından çıkan ve henüz Türkçe'ye çevrilmeyen "Between Islam and State: The Politics of Engagement (İslam ve Devlet Arasında: Uzlaşma Politikaları)" adlı kitabı bu çalışmalara yeni bir örnektir. Ruşen Çakır Berna Turam'la Gülen Cemaati ve kitap hakkında bir söyleşi yapmış ve bu söyleşiyi 21-22 Ekim 2007 tarihlerinde Vatan Gazetesi'nde neşretmiştir. Çakır'ın aktardığı bilgilere göre Boğaziçi Üniversitesi'nde sosyoloji ve siyaset bilimi okuyan Berna Turam, Kanada'da McGill Üniversitesi'nde doktora yapmaya başladığı 1997 yılından beri Gülen hareketini incelemeye başlamıştır. Bu on yılda Türkiye, Kazakistan ve ABD'de, cemaatin sıradan üyelerinden, Gülen'in kendisine kadar yöneticileriyle görüşen, cemaatin yurt içi ve yurtdışı okullarında, kız yatakhanelerinde, "ışık evleri"nde bulunan Turam'ın bu kitabı çok zengin gözlem ve analizler içermektedir. (Bkz. *Vatan Gazetesi*, 21-22 Ekim 2007 nüshaları.)

43 Neo-Nurculuk ile ilgili geniş bilgi için bkz. M. Hakan Yavuz, "Neo-Nurcular: Gülen Hareketi", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: İslâmcılık*, C. 6, İletişim Yay., İstanbul 2005, s. 295-307.

Yukarıda belirtildiği gibi Fethullah Gülen, önce Mustafa Polat'la yaptığı telefon konuşmasında ileri sürdüğü fikirlerle daha sonra da 1971 Muhtırası'nın hemen akabinde yargılamrken hiçbir zaman "Nurcu" olduğunu söylemediği ve Erbakan'a verdiği destek gerekçeleriyle Yeni Asya Cemaati tarafından zihinlerde oluşturulan soru işaretleriyle şüpheli bir duruma getirilmiştir.

Yeni Asya Grubu lideri Mehmet Kutlular, kendisine sorulan bir soru üzerine, Fethullah Gülen ile 1962-63'lerde tanıştığını belirtmekte ve bu konuda şu bilgileri vermektedir:

> Kirazlı Mescid'e gelir giderdi; kendisine 'buyur namaz kıldır' veya 'buyur kitap oku' dediğimizde, 'estağfirullah, ben abilerimin yanında teeddüb ederim' derdi; mütevazi ve muttaki bir insandı. O sıralar Edirne'deydi. Sonra 1968-69'larda Yaşar Tunagür Diyanet Başkan Vekili olunca Fethullah Hoca'yı, kendi yerine İzmir Merkez Vaizliğine tayin etti; o ara Kestanepazarı Kur'an Kursu'nda da hocalık yaptı. Şimdi burada, tarihi bir tesbit anlamında söylersem; Fethullah Hoca bizim hareketin içinde temayüz etmiş bir sima olmadı.[44]

Fethullah Gülen ilk başlarda Yeni Asya Cemaati'nin içinde bilinmesine rağmen kendi çizgisinde yürümeye, hitabetinin kuvvetiyle gönüllerde yer etmeye başlamıştı. Güncel meselelerle uğraşmayan Gülen, MSP'den de Yeni Asya'dan da farklı bir yol takip ediyordu. 1973 seçimlerinde MSP'ye oy verdiğinin bilinmesi, özellikle Yeni Asya Cemaati'ne kızgın olan MSP'lilerce sempatiyle karşılanmıştı.

İşte bu dönemler Gülen'in yıldızının parladığı, cemaatinin artmaya ve İzmir'e sığmamaya başladığı zamanlardı. Bu realiteyi gören Yeni Asya'nın ileri gelenleri, Gülen ve çevresini kaybetmemek adına onun vaazlarını "Hitap Çiçekleri" adıyla kitaplaştırdılar.

Ancak kısa süre sonra Fethullah Gülen'in, Yeni Asya Cemaati'yle bütünlük içinde değil, kendi yolunda, farklı hizmet halkasıyla, eğitimde ve genç talebe yetiştirmede etkin olduğu fark edildi.

Bunun üzerine Mehmet Kırkıncı, Mustafa Sungur, Mustafa Bayram gibi ileri gelenler Gülen'i ziyaret ederek rahatsızlıkla-

44 Yıldız, agm, s. 63.

rını dile getirdiler. Ancak Mustafa Birlik ile Kemal Erimez gibi Nurculuğuyla tanınmış güçlü kişilerden de destek alan Gülen kendi hareket tarzında ısrar eder. Ayrıca Nurculara kızgın olan MSP'liler de açıkça siyaset yapmayan Gülen'i tutuyor, kasetlerini AP'lilere dinleterek onları da MSP'li yapıyor ve dolayısıyla Yeni Asya Cemaati'ni zayıflatıyorlardı.[45]

Bütün bu gelişmeler yaşanırken Yeni Asya Grubu, Gülen ve ekibini kaybetmemek adına bazı şeyleri sineye çekmiş ve görmezden gelmiştir. Ancak Fethullah Gülen'in, Yeni Asya Cemaati'nden ayrı hareket ettiği, Yeni Asya'nın kendisi hakkında yaptığı bir yayına itiraz etmesiyle ortaya çıkmış ve bunun sonucunda yapılan görüşmeler sonucunda 1974 yılında ipler tamamen kopmuştur.

Yeni Asya Gazetesi, Edremit'te Gülen çevresine ait bir kampa yapılan baskını, Nurcu bir kampa baskın olarak haberleştirerek eleştirmişti. Fethullah Gülen'in bu habere karşı çıkması, Mehmet Kutlular ve Mehmet Kırkıncı Hoca'nın Gülen'i ziyaret etmesine sebebiyet vermişti.

Gülen'in, gazetede yapılan haberde Edremit kampından ve kendisinden Nurcu diye bahsetmesini uygun bulmadığını belirtmesi, her zaman dobra dobra konuşması ve sözünü sakınmamasıyla tanınan Mehmet Kutlular'ın "Biz sizi Nurcu biliyoruz" diyerek sitemine yol açtı. Gülen Hoca'nın: "Bilmeniz ilan etmenizi gerektirmez. Ben geniş kitlelere ulaşmak için Nurcu kimliğimi kullanmayacağım." sözüne karşılık Kutlular: "Siz ister kullanın ister kullanmayın. Bazı çevreler o kampı bahane ederek Nurculuğa saldırırsa, biz de mukabele ederek Nurculuğu savunuruz. Siz Nurcu olmadığınızı aleni olarak açıklarsınız. Saldırılar Nurculuğa gelmez, biz de müdahale etmeyiz" demiştir. Bu tartışmadan sonra yollar ayrılmıştır. Bundan sonra Nurcular, Fethullah Gülen ile olan ilişkilerini kesmeyi ve onun faaliyetlerine katılmamayı kararlaştırdılar.[46]

Mehmet Kutlular'ın, Fethullah Gülen ile olan yukarıdaki diyaloğunda da görüldüğü gibi Yeni Asya Cemaati ile Gülen arasındaki köprüler yıkılmıştır. Yeni Asya lideri Mehmet Kutlular

45 Bengisu, agm, s. 22.
46 Bkz. Bengisu, agm, s. 22.

da yeri geldikçe, çeşitli platformlarda isim vermeden Fethullah Gülen'i eleştirmiştir.

Bazı grupların Nurculuğu sıfat olarak istemediğini, Nurcu olarak lânse edilmekten rahatsızlık duyduğunu ve bunu çeşitli zeminlerde dillendirdiğini ifade eden Kutlular'ın bu sözleriyle kastettiği aslında Gülen'dir.

Nurculuğu, toplumun, devletin ideolojik kesimlerinin şiddetle hücumuna maruz kalan bir ekol, bir hareket, bir cereyan, bir isim olarak değerlendiren Kutlular'a göre, Said Nursi ismini sahiplenmek riskli ve tehlikeli bir iştir, medenî ve fitrî bir cesaret gerektirmektedir. Dünyevî hedefleri olan, belirli bir yere gelmek isteyen ve kendilerinde farklı bir değer gören birtakım insanların bedel ödememek ve yöneticilerle iyi geçinmek için Nurculuk sıfatından uzak durmaya çalıştıklarını belirten Kutlular, bu insanların dışarıya karşı, "Hayır, biz Nurcu değiliz" dediklerini, ama içlerinden ya da kendi aralarında "Biz takiyye yapıyoruz" diyerek avunduklarından bahsetmektedir. Kutlular'a göre Said Nursi hiçbir zaman böyle bir tutum sergilememiş, her şeyi mertçe ortaya koymuştur.[47]

Gülen ise yapılan bu uyarıları dikkate almamış ve kendi yoluna devam etmiştir. Bu şekilde günden güne popülaritesini ve cemaatinin gücünü arttırmıştır.

Bu durumun farkında olan Yeni Asya Cemaati'nin önde gelenleri de boş durmamış, fırsat buldukça Gülen'e ve cemaatine yönelik sert eleştiriler getirmişlerdir. Yeni Asya Cemaati'ne göre Fethullah Hoca, Bediüzzaman'ın "Demokrat misyonu desteklevin" emrine rağmen MSP'lilerle işbirliği yapmış ve MSP'lileri etrafında toplamıştır. Üstelik cemaatin "Köprü" dergisi varken "Sızıntı" diye bir dergi çıkarmış ve Nurcuların meşveretine uymayan bir davranışta bulunmuştur. Bu sebeplerle Yeni Asya Cemaati, Gülen'in "Hitap Çiçekleri" isimli kitabını bir daha basmadığı gibi onun vaaz kasetlerinin dinlenmesini, dershanelere sokulmasını yasaklamıştır. Ayrıca Fethullah Hoca'yı dinlemek üzere İzmir'e Bornova Camii'ne gidenler de cemaatten dışlanmıştır.[48]

47 Bkz. Kutlular, *age*, s. 236-237.
48 Bengisu, agm, s. 23.

Yeni Asya Cemaati'nde bu durumlar yaşanırken Fethullah Hoca kendisine takınılan bu tavırları pek önemsememiş ve doğru bildiği yolda devam etmiştir. Ortadaki nötr insanlara ulaşmayı hedefleyen Gülen Hoca, bu yolda sessiz ve derinden ilerlemesini sürdürmüştür. O zamanlar Yeni Asya Cemaati'ni kamuoyunda pek tanınmayan bir heyet yönetirken, Fethullah Gülen kendi cemaatini tek başına idare ediyordu. Başka cemaatlerden taraftar kazanan, maddî ve manevî yönden güçlenen Fethullah Gülen, Yeni Asya Cemaati'nin AP'ye olan siyasi fanatikliği yüzünden yıprandığını düşünüyordu. Bütün bunların sonucunda Fethullah Gülen, Yeni Asya Cemaati'ni çok siyasi olmakla, siyaseti hizmetin önüne geçirmekle suçlayıp, cemaatini Yeni Asya Cemaati'nden ayırmıştır. Bu ayrılıkla beraber Yeni Asya'ya bağlı birçok dershane de Fethullah Hoca tarafına geçince Yeni Asya Cemaati büyük bir şok yaşamıştır.[49]

Mehmet Kutlular, Fethullah Gülen olayını değerlendirirken, onun medya eliyle dikkate sunulmasını, Yeni Asya'yı Nurculuk açısından tek merci olmaktan çıkarma sebebine bağlamaktadır. Kutlular'a göre, Yeni Asya'nın büyük bir güç haline geldiğini gören çevreler, Fethullah Hocayı medyatik yaparak Yeni Asya'yı bölme taktiği içine girmişlerdir.[50] Kutlular'ın aktardığı bilgilere göre, bir takım sezgiler sebebiyle 1973 yılında Fethullah Gülen'i İstanbul'a çağırmışlardır. Kutlular'a göre, Gülen'in etrafında toplanan bir takım insanlar ona "Hz. İsa", "Mehdî" ve "Kahtanî" gibi makamlar izafe etmeye ve aşırı derecede iltifatlar yapmaya, bazı yerlerde de onun adına dershaneler açmaya başlamışlardı. Bu durum karşısında Kutlular cemaatin ileri gelenlerine, hızlı bir şekilde bunun üzerine gidilmesi gerektiğini, aksi takdirde "yeni bir doğum" olacağını, parçalanmaya, bölünmeye doğru gidileceğini söyleyerek onları uyarır. Kutlular'a göre, başta bir ölçüde ikna olan ağabeyler, Fethullah Gülen'i ikaz etmeye gittiklerinde, onun yürüttüğü hizmetleri yerinde gördükleri zaman sergiledikleri ciddiyetten uzaklaşmışlardır.[51]

Kutlular bu durum karşısında İstanbul'da Hizmet Vakfı'nda Fethullah Gülen'in de katıldığı bir toplantı yaptıklarını aktar-

49 Bengisu, agm, s. 24.
50 Bkz. Kutlular, *age*, s. 367.
51 Bkz. Kutlular, *age*, s. 247-248.

maktadır. Bu toplantıda Kutlular ve Gülen karşılıklı olarak birbirlerini suçlayıcı açıklamalarda bulunmuştur. Bunun neticesinde her iki taraf kendi yolunu seçmiştir. Kutlular bu toplantıda Gülen'e hitaben, herkesin Said Nursi'nin talebesi olduğunu, ayrı ayrı hareket etme durumunun olamayacağını; "kim bunu yapıyorsa ona haddini bildirelim, bu meseleyi bitirelim" dediğini aktarmaktadır. Kutlular, bu sözlerine karşılık Gülen'in, kendileri gibi düşünmediğini, anlaşmazlıkların olabileceğini, Asr-ı Saadet de bile sahabelerin kemiklerle birbirlerinin üzerine yürüdüklerini, farklı oluşumların olabileceğini ve bunların üzerine şiddetle gidilmesi taraftarı olmadığını söylediğini belirtmektedir. Kutlular, Gülen'in bu sözlerine, onların sahabe olduğunu ve her birinin içtihad etme yetkisinin bulunduğunu, aynı üstadın talebeleri olan kendileri için ise böyle bir durumun söz konusu olamayacağını, dolayısıyla içlerinde böyle bir problemin olmaması gerektiğini söylediyse de Gülen'in bu durumu kabulenmediğini ifade etmektedir. İşin bu safahatında Kutlular Gülen'e: "Siz böyle devam ederseniz, biz size tavır koyarız. İçimizde böyle bir oluşuma imkân ve fırsat vermeyiz" dediğini, Hoca'nın da kendisine "Sizin bileceğiniz iş" cevabını verdiğini, sonuçta da Fethullah Gülen'in kendi yolunu çizdiğini, ancak İzmir'deki bazı arkadaşları hariç cemaatlerinden fazla adam alamadığını belirtmektedir.[52]

Fethullah Gülen bu ayrılıktan sonra kendi yolunda güçlü adımlarla ilerlemeye devam etmiştir. Bu yolda Yeni Asya da dâhil yoluna çıkanları eleştirmekten de geri durmamıştır. Yeni Asya'ya yönelttiği eleştirilerini ve mesafesini zamanla MSP'lilere de uygulamıştır. Özellikle 24 Haziran 1980'de verdiği bir vaazda isim vermeden MSP'yi ve MSP'nin yayın organı Milli Gazete'yi aşırı siyasi olmakla suçlaması, cemaatindeki MSP'liler üzerinde şok etkisi yapmıştır. Çünkü kırsal kesimde onu dinleyenlerin ve dinletenlerin çoğunluğu MSP'liydi. Neticede Gülen Cemaati'nde MSP'lilerden kaynaklanan, Gülen ve çevresinin de beklemediği kadar büyük ve cemaati sarsan bir tepki ortaya çıkmıştır. O güne kadar Gülen'e sempati duyan ve onu MSP'ye yakın gören öfkeli MSP'li cemaat üyelerine göre artık Gülen de AP'liydi ve diğer Nurculardan farklı değildi.[53]

52 Bkz. Kutlular, *age*, s. 248-249.
53 Bengisu, agm, s. 25.

Fethullah Gülen'in kendi cemaatini Yeni Asya'dan ayırmasından sonra, yollar yine zaman zaman kesişmiştir. Bu kesişmeler, eskiden olduğu gibi bir bütünlük içinde değil, birbirini iten ve eleştiren bir gerginlik ortamı içinde olmuştur. Yeni Asya Grubu, yeri geldikçe Fethullah Gülen'in hiçbir zaman "Ben Nurcuyum" dememesini hatırlatacak ve Gülen'in siyasi iktidarlar tarafından bir "toplum mühendisliği" projesinin kobayı, derin devlet tarafından kendisine misyon yüklenen ve bu misyonu yerine getirip, işi bittikten sonra bir kenara atılan bir dinî lider olarak yansıtacak ve bu yönde yayınlar yapacaktır. Özellikle 1999 seçimlerinden sonra kurulan Anasol-M hükümeti iş başındayken Gülen ve cemaati aleyhinde başlatılan kampanya döneminde Yeni Asya kendisini kalın çizgilerle Gülen'in cemaatinden ayıracaktır.

Sık sık dile getirdiğimiz üzere, Yeni Asya'nın Gülen'in Nurcu olmadığına yönelik iddialarının temel dayanaklarından biri de 6-12 Haziran 1998 tarihli Aksiyon Dergisi'nden yer alan ve Ahmet Dinç'in kaleminden çıkan "Fethullah Gülen: Cevap Veriyorum"[54] isimli yazıda Gülen'in dile getirdikleri üzerine kurgulanmaktadır.

Aksiyon'da çıkan yazıda, kendisi için itham eder tarzda, Nurcu denildiğinin dile getirilmesi üzerine, Fethullah Gülen'in hayatında –ci, -cu gibi, bir gruba aidiyet ifade eden sözleri hiç kullanmadığını, bunlardan şiddetle kaçındığını ve herhangi bir –ci, -cu ile ilgisinin olmadığını belirtmesi[55], bu konuda fırsat bekleyen Yeni Asya'nın ekmeğine yağ sürmüştür. Yeni Asya Grubu, yeri geldikçe Gülen'in bu sözlerine atıfta bulunarak, onun Nurcu olmadığı iddialarını sık sık kamuoyunun dikkatine arz edecektir.

Nitekim bu yayınlardan biri de Kâzım Güleçyüz'ün kaleminden çıkan ve 28 Haziran 1999 tarihli Yeni Asya Gazetesi'nde yer alan "Yeni Asya'nın farkı"[56] başlığını taşıyan yazıdır. Bu yazıda Güleçyüz, Yeni Asya Grubu ile Fethullah Gülen Cemaati arasındaki farka işaret etmiş ve kayda değer bilgiler aktarmıştır. Güleçyüz'e göre, Bediüzzaman'ın fikirlerini anlama ve anlatma misyonu ile var olan Yeni Asya, "Nurcu" kimliğini hiçbir zaman

54 Yazının tamamı için Bkz. Ahmet Dinç, "Fethullah Gülen: Cevap Veriyorum", *Aksiyon Dergisi*, Feza Gazetecilik, S. 183, İstanbul 6/12 Haziran 1998, s. 18-35.

55 Dinç, agın, s. 34.

56 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 28 Haziran 1999.

gizlememiş, aksine alenen ve iftiharla ortaya koyup sahip çıkmıştır. Yeni Asya'nın, irtica ile kastedilen her türlü suçlamayı ise kesin bir dille reddettiğini belirten Güleçyüz, bu çerçevede, Yeni Asya ekolünü Nur hareketinin ana kolu olarak niteleyen değerlendirmeleri de daha doğru bulmuştur. Bediüzzaman'ın vefatından sonra önde gelen talebelerinden Zübeyir Gündüzalp başta olmak üzere temayüz etmiş Nur talebelerinin inisiyatifi ve gayretleriyle meşveret esası üzerine tesis edilen hizmet çizgisinin, ana gövde olarak Yeni Asya etrafında şekillendiğini ifade eden Güleçyüz, zaman içinde meydana gelen ve çoğunlukla şahsî ve hissî sebeplerden kaynaklanan arızî kopmaların, bu gerçeği değiştiremediğini yazmıştır. Fethullah Gülen hareketini de Yeni Asya çizgisinden kopuşun bir sonucu olarak gösteren Güleçyüz, aradaki en büyük farklılıklardan birini bu kopuşla irtibatlandırmıştır. Güleçyüz'e göre, Yeni Asya Nurcu kimliğine sadakatle sahip çıkmak suretiyle, şahsa değil kitaba, hissiyata değil, değişmez ölçü ve fikirlere, tepeden dayatılan emrivakilere değil, şahs-ı manevînin meşveret ve şûrâsına dayanan, temel inanç ve değerlerde tavizsiz, baskı ve tazyiklere boyun eğmeyen, açık, şeffaf ve "demokratik" bir yapılanma ile yoluna devam ederken, Gülen hareketi ise şahsı ön plana çıkaran, yer yer tarikatvari renkler taşıyan, otoriter, aynı oranda "hoşgörü" görüntüsü altında teslimiyetçi ve tavizkâr bir muhteva kazanmıştır.

Yeni Asya ile Gülen hareketi arasındaki bir diğer önemli farklılığın da devlete bakışta ortaya çıktığını belirten Güleçyüz, Bediüzzaman'ın ortaya koyduğu ölçü ve prensiplere harfiyen sadık kalmayı şiar edinen Yeni Asya ekolünün, devlete ve iktidara sahip olmaya yönelik her türlü girişimden kesinlikle uzak kaldığını, herhangi bir parti oluşumuna kaynaklık etmekten titizlikle kaçındığı gibi, kadrolaşmayı hedefleyen arayışlara da hiçbir zaman girmediğini ifade etmiştir. Güleçyüz'e göre, Yeni Asya bunu yaparken, siyasete ve devlete tamamen bigâne ve kayıtsız kalmak gibi uç bir noktaya gitmemiş; devleti idare edenlere dine ve halkın inanç değerlerine sahip çıkmaları tavsiyesinde bulunmuş, demokrasiyi samimiyetle benimsemiş; millet iradesinin üstünlüğünü her hal ve şart altında savunarak ihtilâllere ve dayatmalara karşı meşru zeminde kararlı bir mücadele vermiş; çok partili demokratik hayatın verdiği imkânlar çerçevesinde, yine

Bediüzzaman'ın irşad ve tavsiyeleri istikametinde, ülke gerçeklerinin gerektirdiği en mâkul siyasî tercihi gerekçeleriyle ortaya koymuş ve bu tercihini hiç değiştirmeden bugünlere kadar muhafaza edegelmiştir. Yaşanan bunca olayın da Yeni Asya'nın söz konusu tercihinin isabetini ve haklılığını üstüne basa basa birçok kez kanıtladığını dillendiren Güleçyüz'e göre, neresinden bakılırsa bakılsın, Yeni Asya ekolünü "siyasal İslâm" hareketleri içinde mütalâa etmek kesinlikle yanlıştır ve saptırmadır.

Güleçyüz yazısının sonuna doğru kalemini Fethullah Gülen hareketi üzerine yoğunlaştırmıştır. Güleçyüz'e göre, Gülen hareketi, hem devletle ilişkiler bahsinde, hem siyasî tercih noktasında, hem de kadrolaşma meselesinde Yeni Asya'dan çok farklı ve büyük ölçüde insicamsız bir tavır ortaya koymak suretiyle yaşadığı sıkıntılara sürüklenmiş; bu noktalarda maruz kaldığı ithamlar karşısındaki cevap ve tevil gayretlerinde de inandırıcı olamamıştır. Yine Güleçyüz'ün iddiasıyla iki grup arasındaki çok önemli bir başka farklılık da, Yeni Asya ekolünün "siyasî ve dünyevî ve menfî ve şahsî ve cemaatî menfaat" konusunda son derece mesafeli, dikkatli ve titiz bir tavır ortaya koymasına; hizmet adına da olsa "dahilî ve haricî yardımcılara ve kuvvetlerine ehemmiyet vermemesi, onları arayıp tâbi olmaması" bilinen bir gerçek olarak ortada dururken; Gülen hareketinin, hizmetlerini geliştirme mülâhazasıyla da olsa "dahilî ve haricî yardımcılara önem vermesi" ve bir noktadan sonra onlara "tâbi" olma durumuna düşmekten kurtulamamasıdır.

Ana gövde olan Yeni Asya ekolü ile yıllar önce Yeni Asya'dan koparak değişik bir mahiyete bürünen Gülen hareketi arasındaki anlayış farklılıklarını ve sonuçlarını daha da detaylandırmanın mümkün olduğunu söyleyen Güleçyüz, ana hatlarıyla ifade ettiği bu noktaları yeterli görmüştür. Ancak Güleçyüz yazının sonunda, kendi ifadesiyle Fethullah Gülen'in Nurculukla ilgili olarak yaptığı bazı açıklamaları, eleştirmek kastıyla değil, tesbit için ve Gülen'e ilişkin değerlendirmelerin Nur camiasına mal edilmemesi açısından hatırlatmakta faydalı görmüş ve Gülen'in 6-12 Haziran 1998 tarihli Aksiyon Dergisi'nden yer alan ve yukarıda temas ettiğimiz sözlerine atıfta bulunarak yazısını bitirmiştir.

İşte Fethullah Gülen'in açıkça dile getirmekten çekinmediği ve kendisini herhangi bir -ci, -cu ile tanımlamadığını ifade etmesi ve sık sık hatırlattığımız gibi hiçbir zaman "Ben Nurcuyum" dememesi Yeni Asya Grubu'nun Gülen'e ilişkin tavrının özeti mahiyetindedir. Bizim burada dillendirdiğimiz açıklamalar, Soner Yalçın'ın 11 Ekim 2009 tarihli Hürriyet'te yer alan "Said-i Nursi'yi kim hedef yaptı?" isimli yazısının belirli bölümünde ele aldıklarıyla örtüşmektedir.[57]

Zaman'dan Can Bahadır Yüce'ye verdiği röportajda Ali Bulaç'ın, "Yeni Said"in devamcısı[58] olarak gösterdiği Fethullah Gülen ve cemaati ile ilgili kanaatimiz, hâlihazırda sahip oldukları güç, etkinlik ve imkânlar yönünden artık bir cemaat olmaktan öte bir hareket, bir ekol olarak görmenin daha doğru bir yaklaşım olduğu şeklindedir.

57 Soner Yalçın'ın "Said-i Nursi'yi kim hedef yaptı?" başlıklı yazısının son kısmı şu şekildedir: "...Nurculuk konusunda Gıyaseddin Emre'den çok bilgi aldım. Örneğin... Said-i Nursi'nin yakını Gıyasettin Emre, Fethullah Gülen'e karşıydı. Bunun nedenini pek anlamıyordum. Fethullah Gülen'e saygılıydı ama mesafeliydi. Ve nedense her fırsatta eleştiriyordu. Bunu da sadece sohbetlerinde dile getirmiyor; Nurcuların yayın organı Yeni Asya Gazetesi'ndeki makalelerinde de yazıyordu. – 'Ağlayan Hoca'nın haline ağlayalım' – 'İsrail'e atılan füzelere ağlayan Hoca' – 'Günün modası dinler arası diyalog' gibi makalelerinde Fethullah Gülen adını açıkça yazarak 'milli olmamakla' eleştirdi. Fethullah Gülen'in Said-i Nursi'nin yolundan ayrıldığını iddia ediyordu. Oysa o dönemde Fethullah Gülen cemaati ardı ardına Said-i Nursi sempozyumları-panelleri düzenliyor. Kitaplar çıkarıyordu. Gıyaseddin Emre bunları 'göstermelik' olarak görüyordu. Ben ise; 'Kıskançlık mı yapıyor' diye düşünüyordum. Çünkü Nurcu Yeni Asya Gazetesi çevresi pek gelişme/büyüme gösteremezken, Fethullah Gülen cemaati hızla büyüyor; dergilerle başlayan yayıncılık faaliyeti gazeteler, TV'ler ile hız kazanıyor; okullar ve üniversitelerle yurtdışına açılıyordu. Kurdukları çeşitli dernekler ve vakıflar sayesinde devlet katında onay görüyordu. Ancak... Bugün Gıyaseddin Emre'nin haklı çıktığını görüyorum. Son iki yıldır Fethullah Gülen cemaati Said-i Nursi adını pek telaffuz etmiyor. Artık Said-i Nursi adına paneller, sempozyumlar yapmıyor, kitaplar çıkarmıyor. Birdenbire cemaat nedense Said-i Nursi'yi unutuverdi! Risale-i Nur kitapları okunmaz oldu! Bir hafta boyunca kutlanan doğum günü hatırlanmaz hale geldi! Niye cemaat için Said-i Nursi yok artık. Niye artık sadece Fethullah Gülen Hocaefendi var? Said-i Nursi'nin üzerini kim çizdi? Said-i Nursi'nin yakını Gıyaseddin Emre bunu nasıl yıllar önceden görebildi? Evet medyada çıkarılan büyük gürültüler asıl tartışmamız, konuşmamız, anlamamız gerekenler üzerinde durmamıza engel oluyor. Bunun yerine eski solcu yazarlar, 'Said-i Nursi'yi solcular hâlâ niye anlamıyor' diyor? Biz henüz Gıyaseddin Emre'nin Fethullah Gülen'e neden karşı olduğunu anlamadık ki, Said-i Nursi meselesini kavrayabilelim!.. Bu çevreleri yakından bilen yazarlar konuyu aydınlatmıyorlar ki neler olduğunu bilelim!.." (Bkz. *Hürriyet Gazetesi*, 11 Ekim 2009).

58 *Zaman Gazetesi*, 24 Ocak 2008.

21 Mart 1999'dan beri hayatını Amerika'da sürdürse de bugün Fethullah Gülen hareketinin Türkiye'nin AKP iktidarında geçirdiği değişim sürecinde önemli rol oynadığı ve Türkiye siyasetinde hatırı sayılır bir etkinliğe kavuştuğu bilinmektedir. Bu yüzdendir ki; AKP iktidarını ve Gülen Hareketi'ni bitirmeye yönelik illegal yapılanma ve plânlamaların ortaya çıkmasını, bu güç ve etkinlikle ilintilendirmek daha doğru bir yaklaşımdır.

Özetle Yeni Asya Grubu ile Fethullah Gülen Hareketi arasındaki çekişmede "ben" ve "öteki" kavramlaştırması anahtardır. Başka bir ifadeyle karşısındakini bir rakip olarak görme ve onu her hal ve şartta ekarte etmeye çalışma, bu çekişmenin hedefidir.

Yollar ayrılmış olsa da çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde ve yeri geldikçe Yeni Asya Grubu'nun Fethullah Gülen ismi ile cemaati etrafında dönen tartışmalarla ilgili beyanat ve yayınlarına değinilmeye devam edilecektir.

VI. MEHMET KIRKINCI GRUBU'YLA YOLLARIN AYRILMASI

Yeni Asya Grubu'nun kanaat önderlerinden biri olarak kabul edilen Mehmet Kırkıncı'nın gruptan ayrılması 12 Eylül 1980 darbesiyle yaşanan süreçle bağlantılıdır. Ancak Mehmet Kırkıncı Hoca ile Yeni Asya Grubu arasında meydana gelen sıkıntıların kaynağı 1980 öncesine uzanıyordu.

Nitekim Mehmet Kutlular, 1980'den önce Mehmet Kırkıncı'nın Fethullah Hoca gibi ayrı bir hareket tarzına girdiğini gördüklerini ve onu uyardıklarını, bunun için ağabeyleri de ikaz ettiklerini nakletmektedir. Kırkıncı Hoca'nın neşrettiği bir takım lâhika türü mektuplardan sonra bazı Erzurumlular'ın Risale-i Nur'u ve Said Nursi'yi bir kenara bırakarak Kırkıncı Hoca'yı ön plâna çıkarmaya başlamalarının cemaatte sıkıntı çıkaracağını ve bunun müstakil bir harekete varabileceği endişesini taşıyan Kutlular, bu konuda ağabeyleri uyardığını ve sonuçta Kırkıncı Hoca'yı ikaz etmek üzere Mehmet Fırıncı'yı görevlendirdiklerini belirtmektedir. Ancak Kırkıncı Hoca, Fırıncı ile görüştükten ve ona söz verdikten sonra da lâhika neşriyatına devam etmiştir. Bu durum karşısında Kırkıncı'nın ciddî şekilde uyarılması gerektiğini düşünen Kutlular, onunla görüşerek, lâhikaların bir geleneği olduğunu, İstanbul'da

ve hizmete medar olan şeylerin neşredildiğini, kendisinin ise Bekir Berk gibi önde gelen hizmet erbabıyla yaptıkları yazışmaları yayınladıklarını, bunu bir daha yapmamaları yönünde uyardığını anlatmaktadır. Bu uyarı karşısında Kırkıncı'nın kendisine, mektupları neşretmediğini, sadece üç-beş tane çoğaltıldığını, size göndereyim siz neşredin, dediğini aktaran Kutlular, Kırkıncı'ya cevap olarak; kendi aralarındaki iltifat meselelerinden lâhika olamayacağını, hizmete medar olacak şeyler varsa onları göndermeleri halinde neşredebileceklerini söyler.[59] Kutlular'ın, Mehmet Kırkıncı'nın 1980 öncesindeki hareket tarzını ciddî bir şekilde takip etmesinin arkasında, cemaat içinde Kırkıncı Hoca ve çevresi ile ilgili bir şeyler çıkacağı öngörüsü yatmaktadır. Bu öngörünün doğruluğu 1980 sonrası gelişen olaylar neticesinde Kırkıncı'nın ve grubunun Yeni Asya'dan ayrılmasıyla ortaya çıkacaktır.

Türkiye 12 Eylül 1980 sabahına darbeyle uyanmıştır. Darbe, geniş kesimler üzerinde olduğu gibi dindar kesimler de de büyük bir şok etkisi yaratmıştır. Çünkü 12 Mart 1971 Muhtırası'nın hemen başlarında kaybedilen ancak zamanla tekrar elde edilen kazanımların 12 Eylül'le beraber yine yitirileceği ve sıkıntılara düşüleceği endişesiyle her şeyin bittiği düşünülmeye başlanmıştı.

12 Eylül döneminde bütün siyasi partiler kapatılmış, yöneticileri hapsedilmişti. Ortada sadece darbeyi yapan Kenan Evren ve Konsey üyeleri vardı. Darbeden hemen sonra büyük bir korkuya kapılan dindar çevreler, Kenan Evren'in yurt gezilerinde yaptığı konuşmalarda ayet ve hadisleri kullanması ve İslâm'ı övmesiyle biraz rahatlamışlardır. Yaptığı konuşmalarda Demirel, Ecevit, Erbakan ve Türkeş'e sataşan, sağcıları, solcuları ve irticayı eleştiren Evren'in: "Hakiki din temiz dindir, irtica değildir" sözünü sarfetmesi, cemaatleri ve tarikatları rahatlatmış ve büyük değişimlere yöneltmiştir. Siyasi çekişmelerin, sağ-sol mücadelesinin ve anarşinin kesilmesi, cemaatlerde siyasetin ve partilerin değil hizmetin ön plana çıkarılması fikrini doğurmuştur. Öyle ki darbelere karşı en katı cemaat olan Yeni Asya Cemaati'nde bile, bu anlayışı savunan ağabeyler çıkmaya başlamıştı. Bunların başını ise bütün Nurcular için saygın bir isim olan Mehmet Kırkıncı Hoca çekiyordu.[60]

59 Bkz. Kutlular, *age*, s. 249-250, 277-280.
60 Bkz. Bengisu, agm, s. 25-27.

Mehmet Kırkıncı Hoca bu dönemdeki söylemleri ve eylemleriyle dikkatleri üzerinde toplamıştır. Özellikle darbeci generallerle görüşmesi, onlara nasihatlerde bulunması, buna karşın Nurculara ve başta Demirel olmak üzere tanıdığı AP'lilere, ordu aleyhine konuşmamalarını tavsiye etmesi tepki çekmesine sebep olmuştur.

Mehmet Kırkıncı'nın hatıralarında naklettiğine göre, 12 Eylülden sonra bir süre Hamzaköy'de gözaltında tutulduktan sonra serbest bırakılan Süleyman Demirel'i, geçmiş olsun demek üzere evinde ziyaret etmiştir. Bu ziyaret sırasında Demirel'in evi kapatılan AP'nin milletvekilleriyle doludur ve evdekiler yoğun bir şekilde darbe ve askerler aleyhinde konuşmaktadırlar. Kırkıncı Hoca, bu sebeple Demirel de dâhil olmak üzere evdekileri söylemleri yüzünden uyarmış ve nasihatte bulunmuştur. Kırkıncı Hoca ayrıca, bu ziyaretten kısa bir süre sonra Demirel'le tekrar görüştüklerini ve bu sefer Demirel'in kendisine: "Hocam, senin söylediklerin doğru olsa da ben tarihe ihtilâl taraftarı bir adam olarak geçemem" demesi üzerine ona: "Hiç olmazsa bîtaraf kalın ve bekleyin. Ordumuz aleyhinde konuşmak doğru olmaz. İlerde mutlaka size müracaat eder, tecrübelerinizden faydalanmaya çalışırlar" dediğini belirtmektedir. Nitekim kısa bir süre sonra Kenan Evren Paşa yeni kuracakları partiye AP'lilerin de iştirak etmelerini istemiş, bu teklifi Demirel: "Ben tapulu mülkümde kimseye gecekondu yaptırmam!" diyerek reddetmiştir.[61]

12 Eylül Darbesi'ni gerçekleştirenlerin anayasa oylamasına taban bulmak için kimi dindar çevrelere hoşgörülü davranma, tarikat ve mezheplerin önde gelenleriyle diyaloglar kurma, bazılarıyla da doğrudan ilişkiye geçme metodu uyguladıkları bilinmektedir.

Bu şekilde birçok dinî grup ve cemaat tehdit ve menfaat dağıtımı esası üzerine yapılan pazarlıklarla yanlarına çekilmiş; ihtilâle karşı çıkmaları önlenmiş; ihtilâl anayasasına "evet" demeleri sağlanmıştır.[62]

Bu şekilde ihtilâl anayasasına "evet" demeye ikna edilenlerden biri de o zamanlar Yeni Asya'nın önemli isimleri arasında yer alan Mehmet Kırkıncı Hoca'ydı. Çünkü Kırkıncı Hoca, 12 Eylül

61 Bkz. Kırkıncı, *age*, s. 235-237.
62 Güleçyüz, *Bu Bayrak İnmez*, s. 79.

İhtilâli'ni 1960 İhtilâli ile kıyaslanamayacak kadar farklı bir hareket olarak değerlendirmektedir. Ona göre 1960 darbecileri ülkeyi senelerce geri götürmüşken, 12 Eylülcüler memleketi bir badireden kurtarmışlar, Kırkıncı Hoca'nın tabiriyle; "bir ameliyat-ı cerrahiye" yapmışlar ve ülkeyi karıştırıp parçalamaya çalışan anarşi ve terör gruplarını ortadan kaldırmışlardır.[63] Bu düşünceyi taşıyan Kırkıncı Hoca, 12 Eylül'ün ünlü generallerinden Tahsin Şahinkaya ile görüşmüş,[64] onlara tavsiyelerde bulunmuş, hatta Evren'e nasihatlar içeren mektup yazmıştır. Kırkıncı Hoca'nın bu girişimleri duyulunca, Yeni Asya Cemaati büyük bir şok yaşamıştır. Darbeciler anayasa oylaması referandumunda "evet" oyu kullanılmasını istiyorlardı. Bunun karşılığı cemaatlere, faaliyette bulunma, yurt ve Kur'an kursu açma izni olarak dönecekti. Darbeciler ise partileri kapatılan liderlerin "hayır" oyu verdirmeye çalışmasından çekiniyorlardı. Demirel ve Erbakan başta olmak üzere bütün liderler, seçmenlerine ve tabanlarına "hayır oyu verin" mesajları yolluyorlardı. Darbecilerin amacı ise siyasi liderlerin bu mesajlarındaki etkinliği kırmak ve "hayır" oylarının alabildiğince az çıkmasını sağlamaktı. Çünkü 12 Eylül Anayasası ile birlikte Kenan Evren'in cumhurbaşkanlığı da oylanacaktı. Ayrıca "hayır" oylarının yüksek olması Batı karşısında yönetimi zor durumda bırakabilirdi. Bu yüzden darbeciler kimi asker ve sivil aracılarla cemaat ve tarikat önderleriyle görüştüler. Çoğu cemaat de bu görüşmelere olumlu karşılık verdi. Bu olay cemaat ve tarikatlarda yaygın tartışmalara sebep oldu. Bazıları darbe yapmış, demokrasiyi askıya almış, siyasi partileri kapatmış ihtilalcilerle işbirliği yapmanın ne kadar doğru olduğunu sorguluyordu. Buna karşılık gücü elinde bulunduranlara karşı yapılabilecek bir alternatifin olmadığı görüşünü de savunan, dolayısıyla kendi faaliyetlerine izin veren darbecilerin istediklerini yapmanın, kavga yerine güçleri birleştirmenin, derlenip toparlanmanın daha doğru olduğunu savunanlar da bulunmaktaydı.[65]

Bu arada Kenan Evren ve ekibi, anayasa referandumunda "evet" oyu kullanılması karşılığı cemaatlere ve tarikatlere verdi-

63 Kırkıncı, *age*, s. 254-255.

64 Mehmet Kırkıncı Hoca'nın Tahsin Şahinkaya ile görüşmesi ve bu görüşmenin içeriği için Bkz. Kırkıncı, *age*, s. 276-278.

65 Bkz. Bengisu, agm, s. 27-28.

ği sözü tutmuş ve seçmeli din derslerini zorunlu yapmıştır. Yıllar sonra Fethullah Gülen ile yaptığı görüşmeyi Milliyet'te bir yazı dizisi olarak neşreden Mehmet Gündem, bu konuda Gülen'den şu sözleri nakletmiştir:

> ...Ama ben eğitimde dinin çok önemli olduğunu bir kere daha tekrar edeceğim. Müsaadenizle bu konuyla ilgili antiparantez bir mülahazamı arz edeceğim: Evren Paşa demokrasinin kesintiye uğraması ve daha pek çok açıdan tenkit edildi. Ama seçmeli din derslerini mecburi yapmakla yararlı bir iş yapmıştır. Gençlerin çoğu onun bu icraatı vesilesiyle din eğitiminden nasiplerini almışlardır. Bu iş kanaatimce öyle büyüktür ki doğrusunu Allah bilir hiçbir sevabı olmasa bile bu icraatı ona yetebilir, ahirette kurtuluşuna vesile olabilir, cennete de gidebilir.[66]

Belirttiğimiz gibi Yeni Asya Cemaati, eylemleriyle ve söylemleriyle her zaman darbelere karşı olduğunu belli etmiştir. Said Nursi'den devraldıkları miras gereği baştan beri demokrasiyi savunan, demokrat misyonun yanında yer almayı ve desteklemeyi görev haline getirmiş bir grup olma özelliğini her zaman muhafaza etmiştir.

Ancak bu sefer cemaatte, hizmetlerin devamı açısından darbecilerin yanında olmayı, anayasaya "evet" oyu vermeyi ve Kenan Evren'in cumhurbaşkanı seçilmesini, hizmetlerin devamı açısından daha uygun gören Mehmet Kırkıncı ve Osman Demirci gibi önemli isimler ve taraftarları da vardı. Ayrıca Osman Demirci, Rahmi Erdem, Ahmet Şahin gibi önemli Yeni Asyacı Nurcular Mehmet Kırkıncı Hoca'nın yanındaydı. Üstelik Mustafa Sungur gibi önde gelen bir ağabey de Kırkıncı Hoca gibi düşünmekteydi. Bütün bunların ötesinde Fethullah Gülen Grubu, Yazıcılar Grubu, Zafer Dergisi etrafındaki Sakaryalılar Grubu ile Abdullah Yeğin ve Said Özdemir gibi isimler de bu konuda Kırkıncı Hoca ile paralel düşünüyorlardı. Kenan Evren de Kırkıncı Hoca'ya verdiği sözü tutmuş ve din derslerini zorunlu hale getirmişti.[67] Bu durum "evet" oyu verme taraftarlarının elini güçlendirirken "hayır" oyu vermeyi düşünenlerinkini ise zayıflatmıştı.

"Evet" oyu verme taraftarlarının artması "Üç Mehmetler" diye tanınan, Mehmet Kutlular, Mehmet Fırıncı ve Mehmet Emin

66 Bkz. *Milliyet Gazetesi*, 31 Ocak 2005.
67 Bengisu, agm, s. 28; ayrıca bkz. Ongun, agm, s. 64-65.

Birinci gibi Yeni Asya Cemaati'nin önde gelenlerini hayli kızdırmıştı. 12 Eylül döneminde kapatılan Yeni Asya Gazetesi yerine çıkarılan Yeni Nesil Gazetesi'nde Kırkıncı'nın darbecilere yazdığı mektup, darbeciler ve onlarla işbirliği yapanlar sert bir üslupla eleştirildi. Cengiz Han'ın hocası ilân edilen Kırkıncı Hoca hakkında da "Cengiz'in Hocaları" diye aleyhte bir dizi hazırlandı. Veysel Akpınar, Mustafa Kaplan, Bünyamin Ateş, Mehmet Paksu, Safa Mürsel, Burhan Bozgeyik, İhsan Atasoy gibi gazete yazarları sert yazılarla darbeyi eleştirerek, şartlar ne olursa olsun Demirel'in yanında olunması gerektiğini söylediler. Bu söylemleri yüzünden de aleyhlerinde açılan onlarca davada yargılandılar.[68]

Darbeciler Yeni Asya Cemaati'nin lideri bilinen Mehmet Kutlular ile de görüşmüşlerdi. Kutlular ile görüşen bir subay, kendilerini desteklerlerse, diğer Nurcu gruplara karşı kendilerinden yana olacaklarını ve bütün imkânlarını Yeni Asya Cemaati'nin hizmetine sunacaklarını söyledi. Kutlular bu teklifi kabul etmedi, misyonları gereği darbecilerle birlikte olamayacaklarını belirterek iş birliğini reddetti.[69] Mehmet Kutlular'ın yapılan teklifi kabul etmeyerek misyonları gereği darbecilerle birlikte olamayacaklarını belirtmesinin ve onlarla iş birliğini reddetmesinin bedeli Kâzım Güleçyüz'e göre, Yeni Asya'nın parçalanmasına vesile olunarak ve gazeteye tam 470 gün kapatma cezası verilerek ve türlü sıkıntılar çektirilerek ödetilmiştir.[70]

Cemaat içinden darbecilerle yakınlık kuran kesim, Yeni Nesil Gazetesi'nin ve Kutlular'ın iş birliğini kabul etmemesini eleştiri konusu yapmış ve Kutlular'ı ileriyi görememekle suçlamışlardır. Kutlular'ı ve ekibini eleştirenlere göre, Bediüzzaman şartlar gereği DP'yi ve Menderes'i desteklemiştir. Bunu, hep böyle devam edecek Demirel desteklenecek şeklinde ele almak ve ilelebet sürdürmek yanlıştı. Kaldı ki, şimdi ortada ne şer CHP'ne de ehven-i şer AP vardı, ortada sadece darbeciler vardı. Üstelik darbeciler kendilerinden yardım istiyordu. Hizmetlerin devamı için bundan daha uygun bir ortam yoktu.[71]

68 Bengisu, agm, s. 28; Ongun, agm, s. 64.
69 Bengisu, agm, s. 29.
70 *Yeni Asya Gazetesi*, 01Temmuz 2001.
71 Bengisu, agm, s. 29.

Yeni Asya Cemaati'nde bir hayli taraftarı olan bu iki farklı düşünceye sahip Nurcuların orta bir yolda anlaşamamaları, cemaatte korkulan tehlikeyi gün yüzüne çıkarmıştır. Sonuçta büyük bir tabana sahip Yeni Asya Cemaati, tam da orta yerinden ikiye bölündü. Yeni Asya Cemaatinde kalanlar Mehmet Kutlular, Mehmet Fırıncı, Mehmet Emin Birinci, Yavuz Bahadıroğlu, İhsan Atasoy, Mustafa Kaplan, Burhan Bozgeyik, Bünyamin Ateş, Safa Mürsel ve Mehmet Paksu gibi isimlerdi. Cemaatten kopanlar ise Mehmet Kırkıncı, Mustafa Sungur, Rahmi Erdem, Osman Demirci, Ahmet Şahin, Mehmet Dikmen gibi isimlerin bulunduğu bir gruptu. Bu kopmalar neticesinde Yeni Asya Grubu gücünün yarısını kaybetmiş ve diğer Nurcu grupların karşısında yalnız kalmıştır.[72]

Yine Mehmet Kırkıncı'nın cemaatten ayrılmakla ilgili hatıralarında işlediğine göre, Mehmet Kutlular ve Yeni Asya Cemaati'nin önde gelenlerine bazı ikazlarda ve tavsiyelerde bulunmak için Mustafa Sungur'la beraber Yeni Asya Gazetesi'ne gitmişlerdir. Gazete çalışanlarının kendilerini görünce her birinin bir tarafa dağıldığını nakleden Kırkıncı, doğrudan Kutlular'ın odasına girdiklerini, başta odada kimseyi bulamadıklarını, fakat biraz sonra Mehmet Kutlular ve Mehmet Birinci'nin yanlarına geldiğini belirtmektedir. Kırkıncı onlara, birlik ve beraberliğin önemini anlattıktan sonra Isparta meşveretine beraber gitmeyi teklif eder. Mehmet Kutlular'ın bu teklife cevabı: "Artık biz sizinle birlikte olmayacağız. Müstakil hareket edeceğiz" şeklinde olur. Kırkıncı buna: "Pekiyi, siz kendi hizmetinizi devam ettirin. Fakat bunu yaparken birbirimizin aleyhine bulunmayalım" diye mukabele eder. Ancak Kutlular: "Hayır, ben hiç kimsenin kusurunu saklamayamam. Doğru bildiğimi söylerim" diyerek sert bir cevap verir. Kırkıncı Hoca'ya göre bu durum karşısında artık yapılacak bir şey kalmadığı anlaşılmış ve dolayısıyla yollar ayrılmıştır.[73]

Bu bölünmeden sonra Nurcuların hizmet anlayışında, teşkilatlanmalarında ciddi bir aykırılık olmamıştır. En büyük zıtlaşma siyasi alanda yaşanmıştır. Yeni Asya Grubu, anayasa oylamasında red oyu verilmesi için kampanyalar açmış, mavi kapaklı oy-

72 Bengisu, agm, s. 29.
73 Bkz. Kırkıncı, *age*, s. 237-238.

lama "hayırlı" olsun başlıklı broşürler yayınlamıştır. Zincirbozan günlerinden itibaren gazetenin kapanması pahasına Demirel'i desteklemeye devam etmişler ve Konseyin icraatlarını imalı bir şekilde eleştirmişlerdir.[74]

Yeni Asya Grubu, cemaatten kopan Mehmet Kırkıncı grubuna "Konseyciler" adını takmıştır. Zamanla bu isim Kırkıncı Hoca Grubu'nu tanımlayan bir sıfat halini almıştır. İhtilâlcilerle işbirliği yaparak davaya ihanet eden bir grup olarak kabul edilen "Konseyciler" artık Yeni Asya Cemaati'nin en nefret ettiği hedef grup olmuştu. Nurcuların birbirlerini Demirelci-Konseyci suçlamalarıyla bölünmeleri, tabandakileri şaşkına çevirmiştir. Bu bölünme aynı zamanda Nurcuları en çok etkileyen bölünmeydi. Yeni Asya'dan kopan Nurcu gruplar, hapiste olan ve siyasete dönüp dönmeyeceği belli olmayan Demirel'e körü körüne bağlı olduğu iddiasıyla Yeni Asya'yı eskisinden daha fazla suçluyorlardı. Bu arada Fethullah Gülen Cemaati, Nurcuların birbirlerini suçlayıp bölünmelerinden en karlı çıkan grup olarak güçlenmeye devam ediyordu.[75]

Yeni Asya Grubu'nun Mehmet Kırkıncı ve ekibine "konseyciler" demesine karşılık, bu grup da Yeni Asya'ya "Demirelciler" lâkabını takmıştır. Bu lâkap Mehmet Kutlular'da bir savunma psikolojisi uyandırmıştır. Kutlular, darbecilerin yanında yer alan arkadaşlarının, bu durumun doğal bir sonucu olarak kendilerini "Demirel yandaşı olmak"la suçladıklarını belirtirken, Demirel'e gittiklerinde, Said Nursi'nin meselelerini anlattıklarını ve Demirel'in de bundan faydalandığını ifade ederek, bu duruma bir savunma mekanizması oluşturmuştur. Kutlular'a göre, Yeni Asya Grubu'nu Demirelci olmakla suçlayan diğer grubun amacı, kendilerini üzerlerindeki "darbe taraftarı" etiketinden kurtarmaya yönelik "gizleme taktiği"nden başka bir şey değildi. [76]

12 Eylül İhtilâli'nden üç yıl sonra siyasi partilerin kurulması ve Turgut Özal'ın Anavatan Partisi'ni kurup iktidara getirmesi de Nurcuları etkileyen bir dönem oldu. Özal'ın ANAP'ı tek başına iktidar olunca, tarikat ve cemaatlere bazı kolaylıklar sağladı.

74 Ongun, agm, s. 65.
75 Bkz. Bengisu, agm, s. 29.
76 Kutlular, *age*, s. 322-323.

Özal, sadece siyasi dört eğilimi değil, o zamana kadar birbirleriyle yan yana gelmemeye özen gösteren pek çok cemaat ve tarikatı da partisinin bünyesinde birleştirmeyi başarmıştı. Cemaat ve tarikatlar ilk defa kazananlar tarafında olmanın mutluluğunu yaşıyorlardı. Ayrıca Özal döneminde Yeni Asya yayınları da dâhil tarikat ve cemaatlerin yayınları Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurumu'nca okullara tavsiye ediliyor ve devlet kütüphanelerine alınıyordu. Bütün bu lehte gelişmelere ve Kırkıncı Hoca'nın cemaatten ayrılmasının şokunu hâlâ atlatamamalarına rağmen Yeni Asya Grubu Demirel'i savunmaktan vazgeçmemiştir. Çünkü bu gruba göre ANAP neticede darbe ürünü bir partiydi[77] ve Özal da 1980 sonrasındaki yükselişini askerlere borçluydu.[78]

VII. "ÜÇ MEHMETLER" TABİRİNİN BİTMESİ

Mehmet Kutlular, Mehmet Fırıncı ve Mehmet Emin Birinci Yeni Asya Cemaati'nde "Üç Mehmetler" ismiyle şöhret yapmış, birbirinden ayrılmaz üçlü olarak her zaman ön plânda yer almışlardır. Cemaatte bu üç şahsiyetin zamanla birbirine düşeceği, takip ettikleri yolda ve hizmette yollarını ayıracağı kimsenin aklına gelmezdi. Öyle ki cemaatten biri böyle bir iddiada bulunsa "abesle iştigal etmek" gerekçesiyle ciddiye alınmayabilirdi.

Said Nursi'nin vefatından sonra birkaç bölünme yaşayan, Fethullah Gülen'in 12 Mart 1971 Muhtırası'nı takip eden yıllarda ve Mehmet Kırkıncı Grubu'nun 12 Eylül'den sonra ayrılmasıyla gerileyen Yeni Asya Grubu'nu 1990'ın başında bir bölünme daha beklemektedir. Bu bölünmenin temelleri, 12 Eylül'den sonra devam eden, 1988'lerde doruğa çıkan karşılıklı eleştirilerin, kuşkuların ve sorgulamaların sonucunda atılmıştır. Neticede Yeni Asya'daki "Üç Mehmetler" tabirinin bitmesi 1990 Ocak ayında gerçekleşmiştir.

Zübeyir Gündüzalp döneminde cemaatin önde gelen isimleri arasında kendine yer bulan ve sorumluluklar üstlenen Mehmet Kutlular, Gündüzalp'in vefatından sonra Yeni Asya Cemaati'nde liderlik hesapları yapmaya başlar. Bunun için Mehmet Fırıncı,

77 Bengisu, agm, s. 29.
78 Güleçyüz, *Ordu ve Demokrasi*, s. 106.

Mehmet Birinci ve Abdülvahit Mutkan'la konuşarak onları açık şekilde uyarmış ve işlerin meşveretle yürütülmesi gerektiğinin altını çizmiştir.

Kutlular bu konuşma esnasında şunları söylediğini kaydetmektedir:

> Siz benden yaşça büyük olabilirsiniz. Hizmette benden ileri olduğunuzdan da şüphem yok, ama mesafeyi kapattık biz. Aynı asker tertibi gibi olduk. Dolayısıyla sizleri Zübeyir Ağabey gibi bir merci kabul edemem. Çünkü Zübeyir Ağabey hepimizin ağabeyi idi. Biz aramızda konuşur, sonra Zübeyir Ağabey'e giderdik. O da, ya tashih, ya tasdik, ya da iptal ederdi. Kimse bir şey diyemezdi. Ama artık bu mümkün değil. Dolayısıyla eşit şartlarda meşverete dayanarak bu hizmetleri yürütmemiz lâzım. Eğer aramızda en küçük bir mesafe açıklığı olursa bunu işletirler. Birbirimize düşürürler. Aman bu meselemize dikkat edelim. Her hafta ya da on günde bir toplanalım.[79]

Kutlular'ın bu uyarı mahiyetindeki konuşması başta işe yaramasına rağmen zamanla sıkıntılar yaşanmasının önüne geçemez. Çünkü kısa bir süre sonra Abdülvahit Mutkan ile Mehmet Fırıncı arasında Risale-i Nurların tashihi ve basımı konusunda bir sıkıntı yaşanır. Her iki taraf da karşılıklı olarak birbirini suçlamaya başlar. Mehmet Fırıncı, Abdülvahit Mutkan'la çalışamayacağını Mehmet Kutlular'a bildirir. Ancak Mehmet Kutlular "Ya o, ya ben" durumunu kabullenmeyeceğini, her ikisinin de meşveretlere katılması gerektiğini söyler. Fırıncı bu duruma üzülür ve bir daha meşveretlere katılmama kararı alır. Böylece yeni bir bölünmeye doğru giden süreç bu şekilde başlar.

Bu ayrılığın sebebi konusunda her iki taraf sorumluluğu karşıya yüklemektedir. Mehmet Kutlular'a göre 1990 olayında tek sorumlu Mehmet Fırıncı, ona göre de kendisidir. Kutlular, Zübeyir Gündüzalp'ten sonra Mehmet Fırıncı'da bir rahatsızlık meydana geldiğini ve o rahatsızlığı gideremediklerini aktarmaktadır. Kutlular'a göre bu rahatsızlığın sebebi kendisinin temsil ettiği pozisyona Mehmet Fırıncı'nın gelmek istemesiyle ilgilidir ve onun: "Esas Zübeyir Ağabeyin varisi benim" şeklindeki düşüncesinde yatmaktadır.[80]

79 Kutlular, *age*, s. 101.
80 Bkz. Kutlular, *age*, s. 333-334.

Mehmet Kutlular'ın hatıralarında naklettiği kadarıyla "Üç Mehmetler" tabirinin bitmesinde Bekir Berk önemli bir rol oynamıştır. Mehmet Kutlular'ın hayatını işlediğimiz bölümde aktardığımız gibi 1973-1974 yıllarına tekabül eden bir zaman diliminde Nur Cemaati içinde Bekir Berk'le ilgili bazı iddialar ortaya atılmış ve bunun neticesinde toplanan ağabeyler Bekir Berk'in davalardan uzaklaştırılmasına karar vermişlerdi. Bu kararı da Bekir Berk'e tebliğ görevi Mehmet Kutlular'a verilmişti. Kutlular da bu görevi yerine getirirken, Bekir Berk'in içine düştüğü durum sebebiyle evlilik kararı almış ve evlenmişti.

Mehmet Kutlular, Bekir Berk'in bu olaydan sonra gerek cemaatle olan ilişkilerinde gerekse de maddi açıdan zora düştüğünü, kendisinin Bekir Berk'e sahip çıktığını ve arada ona maddi yardımda bulunduğunu nakletmektedir. Bir ara hacca giden ve hac bitiminde Cidde Radyosunun Türkçe bölümünde çalışan Bekir Berk, zamanla ağabeylerle arasını düzeltir. Türkiye'ye geri dönme konusunda "Üç Mehmetler"in yazılı onayını isteyen Bekir Berk'in bu talebi Mehmet Kutlular hariç Mehmet Fırıncı ve Mehmet Birinci'nin muvafakat etmesiyle gerçekleşir. Mehmet Kutlular muhalefetini olayı kaşımak isteyen çevrelere fırsat vermemeye bağlamaktadır. Bekir Berk ise dönmesine karşı çıkması sebebiyle Mehmet Kutlular'a kırılır. "Üç Mehmetler" arasındaki sıkıntıların artarak devam ettiği bir ortamda, geniz kanseri olan ve İngiltere'de tedavi gören Bekir Berk, Mehmet Fırıncı tarafından o hasta haliyle İstanbul'a getirilerek olaylara dâhil edilir.[81]

Mehmet Fırıncı, Mehmet Emin Birinci, Bekir Berk ve Yavuz Bahadıroğlu gibi cemaatin sevilen ve etkin isimleri Mehmet Kutlular'ın cemaati yanlış yönlendirmesinden, neredeyse bir partinin derneğine dönüştürmesinden, bir de "Yakın Tarih Ansiklopedisi" adı altında Kemalizme, Atatürk'e ve İnönü'ye çok sert eleştiriler yapılmasından şikâyetçiydiler. Özellikle "Yakın Tarih Ansiklopedisi" krizin kaynağıydı. Mustafa Kaplan, Burhan Bozgeyik, Bünyamin Ateş gibi isimlerin hazırladığı bu ansiklopedi, onlara göre gereksiz, zamansız bir çalışmaydı. Bu ansiklopedi yüzünden düzenin bütün şimşekleri Yeni Asya'nın üzerine çekilmişti. Oysa Bediüzzaman'ın: "Husumete vaktimiz yok,

81 Bkz. Kutlular, *age*, s. 199-202.

biz muhabbet fedaileriyiz" sözü tutulmalı ve kavgaya girilmemeliydi. Yıllardır Cağaloğlu'nda faaliyet gösterdikten sonra Yeni Bosna'daki yeni binaya taşınan cemaatin gerileme sürecine girmesi ve sevilen pek çok kişinin cemaatten kopması, cemaatin "insan harcayan" bir mekanizmaya dönüştürüldüğü, cemaatin artık Nurcu diye değil, "Kutlular Grubu" veya "Demirelci Nurcular" diye anılmaya başlandığı söylentilerini çıkarmıştır.[82]

Mehmet Kutlular, eleştiri konusu edilen "Yakın Tarih Ansiklopedisi"ni hazırlamalarındaki asıl amacın, İslâmî grupları ve bazı Nurcuları korkutarak veya bir takım imkânlar vererek Kemalizmle barıştırmak isteyenlere engel olmak olduğunu ifade etmektedir. Kutlular'a göre bu yayının temel felsefesi, Kemalizme karşı, Türkiye'de ilk defa böylesine cesurane ilmî bir çalışmayla, bir karşı hareket meydana getirmektir. Ansiklopediye kendilerinden çok şey katmadıklarını, daha ziyade Atatürk'ün yakın arkadaşlarının hatıralarında dile getirdikleri anormal tarafları topladıklarını ve bunlara ufak tefek bazı yorumlar kattıklarını aktaran Kutlular, neticede ortaya çok farklı bir tablo çıkardıklarını belirtmektedir.[83] Kutlular ayrıca ansiklopediyi promosyon olarak değerlendirip, gazeteyi bir nebze de olsa sıkıntıdan kurtarma, bir çıkış yolu bulma düşüncesinin bu neşriyatı gerçekleştirmelerindeki bir başka amaç olduğunu dile getirmektedir.[84]

Yeni Asya Cemaati içine düştüğü bu tartışmalı durum sebebiyle iyice küçülmeye doğru koşar adımlarla giderken, cemaatten ayrılan diğer gruplar büyümüş, şirketleşmiş ve maddî açıdan da iyi bir noktaya gelmişlerdir. Bunların başında da Gülen Cemaati geliyordu. Zaman Gazetesi gibi çok satan bir gazeteye sahip olan Gülen Cemaati her yönüyle en kuvvetli cemaat olmuştu. Bu durum Yeni Asya içinde Fethullah Gülen, Mehmet Kırkıncı, Mustafa Sungur ve Hekimoğlu İsmail gibi cemaatin iyi tanıdığı önemli isimlerin mi yoksa sadece Mehmet Kutluların mı haklı olduğu tartışmalarını ayyuka çıkardı. Bu tarz eleştiriler ve kulisler öyle aleni hale geldi ki cemaat mensupları birbirine girmeye başladı. Kutlular ve ekibi diğerlerini Erbakancı, Özalcı ve Fethullahçı olmakla suçluyordu. Hatta bu işin arkasında ABD

82 Bkz. Bengisu, agm, s. 34-35.
83 Kutlular, *age*, s. 331.
84 Kutlular, *age*, s. 338.

parınağı olduğu bile iddia ediliyordu. Kısacası Yeni Asya'da kılıçlar çekilmişti.[85]

Mehmet Kutlular, Mehmet Fırıncı ile yaşadıkları sıkıntılı dönemde gerek özel olarak gerekse de o zaman gazetenin genel yayın müdürü olan Bünyamin Ateş yoluyla Bekir Berk'e bu ihtilâflı meselede taraf olmaması tavsiyesinde bulunduğunu söylemektedir. Kutlular'a göre Bekir Berk başta taraf olmayacağını belirttiyse de sonra Mehmet Fırıncı ile beraber hareket etmiş, hatta bu konuda mektup yayınlamıştır.[86]

Kanaatimize göre, yıllarca Nurcuları savunmak için mahkemeden mahkemeye koşan ve iyi bir hukukçu olan Bekir Berk'in, Mehmet Kutlular'a karşı cephe almasının arka plânında yatan sebeplerden birisi hiç kuşkusuz ki kendisiyle ilgili dile getirilen iddialardan sonra, cemaatten dışlandığı kararını kendisine Mehmet Kutlular'ın tebliğ etmesi ve bilinçaltında Kutlular'a karşı geliştirdiği düşüncelerdi.

Yaşanan bu gelişmelerden sonra Bekir Berk, Mehmet Fırıncı ve Mehmet Emin Birinci'nin üzerinde olan gazete, bina ve yazıevini koz olarak kullanmıştır. Bir sabah gazete binasına gelen Kutlular ve ekibi, kendilerini içeri almamak üzere tertibat almış polislerle karşılaştılar. Gazetenin ve yayınevinin "sözde" sahibi sayılan ve lider konumundaki Mehmet Kutlular'ın, gazetenin ve yayınevinin hukuken "özde" sahibi durumundaki diğer iki Mehmet'e karşı yapabileceği bir şey yoktu. Mehmet Kutlular, Ali Toker, Kazım Güleçyüz, Mustafa Kaplan, Bünyamin Ateş, Burhan Bozgeyik, İsmail Mutlu ve Şaban Döğen gibi isimler bu şekilde Yeni Nesil'den kovuldular. Yeni Nesil'de ise Mehmet Fırıncı, Mehmet Emin Birinci, Yavuz Bahadıroğlu, Safa Mürsel, Haluk İmamoğlu, Bekir Berk, Mehmet Paksu ve İsmail Atasoy gibi isimler kalmıştır.[87]

Mehmet Kutlular 1990 Ocak ayında yaşanan bu fiilî durumun arkasında Hadi Kondu ve Ümit Şimşek'ten öğrendiği kadarıyla Bekir Berk'in olduğunu tespit ettiğini, Bekir Berk'in: "Atın onları, kesin, bitirin bu işi" diyerek yaptığı hamasî konuşmay-

85 Bengisu, agm, s. 35.
86 Bkz. Kutlular, *age*, s. 202-203.
87 Bengisu, agm, s. 35.

la diğerlerini teşvik ettiğini ifade etmektedir. Çünkü Kutlular'a göre Mehmet Fırıncı bunu tek başına düşünüp uygulayamazdı. Dolayısıyla Kutlular'a göre Bekir Berk onlara akıl vermiş, onları tahrik etmiş ve bu durumun yaşanmasına sebep olmuştur. Kutlular ayrıca 12 Eylül'den sonra Bekir Berk'in Özal'la yakınlaşarak Demirel'in aleyhine geçtiğini, bu durum yaşandığında da Özal Hükümeti'nin iş başında bulunduğunu ve bu konuda Bekir Berk'e yardım edildiğini aktarmaktadır. Mehmet Kutlular'a göre, Bekir Berk'in siyaseten aldığı yardım da zamanın İçişleri Bakanı olan Abdülkadir Aksu üzerinden gerçekleşmiştir. Aksu'nun zaman zaman Fırıncı ile görüştüklerini nakleden Kutlular, bu ayrılma olayında Bekir Berk'in rolünün büyük olduğunu, Fırıncı'nın da bu meselede Bekir Berk'in gücünden faydalanmak için onu hasta haliyle İstanbul'a getirttiğini ve tekerlekli sandalyeyle toplantılara soktuğunu kaydetmektedir.[88]

Kâzım Güleçyüz yaşadıkları bu durumu daha sonraları aktarırken: "1990'lı yıllara Yeni Nesil olarak girmişti Yeni Asya. 2 Ocak 1990'da müessif bir 'kaza'ya uğradı. Ama kısa sürede toparlandı ve 15 Ocak 1990'dan itibaren Yeni Asya olarak yoluna devam etti"[89] ifadeleriyle anlatacaktır.

Mehmet Kutlular, kapıya konulma olayından hemen sonra Yeni Asya Cemaati'nin büyük çoğunluğunun desteğiyle ve cemaatten topladığı parayla on günlük bir süre içinde Cağaloğlu Hamam Sokak'ta Yeni Asya Gazetesi'ni tekrar çıkarmayı başarmıştır. Ayrıca "Yeni Asya Neşriyatı" adında da yeni bir yayınevi kurmuştur. Gazetenin yazar kadrosunda Kâzım Güleçyüz, Mustafa Kaplan, Bünyamin Ateş, Burhan Bozgeyik, İsmail Mutlu, Şaban Döğen ve Cemil Tokpınar gibi isimler vardı. Neticede bütün bu gürültü ve patırtıya rağmen Mehmet Kutlular tabana hâkim olmayı başarmıştı.[90]

Yeni Nesil Grubu ise Yeni Nesil Gazetesi'ni bir süre çıkarmayı denemişse de karşılarında hitap edecekleri bir kitle olmaması sebebiyle gazeteyi satmak zorunda kalmış ve şirketleşmeye ağırlık vermiştir. Kendilerine kalan ve Nurcuların en güçlü ve tanınmış

88 Bkz. Kutlular, *age*, s. 203-206.
89 *Yeni Asya Gazetesi*, 17 Ocak 2000.
90 Kutlular, *age*, s. 355; Bengisu, agm, s. 35.

yayınevi olan Yeni Asya yayınlarının adını da Nesil Basım Yayın olarak değiştirdiler. Yayıncılıkta başarılı olan Yeni Nesil Grubu ayrıca Moral FM isimli bir radyo kanalı açmıştır. Moral FM, özellikle Nurcu grupların ve dindar çevrelerin en çok dinledikleri radyo kanallarından biri olma başarısını göstermiştir.[91]

Yeni Asya Cemaati, daha düne kadar, kader birliği eden "Üç Mehmetler"den ikisinin ve diğer önde gelenlerin dramatik bir şekilde cemaatten ayrılmasıyla yine ağır bir darbe almıştır. Ancak kısa zamanda yeniden ayağa kalkarak, Kutlular önderliğinde gazete ve yayıneviyle yeni bir başlangıç yapmayı başarmışlardır. Kendilerine göre en önemli gelişme ise, Yeni Nesil Gazetesi'nin kapanması ve Fethullah Gülen'in de kendisine hiçbir zaman Nurcu demediği için onu Nurcu olarak saymamaları dolayısıyla gazete çıkaran tek grup olarak kalmalarıdır.[92]

Mehmet Kutlular, Yeni Asya'dan ayrılmalarla ilgili yaptığı değerlendirmede, cemaat içinde "fitne"yi devreye sokanların başarıya ulaştığını ve yedi sekiz yıl içinde çok büyük iki darbe yediklerini ifade etmektedir. Kutlular'a göre, bu bölünmenin ilki 12 Eylül 1980 askerî darbesinden sonra "Risale-i Nur hizmetkârları"nın da dâhil olduğu ilk büyük bölünme hadisesiydi. Kutlular'a göre ikinci bölünme ise 1987-1988'de başlayıp, 1990'da neticelenen ikinci bölünmeydi. İlk bölünmede kadrolarını büyük ölçüde muhafaza ettiklerini ve zayiat vermediklerini aktaran Kutlular, Mehmet Fırıncı'nın önderliğinde gelişen ikinci bölünmede kadrolarını, yetişmiş elemanlarının büyük kısmını kaybettiklerini dolayısıyla bu "kadro tırpanı"nın kendilerini ciddî anlamda hırpaladığını itiraf etmektedir.[93]

Mehmet Kutlular'ın burada bahsettiği ilk bölünme, detaylarını yukarıda aktardığımız Mehmet Kırkıncı ve ekibinin Yeni Asya'dan ayrılması olayıdır. Kutlular, 1970'lerin başında yollarını ayırdıkları Fethullah Gülen'i ve ekibini "Nurcu" olarak görmediği için bölünme hadisesinde ona hiç yer vermemiştir.

91 Kutlular, *age*, s. 356; Bengisu, agm, s. 35-36.
92 Bengisu, agm, s. 36-37.
93 Kutlular, *age*, s. 333.

VIII. 1991 SEÇİMLERİ VE YENİ KOPMALAR

Yeni Asya Grubu, bir taraftan Nur Cemaati içindeki "Üç Mehmetler" tabirini bitiren ayrılıktan sonra yaralarını sarmaya çalışırken diğer taraftan da kendi içinde tekrar alevlenen muhalefetin yeni bir bölünmeye gitmemesini önleme telaşındaydı. Ancak çabalar yetmemiş ve 1991 seçimlerinden sonra ortaya çıkan manzarayı hazmedemeyenlerle yollar yine ayrılmak zorunda kalmıştır.

1990'da yaşadıkları iç dalgalanmadan sonra, ortaya koymaya çalıştıkları yeni yapılanmada bütün iç ve dış etkileri göz önünde bulundurmaları gerektiğine dikkatleri çeken Mehmet Kutlular, Nur Cemaati'ndeki bütün diğer grupların şiddetle aleyhlerinde ve karşılarında olduğunu, gazeteye ve diğer yayınlarına karşı bir cephe oluşturduklarını, dolayısıyla dışarıdan düşmana ihtiyaç bulunmadığını, çünkü içeriden ortaya çıkarılan muhalefetin daha etkili olduğunu belirterek, içinde bulundukları durumu açıkça ortaya koymuştur.[94]

1991 seçimlerinden DYP birinci parti, RP ittifakı ise dördüncü parti olarak çıkmıştır. Ancak DYP birinci parti olmasına rağmen durumdan memnun değildi. Çünkü aldığı %27'lik oy oranı tek başına değil bir koalisyonla iktidara gelmesi durumunu doğurmuştu. 1991 seçimlerinden sonra DYP-SHP koalisyon hükümetinin kurulması ve yoğun tartışmalardan sonra meclisten güvenoyu almasıyla Türkiye, 12 Eylül Darbesi'nden sonra tekrar koalisyon hükümetleri dönemine girmiştir. DYP'nin RP ittifakı ile değil de "PKK'lıları içinde barındıran" SHP ile hükümet kurması, sağ kesimde büyük bir şaşkınlık yaratmıştır. Çünkü DYP'nin geleneksel "CHP'yi, solu hiçbir zaman iktidar yapmamak" anlayışı yıkılmış ve sol iktidar ortağı yapılmıştı. Demirel'i savunan tek Nurcu cemaat olan Yeni Asya çevresi de bu konuda şaşkındı. Yıllardır CHP ve solu iktidar yapmamak için hep Demirel'i destekleyen, CHP ile koalisyon kuran MSP ile yıllarca kıyasıya kavga eden onlardı. Şimdi aynı şeyi Demirel yapmıştı.[95]

İşte yıllarca "demokrat misyon"un temsilcisi olarak gördükleri ve destekledikleri Demirel'in bu şekilde SHP ile koalisyona git-

94 Kutlular, *age*, s. 361.
95 Bkz. Bengisu, agm, s. 37-38.

mesi, Yeni Asya'daki muhalefeti ayaklandırmış ve yeni bir bölünmeye yol açmıştır.

Nitekim Mehmet Kutlular da bu durum karşısında, 1980-1990'dan sonra yeniden Yeni Asya'yı bayraklaştırdıkları ekibin kendi içinde bir zafiyete düşmesiyle, bizzat kendi ekiplerinden bir darbe yediklerini ifade ederek, şaşkınlığını ortaya koymuştur.[96]

Bu dönemde Hüseyin Demirel, Mustafa Kaplan, Bünyamin Ateş, Burhan Bozgeyik gibi yazarlar Yeni Asya'dan ayrıldılar. Ayrılanlardan Hüseyin Demirel "İttihadçılar" grubunu oluşturarak, İttihad Yayınlarını kurdu ve "İttihad-ı İslâm" adında bir dergi çıkarmaya başladı. Burhan Bozgeyik "Milli Gazete"de, Mustafa Kaplan ise Akit Gazetesi'nde yazmaya başladı. Gazeteciliği bırakan Bünyamin Ateş ise RP'li bir belediyede işe başladı.[97]

Yaşanan bu ayrılığı Kâzım Güleçyüz:

> Yeni Asya 1992'de büyük bir dahilî sarsıntı daha geçirdi ve kadrosunun önemli bir bölümünü kaybetti. Ama bu hadise de onu hizmetinden alıkoyamadı. Ve Yeni Asya yine aynı kararlılıkla ve muhtevasını daha da güçlendirerek yoluna devam ettiği gibi, yeni yeni hamlelere imza atmıştır.[98]

ifadeleriyle nakletmiştir.

Mehmet Kutlular'a göre, cemaat içinde yaşanan ihtilâfların ve bu ihtilâfların sebep olduğu bölünüp, parçalanmaların cemaate iyi yönde bir katkısı olmuştur. O da "meşveret" sisteminin iyice yerleşmesi ve bütün hizmetlerin şahıslardan ziyade hizmet bölgesinin meşveret heyetlerince yürütülür hale gelmesidir.[99]

96 Kutlular, *age*, s. 361.
97 Bkz. Bengisu, agm, s. 38-40.
98 Güleçyüz, *Bu Bayrak İnmez*, s. 28.
99 Mehmet Kutlular, *age*, s. 350.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
YENİ ASYA GRUBU VE ASKERÎ MÜDAHALELER

I. YENİ ASYA GRUBU'NUN DARBELERE KARŞI ÇIKMASI

Demokratik ülkelerde ordulara yüklenen görev, ülkelerini sınır ötelerinden gelecek dış tehditlere karşı korumak ve güvenliği sağlamaktan ibarettir. Bu tür ülkelerin orduları, bütün enerjilerini bu yönde kullanmaktadırlar. Demokratik bir toplumda siyaseten ne olup bittiği kurallar gereği ordunun asıl işi dışındadır. Toplumların düşünce ve tercihlerinde bir çoğulculuğa sahip olmaları demokratik kazanımlarının bir gereğidir. Bu yüzden ordu, bireylerin sahip olduğu bu haklar sebebiyle yaptıkları tercihler arasında taraf olamaz. Olursa siyaseten taraf tutmuş ve aslî görevinin dışına çıkmış olur. Ordunun sivil otoriteye tabi ve onun tarafından kontrol ediliyor olması demokratik yönetimin temel kıstaslarından ve aynı zamanda medenî bir ülke olmanın şartlarından biridir. Bunu gerçekleştiremeyen ülkeleri uygar kabul etmek mümkün değildir.

Demokratik kurum ve kuruluşların, demokrasi kültürünün tam olarak işlevsellik kazanamadığı bizim gibi ülkelerde ise durum demokratik toplumların aksinedir. Demokrasi yönünden gelişememiş ülkelerde ordular aslî görevlerini çoğu zaman bir kenara bırakarak siyasete yön vermek amacıyla siyasileşebilmekte ve kendi toplumunun bir bölümünü tehdit unsuru olarak görmeye başlayarak onlarla uğraşabilmektedir. Bu açıdan askerlerin siyasî sistemin temel özelliklerini belirleme yetkisini kendilerinde görmeye başlaması demokrasinin rafa kaldırılması, unutulması anlamına gelmektedir. Bu yüzden demokratik bir ülke olmanın yolu, toplumun silahlı güce verdiği sınırları savunma görevini, yine toplumun sağladığı silah ve yetkileri kullanarak yürütmekle mükellef oldukları ilkesinin askerlerce kabulünden ve uygulanmasından geçmektedir.

Türkiye'nin 1946'da çok partili demokratik hayata geçmesi, peşinden 27 Mayıs 1960'tan itibaren adeta bir sarkaç ritmi ile

10'ar yıl aralıklarla[1] askerî darbeleri getirmiş, yeni demokratik hayat, neredeyse her on yılda bir, askerî müdahalelerle kesintiye uğratılmıştır. Demokratik hayatı altüst ederek sonuca ulaşan bu müdahalelerin ortak noktasında, devleti ele geçirmek için askerle birlikte hareket eden ve her türlü ilişkinin olağan görüldüğü, kirli bir iktidar yöntemi bulunmaktadır. Bu yöntemde, mevcut siyasi iktidardan memnun olmayan siyasi çevreler iktidara gelebilmek, ranta dayalı büyük ekonomi çevreleri ise cari olan ekonomik sisteme sahip olabilmek adına devlet içindeki egemen güçlerle birlikte hareket etmektedir. Bunun için kendisine iç ve dış tehditlere karşı ülkeyi korumak ve kollamak amacıyla verilen silahı, iktidar olmak için kullanmaya hazır durumdaki askerle iş birliğine gidilmektedir. Sonuçta silahlı gücü temsil eden asker, iktidarı doğrudan ele geçirmekte, bu güç büyük sermayeye para, kemikleşmiş bürokrasi çevrelerine ve muhalefet partilerine iktidar olarak dönmektedir. Ancak olan demokrasi adına elde edilen kazanımları kaybeden Türkiye'ye olmaktadır.

1946 yılından itibaren kurumsallaşmaya başlayan çok partili demokratik hayatımız, ilki 27 Mayıs 1960'ta olmak üzere 12 Mart 1971 Muhtırası'yla, 12 Eylül 1980'deki müdahaleyle, 28 Şubat 1997'de başlayan süreçle hemen hemen her on yılda bir askerlerce kesintiye uğratılmıştır. 27 Nisan 2007'de, cumhurbaşkanlığı seçimlerine müdahale anlamında yayınlanan "Genelkurmay Başkanlığı Bildirisi" de genel kabule göre e-muhtıra olarak tarihteki yerini almıştır. Yaşanan bütün askerî darbe, muhtıra ve bildirilerin yanı sıra bir de plânlama aşamasında ortaya çıkarılan ve deşifre edilen, günlüklere yansıyan, akamete uğramış darbe teşebbüsü iddiaları da bulunmaktadır.

Bütün bunlar, Türkiye'de çok partili siyasi sisteme geçildikten kısa bir süre sonra ihtilâl amaçlı teşekküllerin ortaya çıktığını göstermektedir. Bu yöndeki yapılanmaların tarihi 1954'lerde başlamaktadır. 1957 seçimi öncesinde tasarlanan ihtilâlin İsmet İnönü'ye bildirilmesi ve bunun İnönü tarafından reddedilmesi, 1957 seçimlerinden sonra da "dokuz subay olayı"nın[2]

1 Hikmet Özdemir, *Rejim ve Asker*, İz Yayıncılık, İstanbul 1993, s. 238.

2 Kayalı, *age*, s. 61-62. Kayalı'nın işaret ettiği gibi 1957 seçimi öncesinde kurulan üç ihtilâl teşkilatından ikisi 1957'de Faruk Güventürk başkanlığında birleşmiştir. Ancak Sadi Koçaş'ın başkanlığını yaptığı üçüncü grupla birleşme te-

ortaya çıkması, ordu içinde bu yöndeki yapılanmalarının göstergelerindendir.

Ordu içindeki bu illegal yapılanmalar Türkiye'nin adım adım ihtilâle gittiğinin işareti olmuştur. Neticede DP'nin son zamanlarında, 25 Mayıs 1960 günü Başbakan Menderes'in Eskişehir'de Tahkikat Komisyonu'nun görevinin bittiğini belirtmesine, Mayıs 1960'ta da İstanbul ve İzmir'de seçimlerin yakın bir gelecekte yapılacağını söylemesine rağmen ihtilâlden vazgeçilmemiştir.[3] Gerçek şu ki, DP'ye karşı yapılan bu askerî darbe, Cumhuriyet döneminde seçimle gelmiş bir iktidarın seçim yerine silahla devrilmesinin ilk örneği olarak tarihteki yerini almıştır.

27 Mayıs İhtilâli'nin yapılmasının birçok gerekçesinin olduğu söylenmektedir. Bu gerekçeler arasında DP'nin farklı bir çizgiye kaymasından, yanlış politikalar gütmesine, ihtilâlden önce ve darbe sırasında CHP'nin yürüttüğü sert muhalefet biçiminden, CHP lideri İsmet İnönü'nün birçok söyleminin yanı sıra meşhur "Darbe geliyor, sizi ben bile kurtaramam" sözünün demokrasiyle bağdaştırılamadığına kadar farklı düşünce tarzları ve gerekçeler dile getirilebilir. Bu gerekçelerin önceliği/sonralığı ve sıralaması bir tarafa bırakılacak olursa, konumuz açısından ön plana çıkan ve askerî çevrelerce önemle üzerinde durulan bir gerekçe vardır ki o da; Said Nursi ve Nurcuların rejim için yarattığı tehlikedir. Ordunun, Menderes yönetimini iş başından uzaklaştırmasında DP dönemindeki İslâmî canlanmanın ve dinî kesimlerin devrimlere yönelik şiddetli saldırılarının payının büyük olduğu iddiaları bulunmaktadır. Özellikle askerlerin, Nurcuların lideri Bediüzzaman Said Nursi gibi bazı "bağnaz" Müslümanların Türkiye'yi teokratik bir rejime döndürmek için çalışmalarına inanmaları, ordunun harekete geçmesini çabuklaştırmıştır.[4]

şebbüsü sonuç vermemiştir. Birleşen iki ihtilâl komitesi gelişmeye çalışırken Samet Kuşçu adında bir subayla temasa geçildi. Ancak onun komiteye alınmamasına karar verildi. Kendisine oyun oynandığını sanan Kuşçu, örgütü ihbar etti. Bunun üzerine komite başkanı Faruk Güventürk'ün de içinde bulunduğu dokuz subay tutuklandı. Bu nedenle komite dağıldı ve 1958 yılında Koçaş inisiyatifi ele aldı. Başta General Necati Tarcan'a teklif edilen ve kabul gören komite liderliği, Tarcan'ın kalp hastalığı nedeniyle ölmesi üzerine sonra 1959 Şubatı'nda Cemal Gürsel'e kabul ettirildi. (Bkz. Kayalı, *age*, s. 62-63.)

3 Kayalı, *age*, s. 63.

4 Mardin, *Türkiye'de Din ve Siyaset*, s. 124.

27 Mayıs İhtilâli'nden sonra Nurcuların da büyük desteğiyle iktidarını 10 yıl sürdüren DP kapatılmış, malvarlıklarına el konmuş, partinin ileri gelenleri ve lider kadrosu tutuklanmıştır. Menderes, Polatkan ve Zorlu idam edilmiştir. İhtilâli yapanların bu sert tutumu yüzünden başta Nurcular olmak üzere diğer dinî gruplar bir başıboşluk/kimsesizlik psikolojisine girmişlerdir.

27 Mayıs İhtilâli'ni ve o dönemde içinde bulundukları durumu değerlendiren Yeni Asya Grubu lideri Mehmet Kutlular, 27 Mayıs'ın önemli ve büyük bir olay olduğunu söylemektedir. Kutlular'a göre bu dönemde İslâmî gelişmenin önü tıkanmış, İslâm ihtilâlcilere göre âdeta devreden çıkarılmış, tahrip edilmiş ve Müslümanlara darbe vurulmuş ve inançlılar susturulmuştur. Bu durum karşısında diğer dinî grup ve tarikatların gizli gizli bir şeyler yapmaya çalıştığını belirten Kutlular, açıktan çalışanların ise Nur talebeleri olduğunu iftiharla söylemektedir.[5]

Yeni Asya yazarı Kâzım Güleçyüz ise, 27 Mayısçıların bütün İslâmî gelişmelerle olduğu gibi, Nuculukla da zoru olduğunu belirterek, onları, yıllar önce cereyan eden Gençlik Rehberi mahkemesinde beraat kararı veren hâkimi Yassıada'ya çağırıp, "Nasıl böyle bir karar verirsin?" diye hesaba çekecek kadar gözü dönmüş kişiler olarak nitelemektedir.[6]

Darbeden hemen sonra, ihtilâl sahiplerinin İslâmî liberalizasyona karşı hücuma kalkacağı, CHP dönemindeki militan laisizm politikasına geri dönüleceği, Türkçe ezana yeniden geçileceği ve camilerin askerî kışlalara dönüştürüleceği söylentileri çıkmıştır.

Bu söylentiler, başta Cemal Gürsel olmak üzere Millî Birlik Komitesi üyeleri tarafından yalanlanmış ve böyle bir amaçlarının olmadığı defalarca tekrarlanmıştır. Hatta İslâm'a "millî ve ilerici bir imaj verilmesi" için çaba bile sarfedilmiştir.[7]

Bu dönemde MBK yumuşak bir din politikası takip etmeye çalışmış, elden geldiğince de din istismarının önüne geçmeye gayret etmiştir. Bu yüzden Cemal Gürsel, yeni hazırlanan anayasaya özellikle her şeyden önce din istismarını önleyecek hü-

5 Kutlular, *age*, s. 85.
6 Güleçyüz, *Ordu ve Demokrasi*, s. 121.
7 Ahmad, *age*, s. 441-442.

kümlerin konulması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca Gürsel, Türk kadınına çarşafın yakışmadığını ve Türkçe Kur'an üzerinde durarak, Kur'an'ın konuşulan dil ile okunulup anlaşılması gerektiğini sık sık vurgulamıştır.[8]

Gürsel'in din istismarının önüne geçilmesi anlayışı, 1961 seçimleri öncesinde siyasi parti temsilcilerinin katılımıyla gerçekleştirilen "Yuvarlak Masa Toplantısı"yla siyasi parti liderlerine de hatırlatılmış ve onlardan dini siyasal amaçlarla istismar etmeyeceklerini açıkça ilân etmeleri talep edilmiştir. Bu istek üzerine siyasi parti liderleri, 5 Eylül 1961 tarihinde, seçimlerde dinî duyguları istismar etmemeyi açıkça kabul ve taahhüt ettiklerini belirten protokolü imzalamışlardır. İmzalanan ortak deklarasyon 6 Eylül 1961 tarihli gazetelerde yer almıştır.[9] Ancak bu imzalar kâğıt üzerinde kalmış, pratikte uygulanmamıştır.

1961 Anayasası da Cemal Gürsel'in işaret ettiği gibi din istismarını önleyecek doğrultuda, lâiklik ilkesini, din ve vicdan özgürlüğünü liberal bir yaklaşımla düzenlemiştir. Lâiklik Anayasa'nın 2. maddesinde devletin temel niteliklerinden biri olarak kabul edilmiş, 19. madde ile de herkesin din ve vicdan özgürlüğüne sahip olduğunun altı çizilmiş ve devletin temel yapısının belirli bir dinin kurallarına göre düzenlenmesi yasaklanmıştır. Genel kabule göre 1961 Anayasa'sı özgürlükçü bir temele dayandırılmıştır.

Yeni Asya Grubu -Nur Cemaati'nin diğer gruplarıyla karşılaştırıldığında- öteden beri askerî darbelere şiddetle karşı çıkmış ve bu tavrını açıkça beyan etmiş bir gruptur. 1960 darbesi ve 28 Şubat post-modern darbesi (Bu dönemde Demirel'in Cumhurbaşkanı olduğunu hatırlatarak) bir kenara bırakıldığında, 12 Mart 1971 Muhtırası ile 12 Eylül 1980 Darbesi'nin açık muhatabı Demirel, başka bir söylemle Demirel'in başbakanlığındaki hükümetler olmuştur. Yeni Asya Cemaati'nin de Demirel'e verdiği destek de göz önüne alındığında bu grubun askerî darbelere karşı çıkması daha da anlamlı hale gelmektedir.

Said Nursi'nin en ağır ve dayanılmaz baskı ve tazyikler karşısında bile hiçbir şekilde boyun eğmediğini ve "Ekmeksiz yaşa-

8 Tunaya, *İslâmcılık Akımı*, s. 225; *Cumhuriyet Gazetesi*, 16 Temmuz 1960.

9 Siyasi partilerin seçimlerde din istismarı yapmayacaklarına dair imzaladıkları ortak deklarasyonun geniş bilgisi için bkz. *Milliyet Gazetesi*, 6 Eylül 1961.

nım, hürriyetsiz yaşamam" diyerek örnek bir hürriyet mücadelesi verdiğini belirten Kâzım Güleçyüz'e göre, Nursi'nin vefatından sonra talebeleri de aynı çizgide yürümüş; iman ve hürriyet mücadelesinden aslâ vazgeçmemişlerdir. Bu yüzden çeyrek asırlık tek parti döneminin en fazla hışmını üzerine çekenler nasıl Bediüzzaman ve talebeleri olmuşsa, tek parti kafasının eseri olan ihtilâl dönemlerinde de Nur talebeleri birinci hedef seçilip mağdur edilmiştir. 27 Mayıs'ta da 12 Mart'ta da 12 Eylül'de de hep böyle olmuştur diyen Güleçyüz, bu dönemlerde evlerde yapılan Risale-i Nur sohbetlerinin basıldığını, tefsir okuyup sohbet eden insanların gözaltına alınarak tutuklanıp yargılandığını ancak çoğunlukla beraat ettiklerini sözlerine eklemektedir.[10]

Ancak Güleçyüz'ün buradaki söylemleri, sadece Nurculuk açısından tek taraflı bir bakış açısını yansıtmaktadır. Darbe dönemlerinde sadece Nurcuların değil, diğer dinî grup ve cemaat mensuplarının da aynı akibeti paylaştığı, demokrasinin askıya alınmasıyla siyasal sistemin alt üst olduğu herkesin malumudur. Bu yüzden Güleçyüz'ün empati yapmadan tek taraflı bakış açısıyla yalnızca Nurcuları örneklemesi haksızlık gibi görünmektedir.

Diğer taraftan yine Güleçyüz'ün; Türkiye'de ordunun, kendisini devletin sahibi ve koruyucusu olarak gördüğü için sivil hükümetlere tabi olmaya kolay kolay yanaşmadığı hatta kimi zaman çatıştığı; nitekim 27 Mayıs, 12 Mart ve 12 Eylül ihtilâllerinin bunun sonucu olduğu; bu bakımdan, demokrasimizin en önemli ve hayatî meselelerinden birinin sivilleşmede düğümlendiği; Türkiye'nin bir "askerî cumhuriyet" görüntüsü veren yapılanmasının mutlaka düzeltilmesi gerektiği ve aksi halde "çağı yakalama" iddialarının boşlukta kalacağı[11] şeklindeki tespitlerine demokrasiye, sivilleşmeye taraftar ve darbelere karşı olan pek çok kişinin katılacağı muhakkaktır.

Yeni Asya Grubu'nun neşrettiği Köprü Dergisi'nin 1989 Haziranı'nda neşredilen sayısında Kâzım Güleçyüz, Metin Kara-

10 Güleçyüz, *Bu Bayrak İnmez*, s. 64. Güleçyüz bu arada Said Nursi'ye ve Nur talebelerine açılan 2000'i aşkın davanın beraatle neticelendiği ve bunun dünya adalet tarihine benzeri görülmemiş bir rekor olarak geçtiği bilgisini de aktarmaktadır.

11 *Yeni Asya Gazetesi*, 21 Eylül 1997.

başoğlu ve İzzet Akyol'un Demirel ile yaptıkları bir söyleşi neşredilmiştir. "Demirel'le 25 Yıl '12 Eylül Devri Kapanmalı' DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel, 'Demirel'li Yılları Anlatıyor'" başlığıyla yayınlanan bu söyleşide kayda değer bilgiler aktarılmaktadır.

Söyleşinin girişi şu şekilde başlamaktadır:

> Türkiye'de siyaset yapmak zordur. Çünkü Türkiye, tek parti zihniyetinden hâlâ kurtulabilmiş değildir. 1950'de başlayan çok partili demokratik hayat, 1960'ta kanlı bir darbeyle sona erdirilmiş; onu 1971 ve 1980 darbeleri takip etmiştir. Millete seçimle iş başına getirdiği bir iktidarı seçimle iş başından uzaklaştırma fırsatı hiçbir zaman verilmemiştir. Millî iradenin ürünü olan iktidarlar, silâh zoruyla alaşağı edilmiştir. Milletin seçtiği siyasetçiler zaman olmuş, darağacına çıkarılmış; zaman olmuş, zorla siyasî hayattan uzaklaştırılmıştır. İşte Süleyman Demirel. 1960 darbesinden beş yıl sonra, darbenin hışmına uğrayan demokrasi hareketini devam ettirmek için kurulan bir partinin lideri olarak tek başına iktidara gelen Demirel, 1971'de yine tek parti zihniyetinin yeni bir hareketine muhatap olmuş; buna rağmen, o zamanın şartları içinde verilen kararlı bir mücadele sayesinde, o bunalımı aşabilmiş; ama 1980'e gelindiğinde yeni bir darbeyle iktidardan indirilmiş ve ardından, zorla siyasetin dışında tutulmak istenmiştir. Ama Demirel yine pes etmemiş, tek başına bırakılmış olmasına rağmen örnek bir mücadele vermiş; en zor şartlar altında, engelleri birer birer aşarak yeniden siyasete dönmeyi başarmıştır. Demirel'in siyasete dönmesi, basit ve şahsî bir olay değildir. Demokrasi tarihine altın harflerle yazılacak bir olaydır. İki defa darbeyle uzaklaştırılmasına rağmen, yine millet iradesiyle, üstelik yapıcı ve barışçı yollarla tekrar iktidara yürüyen Demirel, gücünü milletten alarak, 'hakta sebat'ın, bütün kapıları açacağını gösteren en güzel ve canlı örneği oluşturmaktadır.[12]

Söyleşideki bu bölümde demokrasi taraftarlığı açık bir şekilde beyan edilirken, darbalere bir karşı çıkış görülmektedir. Ancak göze çarpan başka önemli bir husus da aşırı şekildeki Demirel övgüsüdür. Demirel'in siyasete dönmesini, basit ve şahsî bir olay olmaktan öte "tarihe altın harflerle yazılacak bir olay" ve "hakta sebat"ın bir tezahürü olarak göstermek, kanaatimizce Demirel'le birlikte siyasi yasağa uğramış ve daha sonra Demirel gibi tekrar siyasete dönmüş diğer siyasetçilere bir haksızlıktır.

12 Kâzım Güleçyüz, Metin Karabaşoğlu, İzzet Akyol, "Demirel'le 25 Yıl, 12 Eylül Devri Kapanmalı", *Köprü Dergisi*, S. 35, Yeni Asya Neşr., Haziran 1989, s. 31.

A. Yeni Asya Grubu'nun 12 Mart 1971 Muhtırası'na Karşı Çıkması

Siyasî ve ekonomik istikrarsızlık sebebiyle 1960'lı yılların sonlarına doğru başlayan toplumsal olaylar ve artan şiddet eylemleri, Türkiye'yi 1970 yılından itibaren her yönüyle bir bunalımın içine sürüklemiştir. Toplumsal şiddet olaylarında özellikle üniversitelerde okuyan gençlerin ve işçi hareketlerinin ön plâna çıkması, toplumun bazı kesimlerinde -aslında daha önceleri de dillendirilen- askerî müdahale beklentilerini pekiştirmiştir. Çünkü ülkenin içinde bulunduğu bu kaotik durum, ekonomik kriz yüzünden ellerindeki rantı kaybetme korkusuyla kendilerini tehlikede hisseden ve tedirginlik yaşayan büyük iş adamı ve sanayicilerin, ayrıca normal yollarla iktidara gelemeyecek olan siyaset çevrelerinin, baskıcı yöntemlerle emellerine ulaşma yönündeki iştahlarını kabartmaktaydı. Bu arada, bu ortamda Türkiye'nin kaostan çıkmasının çaresi olarak "askerî darbe"yi adres göstenlerin ordu içinde güvendikleri yüksek rütbeli isimlerin bulunduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Orduda "devrimci" grup olarak nitelendirilen yapılanmanın tepesinde yer alan Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Muhsin Batur ve Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Faruk Gürler'in bu isimlerin başında geldiği bilinmekteydi. Nitekim Muhsin Batur'un, Faruk Gürler'i de yanına alarak 1970'in Aralık ayı başında son siyasi gelişmeler hakkında Cumhurbaşkanı Sunay'a muhtıra verdiği haberleri basın yayın organlarına yansımıştır.[13]

13 12 Aralık 1970 tarihli Yeni Asya Gazetesi bu haberi *"Batur Sunay'a muhtıra verdi"* başlığıyla vermiştir. Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Muhsin Batur'un son siyasi gelişmeler hakkında Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a "çok mühim" bir muhtıra verdiği belirtilen haberde; Türkiye'nin içinde bulunduğu karışık siyasi, toplumsal ve ekonomik durum karşısında silahlı kuvvetlerin tavrının muhtırasının asıl içeriğini oluşturduğu işlenmiştir. Ayrıca Cumhurbaşkanı Sunay'ın Konya ziyareti sırasında Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Faruk Gürler ve Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Muhsin Batur ile uzun gizli görüşmeler yaptığı, iki komutanın kendisine bu sırada bir müşterek muhtıra verdikleri yönünde çıkan haberlerin doğruyu yansıtmadığı, gezi sırasında Sunay ile komutanlar arasında siyasi konuların hiç konuşulmadığı bilgisi aktarılmıştır. Haberin detayında ise kara ve hava kuvvetleri komutanlarının Sunay'ın tutumunu yeteri kadar "uyarıcı" bulmadıkları, ordunun üst kademesinde parlamentonun içinde bulunduğu "atalet" karşısında "kötümser bir hava" hakim olduğu, Başkabakan Demirel'in de bayramdan önce yapılan Milli Güvenlik Kurulu toplantısında Türkiye'nin siyasi durumunu tartışmak yerine genel mahiyette "bir konuşma" yaparak sorunu "kapaması"nın kötümser havayı kuvvetlendirdiği ifade edilmiştir. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 12 Aralık 1970.)

12 Mart 1971'e gelinen süreç içinde, özellikle patlak veren olaylar sebebiyle artan şiddet olayları ve askerî darbe söylentileriyle yükselen tansiyon karşısında Başbakan Demirel zaman zaman yapıcı ve yatıştırıcı beyanatlar vermek durumunda kalmıştır. Bu beyanatlardaki ortak nokta, endişeye mahal olmadığı, anarşinin kontrol altına alınacağı, TSK'nın da demokrasiye bağlı olduğu ve hükümetle uyum içinde çalıştığı yönündeydi.[14]

Benzer açıklamalar da dönemin Genelkurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç tarafından da yapılmıştır. Tabiî olarak bu açıklamalar başta Nurcuların yayın organı pozisyonundaki haftalık İttihad Gazetesi ile günlük Yeni Asya Gazetesi olmak üzere diğer basın yayın organlarında genişçe irdelenmiştir.

TSK'nın hareket tarzı açısından 12 Mart 1971 Muhtırası öncesinde ve sonrasında yaşanan olaylara Yeni Asya Grubu açısından baktığımızda, karşımıza iki farklı davranış tarzı çıkmaktadır.

Yeni Asya Grubu muhtıradan önce askerî cenahtan gelen ve anarşiyi önlemeye yönelik, darbe heveslilerine uymayacakları vb. şeklindeki kendileri açısından yapıcı kabul edilen açıklamalara alkış tutmuş ve bu açıklamaları gazetelerinde teşekkürlerle manşetten vermişlerdir. Ancak muhtıradan sonra durum tersine dönmüş ve eleştiriler başlamıştır. Bunlara örnek vermek gerekirse; Tağmaç'ın açıklamalarından birinde, darbe teşvikçilerine uymayacaklarını ve bunların şiddetle cezalandırılacağını beyan etmesi, Yeni Asya Grubu tarafından memnuniyetle karşılanmış ve haberleştirilmiştir.[15]

14 Demirel'in bu beyanatlarından birine 12 Kasım 1968 tarihli İttihad Gazetesi'nde verilen haber örnek olarak gösterilebilir. Demirel'in gazetede çıkan açıklamasında, özellikle herhangi bir anarşi hareketinin ya da ihtilâl girişiminin söz konusu olmadığı, ordunun milletin göz bebeği olduğu işlenmiştir. Açıklamasında bazı ordu mensupları hakkında çıkarılan söylentileri yalanlayan Demirel, "ordu bir tehdit vasıtası değildir" diyerek, Türk ordusunun güvenliği sağlama noktasında daima devlete ve hükümete yardımcı olduğunu, ordu mensuplarını siyasetin içine çekme gayretlerinin hiçbir netice vermeyeceğini ısrarla belirtmek durumunda kalmıştır. (Bkz. *İttihad Gazetesi*, 12 Kasım 1968.)

15 Genelkurmay Başkanı'nın bu açıklaması 7 Haziran 1970 tarihli Yeni Asya'da "İkinci Bir 27 Mayıs'ı İstemiyoruz" başlığıyla manşetten verilmiştir. İhtilâl teşvikçilerinin şiddetle cezalandırılacağını ifade eden Genelkurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç'ın açıklamalarından bir bölümü şu şekildedir: "İkinci bir 27 Mayıs hareketini bizler tasvip etmiyoruz. Bir ihtilâl hareketine de şiddetle karşıyız. İhtilâl teşvikçileri şiddetle cezalandırılacaktır. Ordu mensupları, kendi kumanda zinciri altında, ihtilâl teşvikçilerine yem olmadan şerefli vazifelerini sürdürmelidirler." (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 7 Haziran 1970.)

Bir başka örnek de Tağmaç'ın orduya gönderdiği ve ülkenin huzurunu kaçıran, ekonomik ve sosyal durumunu sarsan, dünyadaki itibarımızı düşüren, birlik ve beraberliğimizi zedeleyen anarşi olaylarına dikkatlerin çekildiği ve devleti yıkmaya teşebbüs eden ellerin kırılacağının sert bir dille ifade edildiği mesajının Yeni Asya Gazetesi'nde manşetlere taşınmasıdır.[16]

Yine Tağmaç'ın 12 Mart Muhtırası'ndan hemen öncesinde Kurban Bayramı dolayısıyla Türk Silahlı Kuvvetlerine gönderdiği mesaj 6 Şubat 1971 tarihli Yeni Asya Gazetesi'nde "Tağmaç: Ordunun Sabrı Taşıyor" başlığıyla manşetten verilmiştir.[17] Özellikle Tağmaç'ın bu son mesajı Yeni Asya Grubu tarafından büyük bir memnuniyetle karşılanmıştır. Öyle ki Bekir Berk'in bu konuda kaleme aldığı yazı hem Yeni Asya Gazetesi'nde hem de İttihad Gazetesi'nde farklı başlıklarla ama aynı içerikle neşredilmiştir.[18] Bekir Berk'in, Tağmaç'ın mesajı için İslâm

16 Genelkurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç'ın mesajı 1 Ocak 1971 tarihli Yeni Asya Gazetesi'nde "Yurda Uzanan Eller Kırılacak" şeklinde İttihad Gazetenin 5 Ocak 1971 tarihli nüshasında ise "Ordu İhtar Ediyor" manşetiyle "Mübarek yurdumuza uzanan her eli ordumuz kıracaktır!" başlığıyla yer almıştır. Her iki gazetede de Tağmaç'ın bu beyanatı anarşistlere indirilen bir tokat olarak kabul edilmiş, Tağmaç tebrik edilmiş ve mübarek yurdumuza uzanan her elin ordumuz tarafından kırılacağı üzerinde durulmuştur. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 1 Ocak 1971; *İttihad Gazetesi*, 5 Ocak 1971.)

17 Tağmaç'ın bu mesajında; "Bir müddettir, yurdumuzu, kendi ideolojilerinin karanlık çukuruna sürüklemek isteyen bir kısım bedbahtların tecavüzleri şimdi de, devletin en büyük güven kaynağı olan Silâhlı Kuvvetlerimizin milli inancını, birlik beraberlik ve itibarını yıkmak gayesine yönelttiklerini, Silâhlı Kuvvetlerin de bu gerçek satılmışların düşmanca tecavüzlerine daha ne kadar sabırla mukavemet edeceğini kestirmek artık mümkün değildir." dediği işlenmiştir. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 6 Şubat 1971.)

18 Bekir Berk'in kaleme aldığı metin Yeni Asya Gazetesi'nin 10 Şubat 1971 tarihli sayısında "Ordumuzun Sesi", İttihad Gazetesi'nin 9 Mart 1971 tarihli sayısında da "Ordu Kızıllara Haddini Bildirecek" başlığıyla aynı içerikle verilmiştir. Bekir Berk'in yazısı şöyledir: "Memleketimizi, demirperdenin içine çekmek, bir Sovyet peyki haline getirmek, Moskova veya Pekin'e bağlamak isteyenlerin faaliyetlerinin son haddine vardığı, boykot, işgal ve grevlerden sonra sabotaj hareketlerine girişildiği, banka soygunlarına başlandığı, kızıl devrim beyannamelerinin dağıtılmaya başlandığı kızılların içinden vatanını Kızıl Çin'e satmak isteyen Endonezya H.K.K. Albay Dani gibi ancak Kızılorduya yaluşacak hainler çıkaramadıkları ordumuza (satılmışlar, faşistler, uşaklar) diye saldırmaya başladıkları bir sırada gök gürlemesi gibi yükselen bir sesin yüreklerini ağızlarına getirdiğine şahit olduk. Genel Kurmay Başkanı Muhterem Memduh Tağmaç Paşanın sesiyle Ordunun tokadı kızılların suratında patladı: Genel Kurmay Başkanı şöyle diyordu: 'Bir süredir yurdumuzu kendi ideolojilerinin karanlık çukuruna sürüklemek isteyen bir kısım bedbahtlar saldırıların şimdi de devletin en büyük güven kaynağı olan silâhlı kuvvetlerimizin milli inancı-

ve Türk tarihinin dönüm noktaları olarak kabul edilen olaylardan esinlenerek, akla gelebilecek her türlü takdir ve methiyeyi bu yazıya sığdırması, 12 Mart Muhtırası'ndan önce Yeni Asya Grubu'nun içinde bulunduğu halet-i ruhiyeyi ortaya koyan en güzel örneklerden biridir.

Gerek hükümet gerekse TSK'nın en üst kadamesince yapılan uyarılara ve alınan önlemlere rağmen Türkiye'nin ekonomik,

nı, birlik ve beraberlik ve itibarını yıkmak amacına yöneltmişlerdir. Kurulduğu günden beri Büyük Türk Milletinin namus ve şerefini temsil eden orduya hiçbir kimsenin bu günkü gibi hayasızca dil uzattığını görmeyenler bugün millî mukaddesatın sembolü olan kışlaya, komutanlara (Satılmışlar, faşistler, uşaklar) gibi en iğrenç ifadelerle saldırıldığını ibret ve nefretle görmekte ve duymaktadırlar. Silâhlı kuvvetlerin de bu gerçek satılmışların düşmanca tecavüzlerine daha ne kadar sabırla mukavemet edeceğini kestirmek artık mümkün değildir. Memleketi temelinden çökertmek isteyen bu ideolojik çatışma, tahrip, sabotaj ve yıldırma hareketlerine karşı tüm devlet organlarının elbirliğiyle ve en kısa zamanda kesin bir çare bulmalarını, anayasa ve demokratik düzen içinde kendi esas görevinin yürütülmesi bakımından zorunlu gören silâhlı kuvvetler bu görüş ve düşünüşün dışında kalan ve yurdu felâketlere sürükleyecek bütün hareketlerin bizzat karşısında olacaktır.' Bu ses tarihimizin sesidir. Bu ses sanki Mohaç'tan gelen sestir. Bu ses Malazgirt'ten yükselen bir sestir. Bu ses Kanije gazilerinin sesini aksettirmektedir. Bu ses Çanakkale'den esen rüzgârların taşıdığı sestir. Bu ses sanki kefensiz şehidlerin kabrinden yükselmektedir. Bu seste Yavuz'ların, Yıldırım'ların, Fatih'lerin edası vardır. Bu ses kelime-i tevhidli ordu sancaklarının dalgalanışlarını hatırlatmaktadır. Bu ses Viyana önlerine yürüyen orduların, Allahüekber dağlarında şahlanan aslanların sesidir. Bu ses şehidliği ve gaziliği dünya ve ahretteki rütbelerin en büyüğü bilenlerin sesidir. Bu ses Değmesin mabedimin göğsüne namahrem eli, diyenlerin sesidir. Bu ses, camilerin, mescidlerin, bu ses; minarelerin, kubbelerin, bu ses, şadırvanların, sebillerin, bu ses; türbelerin mezarların, bu ses dağlarımızın taşlarımızın, bu ses bağlarımızın bahçelerimizin, bu ses; hürriyet ve istiklâlimizin, bu ses; din ve imanımızın, şerefimizin ve haysiyetimizin bekçileri şerefli paşalarımızın, erlerimizin tek kelimeyle Mehmedciğimizin sesidir. Bu ses başını kaldıran arslan kükremesidir. Bu ses dizginlerine sahip çıkan küheylanların sesidir. Bu ses peygamber ocağı, veliler yurdu, şehid ve gaziler kaynağı ve beşiği şerefli ordumuzun sesidir. Bu ses 'Allah Allah' diyerek cepheden cepheye koşmaya hazır olan, Rus kimdir? Moskof nedir? bilen ordumuzun sesidir. Bu seste Bedir'den, Kore'ye kadar İlayı kelimetullah için, cihaddan cihada, zaferden zafere ve Rızayı İlahiye koşan cennete uçan, bayrağımızın rengini kanlarıyla dokuyan ordularımızın ayak seslerini işitiyoruz. Bu ses sağa da, sola da gelişi güzel yumruk sallayanların değil, tehlikenin nereden geldiğini bilen, gören ve onun üstüne yürüyen ve onlara son defa (Hizaya gelil...) komutu verenlerin sesidir. Bu ses mes'eleleri kanunların çerçevesi içinde halletmek isteyenlerin, bu ses millet iradesini korumaya ahdedenlerin sesidir. Evet bu ses, dinimize, imanımıza hak ve hürriyetlerimize, malımıza ve canımıza kastedenlere karşı 'dur!' diyen, manevî ve maddî değerlerimizin bekçisi şanlı tarihimize ve şerefli mazimize bağlı ve milletimizin ruhunu temsil eden ordumuzun sesidir. Bu sesi alkışlıyoruz. Bu sesle beraberiz. Çünkü bu ses bizim sesimizdir." (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 10 Şubat 1971; *İttihad Gazetesi*, 9 Mart 1971.)

siyasal ve toplumsal anlamda içinde bulunduğu kaotik durum, gerilemenin aksine hızlı bir ivmeyle artış kaydetmiştir. Özellikle artan şiddet olaylarının üniversitelere sıçraması, hatta ODTÜ'de çıkan olayları önlemeye çalışan askerlere ateş açılarak bir askerin şehit edilmesi,[19] TSK'nın daha sert açıklamalar yapmasını ve daha sert tedbirler almasını beraberinde getirmiştir.

Bu meyanda Genelkurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç'ın, artan şiddet olayları yüzünden 10 Mart 1971 tarihinde "Genişletilmiş Komuta Konseyi"ni toplayarak bir durum değerlendirmesi yapması kayda değerdir. Tağmaç bu toplantıda, ODTÜ'de Türk askerine Türk oldukları iddiasında bulunanların ateş etmelerinin TSK bünyesinde nefret uyandırdığını, Türkiye'deki aşırı akımların tehlikeli maceralar peşinde koştuklarını dile getirmiş ve ciddi uyarılarda bulunmuştur. O gün için carî anayasanın 27 Mayıs hareketini gerçekleştiren TSK'nın eseri olduğunun altını çizen Tağmaç, bu düzeni yaşatma ve demokratik rejimin devamını sağlamanın da TSK'nın öncelikli görevi olduğunu belirtmiştir. Aşırı sağ ve sol akımların Türkiye'yi etkisi altına aldığını ve memleketi kritik bir noktaya getirdiğini dillendiren Tağmaç, aşırı sağın Türkiye'de bir irtica iktidarı kurmak istediğini, aşırı solun ise Türkiye'ye Komünizmi getirmeyi hedeflediğini söylemiştir. Konuşmasında, aşırı sağın tehlikesini, aşırı solun tehlikesi kadar büyük göstermeyen Tağmaç'a göre, aşırı sağ daima karşısında bir alternatif bulacaktır ve bu alternatif güçlerin başında da TSK olacaktır. Ancak aşırı solun iktidara gelmesi halinde karşısında alternatif de bırakmayacağını belirten Tağmaç, tehlikenin büyüğünün buradan kaynaklandığı üzerinde durmuştur. Son olarak TSK'nın anayasaya sadık kalarak üstüne düşen görevi yapacağını aktaran Tağmaç, ODTÜ'de meydana gelen olayları örnek göstererek bazı çevrelerin ordunun devlet idaresine müdahale etmeye zorladığını ve TSK'nın sabrının taşırılmak istendiğini ancak buna izin vermeyeceklerini söylemiştir.[20]

19 Şiddet olaylarının ODTÜ'ye sıçraması sebebiyle duruma müdahale eden askerlere ateş açıldığı ve bir askerin yaralandığı haberi 6 Mart 1971 tarihli Yeni Asya'da "Askere Ateş Açtılar" manşetiyle; yaralı askerin şehit olduğu haberi de 8 Mart 1971 tarihli Yeni Asya'da "İlk Asker Şehidimiz" manşetiyle verilmiştir. (Geniş bilgi için bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 6, 8 Mart 1971.)

20 Bu toplantının detayları için bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 11 Mart 1971.

Bu açıklamalarda da görüldüğü üzere ortak vurgu, hedeflenen toplumsal barış ve huzurun sağlanması için şiddet olaylarının bastırılması, ekonomik dengelerin düzeltilmesi beklentisidir. Ancak durumun aksi yönde seyretmesi ve sonuçta toplumdaki tansiyonun giderek artması beraberinde 12 Mart 1971 Muhtırası'nı getirmiştir.

Ancak 12 Mart Muhtırası'ndan hemen üç gün önce 9 Mart'ta Hava Kuvvetleri Komutanlığı'nda yapılan bir toplantı vardır ki, aslında 12 Mart'a giden süreçteki dönüm noktalarından biridir. Eğer bu toplantıda asker içindeki radikal ve ılımlı kanat arasında bir birliktelik sağlanabilse ve bazı birlikler yan çizmeseydi bu tarihte askerî bir harekât gerçekleştirilecekti.

Anılarında bu toplantı ile ilgili bilgi aktaran Muhsin Batur'a göre, toplantıda ılımlılar ile radikaller kapışmış ve radikallerin yolu kesin olarak ayrılmıştır. Batur ayrıca, 9 Mart günü öğleye doğru alınan harekât kararının akşam saatlerinde, saat 20.00'ye doğru, Ankara içindeki bazı birlik komutanlarının harekâtı tam anlamıyla desteklemedikleri gerekçesiyle, yukarıdan gelen bir emirle durdurulduğunu belirtmektedir.[21]

Genellikle general rütbesinin altındaki subayların taraftar oldukları 9 Mart Salı günü yapılan toplantıda alınan harekât kararının getirecekleri üzerinde tartışan yüksek rütbeli komutanlar sonuçta direkt çıkış yerine, bir muhtıra verilmesi yönünde anlaşmışlardır.[22]

Genelkurmay Başkanı ve kuvvet komutanlarının imzaladığı muhtıra metni 12 Mart 1971 Cuma günü saat 12.40'ta, hemen hemen aynı anda Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Cumhuriyet Senatosu Başkanı Tekin Arıburun ve TBMM Başkanı Sabit Osman Avcı'ya verilmiştir. Muhtıra metni ayrıca aynı saatte Genelkurmay Başkanlığı Muhabere Dairesi Başkanı Tümgeneral Musa Ogün başkanlığında Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Genel Sekreteri Kurmay Albay Fuat Uğur ve Hava Kuvvetleri Komutanlığı Genel Sekreteri Kurmay Albay Kemal Tunusluoğlu'ndan oluşan bir ekip tarafından TRT'ye götürülmüştür. Muhtıra metni TRT İç

21 Muhsin Batur, *Anılar ve Görüşler (Üç Dönemin Perde Arkası)*, Milliyet Yay., İstanbul 1985, s. 275-276.

22 Zafer Yıldırım, "Türk Siyasi Hayatında 12 Mart Muhtırası ve Sonuçları", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 97, Ankara Bahar 2009, s. 155.

Haberler Müdürü Doğan Kasaroğlu'na teslim edilerek gereğinin yapılması istenmiştir. General Ogün ve iki albay muhtıra metninin radyoda okunmasından sonra TRT'den ayrılmışlardır.[23]

12 Mart'ta muhtıra verildikten sonra muhtıra ile ilgili haberler ve muhtıranın tam metni Nurcuların günlük gazetesi Yeni Asya da dâhil olmak üzere 13 Mart tarihli gazetelerde yer almıştır. Fakat Nurcuların İttihad Gazetesi haftalık olarak neşredildiği için konu ile ilgili haberler ve muhtıranın tam metni ancak 16 Mart 1971 tarihli nüshada verilebilmiştir.

Genel Kurmay Başkanı ve Milli Güvenlik Kurulu Üyesi Orgeneral Memduh Tağmaç'ın, Kara Kuvvetleri Komutanı ve Milli Güvenlik Kurulu Üyesi Orgeneral Faruk Gürler'in, Hava Kuvvetleri Komutanı ve Milli Güvenlik Kurulu Üyesi Orgeneral Muhsin Batur'un ve Deniz Kuvvetleri Komutanı ve Milli Güvenlik Kurulu Üyesi Oramiral Celâl Eyiceoğlu'nun altında imzası bulunan muhtıranın metni şu şekildedir:

1. Parlâmento ve hükümet, süregelen görüş, tutum ve icrasıyla yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş, Atatürk'ün bize hedef verdiği çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak ümidini kamu oyunda yitirmiş ve anayasanın öngördüğü reformları tahakkuk ettirememiş olup Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği ağır bir tehlike içine düşürülmüştür.
2. Türk milletinin ve sinesinden çıkan Silâhlı Kuvvetleri'nin bu ortam hakkında duyduğu üzüntü ve ümitsizliği giderecek çarelerin partilerüstü bir anlayışla Meclislerimizce değerlendirerek mevcut anarşik durumu giderecek ve Anayasanın öngördüğü reformları Atatürkçü bir görüşle ele alacak ve inkılâp kanunlarını uygulayacak kuvvetli ve inandırıcı bir hükümetin demokratik kurallar içinde teşkili zarurî görülmektedir.
3. Bu husus kuvvetle tahakkuk ettirilmediği takdirde Türk Silahlı Kuvvetleri kanunların kendisine vermiş olduğu Türkiye Cumhuriyetini korumak ve kollamak görevini yerine getirerek idareyi doğrudan doğruya üzerine almaya kararlıdır. Bilgilerinize.[24]

23 *Yeni Asya Gazetesi*, 13 Mart 1971.

24 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 13 Mart 1971; *İttihad Gazetesi*, 16 Mart 1971; William Hale, *Türkiye'de Ordu ve Siyaset*, Çev.: Ahmet Fethi, Hil Yay., İstanbul 1996, s. 160; Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971*, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1976, s. 410-411; Hüseyin Demi-

Görüldüğü gibi muhtıranın içeriğinde genelde ülkenin içinde bulunduğu toplumsal ve ekonomik sıkıntılar öne çıkarılmakta, bu konuda meclise ve hükümete eleştiriler getirilmekte, anayasada yer alan reformların gerçekleştirilemediğine ve Türkiye'nin geleceğinin tehlikeye atıldığına vurgu yapılmaktadır. Muhtıra, ülkenin içindeki bu durumdan çıkmanın yolu olarak Atatürkçü düşüncenin ön gördüğü gerekli reformların bir an önce hayata geçirilmesi için TBMM'nin partilerüstü bir anlayışla yeni bir hükümet oluşturmasının gerekliliğine işaret etmektedir. Bunların yerine getirilmemesi halinde de TSK'nın kanunların kendine verdiği yetkiyi kullanmaktan kaçınmayarak, idareyi doğrudan ele alma kararlığında olduğu deklare edilmektedir.

Muhtıranın Türkiye'de siyasal, toplumsal ve ekonomik alanlarında bazı sonuçlar doğuracağını ve bu alanlarda yeniden bir yapılanmaya doğru gidilmesini gerektireceğini kestirmek hiç de zor değildir. Nitekim 12 Mart Muhtırası'nın verilmesinden hemen sonra Başbakan Süleyman Demirel liderliğindeki hükümet istifasını Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a sunmuş, Sunay da hükümetin istifasını kabul etmiştir.[25]

Tabii bu arada gerek muhtıradan hemen sonra gerekse de zaman içinde 12 Mart Muhtırası'nın sebep ve sonuçları çeşitli platformlarda ele alınmıştır. Bunlardan biri olan Kurtuluş Kayalı, 1969 seçimlerinin 12 Mart Muhtırası'nın en önemli sebebi olarak nitelemenin doğru bir saptama[26] olduğundan ve 12 Mart'ın bütün örgütleri Türkiye'deki geleneksel bürokratik doğrultuda etkilediğinden söz etmektedir.[27]

Yeni Asya Grubu lideri Mehmet Kutlular'a göre ise 12 Mart Muhtırası'nın en önemli sebebi, o dönemde içinde bulunulan siyasal bölünmüşlüktür. Bu siyasi bölünmüşlük olmasaydı 12 Mart'ın olmayacağını iddia eden Kutlular, 1970 yılında AP'nin içinden Ferruh Bozbeyli liderliğinde bir Demokrat Parti çıkarıl-

rel, *12 Mart'ın İçyüzü*, Yeni Asya Yay., İstanbul 1977, s. 119-120; Süleyman Demirel, *1971 Buhranı ve Aydınlığa Doğru*, AP Yay., Ankara 1973, s. 1-2.

25 Demirel, *age*, s. 7; *Yeni Asya Gazetesi*, 13 Mart 1971. Hükümetin istifa haberi Yeni Asya'da; "Genel Kurmay Başkanı Tağmaç ve Kuvvet Komutanlarının Sunay ve Meclis Başkanlarına verdiği muhtıradan sonra hükümet istifa etti" başlığıyla yer almıştır.

26 Kayalı, *age*, s. 149.

27 Kayalı, *age*, s. 182.

dığını, bunun da istikrara vurulan en büyük darbe olduğunu kaydetmektedir. Bu sayede iktidarın gücünün zayıflatıldığını ve daha sonra muhtıraya doğru giden sürecin kartopu gibi giderek büyüdüğünü belirten Kutlular, sokaklardaki kavgaların, gürültülerin başlamasını fırsat bilen başta CHP ve ordunun birleşerek; "İrtica hortluyor, Türkiye anarşi içine girdi. Bu iş normal tarzda Adalet Partisi ile yürümez. AP-CHP koalisyonu lâzımdır" söylemlerini ortaya attıklarını ifade etmektedir.[28] Kutlular'ın burada üzerinde durduğu AP-CHP koalisyonunun o dönemde mümkün olamayacağı zaten herkesin malumuydu.

Muhtıranın muhatabı ve mağduru Demirel de bu konudaki fikirlerini çeşitli basın ve yayın organları vasıtasıyla duyurmuştur. Bu meyanda Demirel'in Köprü Dergisi'yle yaptığı söyleşi zikredilebilir. "12 Mart 1971'deki müdahale neden oldu? 12 Mart ülkeye ne getirdi?" sorusuna muhtıranın muhatabı Demirel:

> Bu müdahaleyi izah edecek hiçbir gerçek sebep yoktur. Zaten müdahale olduğu, muhtıranın verildiği gün, bizim hükümet olarak verdiğimiz cevap var; 'Bu hukukla, hukukun üstünlüğüyle ve anayasayla bağdaşmaz.' Muhtıranın bizatihî kendisi anayasayı ihlâldir. Ama bunu yapan, silahlı kuvvetlerin üst kumandanları olduğuna, buna bizden başka itiraz edebilecek kimse olmadığına ve cumhurbaşkanı da bizim arkamızda yer almadığına göre, yapacak bir şey yoktu.[29]

cevabını vermiştir. Nitekim Kâzım Güleçyüz de muhtıranın verildiği gün zamanın başbakanı Demirel'in, ısrarla Çankaya'yı aradığını, ancak cevap alamadığını, bulduğunda ise merhum Cevdet Sunay'ın: "Beni de devre dışı bıraktılar Süleyman Bey." cevabıyla karşılaştığını aktarmaktadır.[30]

12 Mart Muhtırası'nın sonuçlarından bir diğeri de TİP ve MNP'nin kapatılmasıdır. Kapatılan TİP'in üst düzey yöneticilerinin pek çoğu ağır hapis cezalarına çarptırılmıştır. Siyasal İslâm'ın temsilcisi MNP Anayasa Mahkemesi'nin 20 Mayıs 1971 tarihli kararıyla, Anayasa'nın başlangıç kısmı, 2., 19. ve 57. maddeleriyle 648 sayılı Siyasal Partiler Yasası'nın 92., 93. ve 94. maddelerindeki hükümlere aykırı hareket ettiği gerekçesiyle kapatılmıştır.

28 Bkz. Kutlular, *age*, s. 255-256.
29 Güleçyüz, Karabaşoğlu, Akyol, *agm*, s. 33.
30 Güleçyüz, *Orduve Demokrasi*, s. 7.

Kapatılan MNP'nin lideri Erbakan rahatsızlığını ileri sürerek İsviçre'ye gitmiştir. Muhtıradan önce hakkında açılan davalardan mahkûm olma ihtimali sebebiyle yurt dışına kaçan Mehmet Şevket Eygi'nin de Bugün ve Sabah gazeteleri kapatılmıştır. Şule Yüksel Şenler ve Necip Fazıl Kısakürek gibi yazarlar da yargılanmıştır. İzmir'de Mustafa Birlik ve Fethullah Gülen'in tutuklanması üzerine bunları savunmak için İzmir'e giden ve itiraz dilekçesi yazdıktan sonra Balıkesir'e geçerek orada bir Nur ayinine katıldığı iddia edilen Bekir Berk de yakalanmıştır.[31]

Mehmet Kutlular, 12 Mart döneminde Bekir Berk'in tutuklanmasından sonra onun serbest bırakılması için Bekir Berk'in talebi doğrultusunda Demirel'le görüştüğünü nakletmektedir. Kutlular bu görüşme için meclise gittiğini ve Demirel'in kendisini AP grup odasında kabul ettiğini, Demirel'in yanındakilere:

> Arkadaşlar! Mehmet Bey, Bekir Bey'in arkadaşıdır. Bunlar Nurculardır. Türkiye'de bizi hasbî olarak destekleyen insanlardır bunlar. Hata, yanlış yaptığımızda, bunlar bizi ikaz eder. Onları dinlemesek bile bize küsüp darılıp gitmezler. Bunlar böyle insanlardır.[32]

sözleriyle kendisini takdim ettiğini söylemektedir. Aslında Demirel'in bu sözleri, onun Nurculara bakış açısını ve Yeni Asya Grubu'nun da her hal ve şartta Demirel'e olan desteğinin en güzel yansımasıdır.

Kutlular'ın Demirel'le bu görüşmeyi yapması faydalı olmuş ve Bekir Berk kısa bir süre sonra tahliye edilmiştir. Ancak bu tutuklanma sürecinde gelişen olaylarda Yeni Asya-Gülen ilişkisinin ne aşamada olduğunu deşifre eden tarihî kanıtlar içermektedir. Çünkü başta Bekir Berk olmak üzere tutuklanan Nurcuların hepsi sorgulama sırasında açıkça Nurcu olduklarını beyan edip kendilerini savunmalarına rağmen Fethullah Gülen'in Nurcu olduğunu söylemediği iddia edilmektedir. Sonuçta Bekir Berk 1 yıl, Fethullah Gülen ve Mustafa Birlik üçer aya mahkûm edilmiş, diğerleri ise serbest bırakılmıştır.[33]

31 12 Mart 1971 Muhtırası'ndan sonra vuku bulan bu olay 21 Haziran 1971 tarihli Yeni Asya'da "Namaz kılarken baskın yaptılar Hukuk Müşavirimiz Av. Bekir Berk, temsilcimiz ve muhabirimiz tevkif edildi" başlığıyla verilmiştir. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 21 Haziran 1971.)

32 Kutlular, *age*, s. 389-390.

33 Bkz. Bengisu, agm, s. 17.

İşte, Yeni Asya Grubu'nun Fethullah Gülen'e olan tepkisinin ve hoşnutsuzluğunun arka planındaki en önemli sebeplerden birisi Gülen'in hiçbir zaman –bu tutuklama esnasında bile– Nurcu olduğunu söylemediği iddiası bulunmaktadır. 12 Mart Muhtırası'ndan sonra istifa eden Demirel hükümetinden sonra Cumhurbaşkanı Sunay CHP milletvekili olan Nihat Erim'e hükümeti kurma görevini vermiştir. Erim'in yeni hükümeti kurmak için görevlendirilmesi Yeni Asya Grubu'nun eleştirilerine hedef olmuştur.

Nitekim Erim'e hükümeti kurma görevinin verilmesi Yeni Asya Grubu'nun yayın organları Yeni Asya ve İttihad gazetelerinde müstehzî manşetlerle haberleştirilmiştir.

Yeni Asya Gazetesi, Nihat Erim'e hükümeti kurma görevinin verilmesini 20 Mart 1971 tarihli sayısında "Partilerüstü (!) başbakan bulundu: CHP milletvekili Nihat Erim!" manşetiyle vermiştir. Haberde, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın CHP Kocaeli milletvekili olan Nihat Erim'e hükümeti kurma görevini verdiği, ayrıca CHP'den istifa etmesini de tavsiye ettiği, bunun üzerine Nihat Erim'in bu teklifi olumlu karşılayarak istifa ettiği ve millî bir koalisyon hükümeti kuracağını ifade ettiği işlenmiştir.[34]

Nihat Erim'in partilerüstü başbakan olarak hükümet kurmakla görevlendirilmesinin ardından Yeni Asya Gazetesi'nin attığı "Partilerüstü (!) başbakan bulundu: CHP milletvekili Nihat Erim!" şeklindeki manşet, Yeni Asya Grubu yazarlarından İslâm Yaşar'a göre, Yeni Asya'nın 12 Mart'a yönelik olarak başlatacakları sert eleştiri furyasının başlangıcı olarak kabul edilmiştir.[35]

Haftalık olarak yayınlandığı için haberleri geç veren İttihad Gazetesi ise "Güya partilerüstü Başbakan bulundu!.." manşetini kullanarak, bir süredir yeni hükümetin kurulması için temaslarını sürdüren Cumhurbaşkanı Sunay'ın, nihayet "anarşik hadiseleri önleyebilecek partiler üstü millî bir başbakan" bulduğunu ve kabineyi kurmakla görevlendirdiğini okuyucularına duyurmuştur.[36]

34 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 20 Mart 1971.
35 Yaşar, *Muhabbet Fedaileri*, s. 381.
36 Bkz. *İttihad Gazetesi*, 23 Mart 1971.

Cumhurbaşkanının hükümeti kurma görevini beklentilerin aksine dışarıdan veya bağımsız parlamento mensupları arasından değil de siyasi bir partinin milletvekili olan Prof. Dr. Nihat Erim'e vermesi doğal olarak Yeni Asya Grubu'nda şaşkınlıkla karşılanmış ve bu tercih işlendiği gibi alaycı ifadelerle eleştiri konusu yapılmıştır.

1971 Muhtırası'nı solun sağa yapmış olduğu bir hareket olarak değerlendiren Kutlular'a göre o zaman CHP senatörü olan ve Marksistliğiyle ün yapmış Nihat Erim, partisinden istifa ettirilerek başbakan yapılmıştır. Nihat Erim'in, "Gerektiğinde hürriyetlerin üstüne bir şal çekersin" düşüncesine sahip olduğu için "Şalcı Nihat" diye şöhret bulduğunu aktaran Kutlular, Türkiye'de Marksizm'in fikir babalarından biri olarak nitelendirdiği Nihat Erim'in başbakan olarak "tayin" edilmesiyle onun yurtiçinde ve yurtdışında ne kadar Marksist fikir adamı varsa Türkiye'ye getirterek hükümette görev verdiğini ve bunun Türkiye için kötü bir durum olduğunu söylemektedir.[37]

TSK'nın -muhtırada da belirtildiği üzere- "doğrudan idareye el koyma" yaptırımından çekinen AP ve CHP'nin de desteklemesi ve hatta bakan vermesiyle Nihat Erim'in oluşturduğu yeni kabine, Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmış ve meclisten güvenoyu alarak görevine başlamıştır.[38]

Yeni hükümette TBMM üyesi olmayan, Erim'in tabiriyle "beyin takımı" olarak gösterilen ve kabinenin "reformcu" kanadını oluşturduğu iddia edilen 15 teknokrat bakan yer almıştır.

Bu arada CHP Genel Sekreterliğini yürüten Zonguldak milletvekili Bülent Ecevit, demokratik kurallar dışında kurulan Nihat Erim hükümetine karşı çıkmış ve CHP'nin Erim hükümetine katılmasına bir tepki olarak görevinden istifa etmiştir. Ecevit'ten boşalan CHP Genel Sekreterliği'ne İzmir milletvekili Şeref Bakşık seçilmiştir.[39]

Aslında Ecevit'in CHP yönetimine karşı bir tepki olarak gerçekleştirdiği bu istifası, onun CHP Genel Başkanlığı'na giden sü-

37 Bkz. Kutlular, *age*, s. 256-257.
38 *Yeni Asya Gazetesi*, 8 Nisan 1971.
39 *Yeni Asya Gazetesi*, 25 Mart 1971.

recin ilk adımı olmuştur. Nitekim bu süreç, İnönü-Ecevit ilişkisini bir daha düzelmemek üzere bozmuş ve ikilinin arasındaki kavgayı hızlandırmıştır. Özellikle Nihat Erim hükümetine katılma kararının CHP grubunda görüşme yapılmadan oylanması Ecevit'in tepkisine sebep olmuş ve bu tepki kendisini Erim hükümetine güvenoyu vermeme ve kabinenin reddedilmesini isteme olarak göstermiştir.[40]

Nihat Erim başbakan olduktan sonra, hükümeti kurmak için görevlendirildiği zaman Yeni Asya'nın kendisi için kullandığı manşet haberinde de olduğu gibi 12 Mart'ın aleyhinde şiddetli ve gerici yayınlar yaptığı iddiasıyla Yeni Asya Gazetesi'ni kapatmak istemiştir. Ancak gazeteyi kapatma işi İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Faik Türün'ün yetkisindeydi. Faik Türün gazeteyi kapatmak istemediği için "Yazılı emir verin kapatayım" demiştir.[41]

Mehmet Kutlular, bu gelişmeler üzerine hatırladığı kadarıyla Bekir Berk, Servet Armağan, Hasan Yalçın, Mehmet Fırıncı ve Ali Demirel ile birlikte Faik Türün'ü ziyaret ettiklerini, ancak sağın en sivri ucu oldukları ve çok sert yazılar yazdıkları için paşanın başta, duyulur, bilinir endişesiyle kendileriyle görüşmek istemediğini ama sonunda görüştüklerini nakletmektedir. Kutlular'a göre bu görüşmede Türün Paşa onlara; "Sol, bizim böyle beraber görüştüğümüzü duysa ve tespit etse sıkıntıya gireriz" ve "Sizin dosyalarınız bana geldi. Vatanperverliğinize inandığım, sizi o kadar mahzurlu ve sakıncalı görmediğim için dosyalarınızı yürürlüğe koymadım" demiştir.[42]

Muhtıra döneminde başta Nurcular olmak üzere diğer İslâmî grupların fazla bir sıkıntı çekmediklerini kaydeden Kutlular, Türün Paşa'nın bazı yerlerde sola darbe vurduğunu ve onları toplamaya başladığını ancak Ankara'daki hükümetin bundan hoşnut kalmadığını belirtmektedir. Kutlular'a göre, muhtıra sağa karşı yapılmış Marksist bir hareket iken, iplerin Marksist hükümetin kontrolünden çıkmasıyla sonradan hedef değiştirmiştir. Askerin Marksist değil, Kemalist olduğunu ve Kemalist rejimi ayakta tutmaya çalıştığını ifade eden Kutlular, o dönemde

40 *Yeni Asya Gazetesi*, 4 Nisan 1971.
41 Bengisu, agm, s. 17-18.
42 Kutlular, *age*, s. 257.

Kemalistlerin ve Marksistlerin beraber hareket ederek ve orduyu kullanarak ihtilâl yoluyla Marksizmi getirmeye çalıştıklarını iddia etmektedir. Kutlular'a göre, orduda başta Faik Paşa, Memduh Tağmaç gibi isimler aslında Marksizme de anarşizme de karşıydılar. Nihat Erim'in de Marksizmi ihtilâl yoluyla değil demokratik yoldan iktidara getirmek istediğini ve 1973 seçimlerine kadar buna zemin hazırlamaya çalıştığını aktaran Kutlular'a göre, sağı bölme çabası, bu sonuca ulaşmanın bir göstergesidir.[43]

Faik Türün Paşa ile yaptıkları görüşmede bu endişelerini dile getirdiklerini belirten Kutlular, bu noktada Türün Paşa ile mutabık kalamadıklarını, hatta paşanın kendilerine, sağın en ucunda yer almaları sebebiyle bir araya gelmekten kaçınmaları gerektiğini ve aşırılıktan vazgeçmelerini tavsiye ettiğini aktarmaktadır. Kutlular ise Türün Paşa'ya cevap olarak; Nihat Erim hükümetinin düşmesi için sonuna kadar mücadelelerine devam edeceklerini söylemiştir. Çünkü Kutlular'a göre, Yeni Asya Cemaati 12 Mart'a karşı olmak meselesinde tam bir ittifak içindeydi ve bu konuda cemaat içinde farklı düşünen yoktu.[44]

12 Mart Muhtırası'nın bir tezahürü olarak kurulan Nihat Erim hükümeti, göreve başlar başlamaz fazla zaman geçmeden gerçekleştirilmesi plânlanan reformlar sebebiyle kendi içinde sıkıntıya düşer. Hükümet içinde yer alan ve "On Birler" diye adlandırılan gruptan dokuz bakanın reformların yavaşlatıldığı bahanesiyle istifa tehdidinde bulunması, Erim hükümetinin fazla yaşamayacağının ilk sinyali olarak algılanmıştır.[45]

MGK'nın ve Erim'in reformların gerçekleştirileceği yönünde garanti vermesiyle "On Birler" tarafından kısa bir süreliğine rafa kaldırılan hükümet içi sorunlar, verilen garantilerin tutulmaması sebebiyle "On Birler"i istifaya götürmüş, dolayısıyla Erim hükümetini bitirmiştir. "On Birler"in hükümetten istifasından sonra Nihat Erim de yorgun ve rahatsız olduğunu ileri sürerek isti-

43 Bkz. Kutlular, *age*, s. 257-258.

44 Bkz. Kutlular, *age*, s. 259-260.

45 Erim hükümetinin karşılaştığı bu sıkıntı Yeni Asya Gazetesi'nin 23 Mart 1972 sayılı nüshasında "Reformlar Erim kabinesini ikiye bölüyor" başlığıyla verilmiştir. Haberde, reformların yavaşlatılması sebebiyle Erim kabinesinin yörüngesinden sapmakta olduğunu düşünen 9 bakan istifa etmek istemiş, ancak gerek MGK'nın ve gerekse Başbakan Erim'in teminat vermesi sebebiyle şimdilik istifadan vazgeçtikleri işlenmiştir. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 23 Mart 1972.)

fasını Cumhurbaşkanı'na sunmuş ve Cumhurbaşkanı da bu istifayı kabul etmiştir.[46]

Bu gelişme üzerine Erim'in istifası mecliste açıklanmış ve başbakanlığa Ferit Melen'in vekâlet edeceği duyurulmuştur.[47] Bu arada Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay 29 Nisan 1972 Pazar günü yeni hükümeti kurma görevini Cumhurbaşkanlığı Kontenjan Senatörü Suat Hayri Ürgüplü'ye verir.[48]

Ancak Cumhurbaşkanı Sunay, Ürgüplü'nün kurduğu kabineyi, "12 Mart Muhtırası'nın icapları ve cari durumun şartlarıyla bağdaşır nitelikte görmediği" için onaylamayınca Ürgüplü çekilir.[49]

Ürgüplü'nün çekilmesinden sonra Cumhurbaşkanı Sunay, bu defa Başbakan Vekilliğini ve Milli Savunma Bakanlığı'nı yürüten Ferit Melen'i yeni hükümet için görevlendirir.[50]

Ferit Melen'in kurduğu yeni hükümet 22 Mayıs 1972'de Cumhurbaşkanı tarafından onaylanır[51] ve 5 Haziran 1972'de mecliste yapılan oylama sonucu 4'e karşı 262 oyla güvenoyu alarak görevine başlar.[52]

Mehmet Kutlular da Nihat Erim'in istifasından Ferit Melen hükümetinin iş başına gelmesi arasında geçen zamanı değerlendirirken, Erim hükümetinin kurulmasından kısa bir süre sonra hükümeti dinlemeyen anarşistler yüzünden Bakanlar Kurulu'nun ikiye ayrıldığı bilgisini vermektedir. Marksist Karaosmanoğulları ve Sadi Koçaş gibi isimlerin yer aldığı ve "On Birler" diye bilinen grubun anarşizmi ve Marksistleri himaye etme cihetine gitmesi sebebiyle Nihat Erim ile aralarının açıldığını ifade eden Kutlular, bunların 12 Mart Muhtırası'nı verenleri suçlayarak hükümetten istifa ettiklerini nakletmektedir. Kutlular'a göre, bu gelişme üzerine Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç başta olmak üzere kuvvet komutanları "On Birler"in Marksist olduklarını, Atatürk

46 *Yeni Asya Gazetesi*, 17 Nisan 1972.
47 *Yeni Asya Gazetesi*, 18 Nisan 1972.
48 *Yeni Asya Gazetesi*, 30 Nisan 1972.
49 *Yeni Asya Gazetesi*, 14 Mayıs 1972.
50 *Yeni Asya Gazetesi*, 16 Mayıs 1972.
51 *Yeni Asya Gazetesi*, 23 Mayıs 1972.
52 *Yeni Asya Gazetesi*, 6 Haziran 1972.

ilke ve inkılâplarına karşı çıktıklarını içeren ve onları ağır bir şekilde itham eden bir bildiri neşrederler. Bu bildiri ve içeriğinin Bekir Berk tarafından övücü ifadelerle "Ordunun Sesi" adıyla kaleme alınarak Yeni Asya'da neşredildiğini, ihtilâlci iki grubun arasının açıldığını ve bu durumu alkışlayarak süreci hızlandırdıklarını dile getiren Kutlular'a göre, müdahalenin seyri değişmekteydi ve bunu görüyorlardı. Nitekim hükümetin daha ılımlı insanlarla kurulduğunu ve yapılan tutuklamalarla pek çok sol militanın içeriye alındığını memnuniyetle karşıladıklarını söyleyen Kutlular'a göre, kısa süre sonra da Nihat Erim Hükümeti'nin yerine Ferit Melen Kabinesi'nin gelmesi ve 1973'teki seçime bu hükümetle gidilmesi, olayların Türün Paşa'ya söylediklerinin doğrultusunda cereyan ettiğinin bir göstergesi olmuştur.[53]

Ancak Bekir Berk'in "Ordunun Sesi" adıyla kaleme aldığı yazıyla ilgili Kutlular'ın burada aktardığı bilgiler hakkında bizim tespitimiz farklıdır. Kutlular'ın belirttiğinin aksine Bekir Berk'in söz konusu yazıyı 12 Mart Muhtırası'ndan sonra değil hemen öncesinde kaleme aldığı ve Yeni Asya ile İttihad gazetelerinde yayınlandığı yönündedir. Nitekim bu yazının metnini yukarıda 517 nolu dipnotta vermiştik.

Demirel de muhtıradan sonra kurulan hükümet sebebiyle muhtıracıları sert bir şekilde eleştirmiştir:

> 12 Mart partiler üstü bir hükümet getirmiştir. Bu, aslında partiler demokrasisinin inkârından başka bir şey değildir. Partiler varken, ne demek partiler üstü hükümet? Yani davul partilerin elinde olacak, tokmak, partileri beğenmeyen bir elit, partiler üstü bir hükümetin elinde olacak. Amerika'dan, şuradan-buradan, ömründe devlet işleriyle uğraşmamış bir takım adamlar bulup, getirip Türkiye'yi onlara teslim edeceksiniz; 'Hadi siz Türkiye'yi götürün' diyeceksiniz. Altı-yedi ay götürmüşler, sonra bırakıp gitmişlerdir. 12 Mart ülkeye yeni baştan kargaşa getirmiştir. Başka bir şey getirmemiştir. Zahiren bazı yerleri düzeltmiş gibi görünür, ama devlet otoritesini, parlamento otoritesini, hükümet otoritesini tahrip ettiği için daha sonra ülkeyi idare edilmez hale getirmiştir. 12 Mart olmasaydı, 1973'e kadar bizim hükümetimiz devam

53 Kutlular, *age*, s. 260. Yine burada Mehmet Kutlular'ın gözden kaçırdığı bir bilginin düzeltilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. O da; Kutlular'ın 1973'teki seçime Melen hükümetiyle gidildiği yönünde aktardığı bilginin aksine 1973 seçimlerinin Naim Talu başbakanlığındaki hükümet döneminde yapıldığıdır.

etseydi, Türkiye bizden çok şey kazanırdı. 73 seçimlerinde biz o seçimi kazanırdık veya kazanamazdık, başka biri kazanırdı. Ama rejim işlerdi hiç olmazsa. Türkiye'de henüz seçimle işbaşına gelmiş bir hükümet, seçimle iş başından gitmemiştir.[54]

Yine yukarıda değindiğimiz gibi, Said Nursi'den sonra Nur Cemaati'nin önde gelenlerinin yaptığı istişarelerden sonra lider seçilen Zübeyir Gündüzalp, 12 Mart Muhtırası'ndan hemen sonra 2 Nisan 1971'de vefat etmiştir. Said Nursi'nin 27 Mayıs İhtilâli'ni görmeden vefat etmesi dikkate alındığında, onun yerine geçen Gündüzalp, gerek 27 Mayıs öncesini ve sonrasını gerekse 12 Mart Muhtırası sürecinin içinde bulunması ve bu muhtırayı da yaşaması sebebiyle demokrasinin iki defa askıya alındığını görmüş oluyordu. Gündüzalp'in vefatıyla yine bir sarsıntı geçiren, yeni ismiyle "Yeni Asya Cemaati"nde ismi ön plana çıkan yeni bir lider adayı göze çarpıyordu: Mehmet Kutlular. Mehmet Kutlular, Gündüzalp'ten sonra üstlendiği liderliği günümüzde de sürdürmektedir.

1971 Muhtırası'ndan sonra diğer dinî grup ve tarikatlarda da olduğu gibi Yeni Asya Grubu da sıkı bir takip ve denetim altına alınmıştır. Öyleki Mehmet Kutlular bu dönemde dinlenip, izlendiklerini daha yakından müşahade ettiğini belirtmektedir. Bekir Berk'in yazıhanesinde ikili-üçlü olarak yaptıkları konuşmaların emniyette kendilerine soru olarak yöneltildiğini hayretle aktaran Kutlular, 1973 ya da 1974 yılında Ankara'daki bürolarında dinleme cihazı bulduklarını söylemektedir.[55]

12 Mart 1971 Muhtırası'nın önemli siyasi sonuçlarından bir başkası da CHP içindeki İnönü ve Ecevit arasında yaşanan liderlik kavgasının iyice günyüzüne çıkmasıydı. Neticede İnönü 8 Mayıs 1972'de düzenlenen CHP 5. Olağanüstü Kurultayı'nda Ecevit'in denetimindeki CHP Parti Meclisi güvenoyu alınca 34 yıldır sürdürdüğü CHP Genel Başkanlığı'ndan istifa etmiş,[56] yerine 14 Mayıs 1972'de yapılan CHP 6. Olağanüstü Kurultayı'nda Bülent Ecevit CHP Genel Başkanlığı'na seçilmiştir.[57] Ecevit'in

54 Güleçyüz, Karabaşoğlu, Akyol, agm, s. 33-34.
55 Kutlular, *age.*, s. 220-221.
56 *Yeni Asya Gazetesi*, 9 Mayıs 1972.
57 Ahmet Turan Alkan, "Türkiye'de 'Sağ Gelenek'in Kısa Tarihi", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 51, Ankara Yaz 1998, s. 23-24; *Yeni Asya Gazetesi*, 15 Mayıs 1972.

Genel Başkanlığı'ndaki CHP'nin Kasım 1972'de hükümetteki bakanlarını geri çekme kararı almasına sert tepki gösteren İnönü, CHP'den ve milletvekilliğinden istifa etmiş, eski Cumhurbaşkanı olarak Cumhuriyet Senatosu üyeliğine geçmiştir.

Ferit Melen hükümeti döneminde Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın görev süresinin bitmesi sebebiyle yeni Cumhurbaşkanı seçimi yapılmıştır. Cumhurbaşkalığı seçimlerini önemli hale getiren olay ise emekli olan Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç'ın yerine Ağustos 1972'de Genel Kurmay Başkanı olan Orgeneral Faruk Gürler'in ordunun desteğiyle Cumhurbaşkanlığına aday olmasıydı. Gürler'in Cumhurbaşkanlığı'na aday olabilmesi için önce Millî Savunma Bakanı olan Mehmet İzmen Cumhurbaşkanlığı Kontenjan Senatörlüğü'nden istifa ettirilmiş, sonra da emekliliğini isteyen Orgeneral Faruk Gürler, Mehmet İzmen'den boşalan Kontenjan Senatörlüğü'ne atanmış ve böylece anayasada yer alan hükmün gereği sağlanmıştır.[58] Ancak Gürler'in Cumhurbaşkanlığı adaylığı gerek geçmişte ordudaki "radikal" kanatla olan ilişkisi gerekse de bir zorlama, bir oldubitti durumuyla aday yapılmasına sıcak bakmayan AP ve CHP tarafından kabul görmemiştir. Bu yüzden seçimin ilk turlarında Tekin Arıburun ile çekişen ve yapılan turlarda ikinci sırada kendisine yer bulan Gürler,[59] ordunun TBMM'ye yaptığı baskıya rağmen seçilmek için gerekli oyu sağlayamayacağını anlayınca adaylığını geri çekmiştir.[60]

58 *Yeni Asya Gazetesi*, 6 Mart 1973.

59 Cumhurbaşkanlığı seçimi Yeni Asya Gazetesi'nce günü gününe takip edilmiş ve alınan neticeler okuyuculara duyurulmuştur. 15 Mart 1973 tarihli Yeni Asya'da seçimin ilk dört turunda adayların aldıkları oylar sıralanmıştır. Buna göre, birinci turda Arıburun: 282, Gürler: 175, Bozbeyli: 45; ikinci turda Arıburun: 284, Gürler: 176, Bozbeyli: 47; üçüncü turda Arıburun: 285, Gürler: 186, Bozbeyli: 47 ve dördüncü turda Arıburun: 276, Gürler: 200, Bozbeyli: 48 oy almıştır. 17 Mart 1973 tarihli Yeni Asya da ise 5. ve 6. turların neticeleri ilân edilmiştir. Beşinci turda Arıburun: 293, Gürler: 149, Bozbeyli: 48; altıncı turda Arıburun: 292, Gürler: 165, Bozbeyli: 48 oy alabilmişlerdir. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 15 Mart 1973 ve 17 Mart 1973.)

60 Orgeneral Faruk Gürler ile beraber Tekin Arıburun da Cumhurbaşkanlığı seçiminden çekilmiştir. Ancak Ferruh Bozbeyli adaylığını çekmemiştir. Yeni Asya Gazetesi Gürler ile Arıburun'un adaylıktan çekilmesini 21 Mart 1973 tarihli nüshasında "Arıburun ve Gürler Adaylıktan Çekildi" manşetiyle vermiştir. Haberde Kontenjan Senatörü Gürler'in TBMM Birleşik Toplantısı Başkanlığına yaptığı müracaatta, "Cumhurbaşkanlığı adaylığından feragat ediyorum. TBMM'nin sayın üyelerine teşekkür ve saygılarımı sunarım." dediği ve adaylıktan çekildiği işlenmiştir. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 21 Mart 1973.)

Melen hükümeti, Gürler'in seçilemeyeceğinin belli olmasından ve Gürler'in adaylığını geri çekmesinden sonra anayasa değişikliğine giderek Cumhurbaşkanı Sunay'ın görev süresinin iki yıl uzatılmasını sağlamaya çalışmıştır. Ancak bu deneme de Cumhuriyet Senatosu'nda yapılan açık oylama sonunda anayasada öngörülen üçte ikinin karşılığı olan 123 kabul oyunu sağlayamadığı ve TBMM'de de reddedilmesi sebebiyle başarısızlığa uğramıştır.[61]

Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın görev süresinin iki yıl uzatılması ile ilgili anayasa değişikliğinin reddedilmesi beraberinde yeni arayışları getirmiştir. Bu çerçevede başta AP ve CHP liderleri olmak üzere diğer siyasi parti liderlerinin kendi aralarında yaptıkları görüşmeler sonucunda Anayasa Mahkemesi Başkanı Muhiddin Taylan'ın önce Kontenjan Senatörü olarak atanması ve daha sonra da Cumhurbaşkanı seçilmesi konusunda mutabakata varılmıştır.[62] Ancak Cumhurbaşkanı Sunay'ın Taylan'ı Kontenjan Senatörü olarak atamaması bu mutabakatı da neticesiz bırakmıştır. Bunun üzerine AP ve CHP, bir nevi kördüğüm olan Cumhurbaşkanlığı seçimlerini daha da içinden çıkılmaz hale getirmemek için Cumhuriyet Senatosu Kontenjan Üyesi Emekli Amiral Fahri Korutürk ismi üzerinde anlaşırlar. Neticede Fahri Korutürk, 13 Mart 1973'te başlayan seçim turlarının 15.sinin yapıldığı 6 Nisan 1973 tarihinde 557 parlamenterin 365'inin oyunu alarak Türkiye'nin altıncı Cumhurbaşkanı olarak seçilir.[63] Korutürk'ün Cumhurbaşkanı seçilmesinin hemen ardından Ferit Melen hükümetin istifasını Cumhurbaşkanına sunmuş,[64] istifayı kabul eden Cumhurbaşkanı Korutürk, Naim Talû'yu yeni hükümeti kurmakla görevlendirmiştir.[65] Naim Talu tarafından kurulan yeni kabine Cumhurbaşkanı tarafından 15 Nisan 1973'te onaylandıktan[66] ve 26 Nisan 1973'te güvenoyu aldıktan sonra görevine başlamıştır.[67] İşte Türkiye 12 Mart Muhtırası'ndan sonra askerî vesayetten kurtulup demokrasiye dönüş anlamı taşıyan

61 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 26 Mart 1973.
62 Muhiddin Taylan'ın adaylığını duyuran 27 Mart tarihli Yeni Asya Gazetesi "Yeni Aday Muhiddin Taylan , Liderler Ümitli" manşetini kullanmıştır. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 27 Mart 1973)
63 *Yeni Asya Gazetesi*, 7 Nisan 1973.
64 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 8 Nisan 1973.
65 *Yeni Asya Gazetesi*, 13 Nisan 1973.
66 *Yeni Asya Gazetesi*, 17 Nisan 1973.
67 *Yeni Asya Gazetesi*, 27 Nisan 1973.

1973 seçimlerine Başbakan Naim Talu'nun liderliğindeki bu hükümetle gitmiştir.

12 Mart Muhtırası'nı imzalayan dönemin Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç ise aradan beş yıl geçtikten sonra, muhtırayı imzalarken ağladığını, çünkü 12 Mart Muhtırası'yla hukuğun dışına çıktıklarını itiraf etmiştir.[68]

B. Yeni Asya Grubu'nun 12 Eylül 1980 Darbesi'ne Karşı Çıkması

12 Mart 1971 Muhtırası'ndan sonra Türkiye'de demokrasinin tekrar sekteye uğratılması 12 Eylül 1980 askerî darbesiyle olmuştur. İdeolojik kamplaşmalar sebebiyle 1970'li yıllardan itibaren terör olaylarının artması, ülkenin âdeta bir gözyaşı ve kan gölüne dön(dürül)mesi, Türkiye'nin adım adım demokrasiden uzaklaş(tırıl)arak bir askerî rejime götürüldüğün apaçık göstergelerindendir. Bu dönemde artan terör olayları yüzünden yaşamını yitiren ya da yaralanan vatandaşlarımıza her gün yenileri eklenmekteydi. Terör olayları sebebiyle yaralanan ve öldürülenlerin arasında tanınmış siyasetçilerin, gazetecilerin yanı sıra üst rütbeli subaylar da bulunmaktaydı. Örneğin; düzenlenen saldırılarda Tümgeneral Sabri Demirağ yaralanırken, MHP Genel Başkan Yardımcısı Gün Sazak, eski başbakanlardan Nihat Erim,[69] sendikacı Kemal Türkler, CHP milletvekili Abdurrahman Köksaloğlu ve Milliyet Gazetesi Genel Yayın Müdürü Abdi İpekçi silahlı saldırıya uğrayarak hayatlarını kaybetmişlerdir. 12 Eylül'e giden süreçte Çorum ve Kahramanmaraş olayları ile 1 Mayıs 1977 katliamı yaşanmış ve bunlar tarihimizin utanç sayfalarına kazınmıştır. Bugün bu olaylara akl-ı selim ile bakanlar, Türkiye'nin 12 Eylül'e plânlı bir şekilde götürüldüğünü dillendirmektedirler.

1970'li yıllar boyunca ağır bir siyasal ve ekonomik bunalımla karşı karşıya olan Türkiye'de 1977 seçimlerinden sonra da istik-

68 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 30 Mart 1976.

69 Yukarıda işlediğimiz gibi, 12 Mart 1971 Muhtırası'ndan sonra partilerüstü başbakan olarak hükümet kuran ve Yeni Asya Gazetesi tarafından müstehzi ifadelerle manşetlere taşınan Nihat Erim'in silahlı saldırı sonucu öldürülmesi haberi, Yeni Asya'nın 20 Temmuz 1980 tarihli nüshasında; "Nihat Erim öldürüldü" manşetiyle, 12 Mart döneminin "Partilerüstü Başbakanı" İstanbul'da 4 komünist militanın silahlı saldırısına uğradı, şeklinde duyurulmuştur. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 20 Temmuz 1980.)

rarlı bir hükümet kurulamamıştır. Dönemin sağdaki ve soldaki iki büyük partisi olan AP ve CHP arasında bir diyalogdan bahsetmek de mümkün değildi. Her iki partinin kapıları birbirine tamamen kapalıydı. 1979 Kasımı'nda MHP ve MSP'nin dışarıdan desteğiyle Demirel başkanlığında kurulan AP azınlık hükümeti de -aşağıda yeri geldiğinde temas edilecektir- ülkedeki siyasal istikrarsızlığı ve artan şiddet olaylarını sona erdirememiştir.

Bu arada bir türlü sağlanamayan sükünet sebebiyle ülkenin nereye gittiğinin farkında olan Yeni Asya Grubu da 12 Eylül 1980'e gelinmeden önce 1979 yılında Ankara'da bir "Anarşi Paneli" düzenlemiştir. Bu paneli büyük bir başarı olarak takdim eden Mehmet Kutlular, koskoca spor salonunu doldurduklarını, her taraftan takdirler, tebrikler aldıklarını, çünkü böyle toplantılara tek seslilik için değil çok seslilikle yaklaştıklarını aktarmaktadır. Mehmet Kutlular'a göre birçok farklı ideolojinin temsilcisini çağırdıkları bu paneldeki ana fikir, "Fikre karşı en güzel silah yine fikirdir" düşüncesiydi.[70]

Ülkedeki istikrarsızlık ortamından beslenen ve giderek artan şiddet olayları, halkı olduğu kadar orduyu da tedirgin etmekteydi. İşte bu tedirgin ortamdan rahatsız olan Genelkurmay Başkanı, Kara Kuvvetleri Komutanı, Deniz Kuvvetleri Komutanı, Hava Kuvvetleri Komutanı ve Jandarma Genel Komutanı'ndan oluşan ordunun üst kademesi, 27 Aralık 1979'da Milli Güvenlik Kurulu Başkanı sıfatıyla Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e bir uyarı mektubu göndermiştir.[71]

Cumhurbaşkanı Korutürk, komutanların kendisine verdiği bu uyarı mektubunu 2 Ocak 1980'de kamuoyuna duyurmuş, aynı zamanda Demirel ve Ecevit'e de okumuştur. Ülkenin içinde bulunduğu durumun değerlendirildiği mektupta; hayatî sorunlar karşısında siyasi partilerin bir an önce, millî menfaatleri ön plâna alarak, anayasadaki ilkeler doğrultusunda ve Atatürkçü bir görüşle biraraya gelmesi, anarşi, terör ve bölücülük gibi devleti çökertmeye yönelik her türlü harekete karşı bütün önlemleri almaları ve diğer anayasal kuruluşların da buna yardım etmeleri ısrarla istenmekteydi.

70 Bkz. Kutlular, *age*, s. 234-235.
71 Özdemir, *age*, s. 328.

Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün kamuoyuna duyurduğu, terör ve bölücülük olaylarının artışıyla ilgili bu uyarı mektubu, gerek iktidar gerekse muhalefet partileri tarafından görmezden gelinmiştir. Her iki taraf da bu mektubun muhatapları olmadıklarını açıklamışlardır.[72]

Demirel ve Ecevit bu mektubun muhatabı olmadıklarını ilân ederlerken Yeni Asya Gazetesi yazarı Safa Mürsel, "Ordunun Muhatabı"[73] başlığıyla kaleme aldığı yazısında, mektubun muhatabının açıkça CHP ve onun destekçisi durumundaki MSP olduğunu iddia etmiştir. Mürsel'e göre, iktidardaki AP terörle mücadele konusunda gerekli yasal düzenlemeleri meclisten geçirmek için MHP ile beraber çırpınırken, mektubun yazılışına gerekçe olan kanun tasarılarını bir yıldan fazla zamandır onu hazırlayan Ecevit hükümetince bekletilmemiş olsaydı, mektupta dile getirilen konular için çoktan netice alınmış olacaktı. Ordunun mektubunu aldıktan sonra, anarşi kanunlarını desteklemek için bağlayıcı grup kararı alan tek partinin CHP olması Mürsel'e göre, mektubun muhatabını buluşu demek olmuştur.[74]

Bu arada AP ve CHP'nin kendilerini mektubun muhatabı olarak saymamaları, öteden beri bir müdahale hazırlığı içinde olduğu gözlemlenen ordunun üst kademesinin bu yöndeki hazırlıklarını hızlandırmasına vesile olmuştur.

Terörle, siyasal ve ekonomik bunalımlarla mücadele eden Türkiye, mektup olayının üstüne kendisini bir de cumhurbaşkanlığı krizi içinde bulmuştur. Siyasi partilerin bir isim üzerinde uzlaşamaması yüzünden yeni cumhurbaşkanını seçmek bir türlü mümkün olamamış, dolayısıyla mevcut bunalımlara bir yenisi daha eklenmiştir. 6 Nisan 1980'de görev süresi biten Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün yerine geçecek ismi belirlemek amacıyla 22 Mart 1980'de başlanan turlarda bir netice alınamaması yüzünden, Cumhuriyet Senatosu Başkanı İhsan

72 *Yeni Asya Gazetesi*, 3 Ocak 1980. "Partiler Mektub'u değerlendiriyor" başlığıyla haberi veren Yeni Asya, Demirel'in mektupla ilgili yorum yapmadığını, Ecevit'in ise diyalog fırsatının kaçtığını ifade ettiğini işlemiştir.

73 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 4 Ocak 1980.

74 *Yeni Asya Gazetesi*, 4 Ocak 1980.

Sabri Çağlayangil aylarca vekâleten[75] bu görevi yürütmek zorunda kalmıştır.

Cumhurbaşkanlığı seçimi turları devam ederken CHP 12 Mart 1971 Muhtırası'nda Hava Kuvvetleri Komutanı ve Milli Güvenlik Kurulu Üyesi olarak imzası bulunan emekli Orgeneral Muhsin Batur'u Cumhurbaşkanlığına aday göstermiştir.[76] Ancak Erbakan'ın ısrarlarına rağmen MSP'lilerin yarısının ve 20 kadar CHP milletvekilinin Batur'a oy vermemekte ısrar etmesi[77] sonucu, normalde 8 Haziran 1980 gece yarısında Cumhurbaşkanlığı Kontenjan Senatörlüğü süresi dolacacağı için parlamenterliğe veda edecek olan Batur'un, 6 Haziran 1980'de yapılan turda da seçilememesi onun cumhurbaşkanı olma hevesini yarıda bırakmıştır.[78] Bu arada AP de boş durmamış, Batur'un CHP ve MSP'nin desteğiyle Cumhurbaşkanı seçilmesinin önüne geçmek ve özellikle MSP içinde sıkıntı çıkarmak amacıyla Manisa milletvekili Faik Türün'ü cumhurbaşkanlığına aday göstermiştir.[79] Nitekim Erbakan'a karşı MSP içindeki muhalefetin temsilcisi durumundaki Korkut Özal ve ekibi, cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Batur'a karşı Türün'ü desteklemiştir.

Cumhurbaşkanı kriziyle ve erken seçim tartışmalarıyla girilen 1980 sonbaharında da ülkenin geneline hâkim olan sıkıntılar bütün hızıyla devam etmiştir. Pek çok ilde sıkıyönetim uygulamasına geçilmiş olması, her geçen gün daha da tırmanan terör olaylarının önüne geçememiş, dolayısıyla rahatsızlığı artan bazı kesimlerde ordunun duruma bir an önce müdahale etmesi beklentisini doğurmuştur.

Sonunda TSK, darbe beklentisi içinde olanları daha fazla hayal kırıklığına uğratmamış ve 12 Eylül 1980 günü sabah

75 Yeni Asya Gazetesi, İhsan Sabri Çağlayangil'in Cumhurbaşkanlığı'na vekâlet etmek üzere Çankaya'ya çıkmasını: "Çağlayangil Çankaya'ya vekâleten çıkarken Demirel ile Ecevit'in görüşmesi bekleniyor. Hareketli bir hafta başlıyor" haberiyle vermiştir. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 6 Nisan 1980.)

76 *Yeni Asya Gazetesi*, 16 Nisan 1980.

77 *Yeni Asya Gazetesi*, 8 Mayıs 1980.

78 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 7 Haziran 1980.

79 AP'nin Faik Türün'ü cumhurbaşkanlığına aday göstermesi, İstanbul Sıkıyönetim Komutanıyken Faik Türün ile iyi ilişkiler kuran Yeni Asya Grubu'nca da olumlu karşılanmıştır. Nitekim Yeni Asya Gazetesi bu haberi "MSP'nin oyunu bozuldu... Komünistler hop oturup hop kalkıyor. Faik Türün'ün adaylığı bütün yurtta sevinçle karşılandı..." şeklinde vermiştir. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 4 Haziran 1980.)

saatlerinde emir-komuta zinciri içinde yönetime doğrudan el koymuştur.[80]

Darbeyle birlikte Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in başkanlığında, Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Nurettin Ersin, Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Tahsin Şahinkaya, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Nejat Tümer ve Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Sedat Celasun'dan oluşan 5 kişilik bir Milli Güvenlik Konseyi kurulmuştur.[81]

MGK Başkanı Kenan Evren, TSK'nın emir ve komuta zinciri içinde gerçekleştirdiği darbenin gerekçelerini aynı gün saat 13.00'te yaptığı radyo ve televizyon konuşmasında kamuoyuna açıklamıştır. Evren konuşmasında; her türlü siyasi faaliyetin her kademede durdurulduğunu, parlamento ve hükümetin feshedildiğini, bütün parlamenterlerin yasama dokunulmazlıkları kaldırıldığım, bütün yurtta sıkıyönetim ilan edildiğini, ikinci bir emre kadar sokağa çıkmanın yasaklandığını ve yurtdışına çıkışların durdurulduğunu belirtmiştir. Yasama ve yürütme yetkilerinin MGK tarafından kullanılacağını ve kısa zamanda bir bakanlar kurulu oluşturularak yürütme sorumluluğunun bu kurula bırakılacağını söyleyen Orgeneral Evren, Türkiye'nin NATO dâhil tüm ittifak ve anlaşmalara bağlı kalacağını ve milletlerarası sorunların barışçı yollarla çözümlenmesinden yana bir dış politika izlemeye devam edeceklerini deklare etmiştir. Orgeneral Kenan Evren, konuşmasının sonunda halkın yeni yönetime yardımcı olmasını eklemeyi de ihmal etmemiştir.[82]

Bu arada MGK kararıyla, siyasi partilerin genel başkanları, can güvenliklerinin sağlanması amacıyla askerî korumaya alınmış ve belirli yerlerde ikamete tabi tutulmuşlardır. Süleyman Demirel, Bülent Ecevit ve Necmettin Erbakan gece saat 04.00 sıralarında helikopterlerle Gelibolu'ya götürülmüş, sabah evde bulunamadığı için bildirilerle askerî birliklere teslim olması istenen

80 13 Eylül 1980 tarihli Yeni Asya darbeyi "Ordu idareye el koydu" manşetiyle duyurmuştur. Haberin detayında; parlamento ve hükümetin feshedildiği, bütün ülkede sıkıyönetim ilân edildiği, 4 parti liderinin askerî koruma altına alındığı, siyasi faaliyetlerin durdurulduğu, çok sayıda parlamenterin nezarete alındığı, DİSK ve MİSK ile bütün dernekler ve bazı gazetelerin kapatıldığı ve maçların iptal edildiği, işlenmiştir. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 13 Eylül 1980.)

81 *Yeni Asya Gazetesi*, 13 Eylül 1980.

82 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 13 Eylül 1980.

Türkeş de buna uyarak yerini belli etmiş ve öğleden sonra helikopterle Gelibolu'ya götürülmüştür.[83]

12 Eylül darbesinden iki gün sonra Yeni Asya yazarı Safâ Mürsel "Hürriyet ve otorite istismarı"[84] isimli yazısıyla darbeyi değerlendirmiştir. Yazısında, sorumsuzluğun şirazesinden çıkardığı siyasi hayatı, süngünün gücüyle disiplin altına almanın neredeyse bir gelenek haline geldiğine değinen Mürsel, tarihe 12 Eylül 1980 hareketi olarak geçecek yeni bir dönemin başladığını, hareketi düzenleyenler başta olmak üzere herkesin temennisinin bu dönemin kısa sürmesi yönünde olduğuna dikkatleri çekmiştir. Ordunun son müdalesiyle başlayan yeni dönemin gerçek ve milli iradeye dayanan demokrasiye geçişte hayırlı bir vesile olmasını temenni eden Mürsel, bu sürecin sonunda milleti ve orduyu bu şartlara mecbur eden sorumsuz hürriyet istismarcısı sözde anayasa kuruluşlarının utanması gerektiğini ifade ederek yazısını tamamlamıştır.

12 Eylül askeri müdahalesiyle birlikte 1970'li yılların ortalarında başlayıp yıllarca Türkiye'yi kasıp kavuran siyasal şiddet olayları kısa bir sürede büyük ölçüde durmuştur. Özellikle yasadışı sol örgütlerin hızla çökertilerek etkisiz hale getirilmesi, yıllardır bir kangren halini alan şiddet olaylarının sona er(diril)mesi, bu konulardan muzdarip olan halkın rahat nefes almasını sağlamıştır.

Darbeyi takip eden günlerde MGK Başkanı Evren yaptığı basın toplantılarında gerek yurt dışından gerekse de yurtiçinden katılan gazetecilere süreçle ilgili çeşitli bilgiler aktarmaya devam etmiştir. Evren'in bu konuşmalarda özellikle üzerinde durduğu konular, MGK'nın bir daha böyle bir müdahalenin yapılmasına lüzum bırakmayacak tedbirleri alacağı, demokrasiyi yıkmayı hedefleyen terör olaylarının önüne geçileceği ve demokrasiye mani bütün engellerin ortadan kaldırılarak bir an önce kurulacak hükümetle demokratik hayata çabucak geçileceği yönündeydi. Anarşiye karşı kanun yapılamadığına değinen Evren, müdahaleyi yapmamış olsalardı, gizli güçlerin orduya da sızarak birkaç yılda onu da bölme yoluna gideceklerinin ve 12 Eylül Harekâtı'nı da demokrasiyi kurtarmak için yaptıklarının altını çizmiştir.[85]

83 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 13 Eylül 1980.
84 *Yeni Asya Gazetesi*, 14 Eylül 1980.
85 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 17 Eylül 1980; *Yeni Asya Gazetesi*, 3 Ekim 1980.

MGK Başkanı Evren, açıklamalarında deklare ettiği gibi, 20 Eylül 1980'de aynı yılın ağustos ayında normal prosedür gereği emekliye sevkedilen Deniz Kuvvetleri Komutanı Bülend Ulusu'yu Başbakan olarak hükümeti kurmak üzere görevlendirmiştir. Başbakan Ulusu hazırladığı Bakanlar Kurulu listesini 21 Eylül 1980'de MGK'nın onayına sunmuş ve liste aynı gün onaylanmıştır. Bakanlar Kurulunun tayinine dair Başbakanlık ve Devlet Başkanlığı yazıları Resmî Gazete'nin 22 Eylül 1980 tarihli sayısında yayınlanmıştır. Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren, Başbakanlığa bir yazı göndererek yeni hükümeti kutlamış ve başarılar dilemiştir.[86]

25 Eylül 1980'de bütün il genel meclisleriyle, belediye meclisleri feshedilmiş, belediye başkanlarının görevlerine son verilmiş ve yerlerine de MGK'ya yakın kamu görevlileri veya ordudan emekli olmuş kişiler atanmıştır. 67 ilden 27'sinin valileri de değiştirilmiş ve yine bu görevlere orduya yakın olanlar getirilmiştir.

Başbakan Ulusu hükümet programını da aynı hızla tamamlamıştır. Ancak programda Ulusu'nun belirlediği hedeflerin, saptadığı sorunların, önerdiği çözümlerin ve öngördüğü faaliyetlerin tamamının MGK'nın bildiri ve kararlarındaki görüşlerle aynı doğrultuda olduğu göze çarpmaktadır.

Hükümetin ekonomi yönetimi de Başbakanlık Müsteşarı olarak bir önceki dönemde uygulamaya konulan 24 Ocak kararlarının mimarı olan ve Ulusu Hükümeti'nde Başbakan Yardımcısı olarak yer alan Turgut Özal'a bırakılmıştır.

Başbakan Bülend Ulusu hükümetinin programı MGK'nın 30 Eylül 1980 tarihinde yaptığı toplantıda görüşülerek güvenoyu almıştır.[87] Başbakan Ulusu da yaptığı açıklamalarda -tıpkı Kenan Evren'in sık sık vurguladığı gibi- Türkiye'ye totaliter bir düzen getirmenin özlemi içinde bulunanlara karşı sürdürülen mücadelenin sonuçlandırılmasından sonra Türk milletinin hakkı olan sağlıklı bir demokrasiye makul bir süre içinde geçileceğinden kimsenin kuşku duymaması gerektiğini belirtmiştir.[88]

86 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 23 Eylül 1980.
87 *Yeni Asya Gazetesi*, 1 Ekim 1980.
88 *Yeni Asya Gazetesi*, 15 Mart 1981.

MGK 27 Ekim 1980'de geçici anayasa görevini yerine getirecek olan 2324 sayılı "Anayasa Düzeni Hakkındaki Kanun"u da kabul etmiştir. 2324 sayılı bu kanunla 1961 Anayasası'nın TBMM'ye verdiği bütün görev ve yetkiler MGK'ya, Cumhurbaşkanına verilen görev ve yetkiler de MGK Başkanı'na dolayısıyla Kenan Evren'e devredilmiş oluyordu. Kabul edilen kanunla bu geçici anayasaya biçilen ömür, başka bir anayasa hazırlanana ve yürürlüğe girene kadardır. Geçici anayasanın yürürlüğe giriş tarihi de 12 Eylül döneminin başka birçok yasası gibi yayımlandığı tarihten itibaren değil, 12 Eylül 1980 tarihinden itibarendir.

12 Eylül 1980 darbesine Yeni Asya Grubu açısından baktığımızda ise, 12 Eylül'ün Yeni Asya'yı en çok sıkıntıya sokan süreçlerden birisi olduğu gözlemlenmektedir. Yeni Asya Grubu'nun 12 Eylül 1980 darbesiyle yaşadıkları, bu sürecin öncesinde ve özellikle de sonrasında yaşanan olayların satır aralarında gizlidir.

12 Mart 1971 Muhtırası'na cemaat olarak topyekün karşı çıkan Yeni Asya Grubu, 12 Eylül 1980 askerî müdahalesinde aynı başarıyı gösterememiştir. Cemaat içinde bu sefer farklı sesler yükselmiş ve darbeyi destekleyenler olmuştur. Ancak bunlar Mehmet Kutlular'ın sert muhalefetiyle karşılaşmışlardır. Cemaati darbeye karşı olma konusunda yönlendirmeye çalışan Kutlular, darbe taraftarlarına ve darbecilere ağır eleştirilerde bulunmaktan kaçınmamıştır.

Bu sebeple yukarıda ayrıntılarıyla işlemeye çalıştığımız gibi Mehmet Kırkıncı gibi cemaatin önde gelen ve sevilen bir ismi Yeni Asya'dan kopmuştur. Yaşanan bütün bu olumsuzluklara rağmen Kutlular, elinde kaldığı kadarıyla, Yeni Asya'yı, kendi inandığı doğrular yönünde kanalize etmekten çekinmemiş AP yanlısı siyasi çizgisinden taviz vermemiştir.

Mehmet Kutlular, darbeye doğru giden süreci aktarırken zamanın Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün olaylara dahli olduğu iddiasındadır. Kutlular, 1980 Ağustosu'nda görev süresi dolan Genelkurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç ve diğer kuvvet komutanlarının yerine tespit edilen yeni komuta kadrosunun onay için Yalova'da tatilde bulunan Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e özel kurye ile gönderildiğini, ancak daha sonra darbecilerle birlikte hareket eden Korutürk'ün kararnameyi

bir türlü onaylamadığını belirtmektedir. Demirel'in geri çekmediği kararnamenin Cumhurbaşkanı tarafından 30 Ağustos 1980 sabahına kadar imzalanmaması sebebiyle, görev süreleri dolan ve yeni görev alamayan paşaların emekli olduklarını aktaran Kutlular'a göre, böylece Ege Ordu Komutanı ve en kıdemsiz orgeneral olan Kenan Evren Paşa'nın önce Kara Kuvvetleri Komutanı, sonra da Genelkurmay Başkanı olmasının önü açılmıştır. Kutlular, aslında Korutürk'ün kararnameyi imzalaması halinde Demirel'in demokrat, vatanperver, orduyu ihtilâlden uzak tutma amacına yönelik olarak hazırladığı Ali Fethi Esener ve ekibinin Genelkurmay'a yönlendirilerek Kenan Evren'in önünün kesilmiş olacağını kaydetmektedir.[89]

Kenan Evren ve ekibinin, 12 Eylül ekibi olarak ihtilâl hazırlıklarına başladığını dillendiren Kutlular, ihtilâl haberini bir gün önce bir arkadaşları vasıtasıyla öğrendiklerini ve hemen durumu telefonla Demirel'e ilettiğini aktarmaktadır. Kutlular: "Böyle bir şeyler kulağımıza geliyor. İstanbul'da da hazırlıklar var, bilginiz var mı?" diyerek telefonla Demirel'i bilgilendirdiğini, onun da durumdan haberdar olduğunu ve kendisine: "Hayırlısı olsun, bizim başka ordumuz yok. Ne yapalım?" diyerek sakin bir şekilde cevap verdiğini söylemektedir.[90]

12 Eylül 1980 darbesinden yıllar sonra Kenan Evren, "Müdahaleye karar vermeden bir yıl boyunca düşündük" itirafında bulunmuştur. Nitekim Evren'in sınıf arkadaşı ve 12 Eylül döneminde II. Ordu Komutanı olan Orgeneral Bedrettin Demirel de; "12 Eylül'ün geç yapıldığına inanıyorum. Arkadaşlarımızın çoğu, 'Tam olgunlaşsın, millet tarafından tamamen tasvip edilsin' dediler. Bana kalsaydı, en az bir yıl önce yapardım" demiştir. Yeni Asya yazarı Kâzım Güleçyüz bu itirafları, "Demek ki, 12 Eylül öncesinin komutanları, bir yıl boyunca oluk gibi akan kana 'ihtilâl olgunlaşsın' hesabı ile seyirci kalmışlardı."[91] diyerek sert bir şekilde eleştirmiştir.

89 Bkz. Kutlular, *age*, s. 272.

90 Kutlular, *age*, s. 273.

91 *Yeni Asya Gazetesi*, 7 Aralık 1994. Aksiyon Dergisi'nin 31 Ağustos – 6 Eylül 2009 arasını kapsayan 769. sayısında "12 Eylül'ü Deşifre Eden Genelkurmay Raporu" başlığıyla gerek bu itiraflar gerekse de o dönemde yaşanan olaylar işlenmiştir. Yeni Asya Gazetesi de Aksiyon'un bu yazısını 7 Eylül 2009 tarihli sayısında "Darbecinin İtirafı Belgelendi" şeklinde haberleştirmiştir.

Mehmet Kutlular'a göre, 12 Eylül'de öncelikle anarşinin halkın her kesimini canından bezdiren, halkı "kurtarıcı bekleme durumu"na sokan en hain bir taktik olarak kullanılmıştır. Atatürkçülük ve Kemalizm'in çok ön plâna çıkarılmadığını buna karşın anarşinin alt yapısı olan komünizm tehlikesinin işlendiğini, dolayısıyla halkın hemen her kesiminin ihtilâlin arkasına alındığını nakleden Kutlular, "Ülke anarşi yoluyla komünizme gidiyor. Hergün kardeş kanı akıyor. Biz geldik bunları durdurduk" şeklinde yapılan propagandanın etkili olduğuna dikkatleri çekmektedir. Kutlular'a göre, bu arada kendi cemaatleri de dâhil olmak üzere İslâmî grupların da desteğini almak isteyen darbeciler, bu kesimler üzerinde her türlü tehdit, baskı ve yıldırma taktikleri uygulamışlardır.[92]

12 Eylül 1980 darbesinin cemaatleri en çok sarsan, bütün gidişatı allak bullak eden bir ihtilâl olduğunu belirten Bülent Bengisu'ya göre, 12 Eylül İhtilâli Yeni Asya Cemaati'ni bölmüş, Fethullah Gülen ve cemaatini ise kuvvetlendirmiştir. Bengisu, 1980 İhtilâli'nden sonra iktidar olan ANAP'ın Genel Başkanı ve Başbakan Turgut Özal döneminde Yeni Asya Cemaati'nin iyice küçüldüğünü buna karşın Gülen Cemaati'nin zirveye çıktığını aktarmaktadır.[93]

Buna karşın Hasan Hüseyin Ongun ise 12 Eylül darbesinin solculara ve ülkücülere vurduğu darbeyi Nurculara vurmadını ifade etmektedir. Ongun, Yeni Asya, Yeni Nesil ve Tasvir gazetelerinin birkaç defa kapatılması dışında, mevzi baskı, gözaltı ve takipler istisna edilirse 12 Eylül'den sonra Nurculara ciddi bir zarar verilmediğini belirtmektedir. Ongun'a göre en büyük zarar, ülkenin geneline verilen tahribattan Nurculara düşen kısım ile 12 Eylül sebebiyle Nurcular arasında meydana gelen bölünmedir.[94]

Halil Uslu da yakın bir zamanda, Yeni Asya Gazetesi'nde yayınladığı bir yazı dizisinde 12 Eylül 1980 İhtilâli'nin ülkeye getirdiği ve kendi açılarından vahim olarak kabul ettiği iki önemli noktadan bahsetmektedir. Uslu'ya göre bu noktalardan birin-

92 Bkz. Kutlular, *age*, s. 276-277.
93 Bengisu, agm, s. 25.
94 Ongun, agm, s. 65.

cisi; Türkiye'de söz sahibi, büyük nüfûza sahip, ittihad-ı İslâm'ı tesise çalışan, huzur ve güven ortamının manevî bekçileri hükmünde bulunan Nur Cemaati'nin çeşitli entrikalarla ve akıl almaz dolaplarla çeşitli kollara bölünmesidir. Uslu, ihtilâli yapanların Nurcuların bir araya gelmemeleri için çeşitli meseleler ortaya koymaları sebebiyle Nurcuların ihtilâli destekleyenler ve desteklemeyenler olarak ikiye bölündüğünü belirtmektedir. Diğer cemaatlerde de aynı durumların yaşandığını ifade eden Uslu'ya göre, böylelikle ittihadı ve uhuvveti sağlayan güçler sıkıntıya uğratılmıştır. 12 Eylül 1980 İhtilâli'nin ikinci büyük hatasının ihtilâl akabinde partilerin kapatılması olarak gören Uslu'ya göre, başta Demirel ve Ecevit olmak üzere siyasî liderlerin yasaklı hale getirilmeleri ve Zincirbozan'a gönderilmeleri, ortada çok büyük bir uçurum meydana getirmiştir. Uslu yaşanan bu durumu ihtilâl öncesindeki hataların ihtilâl sonrasındaki yasaklamalarla ve parti kapatmalarıyla devam ettirilmesi olarak yorumlamıştır.[95]

Nitekim Yeni Asya Grubu'nun bölünmelerle zayıfladığını kabul eden Mehmet Kutlular da 1980 öncesi cemaat içinde yaşanan ufak tefek çatlakları önceden tamir etme imkânları olsaydı, Sakarya Grubu, Kırkıncı Hoca ve Fethullah Hoca da dâhil cemaatin önde gelen diğer ağabeyleriyle ilgili sıkıntılar giderilebilseydi 1980 darbesinin bu kadar büyük bir hasar ve tahribat yapamayacağı iddiasındadır.[96]

Yeni Asya Grubu 12 Eylül döneminde ciddî ekonomik yaptırımlarla ve ambargolarla sıkıntıya sokulmuştur. Öyle ki Yeni Asya Gazetesi -diğer pek çok gazete gibi- sıkıyönetim kararıyla 470 gün kapalı tutulmuştur.

Yeni Asya Gazetesi'nin kapatılma süreciyle ilgili bilgi aktaran grup lideri Mehmet Kutlular, Yeni Asya'nın kapatılmasıyla Yeni Nesil'i çıkardıklarını ancak onun da kapatıldığını belirtmektedir. Sıkıyönetim kanununda yapılan bir değişiklikle, sıkıyönetim müddetince, süreli süresiz, günlük, haftalık dergilerin çıkarılmasının sıkıyönetimin iznine tabi tutulmasından sonra kendilerince tedbirler aldıklarını ifade eden Kutlular, bu yüzden çıkardıkları ve çıkarma izni aldıkları gazetelerin imtiyazını satın alma yoluna gittik-

95 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 15 Aralık 2007.
96 Kutlular, *age*, s. 247.

lerini söylemektedir. Bunun için Tasvir'i 500.000.TL'ye, Tasvir'in kapatılma tehlikesine karşı Hür Yurt Gazetesi'nin de isim hakkını 150.000.TL'ye satın aldıklarını bildiren Kutlular, Tasvir'in de kapatıldığını ancak tekrar Yeni Nesil'e izin çıkmasıyla bu gazeteyi çıkardıklarını ve bu kovalamacanın sürüp gittiğini belirtmektedir. Kutlular, sonradan Yeni Asya'ya izin verildiğini ancak uzun süredir Yeni Nesil'i çıkardıkları ve cemaatin de bunu kabullendiği için Yeni Nesil'le devam ettiklerini sözlerine eklemektedir.[97]

Yeni Asya'nın en zorlu dönemlerinden birini 12 Eylül sonrasında yaşadığını teslim eden Kâzım Güleçyüz de Yeni Asya'nın kurulduktan hemen sonra 12 Mart anaforuna yakalandığını, bilhassa 12 Eylül döneminde çok ağır ekonomik ambargolara muhatap kılındığını, ciddî darbeler aldığını ve sıkıyönetim kararıyla da tam 470 gün kapalı tutulduğunu aktarmaktadır.[98]

Kâzım Güleçyüz bu cezayı Türkiye'nin utanç sayfalarına yazılacak bir rekor olarak değerlendirmektedir. Güleçyüz'e göre, bu benzeri görülmemiş ambargoya rağmen Yeni Asya hizmetini hiçbir zaman inkıtaa uğratmamış ve farklı isimlerle yine okuyucusuna ulaşmıştır. Yeni Asya'yı kapattılar, Yeni Nesil olarak çıktı; Yeni Nesil'i kapattılar, Tasvir adı altında yola devam etti; Tasvir'i kapattılar, Hür Yurt'u devreye sokmaya hazırlandı diyen Güleçyüz, tam o esnada darbecilerin insafa gelmesiyle Yeni Asya'yı tekrar açtıkları için buna ihtiyaç kalmadığını belirtmektedir. Güleçyüz'e göre bu kapatmaların tek gerekçesi, Yeni Asya'nın 12 Eylül'e boyun eğmemesiydi ve tam bir yıl süren en son kapatma cezası da o günlerde referanduma götürme hazırlıkları süren 12 Eylül Anayasası'nı eleştirdiği için verilmişti. Güleçyüz'e göre Yeni Asya, "Bu anayasa ile demokrasiyi kurmak mümkün değildir" manşeti sebebiyle susturulmak istenmişti.[99]

Yeni Asya'nın 1980 darbesinden sonra 470 gün kapatılmasından önceki son nüshası 5 Ekim 1980'de çıkmıştır. İsmi grupla özdeşleşen gazetenin sıkıyönetim kararıyla kapatılmasından hemen sonra Yeni Asya Grubu yola 14 Kasım 1980 Cuma günü neşir hayatına kazandırdıkları Yeni Nesil Gazetesi ile devam et-

97 Kutlular, *age*, s. 316-317.
98 Bkz. Güleçyüz, *Bu Bayrak İnmez*, s. 49, 64-65.
99 *Yeni Asya Gazetesi*, 26 Ocak 2001.

miştir. Gazetenin künyesinde Mehmet Kutlular gazetenin sahibi, Sabahaddin Aksakal da mes'ul yazı işleri müdürü olarak yer almıştır.[100]

Yeni Nesil Gazetesi'nin ilk sayısında yer alan "Çıkarken"[101] başlıklı başyazıda, sadece Türkiye'nin değil dünyanın içinde bulunduğu durum özetlendikten sonra özellikle Türk gençliği üzerinde oynanan oyunların sadece kuzey komşumuzu memnun edeceği üzerinde durulmakta ve bu hale nasıl geldiğimizin sorgulanması gerektiğine dikkatler çekilmektedir. Başyazının önemle üzerinde durduğu ve akıldan çıkarılmaması gereken bir başka husus da Türkiye Cumhuriyeti'nin varlığını tehlikeye düşüren olayların ne kadar azınlıkta kalsalar da bu milletin gençliği içinden çıkan bazı gruplar eliyle gerçekleştirilmiş olmasıdır. Tarih boyunca hürmet ve merhamet hisleriyle örnek olmuş bir milletin kendi gençliği eliyle hayatının bu şekilde zehir edilişi ise gelişigüzel bir terör olayından çok daha fazla derinliğe sahip bir facia olarak değerlendirilen başyazıda, içinde bulunulan durumun sebebi olarak nesilden nesile aktarılagelen bazı değerlerin son nesillere iyi öğretilememesi gösterilmiştir. Bu yüzden devletin ve milletin geleceği, yeni nesillerin bir yandan çağdaş ilim ve medeniyete, diğer yandan da kendi millî kimliğine aşina bir ruh kazanacak şekilde yetiştirilmesinden geçtiğine inanıldığı dile getirilen başyazıda, Yeni Nesil'in işte böyle bir özlemin fiilî duası olarak yayın hayatına atıldığı vurgulanmıştır. Başyazıda, Yeni Nesil'in yayın politikasının karamsar tablolar çizmek ve ortaya sorunlar atmak veya kabil olmayan hayallerle okuyucuyu avutmak olmadığı üzerinde durulmuştur. Buna karşın sorunların ilmin ışığında, akılcı, gerçekçi ve yapıcı çareler göstererek çözülmesi, ilimde olduğu gibi her sahada birlik ve bütünlük sağlanması yolunda bir yayın anlayışını takip edeceklerini ana prensipleri olarak kabul ettiklerini ilân etmişlerdir.

Safâ Mürsel de Yeni Nesil'in yayın hayatına başlamasını "Neşre Başlarken"[102] adıyla kaleme aldığı yazısında işlemiştir. Mürsel'e göre, Yeni Nesil'in vazgeçilmez hedeflerinin başında, kökü tarihin derinliklerinden gelen necip bir milletin inanç

100 Bkz. *Yeni Nesil Gazetesi*, 14 Kasım 1980.
101 Bkz. *Yeni Nesil Gazetesi*, 14 Kasım 1980.
102 Bkz. *Yeni Nesil Gazetesi*, 15 Kasım 1980.

ve hissiyatına tercüman olmak gelmektedir. Yeni Nesil'in daima meşruiyetten, doğal hak ve hürriyetlerin geçerli olduğu bir sistemden yana olduğunu dile getiren Mürsel, Yeni Nesil'in, köklü ve asil bir milletin evlatları olmak şuur ve idrakinin ışığında yeni nesillere hizmet vermenin kararlılığıyla yayına başlamış bir gazete olduğunu belirtmiştir.

Yeni Nesil Gazetesi de selefi Yeni Yeni Asya gibi Demirel taraftarı yazılarına devam etmiştir. Öyleki Devlet Başkanı ve MGK Başkanı sıfatıyla Kenan Evren'in ulusal ve dış basına yönelik olarak yaptığı açıklamalarda, birbirlerinin boğazına sarılmış politikacılar yüzünden ülkenin içine düştüğü durum sebebiyle Türkiye'ye tekrar bir 12 Eylül yaşatmamak ve hata yapmamış yeni siyasetçilere imkân vermek için siyasi parti liderleriyle bazı parlamenterlere siyasi yasaklar getirmeyi düşündüklerini dile getirmesi Yeni Nesil'in tepkisini çekmiştir. Bu tepkiyi gazetenin başyazılarında işleyen Yeni Nesilcilere göre, Türkiye'nin problemleri şahıslardan önce sistemden kaynaklandığı için sorumluluğun sadece siyasetçilere yüklenmesi büyük bir haksızlıktır. Bu yüzden parti liderlerine siyasi yasak getirilmesinin düşünülmesi onların arkalarındaki milyonlarca oy sahibini de hayal kırıklığına uğratacak bir yasaklama olacaktır. Dolayısıyla gerçek demokrasiye dönmek, devlet ve milletin geleceğini sağlam temellere oturtmak için siyasi yasaklarla mümkün olmayacaktır.[103]

Görüldüğü gibi Yeni Nesil'in siyasi parti liderlerine daha doğrusu Demirel'e yasak getirilmesine karşı çıkma anlamında neşrettiği yazıların ana teması, bu konuda milletin çoğunluğunun düşüncesi doğrultusunda çözüm üretilmesi ve tamamen hür bir demokrasinin arzulandığı bir ülkede siyasetçilere demokrasinin hazmedebileceği bir çare bulunmasının gerektiği hakkındadır.

12 Eylül'ün sene-i devriyesine tekabül eden günlerde Yeni Nesil'de "1. Yılında 12 Eylül" ve "Geçmiş ve gelecek arasında 12 Eylül" isimleriyle peş peşe iki yazı yazan Safâ Mürsel de 12 Eylül'ün en büyük başarısının, 12 Eylül öncesinde neredeyse iki yıllık bir sıkıyönetim dönemine rağmen önlenemeyen anarşiye karşı sağlanan başarıyla topluma belli bir güven verilmesi olduğunun altını çizmiştir. Mürsel buna karşın, MGK'nın sağlam

103 *Yeni Nesil Gazetesi*, 30 Mayıs 1981; *Yeni Nesil Gazetesi*, 16 Haziran 1981.

esaslara dayalı olarak hür demokrasiye tekrar geçileceğini mükerreren belirtmesine rağmen bu konuda acele edilmemesinden yakınmaktadır. Mürsel'e göre 12 Eylül'ün birinci yılında dikkatle üzerinde durulması gereken husus, esasları iyi tespit edilmiş bir seçim sistemi ışığında seçilmeye kimin lâyık olup olmadığının milletin akl-ı selimine havale edilerek bir an önce demokratik hayata dönülmesidir.[104]

Ancak gelişmeler Yeni Asya Grubu'nun beklentisinin aksi bir yönde cereyan etmiştir. MGK'da kabul edilen kanunla "Siyasi Partiler Kanunu" yürürlükten kaldırılmış ve 12 Eylül 1980'ne kadar kurulmuş bütün siyasi partilerin teşkilâtları, yardımcı kuruluş ve yan organları feshedilmiş, kanuna göre kapatılan bütün partilerin mal varlıkları hazineye devredilmiştir. CHP'nin taşınır ve taşınmaz mallarının idaresi ise Devlet Bakanlığı Sekreterliği'ne bırakılmıştır.[105]

MGK'nın bu kararı da Yeni Nesil'in eleştirilerinden kurtulamamıştır. 20 Ekim 1981 tarihli Yeni Nesil'de yer alan "Bir dönüm noktası mı?" başlıklı başyazıda siyasi partilerin feshedilmesi 12 Eylül idaresinin tavrında önemli bir değişikliğin işareti olarak okunmuştur. Evren'in bir televizyon konuşmasında yaptığı "Demokrasiye inancımızın bir gereği olarak, siyasi partilerin sadece faaliyetlerinin durdurulmasıyla yetinilmiştir" sözünü sorgulayan başyazı, siyasi partilerin feshini, içinde bulunulan devrenin bir dönüm noktası olarak göstermiştir. Yazıya göre, siyasi partilerin feshedilmesi gerekçesi ne olursa olsun seçmen kitlesinin bir kısmını değil tamamını rencide edebilecek bir davranış olarak kabul edilmiş ve daha önce yapılan beyanların aksine bir tavır değişikliğinin işareti sayılmıştır.[106] Bu açıdan 1981 yılının son günleri işlemeye çalıştığımız gibi siyasi partilerin feshinin uyandırdığı tartışmalarla tüketilmiştir.

1. Yeni Asya Grubu'nun 1982 Anayasası'na "Hayır" Oyu Vermesi

1982 yılına girilirken Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in 31 Aralık 1981 günü deklare ettiği yeni yıl mesajı,

104 Bkz. *Yeni Nesil Gazetesi*, 12 Eylül 1981; *Yeni Nesil Gazetesi*, 13 Eylül 1981.
105 *Yeni Nesil Gazetesi*, 17 Ekim 1981.
106 *Yeni Nesil Gazetesi*, 20 Ekim 1981.

Türkiye'nin gündemini birdenbire değiştirmiş ve kamuoyunu bu mesaja yoğunlaştırmıştır Evren yayınladığı yeni yıl mesajında; seçimlerin 1983 sonbaharında yapılabileceğini, bu tarihten önce seçime gitmenin imkânsız olduğunu, zorunluluk halinde seçimin 1984 ilkbaharına kalabileceğini, anayasanın alelacele hazırlanmaması gerektiğini ve anayasanın 1982 Kasımı'nda halkoyuna sunulabileceğini belirtmiştir.[107]

Referandum ya da başka bir deyişle halk oylaması, bir yasama organı tarafından çıkartılan bir yasa veya yaygın bir halk inisiyatifi tarafından teklif edilen bir çözüm konusunda halkoyuna gitme, doğrudan demokrasinin bir yöntemi, bir konu hakkında halk iradesinin en doğrudan yansıtıldığı oylama olarak kabul edilmektedir.[108]

Demokrasilerde, demokratik bir yöntem olarak sık sık başvurulan referandum, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na ilk kez 1961'de girmiştir. 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra oluşturulan Kurucu Meclis, hazırladığı anayasayı 9 Temmuz 1961'de halkoyuna sunmuştur. Oylamada seçmenlerin %61,7'si "evet" oyu vererek anayasayı kabul etmiştir.

Evren'in yeni yıl mesajının uyandırdığı etkinin yanı sıra 1982 yılı da genelde yeni anayasa çalışmaları ve seçim gündemiyle kamuoyunu bir hayli meşgul etmiştir. 12 Eylül'e sert tepki gösteren Yeni Asya Grubu bu sefer hedefini yeni anayasa çalışmalarına yöneltmiş ve benzer eleştirilerini anayasaya ayırmıştır. Hatta Yeni Asya Grubu daha da ileri giderek, bu yöndeki çalışmalara yön vermek amacıyla "Anayasa Nasıl Olmalı?" başlığı altında Yeni Nesil Gazetesi'nde bir yazı dizisi neşretmiştir.

Yeni Nesil Gazetesi "Anayasa Nasıl Olmalı?" yazı dizisini 15 Mayıs 1982 tarihinde başlatmış ve 29 Mayıs 1982'de bitirmiştir. Yazı dizisinde, genelde 1961 Anayasası'nda yer alan kanunların eksikliği veya yanlış uygulanmaları sebebiyle ortaya çıkan manzara üzerinde durulmuş ve alternatif çözüm önerileri getirilmiştir. Ayrıca Anayasa Mahkemesi'nin ve Danıştay'ın zaman içinde verdiği kararların tepkilere yol açtığı dile getirilmiş, bunlar örnek-

107 Bkz. *Yeni Nesil Gazetesi*, 31 Aralık 1981.
108 Atilla Yayla, *Siyasî Düşünce Sözlüğü*, Liberte Yay., Ankara 2003, s. 170.

lendirilmiştir. "Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir" sözünün metinlerde kaldığı üzerinde durulmuş, Anayasa Mahkemesi'nin TBMM'nin kararını geçersiz sayarak Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın idam kanununu iptal etmesi üzerine TBMM'nin ikinci defa idamı onaylamasından sonra cezaların infaz edildiği, yine Anayasa Mahkemesi'nin DGM Kanunu'nu iptal etmesiyle devlet düşmanlarının 1974'te affedildiği belirtilmiştir. Fuhuş tüccarlarının Danıştay'ı kalkan olarak kullanması sebebiyle gençliği dejenere eden müstehcen filmlerin oynatıldığı, bunu gören terör odaklarının da Danıştay'ın arkasına sığındığı haberleri de Danıştay ile ilgili verilen örneklerdendir. Yazı dizisinin gündeme getirdiği diğer konu başlıkları ise; milletin seçmediklerinin meclise girmemeleri, millet adına hâkimiyeti sadece meclisin kullanması, Anayasa Mahkemesi'nin TBMM'nin üzerinde bir müessese olmaktan çıkarılarak hükümetlerin güçlü kılınması, millî eğitimin ıslahının anayasada yer alması, milletin kontrol edemediği bir TRT'nin faydalı olamayacağı ve TRT'deki ahlâk bozucu neşriyata son verilmesi, devletin komünizme karşı kesin tavrının belli olması, hak ve hürriyetlerin suistimal edilmemesi, lâikliğin açık tarifinin yapılması, her sıkıntılı devirde orduya müracaatın doğru olmadığı, devlete kastedenler için DGM'lerin yeniden kurulması, eski politikacılara seçilme hakkı vermenin demokrasinin sıhhati için zarurî olması yüzünden tecrübeli adamların heba edilmemesi gerektiği gibi konulardır.[109]

Bu arada Türkiye Cumhuriyeti'nin 4. Anayasası'na temel teşkil edecek olan 200 maddelik anayasa taslağı çalışması bitirilerek, Anayasa Komisyonu Başkanı Orhan Aldıkaçtı tarafından 17 Temmuz 1982'de Danışma Meclisi Başkanı Sadi Irmak'a sunulmuştur.[110] Danışma Meclisi kamuoyundan gelen tepkileri de dikkate alarak anayasa taslağını değerlendirerek son şeklini vermeye çalışırken, diğer taraftan da 7 Kasım 1982 Pazar günü yapılacak olan referandumda kullanılacak olan "Evet" ve "Hayır" manasına gelen oy pusulalarının basım işi tamamlanmıştır. Ancak, "Evet" anlamına gelen beyaz oyun 60 gram birinci hamur beyaz kâğıda " Hayır" manasındaki mavi oyların ise 75 gramlık ikinci hamur kâğıda basılması, Yeni Nesil Gazetesi tara-

109 Bkz. *Yeni Nesil Gazetesi*, 15-29 Mayıs 1982.
110 *Yeni Nesil Gazetesi*, 18 Temmuz 1982.

fından, beyaz oyun daha parlak kâğıda basılmasının halk oylamasında taslağın geçme şansını arttırmayı hedef alındığı iddiasıyla eleştiri konusu edilmiştir.[111]

Referandumda "Evet" oylarının "Hayır" oylarını geçerek 1982 Anayasası'nın kabul edilmesiyle beraber cumhurbaşkanlığı da onaylanacak olan Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren bunun için anayasaya "Evet" kampanyası başlatmıştır. 24 Ekim 1982 Pazar günü yaptığı radyo ve televizyon konuşmasıyla vatandaşları anayasaya "Evet" demeye ve "Hayır" diyenlerle mücadeleye çağıran Kenan Evren, bu sebeple ayrıca 9 günlük bir yurt içi gezisi yapmıştır. Anayasaya "Evet" kampanyasını 25 Ekim 1982 Pazartesi günü Trabzon'da başlatan Evren, bazı siyasi parti liderlerinin memleketin dört bucağına haber göndererek vatandaşları anayasaya "Hayır" demeye çağırmalarını eleştirmiş ve anayasaya "Hayır" diyenleri Ermeni Asala örgütü ve komünist radyolardan direktif almakla suçlamıştır.[112]

Orgeneral Evren, 27 Ekim 1982'de Diyarbakır'daki konuşmasında da anayasaya "Hayır" diyenlerin azınlıkta kaldığını ve bunların beyinlerinin yıkanmış ve şartlanmış olduklarını söylemiştir.[113] MGK ve Devlet Başkanı Kenan Evren Kayseri'de yaptığı konuşmada ise feshedilen parti liderlerinin anayasaya "Hayır" denilmesi için çalıştıklarını tekrarlamış ve bunlara rağmen "Evet" oylarının galip gelmesini beklediklerini kaydetmiştir.[114]

Anayasa Komisyonu Başkanı Orhan Aldıkaçtı tarafından DM'ne verilen anayasa taslağı üzerinde yapılan çalışmalardan sonra DM Anayasa Komisyonu'nca son hali verilerek 7 Kasım 1982 tarihinde halkoyuna sunulmuştur. 19 yıl aradan sonra Cumhuriyet döneminde (ilki yukarıda aktardığımız gibi 1961 anayasası için yapılmıştır) ikinci kez yapılan referandum sonucuna göre 1982 Anayasası %91,2 "Evet" oyu ile kabul edilmiştir. Yeni anayasanın kabulü ile daha özgürlükçü 1961 Anayasası tarihe gömülürken Kenan Evren de Türkiye Cumhuriyeti'nin 7. Cumhurbaşkanı olmuştur.

111 Bkz. *Yeni Nesil Gazetesi*, 13 Ekim 1982.
112 *Yeni Nesil Gazetesi*, 26 Ekim 1982.
113 *Yeni Nesil Gazetesi*, 28 Ekim 1982.
114 *Yeni Nesil Gazetesi*, 31 Ekim 1982.

1982 Anayasası için yapılan referandumun demokratik işletilmediği iddiaları da bulunmaktadır. İddialara göre, "Hayır" oyu kullanacakların beyaz oylama zarflarına koyacakları pusulaların mavi renkte olması ve dolayısıyla beyaz zarf içinde sırıtması, anayasaya hayır oyu kullananların deşifre edilmesi ve psikolojik baskı altına alınması gibi bir sonuç doğurmuştur.

Yeni Asya Cemaati olarak anayasaya "Hayır" dediklerini ifade eden Kutlular, 1982 Anayasası'na bu kadar yüksek "Evet" oyu çıkmasını, ortamın normalleşmemiş olmasına ve ihtilâl şartlarının devam etmesi sebebiyle süren korkulara bağlamıştır. İhtilâl anayasasına kendilerinden başka karşı çıkan olmadığını dillendiren Kutlular'a göre, kendi arkadaşları da dâhil olmak üzere herkes ihtilâlin dümen suyuna girmiş ve dolayısıyla bu tartışmalar sonucu kendileri de bölünmüş ve güç kaybetmişlerdir.[115]

Demirel de Türkiye'nin 1982'de cumhurbaşkanı seçmediğini, anayasayı kabul ettiğini, anayasa kabul edilince cumhurbaşkanının da kabul edildiğini, buna da "seçilmiş cumhurbaşkanı" demenin mümkün olmadığını belirtmiş ve askerî müdahalelerin faturasının çok ağır olduğunu dile getirmiştir. Müdahaleler sebebiyle öncelikle rejim inançsızlığı ve halkın kendi haklarına sahip olamadığı gibi bir kanaatin meydana geldiğini ifade eden Demirel, sonuçta parlamentonun, devletin ve birçok değerin aşınmasının yanı sıra hür ve serbest seçimlerin zaman zaman anlamını kaybettiği ve faturanın çok büyük olduğu gerçeğinin altını çizmiştir.[116]

Anayasa oylaması sonucuna göre Cumhurbaşkanı olan Kenan Evren, 1 Temmuz 1983'te askerlik görevinden ayrılmıştır. TBMM Başkanlık Divanı'nın 7 Aralık 1983'te toplanması da MGK'yı sonlandırmıştır. MGK'nın sonlanmasıyla emekliye ayrılan Cumhurbaşkanı Evren dışındaki diğer MGK üyeleri Nurettin Ersin, Tahsin Şahinkaya, Nejat Tümer ve Sedat Celasun altı yıl süreyle Cumhurbaşkanlığı Konseyi üyeliklerine getirilmişlerdir. Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in ve Cumhurbaşkanlığı Konseyi üyeliğine getirilen eski MGK üyelerinin tümünün görev sürelerinin bitmesiyle de 12 Eylül dönemi fiilen sona ermiştir.

115 Kutlular, *age*, s. 318.
116 Güleçyüz, Karabaşoğlu, Akyol, *agm*, s. 37-38.

Yıllar sonra 12 Eylül ve sonrasını değerlendiren, darbeyi yapanların yargılanıp yargılanmaması tartışmaları hakkında kendisine soru sorulan Demirel; 1980 darbesinden sonra Türkiye'de orta sağda siyaset yapan AP'nin kapatıldığını, daha sonra birçok koalisyon hükümetlerinin kurulduğunu belirtmiş ve 2002'de ise AKP'nin tek başına iktidara geldiğini dile getirmiştir. Ancak bu defa da siyasetin alternatifsiz kaldığına dikkatleri çeken ve Türkiye'de siyasetin iyi işlemediğini, orta sağ partilere oy veren vatandaşların şu anda parti arayışında olduğunu belirten Demirel, "Darbeciler ve Kenan Evren yargılanmalı mı?" sorusuna da: "12 Eylül'ün muhatabı benim. Partiler kapatıldı, birçok zorlu süreçten geçildi. Darbeyi yapanlara referandumda yüzde 92 oy veren bu halk değil mi? Şu anda kullanılan anayasa, o dönemin anayasası değil mi? O halde ne konuşuyorsunuz? 1983'den bu yana yapılmış tüm seçimler fiyasko mu yani?"[117] cevabını vermiştir.

Yeni Asya Grubu lideri Kutlular da 1982 Anayasası'nın yürürlüğe girmesinden kısa bir süre sonra şiddetli eleştirilere maruz kalmasının kendilerini haklı çıkardığını söylemektedir. Dikkat çektikleri bütün sakıncalı noktaların gün geçtikçe ortaya çıkmaya başladığını ve bu yüzden anayasanın günümüze kadar pek çok değişikliğe uğradığını aktaran Kutlular; "Bu 1982 Anayasası bize dar gelen bir anayasadır. Mutlaka değişmesi lazımdır. Sivil bir anayasaya şiddetle ihtiyaç vardır" görüşünün artık herkes tarafından dile getirildiğine dikkatleri çekmiştir. Kutlular'a göre, bu durum o gün için anayasaya "evet" diyenlerin, doğru buldukları için değil, bir takım başka sebeplerden "evet" dediklerinin bir göstergesi olarak ortada durmaktadır.[118]

C. Yeni Asya Grubu'nun 28 Şubat 1997 Sürecine Bakışı

1980'li ve 1990'lı yıllar Türkiye'de siyasetin hızla eksen değiştirdiği yıllar olmuştur. Bu zaman kesitinde özellikle sağ partilerle beraber MNP çizgisinin devamı olan İslâmcı partiler giderek güçlenmiştir. Bu durumun arka plânındaki etmenlerin başında 12 Eylül sonrası ortaya çıkan siyaset tarzıyla birlikte Sovyetler Birliği'nin dağılmasının etkisi gösterilmektedir.

117 *Milliyet Gazetesi*, 24.07.2009.
118 Kutlular, *age*, s. 318-319.

Siyasette yaşanan bu eksen kayması sonucu RP 1995 genel seçimlerinden birinci parti olarak çıkmıştır. Bu seçimlerin ardından kurulan DYP-ANAP koalisyon hükümetinin çeşitli sebeplerle dağılmasından sonra 28 Haziran 1996 yılında Refahyol koaslisyon hükümeti kurulmuştur. Erbakan'ın başbakanlığında kurulan 54. hükümet, 8 Temmuz 1996'da TBMM'de yapılan oylamada güvenoyu almayı başarmıştır.

Bu hükümet döneminde özellikle Başbakan Erbakan tarafından uygulanan bazı icraatlar ve sonuçları iyice düşünülmeden deklare edilen bazı söylemler medyada sürekli gündemde tutulmuştur. İşte bunlar 28 Şubat'a gidilen yolda önemli kilometre taşlarını oluşturmuştur. Erbakan'ın bu tür hareket tarzı, o dönemde tabir caizse pamuk ipliğine bağlı ve hassas dengeler üzerine kurulu olan kurumlararası ilişkilerin gerilmesine yol açmıştır. Çünkü siyasal İslâm'ın temsilcisi, dini siyasete alet eden ve dinî bir parti olarak kabul edilen RP'nin iktidara gelmesinin, başta TSK olmak üzere özellikle lâiklik konusunda hassas olan diğer siyasi partileri, kurum ve kuruluşları tedirgin etmediğini düşünmek mümkün görünmemektedir.

Hâlbuki Erbakan'ın başbakan olarak giriştiği hızlı icraatlar, çalışan kesime verdiği yüklü zamlar ve yeni politikalar ilk zamanlarda olumlu karşılanmıştır. Ancak Erbakan'ın ilk yurtdışı gezisini İran'a yapması, ardından Libya'ya gidip bir çadırda Kaddafi'nin hakaretlerine maruz kalması ortalığı karıştırmıştır.

Bu arada Balıkesir'in Susurluk ilçesinde meydana gelen tarihî kazadan sonra "çete-mafya-devlet" ilişkileriyle ilgili ortaya atılan iddiaların Başbakan Erbakan tarafından "glu glu dansı" diye nitelendirilerek küçümsenmesi ortamı iyice germiştir.

İşte bu ortamda Başbakan Erbakan'ın 11 Ocak 1997'de Başbakanlık konutunda 51 tarikat ve cemaat liderine iftar yemeği vermesi bardağın taşmasına neden olmuştur. Yemeğe katılan tarikat ve cemaat liderlerinin cübbeyle, sarıkla, son model arabalarla Başbakanlık binasına girip çıkması ise her şeyin üstüne tuz biber ekmiştir.[119]

119 Şamil Tayyar, aradan uzun bir süre geçtikten sonra Star Gazetesi'ndeki köşesinde kaleme aldığı yazısında Necmettin Erbakan başbakanlığındaki Refahyol hükümetini yıkma götüren gerekçelerden birinin, başbakanlık konutunda ka-

Bütün bunların üstüne Sincan Belediye Başkanı Bekir Yıldız'ın 30 Ocak 1997'de düzenlediği "Kudüs'ü Anma Toplantısı"nda İranlı liderlerin posterlerinin salona asılması ve İran Büyükelçisinin konuşma yapması ve silahlı mücadeleden bahsedilmesi lâiklik konusunda hassas olan kesimi ayaklandırmıştır. Neticede 4 Şubat 1997'de 15 tank ve 20 kariyerden oluşan bir askerî birlik sabahın erken saatlerinde Sincan sokaklarında yürütülmüştür. Sincan halkı darbe olduğu gerekçesiyle büyük bir şaşkınlık yaşarken Genel Kurmay İkinci Başkanı Çevik Bir bu durumu Washington'daki bir toplantıda "Demokrasiye ufak bir balans ayarı yaptık" sözleriyle açıklamıştır.[120]

Türkiye'nin siyaset ve kurumlararası çekişmelerden kaynaklı bu şekilde gerilmesi neticesinde gözler 28 Şubat 1997'de yapılan MGK toplantısına odaklanır. 28 Şubat'ta Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in başkanlığında toplanan tarihî MGK toplantısı, tam 9 saat sürmüştür. Herkesin sonucunu tedirginlikle beklediği MGK'nın sonucunda Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'nden şu basın açıklaması yapılmıştır:

1. Milli Güvenlik Kurulu; 28 Şubat 1997 günü Sayın Cumhurbaşkanı başkanlığında Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı, Milli Savunma Bakanı, İçişleri Bakanı, Kuvvet Komutanları, Jandarma Genel Komutanı ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterinin iştirakleri ile Çankaya Cumhurbaşkanlığı Köşkü' nde aylık olağan toplantısını yapmıştır.
2. Kurulun bu toplantısında; bölücü terörle mücadelede şimdiye kadar alınan tedbirler ve elde edilen sonuçların genel bir değerlendirmesi yapılmış, bu mücadelenin devletimizin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne gönülden inanmış, bu inancı sonsuza dek sürdürmeye azimli halkımızın, basınımızın, devletin bütün kurum ve kuruluşları ve milli iradenin sembolü olan yüce parlamentonun destekleriyle çok olumlu bir noktaya ulaştığı müşahede edilmiştir.

   Elde edilen bu sonuçların bundan sonra halkımızın huzur ve güvenliğine, ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal yaşamına olumlu olarak yansıması için bu konuda alınacak tedbirlerin

naat önderlerine verilen bu meşhur iftar yemeği olduğuna değinmiştir. (Bkz. *Star Gazetesi*, 6 Şubat 2009.)

120 Hasan Cemal, *Türkiye'nin Asker Sorunu*, Doğan Kitap, İstanbul 2010, s. 233; Bengisu, agm, s. 41-42.

bir plân dâhilinde süratle yürürlüğe konulması gerektiği hususunda görüş birliğine varılmıştır.

Alınacak olan bu tedbirlerin güvenlik içinde gerçekleştirilebilmesi bakımından halen 9 ilde devam etmekte olan Olağanüstü Hal uygulamasının 30 Mart 1997 tarihinden itibaren 4 ay daha uzatılması uygun bulunmuş ve bu görüşün Bakanlar Kuruluna bildirilmesine karar verilmiştir.

3. Toplantıda, Kıbrıs sorunu ve Yunanistan' la ilişkilerle ilgili durum değerlendirilmesi yapılmış, bu konuda Türkiye' nin ve KKTC' nin hak ve menfaatlerini korumayı amaçlayan siyasi, ekonomik ve askeri tedbirler uygun bulunarak Bakanlar Kuruluna bildirilmesine karar verilmiştir.

4. Toplantıda, bilhassa, Anayasa ile Atatürk milliyetçiliğine bağlı demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti olarak belirlenen Türkiye Cumhuriyeti Devletine karşı, çağ dışı bir kisve altında zemin oluşturmaya yönelik rejim aleyhtarı faaliyetler de gözden geçirilmiş,

* Türkiye Cumhuriyeti'nin varlığını, Atatürk İlke ve İnkılâpları doğrultusunda çağdaş medeniyet yolunda, demokratik sistem içerisinde ilerlemesini teminat altına alan Anayasa ve Cumhuriyet yasalarının uygulanmasından asla taviz verilmemesi gerektiği,

* Anayasanın tanımladığı Cumhuriyetin demokratik, lâik ve sosyal hukuk devlet ilkelerinin sağlıklı bir şekilde düzenlenmesine imkân sağlayacak güvenlik, huzur ve toplumsal barışın önem ve öncelik taşıdığı,

* Cumhuriyet ve rejim aleyhtarı yıkıcı ve bölücü grupların lâik ve anti lâik ayırımı ile demokratik ve sosyal hukuk devletini güçsüzleştirmeye yeltendikleri,

* Türkiye'de lâikliğin sadece rejimin değil, aynı zamanda demokrasinin ve toplum huzurunun da teminatı ve bir yaşam tarzı olduğu,

* Devletin yapısal özünü oluşturan sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleri anlayışından vazgeçilemeyeceği, yasalarla belirlenmiş kuralların göz ardı edilerek yapılan çağdışı uygulamaların da hukukun üstünlüğü ilkesiyle bağdaşmayacağı,

* Türkiye'nin 1997 yılı içinde, AB'ne tam üye olacak ülkeler listesine girmeyi öncelikli bir hedef olarak sürdürdüğü böyle bir dönemde resmî ve sivil kurum ve kuruluşların bu sürece katkıda bulunmasının gerekli olduğu, bu sebeple; demokrasimiz hakkında kuşkulara yol açacak, Türkiye'nin yurt dışındaki

> imajını ve itibarını zedeleyecek, her türlü spekülasyona son vermek gerektiği, Türkiye Cumhuriyeti'nin lâik, demokratik, insan haklarına saygılı, sosyal bir hukuk devleti olduğu yönündeki temel ilkelerinin Anayasamızın ve devletimizin teminatı altında olduğu, rejimin; kendisine ve geleceğine yönelik tartışmaların, içinde bulunduğumuz ortamda Türkiye'ye yararından çok zarar verdiği,
>
> Açıklanan bu esaslar aksine davranışların, toplumumuzda huzur ve güveni bozarak yeni gerginliklere ve yaptırımlara neden olacağı değerlendirilmiş,
>
> Bu konularda alınacak ve alınması gereken tedbirler uygun bulunarak bu tedbirlerin Bakanlar Kuruluna bildirilmesine karar verilmiştir.[121]

Bu bildirinin açıklanmasından sonra başlayan süreç içinde Türkiye'deki pek çok şey altüst olur, siyasi ve ekonomik dengeler krize sürüklenir. Kısacası bu bildirinin getirisiyle Türkiye siyasi, ekonomik ve sosyal alanlarda birçok değişime uğrar.

Bildirinin hedefinde dini siyasete alet eden, din adına ortaya çıkan ve siyaset yapan iktidardaki RP'nin olması ve devletin tepesinde de Cumhurbaşkanı Demirel'in bulunması Yeni Asya'nın askerî müdahalelelere karşı duruşunu değiştirip değiştirmeyeceği merak konusuydu. Bu açıdan baktığımızda Yeni Asya Grubu'nun bu bildiriye yaklaşımı dualist bir yapı arzetmektedir. Öteden beri askerî müdahalelere tepki gösteren Yeni Asya, bir taraftan bu duruşunu devam ettirirken, öbür taraftan yıllardır peşinden koştukları Demirel'in bu anafora cumhurbaşkanı sıfatıyla devletin tepesindeyken yakalanması yüzünden, başka bir ifadeyle "demokrat misyon"a, Demirel'e karşı olmayan bir müdahaleyle karşılaşmaları sebebiyle bir duygu karışıklığı yaşamışlardır. Bu yüzden Demirel'in varlığının, bu sürecin daha hafif atlatılmasını sağladığı iddiasıyla, ona bir paratoner misyonu yüklemişlerdir.

MGK karalarını değerlendirdiği "MGK Sonrası"[122] isimli yazısında Kâzım Güleçyüz'e göre bildirinin en önemli mesajı; "demokrasimiz hakkında kuşkulara yol açacak, Türkiye'nin yurt dışındaki imajını ve itibarını zedeleyecek, her türlü spekülasyona

121 *http://www.mgk.gov.tr/Turkce/basinbildiri1997/28subat1997.htm*, 15. Ocak 2009.
122 *Yeni Asya Gazetesi*, 2 Mart 1997.

son verilmesi" gereğine dikkat çekilmiş olmasıdır. Yazısında MGK bildirisininin bir denge ve uzlaşma metni olarak hazırlandığını dile getiren Güleçyüz, askerî kanadın taleplerinin büyük ölçüde törpülendiği üzerinde durmuştur. Gülezyüz'ün satıraralarına ve imalarına bakıldığında, bu talepleri törpüleyen ismin Demirel olduğu anlaşılmaktadır.

Yine Kâzım Güleçyüz, 28 Şubat toplantısının hemen ertesinde Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ile yaptığı telefon görüşmesini "Çankaya'dan Mesaj Var"[123] başlığıyla köşesine taşımıştır. Demirel bu görüşmede sözlerine, Yeni Asya'nın yaptığı yayınların isabetli, her zaman müspet ve yapıcı olduğunu belirterek başlamış ve yaşanan sıkıntıların sebebini din istismarı yapan siyasetçilere bağlayarak, MGK'da alınan kararların ise şirazesinden çıkan işlerin hizaya konulması anlamında yorumlaması gerektiğini söylemiş ve medyanın devleti ve orduyu din düşmanı gibi gösterdiğini ifade etmiştir. Kâzım Güleçyüz'ün bu konuşmadan çıkardığı sonuç ise Türkiye'de barış ve huzurun sağlanması ve korunması, Demirel'in bu yöndeki gayretlerinin mutlak surette başarıya ulaşmasını gerekli ve zorunlu kıldığı yönündeydi.

Bu satırlardan anlaşılacağı üzere 28 Şubat'ın müsebbibi olarak din istismarı yapan RP "suçlu" ilân edilirken, bu sürecin daha hafif atlatılmasında önemli bir yer işgal eden Demirel'e olan güven ortaya çıkmaktadır.

Başbakan Necmettin Erbakan, MGK'nın 28 Şubat'taki toplantısı sonrasında kaleme aldığı tavsiye kararlarını beş gün gecikmeden sonra 5 Mart 2007'de imzalamıştır.[124]

Bu arada Erbakan'ın metni imzalayıp imzalamadığı tartışmaları yapılmıştır. Bu tartışmalar üzerine Milliyet "İşte Erbakan'ın imzası" başlığıyla verdiği haberde, 28 Şubat'taki tarihi MGK zirvesinde alınan, 5 gün süren "imza krizi"ne yolaçan ve sonunda Başbakan Necmettin Erbakan'ın imzalamasıyla sonuçlanan 406 sayılı Milli Güvenlik Kurulu Kararı'nın tam metnini yayınlamıştır. Milliyet'te yayınlanan metin şöyledir:

123 *Yeni Asya Gazetesi*, 4 Mart 1997.
124 *Milliyet Gazetesi*, 6 Mart 1997.

1. Milli Güvenlik Kurulu, 28 Şubat 1997 günü Sayın Cumhurbaşkanı Başkanlığında Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı, Milli Savunma Bakanı, İçişleri Bakanı, Kuvvet Komutanları, Jandarma Genel Komutanı ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri'nin iştirakleri ile aylık olağan toplantısını yapmıştır.
2. Kurul'un bu toplantısında, esasları ve nitelikleri Anayasa'da belirlenmiş. Atatürk milliyetçiliğine bağlı, demokratik, lâik ve sosyal hukuk devletimizi ve Cumhuriyet rejimimizi yıkmak, onun yerine bir siyasal dini düzen kurmak amacıyla yürütülen yıkıcı faaliyetler ve yapılan beyanlar ile bunların oluşturduğu tehdit ve tehlikeler gözden geçirilerek değerlendirilmiştir.
3. Yapılan bu değerlendirmeler sonucunda:
   a. Ülkemizde şeriat hukukuna dayalı bir İslâm Cumhuriyeti kurmayı hedefleyen grupların, Anaya-sa'nın tanımladığı demokratik, lâik ve sosyal hukuk devletimize karşı çok yönlü tehdit oluşturduğu,
   b. Cumhuriyet ve rejim aleyhtarı aşırı dinci grupların lâik ve sosyal hukuk devletini güçsüzleştirmeye yeltendikleri,
   c. Türkiye'de lâikliğin sadece rejimin değil, aynı zamanda demokrasinin ve toplum huzurunun da teminatı ve bir yaşam tarzı olduğu,
   d. Devletin yapısal özünü oluşturan sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleri anlayışından vazgeçilemeyeceği, yasalar göz ardı edilerek yapılan çağ dışı uygulamaların takipsiz kalmasının hukukun üstünlüğü ilkesiyle bağdaşmayacağı hususlarında görüş birliğine varılmıştır.
4. Bu görüş ve değerlendirmeler sonucunda:
   a. Türkiye'de şeriat hukukuna dayalı bir İslâm cumhuriyeti kurmayı amaçlayan aşırı dinci grupların, demokratik, lâik ve sosyal hukuk devleti olan Cumhuriyetimize karşı oluşturdukları çok yönlü tehdidin önlenmesi amacıyla EK - A'daki tedbirlerin kısa, orta ve uzun vade içerisinde alınmasının Bakanlar Kurulu'na bildirilmesine,
   b. 2945 Sayılı MGK ve MGK Genel Sekreterliği Kanunu'nun 9'uncu maddesine uygun olarak, MGK Genel Sekreterliği tarafından; EK'te belirtilen tedbirlere ilişkin Bakanlar Kurulu Kararları ile Bakanlar Kurulu Kararı haline getirilmeyen uygulamaların, sonuçları hakkında belli süreler içerisinde Başbakan, Cumhurbaşkanı ve MGK'na bilgi verilmesi kararlaştırılmıştır.[125]

125 *Milliyet Gazetesi*, 27 Mart 1997.

Millî Güvenlik Kurulu'nun 28 Şubat 1997 tarih ve 406 Sayılı Kararında EK – A'da yer alan, "Rejim Aleyhtarı İrticai Faaliyetlere Karşı Alınması Gereken Tedbirler" başlığıyla sıralanan, Genel Sekreter Hava Orgeneral İlhan Kılıç imzalı iki sayfalık 18 madde ise şunlardır:

1- Anayasamızda cumhuriyetin temel nitelikleri arasında yer alan ve yine anayasanın 4'üncü maddesi ile teminat altına alınan lâiklik ilkesi büyük bir titizlik ve hassasiyetle korunmalı, bunun korunması için mevcut yasalar hiçbir ayrım gözetmeksizin uygulanmalı, mevcut yasalar uygulamada yetersiz görülüyorsa yeni düzenlemeler yapılmalıdır.

2- Tarikatlarla bağlantılı özel yurt, vakıf ve okullar, devletin yetkili organlarınca denetim altına alınarak Tevhid-i Tedrisat Kanunu gereği Millî Eğitim Bakanlığı'na devri sağlanmalıdır.

3- Genç nesillerin körpe dimağlarının öncelikle cumhuriyet, Atatürk, vatan ve millet sevgisi, Türk milletini çağdaş uygarlık düzeyine çıkarma ülkü ve amacı doğrultusunda bilinçlendirilmesi ve çeşitli mihrakların etkisinden korunması bakımından:
   a- 8 yıllık kesintisiz eğitim, tüm yurtta uygulamaya konulmalı.
   b- Temel eğitimi almış çocukların, ailelerinin isteğine bağlı olarak, devam edebileceği Kur'an kurslarının Millî Eğitim Bakanlığı sorumluluğu ve kontrolünde faaliyet göstermeleri için gerekli idarî ve yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

4- Cumhuriyet rejimine ve Atatürk ilke ve inkılâplarına sadık, aydın din adamları yetiştirmekle yükümlü, milli eğitim kuruluşlarımız, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun özüne uygun ihtiyaç düzeyinde tutulmalıdır.

5- Yurdun çeşitli yerlerinde yapılan dinî tesisler belli çevrelere mesaj vermek amacıyla gündemde tutularak siyasi istismar konusu yapılmamalı, bu tesislere ihtiyaç varsa, bunlar Diyanet İşleri Başkanlığı'nca incelenerek mahallî yönetimler ve ilgili makamlar arasında koordine edilerek gerçekleştirilmelidir.

6- Mevcudiyetleri 677 sayılı yasa ile men edilmiş tarikatların ve bu kanunda belirtilen tüm unsurların faaliyetlerine son verilmeli, toplumun demokratik, siyasi ve sosyal hukuk düzeninin zedelenmesi önlenmelidir.

7- İrticaî faaliyetleri nedeniyle Yüksek Askerî Şûra kararları ile Türk Silahlı Kuvvetleri'nden (TSK) ilişkileri kesilen personel konusu istismar edilerek TSK'yı dine karşıymış gibi göstermeye çalışan bazı medya gruplarının silahlı kuvvetler ve mensupları aleyhindeki yayınları kontrol altına alınmalıdır.

8- İrticaî faaliyetleri, disiplinsizlikleri veya yasadışı örgütlerle irtibatları nedeniyle TSK'dan ilişkileri kesilen personelin diğer kamu kurum ve kuruluşlarında istihdamı ile teşvik unsuruna imkan verilmemelidir.

9- TSK'ya aşırı dinci kesimden sızmaları önlemek için mevcut mevzuat çerçevesinde alınan tedbirler; diğer kamu kurum ve kuruluşları, özellikle üniversite ve diğer eğitim kurumları ile bürokrasinin her kademesinde ve yargı kuruluşlarında da uygulanmalıdır.

10- Bu maddenin tam metni Türkiye'nin uluslararası ilişkileriyle ilgili olduğu için yayınlayamıyoruz.

11- Aşırı dinci kesimin Türkiye'de mezhep ayrılıklarını körüklemek suretiyle toplumda kutuplaşmalara neden olacak ve dolayısıyla milletimizin düşmanca kamplara ayrılmasına yol açacak çok tehlikeli faaliyetler yasal ve idarî yollarla mutlaka önlenmelidir.

12- T.C. Anayasası, Siyasi Partiler Yasası, Türk Ceza Yasası ve bilhassa Belediyeler Yasası'na aykırı olarak sergilenen olayların sorumluları hakkında gerekli yasal ve idarî işlemler kısa zamanda sonuçlandırılmalı ve bu tür olayların tekrarlanmaması için her kademede kesin önlemler alınmalıdır.

13- Kıyafetle ilgili kanuna aykırı olarak ortaya çıkan ve Türkiye'yi çağdışı bir görünüme yöneltecek uygulamalara mani olunmalı, bu konudaki kanun ve Anayasa Mahkemesi kararları taviz verilmeden öncelikle ve özellikle kamu kurum ve kuruluşlarında titizlikle uygulanmalıdır.

14- Çeşitli nedenlerle verilen, kısa ve uzun namlulu silahlara ait ruhsat işlemleri polis ve jandarma bölgeleri esas alınarak yeniden düzenlenmeli, bu konuda kısıtlamalar getirilmeli, özellikle pompalı tüfeklere olan talep dikkatle değerlendirilmelidir.

15- Kurban derilerinin, mali kaynak sağlamayı amaçlayan ve denetimden uzak rejim aleyhtarı örgüt ve kuruluşlar tarafından toplanmasına mani olunmalı, kanunla verilmiş yetki dışında kurban derisi toplattırılmamalıdır.

16- Özel üniforma giydirilmiş korumalar ve buna neden olan sorumlular hakkında yasal işlemler ivedilikle sonuçlandırılmalı ve bu tür yasadışı uygulamaların ulaşabileceği vahim boyutlar dikkate alınarak, yasa ile öngörülmemiş bütün özel korumalar kaldırılmalıdır.

17- Ülke sorunlarının çözümünü "Millet kavramı yerine ümmet kavramı" bazında ele alarak sonuçlandırmayı amaçlayan ve bölücü terör örgütüne de aynı bazda yaklaşarak onları cesaretlendiren girişimler yasal ve idarî yollardan önlenmelidir.

18- Büyük Kurtarıcı Atatürk'e karşı yapılan saygısızlıklar ve

> Atatürk aleyhine işlenen suçlar hakkındaki 5816 sayılı kanunun istismar edilmesine fırsat verilmemelidir.[126]

28 Şubat 1997'de yapılan Milli Güvenlik Kurulu toplantısının ardından irticayla mücadele başlığıyla açıklanan bu kararların, bir taraftan gerçekte 18 maddeden çok daha fazla olduğu, ancak bunların kamuoyuna açıklanmadığı söylenirken[127], diğer taraftan da ordunun siyasete ve demokrasiye müdahalesi anlamında bir "post-modern darbe" olarak nitelendirilmesi yapılmıştır.

Nitekim Mustafa Erdoğan, MGK'nın 28 Şubat tarihinde kamuya ilân ettiği "bildiri"nin anayasa hukuku ve siyaset bilimi açısından dikkatli bir şekilde incelenmesinin, onun bir muhtıra olarak nitelendirilmesinin yanlış olmadığını gösterdiğini belirtmektedir.[128]

Türkiye'nin siyasi tarihine bir dönüm noktası olarak geçen 28 Şubat kararlarının uygulamaya konulmasıyla başlayan süreç içerisinde ise Türkiye'de siyasî, idarî, hukukî ve toplumsal alanlarda bir takım değişimler yaşanmaya başlanmıştır.

Türk siyasetinde yeni bir dönem açtığı konusunda herkesin hemfikir olduğu 28 Şubat kararları özellikle koalisyonun büyük ortağı RP üzerinde bir şok etkisi yaratmıştır.[129] İlk şok atlatılır atlatılmaz, muhtıranın asıl muhatabı olarak görünen Erbakan ve partisinden direniş emaresi sayılabilecek bir-iki beyan sadır olduysa da bunun arkası gelmemiştir. Başbakan Erbakan önce bildirinin muhatabı değilmiş gibi davranmaya başlamış, bir süre sonra da muhtıranın gereklerini dolambaçlı yollardan aşma çabasına girişmiştir.[130] Bu meyanda Başbakan Erbakan özellikle 28 Şubat kararlarında yer alan 8 yıllık kesintisiz eğitime geçilmesi ve dolayısıyla İmam Hatip Liseleri'nin orta kısımlarının kapatılması konularıyla ilgili olarak, hükümet programlarında yer aldığı şekliyle 5 + 3 formülünün uygulanacağını dile getirmiştir.[131] Ancak Erbakan DYP ve ANAP'tan bu konuda destek alamamıştır. Bu konuda yalnız bırakılan Erbakan direnmeyi sürdürerek 8

126 *http://tr.wikisource.org/wiki/28_%C5%9Eubat_Kararlar%C4%B1*, 16 Ocak 2009.
127 Nevzat Bölügiray, *28 Şubat Süreci 1*, Tekin Yayınevi, İstanbul 1999, s. 37.
128 Mustafa Erdoğan, *Rejim Sorunu*, Vadi Yay., Ankara 1997, s. 44.
129 Erdoğan, *age*, s. 49.
130 Mustafa Erdoğan, *28 Şubat Süreci*, Yeni Türkiye Yay., Ankara 1999, s. 29.
131 *Milliyet Gazetesi*, 25 Mart 1997.

yıllık kesintisiz eğitimin uygulanamayacağı yönünde rapor hazırlayınca da Demirel'den ve Genelkurmay Başkanı'ndan MGK kararlarının uygulanmasının zorunlu olduğu cevabını almıştır.[132]

Bu arada Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş, 21 Mayıs 1997 Çarşamba günü bir basın toplantısı yaparak, "kan içici vampirler" diye nitelendirdiği RP'nin temelli kapatılması için Anayasa Mahkemesi'nde dava açtığını açıklar. Savaş, RP'nin kapatılma gerekçesini, "RP'nin, Anayasamıza göre değiştirilmesi teklif dahi edilemeyecek olan lâik cumhuriyet ilkesine aykırı eylemlerin odağı haline geldiğini ve giderek ülkemizi bir iç savaş ortamına sürüklediğini açıkça göstermektedir" şeklinde açıklar.[133]

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş'ın RP'ye kapatma davası açması ve Başsavcı'nın tutumundan RP'nin kapatılacağının anlaşılması üzerine Refahyol koalisyon hükümetinde sıkıntılar başlar. Açılan davadan hemen sonra DYP'de yaprak dökümü misali peş peşe istifalar başlar. Bu istifalar karşısında tehlikeyi gören DYP lideri Tansu Çiller, başbakanlığı kendisine devretmesi konusunda Erbakan'ı ve kuracağı yeni hükümete BBP'nin de katılması için BBP lideri Muhsin Yazıcıoğlu'nu ikna eder. Böylece RP, DYP ve BBP liderleri ortak bir deklerasyon yayınlayarak, yeni kurulacak hükümette yer alacaklarını ilân ederler ve güvenoyu alacak sayıdan daha fazla milletvekilinin imzasını da alırlar.[134]

Bu yüzden RP Lideri ve Başbakan Necmettin Erbakan, 11 ay 10 gün sürdürdüğü başbakanlık görevinden 18 Haziran 1997'de istifa eder. Refahyol hükümetinin istifasını Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e sunan Erbakan, yeni hükümeti kurma görevinin de DYP lideri ve Başbakan Yardımcısı Tansu Çiller'e verilmesini ister. Demirel ise liderlerle istişareler yapacağını belirterek hemen görev vermeyi reddeder.[135]

Erbakan'dan istifa dilekçesini alan Demirel, ertesi gün, ANAP, DSP ve DTP liderlerini köşke davet eder ve Mesut Yılmaz, Bülent Ecevit ve Hüsamettin Cindoruk ile görüşür. Demirel, bu görüş-

132 Bengisu, agın, s. 42.
133 *Milliyet Gazetesi*, 22 Mayıs 1997.
134 Bengisu, agın, s. 43.
135 *Milliyet Gazetesi*, 19 Haziran 1997.

melerin ardından yeni hükümeti kurma görevini beklentilerin aksine Çiller'e değil, Mesut Yılmaz'a verir.[136]

Demirel'in bu şekilde hareket etmesi RP, DYP ve BBP'yi şoka sokmuştur. Çiller bu sebeple bir taraftan Demirel'e çok sert eleştiriler yöneltirken öbür taraftan da partisindeki ayrılmaların önüne geçmeye çalışıyordu. Ancak Çiller bu konuda başarılı olamaz ve kısa sürede DYP'den 45 milletvekili istifa ederek DTP'ye ve ANAP'a taransfer olur. Böylece oldukça hareketli ve gergin bir hükümet olarak tarihe geçen Refahyol hükümeti yıkılarak yerine ANAP, DSP ve DTP'den oluşan ANASOL-D hükümeti kurulur.[137]

ANAP, DSP ve DTP'nin oluşturduğu, bağımsızlarla CHP'nin destek verdiği Yılmaz Hükümeti, 30 Haziran 1997'de Cumhurbaşkanı Demirel tarafından onaylanarak resmen görevine başlamıştır. Bülent Ecevit ve İsmet Sezgin'in Başbakan Yardımcısı olarak yeraldığı 38 üyeli kabinede Sezgin aynı zamanda Milli Savunma Bakanlığı'nı üstlenmiştir. DTP lideri Cindoruk ise kongre çalışmaları nedeniyle hükümete katılmamıştır. Yılmaz başbakanlığındaki yeni kabinede 21 ANAP, 11 DSP, 5 DTP'li milletvekili ile bağımsız Yalım Erez yeralmıştır.[138] Başbakan Mesut Yılmaz başkanlığındaki bu koalisyon hükümeti, 12 Temmuz 1997'de TBMM'de 539 milletvekilinin katılımıyla yapılan oylama sonucunda 256 "Ret" oyuna karşılık, 281 "Kabul" oyuyla güvenoyu almıştır.[139]

28 Şubat döneminde en çok tepki alan siyasilerin başında Demirel gelmektedir. Bu dönemde Demirel'in 28 Şubat'ın mimarı ve lideri olduğu yönünde iddialar ortaya atılmış ve bu nedenle özellikle muhafazakâr sağ kesimden Demirel'e yönelik ağır eleştiriler yapılmıştır.

Bu gergin dönemde Demirel'in en büyük destekçileri arasında yine Yeni Asya Grubu yer almıştır. Yeni Asya Grubu bu dönemde Demirel'in paratoner görevi gördüğü ve o olmasaydı sürecin daha da ağır olacağı inancını açıkça ortaya koymuştur.

Ancak Demirel de zaman zaman kendisine karşı yapılan eleştirileri haklı çıkartacak davranışlarda bulumaktan kaçınmamış-

136 *Milliyet Gazetesi*, 21 Haziran 1997.
137 Bengisu, agm, s. 43.
138 *Milliyet Gazetesi*, 1 Temmuz 1997.
139 *Milliyet Gazetesi*, 13 Temmuz 1997.

tır. Bu anlamda Demirel'le ilgili yapılan eleştiriler içinde akılda kalan örneklerden birisi, Cumhurbaşkanı Demirel'in, Ankara Müzik Festivali'nin açılışında gerçekleştirilen konserde sergilediği hareket tarzıdır. Demirel'in konserde "İşte Çağdaş Türkiye" demesiyle, salonda bulunan onbin kişi ayağa kalkıp alkışlamış ve "Lâik Türkiye" sloganları atmıştır. Demirel'in 28 Şubat sürecindeki tavrı ve gösterdiği tepkiler, lâik kesimin lideri haline geldiği yorumlarına sebebiyet vermiştir. Demirel'in çizdiği bu görüntü, cemaat ve tarikat çevrelerinde onun 28 Şubat'ın mimarı olduğu şüphesini uyandırmıştır. Bir fısıltı gazetesi halinde bu görüş sadece cemaatlerde değil, sağ kesimde de yaygın bir şekilde dile getirilirken, Yeni Asya Cemaati bu konuda farklı düşünmeye ve Demirel'i kollamaya devam etmiştir. Nitekim Yeni Asya Cemaati lideri Mehmet Kutlular'a göre, Demirel daha kötü günler yaşanmaması için aslında 28 Şubat'ı frenlemeye çalışmıştır.[140]

Yine, 28 Şubat'a kadar Demirel'in aynı Demirel olduğunu söyleyen ve bu dönemde Demirel'in yeni bir misyon üstlendiğini belirten Kutlular'a göre, Demirel, 28 Şubat sürecinden sonra değişmiştir. Kutlular, Demirel'in bu dönemde üstlendiği fonksiyonu ise, orduyu "siz oturun biz bunu siyaseten halledelim" şeklinde ikna etmek olarak aktarmaktadır.[141]

Görüldüğü gibi Yeni Asya Grubu, cemaat olarak 28 Şubat'a karşı çıkmıştır, ancak onlara göre Demirel 28 Şubatçı değil, aksine bu süreci frenlemeye, kontrol etmeye çalışmış bir siyasetçidir.

Erbakan'ın istifasıyla başlayan süreçte Demirel'in takip ettiği çizginin çok tartışıldığını, eleştirilere, tepkilere hedef olduğunu hatta Yılmaz hükümetine sahip çıkıyor görüntüsü verdiği gerekçesiyle "tarafsızlığını yitirdi" yorumlarına muhatap kaldığını aktaran Kazım Güleçyüz de Demirel'e sahip çıkmıştır. Güleçyüz bu meyanda, Erbakan'ın istifasını verdiği ana kadar Refahyol'a yönelik tepkileri göğüsleyip "Anayasa'ya ve kurallara aykırı bir şey yok" sözünü ısrarla tekrarlayanın Demirel olduğunu belirtmiştir.[142]

Yeni Asya Grubu'nun 28 Şubat sürecindeki tavrını en iyi işleyenlerden biri olan Kâzım Güleçyüz, bu dönemde 28 Şubat ile

140 Bengisu, agm, s. 42.
141 *Vakit Gazetesi*, 10 Nisan 2005.
142 Güleçyüz, *Kumandalı Siyaset*, s. 86.

ilgili kaleme aldığı yazılarını "28 Şubat Yazıları" olarak dört ayrı kitap halinde Yeni Asya Neşriyat'tan yayınlamıştır. Güleçyüz'ün neşrettiği bu kitaplar kronolojik sıraya göre; "Balans Ayarı"[143], "Kumandalı Siyaset"[144], "Zulüm Devam Etmez"[145] ve "Postmodern Darbe"[146] isimlerini taşımaktadır.

Bu arada RP için açılan kapatma davası sonuçlanmış ve 16 Ocak 1998 tarihinde Anayasa Mahkemesi Başkanı Ahmet Necdet Sezer, "Lâik Cumhuriyet karşıtı eylemleri tespit edildi" gerekçesiyle 2'ye karşı 9 oyla alınan karar gereği RP'nin temelli kapatıldığını açıklamıştır. Ahmet Necdet Sezer, Yalçın Acargun, Ali Hüner, Güven Dinçer, Selçuk Tüzün, Lütfi F. Tuncel, Samia Akbulut, Mustafa Bumin ve Fulya Kantarcıoğlu RP'nin kapatılmasına "Evet" oyu kullanırken, Haşim Kılıç ile Sacit Adalı karşı oy kul-

143 Kâzım Güleçyüz, *Balans Ayarı*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2000. Güleçyüz'ün 09.06.1996-21.06.1997 tarihleri arasındaki yazılarından oluşan 268 sayfalık bu eser, "28 Şubat Yazıları"nın birinci kitabıdır. Güleçyüz bu eserinde 28 Şubat'a giden süreç içinde gelişen olayları ve perde arkasını, 28 Şubat'taki MGK toplantısını ve bu toplantıda alınan kararları ve toplantı sonrasındaki süreci anlatan yazılarını toplamıştır.

144 Kâzım Güleçyüz, *Kumandalı Siyaset*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2000. Güleçyüz'ün 02.07.1997-28.02.1998 tarihleri arasındaki yazılarından oluşan 264 sayfalık bu eser, "28 Şubat Yazıları"nın ikinci kitabıdır. 28 Şubat süreciyle başlayan dönemde meclise ve siyasete itibar kaybettirilerek Anasol-D'nin iş başına getirilmesiyle birlikte Türkiye'de muhalefetin yok sayıldığından, hükümetin meclis dışı güç odaklarınca yönlendirildiğinden, siyasetin halktan koparılıp kumanda ile hareket eder hale getirildiğinden bahseden kitapta, bu dönemin arka planı ele alınmaktadır.

145 Kâzım Güleçyüz, *Zulüm Devam Etmez*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2001. Güleçyüz'ün 03.03.1998-30.09.1998 tarihleri arasındaki yazılarından ve 1998 yılında Yeni Asya tarafından çeşitli yerlerde düzenlenen "demokrasi" panellerinde sunduğu "Ordu ve Demokrasi" başlıklı yazısından oluşan 283 sayfalık bu eser, "28 Şubat Yazıları"nın üçüncü kitabıdır. Bu kitapta; 28 Şubat ürünü Anasol-D hükümetinin başörtüsü yasağı başta olmak üzere, 28 Şubat paralelinde yeni boyutlar kazanarak tırmanışa geçen haksız uygulamaların ele alındığı vurgulanmaktadır.

146 Kâzım Güleçyüz, *Postmodern Darbe*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2002. Güleçyüz'ün 02.10.1998-30.05.1999 tarihleri arasındaki yazılarından ve 1998 yılında Yeni Asya tarafından çeşitli yerlerde düzenlenen "başörtüsü" panellerinde sunduğu "Başörtüsü ve İnsan Hakları" ile İstanbul'da düzenlenen Bediüzzaman'ı anma toplantısında yapılan "Günümüz Meselelerine Bediüzzaman'dan Yorumlar" başlıklı yazısından oluşan 294 sayfalık bu eser ise, "28 Şubat Yazıları"nın dördüncü ve son kitabıdır. Kitap; 28 Şubat sürecinin siyasetteki baş aktörlerinden Anasol-D koalisyonunun son dönemi ile Türkiye'yi 18 Nisan 1998 seçimine götürmek üzere kurulan DSP azınlık hükümetinin ve 18 Nisan seçimleriyle oluşan siyasi tablonun değerlendirildiği yazılardan oluşmaktadır.

lanmışlardır. Böylece RP kapatılıp tarihten silinirken, Erbakan da tekrar siyasi yasaklı olmuştur.[147]

Hatırlanacağı gibi, 12 Eylül darbesini yapanların 1982 Anayasası'na destek sağlamak için dinî gruplarla, cemaat ve tarikatlarla görüştüklerini ve ve onlardan destek istediklerini belirtmiştik. Ancak 28 Şubat döneminde böyle bir durumun söz konusu olması şöyle dursun, 12 Eylül dönemindeki uygulama, yani cemaat ve tarikatlardan destek isteme eleştiri konusu yapılmış ve irtica ile mücadelede taviz verilmeyeceği deklare edilmiştir.

Görünüşe ve ilk zamanlarda söylenenlere bakılırsa, 28 Şubat'ın 12 Eylül'den en esaslı ayrımı bu noktadaydı diyen Kâzım Güleçyüz'e göre, 28 Şubatçı kadrolar, bu pazarlıkları yaptıkları için şiddetle eleştirdikleri 12 Eylülcüleri "dincilere taviz vermek"le suçlamışlar, irticayı ve "köktendinciliği" bu defa "kökten" temizleyip bilumum dincilerin kökünü kazımayı hedef almışlardır. Ama zamanla tarikat ve mezheplerin önde gelenleriyle diyaloglar kurarak, onları devlet ve hukuk sisteminin içerisine çekme çalışmalarına başlamaları sebebiyle geldikleri noktada yaptıklarının, 12 Eylülcülerden hiçbir farkı olmadığını belirten Güleçyüz'e göre, 28 Şubatçılar 12 Eylülcülerin yaşadığı tecrübeden hareketle red cevabı alacaklarını bildikleri için Yeni Asya'nın üzerine gitmişlerdir. Güleçyüz, bu hareket tarzı dolayısıyla 28 Şubat döneminde Kutlular'a ve Yeni Asya'ya verilen mahkümiyetlerin perde gerisinin böylece aydınlanmış olduğu iddiasındadır.[148] Güleçyüz bu arada 12 Eylül ile 28 Şubat'ta kendilerine uygulanan yöntemlerle ilgili bir mukayese de yapmaktadır. Ona göre 12 Eylül dönemindeki baskılar, doğrudan askerî yönetimler eliyle gerçekleştirilmişken, 28 Şubat dönemindeyse daha örtülü ve perdeli bir biçimde, üstelik bu kez çok daha başka maksatlar için kurulmuş DGM'ler kullanılarak Yeni Asya'nın üzerine gelinmiştir.[149]

Kâzım Güleçyüz'ün, DGM'ler kullanılarak Yeni Asya'nın üzerine gelindiğine dair sözlerinden kastettiği en önemli konu, tahminimize göre ve Mehmet Kutlular'ın hayatını anlattığımız bölümde dile getirdiğimiz gibi, 28 Şubat'ın izlerinin sürdüğü bir

147 Bengisu, agm, s. 44.
148 Bkz. Güleçyüz, *Bu Bayrak İnmez*, s. 79-80.
149 *Yeni Asya Gazetesi*, 27 Mayıs 2001.

dönemde, 1999 yılında Ankara Kocatepe Camii'nde okuttukları mevlit ve bu mevlit sırasında bastırıp dağıttıkları "İlâhî İkaz, Deprem" broşürü yüzünden Yeni Asya lideri Mehmet Kutlular'ın mahkûm edilmesidir.

Demirel'in Köprü'de yayınlanan bir röportajında "Atatürk devrini ihya etmeye kalktığınız taktirde, netice itibarıyla tek parti idaresini özlemekten başka yapacağınız bir şey yoktur." diye eleştirdiği bu düşünce 28 Şubat'ta iyice açığa çıktı diyen Kâzım Güleçyüz, ekranlarda ve gazete sayfalarında boy gösteren emekli general veya sivil Atatürkçüler'in 1938'e kadar Türkiye'nin "fişek gibi" ileri gittiğini, ancak bu tarihten sonra gerilemeye başladığını savunduklarından bahsetmektedir. Güleçyüz bundan hareketle, "Esasen 28 Şubat da Türkiye'yi 1938 öncesine döndürmeyi amaçlayan bir projenin neticesiydi"[150] söyleminde bulunmuştur.

ANASOL-D ve ANASOL-M hükümetlerinin 28 Şubat hükümetleri olarak tarihe geçtiğini belirten Güleçyüz'e göre, söz konusu hükümetlerin iş başında olduğu dört buçuk yıl zarfında son derece sübjektif kriter ve ideolojik ön yargılarla kıyımlar yapılmıştır.[151]

Mümtaz'er Türköne'ye göre ise 28 Şubat'ın gerçek mimarı Süleyman Demirel'dir. Demirel'in her şekle girebilen, omurgası bulunmayan bir politikacı olduğunu belirten Türköne, Demirel'in Cumhurbaşkanı sıfatıyla siyasi kariyerini noktalarken, 28 Şubat sürecinde gerçek kimliğini ve kişiliğini deşifre ettiğini aktarmaktadır. Normal şartlar altında CHP'nin başında bulunması gereken bir politikacının, bir yanılışlık eseri merkez sağ politikayı neredeyse 40 yıla yakın tekeline aldığını aktaran Türköne, ifadelerine şöyle devam etmektedir:

> Darbelerle giden ve darbelerden şikâyet eden Demirel'in su katılmamış bir darbeci olduğunu acı bir tecrübe ile öğrendik. Bugün 28 Şubat'ın gerçek mimarının Süleyman Demirel olduğunu biliyoruz. Politikadaki uzun ömrünün kendi ikbalinden başka hiçbir şeye değer vermeyen ilkesizliğinin eseri olduğunu da öğrenmiş olduk. Kolay değil, Türkiye'nin neredeyse 40 yılında Demirel var. Demirel'in egemen olduğu bu kırk yılda politikaya egemen olan

150 *Yeni Asya Gazetesi*, 16 Mart 2003.
151 Bkz. Güleçyüz, *age*, s. 87.

yapaylığın, ilkesizliğin, kişiliksizliğin etkilerinden henüz bütünüyle kurtulmuş değiliz.[152]

Yine Türköne'ye göre, 28 Şubat süreci iktidar peşinde koşan generallerin, haksız kazanç peşinde koşan sermayenin işbirliği ve uyum içinde gerçekleştirdiği bir darbeydi.[153]

Türköne'nin, Demirel'in 28 Şubat'ın mimarı olduğuna dair bu söylemlerinin aksine, Hasan Cemal 28 Şubat'tan birkaç gün önce Demirel'le Çankaya Köşkü'nde görüştüğünü ve onun ordunun kışladan çıkmasından korktuğunu ve açık bir darbeyi engellemek istediğini aktarmaktadır.[154]

Mehmet Altan ise 28 Şubatta Türkiye'nin yaşadığı vakıayı bir "Post-Modern Darbe" olarak nitelendirirken, bu süreci "cami-kışla" ikilisinin iktidar kavgasına tutuşması olarak göstermektedir. Altan, 28 Şubat'taki "cami-kışla" kavgasında ise atılan yumrukları saymanın anlamsız olduğunu da ilâve etmektedir.[155]

Mehmet Kutlular'a göre de üç ihtilâl (1960, 1971, 1980) ve bir postmodern darbe (28 Şubat), "Atatürk ilke ve inkılâplarından uzaklaşıldığı, İslâm'ın gelişmesine müsamaha ile bakıldığı" için yapılmıştır. Bu gerçek darbecilerin açıklamaları ile sabittir.[156]

Bugünden bakıldığında 28 Şubat, iş başındaki meşru bir hükümetin iktidardan uzaklaştırılarak, normalleşen toplumsal düzenin kesintiye uğratılmak suretiyle yeni yapılanmalara doğru evriltildiği bir sürecin başlangıç tarihidir. Bu tarihle başlayan süreç, anayasal kurumların kullanılarak siyasi karar hiyerarşisinin bozulduğu, askerin silah gücü ve mevzuat desteğinin yanısıra basın üzerinden toplumu manipüle eden ve her tür aracı kullanarak kamuoyundan meşruiyet ve destek arayan yapısal bir girişim olarak hafızalara kazınmıştır. Ancak 28 Şubat tek başına ordunun eseri değildir. Bu süreçte askerin yanı sıra büyük sermaye sahipleri, meclisteki muhalefet partileri, yargının bir kısmı, üniversite bürokrasisi, "kartel medya"sı ve ideolojik kaygılarla hareket eden bir kısım sivil toplum örgütleri önemli rol oynamıştır.

152 *Zaman Gazetesi*, 17 Mayıs 2009.
153 *Zaman Gazetesi*, 23 Temmuz 2009.
154 Hasan Cemal, *age*, s. 243.
155 *Star Gazetesi*, 23 Temmuz 2009.
156 Kutlular, *age*, s. 155.

Kısacası 28 Şubat çok katılımlı ortak bir düşüncenin, geniş bir koalisyonun ürünü olarak gerçekleşmiştir. Ama sonuçta bu müdahale yüzünden Türkiye ekonomisi, üçte bir oranında küçülmüş, işsizlik ve yoksulluk oranlarında yükselme kaydedilmiştir. 28 Şubat özellikle büyük sermaye çevreleri için yanlış bir macera olmuş, darbe ile alt-üst olan ve kontrolü kaybeden bankacılık sektörü ekonomiyi çökertmiştir. Ekonomik alanda yaşanan bu sıkıntılar sonunda da büyük sermaye bu işten zararlı çıkmıştır. Ne var ki yine en büyük darbeyi alt-üst olan siyasi sistem ile dar gelirli vatandaş yemiştir. Bugün hâlâ Türkiye'nin yaşadığı siyasi, ekonomik ve sosyal problemlerin altında bu sürecin izlerini görmek mümkündür.

D. Yeni Asya Grubu'nun 27 Nisan 2007 Bildirisine Bakışı

Bilindiği gibi 27 Nisan 2007 Cuma günü, gece yarısına doğru Türk Silahlı Kuvvetleri'nin internet sitesinde bir basın açıklaması yayınlanmıştır. Genelkurmay'ın 27 Nisan 2007 tarihli BA - 08 / 07 no'lu bu basın bildirisinin içeriği şöyledir:

> Türkiye Cumhuriyeti devletinin, başta laiklik olmak üzere, temel değerlerini aşındırmak için bitmez tükenmez bir çaba içinde olan bir kısım çevrelerin, bu gayretlerini son dönemde artırdıkları müşahede edilmektedir. Uygun ortamlarda ilgili makamların, sürekli dikkatine sunulmakta olan bu faaliyetler; temel değerlerin sorgulanarak yeniden tanımlanması isteklerinden, devletimizin bağımsızlığı ile ulusumuzun birlik ve beraberliğinin simgesi olan milli bayramlarımıza alternatif kutlamalar tertip etmeye kadar değişen geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır.
>
> Bu faaliyetlere girişenler, halkımızın kutsal dini duygularını istismar etmekten çekinmemekte, devlete açık bir meydan okumaya dönüşen bu çabaları din kisvesi arkasına saklayarak, asıl amaçlarını gizlemeye çalışmaktadırlar. Özellikle kadınların ve küçük çocukların bu tür faaliyetlerde ön plana çıkarılması, ülkemizin birlik ve bütünlüğüne karşı yürütülen yıkıcı ve bölücü eylemlerle şaşırtıcı bir benzerlik taşımaktadır.
>
> Bu bağlamda;
>
> Ankara'da 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlamaları ile aynı günde Kur'an okuma yarışması tertiplenmiş, ancak duyarlı medya ve kamuoyu baskıları sonucu bu faaliyet iptal edilmiştir.

22 Nisan 2007 tarihinde Şanlıurfa'da; Mardin, Gaziantep ve Diyarbakır illerinden gelen bazı grupların da katılımı ile, o saatte yataklarında olması gereken ve yaşları ile uygun olmayan çağ dışı kıyafetler giydirilmiş küçük kız çocuklarından oluşan bir koroya ilahiler okutulmuş, bu sırada Atatürk resimleri ve Türk bayraklarının indirilmesine teşebbüs edilerek geceyi tertipleyenlerin gerçek amaç ve niyetleri açıkça ortaya konulmuştur.

Ayrıca, Ankara'nın Altındağ ilçesinde "Kutlu Doğum Şöleni" için ilçede bulunan tüm okul müdürlerine katılım emri verildiği, Denizli'de İl Müftülüğü ile bir siyasi partinin ortaklaşa düzenlediği etkinlikte ilköğretim okulu öğrencilerinin başları kapalı olarak ilahiler söylediği, Denizli'nin Tavas ilçesine bağlı Nikfer beldesinde dört cami bulunmasına rağmen, Atatürk İlköğretim Okulunda kadınlara yönelik vaaz ve dini söyleşi yapıldığı yolunda haberler de kaygıyla izlenmiştir.

Okullarda kutlanacak etkinlikler, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilgili yönergelerinde belirtilmiştir. Ancak, bu tür kutlamaların yönerge dışı talimatlarla yerine getirildiği tespit edilmiş ve Genelkurmay Başkanlığınca yetkili kurumlar bilgilendirilmesine rağmen herhangi bir önleyici tedbir alınmadığı gözlenmiştir.

Anılan faaliyetlerin önemli bir kısmının bu tür olaylara müdahale etmesi ve engel olması gereken mülki makamların müsaadesi ile ve bilgisi dahilinde yapılmış olması meseleyi daha da vahim hale getirmektedir. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Cumhuriyet karşıtı olan ve devletimizin temel niteliklerini aşındırmaktan başka amaç taşımayan bu irticai anlayış, son günlerdeki bazı gelişmeler ve söylemlerden de cesaret almakta ve faaliyetlerinin kapsamını genişletmektedir.

Bölgemizdeki gelişmeler, din ile oynamanın ve inancın siyasi bir söyleme ve amaca alet edilmesinin yol açabileceği felaketlerin ibret alınması gereken örnekleri ile doludur. Kutsal bir inancın üzerine yüklenmeye çalışılan siyasi bir söylem veya ideolojinin inancı ortadan kaldırarak, başka bir şeye dönüştüğü, ülkemizde ve ülke dışında görülebilmektedir. Malatya'da ortaya çıkan olayın bunun çarpıcı bir örneği olduğu ifade edilebilir. Türkiye Cumhuriyeti devletinin çağdaş bir demokrasi olarak, huzur ve istikrar içinde yaşamasının tek şartının, devletin Anayasamızda belirlenmiş olan temel niteliklerine sahip çıkmaktan geçtiği şüphesizdir.

Bu tür davranış ve uygulamaların, Sn. Genelkurmay Başkanı'nın 12 Nisan 2007 tarihinde yaptığı basın toplantısında ifade ettiği "Cumhuriyet rejimine sözde değil özde bağlı olmak ve bunu dav-

ranışlarına yansıtmak" ilkesi ile tamamen çeliştiği ve Anayasanın temel nitelikleri ile hükümlerini ihlal ettiği açık bir gerçektir.

Son günlerde, Cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde öne çıkan sorun, laikliğin tartışılması konusuna odaklanmış durumdadır. Bu durum, Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından endişe ile izlenmektedir. Unutulmamalıdır ki, Türk Silahlı Kuvvetleri bu tartışmalarda taraftır ve laikliğin kesin savunucusudur. Ayrıca, Türk Silahlı Kuvvetleri yapılmakta olan tartışmaların ve olumsuz yöndeki yorumların kesin olarak karşısındadır, gerektiğinde tavrını ve davranışlarını açık ve net bir şekilde ortaya koyacaktır. Bundan kimsenin şüphesinin olmaması gerekir.

Özetle, Cumhuriyetimizin kurucusu Ulu Önder Atatürk'ün, "Ne mutlu Türküm diyene!" anlayışına karşı çıkan herkes Türkiye Cumhuriyeti'nin düşmanıdır ve öyle kalacaktır.

Türk Silahlı Kuvvetleri, bu niteliklerin korunması için kendisine kanunlarla verilmiş olan açık görevleri eksiksiz yerine getirme konusundaki sarsılmaz kararlılığını muhafaza etmektedir ve bu kararlılığa olan bağlılığı ile inancı kesindir.

Kamuoyuna saygı ile duyurulur.[157]

Cumhurbaşkanlığı seçimine müdahaleye dönük bir "e-muhtıra" olarak nitelendirilen bu bildiri, yakın siyasi geçmişimizin en çok tartışılan konularından biri olmuştur. Bildiri ile ilgili merak edilen bir başka husus da kim tarafından kaleme alındığıydı. Bunun cevabını ise bizzat dönemin Genelkurmay Başkanı Orgeneral Yaşar Büyükanıt vermiştir. Yaptığı açıklamalarla "Ben kaleme aldım" diyerek bildiriyi tek başına üstlenen ve her zaman arkasında durduğunu belirten Büyükanıt, bildiriyi de dillendirildiği gibi bir muhtıra olarak görmemektedir. Nitekim Büyükanıt'ın Milliyet'ten Fikret Bila'ya bu konuda yaptığı açıklamalar, onun bildiriyi bir muhtıra olarak görmediğinin emarelerini taşımaktadır.[158]

27 Nisan bildirisi TSK'nın internet sitesinde yayınlanır yayınlanmaz bütün basın-yayın organlarında genişçe yer bulmuştur. Örneğin, bildirinin gece saat 23:10'da yayınladığını anında gazetenin internet sayfasından okuyucularına duyuran Hürriyet

157 *ttp://www.tsk.tr/10_ARSIV/10_1_Basin_Yayin_Faaliyetleri/10_1_Basin_Aciklamalari/2007/BA_08.html*, 25 Nisan 2009.

158 *Milliyet Gazetesi*, 23 Şubat 2010.

"Genelkurmay'dan çok sert açıklama"[159] manşetini kullanmış, Milliyet ise "Genelkurmay'dan sert açıklama"[160] başlığını tercih etmiştir.

Bildiri konusunda kalem oynatan köşe yazarları da genelde kendi ideolojik bakış açılarını yansıtan yazılarla konuyu ele almışlardır. Öyle ki, bildiriye tamamen karşı çıkan olduğu gibi destekleyen ve karşı çıkmakla beraber askerin dile getirdiklerine kısmen katılanlar da olmuştur.

Milliyet yazarı Hasan Cemal, askerî müdahalelerin, yarı darbe ya da tam darbelerin Türkiye'ye herhangi bir hayrının dokunmadığını, bundan sonra da dokunmayacağını dile getirdiği köşe yazısında, askerin gece yarısı muhtırasına tek kelimeyle "hayır" demiştir.[161] Hasan Cemal ayrıca, 27 Nisan E-Muhtırası'nı siyaset kurumunun gözünün üstüne patlatan askerin amacının, önünde selam durmak istemediği bir kişinin cumhurbaşkanı olmasını içine sindiremediği ve meselenin özünün burada yattığını aktarmaktadır.[162]

Bildirinin yayınlandığı zaman Hürriyet'te yazan Emin Çölaşan'a göre ise, %34 oyla Meclis çoğunluğunun %66'sını ele geçiren, Meclis'teki kelle çoğunluğuna sığınıp ülkeyi altüst eden, ülkeyi yandaşlarına, eşe dosta ve yabancılara peşkeş çeken, Cumhuriyet rejiminin ilkelerini ve ulusal kavramları bile yok etmeye yeltenen AKP iktidarına karşı asker devreye girmiş ve 27 Nisan sürecini başlatıp milyonlarca insanımızı rahatlatmıştır.[163]

Hürriyet'ten Ertuğrul Özkök de 28 Şubat'ı hâlâ savunan biri olduğunu, artık böyle askerî müdahalelerin Türkiye'ye yakışmadığına inandığını dile getirmiş, bu bildiriye de sırf demokratik anlayışı nedeniyle karşı çıktığını belirtmiş, ancak askerin dile getirdiği endişelerin bir bölümünü kendisinin de taşıdığını itiraf etmiştir.[164]

Türkiye'deki demokratik hayata sekte vuran diğer askerî müdahalelerle karşılaştırıldığında ise e-muhtıra olarak görülen 27

159 *Hürriyet Gazetesi*, 27 Nisan 2007.
160 *Milliyet Gazetesi*, 28 Nisan 2007.
161 *Milliyet Gazetesi*, 29 Nisan 2007.
162 Hasan Cemal, *age*, s. 438.
163 *Hürriyet Gazetesi*, 29 Nisan 2007.
164 *Hürriyet Gazetesi*, 29 Nisan 2007.

Nisan 2007 bildirisinin Yeni Asya Grubu açısından farklı bir özelliği bulunmaktadır. Bu fark, iktidar partisiyle grubun ilişkisinden kaynaklanmaktadır. Çünkü ilk defa bir askerî müdahale Yeni Asya Grubu'nun desteklemediği, hatta ideolojik olarak karşısında yer aldığı bir iktidara karşı yapılmıştır. Daha öncekiler hep, Yeni Asya Grubu tarafından "demokrat misyon"un temsilcisi olarak desteklenen DP-AP ve DYP çizgisindeki partilerin iktidarları zamanında gerçekleşmiştir.

Bu yüzden diğer darbelere karşı çıkan Yeni Asya Cemaati'nin, bu sefer her anlamda muhalefet ettiği bir iktidara karşı yayınlanan bu bildiriye tavrı ne olacaktı? Bu sorunun cevabı, kendisini her zaman darbelere karşı konumlayarak demokrasi taraftarlığı yapan Yeni Asya'nın duruşu açısından önem taşımaktadır.

TSK'nın, 28 Şubat 1997'den sonra demokrasiye müdahalesi anlamında, e-muhtıra olarak nitelendirilen 27 Nisan 2007 tarihli basın açıklamasına giden süreç ise Başbakan Erdoğan'ın 24 Nisan 2007'de: "11. Cumhurbaşkanı adaylığı için yaptığım son değerlendirmeler, tüm bu araştırmalar neticesinde bir ismi ortaya çıkardım. O da değerli, bugüne kadar beraber bu yolda olduğumuz, bu hareketi beraber kurduğumuz Abdullah Gül kardeşimizdir."[165] demesiyle başlamıştır.

Yeni Asya yazarları, Başbakan Erdoğan'ın bu kararını hemen köşelerine taşımışlardır. Öyle ki, Kâzım Güleçyüz, Başbakan Erdoğan'ın Abdullah Gül'ü cumhurbaşkanlığına aday göstermesini, uzun, bıktırıcı ve sancılı bir sürecin sonuçlanması, belirsizliğin sona ermesi ve tıkanan gündemin rahatlatılması olarak değerlendirmiştir.[166]

Serdar Murat da Başbakan Erdoğan'ın, Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ü cumhurbaşkanı adayı göstererek, Çankaya satrancında stratejik bir hamle yaptığını, kendisinin Çankaya'ya çıkması Gül'ün ise başbakanlığı üstlenmesi beklenirken, bu kararla devletin zirvesini Gül'e icra makamı olan başbakanlık ve parti liderliğini ise kendine tahsis ettiğini yazmıştır.[167]

165 *Yeni Asya Gazetesi*, 25 Nisan 2007.
166 *Yeni Asya Gazetesi*, 26 Nisan 2007.
167 *Yeni Asya Gazetesi*, 26 Nisan 2007.

Faruk Çakır ise köşesinde, sanki içine doğmuş gibi olağanüstü bir mani çıkmazsa, Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcılığı görevini yürüten Kayseri Milletvekili Abdullah Gül'ün 11. cumhurbaşkanı seçileceğini[168] yazmıştır. Çakır'ın dile getirdiği olağanüstü mani 27 Nisan gecesi gerçekleşmiş, sonradan gelişen olaylar sonucu Abdullah Gül gecikmeli olarak Türkiye'nin 11. cumhurbaşkanı seçilmiştir.

Hatırlanacağı gibi TBMM, görev süresi dolan Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in yerine Türkiye'nin 11. cumhurbaşkanını seçmek için ilk tur oylamayı yapmak üzere 27 Nisan 2007 Cuma günü Meclis Başkanı Bülent Arınç'ın başkanlığında saat 15.00'te toplanmış ve doğrudan gizli oyla ilk tur oylamasını yapmışır.[169]

Cumhurbaşkanı seçiminin ilk tur oylamasına AKP'li milletvekillerinin dışında on milletvekili katılmıştır. 361 milletvekiliyle toplanan Genel Kurul'da, DYP Denizli Milletvekili Ümmet Kandoğan ve Hatay Milletvekili Mehmet Eraslan, CHP Hakkâri Milletvekili Esat Canan, Anavatan Partisi Malatya Milletvekili Miraç Akdoğan ve Hasan Özyer ile bağımsız milletvekilleri Süleyman Bölünmez, Ülkü Güney, Fuat Geçen, Göksal Küçükali ve AKPden istifa eden Hamza Albayrak hazır bulunmuştur. CHP adına Genel Kurul'a katılan Kemal Anadol'un yoklama isteği kabul edilmemiştir. İlk tur oylamada Gül, anayasanın öngördüğü 367 oyu sağlayamamıştır. TBMM Başkanı Bülent Arınç'ın açıkladığı ilk tur oylama sonucuna göre Gül'e 357 oy verilmiş, 3 oy geçersiz sayılmış, 1 oy da boş çıkmıştır.[170]

İşte, Cumhurbaşkanını seçmek üzere TBMM'de bu ilk tur oylama yapıldıktan sonra gece yarısına doğru TSK'nın internet sitesinde, yukarıda belirtilen basın bildirisi yayınlanmış, aynı zamanda CHP de 134 milletvekilinin imzasıyla, Meclis'te 367 milletvekilinin bulunmadığı ve Genel Kurul salonunda yoklama yapılmadığı gerekçesiyle cumhurbaşkanı seçimini Anayasa Mahkemesi'ne taşımıştır.

TBMM Genel Kurulu'nda 11. cumhurbaşkanı seçiminin ilk turu öncesi yapılan yoklamada, ana muhalefet partisi CHP'nin

168 *Yeni Asya Gazetesi*, 26 Nisan 2007.
169 *Yeni Asya Gazetesi*, 27 Nisan 2007.
170 *Yeni Asya Gazetesi*, 28 Nisan 2007.

iddia ettiği gibi 367 sayısına ulaşılamaması üzerine CHP, oylama tutanağını alır almaz, saat 18.20'de Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur. CHP Genel Sekreteri Önder Sav, CHP Grup Başkanvekilleri Ali Topuz, Kemal Anadol ve Haluk Koç ile birlikte oturum tutanağını Anayasa Mahkemesi'ne teslim etmiştir.[171]

Böylece bir taraftan CHP'nin Anayasa Mahkemesi'ne gitmesiyle diğer taraftan da 27 Nisan bildirisiyle cumhurbaşkanlığı seçimi bir belirsizliğe girmiştir. Hükümet ise TSK'nın geceyarısı internet sitesine koyduğu açıklamaya kayıtsız kalmamıştır.

Bildiri üzerine Başbakan Erdoğan, TSK'nın açıklamasını değerlendirmek üzere bazı kurmaylarıyla Başbakanlık Resmî Konutu'nda görüşmüştür. Görüşmede Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Devlet Bakanı Beşir Atalay, Adalet Bakanı Cemil Çiçek, İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu ve Sağlık Bakanı Recep Akdağ'ın yanı sıra Adana Milletvekili Ömer Çelik de hazır bulunmuştur.

Bu arada, MİT Müsteşarı Emre Taner de Başbakanlık Resmî Konutu'na gelmiş ve yaklaşık 20 dakika sonra ayrılmıştır. Yaklaşık 2 saat süren toplantının ardından Hükümet Sözcüsü Cemil Çiçek bir açıklama yapmıştır.

Hürriyet Gazetesi'nin "Hükümet rest çekti" başlığıyla duyurduğu Cemil Çiçek'in Hükümet açıklaması şöyledir:

> Dün Genelkurmay Başkanlığı tarafından çeşitli konulardaki görüşlerini ifade eden bir açıklama, basın yayın organlarına gece yarısı verilmiş ve Genelkurmay Başkanlığı'nın internet sitesinde yayınlanmıştır. Bu açıklama hükümete karşı bir tutum olarak algılanmıştır. Kuşkusuz demokratik bir düzende bunun düşünülmesi bile yadırgatıcıdır.
>
> Öncelikle söylemek isteriz ki Başbakan'a bağlı bir kurum olan Genelkurmay Başkanlığı'nın herhangi bir konuda hükümete karşı bir ifade kullanması demokratik bir hukuk devletinde düşünülemez.
>
> Genelkurmay Başkanlığı hükümetin emrinde, görevleri Anayasa ve ilgili yasalarla tayin edilmiş bir kurumdur. Anayasamıza göre, Genelkurmay Başkanı görev ve yetkilerinden dolayı Başbakan'a karşı sorumludur. Bu metnin basın yayın organlarına verilmesi ve Genelkurmay'ın internet sitesinde yayınlanmasındaki za-

171 *Hürriyet Gazetesi*, 27 Nisan 2007.

manlama manidardır. Öncelikle devletimizin yüce makamı olan Cumhurbaşkanlığı'na 11'inci Cumhurbaşkanı'nı seçme sürecinde böyle bir metnin hem de gece yarısı ortaya çıkması, son derece dikkat çekicidir. Bunun bu hassas dönemde Anayasa Mahkemesi eksenli tartışmalar yapılırken ortaya çıkması yüce yargıyı etkilemeye yönelik bir girişim olarak algılanacaktır. Herkes şunu açıkça bilmelidir ki hükümetimiz, devletimizin Anayasa'nın 1, 2 ve 3'üncü maddelerindeki temel ve vazgeçilmez ortak değerleri, ülkemizin birlik ve bütünlüğü, milletimizin saygınlığı Türkiye'nin laik demokratik ve sosyal bir hukuk devleti olma niteliği konusunda herkesten daha fazla taraftır ve hassastır.

Türkiye'nin milli birlik ve bütünlüğü, Türk milletinin esenliği bu değerlerin korunmasıyla mümkündür. Cumhuriyetimizin temel niteliklerini Anayasa ve yasalara aykırı gerçek ve tüzel kişiler tarafından zaman zaman ortaya konulan hiçbir tutum ve davranışı tasvip etmek mümkün değildir. Bu durumlarda zaten başta Cumhuriyet Savcıları olmak üzere soruşturma makamları hiç kimseden izin almadan gerekli soruşturmaları yapma yetkisine sahiptirler. Bu konularda gereğini yapmak vazifeleridir. Ayrıca hükümetimizin ve bağlı birimlerin gerek basın yoluyla duyulan gereksinimi çeşitli ortamlarda dile getirilen devletimizin temel değerleriyle çelişen uygulamalar konusunda duyarsız kalması söz konusu olamaz. Bu nedenle ilgili metinde Genelkurmay Başkanlığı'nın hükümetle ilişkileri bakımından son derece yanlış ifadelerin yer alması üzücü olmuştur.

Devletimizin tüm temel kurumlarının bu konularda daha özenli ve dikkatli olması gerektiği, Türkiye'nin güçlenme, modernleşme ve demokratik standartlarını yükseltme sürecinin sağlıklı yürümesi bakımından zorunludur. Aksi halde devletimizin güçlenmesine ülkemizin huzur ve refahına telafi edilemez zararlar verilmiş olacaktır. Devletimizin temel değerlerini koruma konusunda birincil görev hükümetindir. Hükümet bu konuda tavizsiz bir şekilde taraf olduğu için hükümete bağlı tüm kurumların da bu doğrultuda taraf olmaları zaten eşyanın tabiatı gereğidir.

Türkiye'nin her sorunu hukuk kuralları ve demokrasi içinde çözülecektir. Aksi bir düşünce ve tutum asla kabul edilemez. Herkese ve her kuruma düşen görev bu sürecin ilerlemesini kolaylaştırmaktır. Bunun dışındaki arayışların ülkemize ve milletimize ne kadar zarar verdiği geçmişte yeteri kadar acı biçimde tecrübe edilmiştir. Hükümetimiz, demokratik laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Cumhuriyetimizi daha da güçlendirmek ve demokrasimizi zedelenmemek konusunda tam bir kararlılık içindedir. Cumhuriyetimiz ve demokrasimiz vazgeçilmez, geri döndürü-

lemez bir kazanımdır. Bugün devletimizin temel niteliklerini koruma konusunda hepimiz el ve gönül birliği içinde geleceğe nasıl daha güçlü yürürüz onun mücadelesini vermeliyiz. Enerjimiz iç tartışmalarla tüketmek yerine ülkemizi küresel rekabette daha güçlü hale getirmeye ve milletimizin refah ve mutluluğunu artırmaya sarfetmeliyiz.

Bu bağlamda, bazı iyi niyetli olmayanların hükümetimizle TSK'yı karşı karşıya getirme çabalarını boşa çıkarmalıyız. Türkiye'nin uluslararası toplumda itibarını zedeleyen çağdaş dünyadaki konumumuza zarar veren, Türk ekonomisinin istikrarını tehdit eden, demokrasiye aykırı ve Türk milletinin vicdanında yara açan davranışlardan tüm sorumluluk sahiplerinin kaçınması gereklidir.

Güven ve istikrarı zedeleyenler ülkemizin ve milletimizin ali menfaatleri bakımından doğuracağı olumsuz sonuçların sorumluluğunu da yükleneceklerini bilmelidirler.[172]

Çiçek, açıklamanın ardından soru sorulmasını istememiş, ancak Başbakan'ın Genelkurmay Başkanı ile telefon görüşmesi yaptığını ve görüşmenin verimli geçtiğini söylemiştir.

Yeni Asya Grubu da belirttiğimiz gibi daha önce demokrasiyi askıya alan askerî müdahalelere gösterdiği tepkinin aynısını bu sefer de bu bildiriye göstermiş ve karşısında durmuştur.

Nitekim Yeni Asya yazarı Kâzım Güleçyüz "Tek yol seçim"[173] isimli yazısında, Genelkurmay'ın geceyarısı internet sitesine koyduğu açıklamanın gerek şekil, gerek içerik olarak savunulmasının kesinlikle mümkün olmadığını belirtmiş ve bildirinin mecliste cumhurbaşkanı seçiminin ilk turunun sonuçlanmasından birkaç saat sonra yapılmasının açıklamaya "siyasî" nitelik kazandırdığını ifade etmiştir. Askerin bu sürece müdahale hakkı olamayacağını dillendiren Güleçyüz, bildiride değinilen Kurân okuma yarışmalarının, Kutlu Doğum programlarının, ilâhilerin, tesettürlü kıyafetlerin "irtica" olarak nitelendirilmesini ve "Ne mutlu Türküm diyene" anlayışına karşı çıkan herkesin "Türkiye Cumhuriyeti düşmanı" olarak damgalanmasını onaylamamıştır. Meclisteki ilk tur oturumunun saçma sapan 367 argümanıyla CHP tarafından Anayasa Mahkemesi'ne götürülmesini kınanması gereken bir di-

172 Bkz. *Hürriyet Gazetesi*, 28 Nisan 2007.
173 *Yeni Asya Gazetesi*, 29 Nisan 2007.

ğer olay olarak gören Güleçyüz'e göre, bu başvuru, siyasetteki iflasını mahkeme kararıyla bertaraf etmeye çalışan zavallılığın son derece tipik ve ibretli bir örneğidir. Mahkemenin bu başvuruyu baştan reddetmesi gerektiğini söyleyen Güleçyüz yazısında, mahkemenin ilk toplantısında bu kararı vermesi gerektiğini, vermezse işin esasına girmiş olacağını ve CHP'nin talebini haklı bulursa da askerden sonra yargının da siyasallaştığını gösteren vahim bir örnekle karşı karşıya kalmış olacağımızı dillendirmiştir. Mahkemeden böyle bir sonucun çıkması durumunda buna meydan vermiş olan CHP, DYP ile ANAP başta olmak üzere ilk tura katılmayarak dolaylı destek sağlamış olan herkesin çok ağır bir vebal altında kalacağını belirten Güleçyüz, bu noktada DYP'nin durumunu daha da düşündürücü bulmuştur. Çünkü Güleçyüz'e göre, ANAP, Mehmet Ağar'ın partisi adına açıkladığı tavrı gerekçe göstererek 367'ye ulaşılmasını engelleyenlerin safında yer almış, ancak iki DYP'li vekil liderin dayatmasına değil, tabanın sesine kulak vererek meclise girmek suretiyle Ağar'ın "karizma"sına ağır bir darbe vurmuştur. DYP ve ANAP'ın, Gül'e oy vermeseler dahi, ilk turda hazır bulunsalardı, meclise ve demokrasiye kurulan 367 tuzağını bozabilirlerdi diyen Güleçyüz, bunun olmadığını, dolayısıyla Ağar ve Erkan Mumcu'nun kendi tabanlarına da, millete de bu tavırlarını kolay kolay izah edemeyeceklerini ifade etmiştir. Güleçyüz ayrıca, bu noktaya gelişte iktidar partisinin payını da gözardı etmemiştir. Yeni cumhurbaşkanını yeni bir meclise seçtirme düşüncesinin aylar, hatta yıllar öncesinden gündeme geldiğini, makul olan bu düşünceye AKP'nin anlaşılmaz bir inatla karşı çıktığına değinen Güleçyüz, bu tavrın yanlışlığını defaatle dile getirdiklerini: "Bu tavır AKP'yi bilâhare çok pişman olacağı gelişmelerle karşı karşıya bırakabilir" uyarısında bulunduklarını, ama buna itibar edilmediğinden yakınmıştır. Bu gelişmeler üzerine artık inisiyatifin Anayasa Mahkemesi üzerinden, demokratik kontrol dışı adreslere geçmiş olduğunu ve ülkenin tekrar sisli bir ortama sürüklendiğini belirten Güleçyüz, bu sisi dağıtabilmenin tek yolunu AKP'nin erken seçim kararı almasına bağlayarak yazısını sonlandırmıştır.

Faruk Çakır da bu bildiriden sonra "Yeter söz milletin olsun!"[174] yazısıyla demokratik yönetimlerde son sözün millete ait olması gerektiğini işlemiştir. Genelkurmay'dan 27 Nisan

174 *Yeni Asya Gazetesi*, 29 Nisan 2007.

Cuma akşamı geç saatlerde yapılan "yazılı" açıklamanın, yeni bir "muhtıra, darbe" tartışması başlattığı üzerinde duran Çakır'a göre, bu açıklama "demokratik teâmüller"e uyan bir açıklama değildir. 28 Şubat 1997'deki "post-modern darbe"den sonra yapılan açıklamaların en "sert" olanının bu olduğu kanaatini dile getiren Çakır, adına ister muhtıra, ister açıklama denilsin; "hâl ve gidiş"e bir müdahalede bulunulduğunu belirtmiştir. Yazısında, yapılan açıklama ne şekilde yorumlanırsa yorumlansın, son tahlilde "milletin dediği olacak"tır ve olmalıdır, ifadelerini kullanan Çakır, tarihte "millete rağmen" yapılan hiçbir işin başarıya ulaşamadığını ve ulaşamayacağını belirtmiş, yapılan bunca ihtilâllerin başarıya ulaşamamış olmasını da buna delil olarak göstermiştir. Açıklamada sıralanan konuların, millet nezdinde problem olarak görülen şeyler olmadığını, problem olsa bile, bunların hal çaresinin de yine demokrasi çizgisi içerisinde aranması gerektiğini ifade eden Çakır'a göre, açıklama, muhtıra veya ihtilâl yaparak Türkiye'yi "hiza"ya sokabileceklerini düşünenlerin, görünüşte ve "söz"de başarılı olabilseler de "öz"de ve kalıcı olarak başarılı olabilmeleri mümkün değildir. Bu bildiriyle demokrasimizin yine yara aldığını, yine hırpalandığını ifade eden Çakır, demokrasimizin yerleşmesine imkân tanımayanların, milletin vicdanında mahkûm olmaya aday olduklarını deklare etmiş ve bundan sonrası için de "Yeter söz milletin olsun!" demiştir.

Bir başka Yeni Asya yazarı Mustafa Özcan da "Derhal erken seçim"[175] başlıklı yazısında içinde bulunulan durumdan çıkmanın yolu olarak milletin hakemliğine yani erken seçime gidilmesinden başka çarenin görünmediğini ifade etmiştir. Türkiye'de rejimin kimliği üzerinde siyasi bir kavga olduğunu ve bu kavganın AKP ile lâik kesimler arasında, sistem üzerinden değil kişiler üzerinden yürütüldüğünü dile getiren Özcan, her iki tarafın da bu kavgada hem riskli ve hem de avantajlı durumlara sahip olduğunun altını çizmiştir. Özcan'a göre iktidar partisi, kendisini lâik kesimler olarak tanımlayanlar karşısında köşkü kazanma kazanımıyla iktidarı kaybetme riski altında bulunurken, lâik kesimler de köşkü muhafaza etmekle rejimi kaybetme riski arasında bir süreçtelerdir. Çekişenlerin veya kavga yapanların kavganın mahiyetini ve tehlikelerini sezemediğinden yakınan Özcan,

175 *Yeni Asya Gazetesi*, 29 Nisan 2007.

cumhurbaşkanlığı seçimleri tartışmalarına müteakip ordunun muhtırasıyla veya uyarısıyla birlikte 27 Nisan süreci denilebilecek yeni bir sürecin başladığına dikkatleri çekmiştir. Dolayısıyla siyasi bir süreçten öte ontolojik bir süreçle karşı karşıya bulunulduğunu ve bunu hafife alanların yanılacağını belirten Özcan, bu aşamada çıkış yolu olarak erken seçim dışında başka bir alternatif göstermemiştir. Özcan'a göre, hükümet ister istemez bir yıpranma sürecine girmiştir ve hükümetin bu süreci en hafif bir şekilde atlatması erken seçimle kendisini yenilemesiyle mümkündür. Dolayısıyla seçimden başka çare görünmemektedir ve seçimin çare olup olmadığını da zaman gösterecektir.

Bu arada Anayasa Mahkemesi, CHP Genel Başkanı Deniz Baykal, Genel Sekreter Önder Sav ve 132 milletvekilinin 11. cumhurbaşkanı seçimlerinin ilk turunun yürütmesinin durdurulması ve iptali istemiyle açtığı davayı 1 Mayıs 2007'de görüşerek yürütmeyi durdurmuş ve "Cumhurbaşkanı seçimi için 367 şart"ını karara bağlamıştır.[176]

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın bu karara tepkisi doğal olarak çok sert olmuştur. Başbakan Erdoğan Anayasa Mahkemesi kararını değerlendirirken: "Bu, demokrasiye sıkılmış bir kurşundur"[177] ifadesini kullanmıştır.

Anayasa Mahkemesi'nin 367 kararı Yeni Asya cenahından da eleştirilmiştir. Kâzım Güleçyüz, "Endişe verici"[178] başlığıyla kaleme aldığı yazısında, Anayasa Mahkemesi'nin beklenen kararını verdiğini ve CHP'nin 367 başvurusunu 2'ye karşı 9 oyla kabul ederek meclisteki cumhurbaşkanı seçiminin ilk tur oylamasını iptal ettiğini belirtmiştir. Güleçyüz'e göre, Anayasa Mahkemesi bu kararla, aynı anayasaya göre daha önce yapılmış iki cumhur-

176 *Hürriyet Gazetesi*, 1 Mayıs 2007. Mahkeme'nin jet hızıyla verdiği kararı Başkanvekili Haşim Kılıç şöyle açıklamıştır: "1- 11. cumhurbaşkanı seçimine ilişkin ortaya çıkan cumhurbaşkanı seçiminde toplantı yeter sayısıyla ilgili TBMM'nin 27.4.2007 günlü 96. birleşimindeki oylamaya ilişkin kararın bir içtüzükdeğişikliğiniteliğinde görüldüğü, bunun da anayasaya aykırı olduğu Haşim Kılıç ve Sacit Adalı'nın karşı oyu ve oy çokluğuyla,
2- İçtüzük değişikliği niteliğinde görülen TBMM'nin söz konusu kararının yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmiştir."

177 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 3 Mayıs 2007; *Hürriyet Gazetesi*, 3 Mayıs 2007; *Milliyet Gazetesi*, 3 Mayıs 2007.

178 *Yeni Asya Gazetesi*, 3 Mayıs 2007.

başkanı seçiminde aranmayan bir şartı bu seçimde geçerli sayan bir içtihat üretmiş ve dolayısıyla bu karar, hukukun ilkelere değil, siyasi konjonktüre göre şekillendirilebildiğine yeni bir örnek olmuştur.

Faruk Çakır'ın "İlk gülen mi, son gülen mi?"[179] başlıklı yazısı ise, Anayasa Mahkemesi'nin, devam eden cumhurbaşkanlığı "tur"larıyla ilgili olarak "beklenen" ama beklenmemesi gereken bir karar verdiğiyle ilgilidir. Yazısında, siyasette bir günün dahi "çok uzun" olduğuna ve Türkiye'de, yarının neler getireceğini tahmin etmenin zorluğuna değinen Çakır, mahkeme kararının değerlendirmesini ise siyasetçi ve hukukçulara bırakmıştır.

Serdar Murat ise köşesine "CHP'deki zafer havası"nı[180] taşımış ve Anayasa Mahkemesi'nin kararının CHP'de yarattığı zafer havasına değinmiştir. Ülkeyi krize sokan CHP'deki zafer sarhoşluğunun insanın kanına dokunacak ölçüde olduğunu belirten Murat'a göre, Baykal'daki hava ve çalımın yanı sıra konuyu Anayasa Mahkemesi'ne taşıyan Önder Sav'ın yürüyüşü, sanki partileri yüzde 50 ile iktidar olmuş bir edadaydı.

Neticede 27 Nisan bildirisiyle ve Anayasa Mahkemesi'nin 367 kararıyla başlamış olan cumhurbaşkanı seçim süreci akamete uğratılmıştır. Ancak bildiriden sonra hükümetin karşı açıklaması Türkiye'de demokrasiye doğru bir evrilme yaşandığının da bir göstergesi olarak hafızalara yerleşmiştir. Olaylara Yeni Asya Grubu açısından baktığımızda ise belirttiğimiz gibi askerin demokrasiye müdahalesine karşı çıkma çizgisini devam ettirmiş ve demokrasiden yana tavır almıştır. Bunun gereği olarak hem 27 Nisan açıklamasına hem de 367 kararına tepki göstermiştir.

Bütün bu gelişmelerden sonra iktidar partisi AKP de içinde bulunulan bu belirsizlikten Türkiye'yi çıkarmanın çaresini 22 Temmuz 2007'de erken seçime gitme kararında görmüştür.

179 *Yeni Asya Gazetesi*, 3 Mayıs 2007.
180 *Yeni Asya Gazetesi*, 3 Mayıs 2007.

BEŞİNCİ BÖLÜM
YENİ ASYA GRUBU VE SİYASET

Bu bölümde Said Nursi'nin söylemlerinin ve hareket tarzının yansıması olarak bıraktığı siyasi mirasın, Nur Cemaati'nin ana kolu olan Yeni Asya Grubu tarafından pratiğe nasıl uygulandığı analiz edilmeye çalışılacaktır. Bu analizde özellikle Yeni Asya'nın "demokrat misyon"u âdeta efsaneleştirmek için çok uğraş verdiği genel seçim dönemlerindeki siyaset algısı ve siyasi taraftarlığı irdelenecektir. Genel seçim dönemlerini baz almamızın ve kendimizi bu dönemlere teksif etmemizin sebebi ise bu dönemlerin, Yeni Asya Grubu'nun siyaseten takip ettiği hareket tarzının nirengi noktasını oluşturması, başka bir ifadeyle "demokrat misyon" taraftarlığının yoğun olarak yaşandığı dönemler olmasının yanı sıra çalışmamızın odak noktasını en iyi yansıtacak ipuçlarının da buralarda bulunması yüzündendir.

Değişen dünya konjönktürüne göre siyasetin de paralel bir değişim gösterdiği ve kendini buna göre yenilediği, ideolojilerin çöktüğü, yeni siyasi jargonların ve yeni siyaset paradigmalarının türediği bir ortamda, Türkiye'nin de bu durumdan etkilenmemesi mümkün değildir. Bu yüzden, bu durum apaçık ortada dururken, Yeni Asya'nın bütün bu değişim ve dönüşümleri bir kenara bırakarak "demokrat misyon" takipçiliğini efsaneleştirmesinin bir izahı olmalıdır.

Said Nursi, DP kurulduktan sonra takipçilerine "ehven-i şer" mantığıyla "demokrat misyon"un temsilcisi olarak gördüğü bu partiye oy vermelerini önermiş ve kendisi de DP'ye oy vermiştir. Nursi'nin bu mantığına ve mirasına sahip çıkan Yeni Asya Grubu da "demokrat misyon"un takipçisi, DP'nin devamı durumundaki partilere "ehven-i şer" mantığıyla, çizgilerini hiç değiştirmeden oy vermişlerdir. Hem de "Kırat" amblemini taşıyan DP-AP-DYP çizgisindeki partilerin süvarisinin kim olduğuna bakmadan. Öyle ki bu siyasi hareket tarzı Nur Cemaati içinde yalnızca Yeni Asya Grubu'na ait bir özellik olarak günümüze kadar gelmiştir. Bu

yüzden "demokrat misyon"u ihya etmek ve iktidara taşımak için her türlü çabayı gösteren Yeni Asya'nın bu tutumunu, bir siyasi davranış biçimi, başka bir ifadeyle de bir tür siyaset yapma olarak okumak yerindedir. Bu yönden Yeni Asya Grubu'nun "demokrat misyon"un liderliğini yaptığı yıllar boyunca Demirel'e verdiği destek sebebiyle "Demirelci Nurcular" diye anılması da boşuna değildir.

Yeni Asya'nın takip ettiği bu siyasi çizgide özellikle göze çarpan bir başka husus da; bu çizgiyi açıkça deşifre etmekten kaçınmamalarıdır. Yani her seçim öncesi gizlemeden, açıkça "demokrat misyon"un temsilcisi olan partiye oy vereceklerini ve oy verilmesi gerektiğini deklare etmişlerdir. Ayrıca, liderden alınan miras gereği, sol, milliyetçi ve dini siyasete alet eden, din adına siyaset yapan bütün partilere karşı çıkmışlar ve bu tür partilere oy verilmemesi çağrılarında bulunmuşlardır.

Bilindiği gibi Said Nursi, yeni bir yönetim şekli olarak demokratik yönetim gündeme geldiğinde hiç tereddüt göstermeden demokrasiyi savunmuştur. Demokrasiyi şeriatın ruhuna aykırı olmadığını hatta demokrasiyi temel önerileri arasında yer aldığını belirten Said Nursi, demokratik rejimin, insanların can, mal, hürriyet, akıl ve ahlâk güvenliğini garanti altına alacak biçimde kurumsallaşması gerektiğini ifade etmiştir. Nursi, şekli ve sözde bir cumhuriyet yerine, çoğulcu, katılımcı, hürriyetçi demokratik bir cumhuriyeti benimsemiş, demokrasiye değil, antidemokratik uygulamalara karşı çıkmıştır.[1]

Said Nursi'den sonra onun izinden giden Zübeyir Gündüzalp de Nurculara DP'nin devamı ve "demokrat misyon"un takipçisi olarak AP'yi işaret etmiştir. Nitekim Mehmet Kutlular da Zübeyir Gündüzalp'in bu tutumunu şöyle aktarmaktadır:

> Zübeyir Ağabey, siyasi meselelerde katiyen yuvarlak konuşmazdı. 1960'tan sonra çeşitli partiler kurulmuştu. Adalet Partisi de yeni kurulmuştu. Fakat Menderes'in oğlu dâhil çok kişi Yeni Türkiye Partisi'ne gitmişti. Baskıyla mı, inanarak mı bilmiyorum. Ayrıca Millet Partisi de vardı. O zaman birileri bilerek kafa karıştırıyordu. Deniliyordu ki, 'Demokrat Parti ve misyonu artık bitmiştir.' Başka

1 Ömer Faruk Uysal, "Bir Muhalif Olarak Bediüzzaman Said Nursi", *Köprü Dergisi*, S. 86, İstanbul Bahar 2004, s. 30.

bir grup da, 'Hayır bitmemiştir' diyor, Yeni Türkiye Partisi'ne taraf olanlar, demokrat misyonu devam ettirdiklerini söylüyorlardı. Fakat Zübeyir Ağabey, 'Hayır kardeşim, Demokrat Parti'nin devamı Adalet Partisi'dir' dedi. Zübeyir Ağabey, Risale-i Nur'dan ve Üstattan deliller getirerek kesin ve sarih olarak: 'Demokrat Parti bitmemiştir, misyonu devam etmektedir. Bu misyon da Adalet Partisi'ndedir' diyordu. Zübeyir Ağabey, 'Üstadın görüş ve ölçüleri değişmez. Ölçüler ve görüşler şahısla alâkalı değildir. Bu bir fikir akımı, misyon meselesidir. Demokratların devamı Adalet Partililerdir. Mantıklı gibi görünse de başka iddiaların geçerliliği yoktur. Bizim, Nur talebeleri olarak Adalet Partisi'ne sahip çıkıp reylerimizi vermemiz lâzımdır' derdi.[2]

Zübeyir Gündüzalp'ten sonra lider olan Mehmet Kutlular da bu çizgiyi daha katı bir şekilde sürdürmüştür. Siyasetten hürriyetçi parlamenter sistemi savunduklarını söyleyen Kutlular, çoğulculuğu, gerçek anlamıyla hürriyeti, adaleti ve hukuğu sadece kendileri için değil, bütün insanlık için istediklerini ve savunduklarını, herkesin kendi inancı doğrultusunda yaşaması gerektini ve bu konuda zorlama olamayacağını belirtmektedir.[3]

Grup olarak bir parti kurup, yurt genelinde bir günde teşkilatlanabileceklerini, ama bunu yapmadıklarını dile getiren Kutlular, belirli müşterekler üzerinde anlaşarak, demokratik bir anlayışla birleşmeyi istediklerini vurgulamaktadır. Demokratikleşmeyi, Nur talebeleri olarak kâfirleşme olarak görmediklerini, aksine demokratikleşmeye destek verdiklerini, İslâm'ın demokrasinin âlâsını getirdiğini ifade eden Kutlular, aynı zamanda Avrupa Birliği'ne girmeyi de istediklerini ve dinimizin de müsaadesiyle Gayri Müslimlerle ticaret yapmaya da taraftar olduklarının altını çizmektedir.[4]

Kendilerini bir sivil toplum örgütü olarak tanıtan Yeni Asya Grubu lideri Kutlular, verdiği demeçlerle sık sık demokrasiye olan bağlılıklarını, hürriyetçi parlamenter rejimi desteklediklerini, hiçbir zaman devleti yıkmak veya ele geçirmek gibi bir düşüncelerinin olmadığını ve Türkiye'nin AB'ye girmesini istediklerini deklare etmektedir.

2 Kaygusuz, *age*, s. 441.
3 Kutlular, *age*, s. 238.
4 *GAPGündemi*, 14 Kasım, 2006.

Yeni Asya Grubu başından beri özellikle AB'ye taraf olduğunu ve Türkiye'nin AB'ye girmesi gerektiğini savunagelmiştir. Bu konuda gerek kitap neşretmeleri, gerekse de dergi ve gazetelerinde AB konusuna geniş yer vermeleri bunun göstergelerindendir. Örneğin Yeni Asya Gazetesi'nde 3-6 Kasım 2002 tarihleri arasında Mehmet Erdoğan'ın imzasıyla "Avrupa Birliği Kriterleri ve Bediüzzaman" başlığıyla bir yazı dizisi yayınlanmış, Kazım Güleçyüz'ün Avrupa Birliği ile ilgili kaleme aldıkları, 2005 yılında Yeni Asya yayınları arasında bir kitap halinde neşredilmiştir. "AB Sürecinde Değişen Türkiye" isimli bu kitap 383 sayfa olup, Kâzım Güleçyüz'ün 23 Ekim 1999 – 29 Aralık 2004 tarihleri arasını kapsayan dönemde AB ile ilgili kaleme aldığı ve Yeni Asya Gazetesi'nde yayınlanan yazıları yer almaktadır. Köprü Dergisi'nin Kış 2004 tarihli 85. sayısı da Avrupa Birliği'ne ayrılmıştır.

Yeni Asya Grubu ayrıca "Bediüzzaman'ın Görüşleri Işığında AB" konulu bir toplantı yapmıştır. Türkiye-AB ilişkilerinin Said Nursi'nin vefatından sonra başlaması dolayısıyla bu toplantıların niçin yapıldığına takılanlara ve Said Nursi'nin AB ile ne ilgisi olabileceğini düşünenlere cevap Kâzım Güleçyüz'den gelmiştir. Kâzım Güleçyüz bu etkinlik için "Said Nursi ile AB'nin ne ilgisi olabilir?" diyerek yadırgayanların, yıllar önce vefat etmiş olan Said Nursi'nin hayatta olguğu dönemde AB diye bir şey olmadığı için onun AB ile ilgili fikir beyan etmesinin mümkün olmadığını belirtenlerin varlığından bahsederek, bu etkinlikle Yeni Asya'nın yapmaya çalıştığı şeyin, Said Nursi ile AB arasında birebir ilişki kurmak değil; AB'nin dayandığı ve temsil ettiği ilke ve değerler bağlamında Nursi'nin Kur'anî perspektifle ve çağı aşan bir öngörüyle ortaya koyduğu önemli tespitlere dikkatleri çekmek olduğunu belirtmiştir. Çünkü Güleçyüz'e göre, Risale-i Nur bu açıdan incelendiğinde, ortaya koyduğu medeniyet tarifinin İslâm âlemi için olduğu kadar AB için de ufuk açıcı ve yol gösterici bir nitelik arzetmektedir. Nitekim Güleçyüz bu tespitine örnek olarak Vatikan'dan Thomas Michel'in 2003'te Yeni Asya tarafından düzenlenen paneldeki "Papa'nın bütün konuşma ve yazıları Risale-i Nur'da tarifi yapılan medeniyete işaret ediyor" sözünü göstermiştir. Güleçyüz bu örnekten hareketle, Kur'an'ın bu çağa mesajını yansıtan Said Nursi'nin temel meselelerde ortaya koy-

duğu şablonun ne kadar kalıcı, kuşatıcı ve sağlam olduğunun altını çizmektedir. Güleçyüz'e göre, Nursi'nin çizdiği yol haritasının, insanlığı huzur ve saadete kavuşturmak için Müslümanlarla Hıristiyanların aralarındaki ihtilâfları bir kenara bırakıp dinsizliğe karşı diyalog, işbirliği ve ittifak kurmalarını öngörmektedir. Gerek evrensel bir tebliğ stratejisini ifade etmesi, gerekse dünya dengelerini doğru bir temele oturtma hedefi açısından son derece orijinal ve güçlü bir vizyonu yansıtan bu yaklaşımın Güleçyüz açısından can sıkıcı tarafı, ne yazık ki bazı Müslümanlar tarafından hâlâ idrak edilememiş olmasıdır. Çünkü "zındıka" işin farkında ve onun için de Müslüman-Hıristiyan yakınlaşmasını sabote edip, "Siyonist Hıristiyan" olarak nitelenen bazı fanatik İsevî gruplar ile bir kısım köktenci Yahudi şebekelerini "İslâm düşmanlığı" ortak paydasında buluşturmak suretiyle kendi plânlarını yürürlüğe koymak istemektedirler.[5]

Demokrasinin sıkıntıya girdiği dönemlerde bunun dış ilişkilerdeki ilk yansımasının Avrupa cephesinde görüldüğüne işaret eden Kâzım Güleçyüz'e göre, askerî müdahaleler olmasaydı, Avrupa'nın aradığı kriterlerin birçoğunu çoktan gerçekleştirilmiş olacaktı. Yaşanan askerî müdahalelerin icraatları ve sonuçlarının Türkiye-AB ilişkilerini büyük ölçüde tahrip ettiğini belirten Güleçyüz, darbelerin demokrasinin canını okumak suretiyle, temel hak ve hürriyetlerin kullanımına bağlı gelişmeleri baltalıyarak ekonomiyi de berbat ettiğini, böylece Türkiye'yi demokraside ve ekonomide aranan AB standartlarının fersah fersah gerisine düşürdüğünü belirtmiştir.[6]

Yeni Asya'nın AB taraftarlığını dile getiren bu satırları bir kenara bırakarak, tekrar Nurcuların "demokrat misyon" savunuculuğuna dönersek; Nurcuların özellikle Ragıp Gümüşpala'nın vefatından sonra onun yerine geçen Süleyman Demirel döneminde AP'ye olan desteklerinin arttığı görülmektedir. Bu destek Yeni Asya ile beraber bloklaşmıştır. Bu yüzden Demirel'in aktif siyasi hayatı boyunca en büyük destekçileri arasında Yeni Asya Grubu'nun olduğunu söylemek mümkündür. Bu destek, Mehmet Kutlular'ın Yeni Asya Grubu'nun lideri olmasıyla tamamen bir bağlanma, ta-

5 Kâzım Güleçyüz'ün konu hakkındaki geniş değerlendirmeleri için bkz. *Bu Bayrak İnmez*, s. 140-141.

6 Güleçyüz, *Kumandalı Siyaset*, s. 187-188.

bir caizse gözü kapalı oy verme ve biat etme şekline dönüşmüştür. Öyle ki Yeni Asyacılar içinde yaşanan tartışmaların ve ayrılıkların büyük kısmı Kutlular'ın Demirel'e olan bağlılığının bir neticesidir. Bu yüzden Kutlular'ın Yeni Asya Grubu'nu, AP ve devamı partilerin bir şubesi olarak yönettiği eleştirileri hiçbir zaman bitmemiştir.

Bütün bu tezlerden hareketle Yeni Asya Grubu'nu, Nur Cemaati'nin diğer gruplarından ayıran en büyük farkın, siyaseten sergiledikleri duruştan kaynaklandı ileri sürülebilir. Çünkü Yeni Asyacılar DP çizgisinden hiç vazgeçmemiştir. DP'nin devamı olduğuna inandıkları partilere her zaman destek vermişlerdir. Ayrıca Yeni Asyacıların diğer gruplara nazaran daha fazla politize olmaları, siyasetle daha çok ilgilenmeleri, siyasi çizgilerini hiç değiştirmeden "demokrat misyon" temsilcisi partilere oy vermeleri ve Demirel'e olan bağlılıkları bu grup için "Demirelperest" ve "nev-i şahsına münhasır" bir durum ortaya çıkarmıştır.

Aşağıda ele alacağımız üzere, Yeni Asya Grubu genel seçim dönemlerinde siyaseten hep aynı stratejiyi takip etmektedir. Said Nursi'den intikal eden "ehven-i şer" mantığıyla "demokrat misyon"a oy veren grup, genel seçimlerden hemen önce destekledikleri DP-AP-DYP çizgisindeki parti lehinde yoğun bir siyasi kampanya başlatmaktadır. Bu kampanya çerçevesinde gerek gazete ve gerekse hazırladıkları siyasi broşürler aracılığıyla oy verecekleri partiye, niçin oy verilmesi gerektiği, karşı cephedeki partilere de niçin oy verilmemesi gerektiği en ince ayrıntılarına kadar işlenmektedir. Bu arada cemaate yönelik olarak "oyların bölünmemesi" gerektiği uyarıları da sık sık başvurulan bir yöntem olarak göze çarpmaktadır. Seçim sonuçlarına göre desteklenen parti iktidara gelmişse, grup bundan büyük bir mutluluk duymakta ve bu başarıdaki pay sahipliğiyle öğünmektedir. İşler ters gidip destekledikleri parti iktidara gelemezse ya da meclis dışı kalırsa, seçmen tercihine sığınılmakla beraber, bunun sebepleri irdelenmekte ve yeni yol haritası tavsiyeleri yapılmaktadır. Bütün bunları gazetede neşredilen yazılarda görmek mümkündür. Kısacası Yeni Asya Grubu, özellikle genel seçim dönemlerinde siyasetle yatıp, siyasetle kalkmaktadır. Belkide grubun siyaseten sahip olduğu bu dinamik güç, böylelikle kendilerini siyaseten canlı tutmalarından kaynaklanmaktadır.

Yeni Asya'nın genel seçim dönemlerinde siyaseten takip ettiği bu çizgiyi irdelemeye geçmeden önce, öncelikle Nurcuların Demirel tutkusunun nereden kaynaklandığını ve bunun muhasebenin ele alınması gerektiği kanaatindeyiz. Bu sebeple Nurcuların Demirel'e olan ilgisini gerek müstakil olarak, gerek genel seçim dönemlerinde Demirel ve partisine destek verme, gerekse de Demirel'in cumhurbaşkanı olmasından sonra onun bıraktığı mirasa sahip çıkma anlamında değerlerdirmek gerekmektedir.

I. NURCULAR VE SÜLEYMAN DEMİREL

Süleyman Demirel, Türkiye'nin cumhuriyetle başlayan siyasal yaşamının içinde uzun süre bulunmuş[7], Türk siyasetinde önemli bir yeri ve etkinliği olan bir siyaset adamıdır. Aynı zamanda o, siyasî hayatı boyunca darbelere, muhtıralara muhatap olmuş ve iktidardan uzaklaştırılmış ancak her seferinde yeniden siyasetin zirvesine tırmanmayı başarmış bir politikacıdır. Demirel'in aktif olarak siyasette boy gösterdiği yıllarda onun en büyük destekçilerinin başında Nurcular gelmektedir. Demirel, siyasi geleceğinin başlangıç yıllarında DP'yi ve lideri Adnan Menderes'i öven ve "demokrat misyonu" devam ettirdiği söylemlerinde bulunarak Nurcuların gönlünde taht kurmayı ve yıllarca onlardan oy almayı başarmıştır.

Nurcuların Demirel'e olan desteği, onun AP Genel Başkanlığı'na aday olmasıyla başlamıştır. Bilindiği gibi AP 1961 seçimlerine Ragıp Gümüşpala'nın liderliğinde katılmıştır. Gümüşpala'nın 1965 seçimlerine az bir süre kala 5 Haziran 1964'te İstanbul'da vefat etmesi AP'de bir genel başkan sorunu yaratmıştır.[8] İşte Süleyman Demirel'in AP Genel Başkanı olması, Ragıp Gümüşpala'nın vefatı üzerine yapılan kongreyledir.[9]

Ragıp Gümüşpala'nın vefatından sonra ortaya çıkan genel başkan adayları arasında Demirel'in dışında Sadettin Bilgiç ile Tekin Arıburun da vardı. Nurcular o zaman henüz Demirel'i ta-

7 Ensar Yılmaz, *Çankaya Savaşları*, Birey Yay., İstanbul 2007, s. 211.
8 Yılmaz, *age*, s. 214.
9 Kaygusuz, *age*, s. 440.

nımıyorlardı. Nurcular Bilgiç'i de Bekir Berk vasıtasıyla tanıdıkları için onu destekleme kararındaydılar. Ancak AP'de çalışan ve Bekir Berk'in yakın arkadaşları olan Mehmet Turgut, İdris Yamantürk, Cemal Külahlar gibi isimler Demirel'in medeni cesarete sahip, kafası çalışan, kaliteli ve iyi bir insan olduğunu, hatta AP'nin Demirel'in Kavaklıdere'deki evinde kurulduğunu Nurculara aktardılar. Bu bilgilerin ışığında genel kurulda yapılan konuşmaları dinleyen Nurcular, iki adayı karşılaştırarak, hitabet, kabiliyet ve istidat yönünden daha üstün gördükleri Demirel'in bu göreve daha lâyık olduğunu tespit ederler ve Sadettin Bilgiç'e karşı onu desteklerler.[10] 29 Kasım 1964'te yapılan kongrede Sadettin Bilgiç'in 25, Tekin Arıburun'un 39 oyuna karşılık 1072 oy alan Demirel AP Genel Başkanı seçilir.[11]

Böylece yapılan bu genel başkanlık seçimiyle birbirlerini yakından tanıma fısatı bulan Nurcularla Demirel ilişkisi başlar ve günümüze kadar devam eder. Özellikle Yeni Asya Grubu'nun her hal ve şartta Demirel'e verdiği destek sebebiyle, bu grubun ismini "Demirelci Nurcular" olarak anılır hale getirmiştir. Yeni Asya Grubu, siyaset hayatı boyunca Demirel'i adım adım takip etmiş ve onun hemen hemen her demecini gazetelerinde manşetten vermiştir. Ayrıca Demirel'le sık sık röportajlar yapmışlar ve bu röportajları gerek gazetelerinde ve gerekse de Köprü dergisinde yayınlamışlardır.

Demirel'in mecliste ve çeşitli platformlarda yaptığı konuşmalar, Demirel'le yapılan ve Köprü'de yayınlanan röportajlar zaman içinde Yeni Asya tarafından müstakil birer kitap olarak da yayınlanmıştır. Bu kitaplar arasında tamamen Süleyman Demirel ismiyle neşredilenler olduğu gibi içinde Süleyman Demirel ismine de yer verilerek neşredilenler de vardır. Tespit ettiğimiz kadarıyla Yeni Asya Neşriyat içinde Demirel adının geçtiği bu kitaplar şunlardır:

1- Nereden Geldik Nereye Gidiyoruz? Türkiye'nin siyasi ve iktisadi panoraması.[12]

10 Bkz. Kutlular, *age*, s. 122-123.

11 Yılmaz, *age*, s. 218.

12 Süleyman Demirel, *Nereden Geldik Nereye Gidiyoruz? Türkiye'nin Siyasi ve İktisadi Panoraması*, Der.: Selahattin Şafak, Yeni Asya Yay., İstanbul 1969. 160 sayfa olan bu kitap üç bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm: Dördüncü Beş

2- İslâm Demokrasi Laiklik.[13]
3- Demirel Demokrasiyi Anlatıyor.[14]
4- Demirel GAP'ı Anlatıyor.[15]
5- İslâm ve Demokrasi.[16]
6- Şeriat ve Demokrasi, Din ve Siyaset, Laiklik, Ordu Devlet ve Demokratikleşme (Köprü Özel Sayı).[17]

Köprü dergisinde yayımlanan yukarıda değindiğimiz söyleşisinde Demirel siyasete nasıl girdiğini detaylarıyla anlatmakta-

Yıllık Kalkınma Planı Üzerinde Süleyman Demirel'in Millet Meclisi'nde Yaptığı Konuşma; İkinci Bölüm: Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı ile ilgili Süleyman Demirel'in Ecevit'e Verdiği Cevap ve Üçüncü Bölüm: Basından Seçmeler, başlıklarını taşımaktadır.

13 Süleyman Demirel, *İslâm Demokrasi Laiklik*, Mülâkatlar: Kâzım Güleçyüz, Yeni Asya Gazetesi Neşr., İstanbul 1991. Demokrasi, Laiklik ve Yakın Tarih, Gençlik ve Eğitim, Siyaset, Ekonomiden Bir Sayfa ve Ekler isimli üst başlıklar altına serpiştirilmiş çeşitli ara başlıklardan oluşan kitap 342 sayfadır. Kitapta yer alan Takdim'in son parafrafı şöyledir: "Daha önce Köprü dergisinin çeşitli sayılarında yayınlanan mülâkatların bir araya getirilmesiyle oluşan *İslâm, Demokrasi, Laiklik* kitabını bu düşüncelerle ve Sayın Demirel'in değerli müsaadeleriyle neşrederken, 'Büyük Türkiye' idealine önemli bir katkıda bulunduğumuz inancındayız." Taha Akyol 6 Mart 2007 tarihli Milliyet'teki köşesinde kaleme aldığı "Din ve Laiklik" isimli yazısında bu kitaba vurgu yapmaktadır. (Bkz. *Milliyet Gazetesi*, 6 Mart 2007.)

14 *Demirel Demokrasiyi Anlatıyor*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 1985. Demirel'in demokrasi ile ilgili görüşlerini içeren ve Köprü dergisinin Ekim 1985 sayısında yer alan mülâkatının neşredilmiş halinden oluşan kitap 59 sayfadır. Kitabın takdiminde, Demirel'in bu mülâkat vesilesiyle dile getirdiği orijinal fikir ve yorumların, kamuoyunda büyük ilgiyle karşılandığına ve yanlışlar uyandırdığına inandıklarını belirten Yeni Asya Grubu, gerçek demokrasiyi kurma sancılarının yaşandığı bir dönemde, millî iradenin üstünlüğünü sağlama mücadelesinde bir hizmeti yerine getirdiği inancıyla Demirel'le yapılan bu mülâkatı ayrıca neşretme gereği duyduklarını dile getirmiştir.

15 *Demirel GAP'ı Anlatıyor*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 1987. 63 sayfalık kitap, Demirel'in sevdalısı olduğu ve "Yedi Küpeli Gelin" olarak nitelendirdiği ve kendisinin başlattığı dev GAP projesi ile ilgili 14 Haziran 1987 tarihinde Ankara Dedeman Oteli salonunda inşaat mühendislerine verdiği konferansın kitaplaştırılmış halidir.

16 *İslâm ve Demokrasi*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 1987. 93 sayfa olan bu kitapta Süleyman Demirel, Kâzım Güleçyüz, Metin Karabaşoğlu ve Safa Mürsel isimleri yer almaktadır. Eserde; Süleyman Demirel'in çeşitli tarihlerde Köprü dergisinde yayınlanan "İslâm, Demokrasi ve Asr-ı Saadet" (Köprü, Ekim 1985), "İslâm, Demokrasi ve Laiklik" (Köprü, Ağustos 1986) ve "Türkiye'de İslâm ve Demokrasi" (Köprü, Mart 1987) isimli mülâkatları bulunmaktadır.

17 *Şeriat ve Demokrasi, Din ve Siyaset, Laiklik, Ordu Devlet ve Demokratikleşme (Köprü Özel Sayı)*, Risale-i Nur Enstitüsü Yay., İstanbul, trz. Köprü dergisinin özel sayısı olarak neşredilen bu eser 240 sayfadır. Eserde Demirel'in "İslâm ve Demokrasi", "Laiklik", "Ordu, Devlet ve Demokratikleşme" konularında daha önce Köprü dergisine verdiği ve Köprü'nün çeşitli sayılarında neşredilen mülâkatları yer almaktadır.

dır. Demirel kendisini siyasete iten saikin, Türkiye'nin ortamında meydana gelen durum olduğunu ifade etmektedir. Siyaset için yetişmediğini, mesleğinin mühendislik ve yapmak olduğunu, yapmayı sevdiğini belirten Demirel, birçok şeyi yaptığını, yaptırdığını, yapmanın insanlara hizmet olduğuna ve insanlara refah getirdiğine inandığını belirtmiştir. Demirel siyaseti "Allah ve millet rızası için" yapılacak bir iş olarak gördüğünü, "milletimizin hem vicdanı, hem sağduyusu, şüphe götürmeyecek şekilde sağlamdır. Ve bu inancımız, bizi hiçbir zaman mahçup etmemiştir" diyerek siyasete bakış açısını ortaya koymaktadır. 1950-60 döneminde yaşının siyasete girmek için müsait olmasına rağmen siyasete girmek için değil, girmemek için elinden gelen her şeyi yaptığını belirten Demirel, millet iradesinin, demokrasinin, bir hizmet devrinin, hizmet görenlerin üstüne kapanmasının gücüne gittiğini ve buna isyan ettiğini, dolayısıyla bir vicdan muhasebesine giderek "keşke şöyle yapsaydım, keşke böyle yapmasaydım" dememek için o gün bu mücadelenin içine girdiğini sözlerine eklemiştir. [18]

Yeni Asya Grubu lideri Mehmet Kutlular ile Demirel'in ilk defa yüz yüze görüşmesi ise Anayasa Nizamını Koruma Kanunu[19] dolayısıyla gerçekleşmiştir. Mehmet Kutlular bu dönemde yaşanan süreci şöyle aktarmaktadır:

> Biz 1965'ten sonra, daha hareketliydik. Parlamentoda bulunan milletvekillerini Risale-i Nur'a dost yapma noktasında gayretlerimiz vardı. Bunu gerçekleştirmek için Ankara'da hizmetlerimiz vardı. Kahramanmaraş Senatörü Hacı Tevfik Paksu, ailesi-

18 Bkz. Güleçyüz, Karabaşoğlu, Akyol, agm, s. 31-32.

19 Demirel Başbakanlığındaki hükümetin "Anayasa Nizamını Koruma Kanunu" çalışmalarına başlaması Yeni Asya Grubu'nun tepki göstermesine yol açmıştır. Bu yüzden Yeni Asya Grubu İttihad Gazetesi'nde üst üste kanunla ilgili eleştirel yazılar çıkarmıştır. Örneğin 18 Şubat 1969 tarihli İttihad Gazetesi'nde "Müslümanlarla Komünistler asla müsavi addedilemez" başlığıyla kanun çalışması eleştirilirken, 4 Mart 1969 tarihli İttihad nüshasında "Müslümanlar Kızıllarla Bir Tutulamaz" başlığının altında Bekir Berk ile yapılan bir söyleşi "Tasarı İslâmı bile suç sayıyor" haberiyle verilmiştir. İttihad'ın 11 Mart 1969 tarihli sayısında "Müslümanlar Aleyhine Terör Kanunu Getirilemez" başlığıyla haberleştirilen kanun çalışması ile ilgili 25 Mart 1969 tarihli İttihad'da "Başvekil Demirel tasarı üzerinde ısrar ediyor" haberi göze çarpmaktadır. İşin peşini bırakmayan Yeni Asya Grubu, kanun tasarısının hükümet tarafından geri çekilmesiyle sonunda istediğine ulaşmıştır. Nitekim bu gelişme de 22 Nisan 1969 tarihli İttihad Gazetesi'nde "...Ve Tasarı Geri Alındı" haberiyle okuyuculara duyurulmuştur.

ni Ankara'ya getirmemişti. Ona kalacağı bir yer tutmuştuk. Burayı daha lüks tefriş etmiştik. 'Siz orada müsait olan parlamenterlerle temas kurun ve buraya getirin. Biz de burada onlarla sohbet yapalım. Risale-i Nurları onlara tanıtalım' diyorduk. Ben de, beş on günde bir Parlamenterler Dershanesine Ankara'ya gidiyordum. Onlarla ders ve sohbet yapıyorduk. Zübeyir Ağabey siyasi noktalarda, bilhassa üst seviyede çok ilgilenirdi. Siyasileri, özellikle müspet olanları uyarmayı ihmal etmezdi. Demirel, 'teokrasi' kelimesini kullandığında, Bekir Ağabeyin önderliğinde bir ekibi Demirel ile görüşmeye göndermişti. Demirel'in de bu kelimeyi kullanmamaya özen gösterdiğini yakinen biliyorum. Zübeyir Ağabey, bu tip yanlışlar olduğu zaman, süratle tashihini ister ya da ikaz gönderirdi. 1965 veya 66'nın başı idi. Müslümanları sıkıntıya sokacak bir kanun çıkacaktı: Anayasa Nizamını Koruma Kanunu. Kanun ihtilâl sonrası hazırlatılmıştı, ihtilâlcilerin isteği doğrultusunda... Zübeyir Ağabey bizleri çağırdı, Bekir Ağabey de vardı: 'Gidin Demirel'le görüşün. Bu kanun Müslümanları fevkalâde sıkıntıya sokacak. Bu kanun çıkmasın' dedi. Bekir Ağabeyle bir ekip gittik. Konuşmalar yapıldı. Bu kanunun çıkmaması lâzım geldiği, eğer çıkarılıp tatbik edilirse Allah demenin bile suç olacağı, elâstikî bir durum bulunduğu ve Müslümanların bundan çok zarar göreceği ifade edildi. Süleyman Demirel de özetle, 'Ben de sizinle aynı kanaatteyim; ama Milli Güvenlik Kurulu mutlaka bu kanunun çıkarılmasını istiyor. Bunun için de bize tazyik yapıyorlar. Şu anda yapacağımız bir şey yok' dedi. Sonra zaten Demirel'le münasebetlerimiz daha fazlalaştı ve ekseriyetle de Bekir Ağabey giderken Fırıncı Ağabeyi ve beni yanına alırdı. Demirel'e bir mesaj verilecekse, konuşulması gerekecekse böyle ikili, üçlü, dörtlü Bekir Ağabey başta olarak gidiyorduk.[20]

Mehmet Kutlular ayrıca, Nurculuk meselesi yüzünden ne zaman bir sıkıntıya düşseler Demirel'in hep yanlarında olduğunu söylemektedir. Demirel'in yine böyle sıkıntılı bir zamanda kendisine soru soranlara hiç çekinmeden, "Kutlular benim otuz senelik arkadaşımdır" dediğini aktaran Kutlular, o şartlarda ve böyle olaylar içinde bunu söylemenin kolay olmadığını, cesaret gerektiren bir şey olduğunu ifade etmektedir. Kutlular'a göre Demirel'in bu davranışları, vefanın, inancın, hüsn-ü zannın, bir muhabbetin neticesi ve Said Nursi'ye, eserlerine ve cemaatine olan bağlılığının bir belirtisidir.[21]

20 Kaygusuz, *age*, s. 442-443. Ayrıca geniş bilgi için bkz. Kutlular, *age*, s. 123-131.

21 Kutlular, *age*, s. 388.

Kutlular'ın yukarıda anlattıklarının paralelinde, konumuzla ilgili araştırma yaparken özellikle Demirel'in Said Nursi ismine gösterdiği saygı ve yakınlık merakımızı çekmiştir. Bu yüzden bizde bu ilişkiyle ilgili şöyle bir argüman oluşmuş ve şu sorular aklımıza gelmiştir: Said Nursi'nin Barla'da ikamete tabi tutulduğu yılların Ispartalı olan Demirel'in çocukluk çağına denk gelmesi sebebiyle Nursi hakkında halk ağzıyla anlatılanlar ve bir nevi efsanevî menkıbe niteliği taşıyan söylentiler mutlaka Demirel'in de kulağına gitmiştir. Çocukluk çağında duyulan, öğrenilen bilgilerin hayat boyu unutulmadığı düşünülürse, Demirel'in de benzer bir etki altında kalması mümkündür. Dolayısıyla Demirel'in Said Nursi'ye olan hürmetinin altında, çocuk yaşlarda bilinçaltına işleyen bu menkıbelerin payı olabilir mi? Ayrıca Demirel'in yakın akrabalarından Said Nursi'nin müridi olanlar var mıydı? Varsa bunların Said Nursi hakkında anlattıklarının Demirel üzerinde etkisi olmuş mudur?

Nitekim Demirel'in zaman içinde Köprü dergisinde yayınlanan mülâkatları ve Mehmet Kutlular'ın aktardıkları, dile getirdiğimiz argümanımızı destekler ve sorularımızın cevaplarını ortaya koyar mahiyettedir.

Köprü dergisinin Mart 1986 sayısında yer alan ve yukarıda değindiğimiz gibi Demirel'in adıyla neşredilen "İslâm Demokrasi Laiklik" kitabında da bulunan mülakatta Demirel, Said Nursi'nin külliyatının kütüphanesinde bulunduğunu ve pek çoğunu okuduğunu ve bu kitapların gerçeklerle ve öğütlerle dolu olduğunu belirtmektedir. Demirel, Said Nursi ismini, 1930'lu yıllarda çocukken duyduğunu, İslâmköy'de de onbeş yirmi evde Risale-i Nur çoğaltıldığını, 1950'li yıllarda ise Said Nursi'yi Eğridir gölü sahilinde su işleriyle ilgili bir inceleme yaparken, bir defa bir arabanın içindeyken gördüğünü ve onu selamladığını söylemektedir. Babasının ve yakın akrabalarının Said Nursi ile ilişkilerinin olduğunu, babasının onunla Barla'da birçok kez görüştüğünü aktaran Demirel, akrabalarıyla beraber pek çok kimsenin Said Nursi'nin sohbetlerine katıldığını ve ondan etkilendiğini de sözlerine ilâve etmektedir. Demirel ayrıca, merhumun kayınpederinin arabasına da bindiğini, buna karşılık olarak bir kese metelik verdiğini ve bu kesenin hâlâ durduğu bilgisini de vermektedir.[22]

22 Bkz. Süleyman Demirel, *İslâm Demokrasi Laiklik*, s. 160-163.

Demirel'in Said Nursi'ye ve camaatine karşı samimiyetine hep inandığını belirten Kutlular da, Demirel'in birçok yönden Nurculuk meselesiyle, ailevî ve muhit olarak kuşatıldığını, buna örnek olarak eşi Nazmiye Hanım'ın babasının Üstad ile ilişkisi olan bir insan olduğunu aktarmaktadır. Kutlular'ın verdiği bilgilere göre, Said Nursi, Nazmiye Hanım'ın babasına tayinat paraları vermiştir ve bu paralar Demirel tarafından hatıra olarak saklanmaktadır. Hatta Kutlular bu paraları Demirel'den istemiş, fakat "Hayır vermem, onların ayrı bir değeri var" cevabı almıştır.[23]

Kanaatimize göre, Kutlular'ın burada Said Nursi'nin Nazmiye hanımın babasına verdiğini söylediği ve tayinat parası olarak aktardığı para, Demirel'in yukarıdaki söyleşide dile getirdiği gibi, Said Nursi'nin Nazmiye Hanım'ın babasına arabaya binme karşılığı olarak verdiği bir kese metelik olmalıdır.

Yine Kutlular, Said Nursi'nin "Benim yerime şehit oldu" dediği Hafız Ali'den Demirel'in ders aldığını ve onun; "Kur'an'ı bana öğreten Hafız Ali'dir" dediğini ve kardeşi Ali Demirel'in de hıfzını Hafız Ali'den yaptığını nakletmektedir. Kutlular, verdiği bu bilgilerden hareketle Demirel'in bütün etrafının ve çevresinin Risale-i Nur ve Said Nursi ile çevrili olduğunu, sıkıntıları, çileleri beraber yaşadıklarını ve Demirel'in Said Nursi'ye ve Nurculara yakınlığının anlattıklarından kaynaklandığını söylemektedir. Kutlular ayrıca bu ilişki yüzünden otuz seneden fazla vatanperverane, samimi ve hasbi olarak Demirel'i desteklediklerini, birçok tehlikeyi önceden haber verdiklerini, MC hükümetleri zamanında da muhtıra ve darbe zamanlarında da daima Demirel'in yanında yer aldıklarını sözlerine ilave etmektedir.[24]

Yeni Asya Grubu ile Demirel arasındaki ilişki hakkında grup lideri Mehmet Kutlular'ın Vakit gazetesinde çıkan söyleşisi de önemli bilgiler içermektedir. Bu söyleşide Kutlular'a yöneltilen;

> Demirelcilikle eleştiriliyorsunuz" hitabına Kutlular şöyle karşılık vermiştir: "Kim eleştiriyor? Eğer MHP ve Milli Selamet eleşti-

23 Kutlular, *age*, s. 389. Burada geçen tayinat parası ise Said Nursi'nin Risale-i Nurların satışından kazanılan paralardan talebelerine verdiği paydır.

24 Kutlular, *age*, s. 389.

riyorsa, bunlar siyaseten eleştiriyor. Çünkü onlar Demirel'e değil demokrasiye karşılar. Din namına siyaset yapanlara destek vermedik. onların içinden de, genç bir grup ayrılıp AK Parti'yi kurarak, bizim düşüncelerimize geldi. Böylece iktidar da oldular. Ayrıca o zamana kadar Demirel'in alternatifi yoktu. Kime oy vereceksin? MHP'ye mi, Ecevit'e mi, MSP'ye mi? Bunların demokrasiyle ilgisi yok. Biz ehven-i şer olarak gidip Demirel veya Çiller'e oyumuzu verdik. Benim Üstadım Demirel'den evvel demokrat. Hiçbir zaman alt seviyede bir siyaset yapmadık. Şahsımız adına hiçbir şey istemedik. Milletimizin bir meselesi varsa herkes gibi gidip yapılması gerekenleri anlattık. Demirel zamanı dâhil, bir kuruş teşvik, yardım almış ve istemiş miyiz? Oyumuzu veriyoruz, savunuyoruz. Ama almadık. Niçin? Biz hep bu meseleden uzak durduk. Hiçbir hükümet döneminde bir kuruş dahi teşvik istemedik. Hâlbuki Demirel'den en fazla istifade edebilecek insanlarız biz. 28 Şubat'a kadar Demirel aynı Demirel'di. 28 Şubat sürecinden sonra değişti. Burada Demirel'in fonksiyonu, orduyu, 'siz oturun biz bunu siyaseten halledelim' şeklinde ikna etmek oldu.[25]

Burada Kutlular'ın 28 Şubat'a kadar Demirel'in aynı Demirel olduğu ancak onun 28 Şubat'tan sonra değiştiği yönündeki söylemine Taha Akyol da katılmakta ve Demirel'in 28 Şubat'tan beri "inkılapçı" bir dil kullandığını belirtmektedir.[26]

12 Mart ve 12 Eylül'ün bizzat muhatabı olarak iktidarını kaybeden Demirel, 28 Şubat dönemine kadar, "merkez sağ"ın ve "muhafazakâr" kesimlerin simgesi konumunda olmuştur.

28 Şubat anaforuna cumhurbaşkanı olarak yakalanan Süleyman Demirel, "postmodern darbe" süreciyle birlikte farklı bir "misyon"un temsilciliğine transfer olmuştur. Bu dönemde geçmişteki bütün misyonunu ve o güne kadar temsilciliğini yaptığını iddia ettiği "merkez sağ"ın ve muhafazakar kesimlerin taleplerini reddeden Demirel, yeni dönemle birlikte kelimenin tam anlamıyla "karşı cephe"ye transfer olmuştur. Buna rağmen bu durumu bilen Yeni Asyacılar, 28 Şubat süreciyle başlayan yeni dönemde de Demirel'in bir paratoner vazifesi gördüğü ve onun varlığının bu sürecin daha "yumuşak" bir şekilde atlatılmasına vesile olduğu kanaatindedirler.

25 *Vakit Gazetesi*, 10 Nisan 2005.
26 *Milliyet Gazetesi*, 6 Mart 2007.

Yine Kutlular'ın yukarıda değindiğimiz Vakit'teki söyleşisinde: "Demirel'in, şahsınızda Nurcuları kullandığı eleştirilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusuna verdiği cevap şöyledir:

> Demirel'in bizi kullandığı doğru değil. Bizi nerede kullandı? Oylarımızı alarak mı kullandı? AK Parti de benden oy isteyebilir. Ben bir grup isem, her parti benim oyumu almak için birtakım tavizler vermek durumundadır. Türkiye'nin şartları bu. Biz zaten demokrat misyonun DP, AP ve DYP ile geldiğine inanıyoruz. Çünkü bunun alternatifi yok. Demirel'e oyumuzu verdik, ama istediğimizi yapmadı diye parti değiştirecek bir kitle değiliz. Kendimizi değil milletimizi düşünüyoruz. Demirel, Bediüzzaman ve talebelerinin samimi bir dostudur. Bugüne kadar hiçbir zaman Demirel'in ağzından Bediüzzaman ve Nur talebelerinin aleyhinde bir tek kelime çıkmamıştır. Oy verdik diye teşvik gibi maddî veya manevî herhangi bir menfaat sağlamadık. Kaldı ki, inandığı istikamette oy kullanmak, kullanılmak olarak değerlendirilemez.[27]

Bu satırların gösterdiği gibi Yeni Asya Grubu Demirel'i siyasi kariyeri boyunca desteklemiştir. Ancak Demirel'i destekleyen tek dinî cemaat yalnızca Yeni Asya Grubu değildir. İsmail Kara'nın verdiği bilgilere göre Risale-i Nur, Süleyman Hilmi Efendi, Hüseyin Hilmi Işık cemaatlerinin ve birçok tarikatın uzun yıllar Süleyman Demirel'i ve AP'ni destekledikleri, hatta sıradan destekle kalmayıp Demirel'i tebcil ettikleri bilinen bir husustur.[28] Kara'ya göre, Risale-i Nur Cemaati 27 Mayıs İhtilâli'nden sonra oluşan yeni siyasî ortamda Süleyman Demirel'e ve AP'ye heyecanlı ve şartsız bir destek vermiştir.[29]

Unutulmamalıdır ki Demirel'in 1962 yılından günümüze kadar gelen uzun siyasi hayatı boyunca verdiği beyanatların bir kısmının siyasi etik açısından kendisine yakıştırılamayacak mesajlar ve birbiriyle tezat teşkil eden zikzaklı sayılabilecek tutumlar içermesi, zaman zaman yıllarca kendisinin "oy deposu" olarak gösterilmiş Nurcuların bile tepkisine sebebiyet vermiştir. Ama bu tepki iki taraf arasındaki ilişkiyi tamamen koparmamıştır. 28 Şubat süreciyle beraber Demirel'in değiştiğini kabul eden Yeni Asyacılar, özellikle Demirel'in başörtülü öğrencilerin Arabistan'a gidip okumalarını tavsiye eden söylemi yüzünden büyük bir ha-

27 *Vakit Gazetesi*, 10 Nisan 2005.
28 İsmail Kara, *age*, s. 324.
29 İsmail Kara, *age*, s. 324.

yal kırıklığı yaşamışlardır. Ancak Demirel'in bu sözü tabir caizse ununu eleyip eleğini astıktan, yani cumhurbaşkanlığından ayrıldıktan sonra söylemesi, başka bir ifadeyle Demirel'in aktif siyasette olmaması sebebiyle Yeni Asya'nın eylem bazında bu konuda hangi tepkiyi vereceğini muğlak bırakmıştır. Demirel'in bu tür söylemlerini eleştiren Yeni Asya Grubu, acaba Demirel aktif siyasette olsaydı -daha önceki örneklerde olduğu gibi hiçbir şey olmamış gibi- Demirel'e oy vermeye devam edecek miydi? Ya da Demirel aktif siyasette olsaydı bu sözü söyler miydi? Bu soruların cevabını bulmak bugün için artık imkânsız görünmektedir.

Yeni Asya Grubu'nun Demirel'e olan tutkusunun en canlı örneklerinden bir başkası yine yakın zamanlarda yaşanmıştır. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Ak Parti'nin 03 Ekim 2009'da düzenlenen 3. olağan kongresinde yaptığı konuşmada "Seversiniz sevmezseniz, beğenirsiniz beğenmezsiniz, görüşlerini kabul edersiniz etmezsiniz" sözleriyle başlayan ve "Ahmed-i Hani'nin yanısıra Bitlisli Said Nursi'siz bir Türkiye'nin maneviyatı noksan kalır" cümlesi dikkat çekiciydi. Bu cümle aynı gün televizyon kanallarında ve ertesi gün gazete sayfalarında aydınlar tarafından tartışılmıştır. Özellikle Mehmet Altan'ın Said Nursi adının geçtiği bu cümleyi; "Başbakan Tayyip Erdoğan, Adnan Menderes'den sonra Said-i Nursi adını resmen telaffuz eden ikinci başbakanmış"[30] şeklinde yazması Yeni Asya Gazetesi yazarı Cevher İlhan tarafından eleştiri konusu edilmiştir. Mehmet Altan'ı her fırsatta siyasî iktidara övgüler yağdıran eski Marksist bir yazar olarak tavsif eden İlhan, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, Adnan Menderes'ten sonra 'Said-i Nursi' adını resmen telâffuz eden ikinci başbakan olmadığını belirtmektedir. İlhan, Türkiye'nin yakın siyaset ve devlet tarihinde "devlet büyüğü" ve "Başbakan" olarak Said Nursî'nin isminin, -iktidarının yedinci yılının sonunda ilk kez telâffuz eden- Erdoğan'dan önce de müsbet mânâda ve çok daha muhtevalı ifâdelerle dile getirildiğini belirtmektedir. İlhan'a göre, Cumhuriyet döneminde Merhum Başvekil Adnan Menderes'ten sonra Başbakan Süleyman Demirel'in defalarca yaptığı Said Nursî atıfları ve değerlendirmeleri hafızalarda ve arşivlerde yerini almıştır.[31]

30 Bkz. *Star Gazetesi*, 5 Ekim 2009.

31 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 07 Ekim 2009. Cevher İlhan satırlarında Demirel'in Said Nursi'ye olan tutumunu şu şekilde aktarmaktadır: "Anarşi ve darbeler-

Cevher İlhan'ın burada, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, -belkide Nurcuların hepsinden oy alma hesabıyla da söylemiş olsa da- kanaatimizce bir tabu olarak görülen/gösterilen Said Nursi'ye yönelik olarak bir iade-i itibar sayılabilecek söylemini bir kenara bırakarak, Süleyman Demirel'in, Said Nursi ismini defalarca zikrettiğinin üzerinde durması manidardır.

İşlemeye çalıştımız gibi, Yeni Asya Grubu ve Demirel arasındaki bu siyasi ilişki uzun yıllara dayanan bir birlikteliğin ürünüdür. Yeri geldikçe Yeni Asya'nın Demirel'le olan bu ilişkisine ve grubun Demirel'e verdiği desteğe değinilmeye devam edilecektir.

Şimdi de Yeni Asya Grubu'nun genel seçim dönemlerinde "demokrat misyon"a verdiği desteği, özellikle kendi yayınlarına dayanarak ele almaya başlayabiliriz. Ancak bunu yaparken, 1973 seçimlerine kadar "Yeni Asya" yerine "Nurcular" tabirini kullan-

le, ara dönemlerle, demokrasinin inkıtaa uğratıldığı Türkiye'nin en zor ve sıkıntılı zamanlarında, Başbakan Demirel, Said Nursî'nin ismine ve fikirlerine atıfta bulunmaktan çekinmemiştir. 'Che Guevara'nın, Bir Şehir Nasıl yakılır?, Bomba Nasıl Yapılır?, Adam Nasıl Kaçırılır? eserlerinin satıldığı, Karl Marks'ın Manifestosunun serbestçe okunduğu bir Türkiye'de, Risale-i Nur okunmasını ve suç sayılmasını anlamak mümkün değildir' diyen ve Bediüzzaman'la birlikte Nur Risalelerini nazara veren Demirel'dir. Gerek iktidarda ve gerekse muhalefette Demirel'in siyasî hayatı boyunca çeşitli kapalı ve açık toplantılarda, meydanlarda Bediüzzaman'dan yaptığı özellikle vatanın ve milletin birliğine ve bütünlüğüne dair atıflar ve alıntılar bir tarafa... On yıl devam eden Ankara-Kocatepe Camiindeki Bediüzzaman Mevlidine, 'Büyük âlim ve büyük müfessir Bediüzzaman Said Nursî için okunacak mevlidi Allah kabul etsin. Hakkın savunucusu ve iyiliğin yol göstericisi olan Bediüzzaman Said Nursî'ye Allah rahmet eylesin' ibâresiyle telgraf gönderen tek siyasî lider Doğru Yol Partisi Genel Başkanı Demirel'dir. (Bkz. Cevher İlhan, *Yeni Asya Gazetesi*, 07 Ekim 2009) Bir sonraki yazısında da aynı konuya devam eden Cevher İlhan şu bilgileri aktarmaktadır: "Başta gazetemizin imtiyaz sahibi Mehmet Kutlular olmak üzere on Yeni Asya mensubunun DGM'ce takibata uğratılıp nezârete atılması ve 'Demirel, Bediüzzaman Mevlidine nasıl telgraf gönderir?' tepkisi üzerine, 'Mevlid okundu diye, Türkiye'de eğer bir takım takibatlar yapılıyorsa, yapanlar dikkatli olsun, yaptığınız iş lâikliğe aykırıdır' diye uyaran Demirel, devamında şunları söylemişti: "Türkiye'de 550 yıldır mevlid okunuyor; TC kanunlarında mevlidin suç olduğuna dâir bir hüküm bulunmuyor. Mevlidde herhangi bir hâdise çıkmamışsa, cam-çerçeve kırılmamışsa, provokasyon olmamışsa, suç nedir o zaman? Türkiye'de birçok kişi öldürülüyor, kâtilleri meçhul. Devletonları arayıp bulsa daha iyi eder.' Bir gazetecinin Demirel'e mevlide gönderdiği telgrafı hatırlatması üzerine, 'Kaçak iş mi yapıyoruz? Heyet, 'Mevlid okutacağım' diyor, dâvetiye gönderiyor. Ben 'Mevlidiniz mübârek olsun' diye telgraf gönderiyorum; bir siyasî parti genel başkanı olarak, 'Mevlidiniz mübârek olsun demeyecek miyim? Bu vicdanlara baskıdır' diye tepki vermişti." (Bkz. Cevher İlhan, *Yeni Asya Gazetesi*, 08 Ekim 2009).

mak durumundayız. Çünkü belirttiğimiz gibi "Yeni Asya Cemaati" ismi Nurculara, Yeni Asya Gazetesi'nin yayınlanmaya başlanmasından sonra verilmiştir.

II. GENEL SEÇİM DÖNEMLERİ VE YENİ ASYA (1961-2007)

A. Nurcular ve 15 Ekim 1961 Genel Seçimleri

1960 İhtilâli'nin DP'ye ve bu partiye oy vermiş geniş halk kesimlerine bir darbe vurduğu ve bunları sindirdiği bilinmektedir. Bu yüzden dinî cemaat ve tarikatların da içinde yer aldığı geniş kitleler bir çıkış yolu aramaya başlamışlardır. Genelde DP'yi destekleyen bu kesimler demokrat misyonun temsilcisi olacak bir parti bekliyorlardı. 1961 Anayasası'nın kabulüyle siyasi partilerin kurulmasına izin verilmesi, bu beklenti içinde olan geniş halk kesimlerini 11 Şubat 1961'de Ragıp Gümüşpala'nın liderliğinde Adalet Partisi'nin kurulmasıyla kısa sürede emellerine kavuşturmuştur. Böylece daha önce DP'yi destekleyenler kendi temsiliyetine inandığı AP'ye yönelme fırsatı yakalamışlardır. Ancak bu taban DP misyonunun devamı olduğunu iddia ederek kurulan başka partilerin de ortaya çıkmasıyla blok olarak desteğini 1961 seçimlerinde AP'ye aktaramamıştır.

Siyasi partilerin kurulmasına izin verilmesinden sonra Adnan Menderes'in oğlu Yüksel Menderes'in de içinde bulunduğu bir kısım eski DP'li Yeni Türkiye Partisi'ni (YTP) kurarak AP'ye rakip olmuşmuşlardır.

Mehmet Kutlular Yeni Türkiye Partisi'nin kurulmasını, darbecilerin DP'yi dağıtmak, daha dessasane bir düşünceyle "demokrat vücud"un omuzlarına bir "Halk Partisi kafası" koyma "tezgâhı" olarak değerlendirmektedir. Kutlular'a göre bu amaçla demokrat tabanı toparlayacak bir oluşum olarak baskı ve zorlamalarla Yeni Türkiye Partisi kurdurulmuş, başına da Halk Partili Ekrem Alican getirilmiştir.[32] Bu durum Nurcular içinde seçimlerde desteklenecek siyasi partiyi belirleme konusunda tartışmalar yaratmıştır. Tartışmalarda ağırlıklı konu DP'nin demokrat misyonunun bitip bitmediğiydi. Nurcuların bir kısmı DP'nin misyo-

32 Kutlular, *age*, s. 117.

nunun bittiğini iddia ederken bir kısmı da DP'nin misyonunun YTP'de devam ettiğini söylüyordu. İşte bu tartışmalar sırasında Zübeyir Gündüzalp, risalelerden ve Said Nursi'den deliller getirerek "Demokrat Parti bitmemiştir, misyonu devam etmektedir. Bu misyon da Adalet Partisindedir" diyerek kesin ve açık bir şekilde düşüncesini ortaya koymuş ve AP'ye sahip çıkmıştır.[33] Nurcular işte bu tartışmalarla 1961 seçimlerine girmişlerdir.

1961 Anayasası'yla başlayan yeni dönemde nisbî temsil seçim sistemine geçilmiş ve 1961 seçimlerinde de seçim çevresi barajlı d'Hondt sistemi[34] uygulanmıştır. Bu sisteme göre yapılan 1961 seçimlerinde CHP %36,7 oy oranıyla birinci parti olmuştur. AP ise %34,8 oranında oy almış ve CHP'nin ardından ikinci parti olabilmiştir. %14 oranında oy alan Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) ile %13,7 oranında oy alan Yeni Türkiye Partisi (YTP) de meclise girme başarısı göstermiştir.[35]

1961 seçimlerinde Zübeyir Gündüzalp'in DP'nin demokrat misyonunun AP tarafından sürdürüldüğünü ve AP'ye oy verilmesini işaret etmesiyle Nurcuların büyük kısmı AP'ye oy vermişlerdir. Ancak bu destek AP'nin tek başına iktidar olmasına yetmemiştir. Mehmet Kutlular o zaman AP'nin tek başına iktidara gelememesini demokrat tabanın yanlış yönlendirilmesine bağlamaktadır. Kutlular'a göre YTP, demokrat tabana ait oyların AP'de birleşmesine büyük oranda engel olmuş ve elliden fazla milletvekili çıkarmıştır. Ayrıca Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) de aynı işlevi görmüş ve %13,96 oy alarak 54 milletvekili çıkarmıştır. Dolayısıyla Kutlular'a göre böylece DP'nin bir kısım oyu her iki parti tarafından paylaşılmıştır. Nur talebeleri olarak çoğun-

33 Bkz. Kutlular, *age*, s. 114.

34 Adını Belçikalı bir matematikçiden alan d'Hondt sistemi basit bir hesaplamaya dayanmaktadır. Bu sistem artık oy bırakılmaz ve "en yüksek ortalama" yöntemi gibi büyük partilere az da olsa üstünlük getirmektedir. Bu yöntemde önemli olan, bir nisbîlik dizisi kurmaya yarayacak bir büyüklük sıralaması elde etmektir. Her partinin aldığı oy miktarı sırasıyla 1'e, 2'ye, 3'e... bölünür ve bu işlem o seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısına ulaşıncaya kadar devam ettirilir. Elde edilen paylar, parti farkı gözetilmeksizin büyükten küçüğe sıralanır ve milletvekilleri bu paylara ve bu payın sahibi partilere dağıtılır. Büyük partilere küçük de olsa avantaj sağlayan bu sistem, çevre veya ülke barajlı olarak uygulanabilmektedir. (Bkz. Tuncay Önder, "Seçim Sistemleri", *Siyaset*, Ed. Mümtaz'er Türköne, Lotus Yay., Ankara 2003, s. 299.)

35 *12 Ekim 1975 Cumhuriyet Senatosu Üyeleri ve Milletvekili Ara Seçimi Sonuçları*, Başbakanlık DİE. Yay., Ankara 1976, s. 646; Önder, agm, s. 303.

lukla 1961 seçimlerinde AP'ye oy verdiklerini ifade eden Kutlular, sadece Hüsrev Altınbaşak ve taraftarlarının CKMP'ye oy verdiklerini deşifre etmektedir.[36] 1961 seçimlerinden sonra CHP-CKMP koalisyon hükümeti kurulmuştur.

Ancak TSK da Türkiye'deki siyasi gelişmeleri yakinen takip görevine devam etmiştir. 27 Mayıs 1960 İhtilâli'nin üzerinden çok uzun sayılmayacak bir zaman geçmişti ki Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay 12 Kasım 1964'te Meclis Başkanlıklarına bir ikaz mektubu yazar. Bu mektup üzerine -yukarıda işlenen yuvarlak masa toplantısının bir benzeri- Cumhurbaşkanı'nın huzurunda bütün siyasi parti temsilcilerinin katıldığı bir toplantı yapılır. Toplantı sonunda bir bildiri yayınlanır. Bildirinin özellikle iki maddesinde belirtilen hususlar dikkat çekicidir: "Kahraman ordumuza ve mensuplarına tevcih edilen ve edilecek her çeşit tahrikin daima karşısında olmak azim ve kararındayız." ve "Aziz Türk milletini birbirine düşürmek isteyen hareketlerle her çeşit din istismarcılığının da daima karşısında olmak azim ve kararı." Bu iki madde birlikte incelendiğinde ordunun en çok hangi konularda hassasiyet gösterdiği ortaya çıkmaktadır: Orduya karşı tavır ve din.[37]

Kayalı'nın aktardığı bilgilere göre 8 Aralık 1964'te yapılan ikinci toplantıya AP Genel Başkanı Demirel de katılmış ve bu iki hassas konuda orduyu rahatlatıcı konuşmalar yapmıştır. Bu gelişmeleri AP'yi daha uyumlu bir çizgiye çekme çabalarının varlığı olarak değerlendiren Kayalı, 1965'teki iktidar değişikliğinden önce yapılan bu toplantıların, AP'nin 1965 sonrasındaki gelişimini açıklayıcı mahiyette olduğunu belirtmektedir. Kayalı'ya göre, 1966 yılında AP içinde İslâmî eğilimler taşıyan muhalefetin tasfiye edilmesi ve Demirel'in 1965 seçimlerinden sonra hükümeti kurmakla görevlendirilmesinin akabinde partisinin "miras partisi" olmadığını ve siyasi öç alma düşüncelerinin bulunmadığını açıklaması bir sürekliliğin göstergesidir.[38] Ancak Demirel'in bu sözleri, 1960'lı yıllar boyunca AP'yi DP'nin devamı olarak gören ve AP'yi destekleyen başta Nurcuların bir kısmı olmak üzere bazı İslâmî kesimlerin zamanla AP'den uzaklaşmasına ve bağımsız bir

36 Kutlular, *age*, s. 119.
37 Kayalı, *age*, s. 138.
38 Kayalı, *age*, s. 137-138.

siyasi parti kurma çalışması başlatmasına yol açmıştır. Nitekim Erbakan liderliğinde kurulan MNP bu durumun bir meyvesidir.

Demirel'in AP'nin bir "miras partisi" olmadığı ve siyasi öç alma düşüncelerinin bulunmadığı söylemlerine rağmen Nurcular, 1965 seçimlerinde AP'yi desteklemişlerdir. Böylece Nurcuların DP'nin devamı olarak gördükleri ve destekledikleri AP'nin tek başına iktidara gelmesiyle din, yeniden Türk siyasal sisteminin anahtar simgelerinden biri olmuştur. Bu anlamda AP'nin dindarların oyunu kazanmak adına dinî motifleri kullanması ve dinî gruplardan faydalanmayı ihmal etmemesi, 1961 Anayasası'ndaki engelleyici hükümlere rağmen, 1960'lı yıllarda da dinin siyasi amaçlarla istismarının sürdürüldüğünün bir göstergesidir.

Bu dönemde Nurcuların lideri Zübeyir Gündüzalp de Said Nursi'nin izinden giderek, gerektiğinde mektup gerektiğinde de heyetler göndererek siyasileri ikaz etmeyi ihmal etmemiştir. Gündüzalp, içinde Bekir Berk, Mehmet Kutlular ve Mehmet Fırıncı'nın daimi olarak bulunduğu bir heyeti, ihtiyaç durumunda Demirel'e gönderip ikazlar yaptırıyordu. Yine iktidara geldiği günden 70'li yıllara kadar ihtiyaç durumunda Başbakan Demirel'e mektuplar göndermiştir.[39]

Siyasi gelişmeleri günügününe takip eden İsmet İnönü'nün ise o sıralarda ısrarla Nurculuk üzerinde durması ve AP'nin Nurculara karşı tavır almasını istemesi boşuna değildir. Çünkü daha sonra olduğu gibi o zaman da Nurcular, tutumunun şu veya bu şekilde değişmesine bakmaksızın AP'yi destekliyorlardı. Zira Nurculara göre önemli olan CHP'nin iktidara gelmemesidir. AP'ye karşı tavır almaları CHP'nin iktidar olasılığını ortaya çıkaracağından, AP açık bir biçimde Nurculara cephe alsa da bu onların tavırlarını değiştirmezdi. Kaldı ki, İnönü'nün başkanlığındaki bir CHP'nin bilinen lâiklik çizgisinin değişmesi ve Nurcular açısından AP'den daha cazip bir konuma ulaşması imkansızdı. AP'nin bu avantajlı konumu da dinî bakımdan 27 Mayısçılara ters gelebilecek hareketlerden kaçınmasını kolaylaştırmıştı.[40]

39 Kaygusuz, *age*, s. 441.
40 Kayalı, *age*, s. 140.

Sağ ve sol kesimde gelişen siyasi hareketleri, özellikle din adına ortaya çıkan siyasi hareketleri iyi tahlil eden Nurcuların lideri Gündüzalp, bu dönemde demokrat tabanın yöneldiği AP kitlesini, Nur talebelerinin oy adresi olarak göstermiştir. Bu durum 1969 yılına kadar genel anlamda fazla sıkıntıya düşülmeden sürmüştür. Ancak Milli Nizam Partisi'nin kurulmasıyla birlikte Gündüzalp, ciddi bir duruş sergilemiş ve inhirafların önüne set çekmeye çalışmıştır.[41] Gündüzalp, belli ölçüde başarılı olmasına rağmen cemaatin bir kısmının değişik siyasi yapılanmalara doğru kaymasına da tam anlamıyla engel olamamıştır.

B. Nurcular ve 10 Ekim 1965 Genel Seçimleri

1965 seçimlerinin hemen öncesinde CHP ve AP arasında kıyasıya bir rekabet göze çarpmaktadır. Bu rekabet sonucu özellikle her iki parti liderinin birbiri hakkında söylediği sözler ve aleyhteki ithamlar dönemin basın yayın organlarınca hemen manşetlere taşınmaktaydı. Özellikle CHP kanadının AP'lilere yönelik vatan haini, yobaz, gerici vb. söylemleri ve CHP lideri İnönü'nün Demirel için kullandığı "Said Nursi'nin halifesi" ithamı göze çarpmaktadır.

Mehmet Kutlular, İnönü'nün Demirel için kullandığı "Said Nursi'nin halifesi" ithamına Demirel'in vereceği cevabı büyük bir merakla beklediğini belirtirken, "yukarı tükürsen bıyık, aşağı tükürsen sakal" kabilinden bir durumun söz konusu olduğuna dikkatleri çekmektedir. Çünkü Kutlular'a göre Demirel seçim öncesi "halifesiyim" dese ortalık ayağa kalkacak, "değilim" dese, belki Nur talebelerinin, Müslümanların canı sıkılacaktı. Ancak Demirel, bunu soran gazetecilere "İnönü zırvalamış" cevabını vermiştir. Yine Kutlular'a göre Demirel'in bu cevabı, onun kıvrak zekâsının ürünü, susturucu bir cümleydi. Nitekim ertesi gün gazeteler, "Demirel, İnönü'ye 'Zırvaladı!' dedi" manşetleriyle çıkmıştır.[42]

Bu tartışmaların ışığında 1965 seçimleri millî bakiye sistemiyle[43] yapılmıştır. Seçim sonucunda AP oyların %52,9'unu ala-

41 Kaygusuz, *age*, s. 441.
42 Kutlular, *age*, s. 126.
43 Millî bakiye sistemi: Seçime katılan partilerin aldıkları oylar önce seçim sayısına bölünerek partilerin kazandıkları milletvekillerinin sayısı belirlenir. Sonra bölme işleminden kalan artık oyların tamamı ülke bazında toplanır. Bu toplamadan elde edilen ülke çapındaki artık oy miktarı, artık milletvekillerinin toplamına bölünerek "ülke seçim sayısı" bulunur. Daha sonra her partinin artık

rak birinci parti olmuş, CHP ise %28,7 oy aranıyla ikinci parti olabilmiştir.[44] Aslında millî bakiye usulü 1965 seçiminden önce AP'nin tek başına iktidar olma olasılığına karşı bir tedbir olarak düşünülmüş ve kanunlaştırılmıştır. Fakat AP halkın 1960 darbesine karşı tepkisinin sonucu olarak, seçim sistemine rağmen iktidar olabilmiştir.[45] Bu arada 1965'e kadar DP'nin gerçek halefinin kim olacağı konusundaki belirsizlik AP'nin lehine sona ermiştir.[46]

Mehmet Kutlular AP'nin 1965 seçimlerinde tek başına iktidara gelmesini yorumlarken kendilerine pay çıkarmaktadır. Nurcular açısından 1965 seçimlerinde durumun 1961 seçimlerine göre farklı geliştiğini belirten Kutlular, demokrat tabanın 1961 seçimlerinde yanıltıldığını görmesiyle 1965 seçimlerinde AP saflarında bir araya geldiğini ileri sürmektedir. Kutlular'a göre Nurcuların desteğiyle tek başına iktidara gelen AP döneminde hem ekonomik yönden hem de sosyal sonuçlar açısından büyük ilerlemeler kaydedilmiş, İslâmî gelişmenin hızı ve yaygınlaşması artmıştır. 1965 seçimlerinin böyle sonuçlanmasında Nur talebelerinin büyük katkısının olduğunu iddia eden Kutlular, İnönü'nün seçim sonuçları alındıktan sonra söylediği "Beni Nurcular yıktı" sözünü bu iddiasının kanıtı olarak göstermektedir. 27 Mayıs İhtilâli'nden sonra dindarlar ve Nur talebelerinin çok sıkıntı ve zulüm görmeleri sebebiyle 1965 seçimlerinde cemaat olarak çok aktif rol oynadıklarını ve çok çalıştıklarını aktaran Kutlular, iktidarın CHP'nin elinden alınması için herhangi bir yayın organına sahip olmamalarına rağmen büyük gayret gösterdiklerini söylemektedir. Kutlular'a göre bu uğurda her Nur talebesi geceli gündüzlü çalışmış, diğer dinî gruplarla da temas kurularak onların

oyu ülke seçim sayısına bölünür. Böylece partilerin boşta kalan milletvekillerinden ne kadarını alacağı hesaplanmış olur. Yine de dağıtılamayan milletvekili kalırsa, bu milletvekilleri artık oyların büyüklüğüne göre partilere dağıtılır. Her seçim çevresindeki küçük miktardaki artık oyların bir potada toplanıyor olması millî bakiye sistemini küçük partiler açısından en avantajlı nisbî temsil yöntemi haline getirmektedir. (Bkz. Önder, agm, s. 299.)

44 Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971*, s. 299; *12 Ekim 1975 Cumhuriyet Senatosu Üyeleri ve Milletvekili Ara Seçimi Sonuçları*, s. 646; Önder, agm, s. 303.

45 Kayalı, *age*, s. 149-150.

46 Üstün Ergüder, "Türkiye'de Değişen Seçmen Davranışı Örüntüleri", *Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme*, Ersin Kalaycıoğlu-Ali Yaşar Sarıbay, Alfa Yay., İstanbul 2000, s. 286.

da AP'ye oy vermesi sağlanmış ve neticede AP tek başına iktidara taşınmıştır.[47]

Demirel ise millî bakiye sisteminin uygulandığı 1965 seçimleriyle ilgili şunları dile getirmiştir:

> 1965'te, hiçbir parti iktidar olmasın diye çıkarılmış Bakiye Kanununa; Demokrat Parti'nin devamı olduğunu açıkça söyleyen Adalet Partisi'nin ülkedeki müesseseler karşısında başarı gösteremeyeceği, zaafa uğrayacağı, oy alarak gelse dahi hükümet kurup devam ettiremeyeceği, yaşayamayacağı, ayakta duramayacağı gibi propagandalara rağmen, biz iktidara geldik ve kurduğumuz hükümeti dört sene götürdük.[48]

Demirel'in buradaki söylemiyle, yukarıda Kurtuluş Kayalı'dan aktardığımız 8 Aralık 1964'te yapılan toplantıda orduyu rahatlatmaya yönelik açıklamalarına paralel olarak 1965 seçimlerinden sonra hükümeti kurmakla görevlendirilmesinin akabinde partisinin DP'nin devamı bir "miras partisi" olmadığına ve siyasi öç alma düşüncelerinin bulunmadığına yönelik söylemlerini karşılaştırdığımızda bir tezatlık göze çarpmaktadır. Bu durumu, Demirel'in karşısındaki muhatabın ideolojik düşüncesini ya da sosyal statüsünü baz alarak "nabza göre şerbet verme" siyaseti olarak değerlendirmek mümkündür.

Demirel bahsi geçen söyleşide 1965 Türkiyesi'nin durumunu değerlendirirken, siyasetin parçalı olduğunu, 1960 İhtilâli sonrasında DP'ye oy veren seçmenin itilip kakıldığını ve bu seçmenini üçe dörde bölündüğünü, seçmenin bir kısmının AP'nin peşine düştüğünü ve AP'nin de talihsiz bir mücadeleyi sürdürdüğünü aktarmaktadır. Zihinlerdeki bulanık ve sağlıksız fikirlere itibar etmediklerini belirten Demirel, uzlaşmayı kabul etmeyen AP'nin 1965'te %52,8 oyla "Vatan için el ele" diyerek tek başına iktidara geldiğini söylemektedir. Demirel'e göre, böyle bir ortamda paramparça olan Türk siyasetini yeniden diriltmek, canlandırmak, Türkiye'yi ordu korkusundan, kendi silahlı kuvvetlerinin korkusundan kurtarmak, "Ordu artı CHP eşittir iktidar" ve "AP kazansa dahi iktidar verilmez" şeklindeki propagandalara karşı gayet kararlı bir mücadele vermek gerekiyordu.[49] Demirel 1965-1971

47 Bkz. Kutlular, *age*, s. 121-122.
48 Güleçyüz, Karabaşoğlu, Akyol, agm. s. 33.
49 Bkz. Güleçyüz, Karabaşoğlu, Akyol, agm, s. 32.

arasını da değerlendirirken, bu yıllar arasında Türkiye'nin çok parlak ve güzel bir dönem yaşadığını, ülkede hem demokratik prensiplerin hakim olduğunu hem de refah seviyesinin yükseldiğini, kendi dışındakilerin bile bu dönemin hakkını teslim ettiklerini, ülkenin bir hürriyetler adası haline geldiğini, %5 enflasyon ve %7 kalkınma hızının devamlı sağlandığı ve reel gelirlerin adam başı %30 civarında arttığını övgüyle yadetmektedir.[50]

Nurcular AP'nin 1965 seçimlerinde tek başına iktidara gelmesi ve Demirel'in başbakan olmasıyla emellerine ulaşmışlar ve rahatlamışlardır. Ancak Odalar Birliği seçimlerinde yaşanan tartışmalar ve Erbakan'ın Odalar Birliği Başkanı seçilmesinden sonra gelişen olaylar sebebiyle Erbakan isminin dinî kesimlerde tanınır hale gelmesi ve akabinde Erbakan'ın parti kurma çalışmalarına başlaması Nurcuları rahatsız etmiştir. Büyük sanayi kesimlerinin istememesine rağmen küçük sanayicilerin desteğiyle 1968'de Odalar Birliği Başkanı seçilen Erbakan'ın tavırları İstanbul ve İzmir Ticaret Odalarında tepkiler yaratmıştır.

Odalar Birliği içindeki bu kavga sebebiyle Demirel ile çatışan ve Demirel'in isteğiyle Odalar Birliği'nden polis zoruyla uzaklaştırılan Necmettin Erbakan, bir anda dinî çevrelerin dikkatini çekmiştir. Erbakan Odalar Birliği olayından sonra "inançlı bir profesör" olarak dindar çevrelerde popüler olmuş, ardından durumu kullanarak siyasi bir harekete girişmiştir. Nurcular Erbakan'ın girişiminden rahatsız olmuşlardı. Çünkü onlara göre, inançlı insanların siyaset yapması, kötü sonuçlar doğurabilirdi. Zaten Said Nursi de talebelerine siyasetle ilgilenmemelerini, iman hizmeti için çalışmalarını ve din adına yapılacak siyasetin de karşısında yer almalarını tavsiye etmişti.[51]

Mehmet Kutlular, Nurcuları tedirgin eden parti kurma çalışmaları ile ilgili bilgiler aktarmaktadır. Kutlular, Erbakan'la hareket eden Nurcu Hacı Tevfik Paksu ve arkadaşlarının parti kurma kararının 1969 seçimlerinin hemen öncesinde iyice netleştiğini, bu fikri alanların siyasi partiler kanunun Türkiye genelinde teşkilatlanılması yönündeki hükmünü yetiştiremeyecekleri ortaya çıkınca, çeşitli bölgelerden AP'den milletvekili seçildik-

50 Güleçyüz, Karabaşoğlu, Akyol, agm, s. 33.
51 Bengisu, agm, s. 12.

ten sonra istifa ederek yeni bir parti kurmada uzlaştıklarını belirtmektedir. 1962'de 7 yıllığına senatör seçilen ve görev süresi 1969'da bitecek olan Hacı Tevfik'in Kahramanmaraş'tan AP adayı olduğunu, Erbakan dâhil diğer ileri gelenlerin de AP adayı olmak için bir gayrete girdiklerini ifade eden Kutlular, Demirel'in bunların amaçlarını tespit etmesiyle hepsinin adaylığını veto ettiğini aktarmaktadır.[52]

Kurtuluş Kayalı, Erbakan'ın AP listesinden Konya'dan aday olma isteğinin reddedilmesini, partinin dinî bakımdan şaibe altına girmekten korktuğunun bir göstergesi olarak değerlendirmektedir. Bu somut olayla AP içinde dinî bir muhalefetten korkulsa bile parti içinde karşıt eğilimlerin barındırılmak istenmediğini dile getiren Kayalı'ya göre bu, ister partinin dinî gruplarca her şart altında destekleneceği inancından kaynaklansın, ister partinin dinî grupları parti dışına atma amacının sonucu olsun, AP'yi daha lâik bir konuma getirmiştir.[53]

C. Nurcular ve 12 Ekim 1969 Genel Seçimleri

12 Ekim 1969 seçimlerinin hemen öncesinde 7 Ekim 1969 tarihli İttihad Gazetesi'nde "Bütün tertip ve tahriklere rağmen Reyler Parçalanmıyacak!" başlığıyla bir haber yapılmıştır. Bu haberde başta Nur Cemaati mensupları olmak üzere bütün Müslümanlar CHP'ye karşı açıkça AP'yi desteklemeye davet edilmiştir.[54]

52 Bkz. Kaygusuz, *age*, s. 444-445.

53 Kayalı, *age*, s. 141.

54 *İttihad Gazetesi*, 7 Ekim 1969. Haberde başta Nurcular olmak üzere Müslümanlar şu şekilde yönlendirilmektedir: "...Düşüneceğiz ki, Türkiye'de hür ve serbest seçimler başladıktan sonra siyasî hayatımıza iki zümre hâkim olmak için mücadeleye girişmişlerdir. Bunlardan birisi, eski şeflik sistemini hortlatmak, hak ve hürriyetleri ortadan kaldırıp memleketi istibdat ile idâre etmek isteyenler; diğeri de şartların müsaadesi nisbetinde hak ve hürriyetleri korumaya, muhafaza ve müdafaa etmeye çalışanlardır. Bu iki zümre, iki büyük grup teşkil etmiştir. 27 Mayıs ihtilâline kadar DP–CHP olarak birbirleriyle kıyasıya çarpışan bu iki zümre, bugün AP–CHP olarak aynı mücadelenin içerisindedir. İdeolojik tabirle 'sağ–sol' mücadelesi bu iki büyük partinin saflarında yapılmaktadır... Esasen Bediüzzaman Hazretleri de Kur'an, iman ve İslâmiyet namına serdettiği derslerinden birisinde 'Bu zamanda bitaraflık yoktur. Ya muhalif, ya muvafık olmak iktiza eder' mealinde beyan buyurmak suretiyle, tâ Demokrat Parti devrinden beri (bitaraflığını) olmadığını ve olamayacağını talebelerine ders vermiştir. Dolayısıyla Müslümanların bitaraf kalması düşünülemez. Ya CHP'ye meyledip ona rey verecektir ki, hak ve hürriyetlerimizin ortadan kalkmasına vesile teşkil edecektir; yahut Adalet Partisine rey verecektir ki,

1969 seçimlerinden önce AP'nin isteği doğrultusunda seçim sisteminde önemli bir değişiklik gerçekleştirilmiştir. Milletvekili seçimleri için benimsenen millî bakiye usulü kaldırılarak yeniden nisbî temsil esasına dönülmüştür. Bu değişiklik büyük partilerin daha yüksek oranda temsilini sağlayıcı nitelikte olduğundan AP'ye yaramıştır.[55] Çünkü barajsız klasik d'Hondt sistemiyle yapılan 1969 seçimlerinden AP %46,5 oy alarak birinci parti olarak çıkmıştır. CHP ise ancak %27,4 oranında oy alarak ikinci parti olabilmiştir.[56] Seçim sonuçları her şeye rağmen Türk parti sisteminin iki partinin egemenliği altında olması durumunu sürdürmüştür.[57]

1969 seçimlerinde AP'nin elde ettiği bu sonuç Nurculara memnun etmiştir. Öyle ki Nurcular bu memnuniyetlerini 21 Ekim 1969 tarihli İttihad Gazetesi'nin manşetine "Millet bir zafer daha kazandı" şeklinde yansıtmışlardır.[58] Gazetenin aynı sayısında N.

bu da Millet ekseriyetinin arzu ve iradesini esas alıp hak ve hürriyetleri mevcut imkânlar dahilinde muhafazaya gayret sarfedişi dolayısiyledir. Esasen AP gibi kütle partileri, içerisinde her nasılsa bulunmuş şu veya bu sol temayüllü şahsın ve şahısların hususî durumları nazar-ı itibara alınarak taarruz hedefi yapılamaz. Çünkü o kütle nereye meyleder, nasıl bir istikamet takib ederse, Parti de ona uymaya, o istikamete gitmeye mecbur olur. Küçük bir grubun parti içerisinde işgal ettiği mevkileri nazara verip, Millet ekseriyetinin bu partiye sahip çıktığını, ona istikamet verdiğini görmemezlikten gelmek ise hak ve insaf ölçüleriyle bağdaşmaz. Evet, önümüzdeki Pazar günü sandık başına gidecek ve mutlaka reyimizi kullanacağız. Fakat bunu yaparken, şahsî ve hususî hesab, yahut kanaat ve düşüncelerimize göre değil; hak ve hürriyet düşmanlarına karşı hak ve hürriyetleri muhafaza için kurulan cephenin zaferini düşünecek ve hareketlerimizi ona göre tanzim edeceğiz."

55 Kayalı, *age*, s. 149.

56 Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971*, s. 376-377; *12 Ekim 1975 Cumhuriyet Senatosu Üyeleri ve Milletvekili Ara Seçimi Sonuçları*, s. 646; Önder, agm, s. 303.

57 Ergüder, agm, s. 286.

58 Bkz. *İttihad Gazetesi*, 21 Ekim 1969. Haberde 12 Ekim milletvekili seçimlerinin kesin sonuçlarının alındığı ve AP'nin 256 milletvekili ile yine tek başına iktidarda kaldığı ön plâna çıkarılmıştır. Ayrıca "Bu defa sandıktan biz çıkacağız" diyen CHP lideri İnönü'nün 143 milletvekili çıkarabildiği, "Mutlaka koalisyon olacak" tahmininde bulunan Güven Partisi Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu'nun 15 milletvekili ile meclisteki grup kurmaya hak kazandığı, genelde AP'den aday olmak istedikleri halde başvuruları kabul edilmeyen bağımsızlardan 13'ünün seçildiği, "Mutlaka 40 milletvekili çıkaracağız" iddiasını dile getiren Birlik Partisi'nin 8 milletvekilinde kaldığı, Celâl Bayar'ın desteğiyle seçime giren ve en az 40 milletvekili çıkararak meclisteki üçüncü parti olacaklarını beyan eden YTP'nin 6 milletvekili çıkarabilmesi dolayısıyla YTP lideri Yusuf Azizoğlu'nun "Fena halde yanıldık" şeklindeki itirafları da işlenmiştir.

Mustafa Polat da "Seçim Üzerine Düşünceler"[59] başlığıyla kaleme aldığı yazısında, Nurculara göre büyük bir zafer olarak değerlendirilen AP'nin bu seçim başarısını bir hayli övmüştür. Polat yazısında, 12 Ekim milletvekili seçimlerini, Müslüman milletimizin sol tahriklere ve bozguncu hareketlere verdiği cevapların en güzeli, kazandığı zaferlerin en parlaklarından biri olarak nitelemiştir. Çünkü Polat'a göre, seçimlerden iki gün önce sandıktan kendilerinin çıkacağını deklare eden ortanın solcuları, 1969 seçimlerinde başa güreşeceklerini iddia eden azgın sol cephe ve bütün sermayelerini eski DP'lilerin istismarı teşkil eden bozguncu gürûh çok sert ve kesin bir darbe yemiş ve koalisyon ümitleri de bu şekilde sönüp gitmiştir.

Seçimden sonra Demirel hükümet kurma çalışmaları yaparken, bakanlık beklentisi içinde olan kimi milletvekillerini kabineye almamıştır. Bu durum karşısında bazı vekiller AP içinde huzursuzluk çıkarmışlardır. Demirel'in parti içinde patlak veren bu olayı ciddiye almaması ve huzursuzluk çıkaranları muhatap kabul etmemesi kendisine pahalıya mal olmuştur. Çünkü AP içinde "Kırkbirler" diye tabir edilen milletvekillerinden kaynaklı ciddi bir kriz ve toplu istifalar söz konusuydu.

Sonuçta Şubat 1970'de, AP genel idare kurulunda Dr. Sadettin Bilgiç, Mehmet Turgut, Faruk Sükan, Cihat Bilgehan, Talât Asal ve Yüksel Menderes'in çekilmeleri AP içindeki bu anlaşmazlığı açığa çıkarmıştır. AP içindeki küskünlerden oluşan ve "Kırkbirler" diye tabir edilen bu milletvekillerinin, muhalefetle birlikte hareket ederek 1970 malî yıl bütçesine hayır oyu vermeleri ve bütçenin reddedilmesini sağlamaları, 26'sının AP'den ihraç edilmesine sebep olmuştur.[60] Sonuçta Demirel'in başbakanlığındaki hükümet de istifa etmek zorunda kalmıştır.

Bu gelişme üzerine Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay yeni hükümeti kurma görevini tekrar Demirel'e vermiştir. Demirel de bu görev karşısında eski kabineyi aynen işbaşına getirdiğini bütün kamuoyuna bildirmiştir.[61] Demirel'in yeniden aynı isim-

59 Yazının tamamı için bkz. *İttihad Gazetesi*, 21 Ekim 1969.

60 Hikmet Özdemir, *Ordunun Olağandışı Rolü*, İz Yayıncılık, İstanbul 1994, s. 291.

61 Demirel'in yine aynı bakanlarla hükümeti oluşturması 7 Mart 1970 tarihli Yeni Asya Gazetesi'nde: "...Ve Yine Aynı Kabine" manşetiyle verilmiştir. Haberde,

lerle oluşturduğu hükümet mecliste güvenoyu alarak görevine başlamıştır.[62]

Bu arada bütçeye kırmızı oy vererek hükümetin çekilmesine yol açan "Kırkbirler"den biri olan ve Nurcu kişiliğiyle tanınan AP Isparta Milletvekili Hüsamettin Akmumcu AP'deki istifa furyasını başlatan ilk isim olmuştur.[63] Aslında Akmumcu'nun bu istifasının arka plânında yukarıda aktardığımız gibi, MNP'nin kurulma aşamasında yaşanan olayların payı inkâr edilmemelidir. 1969 seçimlerinin hemen öncesinde MNP'yi kurma fikrinin iyice netleşmesi ve bu fikri alanların önlerine siyasi partiler kanununun Türkiye genelinde teşkilatlanılması yönündeki hükmünü yetiştiremeyecekleri engelinin çıkması sebebiyle, bunlar çeşitli bölgelerden AP'den milletvekili seçildikten sonra istifa ederek yeni bir parti kurmada uzlaşmışlardır. Ancak Demirel'in bunların amaçlarını tespit ederek hepsinin adaylığını veto etmesi bütün plânları bozmuştur. İşte Akmumcu bu vetoya uğramayıp AP'den milletvekili seçilenlerden birisiydi.

Akmumcu'nun istifasından sonra "Kırkbirler" diye tabir edilen grubun geri kalanları da AP'den ayrılarak yeni bir parti kurma arayışına girdiler. Sadettin Bilgiç, Mehmet Turgut, Ferruh Bozbeyli, Rasim Cinisli gibi isimler, Celâl Bayar'la görüşüp Sadettin Bilgiç liderliğinde Demokratik Parti'yi kurmuşlardır.[64]

Gelişen olaylar sonucu AP'nin bölünmesi, MNP'nin aktif çalışması ve MHP'nin de Nurcu gençliğe el atması Nurcuları tedir-

Demirel'in bütçenin reddedilmesinin hükümetin başarısızlığı sebebiyle değil, parti içi bir çekişme sonucunda olduğu gerekçesiyle bakanlar kurulunda hiçbir değişiklik yoluna gitmediği işlenmiştir. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 7 Mart 1970.)

62 Yeni Asya Gazetesi'nin 16 Mart 1970 tarihli sayısında "Hükümet yerinde kaldı" başlığıyla verilen güvenoyu haberinde, 41'lerden 4'ünün kabineye beyaz oy verdiği, oylamaya 404 milletvekilinin katıldığı, bunların 232'sinin kabul, 172'sinin ise red oyu verdiği işlenmiştir. (Geniş bilgi için bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 16 Mart 1970.)

63 Hüsamettin Akmumcu kaleme aldığı istifa mektubunda başta Demirel olmak üzere partinin önde gelenlerini suçlayıcı ifadeler kullanmıştır. Mektubunda: "Yeni kabineyi teşkil eden ve meclisteki ekseriyeti temin için amme vicdanında mahkûm olmuş ölçüsüz usullerin takibi ve bu suretle tahakküm zihniyetinin devamında hâlâ fayda görülmesi, milletimizin büyük ümitlerle ve gayretlerle iktidara getirdiği AP'nin temel fikir yapısıyla tamamen tezad teşkil etmektedir." ifadelerine yer veren Akmumcu, yeni kabinenin güvenoylaması sırasında 41'lerle beraber hareket edeceğini ve alınan karara göre oy kullanacağını açıklamıştır. (*Yeni Asya Gazetesi*, 14 Mart 1970.)

64 Özdemir, *age*, s. 291.

gin etmiştir. Ayrıca Anayasa Mahkemesi'nin MNP'ye kapatma davası açması ve başsavcının partiyi gericilikle suçlayarak mağdur duruma düşürmesi, o güne kadar MNP'ye mesafeli duran Nurcuları etkilemiş ve "İslâm'ın Partisi" edasıyla resmen ortaya çıkan MNP'ye yönelmelerine vesile olmuştur. Bu da Nurcuların tabanında çatlamalar ve kaymalar meydana getirmiştir. Bilhassa küçük şehirlerdeki, kasaba ve köylerdeki Nurcular MNP'nin saflarında faal olarak çalışmaya başlamışlardı.[65]

MNP'nin kurulmasını engellemeye çalışan fakat bunu başaramayan Zübeyir Gündüzalp liderliğindeki Nurcular, MNP'ye kaymaları önlemek ve birliği muhafaza etmek amacıyla günlük bir gazete çıkarma çalışmalarına başladılar. Çalışmalar sonucunda, süreci daha önce işlendiği gibi Demirel'in Boğaz Köprüsü'nün temelini attığı günün ertesinde, isim babalığını Bekir Berk'in yaptığı "Yeni Asya Gazetesi"ni yayınlamaya başladılar. Gazetede ağırlıklı olarak AP lehinde yazılar çıkarken, Cemaate MNP'ye kapılmamaları tavsiye ediliyordu. Yeni Asya Gazetesi'nin yayın hayatına atılması ve isminin zamanla cemaatle bütünleşmesi sebebiyle belirtildiği üzere Nur Cemaati "Yeni Asya Cemaati" olarak isimlendirilmeye başlanmıştı. Bu yüzden bundan sonraki genel seçimleri ele alırken Nurcular yerine Yeni Asya Grubu tabirini kullanacağız.

D. Yeni Asya Grubu ve 14 Ekim 1973 Genel Seçimleri

Yeni Asya Cemaati'nde Zübeyir Gündüzalp döneminde ortaya çıkan farklı siyasi tutum ve davranışlar, onun ölümünden sonra daha da yaygınlaşmıştır. Bu farklı anlayışların getirdiği yeni grupsal oluşumlar AP'den kopmaya ve Erbakan'ın partisine yönelmeye başlamışlardı. Bu dönemde Gülen ve çevresi ile Yazıcılar Grubu Erbakan'la iyice yakınlaşmıştır. Nitekim bunlar 1973 seçimlerinde MNP'nin yerine onun devamı olarak kurulan MSP'ye oy vermişlerdir.[66] MSP 11 Ekim 1972'de, 12 Mart döneminin gittikçe yumuşayan ve siyasal İslâm'a da yarayan siyasal ortamında yeniden İslâmcı ideolojinin ve "millî görüşün" bir temsilcisi olarak Süleyman Arif Emre'nin Genel Başkanlığında kurulmuştur. Ancak Süleyman Arif Emre 1973 seçimlerinden hemen sonra 21

65 Bkz. Bengisu, agm, s. 17.
66 Bengisu, agm, s. 19.

Ekim 1973'te yaptığı toplantıda kendisinin istifa ettiğini ve Genel Başkanlığa Konya Milletvekili Erbakan'ın getirildiğini kamuoyuna duyurmuştur.[67]

Demirel'e göre, Erbakan'ın 1973'te MSP'nin başına geçmesi tesadüften ziyade sağı parçalamak için atılmış bir adımdır. 1973 öncesinde MNP olayı yüzünden Erbakan'ın Türkiye'de olmadığını ifade eden Demirel, 1973 seçimleriyle beraber AP'nin oylarını bölmek için Erbakan'ın Türkiye'ye getirilerek MSP'nin başına geçirildiği iddiasındadır.[68] Erbakan'ın seçimlerden önce MSP'nin başına geçirilmesi konusunda Mehmet Kutlular da Demirel'le aynı düşüncededir. İhtilâlcilerin, Turgut Sunalp, Muhsin Batur ve Haydar Saltık vasıtasıyla Erbakan'ı İsviçre'den getirdiklerini belirten Kutlular'a göre maksat, AP'nin tek başına iktidara gelmesini önlemek ve ülkede mümkün olduğu kadar parçalı bir siyasi yapı oluşturmaya yöneliktir. Kutlular uygulanan stratejiyi ise şöyle sıralamıştır:

> Önce AP bölünmüştü. Demokratik Parti hareketi yaşanmıştı. AP sarsılmış, ama iktidardan düşürülememişti. Sonra 12 Mart Muhtırası devreye girmişti. Bir müddet önce MNP ortaya çıkmıştı. Muhtıradan sonra yurtdışına çıkan Erbakan 1973 seçimlerine doğru ülkeye getirilmiş ve MSP (Milli Selamet Partisi) kurdurulmuştu. Seçimlerde tek başına bir AP iktidarı çıkması istenmediği gibi, CHP iktidarının garantilenmesi sağlanmaya çalışılıyordu.[69]

Kutlular'ın bu ifadelerinde AP'ye olan desteğin açık işaretleriyle beraber 1973 seçimlerinden sonra muhtemel AP iktidarının önüne geçmek için bazı oyunların tezgâhlandığı iddialarına getirdiği eleştiriler göze çarpmaktadır. Ancak burada hem Demirel'in hem de Kutlular'ın -kendi gazetelerine dayanarak yukarıda aktardığımız bilgiyi pas geçerek- Erbakan'ın 1973 seçimlerinden önce MSP'nin başına geçirildiği yönünde aktardıkları bilginin

67 *Yeni Asya Gazetesi*, 22 Ekim 1973.

68 Kâzım Güleçyüz, Metin Karabaşoğlu, İzzet Akyol, agm, s. 34. Demirel, MSP'nin misyonuyla ilgili de şunları söylemiştir: "MSP 'Milli görüşü temsil ediyorum' diyor. Aslında MSP'nin misyonu, dine hizmet yerine, dini siyasetin hizmetine sokmaktır. Büyük çoğunluğu dindar olan halkımız, 70'li yıllarda bu haraketin maksadını anlamıştır. Nitekim 73'te %11,5 civarında oy alabilen MSP hareketi, 1977'de %8'lere düşmüştür. Dinin siyasete alet olarak kullanılmasının yanlışlığı iyi anlatılabilirse, halkımız, dindar insanlar, bu işin dine yarar değil, zarar vereceğini anlayacaklardır."

69 Bkz. Kutlular, *age*, s. 261.

gerçeği yansıtmadığının belirtilmesi gerekmektedir. Yeni Asya Gazetesinden aktardığımız gibi Erbakan'ın MSP'nin genel başkanı olması seçimden önce değil, sonrasına tekabül etmektedir. Tahminimize göre genel başkanı olmasa da Erbakan isminin geçtiği bir partinin, sırf siyaseten bu ismin peşinden giden seçmen nezdinde yarattığı cazibenin ve oy getirisinin, gerek Demirel ve gerekse Mehmet Kutlular üzerinde yarattığı tesir, dile getirilen söylemlerin gerçekleşme ihtimalinin bir öngörüsüdür.

Yeni Asya Grubu ve Yeni Asya Gazetesi tam bir ekip havası içinde AP'nin 1973 seçimlerinden tek başına iktidar olarak çıkabilmesi için Demirel'e tam bir sadakatle destek vermiştir. Özellikle Yeni Asya Gazetesi seçim için yurt içi gezilerine çıkan AP lideri Demirel'in yaptığı konuşmaları manşetlere taşımıştır. Demirel'in yaptığı her seçim konuşması, CHP ve 12 Mart Muhtırası aleyhindeki her açıklaması gazetede geniş bir şekilde işlenmiş, Demirel'in söylemleri âdeta seçmenlerin beyinlere kazınarak, oy verilecek tek adres olarak AP gösterilmeye çalışılmıştır.[70] Buna karşın CHP'nin mitinglerine ya hiç temas edilmemiş ya da göze batmayacak şekilde küçük bir yer tahsisleriyle geçiştirilmiştir.

Bütün bunlara rağmen, yine barajsız klasik d'Hondt sisteminin uygulandığı 14 Ekim 1973 seçimleri hem AP hem de AP'ye sınırsız destek veren Yeni Asya Grubu için beklentileri karşılamaktan öte bir hayal kırıklığıyla netecilenmiştir. Seçim sonuçlarına göre Ecevit'in liderliğindeki CHP %33,3 oy alarak birinci parti olurken, AP ise oyların ancak %29,8'ini alabilmiştir. Erbakan'ın MSP'si de aldığı %11,8 oy oranıyla 48 milletvekiliyle mecliste temsile hak kazanmıştır.[71] CHP'nin 185, AP'nin ise 149 milletve-

70 Demirel lehine yapılan bu tür heberlere en iyi örnek olarak 8 Ekim 1973 tarihli Yeni Asya Gazetesi gösterilebilir. Demirel'in Adapazarı ve İzmit'te yaptığı, muhalefete ve 12 Mart Muhtırası'na ağır eleştiriler yönelttiği, kendi iktidar zamanlarını ise övdüğü miting konuşması Yeni Asya'da "Muhtıra Buhranı Büyüttü" manşetiyle verilmiştir. Haberde, Demirel'in, 1971 öncesinde meydana gelen olayları AP'nin kusuru ve hükümetin zaafına bağlamanın ne kadar yanlış olduğunun ortaya çıktığı meyanındaki sözlerine genişçe yer verilmiştir. Ayrıca, Demirel'in 12 Mart Muhtırası'nın ilân edilen hedefi ile yaşananların farklı olduğuna dikkatleri çeken ve muhtıra verildikten sonra sokağın durmak bir yana daha da hızlandığı yönündeki söylemleri ön plâna çıkarılmıştır. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 8 Ekim 1973.)

71 *12 Ekim 1975 Cumhuriyet Senatosu Üyeleri ve Milletvekili Ara Seçimi Sonuçları*, s. 646; Önder, agm, s. 303.

kili çıkarabildiği seçim sonuçları hiçbir partinin tek başına iktidara gelmesine imkân vermemiştir. Bu yüzden hükümet kurmak için koalisyon alternatifi dışında başka seçenek yoktu. Bu sebeple 1973 seçimleri, iki büyük partinin egemenliğinin son bulduğuna işaret etmesi ve koalisyonlar dönemini başlatması bakımından Türk seçim tarihi için önemlidir.[72]

12 Mart 1971 Muhtırası'ndan sonra demokratik rejime kesin dönüşün simgesi olan 1973 seçimlerinde CHP'nin birinci parti olmasındaki başarı, CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in yürüttüğü aktif seçim kampanyasına bağlanmıştır. Özellikle Ecevit'in kaleme alarak seçim kampanyasında sürekli üzerinde durduğu "Ak Günlere" isimli bildirgede takip edilen siyaset bu zaferin kazanılmasına katkı sağlamıştır. Ecevit'in sürekli bir düzen değişikliğinden bahsetmesi, sosyal devleti ve özgürlükleri ön plâna çıkarması, halkın daha fazla siyasete katılması gerektiği yönündeki söylemleri, ezenin ve ezilenin olmadığı, buna karşın insanca, hakça bir düzenin olması gerektiği yönündeki vaatleri CHP'nin birinci parti olmasında önemli rol oynamıştır. Tabii bu arada AP'ye gidecek oyların bir kısmının MSP ve Demokratik Parti'ye kayması da göz ardı edilmemelidir. Nitekim seçim sonuçlarından memnun kalmayan ve büyük bir hayal kırıklığına uğrayan Yeni Asya Grubu da suçu MSP ve Demokratik Parti'ye atmıştır.[73]

Seçim sonuçlarını değerlendiren Mehmet Kutlular da dillendirdikleri plânın tuttuğunu, CHP'nin birinci parti olduğunu, Ecevit'in hükümeti kurma bakımından ilk sırayı aldığını ve MSP'ye giderek birlikte hükümeti kurma imkânına kavuştuğunu belirtmiştir.[74] Kutlular'ın bu sözlerinde, beklentilere cevap alamama sebebiyle kabahati "öteki"ne yükleyerek, yaşanan hayal kırıklığını izole etme düşüncesi hâkimdir.

72 Ergüder, agm, s. 287.

73 Seçim sonuçlarının kamuoyuna duyurulduğu 16 Ekim 1973 tarihli Yeni Asya Gazetesi'nin "MSP ve DP CHP'yi Başa Geçirdi" manşeti, seçimlerden sonra Yeni Asya Grubu'nun yaşadığı hayal kırıklığının bir yansıması ve bu yenilgiye bir kılıf bulma çaresi olarak görülebilir. Yeni Asya'nın bu haberine göre AP'ye gelecek olan daha doğrusu AP'nin oylarının bölünmesi Ecevit'in partisinin işine yaramış ve bu şekilde CHP birinci parti olmuştur. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 16 Ekim 1973.)

74 Kutlular, *age*, s. 263.

Demirel ise 1973 seçimlerini ve seçim sonrasındaki koalisyonlar dönemini değerlendirirken, seçimden ikinci parti olarak çıkmalarını, halka kendilerini daha iyi anlatamama sebebine bağlamış, kabahati başkalarına yüklemek yerine kendilerinde aramış ve Yeni Asya Grubu'na göre daha realist davranmıştır. 1971'den 1973'e kadar Türkiye'de güdümlü bir rejimin varlığının altını çizen, bu dönemde parlamentonun üstünde bir askerî gücün olduğunu "şöyle yapmazsanız, parlamentoyu kapatırım" tehditlerinin bulunduğunu belirten Demirel, bunlara karşı en büyük gayreti kendilerinin gösterdiğini, "parlamentoyu açık tutalım, bu zeminde bir takım meseleleri hallederiz" düşüncesini taşıdıklarını söylemiştir. Ancak 1973'e gelindiğinde bu gayretlerini halka iyi anlatamadıklarını, seçim meydanlarına gittikleri zaman, askerî gücün ve askere dayanarak devlete, rejime yapılan müdahalenin barışçı yollardan halledilmesi için gösterdikleri fedakârlığı iyi anlatamadıklarını itiraf eden Demirel'e göre, siyasi hünerlerinin anlayış bulmaması sebebiyle geniş çapta bir parçalanma meydana gelmiş ve bu parçalanma da ister istemez koalisyonlar devrini doğurmuştur.[75]

1973 seçimlerini farklı bir yaklaşım tarzıyla değerlendiren Kurtuluş Kayalı'ya göre, seçim sonuçları Türkiye'de yeni bir iktidar alternatifinin belirdiğini göstermiştir. 12 Mart'tan önce kurulan her iki parti ile de CHP'nin koalisyon yapma fırsatı doğmuştur diyen Kayalı, 12 Mart'ın otoriter yönetimine karşı direncin, AP'nin tek başına iktidar olmasını önlediğini belirtmektedir. Kayalı'ya göre seçim sonuçlarının bu şekilde tezahür etmesi, halkın 12 Mart'ı AP'ye karşıt bir hareket olarak değil de kendi özgürlüklerini sınırlayıcı bir hareket olarak görmesinden kaynaklanmış olmalıdır ve bu da halkın AP'deki değişimi kavradığını göstermektedir.[76]

Seçimden sonra ortaya çıkan tabloda önce Ecevit'in,[77] sonra Demirel'in,[78] Demirel'in hükümeti kuramayıp 17 Kasım

75 Güleçyüz, Karabaşoğlu, Akyol, agm, s. 34.

76 Kayalı, *age*, s. 194.

77 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 29 Ekim 1973. Ecevit'in 27 Ekim 1973'te Cumhurbaşkanı tarafından hükümeti kurmakla görevlendirilmesi, 29 Mart 1973 tarihli Yeni Asya'da "Ecevit hükümetle ilgili görüşmelere başladı" şeklinde haberleştirilmiştir.

78 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 13 Kasım 1973. Ecevit'in yeni hükümeti kuramaması sebebiyle görevi iade etmesinin ardından Cumhurbaşkanı Korutürk, 12 Kasım

1973'te görevi iade etmesinden[79] sonra da Naim Talu'nun[80] Cumhurbaşkanı tarafından hükümeti kurmakla görevlendirilmelerine rağmen 100 günden fazla bir sürede yeni hükümet kurulamamış ve dolayısıyla bir "hükümet kuramama krizi" yaşanmıştır. Bunda CHP ve AP'nin hükümet için uzlaşamamasının yanı sıra, Demirel'in "Millet bize muhalefet görevi verdi"[81] söylemi üzerine küçük sağ partilerin AP ile koalisyona sıcak bakmamasının özellikle de Erbakan'ın 1969 seçimlerinde AP'den aday olma talebinin Demirel tarafından veto edilmesini unutmamasının da büyük etkisi olmuştur.

CHP ve MSP mecliste yapılan bazı çalışmalarda ortak hareket etmişlerdir ve bu gelişmeler de kamuoyunda memnuniyetle karşılanmıştır. Bu durumun ardmdan Cumhurbaşkanı Korutürk siyasi parti liderleriyle yaptığı görüşmeden sonra yeni hükümeti kurması için 15 Ocak 1974'te tekrar CHP lideri Ecevit'i görevlendirmiştir.[82] Nihayet yapılan görüşmelerden sonra iki partiden de gelen tepki ve direnmelere rağmen CHP-MSP koalisyon hükümeti kurulmuş, 25 Ocak 1974 tarihinde Cumhurbaşkanı Korutürk tarafından onaylanmış[83] ve 7 Şubat 1974'te de mecliste yapılan güvenoylamasında 136'ya karşı 235 oy alarak görevine başlamıştır.[84] Kurulan koalisyon hükümetinde, Necmettin Erbakan Başbakan Yardımcısı, Oğuzhan Asiltürk İçişleri Bakanı, Şevket Kazan Adalet Bakanı, Fehim Adak Ticaret Bakanı, Korkut Özal Tarım Bakanı, Abdülkerim Doğru Sanayi ve Teknoloji Bakanı ve Süleyman Arif Emre de Devlet Bakanı olarak MSP'yi temsil etmişlerdir.[85] Seçimle

1973'te yeni hükümeti kurma görevini AP Genel Başkanı Demirel'e vermiştir. Yeni Asya'nın 13 Kasım 1973 tarihli nüshası bu haberi "Korutürk hükümeti kurma vazifesini AP liderine verdi" başlığıyla duyurmuştur.

79 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 18 Kasım 1973.

80 Naim Talu 15 Aralık 1973'te Cumhurbaşkanı tarafından erken seçim sağlayacak Milli koalisyon hükümeti kurmakla görevlendirilmiş, ancak Talu da yeni hükümeti kurmayı başaramayarak 10 Ocak 1974'te bu görevi iade etmiştir. (Geniş bilgi için bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 16 Aralık 1973 ve 11 Ocak 1974.)

81 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 17 Ekim 1973. "CHP diğer partilerle hükümet kuracak. AP koalisyona katılmayacak" manşetiyle duyurulan Yeni Asya'nın haberine göre, AP lideri Demirel: "Milletimizin kararı başımızın üstündedir. Millet bize bu seçimde muhalefet görevini verdi." diyerek koalisyonlarda yer almayacağını açıkça deklare etmiştir.

82 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 16 Ocak 1974.

83 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 26 Ocak 1974.

84 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 8 Şubat 1974.

85 *Cumhuriyet Gazetesi*, 26 Ocak 1974.

yasama düzeyinde kazanılan meşruiyetin, yürütme düzeyinde de kazanılması MSP'lilerce koalisyonun en büyük getirisi olarak değerlendirilmiştir.[86] Böylece siyasal İslâm mecliste temsiliyetinin ötesinde ilk kez koalisyon hükümetine de girmeyi başararak meşruiyetini daha da sağlamlaştırmış oluyordu.

Kurulan CHP-MSP koalisyonunu değerlendiren Demirel, bunun her iki taraf için de şaşırtıcı olduğunu, CHP'nin tarihi yanılgı içinde bulunduğunu söylemiştir. MSP'nin ise "Biz kardeşiz. Bunlar bizim namaz kılmayan kardeşlerimizdir. Ne var bunda? Birimiz namaz kılıyor, birimiz kılmıyor; ama kardeşiz." dediğini belirten Demirel'e göre böyle bir koalisyon devam edemezdi.[87]

Kayalı'ya göre, 1974 başlarında CHP'nin MSP ile kurduğu koalisyon, Türkiye'de özgürlüklerin hayata geçirilmesi ve geliştirilmesi anlamında müspet bir doğrultunun başlangıcı olabilirdi. Çünkü CHP'nin kendi solundaki güçlere sağlamayı amaçladığı özgürlükler ve sağda özgürlüklerin sınırlanmasından en çok muzdarip olan dinî-siyasal çevrelerin rahatlığa kavuşması ancak böyle bir koalisyonla kabildi.[88]

Fakat Kayalı'nın iyimserliğinin aksine MSP'nin CHP ile koalisyona gitmesi cemaat ve tarikatlarda şok etkisi yaratmıştır. Koalisyon sebebiyle soğuk duş etkisine kapılan cemaatler ve tarikatlar, yıllarca düşman olarak gördükleri, mücadele ettikleri CHP ile MSP'nin koalisyonuna bir anlam verememişlerdir. Onlara göre AP ile hükümet kurmak varken CHP ile bunu gerçekleştirmek gafletin en büyüğüydü. Ancak umulanın aksine bu hükümet döneminde cemaatler toparlanma sürecine girmişlerdir. Özellikle Fethullah Gülen'in etrafında MSP'lilerden gelen geniş bir çevre oluşmuştur.[89]

Kurtuluş Kayalı, 12 Mart sonrası seçimlerde MSP'ye gösterilen hoşgörünün gerekçesinin irdelenmesi gerektiğini söylemektedir. Kayalı'ya göre, o dönemde AP ve MHP, MSP'yi muvazaa partisi olarak nitelerken, etkin askerî çevrelerin bu partiye ilişmemeleri manidardır. Belli bir zaman aralığında iki grup için de söz

86 Sarıbay, *age*, s. 188.
87 Güleçyüz, Karabaşoğlu, Akyol, agm, s. 35. Ayrıca bkz. Kutlular, *age*, s. 264.
88 Kayalı, *age*, s. 195.
89 Bengisu, agm, s. 19.

konusu olan bu çelişik tavrın Türkiye'deki olayların alışılagelmiş biçimde açıklanamayacağının bir göstergesi olduğunu belirten Kayalı, bu durumu halkın demokratlaşma sürecini geliştirmesinin de bir başka örneği olarak değerlendirmektedir.[90]

Yeni Asya Cemaati başta olmak üzere sağ kesim ise "komünistlerle işbirliği yaptığı" gerekçesiyle MSP'nin CHP ile hükümet kurmasını şiddetle eleştirmeye başlamışlardır. Bu dönemde Yeni Asya Gazetesi, sağ kesimin en büyük gazetesi Tercüman'la birlikte, Mehmet Şevket Eygi'nin Bugün ve Sabah gazetelerinin kapatılması sebebiyle dindar çevreleri etkileyen en güçlü gazetelerden biri konumuna gelmiştir.[91]

Yapılan yoğun eleştirilere rağmen CHP-MSP koalisyon hükümeti göze çarpan çok büyük sıkıntılar olmadan yoluna devam ediyordu. Ancak genel af kanununun gündeme getirilmesi, başarılı bir şekilde gerçekleştirilen Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan pay kapma yarışı ve MSP'nin manevî kalkınma adına "müstehcen neşriyat"la mücadelesi sırasında yaşanan sıkıntılarla beraber işler tersine dönmeye ve koalisyon hükümeti çatırdamaya başlamıştır.

CHP-MSP hükümeti kurulduktan sonra af kanunu gündeme gelince başta Yeni Asya Cemaati ve diğer dinî çevreler ayağa kalkmıştır. Af kanunu, onlara göre komünistlerin affedilmesi demekti. Bu sebeple MSP dinî çevrelerin yoğun baskısıyla karşı karşıya kalmış, Nurcu kökenli milletvekilleri Ahmet Tevfik Paksu, Hüsamettin Akmumcu gibi isimler ne yapacaklarını bilemez hale gelmişlerdir.[92]

Yeni Asya Grubu af kanunu gündeme gelir gelmez, kanunun çıkmaması için topyekün bir mücadeleye girişmiştir. Bunun için Yeni Asya Gazetesi'nde af kanunu aleyhine yayınlar yapılmıştır. Bu yayınlar daha CHP-MSP koalisyon hükümetinin güvenoyu alınadan af kanununu gündeme getirmesiyle başlatılmış,[93]

90 Kayalı, *age*, s. 64-65.
91 Bengisu, agm, s. 19.
92 Bengisu, agm, s. 20.
93 Af kanununun çıkmaması için kamuoyu yaratmak amacıyla Yeni Asya Gazetesi'nin kullandığı manşetlerden birisi "Anarşistler de Affediliyor" başlığının yer aldığı 1 Şubat 1974 tarihli nüshasıdır. "CHP-MSP komisyonu '146-3'ü affa sokuyor" başlığıyla verilen haberde, af kanununun çıkması halinde anarşistlerin de affedileceği işlenmiştir.

oluşturulan CHP-MSP komisyonunun af kanununa son şeklini vermek üzere yaptıkları toplantılara yönelik eleştirilerle devam ettirilmiştir.[94]

Bu arada AP'nin teklif ettiği af kanunu için lehte yayın yapılması ihmal edilmemiş[95] ve buna karşın AP'nin CHP-MSP ko-

94 16 Şubat 1974 tarihli Yeni Asya "Komünistler Affediliyor" manşetiyle çıkanlarak Yeni Asya Grubu'nun affa olan tepkisi dile getirilmiştir. Haberde, üzerinde mutabakata varılan genel af kanunu teklifinin detayları üzerinde durulmuştur. CHP ve MSP üyelerinden oluşan komisyonun hazırladığı af kanunu teklifinin son şekli hakkında Yeni Asya'nın verdiği bilgiler şöyledir: "Anarşik eylemlerden ölüme mahkûm olanlar dâhil tüm ölüm cezaları 30 yıla, yine anarşik eylemlerden müebbet hapse mahkûm olanlar dâhil bütün müebbet ağır hapis cezaları 24 yıla indirilmektedir. Anarşik eylemlerden mahkûm olanlar hariç olmak üzere bütün cezaların 12 yılı affedilmektedir. Suçun işlendiği tarihte 15 yaşında olanların cezaları, hukukî neticeleriyle birlikte affedilmektedir. Suçun işlendiği tarihte 18 yaşını bitirmemiş olanların, 15 yıla kadar olan cezaları affedilmektedir. Bu durumda olanların para cezaları da affedilmektedir. 12 yıl ve daha az hürriyeti bağlayıcı cezaların, para cezalarıyla birlikte ve bütün neticeleriyle affedilmektedir. 12 yıldan fazla mahkûmiyeti bulunanların cezalarından 12 yılı affedilmektedir. Anarşik eylemlere, (adam öldürmek, banka soymak, adam kaçırmak gibi) fiilen katılmayıp, bu suçları işleyenlere yataklık etmek, bildiri yayınlamak, gizli cemiyet kurmak ve bunların yönetiminde görev almak gibi suçlardan mahkûm olanların suçlarından 5'er yılı affedilmektedir. Bu suçlar Türk Ceza Kanununun 146/3 ve 149/3'üncü maddelerine giren suçlar olarak belirlenmiştir. Devlet aleyhine işlenen (casusluk dâhil) suçlardan 5 yılı affedilmektedir. Yasalar, tüzük ve yönetmelikler gereğince verilmiş disiplin cezaları tamamen affedilmektedir. Teklif, bu amaçla yapılmakta olan kovuşturmaların da durdurulmasını öngörmektedir. Asker kişilerin de disiplin cezaları affedilmekte, ancak rütbeleri iade edilmemektedir. Komünizm propagandasıyla ilgili bütün suçlar ise 12 yıllık genel indirime tabi tutulmuştur. Buna göre, bu amaçla işlenen suçlardan 12 yılı affedilmektedir. Vergi cezalarının tamamı, vergi asıllarının kanununun yürürlüğe girmesinden en geç altı ay içinde ödenmesi halinde affedilmektedir. Ancak ihtilâflı vergilerde ve tarafların ihtilâfı devam ettirmeleri halinde bu durumdakiler aftan ihtilâfın sonuçlanmasından sonra yararlanacaklardır. Bu kanunun yürürlük tarihinden önce cezaları infaz edilmiş veya affedilmiş olanların adlî sicil bültenleri ile bu kanunla bütün cezaları neticeleriyle birlikte affedilmiş olanların adlî sicil bültenleri kaldırılmaktadır. Ancak mevzuuyla ilgili yasanın 68'inci maddesindeki hükümler saklı kalacaktır. Firar halinde olup yurt içinde bulunanlar, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay, yurt dışında bulunanlar altı ay içinde resmî mercilere müracaatla teslim oldukları takdirde genel aftan yararlanacaklardır. Bu haktan asker kişiler de faydalanacaktır. Yabancı uyrukluların bu yasadan faydalanabilmeleri kendi memleketlerindeki Türk vatandaşlarının affedilmelerine bağlı kalacaktır. Karşılıklı anlaşmalara göre, Türkiye'ye geri verilecek ve verilmiş bulunan kimseler de bu yasa hükümlerinden faydalanacaklardır. 31 Aralık 1973 tarihine kadar işlenmiş suçları içine alan teklif kanunlaştığı takdirde mahkûm ve mevkuflar kanunun yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak 20 gün içinde salıverileceklerdir." (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 16 Şubat 1974.)

95 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 8 Mart 1974. Bu tarihli Yeni Asya "AP'nin Af Kanununa Dindarlar Giriyor" manşetiyle, AP ortak grubunun 7 Mart 1974'te yaptığı toplantıda 141. ve 142. maddenin afkapsamı dışında bırakılmasını kararlaştırdığını, 163. maddenin ise af kanunu kapsamına alındığını okuyucularına duyurmuştur.

alisyonunun getirdiği affın çıkmaması için verdiği mücadele öne çıkarılmıştır.[96] Yine Yeni Asya Grubu tarafından affın aleyhine bir kamuoyu baskısı yaratmak amacıyla bir anket çalışması başlatılmıştır. Af kanununun çıkarılmasının komünistlerin ve anarşistlerin affedilmesine yönelik olduğu iddiasıyla hareket eden[97] Yeni Asya Grubu, Yeni Asya Gazetesi aracılığıyla yürüttüğü ve "Komünistlerin Affına Hayır!" manşetiyle duyurduğu bu kampanyaya, bizzat muhabirlerine ulaşarak veya mektup ve telgraf göndererek katılmanın mümkün olduğunu duyurmuştur.[98] Bu arada çıkarılacak affa dâhil olması muhtemel olan ve çeşitli suçlardan hüküm giymiş tutukluların fotoğrafları da gazetede neşredilerek kamuoyu tepkisi ve baskısı yaratılmaya çalışılmıştır.[99] Ancak Yeni Asya'nın bütün bu aleyhteki neşriyatına ve çabasına rağmen MSP af kanununa müspet oy verilmesi için bağlayıcı karar almış[100] ve neticede af kanunu AP, DP, CGP ve MHP'nin aleyhteki oylarına rağmen CHP ve MSP'nin lehteki oylarıyla kabul edilerek Cumhuriyet Senatosu'na gönderilmiştir.[101] Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu 18 Nisan 1974'te yaptığı toplantıda genel af teklifinin anarşist ve komünistlerle ilgili 141., 142., 146. ve 149. maddelerini tekliften çıkararak, teklifi Cumhuriyet Senatosu'na sunmuştur.[102] Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulu da 26 Nisan 1974'te müzakere etmeye başladığı genel af teklifinin maddelerini 27 Nisan 1974'te bitirmiştir. Cumhuriyet Senatosu Genel

96 AP ve DP'nin komünistlerin ve anarşi teşvikçilerinin af kanunundan çıkarılmasını istemeleri Yeni Asya'nın 9 Mart 1974 tarihli nüshasında "Af Çıkmazda" manşetiyle verilmiştir. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 9 Mart 1974.)

97 *Yeni Asya Gazetesi*, 18 Mart 1974.

98 *Yeni Asya Gazetesi*, 18 Mart 1974.

99 Örneğin Yeni Asya'da bir taraftan "Bunlar mı affedilecek?" yazısıyla, affedilmesi gündeme gelen suçluların fotoğrafları yayınlanarak deşifre edilirken, diğer taraftan da "Affedilmelerine çalışılan Marksist anarşistler daha dün Türk ordusu mensuplarına silah çekmişti" haberiyle ve "İkaz Ediyoruz Dikkat Dikkat!" manşetleriyle af aleyhinde bir toplumsal mutabakat sağlamaya çalışmıştır. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 21 Mart 1974 ve 22 Mart 1974 tarihli nüshalar.)

100 MSP'nin bu kararı Yeni Asya'nın 29 Mart 1974 tarihli nüshasında "MSP 'Evet' dedi" manşetiyle verilmiştir. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 29 Mart 1974.)

101 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 5 Nisan 1974. Yeni Asya "Anarşistleri Affettiler" manşetiyle affın meclisten geçtiğini okuyucularına duyurmuştur. Haberin devamında da bağlayıcı grup kararı alınmasına karşın oylamaya 12 MSP'linin katılmadığı işlenmiştir.

102 Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu'nun aldığı karar Yeni Asya Grubu'nca memnuniyetle karşılanmıştır. Nitekim bu durum 19 Ekim 1974 tarihli Yeni Asya'da "Komünistlerin Affını Komisyon Reddetti" manşetiyle ortaya konmuştur. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 19 Nisan 1974.)

Kurulu af teklifinde en çok tartışılan komünistlerin affını sağlayan maddeyi komisyondan geldiği gibi kabul ederek komünist ve anarşistleri af dışında bırakmış, buna karşın 163. maddeden mahkûm olanları aftan faydalandırmanın önünü açarak genel af teklifini meclise göndermiştir.[103] Cumhuriyet Senatosu'nun anarşistlerin affını tekliften çıkarması tabii olarak affın çıkmasını bekleyen başta sol kesim olmak üzere af taraftarlarında kızgınlık ve bir hayal kırıklığıyla beraber tepkiler yaratmıştır.[104] Cumhuriyet Senatosu'ndan gelen 24 maddelik genel af kanunu teklifi maddelerinin TBMM'de oylanması 15 Mayıs 1974'te tamamlanmış ve teklif kanunlaştırılmıştır. Ancak bir grup MSP'li milletvekilinin red oyu vermesiyle 141. ve 142. maddelerden mahkûm olanlar af kapsamı dışında bırakılmıştır.[105]

Mehmet Kutlular da genel af kanununun çıkmaması için grup olarak yaptıkları çalışmalardan bahsederken bu konuda yirmiden fazla MSP'li milletvekilini tesir altına aldıklarını aktarmaktadır. Kutlular'a göre Erbakan'a: "İçeride 163'ten yatan beş bin Müslüman var. Az bir şey Marksist, anarşist var. Dolayısıyla bu fidye-i necattır. Biz kendi adamlarımızı kurtarma karşılığında, bunları rüşvet vereceğiz." şeklinde yanlış bilgiler verilmekteydi. Bu yanlış propagandanın tesirini kırmak için içeride sağ kesimden ne kadar adam olduğunu tespit ettirdiklerini belirten Kutlular, bu sayının topu topu on kişiyi geçmediğini kaydetmektedir. Bu rakamları "Erbakan yanıltılıyor!" manşetiyle gazetede neşrettiklerini aktaran Kutlular, bununla yetinmeyerek bazı mahkümlardan anarşistlerin affedilmemesi için af istemediklerine dair özel dilekçeler aldıklarını ve bunları MSP'ye gönderdiklerini ve gazetede yayınladıklarını ifade etmektedir.[106]

103 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 28 Nisan 1974. "Anarşistler Af Dışı" manşetinin atıldığı Yeni Asya'nın bu nüshasında; hapiste 163. maddeden mahkûm dindar kalmayacağının memnuniyeti dile getirilmiştir.

104 *Yeni Asya Gazetesi*, 29 Nisan 1974.

105 Yeni Asya Gazetesi bu durumu "Halkın Dediği Oldu Anarşistler Af Dışı" manşetiyle vermiştir. Ayrıca "Vicdanlarının sesini dinleyen MSP'liler" haberiyle genel af kanununa red oyu veren MSP'li milletvekillerinin fotoğraflarıyla beraber isimleri neşredilmiştir. Gazetede isimleri zikredilen ve genel af kanununa red oyu veren MSP'li milletvekilleri şunlardır: Hüsamettin Akmumcu, Sudi Reşat Saruhan, Hüseyin Abbas, Ahmet Tevfik Paksu, M. Hulusi Özkul, Abdurrahman Ünsal, Rasim Hancıoğlu, Ahmet Akçael, Emin Acar, Yahya Akdağ, Zekai Yaylalı, Ali Acar, Vahdettin Karaçorlu, M. İhsan Karaçam, M. Zeki Okur ve Cemal Cebeci. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 16 Mayıs 1974.)

106 Bkz. Kutlular, *age*, s. 264-265.

Kurtuluş Kayalı da, başta Yeni Asya Grubu olmak üzere konu hakkında hassas olan diğer dinî grupların da katılımıyla aleyhte yapılan propagandalar sayesinde af konusundaki kanun tasarısı Meclis'ten geçerken bir kısım MSP milletvekilleri Türk Ceza Kanunu'nun 141. ve 142. maddelerinden mahküm olanların affedilmelerini öngören 5. maddenin aleyhinde oy kullandığına temas edenlerden biridir.[107] Yaşar Sarıbay bu durumu, hükümet programına uyulmama ve programı ihlal etme, ama daha da önemlisi fikir ve vicdan hürriyetini ve iç barışı savunan MSP'nin kendisiyle çelişmesi olarak değerlendirmiştir.[108] Af kanunu bu şekilde meclisten geçmiştir. Ancak bazı MSP milletvekillerinin aleyhte oy kullanması CHP'nin sıkıntıya girmesine sebep olmuştur. Çünkü CHP dışındaki sol hükümetten çekinilmesi gerektiğini savunmaya başlamıştır.

CHP af kanunundan umduğunu bulamadığı ve gelen tepkileri bertaraf etmek için affın 5. maddesinin iptali için Anayasa Mahkemesi'ne dava açmıştır.[109] CHP'nin başvurusu üzerine Anayasa Mahkemesi affın 5. maddesini usûl yönünden iptal ederek 141. ve 142. maddelerden sanıkların affedilmesinin önünü açmıştır.[110] Anayasa Mahkemesi'nin bu kararı başta Demirel olmak üzere Yeni Asya Grubu üzerinde soğuk duş etkisi yapmıştır. Öyle ki Demirel'in Anayasa Mahkemesi'ne yönelik "Anayasa Mahkemesi Anayasa'yı ihlâl etti. Affı çıkarma hakkı parlamentonundur." şeklindeki eleştirel sözleri Yeni Asya'da manşet yapılmıştır.[111]

Mehmet Kutlular'a göre af kanununun çıkmasıyla 12 Mart'ta içeriye alınan anarşistlerin büyük bölümü afla dışarıya çıkmış ve böylece 12 Eylül'ün beyin takımı serbest kalmıştır. Dolayısıyla 12 Eylül'ün temeli böylece atılmıştır.[112]

Af kanununun çıkmasıyla bütün sağ kesimin ve dinî çevrelerin MSP'ye yüklenmeye başlaması da bazı dindar kesimleri Yeni Asya Cemaati'yle yakınlaştırmıştır. Bu sayede AP'nin MSP'ye tercih edilmesi görüşü kabul görmüştür.[113]

107 Kayalı, *age*, s. 195.
108 Sarıbay, *age*, s. 189.
109 *Yeni Asya Gazetesi*, 18 Mayıs 1974.
110 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 4 Temmuz 1974.
111 *Yeni Asya Gazetesi*, 7 Temmuz 1974.
112 Kutlular, *age*, s. 265-266.
113 Bengisu, agm, s. 20.

Af kanunu tartışmalarıyla büyük bir sarsıntı yaşayan ve sekiz aya yakın süren CHP-MSP koalisyon hükümetinde ortak iktidar olmanın gerektirdiği bir kısım isteklerden vazgeçme ilkesine riayet edilmemesi, her iki partinin de birbirini kullanma amacından sıyrılmaması, koalisyonun sona ermesine yol açmıştır.[114] Ecevit'in Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra kamoyunda yakaladığı popülariteyi baskın bir erken seçimle tek başına iktidar olmakla perçinlemek istemesi sorasında, basına her iki parti arasında anlaşmazlıklar olduğu demeçleri verilmeye başlandı.[115] Ancak koalisyonu resmen sona erdiren gelişme ise, Ecevit'in İskandinavya ülkelerini ziyaret programından önce yaptığı açıklamalar olmuştur. Ecevit'in, gezi sırasında Devlet Bakanı ve CHP Genel Sekreteri Orhan Eyüboğlu'nun Başbakanlığa vekâlet edeceğini açıklaması, Erbakan'ın gezi karamamesini imzalamamasına yol açtı.[116] Bunun üzerine Ecevit 16 Eylül'de yaptığı basın toplantısında geziyi ertelediğini, istifa kararını Cumhurbaşkanı Korutürk'e bildirdiğini, Erbakan'a güvenmemesi nedeniyle Başbakanlığa vekâleti ona devretmediğini ve erken seçim istediklerini açıkladı.[117] Ecevit 18 Eylül 1974'te de Cumhurbaşkanı'na istifasını arzederek çok tartışılan CHP-MSP koaslisyonunu bitirdi.

Bülent Ecevit'in Kıbrıs Barış Harekâtı'nda yakaladığı popülariteyi taçlandırmak adına güttüğü erken seçim stretejisi sebebiyle koalisyonu bitirmesi, beklediği sonucu getirememiştir. Cumhurbaşkanının görevlerdirmeleri sonucu peşpeşe oluşturulmaya çalışılan yeni kabineler fiyaskoyla sonuçlanmış, kriz içindeki ülke sonunda sağ partilerin Demirel başbakanlığında kurduğu ancak çok sağlam bir görüntü vermeyen yeni hükümetle yoluna devam etmek zorunda kalmıştır.

CHP-MSP koalisyon hükümetinin istifasından sonra Cumhurbaşkanı Korutürk, yeni hükümeti kurması için önce 20 Eylül

114 Kayalı, *age*, s. 195.

115 *Yeni Asya Gazetesi*, 17 Eylül 1974.

116 Yeni Asya Gazetesi 15 Eylül 1974 tarihli nüshasında Erbakan'ın Eyüboğlu'nun vekâletine karşı çıkmasına değinilmiş ve "Buraya Kadar!" manşeti kullanılmıştır. Haberde, Erbakan'ın Başbakan Bülent Ecevit'in İskandinavya ülkelerine yapacağı geziyi tenkit ettiği ve "Sayın Ecevit'in uzun süreli seyahati hükümetimizi temsilen yapmalarına izin veren karamameyi imzalamaya imkân bulamıyoruz." dediği işlenmiştir. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 15 Eylül 1974.)

117 *Milliyet Gazetesi*, 17 Eylül 1974.

1974'te Ecevit'i görevlendirmiş,[118] ancak Ecevit'in hükümeti kuramayıp 30 Eylül 1974'te görevi iade etmesinden sonra aynı gün bu görevi Demirel'e vermiştir.[119] Artık bir kısır döngü halini alan bu görevlendirmelerde Demirel'in de yeni kabineyi kurmada başarı sağlayamaması yüzünden 4 Ekim 1974'te görevi iade etmesiyle Cumhurbaşkanı Korutürk, 10 Ekim 1974'te tekrar Ecevit'e hükümeti kurma görevini vermiştir.[120] Ecevit diğer siyasi parti liderleriyle yaptığı görüşmelerden sonuç alamayınca, CHP Parti Meclisi'nin kendisine verdiği yetkiyle bir "azınlık hükümeti"[121] kurmak istemiştir. Ancak bunun siyaseten tepki çekmesi, Demirel, Erbakan, Bozbeyli ve Feyzioğlu tarafından kabul edilebilir bulunmaması yüzünden Ecevit 7 Kasım 1974'te görevi iade etmiştir.[122] Cumhurbaşkanı Korutürk, CHP ve AP liderlerinin hükümeti kuramaması nedeniyle bu sefer Kontenjan Senatörü Prof. Dr. Sadi Irmak'a bir "seçim hükümeti" kurmak üzere görev vermiştir.[123] Sadi Irmak'ın kendisi dâhil dört Cumhurbaşkanlığı Kontenjan Senatörü, iki bağımsız senatör, bir tabii senatör, dört CGP milletvekili, bir CGP eski milletvekili ve parlamento dışından 14 bakanın yer almasıyla kurduğu hükümet,[124] Cumhurbaşkanı Korutürk tarafından 17 Kasım 1974'te onaylanmış,[125] ancak 29 Kasım 1974'te mecliste yapılan güvenoylamasında 17'ye karşı 358 oyla reddedilmiştir. Sadi Irmak, kurduğu hükümetin güvenoyu almaması üzerine Cumhurbaşkanı'na istifasını sunmuştur. İstifayı kabul eden Cumhurbaşkanı Korutürk, Sadi Irmak'tan yeni hükümet kurulana kadar görevinde kalmasını istemiştir.[126]

İki aya yakın bir zaman geçmesine rağmen hükümet kurulamaması yüzünden çıkan "hükümet buhranı"nın müsebbibi Yeni Asya Grubuna göre CHP-MSP koalisyon hükümetini sonlandıran Ecevit'ten başkası değildir.[127] Bu durum karşısında, erken genel seçim olasılığının belirmesi ve bahsettiğimiz gibi Ecevit'in popü-

118 *Yeni Asya Gazetesi*, 21 Eylül 1974.
119 *Yeni Asya Gazetesi*, 1 Ekim 1974.
120 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 11 Ekim 1974.
121 *Yeni Asya Gazetesi*, 6 Kasım 1974.
122 *Yeni Asya Gazetesi*, 8 Kasım 1974.
123 *Yeni Asya Gazetesi*, 13 Kasım 1974.
124 *Yeni Asya Gazetesi*, 17 Kasım 1974.
125 *Yeni Asya Gazetesi*, 18 Kasım 1974.
126 *Yeni Asya Gazetesi*, 30 Kasım 1974.
127 *Yeni Asya Gazetesi*, 18 Kasım 1974.

laritesinin artması sebebiyle CHP'nin yapılacak bir erken seçimden başarıyla çıkacağı endişesine kapılan sağ partiler anlaşmak zorunda kalmışlardır. Bu yüzden AP, MSP, MHP ve CGP'nin liderleri bir araya gelerek bir "Milliyetçi Cephe" koalisyonu oluşturma konusunda anlaşmışlardır. Dört parti lideri bir ortak bildiri yayınlayarak hükümet kurmaya talip olduklarını resmen deklare etmişlerdir. Yayınladıkları ortak bildiride ya kendi dışındakilere ya da kendilerine görev verilmesini dile getiren liderler, Cumhurbaşkanı'nın kendileri dışındaki partilerin hükümeti kurabileceğine ihtimal veriyorsa, o yönde görevlendirme yapmasının anayasanın Cumhurbaşkanı'na verdiği bir hak olduğunu, aksi halde Milliyetçi Partiler olarak kendilerine hükümeti kurma imkânı tanınması gerektiğini belirtmişlerdir.[128] Aradan geçen zaman içinde herhangi bir gelişme olmaması üzerine dört parti lideri 22 Ocak 1975'te tekrar bir toplantı yaparak, hükümeti kurmaya talip olduklarını bir daha kamuoyuna duyurmuşlardır.[129] Ancak Cumhurbaşkanı Korutürk bu çağrıya kulak vermek yerine bir "Millî Koalisyon Hükümeti" kurması için Başbakan Prof. Dr. Sadi Irmak'ı yeniden görevlendirmiş ve diğer siyasi partilerden bu konuda kendisine yardımcı olmalarını istemiştir.[130] Yaptığı temaslar sonucu yeni bir hükümet kuramayan Başbakan Sadi Irmak da bu görevi 13 Mart 1975'te Cumhurbaşkanı'na iade etmiştir.[131] Cumhurbaşkanı Korutürk bunun üzerine önce CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'i hükümeti kurması için görevlendirmek istemiş, ancak Ecevit'in bu görevi kabul etmemesi üzerine nihayet 19 Mart 1975'te görevi Demirel'e vermiştir.[132]

AP lideri Demirel'in yeni hükümeti kurmakla görevlendirilmesi tabiî olarak Yeni Asya Grubu'nca büyük bir memnuniyetle karşılanmıştır. Bu memnuniyetin izlerini, Safâ Mürsel'in kaleme aldığı ve Yeni Asya Gazetesi'nin 21 Mart 1975 tarihli nüshasında yayınlanan "Yeni Bir Dönem"[133] başlıklı yazıda görmek mümkündür. Mürsel'in bu yazıda dile getirdiği ifadelere göre, Türkiye'de yeni bir dönem açılmakta ve bu dönem, inançlı milliyetçiliğin zaferine doğru atılan adımların sonuncusu olmaktadır.

128 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 8 Ocak 1975.
129 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 23 Ocak 1975.
130 *Yeni Asya Gazetesi*, 2 Mart 1975.
131 *Yeni Asya Gazetesi*, 14 Mart 1975.
132 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 20 Mart 1975.
133 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 21 Mart 1975.

Aylardan beri güvenilir bir hükümet otoritesinden yoksun olmanın ne kadar zarar verdiğini hergün yükselen hayat şartlarının gösterdiğini belirten Mürsel, bu duruma son verecek siyasi iradenin adresi olarak AP lideri Süleyman Demirel olduğunu müjdelemektedir. Çünkü Mürsel'e göre, hergün yükselen hayat şartları ve uyulması gereken bütçe hükümleri, hatalı kararlarla pahalılığın sebebi olan CHP'nin altından kalkacağı bir mesele değildir.

Demirel'in AP'den 16, MSP'den 8, CGP'den 4 ve MHP'den 2 bakandan oluşturduğu "Milliyetçi Cephe" adı verilen yeni kabinesi 31 Mart 1975'te Cumhurbaşkanı Korutürk tarafından onaylanmıştır.[134] "Milliyetçi Cephe" hükümetinin kurulması başta CHP olmak üzere sol kesimi tedirgin etmiştir. Bu tedirginliği gören Safâ Mürsel 1 Nisan 1975'te Yeni Asya'da neşredilen "Gölge Edilmesin, Yeter!"[135] başlığıyla bir yazı kaleme almıştır. Yazısında "Milliyetçi Cephe" hükümetine övgüler yağdıran Mürsel, bu hükümetin bazı sol çevreleri bir ruh perişanlığı ile moral bozukluğuna uğrattığını, CHP'nin enkaz halinde bıraktığı ülkenin normal seyrine sokmak üzere gösterilen milliyetçi gayretlerin her türlü takdirin üstünde olduğunu belirtmiştir. İçinden ve dışından komünizm ile işbirliği halinde bir CHP ile onun maşalığını yapan bir DP hükümetine Türkiye'nin ihtiyacı olmadığını ifade eden Mürsel'in muhalefetten tek beklentisi, milletin çoğunluğunun ve gerçek demokratik niteliği ile Türkiye Devleti'nin temsilcisi durumundaki hükümete gölge etmemeleridir.

İşte bu şekilde Yeni Asya Grubu'nun takdirini ve desteğini kazanan Demirel liderliğindeki "Milliyetçi Cephe" hükümeti, 12 Nisan 1975'te mecliste yapılan oylamada 218 red oyuna karşın 222 kabul oyuyla güvenoyu alarak resmen göreve başlamıştır.[136]

Bu arada 12 Ekim 1975 tarihinde milletvekili ara seçimleri yapılmıştır. Mecliste boş olan 6 milletvekilliği için yapılan ara seçimlerde oyların %48,6'sını alan AP 5 milletvekili, CHP ise aldığı %38 oranındaki oy miktarıyla bir milletvekili kazanmıştır.[137]

134 *Yeni Asya Gazetesi*, 1 Nisan 1975.

135 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 1 Nisan 1975.

136 *Yeni Asya Gazetesi*, 13 Nisan 1975. Gazetede güvenoyu sonucu "Sağduyunun Zaferi" manşetiyle verilmiştir.

137 *12 Ekim 1975 Cumhuriyet Senatosu Üyeleri ve Milletvekili Ara Seçimi Sonuçları*, s. 646.

Yeni Asya Grubu'nca takdire şayan gösterilen yeni hükümetin göreve başlamasından sonra yine MSP'nin -tıpkı CHP-MSP koalisyonunda da olduğu gibi- koalisyon hükümeti içindeki dengeleri gözetmeden ve kendi ağırlığını hesaba katmadan, koalisyon protokolü dışına çıkarak, başına buyruk hareket etmesi, "cicim ayları"nı çabucak bitirmiş ve koalisyonda sıkıntılar yaratmaya başlamıştır. Özellikle MSP'nin önde gelen yöneticilerinin koalisyonu zedeleyici açıklamalar yapması, el altından CHP-MSP koalisyonu oluşturmaya yönelik çalışmalar başlatılması, başta MSP içinde "14'ler" adı verilen ve çoğunluğunu CHP-MSP koalisyonu döneminde çıkarılan genel af kanununa red oyu verenlerin oluşturduğu grup ile AP'nin tepkisini çekmeye başlamıştır. MSP'nin koalisyon içinde yarattığı sıkıntılardan memnun olmayan Yeni Asya Grubu da hükümette MSP'den kaynaklanan problemleri gazetelerinde anında haberleştirmekten çekinmemiştir.[138]

Yeni Asya'nın yaptığı haberlerde genelde Erbakan'a ve parti üst düzey yöneticilerine karşı çıkan MSP içindeki "14'ler"in hareket tarzı övülmüş,[139] buna karşın CHP ile yakınlaşan ve el altından CHP-MSP koalisyonunun ağlarını örmeye çalışan Erbakan ve parti üst düzey yöneticileri ağır bir şekilde eleştirilmiştir.[140]

Gerek içeriden MSP gerekse de dışarıdan CHP kaynaklı sıkıntılarla boğuşarak yürütülmeye çalışılan "Milliyetçi Cephe" hükü-

138 MSP Genel Başkan Yardımcıları ile grup başkan vekillerinin koalisyonu zedeleyici açıklamalar yapmasından ve hükümetin düşürülerek yeni bir koalisyon kurulacağı yönündeki söylentilerden rahatsız olan başta Hüsamettin Akmumcu gibi tanınmış Nurcu milletvekilinin de dâhil olduğu 14 kişilik grup, Erbakan'a ve parti yönetimine baş kaldırarak 30 Aralık 1975'te MSP Millet Meclisi grubunun yaptığı toplantıyı terk etmişlerdir. Yeni Asya bu gelişmeyi "14 MSP milletvekili parti toplantısını terk etti!.." haberiyle vermiştir. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 31 Aralık 1975.)

139 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 1 Ocak 1976. MSP içindeki "14'ler"in hareket tarzını öven Yeni Asya 1 Ocak 1976 tarihli nüshasında "14'ler MSP Grubuna dün yine katılmadı" başlığını kullanırken, aynı sayıda Veysel Akpınar'ın kaleme aldığı "M.S.P. ve E.P." başlığını taşıyan yazıda, Erbakan'ın zaman zaman ciddiyetten uzaklaşarak verdiği hissî demeçlerin bir grup milletvekili tarafından hoş karşılanmadığına dikkatler çekilmiştir.

140 Yeni Asya'nın 17 Nisan 1976 tarihli nüshasının manşeti "CHP, MSP ile anlaşmaya çalışıyor. Hükümeti yıkmak için oyunlar tezgahlandı!.." şeklindedir. Haberde, Milliyetçi Cephe hükümetini parçalamak için CHP'nin çeşitli tertipler içinde olduğu, MSP içinde de buna sıcak bakanların bulunduğu, daha önce de MSP'deki "14'ler"ın MSP'nin CHP ile anlaşmasını engellediği, ancak Erbakan ve yakın çevresinin tekrar CHP ile anlaşmaya çalıştıkları işlenmekte ve bu kaypak durum eleştirilmektedir. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 17 Nisan 1976.)

meti, daha fazla direnememiş ve 5 Nisan 1977'de mecliste yapılan toplantıda 5 Haziran 1977'de genel seçimlere gidilmesi kararını almıştır.[141]

Erken seçim kararına gelene kadar "Milliyetçi Cephe" hükümetinde yaşanan sıkıntıların çoğu, belirttiğimiz gibi MSP kaynaklıdır. Bu konuda farklı düşünmeyenlerden biri de Ali Yaşar Sarıbay'dır. Sarıbay'a göre, MSP'nin koalisyon hükümeti içindeki dengeleri gözetmeden ve kendi ağırlığını hesaba katmadan, devleti İslâmcı ideoloji açısından dönüştürmeye çalışması ve bu anlamda müftülerin vali yapılmasını, atanacak büyükelçilerin dindar olanlardan seçilmesi, imam-hatip mezunlarının polis ve subay olmasının sağlanması vb. talepleri ileri sürmesi, koalisyonda sıkıntılar yaratmıştır.[142] Soner Yalçın ise neticede yaşanan sıkıntılara daha fazla dayanamayan Birinci MC koalisyon hükümetinin 5 Haziran 1977'de erken seçim kararı aldığını belirtirken, MSP'nin de seçimlere parti içerisindeki Nakşibendi-Nurcu çekişmesiyle girdiği üzerinde durmuştur.[143]

Yeni Asya Grubu da bu dönemde Demirel'in en büyük destekçilerinden biri olmuş, hükümetin icraatları grubun gazetesinde manşetlerden verilmiştir. Koalisyon içi sıkıntıların müsebbibi durumundaki MSP'ye ve onu koalisyonu bozmaya zorlayan CHP'ye ise ağır eleştiriler getirilmiştir. Bu arada özellikle Demirel'in, Said Nursi'yi ve Nur Risaleleri'ni öven sözleri Yeni Asya Gazetesi'nde anında yayınlanmıştır. Bu yönden, Demirel'in haksızlıkların önüne geçmek amacıyla 163. maddenin yeniden düzenlenmesi gerektiği ve din ve vicdan hürriyeti ile ilgili konularda Abdi İpekçi'yle yaptığı görüşmede[144] özellikle Nurcularla, Risale-i Nur okuyanlarla ilgili söyledikleri Yeni Asya Grubu'nun takdirini kazanmıştır. Demirel-İpekçi arasındaki bu görüşme Milliyet Gazetesi'nde neşredildikten hemen sonra, ertesi gün Yeni Asya Gazetesi'nde yayınlanmıştır. Görüşmede İpekçi Demirel'e daha önceki bir konuşmasında söylediği; "Tespih çekenle, tetik çekeni bir görmüyo-

141 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 6 Nisan 1977. Yeni Asya erken seçim kararını "CHP-MSP pazarlıklarda anlaşamayınca beklenen karar çıktı: 5 Haziran'da seçim" başlığıyla vermiştir.

142 Sarıbay, *age*, s. 197.

143 Soner Yalçın, *Hangi Erbakan?*, Başak Yay., Ankara 1994, s. 123-124.

144 Demirel-İpekçi görüşmesi hakkında geniş bilgi için Bkz. *Milliyet Gazetesi*, 23 Temmuz 1976.

ruz" dediğini hatırlatarak, 163. maddeyi tespih çekme suçu olarak mı gördüğünü, sormuştur. Demirel bu soruyu cevaplandırırken, bir yerde sözü Nurculara getirerek şunları söylemiştir:

> Şeriat esasına göre devlet kuracaklardır diye, dua eden adamları alıp götürüp mahkemelerde, bir takım eziyetlere tabi tutmanın, din ve vicdan hürriyetiyle bağdaşabilmesi bugün imkânsız hale gelmiştir. Manifesto okumanın, Karl Marks'ın Manifestosunu okumanın, hemen hemen her yerde açıktan yapıldığı bir Türkiye'de, Risale-i Nur okudun diye adamları hapishanede süründürmenin bir manası yok. Bana göre, din ve vicdan hürriyeti Türkiye'de çok yanlış anlaşılmıştır. Biz bunun mücadelesini verdik geliyoruz. Din ve vicdan hürriyeti büyük baskılar altında tutulmuştur. Bu espri hâlâ devam ediyor. Burada tetik çekenler varsa, bunları dengeleyelim diye, öbür taraftan bir avuç adam almak suretiyle bir takım fukaraya eziyet edildiği gerçektir.[145]

Yine Demirel'in 18 Aralık 1976'da düzenlediği basın toplantısında, daha önce temas ettiği, tesbih çekenle tetik çekenin bir tutulamayacağı şeklindeki beyanatını hatırlatarak "Sıkıyönetim geldiği zaman tesbih çekenlerin partisinin kapatılıp kapatılmayacağını" soran bir başka gazeteciye: "Tespih çekenlerin bir partisi yoktur. Nur risalesi okudu, diye 7-8 kişi bir araya geldi, diye bunları tevkif etmek, din ve vicdan hürriyetine aykırıdır. Özgürlükçülerin kulağı çınlasın. Mao'nun, Lenin'in kitapları serbestçe satılırken, Nur risaleleri niye toplatılsın? Ben bu manada tespih çekenle, silah çeken bir tutulmasın, dedim." şeklinde verdiği cevap Yeni Asya'da manşetten verilmiştir.[146] Bir başka örnek de Demirel'in, Aydınlar Ocağı'nın "1961 Anayasası ve Devlet İdaresi" ismiyle düzenlediği konferansta yaptığı konuşmada yukarıdaki ifadelerin benzerlerini tekrarlamasıdır.[147] Demirel'in

145 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 24 Temmuz 1976. Gazetenin aynı nüshasında "Din hürriyeti. Demirel ve diğerleri..." başlığıyla Ümit Şimşek'in kaleme aldığı yazı, bir Demirel methiyenâmesi olarak göze çarpmaktadır.

146 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 19 Aralık 1976. Gazetenin bu haberle ilgili attığı manşet: "Nur Risalesi okuyanı tevkif etmek vicdan hürriyetine aykırıdır" şeklindedir.

147 Yeni Asya'nın 7 Şubat 1977 tarihli sayısında Demirel'in bu sözleri: "Demirel: Nur Risaleleri yasak olamaz" başlığıyla verilmiştir. Haberin detayında Demirel'in: "Che Guevara'nın 'Bir Şehir Nasıl Tahrip Edilir?', 'Adam Nasıl Kaçırılır?', 'Bomba Nasıl Yapılır?' kitaplarının satıldığı bir Türkiye'de ve bunların satılmasına mani olunmadığı bir Türkiye'de, Karl Marks'ın manifestosunun, komünizmin yasak olduğu Türkiye'de, onun temel kitabı olan manifestosunun satılmasının, okunmasının yasak olamayacağına dair kararların mevcut olduğu bir Türkiye'de Risale-i Nur okunmasını suç saymayı anlamak mümkün değildir." dediği aktarılmıştır. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 7 Şubat 1977.)

bu söylemleri doğal olarak Nurcuların hoşuna gitmekteydi ve Demirel'in onların gönlünde taht kurmasını sağlıyordu.

E. Yeni Asya Grubu ve 5 Haziran 1977 Genel Seçimleri

Süleyman Demirel 5 Haziran 1977 seçimlerinin startını, CHP'nin iktidarı DP'ye verdiği 14 Mayıs 1950 seçimlerinin yıldönümüyle aynı güne denk getirerek, 14 Mayıs 1977'de Erzurum'da vermiştir. Demirel Erzurum'da yaptığı konuşmasında başta CHP olmak üzere diğer partilere eleştiriler yöneltmiş, özellikle MSP'ye verilecek her oyun CHP'ye yarayacağı mesajını vermiş ve bu yüzden oyların bölünmemesini istemiştir.[148]

Yeni Asya Gazetesi de Demirel'in bu mesajlarından hareketle, bir taraftan oyların bölünmesinin en büyük sebebi olarak gördükleri MSP aleyhine, diğer taraftan da AP lehine yazılarına ağırlık vermiştir.

Örneğin Ümit Şimşek, "Millî Görüş kılık değiştirdi"[149] başlığıyla kaleme aldığı yazısında; ahlâkı, maneviyatı öne çıkaran, içkiye, faize son vermeyi amaçlayan ve MSP'nin bir doktrin havasıyla empoze ettiği "Millî Görüş" çizgisinden sapıldığını, bu doğrultuda verilen sözlerin hiçbirinin tutulmadığı üzerinde durmuştur. Şimşek'e göre, Millî Görüş'ün değişmeyen tek yanı CHP'nin yanında yer alması, topladığı oyların solcu görüşe yaraması, hangi kimlikle ortaya çıkarsa çıksın, Millî Görüş'ün Türk siyasi hayatında sola kuvvet kazandırmaktan başka bir işe yaramadığı ve yaramayacağının ortada olmasıdır. Şimşek yazısını; "Demirel'in tabiriyle bu 'ne idüğü belirsiz safsata' 5 Haziran'da da CHP'ye hissedilir bir güç kazandırırsa, yazık olur bu memlekete..." ifadeleriyle tamamlamıştır.

Yine Ümit Şimşek 5 Haziran'ı "Seçim değil, kader günü" olarak gösterdiği ve CHP'nin ülkeyi götürmek istediği komünizm tehlikesinden kurtaracak tek adresin AP olduğunu dile getirdiği yazısında; 1973 seçimlerinde CHP'nin %33'lük oy oranıyla en büyük parti yapan oy bölünmesinin yine solun ümitlerini haklı çıkarması durumunda millete de, memlekete de, devlete de yazık olacağı uyarısında bulunarak, oyların bölünmeden AP'de toplanması gerektiği tembihatında bulunmuştur.[150]

148 *Yeni Asya Gazetesi*, 15 Mayıs 1977.
149 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 20 Mayıs 1977.
150 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 3 Haziran 1977.

Yeni Asya Gazetesi'nin gerek kendilerinden kaynaklı ve gerekse de Demirel'in söylemlerinden alıntılarla MSP aleyhine yaptıkları yayınlar Erbakan ve çevresinin tepkisine neden olmuştur. Bu yüzden Erbakan ve yakın çevresi Yeni Asya Grubu'na karşı bir savaş başlatmıştır. Nitekim bu savaş da Yeni Asya'da haberleştirilmiştir.[151]

Mehmet Kutlular, 1977 seçimleri öncesinde cemaat olarak bir değerlendirme yaptıklarını, "Ne yapılabilir"i tartıştıklarını, Kıbrıs meselesi gibi bazı olayların CHP'yi kuvvetlendirdiğini tespit ettiklerini, azgınlaşmış anarşizmin, Marksizmin, dinsizliğin bütün renklerini bünyesinde toplamış bir CHP'nin tek başına iktidara gelmemesi için her türlü demokratik tedbiri almayı ve uygulamayı kararlaştırdıklarını aktarmaktadır. CHP'nin hedefinin tek başına iktidara gelerek Marksizm'i ve sosyalizmi iktidara taşımak olarak gören Kutlular'a göre, dindarlar ve cemaatler açısından böyle bir ihtimal çok kötü sonuçlar doğurabilirdi. Kutlular, neticede Said Nursi'nin siyasete nasıl baktığı, ne kadar baktığı konularını masaya yatırdıklarını ve kendi aralarında ittifakla bazı hususları tespit ettiklerini belirtmektedir.[152] Kutlular'ın aktardı-

151 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 4 Haziran 1977. "Erbakan Yeni Asya'ya resmen harp ilân etti" başlığıyla verilen haberde, Yeni Asya'nın erken seçim kararından sonra MSP hakkında devam ettirdiği yayın anlayışının ve piyasaya çıkardığı broşürlerin akıslerinin son zamanlarda iyice kendisini hissettirmesinin başta Erbakan olmak üzere diğer önde gelen MSP'lileri tedirgin etmesi sebebiyle, Erbakan ve çevresinin Yeni Asya'ya savaş açtıkları işlenmiştir.

152 Kutlular, *age*, s. 267. Mehmet Kutlular kendi ağzından bu hususları şu şekilde maddeleştirmiştir:

1. Nur talebeleri delege olabilirlerdi. Çünkü bir Nur talebesi için delege olmak demek, menfaat için siyaset yapmak demek olmadığı gibi, listeye girecek milletvekili sıralamasında etkili olmak demekti. Zaten delege demek parti idaresinde bulunmak demek değildi. Yani doğrudan siyasetin içinde olmak gerekmiyordu. Milletvekili adaylarının sıralamasını, ön seçimle delegeler yapıyordu. Bizim için sıkıntı o sıralamada meydana geliyordu. AP delegeleri, şahsî yaşantı bakımından sıkıntı verecek adamları ön sıraya alıyorlardı. Çünkü delegeler ile adaylar arasında "al gülüm, ver gülüm" hesabı işliyordu. Dolayısıyla MHP veya MSP gibi partiler de bu listelere dikkat çekerek, "Bu kötü adamları mı seçeceksiniz? Bizim adamlarımız daha iyi. Dindar, içki içmez, milliyetçi, namazında, abdestinde" diye seçmeni AP'den uzaklaştırmaya, oyların bölünmesini sağlamaya çalışıyorlardı. Bu taktik tabanı sarsıyor, yanıltıyor ve zaafa uğratıyordu. Kemalizm ve CHP'nin de istediği, en azından tek başına bir AP iktidarını, güçlü bir geniş tabanlı iktidarı engellemekti ki istediği gibi rahat hareket imkânı bulabilsin. Bu değerlendirmeler sonucu arkadaşların delege olmalarında bir sakınca olmadığı kararlaştırıldı.
2. Durumu uygun arkadaşların parti idare heyetlerinde de yer almalarında bir sakınca olmadığı tespit edildi. Yalnız burada bazı şartlar aranacaktı. Böyle bir niyeti olanlar:

ğı bu bilgilere ve yaptıkları tespitleri maddeler halinde dipnotta verdiğimiz açıklamalarına baktığımızda; Yeni Asya Grubu'nun siyasetle ne kadar içli-dışlı olduğunun ve siyaseten AP'ye verdiği desteğin sınırsızlığı ortaya çıkmaktadır. Bundan hareketle Yeni Asya'dan ayrılan grupların Mehmet Kutlular'a yönelttikleri "Yeni Asya'yı AP'nin bir şubesi gibi yönetiyor", "Demirelci Nurcular" vb. itham ve eleştirilerin salt bir kızgınlıkla dillendirilmiş söylemler olmaktan öte, yoğun ve haklı anlamlar yüklü olduğu görülmektedir.

Yine Kutlular 1977 seçimlerinden önce cemaat olarak devlet nezdindeki işlerinin takibi için birkaç milletvekiline ihtiyaçları olduğunu tespit ettiklerini, rekabete meydan vermeden, kontenjan kullanılarak, bir iki arkadaşlarının milletvekili seçilmesini sağlamaya karar verdiklerini ve bu hususu Demirel'e iletme görevinin de kendisine tevdi edildiğini ifade etmektedir. Bunların dışa karşı milletvekili, cemaate karşı "takip memuru" olacaklarını, "Biz milletvekiliyiz" diye hava atmaya hakları olamayacağını, böyle bir şey vuku bulursa "burunlarının mutlaka kırılacağı"nı belirten Kutlular, isim tespitinden sonra durumu Demirel'e ilettiğini, ancak Demirel'in kendisine "Bu seçimde sıkıntım var" cevabı verdiğini nakletmektedir. Demirel'in sıkıntısı 1969'dan önce AP'den ayrılıp Demokrat Parti'ye geçenlerin, bölünmüşlüğün CHP'nin işine yarayacağını görerek 1977 seçimlerinde tekrar AP'ye dönmelerinden ve Demirel'in de onlara bazı kontenjanları vermesinden kaynaklanmıştır. Bu sebeple Demirel'in elinde Kutlular'ın isteğini karşılayacak kadar kontenjan kalmamıştır. Bundan do-

a) Siyasetin yapısından olumsuz etkilenmeyecek bir fıtrata sahip olmalıydı.
b) Parti ile sağlıklı iletişimde bulunabilen ve onlar tarafından yadırganmayan arkadaşlardan olmalıydı.
c) Parti içi mücadelelerde taraf olmadan hepsini kucaklamayı becerebilecek kişilerden olmalıydı.
d) Parti içi makamlara, milletvekilliğine talip olmayacaklardı.
e) Davamızı, Üstadımızı hakkı ile temsil edebilecek vasıfta olmalıydı.
f) Cemaatle meşveret ederek böyle bir göreve talip olmalıydı.
g) Her şeye rağmen parti içinde sadece kendini temsil etmeliydi.
Bu çalışmalar bize şunları sağlayacaktı: Adalet Partisi kuvvetlenecekti. Çünkü aday listeleri daha düzgün insanlardan meydana gelecekti. Gelişen cemaatin birçok bürokratı vardı. Bunların tayini noktasında parti il ve ilçe teşkilâtlarının, idare heyetlerinin ve mahallî milletvekillerinin yardımı olacaktı.

3. Herkes fiilî olarak çalışacak, muhtemel CHP iktidarının ülkeye ve Müslümanlara vereceği zarar, bütün Türkiye'ye anlatılacaktı. (Bkz. Kutlular, *age*, s. 267-268).

layı Demirel, Kutlular'a: "Ben size kontenjandan istediğiniz kadar hak tanıyamam. Dört kişi veremem, ama iki kişi verebilirim. Yalnız bunun bir tanesini ismen istiyorum. Bir tanesini de siz kendiniz tespit edin. İsmen istediğim Osman Demirci Hoca'dır. Onu Erzurum'dan aday yapacağım. Erzurum'da bizim ya iki buçuk, ya üç buçuk milletvekilliği için oyumuz var. Hocayı üçüncü veya dördüncü sıraya koyarsak, o yarımı tamamlarız. Ayrıca bir tane de İstanbul'dan aday istiyorum. Onun ismini siz tespit edin." der. Kutlular bu durumu rahmetli Osman Hoca'ya söyleyince çok kızdığını, "Ne demek, yani ben orada dolgu malzemesi miyim? Beni birinci sıraya koyması lâzım" dediğini, kendisinin de: "Bu cemaat meselesidir. Karar aldık. Senin orada girmeni istiyoruz. Demirel, siyasetin mütehassısıdır. O 'seçilebilir' diyorsa seçilirsin. Biz de gayret gösteririz. Böyle kızmana gerek yok. Bu bir emirdir" dediğini aktarmaktadır. Bu cevap karşısında Osman Hoca'nın durumu kabullendiğini söyleyen Kutlular, İstanbul'dan da aday olarak Recep Özel'i belirlediklerini ve her iki adayın da 1977 seçimlerinde parlamentoya girdiğini ifade etmektedir.[153]

Yine Kutlular'ın burada aktardıkları ile yukarıda Yeni Asya-Demirel ilişkisini ele aldığımız bölümde söyledikleriyle çelişmektedir. Yukarıda, Kutlular'ın yıllarca Demirel'i desteklediklerini ve bunun karşılığında Demirel'den hiçbir karşılık beklemedikleri yönünde dillendirdiklerini, 1977 seçimleri öncesi Demirel-Kutlular arasında yapılan bu milletvekili pazarlığı çürütmektedir.

Barajsız klasik d'Hondt sistemiyle yapılan 1977 seçimleri yine 1973 seçimlerine göre oylarını artıran CHP'nin zaferiyle sonuçlanmıştır. CHP bu seçimi de %41,4'lük oy oranıyla birinci olarak kazanmış ve 213 milletvekili çıkarmıştır. AP de 1973'teki seçimlerden daha fazla oy alarak %36,9'a çıkmasına rağmen ancak ikinci parti olabilmiş ve 189 milletvekili kazanmıştır. MSP ise tam bir hayal kırıklığı yaşamıştır. Bir önceki seçimlere göre oyları düşen MSP ise %8,6 oranında oy alabilmiş ve 48 milletvekilinin yarısını kaybederek 24 milletvekili çıkarabilmiştir. %6,4 oranında oy alan MHP ise 16 milletvekiliyle meclise girmiştir.[154] Alınan bu sonuçlardan sonra 1977 seçimleri CHP açısından büyük bir

153 Geniş bilgi için bkz. Mehmet Kutlular, *age*, s. 269-271.

154 *5 Haziran 1977 Milletvekili Seçimi Sonuçları*, Başbakanlık DİE. Yay., Ankara 1978, s. 2; Önder, agm, s. 303.

başarı olarak değerlendirilmiştir. Bu seçimde CHP tek başına iktidara gelecek orana ulaşamasa da oylarını arttırmış ve 1950'den beri en yüksek noktaya çıkarmıştır.[155]

Yeni Asya Gazetesi'nin AP lehindeki CHP ve MSP aleyhindeki bütün yayınlarına rağmen 1977 seçimleri de Yeni Asya Cemaati açısından beklenen başarıyı sağlayamamıştır. Seçim sonuçları sonucu yaşanan hayal kırıklığı da Yeni Asya'nın yayınlarında açıkça görülmektedir. Veysel Akpınar seçim sonuçlarını değerlendirdiği "Netice-i Kemal"[156] isimli yazısında, sağ oyların bölünmesinin CHP'yi birinci yaptığı üzerinde durmuştur. Milliyetçilere bölünmeyiniz, dedikleri halde bölündüklerini, bu bölünmeden mütevellit sandıktan CHP'nin kârlı çıktığını dile getiren Akpınar'a göre, CHP'yi CHP'liler değil milliyetçiler güçlendirmiştir. Solun karşısında oyları bütünleyememenin acısını şimdi hep birlikte tatmaya hazırlanıyoruz diyen Akpınar, aslında her şeyin bitmediğini, mücadelenin devam ettiğini ve milliyetçilerin seçim kırgınlıklarını bir kenara bırakarak, sola karşı birlik ve beraberlik içinde her türlü haktan faydalanarak mücadele edilmesi gerektiği üzerinde durmuştur.

Kesinleşen 1977 seçim sonuçları 8 Haziran 1977 tarihli Yeni Asya'da "CHP bölünmeden dolayı yine fazla üyelik aldı"[157] şeklinde yer alırken, yine aynı sayıda Ümit Şimşek ve Hüseyin Demirel'in seçim sonuçları hakkında kaleme aldıkları yazılar dikkate değerdir.

Ümit Şimşek'in "Kazananlar ve kaybedenler"[158] başlıklı yazısı, sağdaki oy bölünmesinin sebeplerini tahlil etmektedir. Şimşek, sağdaki oy bölünmesinin müsebbibi olarak gösterdiği iki partiden DP'nin tamamen silindiğini, MSP'nin ise yarıdan fazla kayba uğradığını belirtmiştir.

Hüseyin Demirel ise "5 Haziran'ın getirdiği"[159] isimli yazısında, bütün güçleriyle çalıştıklarını, çabaladıklarını, üzerlerine dü-

155 Ersin Kalaycıoğlu, "1960 Sonrası Türk Politik Hayatına Bir Bakış: Demokrasi Neo-Patrimonyalizm ve İstikrar", *Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme*, Ersin Kalaycıoğlu-Ali Yaşar Sarıbay, Alfa Yay., İstanbul 2000, s. 399.

156 *Yeni Asya Gazetesi*, 6 Haziran 1977.

157 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 8 Haziran 1977.

158 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 8 Haziran 1977.

159 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 8 Haziran 1977.

şen görevi yaptıklarından dolayı vicdanlarının rahat olduğunu dile getirmiştir. Demirel yazısında, sağdaki bölünmenin yenilgiyi getirdiğini belirtirken aynı zamanda da AP'nin uzun müddet iktidarda kalmanın verdiği gevşeklikle mağlubiyeti âdeta kendi elleriyle hazırladığını da itiraf etmiştir.

MSP'nin 1977 seçimindeki başarısızlığının ardında ise, gerek parti içindeki çekişmeler sebebiyle seçimden önce partiden 12 milletvekilinin ayrılarak Nizam Partisi'ni kurmasıyla belli bir oranda güç kaybetmesi, gerekse de AP'nin seçim kampanyalarında MSP'yi eritme siyaseti izlemesinin etkisi olduğu belirtilmektedir.[160] Ayrıca, MSP'nin oylarının azalmasında kendilerinin de endişe ettikleri gibi Yeni Asya Grubu'nun aleyhte yaptığı kampanyanın etkili olmasının ve MSP'nin korktuğunun başına gelmesinin payı da bulunmaktadır.

Ancak bir taraftan MSP'nin 1973 seçimine göre 1977'de aldığı oy oranını düşürmesi ve 48 milletvekilinden 24'ünü kaybetmesi sebebiyle başarısız olduğu kabul edilirken, öbür taraftan da aldığı oyların sayı itibarıyla artması yüzünden, seçim sonucuna göre MSP'nin ülkede sağlam bir temel kurduğunu iddia edenler de olmuştur.[161]

Nur Vergin ise MSP'nin seçimdeki başarısızlığını, İslâmcı siyasal hareketin güç kaybettiği anlamına gelmediğini, çünkü birçok İslâmî oyun MSP'yi terk edip, meselâ Nurcuların AP'ye oy verdiklerini ve bir kısmının da siyasetin satranç tahtasında yer alan başka partilere gittiğini belirtmektedir. Vergin'e göre bu durum, bir partiden diğerine kaydedilen gidiş gelişler İslâmcıların güç kaybetmelerinden daha ziyade konjönktürün gelişmesine uyum gösteren, gerileme değil, bir taktik geriye çekilmeyi de ifade etmekteydi.[162]

Seçimden sonra Demirel, Ecevit'e hükümet kurdurmamak ve başbakanlığı ona kaptırmamak adına, milliyetçi partilerin iktidarı sola teslim etmemesi gerektiği yönünde basına açıklamalarda bulunmuştur.[163] Demirel'in bu açıklamalarındaki amacını, Ecevit'e yeni hükümeti kurdurmamakla beraber, yine milliyetçi

160 Sarıbay, *age*, s. 202.
161 Ahmad, *age*, s. 465.
162 Nur Vergin, "İslâm Kenti Yeniden Muhasara Ederken", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 20, Ankara Güz 1992, s. 73.
163 Bkz. *Milliyet Gazetesi*, 9 Haziran 1977; *Yeni Asya Gazetesi*, 13 Haziran 1977.

partilerle bir koalisyon yaparak başbakanlığa devam etme niyetinin daha o günden ortaya konması ve "Milliyetçi Cephe" hükümetinin alternatif olarak bir kenarda durduğunun dile getirilmesi olarak okumak mümkündür.

Seçimden sonra Demirel başbakanlığındaki hükümet istifa etmiş ve Cumhurbaşkanı Korutürk de 14 Haziran 1977'de Ecevit'i yeni hükümeti kurmakla görevlendirmiştir. CHP lideri Bülent Ecevit de: "Türkiye'nin meselelerine çözüm bulacak bir hükümet kurabilmek için her çabayı göstereceğim"[164] demeciyle, çalışmalarına başlamıştır. Ancak Ecevit, yaptığı temaslardan sonuç alamayınca bir "Azınlık Hükümeti" kurmuş ve onay için Cumhurbaşkanına sunmuştur. Cumhurbaşkanı da Ecevit'in kurduğu azınlık hükümetini onaylamıştır.[165]

AP lideri Demirel bu duruma sert tepki göstermiştir.[166] Aynı tepkiyi Yeni Asya Gazetesi de vermiştir. Yeni Asya'nın 23 Haziran 1977 tarihli nüshasında Safa Mürsel'in "Bu neyin hükümeti?" ve Ümit Şimşek'in "Devlet Başkanı sorumsuz olursa..." başlıklı yazıları Ecevit'in azınlık hükümetinin onaylanması sebebiyle âdeta Cumhurbaşkanı Korutürk'ten hesap sorar niteliktedir. Demokratik ülkelerdeki devlet başkanlarının millet iradesine ters düşen kararlar vermemesi gerektiğine işaret eden Mürsel ve Şimşek, güvenoyu alamayacağı ve düşürüleceği kesin olan bir hükümetin Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmasını kabullenememişlerdir.[167]

Nitekim Ecevit'in kurduğu azınlık hükümeti 3 Temmuz 1977'de TBMM'de yapılan oylamada 217'ye karşı 229 oyla güvenoyu alamamıştır.[168] Cumhurbaşkanı 4 Temmuz 1977'de bu sefer

164 *Yeni Asya Gazetesi*, 15 Haziran 1977. Hükümeti kurmakla vazifelendirilen CHP lideri "Bir-kaç milletvekili lâzım" şeklinde konuştu haberiyle Ecevit'in yeni hükümeti kurmak üzere görevlendirildiğini okuyucularına duyuran Yeni Asya "CHP transfer için çabalıyor!..." manşetini kullanmıştır.

165 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 22 Haziran 1977.

166 Cumhurbaşkanı'nın Ecevit'in azınlık hükümetini onaylaması karşısında Demirel'in sarfettiği sert sözler 23 Haziran 1977 tarihli Yeni Asya'da; Demirel: "Cumhurbaşkanı milletin vermediği iktidarın yolunu CHP'ye açtı. Milletin vermediğini Millet Meclisi vermeyecektir" ve "Çankaya hükümeti devrilecek" başlıklarıyla verilmiştir. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 23 Haziran 1977.)

167 Safa Mürsel'in ve Ümit Şimşek'in yazılarının tamamı için bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 23 Haziran 1977.

168 *Yeni Asya Gazetesi*, 4 Temmuz 1977.

AP lideri Demirel'i yeni hükümeti kurmakla görevlendirmiştir.[169] Sonuçta Demirel MSP ve MHP'yi ikna ederek "İkinci Milliyetçi Cephe Koalisyonu"nu kurmuştur. Demirel'in başbakanlığında kurulan AP, MSP ve MHP'den oluşan "İkinci Milliyetçi Cephe" koalisyon hükümeti 21 Temmuz 1977'de Cumhurbaşkanı tarafından tasdik edilmiş[170] ve 1 Ağustos 1977'de de TBMM'de yapılan oylamada 219'a karşı 229 oyla güvenoyu almıştır.[171] Demirel başbakanlığında kurulan bu koalisyon hükümetinin ömrü fazla uzun olmamıştır. Yine genelde MSP kaynaklı koalisyon içi siyasi sorunlar ve görüş farklılıkları yaşayan "İkinci MC Hükümeti", aynı zamanda da ağır ekonomik sıkıntılara daha fazla dayanamayarak Ocak 1978'de sona ermiştir.[172]

"İkinci Milliyetçi Cephe" hükümeti güvenoyu aldıktan hemen sonra MSP kaynaklı sorunlarla beraber CHP'nin hükümeti düşürmek için yaptığı çalışmalar sonucu[173] AP'den gelen istifalarla sarsılmış ve meclisteki çoğunluğu kaybetmiştir. Bu durumu bir fırsata dönüştürmeyi düşünen CHP bir gensoru önergesi vererek hükümetin güvensizlik oyuyla düşürülmesini ve bir CHP iktidarının yolunu açmayı plânlamıştır. Demirel ise kendi partisinden istifa eden milletvekilleri için CHP'yi suçlamış ve CHP'nin bakanlık teklifinde bulunarak AP'den milletvekili kopardığını dile getirmiştir. Demirel'in destekçisi durumundaki Yeni Asya Grubu da AP'den istifa eden milletvekillerini gazetelerine taşımış, onların siyaseten bir makam, mevki beklentisi içinde olmadıklarına yönelik olarak basına verdikleri demeçlerini[174] hesap sorar nitelikte haberleştirerek, müstafi vekilleri sözlerinde durmaya davet etmiştir.[175]

169 *Yeni Asya Gazetesi*, 5 Temmuz 1977.

170 *Cumhuriyet Gazetesi*, 22 Temmuz 1977; *Yeni Asya Gazetesi*, 22 Temmuz 1977.

171 *Yeni Asya Gazetesi*, 2 Ağustos 1977.

172 Sarıbay, *age*, s. 203.

173 Yeni Asya Gazetesi'nin 13 Aralık 1977 nüshasında yer alan haberdeki iddiaya göre, CHP hükümeti devirmek için AP içinden 10 kişilik bir "gayri memnun" gruba çengel atmış ve CHP hükümeti için büyük paralar ortaya koymuştur. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 13 Aralık 1977.)

174 Bkz. *Milliyet Gazetesi*, 25 Aralık 1977. AP'den istifa eden milletvekillerinin de içinde bulunduğu 12 bağımsız milletvekili Milliyet Gazetesi'ne verdikleri beyanatta makam ve mevki beklemediklerini belirtmişlerdir. Milliyet Gazetesi de bunu: 12'ler: "Mevki ve makam beklemiyoruz" şeklinde vermiştir.

175 Yeni Asya Gazetesi, AP'den istifa eden milletvekillerinin 25 Aralık 1977 tarihli Milliyet Gazetesi'nde yer alan ve yukarıda belirtilen haberini alıntılayarak: "Makam ve mevki beklemiyoruz" diyen muhaliflere hatırlatınız "Bu açıklamayı unutmayın" manşetini sütunlarına taşımıştır. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 26 Aralık 1977.)

CHP'nin verdiği gensoru önergesinin meclis gündemine alınmasından ve gensoru görüşmelerinden sonra hükümet adına konuşan Başbakan Demirel, CHP'nin hükümeti düşürmek amacıyla güvensizlik önergesi vermesine fırsat tanımamak için kürsüden inmeden güvenoyu isteğini imzalamıştır.[176] Bu yüzden Demirel'in başbakanlığındaki "İkinci Milliyetçi Cephe" koalisyon hükümeti, yılın son günü olan 31 Aralık 1977'de mecliste yapılan ve 448 milletvekilinin katıldığı oylamada 228 milletvekilinin verdiği güvensizlik oyuyla düşürülmüştür. Demirel ise sonucun herkes tarafından sükünetle karşılanması tavsiyesinde bulunmuştur. Böylece Türkiye 1977'den devraldığı bu buhranla 1978'e girmiştir.[177]

Demirel başbakanlığındaki "İkinci Milliyetçi Cephe" koalisyon hükümetinin güvenoyu alamayıp sona ermesinden sonra CHP lideri Bülent Ecevit tarafından kurulan yeni hükümet, aralarında AP'den ayrılan milletvekillerinin de bulunduğu bağımsızların, CGP ve DP'nin desteğiyle 17 Ocak 1978'de meclisten güvenoyu almıştır. Başbakan Bülent Ecevit, bu yüzden meclis kürsüsünden kendilerini destekleyenlere teşekkür etmiştir.[178]

Ecevit'in yeni hükümetinin 229 oyla güvenoyu alarak işe başlaması Yeni Asya yazarı Ümit Şimşek'i memnun etmemiştir. Bakanlık vaadiyle partilerinden istifa eden AP'lileri, CGP ve DP'yi CHP hükümetine güvenoyu vermeleri sebebiyle eleştiren Şimşek, 19 Ocak 1978 tarihli Yeni Asya'da yer alan "Bugünlere nasıl geldik?"[179] başlıklı yazısında; hükümetin kuruluşu, bakanlıkların dağıtımı, partizanlık ve anarşi adlarıyla dört nokta üzerinde durmuştur. Şimşek, bu dört noktada topladığı sebeplerin gelişmesi sonucu CHP'nin iktidara gelmek için ihtiyaç duyduğu desteğe kavuştuğunu belirtmiş ve eski iki ortak AP ile MSP'yi yeni CHP iktidarının sorumluları olarak göstermiştir.

Bu arada iktidardan ana muhalefete düşen AP lideri Demirel, hemen CHP hükümetine karşı sert bir muhalefet siyasetine girişmiştir. Demirel, özellikle Başbakan Ecevit'in anarşiyi bitirmekle

176 *Yeni Asya Gazetesi*, 30 Aralık 1977.
177 *Yeni Asya Gazetesi*, 1 Ocak 1978.
178 *Yeni Asya Gazetesi*, 18 Ocak 1978.
179 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 19 Ocak 1978.

ilgili verdiği beyanatları sık sık gündeme getirerek, diline doladığı "anarşi siyaseti" üzerinden CHP iktidarını hırpalamaya başlamıştır. Demirel'in bu sert siyasi muhalefetinin bayraktarlığını ise yine Yeni Asya Gazetesi üstlenmiştir.[180] Yeni Asya Gazetesi yazarları da Demirel'in "anarşi siyaseti"yle CHP iktidarını yıpratma çalışmalarına, kaleme aldıkları yazılarla "yangına körükle gitmek" ve "yangına benzin dökmek" anlamında destek sağlamışlardır. Ümit Şimşek'in "Anarşi tırmanıyor, hükümet seyrediyor"[181], "Anarşi himaye altında"[182] ve Veysel Akpınar'ın "Bu hükümet gitmelidir"[183] başlıklı yazıları, CHP'nin "anarşi siyaseti" felsefesiyle yıpratılması yönteminin en güzel örneklerindendir.

Demirel-Yeni Asya Grubu'nun iş birliğiyle anarşi üzerinden CHP iktidarını yıpratma çabaları, CGP lideri Turhan Feyzioğlu'nun 18 Eylül 1978'de: "Komünizm bugün en ciddi bir tehlikedir"[184] sözlerinin ardından hükümetten çekildiklerini deklare etmesiyle belli ölçüde başarıya ulaşmıştır. Ancak "anarşi siyaseti"nin asıl başarısı, CHP'li üç milletvekilinin anarşiyi sebep göstererek CHP'den istifa ettiklerini[185] açıklamalarından ve böylece CHP iktidarının meclisteki çoğunluğunu kaybetmesiyle yaşanmıştır. Demirel ile Yeni Asya Grubu'nun ortaklaşa muhalefetine ve CHP iktidarının meclisteki çoğunluğu kaybetmesine rağmen, Ecevit hükümetinin görevi bırakması, 14 Ekim 1979'da düzenlenen ara seçimlerde CHP'nin yaşadığı başarısızlık sonucunda olmuştur.

180 Demirel'in CHP iktidarına karşı anarşiyi gündeme getirerek yaptığı sert muhalefetin Yeni Asya Gazetesi'nde yer alan manşetlerinden bazıları şöyledir: Demirel: "Ecevit anarşi karşısında pes etti", *Yeni Asya Gazetesi*, 22 Ocak 1978; Demirel: "Hükümetin başı Kontr-Gerillayı açıklasın", *Yeni Asya Gazetesi*, 2 Şubat 1978; Demirel: "Ecevit utanıyorum desin", *Yeni Asya Gazetesi*, 7 Şubat 1978; Demirel sordu: "Anarşi hani önlenecekti?", *Yeni Asya Gazetesi*, 24 Şubat 1978; Demirel: "Ecevit aklını başına alsın", "Hükümet anarşi ile beraberdir", *Yeni Asya Gazetesi*, 19 Mart 1978; Demirel: "CHP iktidarı ile devlet anarşinin eline geçti", *Yeni Asya Gazetesi*, 21 Mart 1978; Demirel: "Başbakanın elleri kanlı", *Yeni Asya Gazetesi*, 2 Nisan 1978; AP Genel Başkanı: "Bu kadar anarşi hadiselerine rağmen hükümet hâlâ gaflet içinde", "Milleti aldatan CHP mahçup oldu", *Yeni Asya Gazetesi*, 11 Haziran 1978.

181 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 19 Mart 1978.

182 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 21 Mart 1978.

183 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 24 Mart 1978.

184 *Yeni Asya Gazetesi*, 19 Eylül 1978.

185 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 24 Nisan 1979. Yeni Asya'nın haberine göre CHP'den istifa eden milletvekilleri şunlardır: CHP Diyarbakır milletvekili Eşref Cengiz, CHP Adıyaman milletvekili Ramazan Yıldırım ve CHP Mardin milletvekili Metin Musaoğlu.

Nitekim Ersin Kalaycıoğlu da Ecevit'in başbakanlığındaki son derece istikrarsız ve etkinlikten uzak olan bu koalisyon hükümetinin bir buçuk yıl kadar sürdükten sonra ağır ekonomik bunalım ve yayılan politik şiddet olayları karşısındaki başarısızlığın ardından yapılan ara seçimleri de kaybederek 1979 Kasımı'nda çöktüğünü belirtmektedir.[186]

F. Yeni Asya Grubu ve 14 Ekim 1979 Ara Seçimleri

14 Ekim 1979 ara seçimleri öncesinde Yeni Asya Gazetesi'ne bakıldığında tamamen AP yanlısı yayınların yapıldığını, buna karşın açıkça bir CHP muhalefeti yürütüldüğünü görmek mümkündür. Bu ara seçimler Yeni Asya açısından, CHP iktidarından kurtulmanın reçetesidir. Dolayısıyla CHP iktidarının giderek yerine AP iktidarının gelmesi için bu seçimlerden AP'nin zaferle ayrılması Yeni Asya Grubu için bir gereklilikten öte zorunluluktur. Yeni Asya Gazetesi'nde yapılan neşriyat da tam bu durumun bir yansımasıdır.

6 Ekim 1979 tarihli Yeni Asya'da "Yeter artık!" diyen Veysel Akpınar'a göre, bu ara seçimler CHP'yi iktidar, Ecevit'i başbakan görmek için memleketi deneme tahtasına çevirenlere yeter demenin vakti gelmiştir. Yazısında anarşi sebebiyle yirmi bir ayda 2300 kurban verildiğini dile getiren Akpınar, pahalılığa, kuyruklara, anarşiye, gaflete "Artık yeter!" demek için 14 Ekim gününün bir fırsat olduğunu belirtmiştir.[187] Yine Akpınar'ın ara seçimlerin bir gün öncesinde, 13 Ekim 1979'da "Bir oy bir oydur" başlığıyla Yeni Asya'da çıkan yazısında, iki yıla yakın bir süredir devam eden Ecevit iktidarının millete kan ağlattığından, milletin anasından emdiği sütü burnundan getirdiğinden dem vurmaktadır. Akpınar, bu karanlık tablonun yırtılıp, bu beceriksiz iktidarın tarihin tozlu raflarına atılabilmesi için 14 Ekim'i millet için tarihî bir fırsat olarak göstermiştir. "Bir oy bir oydur", bazen iktidar demektir, yaklaşım tarzıyla hareket eden Akpınar'ın, bu şuur içinde mutlaka oyların kullanılması gerektiğinin[188] altını çizmesi, aslında oyların AP'ye verilmesi temennisinin "öteki" türlü bir söylemidir.

186 Kalaycıoğlu, agm, s. 299.
187 *Yeni Asya Gazetesi*, 6 Ekim 1979.
188 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 13 Ekim 1979.

Bu ortamda Cumhuriyet Senatosu'nun üçte bir oranında yenilenmesi ve boşta olan 5 milletvekilliği için yapılan 14 Ekim 1979 ara seçimlerini AP büyük bir farkla kazanmıştır. Yeni Asya Grubu da AP'ye verdikleri desteğin yanı sıra yaptıkları neşriyatlarla dile getirdiklerinin sandığa yansımasının gururuyla, AP'nin tek başına iktidara gelebilecek oranda oy aldığı seçim sonuçlarını aynı hissiyatla gazetelerinde manşetlere taşımışlardır.[189]

14 Ekim 1979 ara seçimlerinin ortaya çıkan tablodan sonra Ecevit başbakanlığındaki CHP hükümeti istifa etmiş,[190] MSP ve MHP'nin dışarıdan desteğiyle Demirel'in kurduğu hükümet 12 Kasım 1979'da Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından onaylanmış[191] ve 25 Kasım 1979'da mecliste yapılan oylamada 208'e karşı 229 oyla güvenoyu alarak göreve başlamıştır.[192] Demirel'in başbakanlığını yaptığı yeni hükümetin göreve başlaması, tabiî olarak Yeni Asya Grubu'nu memnun etmiştir. Hükümetin Cumhurbaşkanınca onaylanmasından sonra "Hayırlı olsun"[193] yazısıyla, vatandaşlar için ferahlatıcı görüntü ve kararlarla ortaya çıkan Demirel'in yeni hükümetine devlet ve vatan için yapacağı çalışmalarda başarı dileyen ve dualarını esirgemeyen Safa Mürsel, güvenoyudan sonra da "Devletin tamiri"[194] isimli yazısıyla, Demirel ve ekibinin anarşi, ekonomik sıkıntılar ve bürokratik yozlaşma gibi kalıtsal sıkıntılardan devletin kurtarılacağı ümidini dile getirmiştir.

Seçim sonuçlarını değerlendiren ve 1961 yılındaki %34 oranındaki oylarını dört sene içinde 1965'te %53 civarına çıkardıklarını, ancak 1973'teki ciddî parçalanma yüzünden 65'teki

189 15 Ekim 1979 tarihli Yeni Asya'nın manşeti "AP ezdi geçtil" şeklindedir. Seçim sonuçlarının kesinleşmesinden sonra neşredilen 16 Ekim 1979 tarihli Yeni Asya ise "Beyaz ihtilâl!" manşetini kullanmış, "Sahtekârlık önlenince millet helal reyleriyle 1950'deki gibi CHP'ye unutamayacağı bir ders verdi" şeklinde haber yapmıştır. Ayrıca kazanılan 5 milletvekilliği için bir elin her bir parmağına alfabetik sıraya göre Aydın, Edirne, Konya, Manisa ve Muğla yazarak 5'te 5 imajıyla seçim sonuçlarını karikatürize etmiştir.

190 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 17 Ekim 1979. Gazetede "Geçmiş olsun" manşetiyle CHP hükûmetinin istifa ettiği, Ecevit'in hükûmet kurma görevi istemediği, Demirel'in yeni hükûmeti kurmak için gayret sarfetmesi gerektiğini söylediği, işlenmiştir.

191 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 12 Kasım 1979.

192 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 26 Kasım 1979.

193 *Yeni Asya Gazetesi*, 14 Kasım 1979.

194 *Yeni Asya Gazetesi*, 27 Kasım 1979.

%52,3'ün 1973'te %29'lara indiğini aktaran Demirel, altı yıl sonra 1979'da %45'in üstüne çıkabildiklerini belirtmektedir. Bu sebeple "1979 AP'sini arıyorum ve istiyorum" diye zaman zaman beyanlarda bulunduğunu ifade ettiğini belirten Demirel'e göre, 1979'daki AP, Türkiye'nin problemlerinin çaresi olabilecek güçte ve felsefede bir siyasi partiydi. Bu dönemde kendileriyle ilgili yapılan kamplaşma ve cepheleşme ithamlarını da bir kötüleme olarak kabul eden Demirel, 1979 Türkiyesi'nde ülkenin yarısına yakınını temsil eden AP'nin hiçbir ferdinin suçlanmamasını ve mahkemeye götürülmemesini bu sözlerine bir dayanak olarak göstermiştir.[195]

Demirel ayrıca 14 Ekim 1979 ara seçimlerinin bir hesaplaşma olduğunu, milletin %42 civarında oy almış olan CHP'yi %28'lere indirerek cezalandırırken, kendilerini de suçlu bulmayarak %38'lerden %48'lere çıkararak ödüllendirdiğini belirtmiştir.[196]

Mehmet Kutlular da 1979 ara seçimlerinde AP'nin büyük başarı sağladığını, boş olan 5 milletvekilliğinin hepsini, 50 senatörlüğün de 34'ünü kazandığını ifade etmektedir. Kutlular, bu yenilgi üzerine iktidarda bulunan Ecevit hükümetinin istifa ettiğini, dışarıdan desteklenen AP'nin Demirel'in başbakanlığında tek başına hükümet kurarak güvenoyu aldığını sözlerine eklemektedir. Kutlular'a göre, AP iktidarında başlangıçta işler çok iyi gitmiş, ancak bu durum belli çevreleri rahatsız ettiği için çok geçmeden anarşi olayları tırmandırılmış, alınan tedbirler de yetersiz kalmış, olayların ve ölümlerin faturaları 9-10 aylık Demirel hükümetine kesilerek 12 Eylül İhtilâli gerçekleştirilmiştir.[197]

Demirel, bu dönemde kurulan "Milliyetçi Cephe" koalisyon hükümetlerini ve ondan sonra Ecevit başbakanlığındaki CHP hükümetini değerlendiren kayda değer bilgiler aktarmaktadır. Demirel, 1975, 1976 ve 1977 yıllarında başbakanlığını yaptığı koalisyonlardan Türkiye'ye çok şey kazandırdıklarını ve 70'li yıllarda her şeye rağmen Türkiye ekonomisine bir şeyler ilâve edebildiklerini ileri sürmektedir. Demirel'e göre bu dönemin kötü yılları 75, 76 ve 77 yılları değil, 78 ve 79 yıllarıdır. "Milliyetçi Cephe" adı

195 Güleçyüz, Karabaşoğlu, Akyol, agm, s. 35.
196 Güleçyüz, Karabaşoğlu, Akyol, agm, s. 36.
197 Kutlular, *age*, s. 271.

verilen koalisyonların legal partilerden ve dört partinin bir araya gelmesiyle mecliste kuruldu̇ğunu belirten Demirel, "Milliyetçi Cephe" adı verilen bu koalisyonların bölücülükle alâkasının bulunmadığını, koalisyonu oluşturan dört partinin beraberliğinin sadece parlamento zemininde olduğunu, vatan sathında ise ayrı ayrı partiler olarak mücadele ettiklerinin altını çizmiştir.[198]

Demirel kendi başbakanlığındaki "İkinci MC Hükümeti"nin Ocak 1978'de sona ermesinden sonra kurulan yeni hükümete de çok ağır eleştirilerde bulunmuştur. Demirel içinde bulunulan tabloyu:

> 1977 sonunda biz ülkeyi bıraktığımız zaman ülkede sıkıyönetim yoktu. Yokluk da yoktu. Türkiye'de bir takım olaylar oluyordu, ama bunlar daha çok 74 affının neticesiydi. 71, 72, 73 yıllarında sıkıyönetimle idare edilen Türkiye'de yeniden bir açık rejime geçeceksiniz. O yıllarda sıkıyönetimin cezalandırdığı kimseleri salıvereceksiniz. 74'te biz 'Türkiye'yi idare edilemez hale getirirsiniz' diye söyledik. Hakikaten de getirdiler. Geldi. Nerede geldi? 78, 79'da. 1978'de kurulan hükümetin şekli nedir? Bizim partiden on bir kişiye, her birine birer bakanlık vermek suretiyle bir yarar sağlanarak bu kişiler koparılmış ve hükümet kurulmuştur... 78-79'un ekonomik olayı da bir fiyaskodur. Enflasyon %40'lara, %50'lere çıkmıştır. 79 Martı'ndan Eylül'e doğru giden Türkiye, bir yokluklar Türkiyesi'dir.[199]

sözleriyle ortaya koymuştur.

12 Eylül 1980 İhtilâli'yle beraber Demirel ve Yeni Asya Grubu için zor günler başlayacak ve her iki taraf da bu ihtilâlden kendi üzerlerine düşen sıkıntıları yaşayacaktı.

G. Yeni Asya Grubu ve 6 Kasım 1983 Genel Seçimleri

Hatırlanacağı gibi 12 Eylül 1980 İhtilâli'nden sonra bütün siyasi faaliyetler durdurulmuş ve başta o dönemin siyasi parti liderleri olmak üzere birçok parlamentere siyasi yasak getirilmişti. Bu durum, 1982 Anayasası'nın kabulünden sonra yeni "Siyasi Partiler Yasası"nın da 24 Nisan 1983 tarihinde yürürlüğe girmesi ve yeni siyasi partilerin kurulması için siyasi faaliyetlerin kademeli olarak serbest bırakılmasına kadar sürmüştür. Ancak yeni

198 Bkz. Güleçyüz, Karabaşoğlu, Akyol, agm, s. 35.
199 Güleçyüz, Karabaşoğlu, Akyol, agm, s. 36.

kurulan siyasi partiler ve kurucuları mutlaka MGK'nın onayından geçmek zorundaydılar. Doğal olarak bu durum hem tepki çekmiş hem de keyfi uygulamalar getirmiştir.

Nitekim parti kurma çalışmalarının serbest bırakıldığını ancak parti kurucularının MGK'nın tasdikinden geçmek zorunda olduğunu belirten Mehmet Kutlular, siyaset sahasında MGK'nın çok aleni bir şekilde baskı uyguladığını ve alay edercesine bir tutum içerisine girdiğini aktarmaktadır.[200]

Yeni siyasi partilerin kurulmasına izin verilmesinden sonra Bülend Ulusu Hükümeti'nde Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı görevini yürütürken 14 Temmuz 1982'de istifa eden[201] Turgut Özal Anavatan Partisi'ni (ANAP) kurmuştur. Emekli Orgeneral Turgut Sunalp Milliyetçi Demokrasi Partisi'ni (MDP), Bülend Ulusu'nun Başbakanlık Müsteşarlığı'nı yapmış olan Necdet Calp de merkez solda yer alan Halkçı Parti'yi (HP) kurmuştur.

MGK'nın onayından geçerek kurulan bu siyasi partilerle ilgili Mehmet Kutlular'ın kanaati, kapatılan CHP'nin yerine solu temsilen tek parti olması için Necdet Calp'e HP'yi; çoğunluk temsilcisi güçlü bir iktidar çıkmaması için de sağdaki oyları bölmeye yönelik olarak iki parti kurdurulduğu yönündeydi. Bu arada AP'nin devamı olarak kurulan Doğru Yol Partisi'nin (DYP) ve İsmet İnönü'nün oğlu Erdal İnönü tarafından kurulan Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin (SODEP), kurucu üyelerinin çoğunun veto edilmesi ve kendilerine tanınan zaman süresince kurucu yeter sayısına ulaşamadıkları gerekçesiyle genel seçimlere katılamaması Mehmet Kutlular'a göre MGK'nın yürüttüğü bu plân dâhilindedir.[202] Böylelikle 6 Kasım 1983 tarihinde yapılan genel seçimlerde ANAP, MDP ve HP yarışabilmiştir.

12 Eylül 1982 askerî müdahalesinden sonra yeniden düzenlenen seçim sistemi, istikrar ilkesini temel hareket noktası olarak almıştır. 1970'li yıllarda koalisyon hükümetlerinin yarattığı istikrarsızlığa tepki olarak çifte barajlı nisbî temsil sistemine ge-

200 Kutlular, *age*, s. 319.

201 Bkz. *Yeni Nesil Gazetesi*, 16 Temmuz 1982. Yeni Nesil, Turgut Özal'ın istifasını "Özal'ın başını faiz yedi" manşetiyle vermiştir.

202 Kutlular, *age*, s. 319.

çilmiştir. 1983 seçimlerinde hem ülke barajı (%10) hem de seçim çevresi barajı içeren d'Hondt sistemi uygulanmıştır. Bu sisteme göre yapılan seçimde ANAP %45,1 oy oranı ve 211 milletvekiliyle birinci parti, %30,5 oranında oy alan ve 117 milletvekili çıkaran HP ikinci parti olurken %23,3 oranında oy alan ve 71 milletvekili kazanan MDP ise üçüncü parti olmuştur.[203]

Mehmet Kutlular, "demokrat misyon"un temsilcisi durumundaki DYP'nin seçimlere girmesine izin verilmemesi dolayısıyla cemaat olarak 1983 seçimlerini protesto etme kararı aldıklarını ve bu karar gereği "oy kullanmama" cezai müeyyidesine maruz kalmamak için sandığa gittiklerini, ancak meşhur "tak, tak, tak" tekerlemesinin gereğini yerine getirip, mührü pek çok kez vurarak oy pusulasının iptalini sağladıklarını aktarmaktadır.[204] Yine Kutlular, Demirel'in çevresinden ayrılmayan, hatta onun bölgesinde milletvekilliği yapanların 1980 sonrası Demirel'e aşırı derecede muhalefet ettiklerini belirtmektedir. Kendilerinden kopan Mehmet Kırkıncı liderliğindeki Erzurum Grubu'nun 1983 seçimlerinde Turgut Sunalp'in partisine oy verdiklerini ifade eden Kutlulur'a göre, o zamanlar konseyle beraber hareket ettikleri için Demirel'e karşı hareket etmeleri gerekiyordu ve öyle de yapmışlardır.[205]

Yeni Asya Grubu'nun yayın organı Yeni Nesil Gazetesi, 6 Kasım seçimlerini sürprizli bir netice olarak değerlendirmiştir. Haberde, ANAP'ın meclisteki çoğunluğa sahip olarak tek başına iktidara gelmeyi garantilediğini işleyen Yeni Nesil, yeni hükümetin Turgut Özal tarafından kurulacağını okuyucularına duyurmuştur.[206]

6 Kasım 1983 seçiminin kesin sonuçlarının alınmasından sonra Cumhurbaşkanı Kenan Evren ANAP Genel Başkanı Turgut Özal'ı Çankaya Köşkünde kabul etmiş ve Özal'ı tebrik ederek başarı dilemiştir. Bu kabulde Evren, seçim sonuçlarına göre, kendilerinin de beklediği gibi koalisyonsuz hükümet isteklerinin gerçekleştiğini aktarmıştır.[207]

203 *Milletvekili Seçimi Sonuçları 6.11.1983*, Başbakanlık DİE. Yay., Ankara 1985, s. VIII-IX; Önder, agm, s. 304.
204 Kutlular, *age*, s. 320-321.
205 Kutlular, *age*, s. 324.
206 Bkz, *Yeni Nesil Gazetesi*, 8 Kasım 1983.
207 *Yeni Nesil Gazetesi*, 9 Kasım 1983.

12 Eylül'den sonra kurulan ve 3 yıl 2 ay 3 gün görev yapan[208] hükümetin başbakanı olan Bülend Ulusu, 24 Kasım 1983 Perşembe günü Cumhurbaşkanı Evren'e istifasını vermiştir.[209] Ulusu'nun isitifasını kabul eden Cumhurbaşkanı Evren, TBMM Başkanı'nın seçilmesini bekledikten sonra ancak 7 Aralık 1983'te ANAP Genel Başkanı Turgut Özal'ı kabul etmiş ve onu yeni hükümeti kurmakla görevlendirmiştir.[210] Özal'ın oluşturduğu yeni kabine 13 Aralık 1983 günü Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmış[211] ve 24 Aralık 1983'te de güvenoyu almıştır.[212]

Siyasi dört eğilimi bir araya getirerek iktidar olan Özal'ın ANAP'ını darbe ürünü bir parti olarak gören Demirel, yaratılan bu ortam sebebiyle 12 Eylül'ü gerçekleştirenlere ağır eleştirilerde bulunmuştur. Nitekim "12 Eylül'den sonra iktidar neden MSP ve MHP'ye verildi?" sorusuna Demirel şu cevabı vermiştir:

> "1980 sonrasında MSP ve MHP bir taraftan mahkeme edilirken, 1983'te bunların kadroları ANAP'ı meydana getirmiş ve bu parti de iktidar olmuştur. O zaman MSP ve MHP'nin ileri gelenleri, 'Bizi muhakeme ediyorsunuz, ama bizim hem fikrimiz, hem kadromuz iktidar oldu' demişlerdir. Bu, Türkiye'nin enteresan bir çıkmazıdır. Bir taraftan 'MSP ve MHP ile hükümet kurdun, cephe yaptın' diye beni suçlayacaklar, öbür taraftan bu iki partiyi mahkemeye verecekler, sonra dönecekler, 83 sonrasında ülke idaresini bunlara teslim edecekler, bizi safdışı edecekler. Bizi 'Bunlarla işbirliği yaptı' diye kötüledikleri partilere, bizim elimizden aldıkları Türkiye'yi teslim edip bizi eliminize edecekler. Türkiye'nin bugünkü sıkıntılarının sebebi, bu çifte standarttır. Millete bıraksalardı, millet bildiği gibi yapardı. Ama milletin önüne çıkıp, 'Türkiye'deki sıkıntıların sebebi nedir, biliyor musunuz? İşte MC hükümetleridir. Çünkü bu cephe hükümetinde MSP ve MHP vardı. Bunları da biz mahkemeye verdik' dediniz. Sonra ne yaptınız? O partilerin kadrolarına iktidarı teslim ettiniz. Benim elimden aldınız, onlara verdiniz. Bu bir çıkmazdır.[213]

Bu arada 1983 seçimlerine katılma imkânı bulamayan DYP, yeni katılımlarla kuvvetlenmeye başlamıştır. Bu durumdan

208 *Yeni Nesil Gazetesi*, 26 Kasım 1983.
209 *Yeni Nesil Gazetesi*, 25 Kasım 1983.
210 *Yeni Nesil Gazetesi*, 8 Aralık 1983.
211 *Yeni Nesil Gazetesi*, 14 Aralık 1983.
212 *Yeni Nesil Gazetesi*, 25 Aralık 1983.
213 Güleçyüz, Karabaşoğlu, Akyol, agm, s. 35-36.

memnun olan Yeni Asya Grubu da DYP'ye olan yeni katılımları Yeni Nesil Gazetesi'nin manşetlerinden vermiştir. Öyle ki, bu manşetler, Özal'ın yeni hütümeti kurma çalışmalarını, bu hükümetin Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmasını ve güvenoyu almasını gölgede bırakacak şekilde, birinci haber olarak verilmiştir. Bu katılımlara Büyük Türkiye Partisi (BTP) kurucularının,[214] 96 eski parlamenterin,[215] Cindoruk ve arkadaşlarının DYP'ye girmeleri[216] örnek olarak verilebilir.

Bu arada Yeni Nesil yazarı Safâ Mürsel de 6 Nisan 1983 seçimlerinin ertesinde oluşan tabloyu ve özellikle ANAP'ı ve Özal'ı işlediği "Avantajlardan gerçek espriye"[217] isimli başyazısında, Türkiye'nin bir "geçiş döneminde" bulunduğunu ve Özal'ın partisinin ve hükümetinin böyle bir ortamın ürünü olduğunu öne çıkarmıştır. Mürsel'e göre sadece üç partinin katılımıyla gerçekleşen seçimlerden sonra yeni bir sivil hükümet olarak işe başlayan Özal kabinesi, oldukça sınırlı bir siyasi ve hukukî statü içinde kalan "geçiş dönemi" şartları içinde göreve gelmiştir. Özal'ı seçimde yarıştığı mevcut rakipleri içinde ve onlara kıyasla güvenilmesi gereken insan imajı vermekle bir ölçüde başarılı bulan Mürsel, aynı zamanda Özal'ın zayıf ve falsolu rakiplerinin arasında meydanı boş bulması ve biraz da tecrübe unsurunu kullanabilmiş olmasıyla geçiş döneminin ilk başbakanı olmayı başardığını belirtmektedir. Mürsel ayrıca, bu geçiş döneminde Özal'dan tek beklentisinin insan haklarına ve haysiyetine yakışır gerçek bir demokrasiyi işler hale getirmesi olduğunu beyan etmiştir.

Turgut Özal liderliğindeki hükümet göreve başlar başlamaz Türkiye kendisini "Mahallî Seçim" tartışmalarının ortasında bulmuştur. Mahallî seçimleri bu derece önemli kılan ise genel se-

214 *Yeni Nesil Gazetesi*, 10 Aralık 1983. BTP kurucularının DYP'ye katıldığı törende bir konuşma yapan DYP Genel Başkanı Yıldırım Avcı, DYP'nin 6 Kasım 1983 seçimlerine girme imkânı bulamadığını, bunun neticesinde sandık başına gitmeye mecbur olan vatandaşların partisini ve adayını bulamaması sebebiyle iradesini sandığa değişik şekilde yansıttığını ve dolayısıyla seçimin gerçek galibinin yarışa katılanların dışında kaldığını belirtmiştir

215 Bkz. *Yeni Nesil Gazetesi*, 11 Aralık 1983. DYP'ye 96 eski parlamenterin katılımının işlendiği bu haberde, katılanların 21'inin bakanlık yaptığı dile getirilmiştir.

216 Bkz. *Yeni Nesil Gazetesi*, 19 Aralık 1983. Cindoruk ve arkadaşlarının DYP'ye katıldığını işleyen haberin detayında: "Münfesih Adalet Partisi İstanbul eski İl Başkanı Hüsamettin Cindoruk ve Cavit Köksal ile eski İl İdare Kurulu üyeleri ve bir grup eski parlamenter DYP'ye girdi" ifadeleri yer almıştır.

217 *Yeni Nesil Gazetesi*, 23 Aralık 1983.

çimlere katılamayan AP'nin devamı durumundaki DYP'nin bu seçimlerde boy gösterecek olmasıydı. İktidar partisi de rakiplerinin daha fazla palazlanmasına ve yeni katılımlarla daha da güçlenmesine fırsat vermemek için mahallî seçimlerin öne çekilmesi plânını devreye sokmuştur. İktidarın mahallî seçimleri öne çekerek 25 Mart 1984'te yapılacağını kararlaştırması doğal olarak muhalefet partilerini ayaklandırmıştır. Bu yüzden Özal'ın bu yönde ani karar değiştirmesinin sebebi sorgulanmaya ve mahallî seçimlerin bir oldu-bittiye getirildiği iddiaları gündeme getirilmiştir.[218] Ancak muhalefetin bütün engelleme çabaları bir sonuç vermemiş ve mahallî seçimle ilgili kanunun 17 Ocak 1984'te TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilmesiyle mahallî seçimler 25 Mart 1984'e çekilmiştir. Üstelik kabul edilen kanunda Cumhurbaşkanı'nın daha önce gerekçe göstererek veto ettiği %10'luk baraj da ANAP'ın kabul oylarıyla kalmıştır.[219]

DYP'nin de katılacak olması, Yeni Asya Grubu'nun mahallî seçimleri önemsemesine ve ayrı bir değer vermesine sebebiyet vermiştir. Bu yönde Yeni Nesil'de 17 Şubat 1984 tarihinde "Mahallî seçimlerin manası" adıyla neşredilen başyazı kayda değerdir. Başyazıda iktidar partisinin bu seçimleri öne çekmesi eleştirilmekte, anayasa ve bazı kanunlarla getirilen siyasi yasaklar ortadayken seçilme hakkının tam olarak yaygınlaştığından bahsetmenin mümkün olmadığı dile getirilmektedir. Yazıda üzerinde durulan bir başka husus da, özellikle iktidar partisinin mahallî seçimleri normal zamanından öne çekmesinin, bazı imkânları herkesten önce kapma kaygısının bir neticesi olarak değerlendirilmekte ve bu kaygıları güden bir hükümetle arzulanan uzlaşma zemininin sağlanması mümkün görülmediğidir. Dolayısıyla mahallî seçimlerin bir genel seçim havasına bürünmesi sebebiyle herkesin zemin dışına kaçmadan, oyunun kurallarına sadık kalması, meşruluk, demokrasiye işlerlik ve itibar kazandırmak açısından önemli kabul edilmektedir. Yazı, kaç-göç usulleriyle demokrasicilik oynama yolunu seçen, mahallî seçimler konusunda da iyi bir sınav veremeyen ve hangi şartların ürünü olduğu herkesçe bilinen iktidar partisine bu konuda büyük görev ve sorumluluklar düştüğü hatırlatılarak bitirilmiştir.[220]

218 *Yeni Nesil Gazetesi*, 8 Ocak 1984.
219 *Yeni Nesil Gazetesi*, 18 Ocak 1984.
220 Bkz. *Yeni Nesil Gazetesi*, 17 Şubat 1984.

Mahallî seçimlerin hemen öncesinde Safa Mürsel'in "Şaşırtmadan Doğru Yol'dan"[221] adıyla kaleme aldığı yazı ise tam bir partizanca, tepeden inmeğa, açıkça DYP'ye oy vermeye davet yazısıdır. Yazıda DYP'nin mahallî seçimlere katılacak olması sebebiyle 6 Kasım seçimlerine izin ve koruma altında giren partilerin paniği ve telaşa kapıldığı dile getirilmiş ve DYP'nin iktidar ve muhalefet partileri için korkulu rüya haline geldiği vurgulanmıştır. Mürsel yazısında, siyasetin ısmarlama, tayin ve tensiple yapılamayacağının üzerinde durmakta, milletin kendisine hizmet edeceğine inandığı kadroları aradığını ve 25 Mart'taki mahallî seçimlerin genel seçim manzarası kazanmasının sırrının da burada aranması gerektiğine işaret etmiştir. Mürsel, mahallî seçim sonuçlarının, kim ne derse desin, tabiatını icra ederek yapay desteklerle ayakta duranları tasfiye edeceğini, 6 Kasım'da kendi kendisine gelin güvey olurcasına, tepeden inmeyle parti adıyla oluşturulan heyetlerin hiçbir dayanağının ve ciddiyetinin bulunmadığını göstereceği inancını yazısına yansıtmıştır.

25 Mart 1984 mahallî seçim sonuçlarına göre ANAP %43,1, SODEP %23,5, DYP %15,2, HP %7,7, MDP %6,5 ve RP %3,4 oranında oy almıştır.[222] Seçim sonuçlarına göre ortaya çıkan tablo ne Yeni Asya Grubu'nu ne de bu grubun tam bir sadakatle desteklediği DYP'yi memnun etmiştir.

Nitekim yukarıda belirttiğimiz gibi, yazısında resmen DYP'ye oy verilmesini isteyen ve iktidar partisi ANAP'ın 12 Eylül'ün bir ürünü olduğunu ifade eden Safâ Mürsel, seçim sonuçlarını işlediği "Bir yeni dönemin başında"[223] isimli başyazısında, kendisi, grubu ve DYP penceresinden bir bakış açısıyla durum değerlendirmesi yapmıştır. Mürsel'e göre seçmen 25 Mart'ta "iktidar kimde ise, belediyeleri o idare etsin" düşüncesiyle hareket etmiştir. Oyların iktidar partisine yönelmesini vatandaşın pragmatik mahiyetindeki bu tercih anlayışıyla izah edilebileceğini belir-

221 Yazının tamamı için Bkz. *Yeni Nesil Gazetesi*, 14 Mart 1984.

222 *Yeni Nesil Gazetesi*, 27 Mart 1984. Gazete seçim sonuçlarını "Muhalefetsiz iktidar!" manşetiyle vermiştir. Haberin detayında mecliste temsil edilmeyen SODEP, DYP ve RP'nin %40'ı aşan oranda oy aldıkları, ANAP'ın belediyeliklerin büyük kısmını kazandığı üzerinde durulmuş, DYP Genel Başkanı Yıldırım Avcı'nın "Doğru yol Partisi geleceğin ümididir" ve HP Genel Başkanı Erdal İnönü'nün "Beklenenin altında oy aldık" sözlerine yer verilmiştir.

223 Bkz. *Yeni Nesil Gazetesi*, 28 Mart 1984.

ten Mürsel, madalyonun öbür tarafında meclis dışındaki partilerin %40 civarında oy almasını başarı olarak göstermiştir. Bu durumu 6 Kasım'da seçime girememiş partilerin seçmen tarafından tutulması, seçime girmiş bazı partilerin seçmenin gönlünden düşmesi olarak okuyan Mürsel'e göre, vatandaşı kendi iradesinin efendisi yapma mücadelesinin yolu açılmış ve henüz bu yolun sonunda değil başında bulunulmaktadır.

H. Yeni Asya Grubu ve 29 Kasım 1987 Genel Seçimleri

1987 yılı, gerek 12 Eylül'le birlikte siyasi yasak getirilen liderlerin affedilmelerine yönelik olarak 6 Eylül 1987'de yapılan referandumu ve gerekse de 29 Kasım 1987 genel seçimlerini içermesi bakımından Türk siyasi tarihine geçmiş önemli yıllardan biridir. Referandum ve genel seçimlerin öncesinde ve sonrasında gelişen olaylar ve tartışmalar sebebiyle Türkiye 1987'de yoğun bir gündem yaşamıştır.

Siyasi yasakların kalkıp kalkmayacağının belirlenmesi amacıyla yapılan 6 Eylül 1987 referandumu, Türkiye'nin o güne kadar gördüğü en büyük siyasi kampanya sürecine sahne olmuştur. Referandumun da önünü açan Başbakan Turgut Özal liderliğindeki ANAP hükümetiydi. Başbakan Özal anayasada yapılacak değişiklikler için Cumhurbaşkanı Evren ile uzun görüşmeler yaparak mutabakata varmıştır. Başbakan Özal'ın Cumhurbaşkanı ile vardığı mutabakat konuları arasında siyasi yasaklarla ilgili anayasanın 4. maddesinin referandumla kaldırılması, milletvekili sayısının 450'ye çıkarılması ve seçmen yaşının 21'den 20'ye indirilmesi bulunmaktaydı.[224] Ancak Yeni Asya Grubu'nun yayın organı olan Yeni Nesil'e göre, Özal'ın Cumhurbaşkanı ile yaptığı bu pazarlıklarda bir başka hesabı da bulunmaktaydı. Milletvekili sayısının artması, seçmen yaşının indirilmesi, anayasa değişikliğinin kolaylaştırılması maddelerini meclis içinde halletmek isteyen Özal, eski siyasilerin yasaklarını kaldıracak olan geçici 4. madde değişikliğini ise referanduma götürmek suretiyle durumu iyice zorlaştırmak istiyordu.[225]

224 *Yeni Nesil Gazetesi*, 29 Nisan 1987.

225 Bkz. *Yeni Nesil Gazetesi*, 30 Nisan 1987. Yeni Nesil Gazetesi konu ile ilgili yaptığı haberi "Tuzak açığa çıktı" manşetiyle vermiştir. Özal'ın, Demirel korkusundan "yasaklar"ı yokuşa sürdüğü belirtilen habere göre, Demirel'in gelişini önleyebilmek için Çankaya ile anlaşan Özal'ın bu konuda destek bulamadığı işlenmiştir.

Referandum konusunda da Cumhurbaşkanı Evren ve Başbakan Özal arasında gidip gelen bir baraj meselesi tartışmaları yaşanmıştır. Bu tartışmalara göre referandumun geçerli sayılabilmesi için %60 oranında bir katılım öngörülmekteydi. Fikrin kime ait olduğu konusunda kamuoyunun Evren ve Özal arasında ikiye bölündüğü baraj meselesine göre, referandumda katılımın %60'ın altında kalması, referandumdan hayır sonucu çıktığının ilânı olarak kabul edilecekti.

Özal ve Evren'in kaynak olarak birbirlerini gösterdiği bu konuyu öğrenen Yeni Asya Grubu, referandumda uygulanmak istenen bu durumu hemen eleştirel tarzda manşetlere taşımıştır. 6 Mayıs 1987'de neşredilen Yeni Nesil'de "Ne Olacak Şimdi?" manşetinin tercih edildiği haberde, Demirel'in yasağının kalkmasından korkan Özal'ın 4. maddeyi kaldırmamak için çeşitli engeller çıkardığı işlenmiş ve Özal'ın %60 nispetini Evren'in istediği söylemine yer verilerek Evren'in siyasi yasakların devamından yana olduğunun anlaşıldığı tezi işlenmiştir.[226] Ancak 7 Mayıs 1987 tarihli Yeni Nesil bu sefer biraz daha kafaları karıştıracak şekilde, Cumhurbaşkanı Evren'in %60'ta ısrarlı olmadığını belirten bir haberle, "Evren topu Özal'a attı" manşetiyle çıkmıştır.[227] Sonuçta kamuoyundan gelen baskılara daha fazla direnemeyen Özal, katılım ve evet oylarıyla ilgili barajı kaldırma kararı aldıklarını, evet oylarının hayır oylarından bir fazla çıkması halinde geçici 4. maddenin kaldırılmasının halk tarafından tasdik edildiğinin, dolayısıyla siyasi yasakların kalktığının tescili olarak kabul edeceklerini açıklamıştır.[228]

Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilip seçilmemesinin belirlenmesi amacıyla yakın geçmişte yapılan referandum sebebiyle, İsmet Berkan da Radikal Gazetesi'nin 19 Ekim 2007 tarihli nüshasında, Özal'ın 6 Kasım 1987'de uygulamak istediği sisteme köşesinde değinmiştir. Berkan'ın yazısında, anayasanın nasıl değiştirileceğini belirleyen 175. maddesine anayasa değişiklikleri için gerekirse referanduma gidilmesi imkânının 1987 yılın-

226 Bkz. *Yeni Nesil Gazetesi*, 6 Mayıs 1987.
227 *Yeni Nesil Gazetesi*, 7 Mayıs 1987.
228 Bkz. *Yeni Nesil Gazetesi*, 13 Mayıs 1987. Yeni Nesil Gazetesi Özal'ın bu açıklamasını büyük bir memnuniyet içinde "Engel kalktı" manşetiyle okuyucularına aktarmıştır.

da Turgut Özal tarafından eklendiğine, 1982 Anayasası'nda yapılan ilk değişikliğin, onun değiştirilme yöntemiyle ilgili olarak yapıldığına temas etmektedir. Turgut Özal'ın başlangıçta bu referanduma çok hevesli olduğunu belirten Berkan, Özal'ın önce siyasi yasakların kaldırılması için sonra da yerel seçimlerin vaktinden önce yapılabilmesi için referanduma gittiğinin altını çizmiştir. Her iki refarandumu kaybedince Özal'ın bir daha referandum lafını ağzına hiç almadığını yazan Berkan'a göre, 1987 yılında referandumun nasıl yapılacağına ilişkin yasa hazırlanırken Turgut Özal'ın bir cin fikri vardı: Eğer referanduma katılım yüzde 40'ın altında olursa, o referandumdan hayır sonucu çıktığının otomatiğe bağlanmış sayılmasının kabul edilmesi. Berkan'a göre, bu öneri, referandum söz konusu olduğunda şadece evetçilerin kampanya yapması ve evet diyecekleri referanduma katılmaya ikna etmeleri anlamı taşıyordu ve dolayısıyla referanduma katılmamakla, katılıp hayır oyu vermek arasında fazla bir fark olmayacaktı. Berkan sonuçta, tabiî olarak bu önerinin büyük tepki çektiğini, Özal'ın da o tepkileri dinlemek zorunda kaldığını ve önerisini hayata geçiremediğini belirtmiştir.[229]

Başbakan Özal'ın belirttiği gibi düzenlenen anayasa değişikliğiyle ilgili kanun Çankaya Köşkü'ne gönderildikten sonra Cumhurbaşkanı Kenan Evren tarafından jet hızıyla onaylanmış ve 18 Mayıs 1987 tarihli Resmî Gazete'nin mükerrer sayısında yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.[230]

Ancak bu sefer de referandumun hangi tarihte yapılacağı tartışmaları başlamıştır. Kesin tarihi belli olmasa bile siyasi yasakların kalkması için referanduma gidilmesiyle ilgili kanun değişikliğinin kabul edilerek Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmesi bile Yeni Asya Grubu'nu ziyadesiyle memnun etmiştir. Bu memnuniyet Burhan Bozgeyik tarafından kaleme alınarak yine 19 Mayıs 1987 tarihli Yeni Nesil'de yayınlanan "Artık söz milletin" yazısında açıkça görülmektedir. Bozgeyik yazısında, anayasanın geçici 4. maddesinin referanduma sunulması için bütün hukukî prosedürün tamamlanarak meclisten geçen teklifin Cumhurbaşkanı tarafından tasdikinden sonra artık sö-

229 *Radikal Gazetesi*, 19 Ekim 2007.
230 *Yeni Nesil Gazetesi*, 19 Mayıs 1987.

zün millette olduğunu işlemiştir. Demokrasiyi candan benimseyen milletimizin demokrat yapısına bakıldığında, daha referandum tarihi bile belli olmamasına rağmen referandum sonucunu tahmin etmenin hiç de zor olmadığını dile getiren Bozgeyik'e göre, milletin demokrasinin kamburu olan bu yasağı oylarıyla rahatlıkla ortadan kaldıracağını belirtmiştir.[231]

Böylece referandumunun hiçbir şarta bağlanmadan yapılacağının kabul edilmesiyle, 12 Eylül 1980 İhtilâli'yle siyasetten el çektirilen Demirel, Ecevit, Erbakan ve Türkeş gibi liderlere yeniden siyaset sahnesinde rol almalarının önü açılmış oluyordu. Sonuç itibarıyla bu referandum Türk siyasi ve demokrasi hayatının önemli kilometre taşlarından biri olmuştur. Öyle ki Türkeş hariç diğer liderler, siyasi yasaklar kalktıktan sonra zamanla katıldıkları seçimlerden aldıkları oylar neticesinde başbakanlık makamına kadar yükselinişlerdir. Demirel ise başbakanlığın ötesine geçerek kendisi başbakanken Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın vefat etmesiyle boşalan bu makama seçilmiş ve 7 yıl süreyle Cumhurbaşkanlığı yapmıştır.

Referandumun ufukta görülmesiyle "evet" ve "hayır" tartışmalarına geçilmiştir. Başbakan Özal "hayır" kampanyasını televizyonda yaptığı "icraatın içinden" programıyla başlatmıştır. Özal konuşmasında 1980 öncesinde yaşananlara değinerek, hataların bir daha tekrarlanmaması için seçmenden referandumda "hayır" oyu vermelerini istemiştir.[232] Özal'ın 1980 öncesi yaşananları dile getirerek başlattığı "hayır" kampanyasına karşı muhalefet anında Yeni Asya'dan gelmiştir. Yeni Nesil'deki "Gümbür Gümbür" yazısında Veysel Akpınar, Özal'ın erkekçe, mertçe ortaya çıkarak millete "Demirel'in yasaklarını kaldırmayın" demesi gerektiğini, her vesileyle 1980 öncesini hatırlatmak gibi bir taktik uygulamaması gerektiğini ifade etmiş ve ne yapılırsa yapılsın Demirel'in her engeli aşarak siyasete gümbür gümbür geri döneceğini belirtmiştir.[233]

ANAP'ın "hayır" oyları için açtığı beyaz kampanyaya, DYP "evet"li mavi kampanyayla cevap vermiştir.[234] Yeni Asya Grubu

231 Bkz. *Yeni Nesil Gazetesi*, 19 Mayıs 1987.
232 *Yeni Nesil Gazetesi*, 27 Mayıs 1987.
233 Bkz. *Yeni Nesil Gazetesi*, 27 Mayıs 1987.
234 *Yeni Nesil Gazetesi*, 21 Haziran 1987.

DYP'nin başlattığı "evet" kampanyasının da ilk elden destekçiliği yine kimseye bırakılmamıştır. Burhan Bozgeyik imzasıyla Yeni Nesil'de çıkan "Demokrasiye Evet"[235] yazısı referandum için Yeni Asya Grubu'nun halet-i ruhiyesini en iyi şekilde ortaya koymaktaydı. 6 Eylül'de yapılacak referandumu milletin eline geçen tarihî bir fırsat olarak değerlendiren Bozgeyik, 14 Mayıs 1950'de "demokrasiye evet!" diyerek tek parti idaresinin despotluğuna son veren bu milletin 6 Eylül'de yine "demokrasiye evet!" diyeceğinden şüphe duymadığını ifade etmiştir. Bozgeyik'e göre, 6 Eylül'de denizlerin ve gökyüzünün maviliğine ilâveten, yurt sathına yayılacak demokrasinin "mavi"si, tabiî ki "mavi"ye karşı çıkan demokrasi düşmanlarınca da görülecekti. DYP'nin 23 Haziran'da Ankara'da başlattığı "mavi kampanyası"nın, "mavi ihtilâle" dönüşmesi temennisinde bulunan Yeni Nesil'in bir başka yazarı olan Hüseyin Demirel de "Mavi ihtilâl" isimli yazısında Özal'ın gidici olduğunu, buna karşın Demirel'in ise engelleri teker teker aşarak geldiğini yazmıştır.[236]

Sürüp giden "evet" ve "hayır" tartışmalarının gölgesinde 6 Eylül'de yapılan ve Yüksek Seçim Kurulu tarafından 9 Eylül 1987'de kesin sonuçları ilân edilen halkoylamasına göre, 11 milyon 711 bin 461 seçmen "evet", 11 milyon 636 bin 395 seçmen ise "hayır" oyu kullanmıştır. Neticede %50,16'ya tekabül eden "evet" oyları, %49,84'te kalan "hayır" oylarını geçerek siyasi yasakları tarihe gömmüştür.

6 Eylül referandumunu önemseyen ve önemli bir olay olarak gören Demirel'e göre, 6 Eylül, bu ülkede vicdanların tükenmediğinin vesikasıdır.[237] Referandum sonuçlarına göre siyasi yasakların kalktığının belli olmasından sonra 8 Eylül 1987'de Hüsamettin Cindoruk, Demirel'in önünü açmak için DYP Genel Başkanlığı görevinden istifa etmiştir. 24 Eylül 1987'de Ankara'da yapılan DYP Olağanüstü Genel Kongresiyle de Süleyman Demirel emeline ulaşarak DYP Genel Başkanlığı'na seçilmiştir.[238]

Siyasi yasakların kalkması ve eski liderlerin partilerinin başına geçerek siyaset sahnesinde yeniden boy göstermeleri Yeni

235 Bkz. *Yeni Nesil Gazetesi*, 21 Haziran 1987.
236 Bkz. *Yeni Nesil Gazetesi*, 25 Haziran 1987.
237 Demirel, *İslâm Demokrasi Laiklik*, s. 234.
238 Demirel, *age*, s. 234; Yılmaz, *age*, s. 245.

Asya Cemaati dışında kalan Nurculara endişeye sevketmiştir. Yeni Asya Cemaati, Demirel'in DYP'nin lideri olmasını memnuniyetle karşılamış ve DYP'nin iktidar olması için çalışmalara başlamıştır. Demirel ve Erbakan'ın yasaklı olduğu dönemde hayli gelişme gösteren diğer cemaatler ise 12 Eylül öncesine dönülmesi ve hizmetlerin aksaması endişesine kapılmışlardır.[239]

Özal dönemindeki uygun ortam en çok Erbakan ve yeni partisi RP'ye yaramıştır. RP'nin gittikçe güçlenmesi, Erbakan'ın 12 Eylül'ün müsebbibi siyasetçilerden biri olması sebebiyle ortamı tekrar gereceği endişesiyle cemaatlerin tedirgin olmasına yol açmıştır. Bu cemaatlerin başında Fethullah Gülen ve cemaati vardı. Bu yüzden Gülen, Erbakan ve partisine mesafeli durma tavrını sürdürmüştür. Erbakan ise bu dönemde eskisinden farklı bir çalışma tarzı sergilemiştir. Güçlü bir sermaye birikimine hükmeden Erbakan, ANAP'a yönelen tarikatlar ve cemaatlerden ziyade gözünü sokaktaki normal vatandaşa dikmiş ve RP'yi her alanda örgütleyerek hızlı bir çalışma temposuna girmiştir.[240]

Demirel ise "Bir Bilen" unvanıyla Güniz Sokak'taki evinde DYP'lileri toparlıyordu. Siyasi yasaklı olduğu dönemde sesini Son Havadis gazetesinin yanı sıra Yeni Asya Cemaati'nin gazete ve dergilerinde duyurabilen Demirel, AP tabanını evine davet ediyor, onlarla görüşerek partiyi hareketlendirmeye çalışıyordu.[241]

29 Kasım 1987 seçimleri, 1983 seçimlerinde başlatılan ülke ve seçim çevresi barajlı seçim sistemine bir de "kontenjan adaylığı" eklenerek yapılmıştır. Seçim sonuçlarına göre ANAP %36,3 oranında oy alarak birinci parti, SHP %24,8 oranında oy alarak ikinci parti ve siyasi yasağı kalktıktan sonra Demirel'in Genel Başkanı olduğu DYP ise %19,1 oranında oy alarak üçüncü parti olmuştur. %8,5 oranında oy alan DSP ile %7,2 oy alabilen RP %10 barajını geçemedikleri için meclise girememişlerdir.[242]

Demirel'e göre, 1987 seçimleri görünüşte hür ve serbest bir seçim intibaı bıraksa da 12 Eylül 1980'in ve 1983 rejiminin ağır-

239 Bengisu, agm, s. 32.
240 Bkz. Bengisu, agm, s. 32-33.
241 Bengisu, agm, s. 33.
242 *Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları 06.11.1983, 29.11.1987, 20.10.1991, 24.12.1995*, T.C. Başbakanlık DİE. Yay., Ankara 1998, s. 2-3; Önder, agm, s. 304.

lığını taşıması sebebiyle eşit şartlar altında yapılmamıştır ve dolayısıyla 29 Kasım 1987 seçimlerini geçmişin etkilerinden uzak, hür vicdanın, hür düşüncenin, hür fikrin hâkim olduğu seçimler saymak mümkün değildir.[243]

Seçimlerden sonra DYP lideri Demirel, Özal'a karşı çok sert bir muhalefete girişir. Ülkenin önde gelen sermaye çevreleri de yavaş yavaş Demirel'e destek vermeye başlarlar. Demirel, Özal'dan hesap sorma ve ANAP dönemindeki yolsuzluklar yüzünden Özal'ı Yüce Divan'a verme vaatlerine başlar. Bu gelişmeler üzerine Özal, mecliste yeterli sayıda milletvekiline sahip olması sebebiyle, görev süresi bitecek olan Kenan Evren'in yerine 17 Ekim 1989'da Cumhurbaşkanlığı'na aday olduğunu açıklar.[244]

DYP ve SHP milletvekillerinin katılmadığı 20 Ekim 1989'da yapılan ilk tur oylamada 247 oy alan Özal, yine DYP ve SHP milletvekillerinin katılmadığı 24 Ekim'de yapılan ikinci tur oylamada oyunu 256'ya çıkarmıştır. Nihayet 31 Ekim 1989 günü, anayasaya göre yapılan üçüncü turda 263 oy alan Turgut Özal Türkiye'nin 8. Cumhurbaşkanı olmuştur.[245] Böylece 9 Kasım 1989 günü 7. Cumhurbaşkanı Kenan Evren'den görevi devralan Turgut Özal, Celâl Bayar'dan sonra ikinci sivil ancak ilk dindar Cumhurbaşkanı olarak bu makama oturur.

Özal'ın Cumhurbaşkanı olması, ANAP'ın günden güne erimesi sürecini de başlatmıştır. Özal'dan sonra ANAP'ın başına önce muhafazakâr olan Yıldırım Akbulut geçmiştir. Ancak parti içinde etkin olan liberaller Özal'ın karşı çıkmasına rağmen yapılan kongrede delegelerin çoğunluğundan oy almasını sağladıkları Mesut Yılmaz'ı ANAP'ın Genel Başkanlığı'na, dolayısıyla başbakanlığa getirdiler. Mesut Yılmaz da muhafazakârlara karşı açıkça tavır almaktan, "ANAP'ın tarikat ve cemaatlere ihtiyacı yok" söylemiyle, tarikat ve cemaatleri kızdırmaktan kaçınmamıştır.[246]

I. Yeni Asya Grubu ve 20 Ekim 1991 Genel Seçimleri

20 Ekim 1991 seçimlerinden önce genel beklenti hiçbir partinin tek başına iktidara gelemeyeceği şeklindeydi. Nitekim se-

243 Bkz. Demirel, *age*, s. 232-233.
244 Özdemir, *age*, s. 430; Bülent Bengisu, agm, s. 33.
245 Özdemir, *age*, s. 430.
246 Bkz. Bengisu, agm, s. 33-34.

çimden önce yapılan kamuoyu yoklamaları da sürekli bir "koalisyon hükümeti"ni öngörüyordu. Siyaset ve iş çevrelerince yapılan tahminler de yarışın DYP ve ANAP arasında geceğine işaret ediyordu.[247]

Bu arada 1987 seçimlerinde %10 seçim barajını aşamadığı için meclis dışı kalan RP, tekrar aynı sonucu yaşamamak için MÇP ve IDP ile ittifak yapma kararı almıştı. RP, MÇP ve IDP arasında yapılan anlaşmaya göre MÇP ve IDP liderleri ile üst düzey yöneticileri partilerinden istifa ederek RP listelerinden aday olacaklar, ittifak barajı geçip 51 milletvekili çıkarırsa, mecliste RP'nin 34, MÇP'nin 14, IDP'nin ise 3 sandalyesi olacaktı.[248]

Bu ittifak kanunî sürenin dolmasına dakikalar kala gerçekleşmiş ve MÇP ile IDP Refah Partisi'ne katılmıştır. "Üçlü İttifak" adıyla anılan bu anlaşma neticesinde 450 milletvekili adaylığından 300'ünü RP'liler, 120'sini MÇP'liler, 30'unu da IDP'liler almıştır.[249]

Bu ortamda 20 Ekim 1991 yapılan seçimler, beklentileri ve yapılan tahminleri doğrular şekilde neticelenmiştir. Seçim sonuçlarına göre %27 oranında oy alan DYP kazandığı 178 milletvekiliyle birinci parti olmuştur. 1983 seçimlerinden beri 8 yıldır tek başına iktidar olan ANAP ise ancak %24 oranında oy alabilmiş ve çıkardığı 115 milletvekiliyle ikinci parti olabilmiştir. SHP %20,8 oranında oy alarak üçüncü parti olurken 88 milletvekili çıkarmış, RP çatısı altındaki "üçlü ittifak" %16,9 oranındaki oyla ve 62 milletvekiliyle dördüncü parti ve DSP de %10,8 oranındaki oyla ve çıkardığı 7 milletvekiliyle beşinci parti olarak mecliste temsile hak kazanmıştır.[250]

20 Ekim 1991 seçim sonuçlarını Türk sağının içinde bulunduğu durum açısından değerlendiren Taha Akyol, Türk sağının

247 Yeni Nesil Gazetesi 4 Eylül 1991 tarihli nüshasında seçimlerinin DYP ve ANAP arasında geçeceğine dair tahminlere yer vermiştir. "Yarış DYP-ANAP arasında" manşetinin kullanıldığı haberde işadamlarının "koalisyon kaçınılmaz" şeklindeki söylemine yer verilmiştir. (Bkz. *Yeni Nesil Gazetesi*, 4 Eylül 1991.)

248 *Yeni Nesil Gazetesi*, 13 Eylül 1991.

249 Önder, agm, s. 304; *Yeni Nesil Gazetesi*, 26 Eylül 1991.

250 *Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları 20.10.1991*, T.C. Başbakanlık DİE. Yay., Ankara 1992, s. XII-XIII; *Yeni Nesil Gazetesi*, 22 Ekim 1991. "Demirel'li günler başlıyor" başlığıyla seçim sonuçlarını okurlarına duyuran Yeni Nesil haberin detayında, ittifak patladı, sol çöktü, sandıktan koalisyon çıktı, ifadelerini kullanmıştır.

âdeta bir seçim başarısı sarhoşluğu içinde olduğunu belirtmiştir. Akyol'a göre, hiçbiri hedeflediği sonucu alamasa da, DYP en büyük parti olduğu için, ANAP oylarını artırarak ana muhalefet durumuna geldiği için, RP-İttifak ise "inananların birleşmesi" ile oylarını 2 puan artırarak 4. parti sıfatıyla ve kalabalık bir grupla meclise girdikleri için mutlulardı.[251]

Böylece 12 Eylül 1980 darbesiyle siyasi yasaklı hale gelen, 1987 referandumuyla kıl payı da olsa bir kambur misali sırtında taşıdığı bu siyasi yasaktan kurtulan Demirel, önce 1991 seçimleriyle, koalisyon yoluyla da olsa tekrar başbakan, 17 Nisan 1993 yılında Cumhurbaşkanı Özal'ın aniden vefat etmesi üzerine cumhurbaşkanı olma imkânını yakalamıştır.

Seçim sonuçlarına göre partisinin ikinci olduğu kesinleşen ANAP Genel Başkanı ve Başbakan Mesut Yılmaz istifasını Cumhurbaşkanı Turgut Özal'a vermiş ve bu istifa kabul edilmiştir.[252] Mesut Yılmaz ayrıca milletin kendilerine muhalefet görevi verdiğini, sorumlu bir muhalefet hedeflediklerini ifade ederek herhangi bir koalisyonda yer almayacaklarını önceden deklare etmiştir.[253]

Belirttiğimiz gibi uzun süreli siyasi yasaklı bir dönemden sonra tekrar başbakanlık koltuğuna oturma hakkı kazanan Demirel, seçimle ilgili yaptığı değerlendirmede, hükümet kurmak için bütün partilerle görüşeceğini, kimse hakkında ön yargısının bulunmadığını, değişen dünya şartlarına göre fikirlerin birbirine yaklaşması sebebiyle azınlık hükümeti kurmayacağını belirtmiştir. Ayrıca Demirel herkesin merakla açıklama beklediği "Çankaya meselesi"nin, meclisin meselesi olduğunu belirterek, çözümün adresi olarak meclisi göstermiştir.[254]

Kamuoyunun sonucunu merakla beklediği görüşme ise Cumhurbaşkanı Özal'ın Demirel'i Çankaya Köşkü'ne davet etmesi ve Demirel'in de bu davete icabet etmesiyle gerçekleşmiştir. Böylece "Çankaya'ya çıkacak mı, çıkmayacak mı?" sorularının

251 Taha Akyol, "Seçim Göstergeleri Açısından Türkiye'de Sağın Sorunları (1)" *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 16, Ankara Güz 1991, s. 13.
252 *Yeni Nesil Gazetesi*, 22 Ekim 1991.
253 Bkz. *Yeni Nesil Gazetesi*, 23 Ekim 1991.
254 *Yeni Nesil Gazetesi*, 23 Ekim 1991.

yoğun olarak gündemi meşgul ettiği bir ortamda Demirel'in hissî davranışları bir kenara bırakarak Çankaya'ya çıkması, bu tabloyu bekleyen siyaset ve iş çevrelerini memnun etmiştir. Bu buluşmada Cumhurbaşkanı Özal, Demirel'e yeni hükümeti kurma görevini verirken, aynı zamanda ülkenin içinde bulunduğu durumu değerlendirmişlerdir. Görüşmeden sonra bir basın toplantısı yapan Demirel: "Beni Çankaya'ya çıkmaya devlet meseleleri ve 20 Ekim seçimlerinde ortaya çıkan siyasi tablo itti" diyerek, daha önceki Özal'la ilgili söylemlerinin üzerine bir set çekmiş ve bu buluşmayı milletin kendilerine verdiği görev sebebiyle gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir. Demirel ayrıca gazetecilere Özal tarafından kendisine gönderilen "Köşke davet" ve "hükümet kurma" yazılarının fotokopilerini dağıtarak ilk adımın karşı taraftan atıldığı imajını vermeye çalışmıştır.[255]

Demirel, hükümeti kurma görevini aldıktan sonra yaptığı temaslar sonucu SHP ile mutabakata varmış ve 20'si DYP'den 12'si SHP'den olmak üzere toplam 32 bakandan oluşturduğu yeni kabinesini onay için Cumhurbaşkanı Özal'a sunmuştur.[256] Cumhurbaşkanı Özal'ın onayladığı DYP-SHP koalisyon hükümeti 444 milletvekilinin katıldığı güvenoylaması sonucunda 164 red oyuna karşılık aldığı 280 kabul oyuyla TBMM'den güvenoyu almıştır.[257]

Böylece Türk siyasi hayatında Demirel'li yıllar tekrar başlarken, 12 Eylül yönetiminin "istikrar" kavramı üzerine kurmaya çalıştığı yeni siyasi sistem arzusu, 1983 ve 1987 seçimlerinden sonra kurulan ANAP hükümetleriyle kısmen sağlanmış ancak 1991 seçimlerinden sonra ibre tersine dönerek bozulmuştur. "Merkez sağ" ve "merkez sol"daki parçalanmalar yüzünden 1991 seçimlerinden 2002 seçimlerine gelene kadar hiçbir parti parlamentoda tek başına iktidara gelecek çoğunluğu elde edememiş ve sistem Türkiye'yi bir "koalisyon hükümetleri çıkmazı"na hapsetmiştir.

1991 seçiminden sonra Türkiye'de "Başbakan Demirel"li yılların tekrar başlaması, siyasi hayatı boyunca her koşulda Demirel'e

255 Bkz. *Yeni Nesil Gazetesi*, 9 Kasım 1991.
256 *Yeni Nesil Gazetesi*, 21 Kasım 1991.
257 *Yeni Nesil Gazetesi*, 1Aralık 1991.

bağlılıklarını gizlemeyen ve ona olan siyasi desteklerini her zaman dile getirmekten kaçınmayan Yeni Asya Grubu'nu fazlasıyla sevindirmiştir. Öyle ki, Yeni Asya'nın "Demirelperest"likten kaynaklı bu sevinci, "siyaseten biat" ettikleri Demirel'in Cumhurbaşkanı Özal'ın vefatından sonra cumhurbaşkanı olmasıyla daha da perçinlenecekti. Kaderin garip bir cilvesi olarak değerlendirilebilecek bir şekilde, siyaseten çok kısa sayılabilecek bir zaman diliminde, kıl payı da olsa 9 Eylül 1987'de "siyasi yasak esareti"nden terhis olan Demirel, 1991 seçimlerinden sonra, önce başbakanlığa, daha sonra da 16 Mayıs 1993'te cumhurbaşkanlığı makamına oturacaktı.

Türkiye'nin ilk "dindar" cumhurbaşkanı olarak nitelendirilen Turgut Özal'ın görev süresinin tamamlanmasına daha dört yıl varken 17 Nisan 1993 günü aniden vefat etmesi Türkiye'yi derinden etkilemiştir. Hayattayken ona karşı muhalefet edenler bile bu ani vefat sebebiyle sarsılmışlardır. Tarikat ve camaatlerin hepsi de bu vefat karşısında şaşırmış ve gözyaşları dökmüşlerdir. Özal'ın cenazesi mahşeri bir kalabalıkla kaldırılarak, vasiyeti gereği Topkapı'daki Anıtmezara, Menderes'in yanına defnedilmiştir. Özal'dan sonra Türkiye'nin gündemine doğal olarak cumhurbaşkanlığı seçimleri girmiştir.

17 Nisan 1993 Cumartesi günü Çankaya Köşkü'nün beklenmedik bir şekilde boşalmasından sonra DYP Genel Başkanı ve Başbakan Süleyman Demirel, 23 Nisan'da DYP'nin grup toplantısında cumhurbaşkanlığına aday olacağı sinyalini vermiştir. Bu sinyalle beraber koalisyon ortağı SHP'liler başta olmak üzere muhalefet partilerinden Demirel'e yönelik tepkiler gelmiştir. Ancak mayıs ayı başında Demirel'le görüşen İnönü, kendi grubuna destek tavsiye edeceğini Demirel'e söyler.[258] Bunun üzerine Demirel 4 Mayıs 1993 günü DYP grubuna yaptığı konuşmayla Cumhurbaşkanlığına aday olduğunu resmen ilân eder.[259] Cumhurbaşkanlığı seçimi için 8 Mayıs 1993 günü yapılan ilk oylamada Demirel 234, Kamran İnan 95, Lütfi Doğan 46 ve İsmail Cem 25 oy alır. İlk turda 16 oy boş çıkarken 3 oy da geçersiz sayılır.[260] 12 Mayıs 1993 günü yapılan ikinci turda, 21 boş ve

258 *Sabah Gazetesi*, 3 Mayıs 1993.
259 Yılmaz, *age*, s. 260.
260 Yılmaz, *age*, s. 265.

1 geçersiz oy çıkar, adaylardan Demirel 235, Kamran İnan, 95, Lütfi Doğan 49 ve İsmail Cem de 25 oy alır.[261] Nihayet Süleyman Demirel 16 Mayıs 1993 Pazar günü TBMM'de yapılan üçüncü tur oylama sonucunda ortağı SHP'nin desteğiyle aldığı 244 oyla Türkiye'nin 9. cumhurbaşkanı seçilir ve Çankaya Köşkü'ne çıkar.[262] Diğer adaylardan Kamran İnan 94, Lütfi Doğan 47, İsmail Cem ise 27 oy alırken 19 oy da boş çıkar.[263]

12 Eylül'e karşı verdiği canhıraş mücadeleden sonra Demirel gibi bir ismin Özal'ın ardından cumhurbaşkanı olarak Çankaya'ya çıkması Yeni Asyacıları oldukça memnun etmiştir. Çünkü onlara göre "askerî cumhuriyet" görüntüsü veren bir devlet yapılanmasında, Çankaya gibi stratejik bir makama sivil gelenekleri taşımak ve yerleştirmek kolay bir iş olmadığı gibi, sivil bir cumhurbaşkanının varlığı, devletin tepesindeki hassas ve kritik dengeler açısından son derece önemli bir olaydı.[264]

Demirel'in Cumhurbaşkanı olmasıyla boşalan DYP Genel Başkanlığı'na, medyanın ve kadınların desteğini alan, "Demir Leydi'nin topuk sesleri" manşetleriyle öne çıkarılan Tansu Çiller seçilmiş ve Türkiye'nin ilk kadın başbakanı olmuştur. Çiller'in DYP Genel Başkanlığı'na seçilmesi, Yeni Asya'nın "demokrat misyon" çizgisinde bir sapma yaratmamıştır. Çünkü sık sık dile getirdiğimiz gibi onlar için önemli olan kıratın süvarisinin kim olduğu değil, misyonun devamıydı.

Çiller, başbakanlığı döneminde özellikle RP'yi yıpratmaya yönelik adımlar atarken, hakkında olumlu şeyler duyduğu Fethullah Gülen'e ve cemaatine ilgi göstermiştir. Dolayısıyla Gülen Cemaati Tansu Çiller'in Başbakanlığı döneminde popülaritesini bir hayli arttırmıştır. Deniz Baykal'ın CHP liderliğine seçildikten sonra hükümette kriz yaşanmasına sebep olması ve Çiller'in de hükümeti bozarak azınlık hükümeti kurmaya çalışmasıyla Çiller ve Gülen arasında süren bu sıcak ilişki, yerini eleştirilere bırakmıştır. Gülen'e göre, alternatif ortaya koymadan Çiller'in hükümeti bozması bir hataydı.[265]

261 Yılmaz, *age*, s. 265.
262 Özdemir, *age*, s. 435-436.
263 Yılmaz, *age*, s. 267.
264 Güleçyüz, *Kumandalı Siyaset*, s. 147-148.
265 Bengisu, agm, s. 39.

İ. Yeni Asya Grubu ve 24 Aralık 1995 Genel Seçimleri

Türkiye 24 Aralık 1995 seçimlerine yeniliklerle girmiştir. 1995 seçimlerinden itibaren seçim çevresi barajı kaldırılmış ve ülke barajlı klasik d'Hondt seçim sistemine geçilmiştir.[266] Ayrıca yapılan anayasa değişikliğiyle seçmen yaşı 21'den 18'e indirilmiştir. Seçmen yaşının 18'e çekilmesi Kazım Güleçyüz'ün Yeni Asya'da çıkan "Gençler İmtihanda" başlıklı yazısında makes bulmuştur. Güleçyüz, demokrasinin gelişmesi ve yerleşmesi açısından seçmen yaşının 18'e indirilmesini önemsediği yazısında, bir demokrasi sınavı verecek olan gençlerin eğilimlerinin hangi yönde olduğunu merak ettiğini belirtmiştir.[267]

Demirel'in cumhurbaşkanı olarak Çankaya Köşkü'ne çıkması ve Tansu Çiller'in DYP Genel Başkanı olması Yeni Asya Grubu'nun siyasi eğilimini değiştirmemiştir. Başka bir ifadeyle, karşılarında Demirel liderliğinde bir DYP değil de Tansu Çiller liderliğindeki bir DYP olması Yeni Asya Grubu'nu siyaseten başka arayışlara itmemiştir.

Bu konuda meydana gelen kafa karışıklığını izole etmek üzere "Yeni Asya'dan Size Yeni Asya ve Siyaset"[268] başlıklı bir yazı kaleme alan Kazım Güleçyüz, her seçim döneminde olduğu gibi 24 Aralık seçimleri öncesinde de Yeni Asya'nın siyasi tavrının tartışma konusu olmaya devam ettiğini belirtmiştir. Sair zamanlarda Yeni Asya'yı ısrarla yok sayıp görmezden gelenlerin, seçim dönemlerinde Yeni Asya'nın siyasi tavrını gündeme getirmekten kendilerini alamadığını yazan Güleçyüz, kimilerinin: "Bize niye hâlâ destek vermiyorsunuz?" serzenişinde bulunduğunu, kimilerinin: "Yeni Asya hâlâ aynı kafada, hiç değişmiyor" diyerek eleştirdiğini, kimilerinin de: "Yeni Asya yıllardır destek verdiği çizgiden vazgeçti" şeklinde haber yaptığını belirterek, 24 Aralık seçimlerinden önce Yeni Asya'nın siyasete ve partilere bakış açısını yansıtan 9 madde sıralamıştır. Said Nursi'nin bıraktığı siyasi mirastan bahsederek siyaseten takip ettikleri yol haritasını çizen Güleçyüz, 6. maddede şu hususları dile getirmiştir: "Siyasete 'fiilen' talip olmaktan titizlikle kaçınan Yeni Asya, mevcut parti-

266 Önder, agm, s. 304.
267 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 1 Kasım 1995.
268 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 4 Aralık 1995.

ler arasındaki tercihini ise hiçbir zaman gizlememiş, her zaman açıklıkla ortaya koyup müdafaa etmiştir. Bediüzzaman'ın 1950'li yıllarda DP yönünde verdiği işarete dayanarı bu tercih, sonraki yıllarda AP'ye, günümüzde ise DYP'ye yönelmiştir." Kazım Güleçyüz'ün bu ifadeleri, Yeni Asya Grubu mensuplarına 24 Aralık 1995 seçimlerinde DYP'ye oy vermeleri gerektiğini icbar eden bir emirname gibidir.

Kazım Güleçyüz'ün izinden giden Ali Ferşadoğlu da "Yerin Kulağı" isimli köşesinde kaleme aldığı "Demokrat misyon"[269] isimli yazısında, DP'nin devamının AP, AP'nin devamın da DYP olduğunda bir şüphe bulunmadığını, dolayısıyla DYP'nin demokrat misyonun ve zihniyetin devamı olduğunun altını çizmiştir. Ferşadoğlu'na göre, DYP'nin içine bir kısım menfi isimlerin girmesi, bir takım icraatların demokratik olmaması, parti yönetiminin yetersizliği ve yanlışları DYP'nin demokrat misyonun devamı olduğu gerçeğini değiştirmesi mümkün değildir.

24 Aralık 1995'te yapılan seçimlerde RP, 27 Mart 1994'te yapılan yerel seçimlerde aldığı %19 civarındaki oy oranının üstüne çıkmış ve %21,4 oranındaki oyuyla 158 milletvekili çıkararak birinci parti olmuştur. %19,6 oranındaki oyla 132 milletvekili kazanan ANAP ikinci, %19,2 oranındaki oyla 135 milletvekili çıkaran DYP üçüncü parti olmuştur. Solu temsil eden partilerden DSP %14,6 oy oranıyla 76 milletvekili kazanarak dördüncü ve %10,7 oy oranıyla 49 milletvekili çıkaran CHP ise ancak beşinci parti olarak mecliste temsile hak kazanmıştır.[270]

1995 seçimlerinin en ilginç sonuçlarından birisi merkez sağın iki partisi olan ANAP ve DYP'nin başabaş olması, ANAP'ın aldığı oy oranının DYP'den fazla olmasına rağmen DYP'den daha az milletvekili kazanmasıdır. Kısacası seçmenin merkez sağ tercihinin bir eşitliğe işaret etmesi ve dolayısıyla birleşmiş bir "merkez sağ"ın tek başına iktidara gelebileceği sonucunun çıkmasıdır. Ancak bu birleşmenin mümkün olmadığı bir ortamda yapılan seçim sonuçlarına göre merkez sağın güç kaybına uğradığı da görülmektedir.

269 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 18 Aralık 1995.

270 *Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları 24.12.1995*, T.C. Başbakanlık DİE. Yay., Ankara 1997, s. XII-XIII; Önder, agm, s. 304; *Yeni Asya Gazetesi*, 26 Aralık 1995.

Mustafa Çalık'a göre, 1995 seçimi sonunda merkez sağın güç kaybetmesinde, önce Özal ve ardından da Demirel gibi, merkez sağda güçlü ve karizmatik liderliği temsil eden simaların aktif rollerini bırakması gibi sebeplerin yanı sıra esas önemli faktör, iktidardaki merkez sağ siyasetlerin, toplumsal değişmelerin gerisinde kalmış olmasının etkisi olmuştur.[271]

RP'nin seçimden birinci parti olarak çıkması üzerinde duran Mümtaz'er Türköne ise RP'nin siyasal sistem üzerinde paradoksal etkilerde bulunduğuna dikkatleri çekmiştir. RP'nin bir yandan sistemi tehdit ettiğini öbür yanda da rehabilite ettiğini belirten Türköne'ye göre, total bir proje ile sisteme alternatif getirdiği sanısıyla RP sistemi tehdit etmekte; öbür taraftan da bu tehdit karşısında sistem meşruiyet alanını genişlettiği için kendini rehabilite etmektedir. Çünkü sisteme eleştiri getirenler bile bu tehdit karşısında koydukları rezervleri ertelemekte ve sisteme sahip çıkmaktadırlar. Türköne ayrıca, RP'nin yükselişini din ile açıklamaya çalışmanın Türkiye'de olan biten birçok şeyi anlamamak anlamına geldiğini belirtmektedir.[272]

1995 seçiminden merkez sağın aldığı sonuçtan hareket eden Yeni Asya Grubu ise seçim sonuçları için "Millet uzlaşma istiyor"[273] manşetini kullanmıştır.

24 Aralık 1995 seçimlerinden önce kendi grubuna DYP'ye oy vermeleri çağırısında bulunan Kazım Güleçyüz, seçim sonuçlarını değerlendirdiği "Satır Arası" isimli köşesinde "Yeni dönem"[274] başlığını tercih etmiştir. Oy oranıyla beraber meclisteki sandalye sayısını artıran RP'nin seçimin galibi olduğunu belirten Güleçyüz, aritmetik olarak bakıldığında merkez sağın iki partisinin yenişemediğini, yine de BBP ile ittifak yapan ANAP'ın DYP'nin bir gömlek gerisinde kaldığını dolayısıyla merkez sağdaki birleşmenin adresinin DYP olması gerektiğini ifade etmiştir.

271 Mustafa Çalık, "Munis Bir Seçimin Habis Neticeleri", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 38, Ankara Ocak-Şubat 1996, s. 30.

272 Mümtaz'er Türköne, "Ucuz Seçim", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 38, Ankara Ocak-Şubat 1996, s. 42-43.

273 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 26 Aralık 1995. Haberin detayında sandıktan, ülkeye hizmet edebilecek partilerin bir uzlaşmaya yönelmeleri mesajı çıktığı, seçmenin sandığa yansıyan genel arzusunun, büyük partileri uzlaşmaya zorladığı işlenmiştir.

274 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 26 Aralık 1995.

Güleçyüz'e göre, seçimden çıkan en önemli sonuç ise Türkiye'de "uzlaşma" ihtiyacını herşeyin önüne geçiren yepyeni bir dönemin açılmış olduğudur.

Bir başka Yeni Asya yazarı Cevher İlhan da "Ankara Havası" isimli köşesinde "Seçimler üzerine bir tahlil"[275] adlı yazısıyla seçim sonuçlarını tahlil etmiştir. İlhan da Said Nursi'nin siyaseten bıraktığı miras ve onun siyasi tavırları üzerinden aktardığı bilgilerin ışığında seçimde milletin sağda birlik istediği sonucunu çıkarmıştır. İlhan'a göre seçim sonuçları, DP ve AP'nin devamı olan DYP ile demokratların oyları ile siyaset yapan ANAP'ın birleşip bütünleşmesi halkın verdiği ilk mesajdır. RP'nin ise aldığı tepki oyları ile geldiği seviyede köklü bir muhasebe yapması gerektiğini ifade eden İlhan, kısacası seçimlerin siyasetin yerli yerine oturtulması için yeni bir imtihan olduğu sonucuyla sözlerini bitirmiştir.

1995 seçimlerinden seçmenin sağda birlik istediği mesajı çıkaran DYP ve ANAP çevreleri, her iki partinin birbirine çok yakın oy alması sebebiyle iki partinin en kısa zamanda birleşmesi gerektiğini dile getirmeye başlamışlardır. Bu şekilde sağda birlik rüzgârlarının esmeye başlaması Yeni Asya Grubu'nun da gözden kaçırmadığı bir gelişme olmuştur.

Sağda birleşmenin şart olduğunu köşesinde dile getiren Kâzım Güleçyüz, sağda birlik için ANAYOL formülünün hayata geçmesinin ve sağlıklı bir işleyiş kazanmasının mümkün olup olmadığını sorgularken, gerekirse Çiller ve Yılmaz'a rağmen bu birleşmenin en kısa zamanda gerçekleştirilerek DYP ve ANAP'ın tek parti haline gelmesinin zorunlu olduğunu belirtmiştir.[276]

Seçimden sonra hükümeti kurma görevini 1996 yılı Ocak ayı başında Cumhurbaşkanı Demirel'den alan Erbakan, hükümet kurma çalışmalarına başlarken[277] öbür taraftan da merkez sağda bütünleşmeyle sonuçlanabilecek bir DYP-ANAP koalisyonu için önemli adımlar atılmaktaydı. Her iki parti temsilcileri arasında yapılan temaslar sonucu ortak bir noktada buluşmak için görüş

275 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 26 Aralık 1995.
276 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 27 Aralık 1995.
277 *Yeni Asya Gazetesi*, 11 Ocak 1996.

farklılıkları giderilmeye çalışılıyordu.[278] Ancak Erbakan-Yılmaz görüşmesinin gerçekleşmesi ve RP-ANAP koalisyonunun gündeme gelmesi ANAYOL için çalışanlarda bir hayal kırıklığı yaratmıştır.

Yaşanan bu hayal kırıklığı Kâzım Güleçyüz'ün satırlarına da yansımıştır. Güleçyüz "RP ve ANAP"[279] isimli yazısında, Erbakan'ın ANAP'ın kurucusu Özal'ın 1977 seçimlerinde MSP'den kendi adayları olmasını ve ANAP'ın dört siyasi eğilime kapısını açarak 1983 seçimlerinde iktidara gelmesinde MGK'nın seçimlere katılma izni vermediği RP seçmeninin ANAP'a oy vermesinin önemini dile getirerek Yılmaz'ı ve çevresini etkilemeye çalıştığına dikkatleri çekmiştir. Bu sebeple DYP ile RP arasında sıkışan ANAP'ın bir yol ayrımında olduğunu yazan Güleçyüz'e göre ANAP, ya RP ile beraber olup, bu partideki değişim sancısını daha da şiddetlendirecek veya ANAYOL formülüyle demokrat misyona iltihak edecek, ya da aslî unsurlarına ayrışacaktır.

Erbakan tam ANAP ile hükümet kurmak üzereyken, devreye girenlerin yönlendirmesi sonucu ANAP'ın geri adım atmasıyla bu işi başaramamış ve 19 Ocak 1996'da hükümeti kurma görevini iade etmiştir.[280] Cumhurbaşkanı Demirel, Erbakan'ın görevi iade etmesinden sonra hiç beklemeden yeni hükümeti kurmak için DYP Genel Başkanı Tansu Çiller'i görevlendirmiştir.[281] Çiller görevi alır almaz ANAP lideri Yılmaz ile yeni hükümet için görüşmüştür. Ancak Çiller'in "dönüşümlü başbakanlık" şartıyla yaptığı koalisyon teklifi ANAP yetkili kurullarınca reddedilmiştir.[282] DYP ile ANAP arasında anlaşma olmaması ve yeni hükümetin kurulamaması sebebiyle Çiller'in görevi iade etmesinden sonra Cumhurbaşkanı Demirel teamül gereği bu sefer görevi 4 Şubat 1996'da ANAP lideri Yılmaz'a vermiştir.[283] Yılmaz hükümeti kurma görevini aldıktan sonra RP lideri Erbakan'la yeni hükümeti kurmak üzere pazarlıklara başlar. Ancak yapılan pazarlıklar ve beş defa gerçekleşen Erbakan-Yılmaz görüşmesinden de bir sonuç çıkmaması[284] üzerine ibre tekrar ANAYOL'a döner.

278 *Yeni Asya Gazetesi*, 13 Ocak 1996.
279 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 14 Ocak 1996.
280 *Yeni Asya Gazetesi*, 20 Ocak 1996.
281 *Yeni Asya Gazetesi*, 21 Ocak 1996.
282 *Yeni Asya Gazetesi*, 27 Ocak 1996.
283 *Yeni Asya Gazetesi*, 5 Şubat 1996.
284 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 25 Şubat 1996.

ANAYOL'un tekrar gündeme gelmesi Yeni Asya Grubu tarafından da olumlu karşılanır. Kâzım Güleçyüz'ün "Misyon ve ANAYOL"[285] başlıklı yazısı bu olumlu havayla doludur. Özellikle 24 Mart seçimlerinden sonra da solun beklentisinin ANAYOL koalisyonu olduğunu, ayrıca büyük sermayenin güdümündeki medyanın ANAYOL için baskı yapmayı sürdürdüğünü belirten Güleçyüz, bu koalisyona Türkiye'nin ihtiyacı olduğu iddiasındadır. Güleçyüz'e göre, katı Kemalistlerin de lâiklik bağnazlarının da ırkçı yönelişlerin de din adına siyaset yaptıklarını söyleyenlerin de aşırılıkları ancak sağlanacak hoşgörü ve diyalog ortamı ile törpülenebilecektir ve ANAYOL'un da ana ekseni ve hedefi işte bu temel anlayış ve misyon olmalıdır. Neticede Güleçyüz, ANAP'ın üzerindeki "ihtilâl ürünü" damgasını silimesini de, DYP'nin hayli zamandır yaşadığı misyon tereddütlerinin izalesini de ANAYOL birlikteliğine bağlamıştır.

Yılmaz-Çiller görüşmeleri sonucunda nihayet ANAYOL protokolü imzalanarak ANAP-DYP koalisyonu kurulur. Yeni Asya Yazarı Kâzım Güleçyüz, yeni hükümetin kurulmasıyla daha önceki yazılarında 24 Aralık seçimlerinden sonra izlediği siyaset yüzünden sert eleştirilerde bulunduğu ve hedef tahtasına koyduğu Yılmaz'ı bu sefer "mantıklı" bir çizgiye gelmesi ve DYP-ANAP bütünleşmesine gidecek yolun açılmasına katkıda bulunması sebebiyle takdir etmiştir.[286]

Mesut Yılmaz başbakanlığında kurulan, DYP lideri Çiller'in görev almadığı ANAYOL koalisyon hükümeti Cumhurbaşkanı Demirel karafından onaylanarak Resmî Gazete'de yayınlanır. Yılmaz, başbakanlık görevini Çiller'den devralırken yeni bakanlar da işbaşı yaparlar.[287] ANAYOL hükümeti 12 Mart 1996'da mecliste 544 milletvekilinin katılımıyla yapılan oylamada 207'ye karşı 257 oyla güvenoyu alır ve icraata başlar.[288] Ancak kamuoyunun desteğiyle, baskı ve zorlamalarla kurdurulan ANAYOL hüküme-

285 *Yeni Asya Gazetesi*, 28 Şubat 1996.

286 Kâzım Güleçyüz "53. hükümet" başlığıyla kaleme aldığı yazıda, ANAYOL'un kurulmasını daha önceki sert mücadele ve tartışmaları hükümsüz hale getiren keskin siyasi dönemeçlere yeni bir örnek oluşturduğunu belirtmiş ve yeni hükümetten hatalardan uzak bir şekilde bir önceki dönemde başlatılan olumlu icraatları güçlendirerek sürdürmesi beklentisini dile getirmiştir. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 7 Mart 1996.)

287 *Yeni Asya Gazetesi*, 8 Mart 1996.

288 *Yeni Asya Gazetesi*, 13 Mart 1996.

inin de ömrü uzun olmamıştır. Hükümet kurma görevini tekrar alan Erbakan bir zamanlar RP'nin can düşmanı olan Tansu Çiller'le koalisyona giderek 28 Haziran 1996 yılında Refahyol'un Başbakan'ı olur. Böylece RP'lilerin 27 yıl boyunca haykırdıkları "Başbakan Erbakan" sloganı nihayet gerçekleşir.[289]

Mümtaz'er Türköne RP'nin koalisyon ortağı olarak iktidara gelmesini ve Erbakan'ın başbakan olmasını İbn Haldun'un "Bedevî", "Hadarî" tabirleriyle toplumlar arasındaki çelişkilerden hareketle devletlerin doğuşunu ve ve sona erişini açıkladığı sistemle değerlendirmiştir. İbn Haldun'un "Bedevî" tabirini "göçebe"ler , "Hadarî" tabirini "şehirli"ler için kullandığına dikkatleri çeken Türköne, bu iki tabiri Türkiye'deki siyasi kutuplaşmalara taşıyarak RP'yi bedevîlerin, ANAP-DYP-DSP ve CHP'yi hadarîlerin partisi olarak nitelemiştir. Türköne'ye göre, iktidar ortağı olan RP kaçınılmaz olarak bedevîlikten uzaklaşacak, aykırı ve ayrı özelliklerini kaybederek diğerlerine benzeyecek ve şehirleşecektir. Dolayısıyla RP'nin iktidarın ifsadına uğrayacağını dile getiren Türköne, modernliğin verdiği hızla bu sürecin çok çabuk işleyeceğini ve RP'nin bedevî özelliklerini kaybedeceğini belirtmiştir.[290]

Ancak Türköne'nin yerinde olan bu tespitlerinin ötesinde, "dağdan gelip bağdakini kovmak" isteyen, başka bir ifadeyle köyden gelip şehre, ya da İbn Haldun'un tabiriyle bedevîyken hadarîleşmek üzere girdiği şehirde, bedevî adetlerini sürdürmek isteyen RP, şehrin otoriter güçlerinin hışmına uğramak durumunda kalmıştır. Sonuçta RP 28 Şubat rüzgârına kapılmış ve iktidardan alaşağı edildiği gibi kapatılmış ve kendisinin devamı siyasi partileri de bir daha kolay kolay toparlanamayacak bir duruma düşürmüştür.

J. Yeni Asya Grubu ve 18 Nisan 1999 Genel Seçimleri

18 Nisan 1999 seçimlerinden önce Yeni Asya Grubu "18 Nisan: altın fırsat" adında 32 sayfalık bir "seçim broşürü"[291] basmış ve

289 Bkz. Bengisu, agm, s. 40.

290 Mümtaz'er Türköne, "Refah İktidarda", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 41, Ankara Temmuz-Ağustos 1996, s. 32-33.

291 Yeni Asya Grubu'nun 18 Nisan 1999 seçimlerinden önce basıp dağıttığı ve kendi ifadelerine göre bir hayli ilgi gören seçim broşüründe birçok konu başlığı ele alınmıştır. Bunlar: "Seçim çok şeyi değiştirebilir. 24 Aralık'ta nasıl bir tablo çıkmıştı? Sağı kimler neden parçaladı. Kenan Evren'in itirafı: 'Sağı biz böl-

gazeteyle beraber promosyon olarak okuyucularına ulaştırılmıştır. Ayrıca broşürün içeriği 15 Mart 1999 tarihinden itibaren Yeni Asya Gazetesi'nin "Seçime Doğru" köşesinde yayınlanmıştır.

Kâzım Güleçyüz, 24 Aralık 1995 seçimlerinden sonra oluşan meclis tablosunu ve bu mecliste meydana gelen olayları, 28 Şubat'a nasıl gelindiğini ve bu tarihten itibaren yaşanan sıkıntıları hatırlatmak ve siyasi partilerin bu süreçteki sorumluluk paylarını tahlil etmek üzere böyle bir broşür yaptıklarını aktarmaktadır.[292]

Güleçyüz'ün broşürle ilgili verdiği bilgilere baktığımızda; RP'nin yerine kurulan FP'nin de ANAP'ın da yaptıkları icraatlarla ortaya konulduğu gibi ülkenin sorunlarına çözüm olmadığı, Refahyol düşürüldükten sonra 28 Şubat bahanesiyle gündeme getirilen dayatmaların uygulayıcısı durumundaki ANASOL-D hükümetinin de ülkenin içinde bulunduğu durumu daha da çıkılmaz hale getirdiği işlenmektedir. Güleçyüz, sonuç olarak şu mesajı verdiklerini söylemektedir:

> Gelin, oylarımızı DYP'de birleştirelim. Sonra da, bu partinin, DP ve AP'den devraldığı demokrat misyonun gereklerini yerine getirmesini; seçmen önünde vaad ve taahhüt ettiği İkinci Demokrasi Hamlesini gerçekleştirmesini isteyelim. Bu vaad ve taahhütlerin takipçisi olalım. Bu istikamette olanca gücümüzle desteğimizi arkasına koyalım. Türkiye'yi 28 Şubat tünelinden ve 12 Eylül cenderesinden çıkaralım. DSP'yi ve ANAP'ı parlatmak suretiyle ülkeyi yeniden daha koyu ve karanlık bir baskı ve dayatma sürecine sürükleme hesaplarını bozalım. Bilerek veya bilmeyerek, her bakımdan çok ağır tahribata sebebiyet veren FP'yi olabildiğince küçültelim. Demokrasinin önünü açalım. Temel hak ve hürriyetler üzerindeki baskıları kaldıracak ve Türkiye'yi önce normale döndürüp, sonra çağdaş demokratik standartlara kavuşturacak olan bir büyük demokrasi hamlesine oylarımızla start verelim.[293]

Broşürün hazırlanına stiline ve içerdiği bilgilere bakıldığında, Yeni Asya Grubu'nun partizanca bir hareketle, daha önceki

dük'. FP'li Necati Çelik: FP ülkeyi tıkıyor. FP hangi yüzle destek istiyor? FP de ANAP da çözüm değil. ANAP'ın maskesi düştü. Anasol-D'nin vebaline DSP ve CHP de ortak. Küçük partilere oy vermek israftır. Çare: demokrat misyon. Oylarımızı DYP'de birleştirelim." (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 5 Nisan 1999.)

292 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 15 Mart 1999.

293 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 15 Mart 1999.

seçimlerde de olduğu gibi 18 Nisan 1999 seçimlerinde de açıkça DYP için "oy avcılığı" yaptığı gözlemlenmektedir. Bu açıdan Güleçyüz'ün verdiği bilgiler de baz alınarak broşüre bakıldığında, DYP dışındaki partilerin siyasal sistemde yaşanan sıkıntıların müsebbibi olduğunu gösterme, 12 Eylül'ün sağı bölmek, dolayısıyla "demokrat misyon"un temsilcisi durumundaki DP-AP-DYP çizgisini zayıflatmak üzere yapıldığını, bütün bunlardan hareketle demokrasi açısından daha iyi bir Türkiye için 18 Nisan 1999 seçimlerinde oyların DYP'ye verilmesi gerektiği çabasının hedeflediği anlaşılmaktadır.

Bu hedef doğrultusunda Kâzım Güleçyüz, "seçim broşürü"ne olan yoğun ilgiyi köşesinde birkaç kez gündeme getirmiştir. "Yeni Asya'nın seçim broşürleri"[294] başlıklı yazısında, Yeni Asya misyonunun demokrasi tarihimizdeki yerine işaret eden en önemli köşe taşlarının seçim sonuçları olduğunu ifade eden Güleçyüz'e göre, Yeni Asya Camiası'nın çabaları, birçok seçimde belirleyici rol oynamış ve seçim sonuçlarının şekillenmesinde etkili olmuştur. Bu misyonun köklerini, misyona vücut veren Said Nursi'ye dayandıran Güleçyüz, 18 Nisan broşürünü ne kadar geniş çevrelere ulaştırabilirlerse, seçim sonuçlarına tesir etme şanslarının o ölçüde artacağını, 18 Nisan seçimlerini demokrasi tarihi açısından "kader seçimi" haline getirmeleri için de çok daha farklı bir anlayışla çalışmaları ve hazırladıkları seçim broşüründen olabildiğince yararlanmaları gerektiğini işlemiştir. Güleçyüz "Seçim broşürü büyük ilgi görüyor"[295] başlıklı yazısında, bu sefer gerek gazeteyle beraber ve gerekse de müstakil satışlarla seçim broşürünün çok geniş kitlelere ulaştığını dile getirmiş ve grup olarak bu ihlâslı gayretlerinin semeresini görme duasında bulunmuştur. Yine Güleçyüz'ün "Broşür'de rekora doğru"[296] yazısı, bir endişeyi izole etmeye yönelik olarak, seçim broşürünün bazı partilerin fanatikçe karalanması ve buna karşılık bir partinin taraftarca propagandasının yapılması gibi yaklaşımlardan tamamen uzak bir anlayışla hazırlandığı açıklamasını içermiştir.

Yeni Asya Grubu topyekün olarak 18 Nisan seçimlerinden önce hazırladığı bu seçim broşürüyle bir taraftan DYP'ye oy top-

294 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 22 Mart 1999.
295 *Yeni Asya Gazetesi*, 29 Mart 1999.
296 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 5 Nisan 1999.

lamaya çalışırken diğer taraftan da DYP'nin siyasi rakipleri hakkında da eleştirel neşriyat yapmaktan kaçınmamıştır.

Bu meyanda Ali Ferşadoğlu seçimlere az bir zaman kala köşesinde 9-11 Nisan 1999 tarihleri arasında "FP'ye oy vermenin hükmü nedir?"[297] ismiyle peşpeşe üç yazı yazmıştır. Ferşadoğlu bu yazı dizisinde sorulu-cevaplı (sual-elcevap) bir sistem takip etmiştir. Yazıdaki sorular (sualler) Ferşadoğlu'na cevaplar (elcevaplar) ise Yeni Asya Gazetesi'nin dinî konulardaki otoritesi ilahiyatçı Talha Eyüboğlu'na aittir. Sorular "din adına ortaya çıkmak caiz midir?" ile başlamakta, RP'nin fitne uyandırıp gitmesinden onun yerine gelen FP'nin hükmünün ne olduğuyla devam etmektedir. Cevaplar da "din adına ortaya çıkmanın caiz olmadığı" ve "ismin değişmesiyle hakikatin değişmeyeceği" ile sürmektedir. Sorulu-cevaplı olarak sistematik bir şekilde devam eden yazıda, Said Nursi'nin siyasete bakış açısıyla FP'nin din adına siyaset yaptığı sonucu çıkarılmaktadır. Yazı dizisinin en ilginç tarafı ise bitiş şeklidir. Sonuçta FP'ye oy verenlerin günah işlediği hükmünün çıkarıldığı ve bu günahlardan kurtulmak için tevbe etmek gerektiği iddia edilmektedir. Son soru ve cevabı ise şu şekildedir:

> Sual: Şimdiye kadar rey verenler, günahlarının affı için ne yapmaları gerekir?
>
> Elcevap: Elcezâu min cinsil amel. Yani, cezâ amelin cinsine göredir. Evvelâ, azm u, cezm u kast ve hâlis bir niyet ile tevbe-i istiğfar etmeli. Verdikleri oyları geri almalı ve insan hakları, başörtüsü, din ve vicdan hürriyetini müdafaa eden, hem de tescil edilmiş kendi ifadeleriyle şimdiye kadar bütün maddî-mânevî hizmetlerin altına siyasî imza atan demokrat misyona oy atmaları elzemdir, boyunlarının borcudur. Ayrıca, demokrat misyondan ve bilhassa kendilerini ikaz eden buna rağmen, onları 'şeriatı istememekle veya başkalarının uşağı olmakla' suçladıkları Nur talebelerinden helâllik dilemeleri gerekir.[298]

Seçimlerden önce DYP'yi ve onun lideri Çiller'i savunan bir yazı da Cevher İlhan'dan gelmiştir. DYP lideri Çiller'in dine ve dindarlara sahip çıkan bir konuşma yapmasıyla başlayan süreç içinde yapılan eleştirileri göğüslemeye yönelik olarak İlhan'ın ka-

297 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 9-11 Nisan 1999.
298 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 11 Nisan 1999.

leminden çıkan yazının başlığı "Sâdık ahmak ve diğerleri"[299] şeklindedir. İlhan'ın hedefinde 28 Şubat süreci ve bu süreçte rol oynayan siyasi partilerin, "kartel medyası" olarak isimlendirdiği büyük gazetelerin yanısıra: "Ömründe alnı secde görmemiş kimseler karşınıza gelip, bir dindar üslübu ile konuşuyorlar" diye beyanat veren FP'li Recai Kutan vardır. Kutan'ın bu söylemini "din adına" ortaya çıkan zihniyeti ele verdiğini belirten İlhan, "dine hizmet ediyorum" diye ortalıkta gezinenlerin "sâdık ahmak" olarak dine verdikleri zararın bu millet tarafından çokça görüldüğü üzerinde durmuştur. İlhan'a göre, MNP, MSP, RP ve FP siyasi hareketinin "din adına" politikalarla dine ve dindarlara verdiği zarar ortadadır. Bu sebeple DYP'nin gösterdiği demokratik çıkışı yapamayanların çıkıp "alnımız secde görüyor" anlamına gelen açıklamalarda bulunması İlhan'a göre din istismarından başka bir şey değildir.

Bu arada Aydın Doğan'ın sahip olduğu Milliyet Gazetesi'nde "Çiller'e inceleme"[300] başlığıyla bir haber yapılması Doğan-Çiller arasında bir kavga çıkarmıştır. Bu kavgada Çiller'in yanında yine destekleyici güç olarak Yeni Asya yer almıştır. Serdar Murat, bu kavgayı Doğan grubunun seçimlerden önce Çiller'i yıpratmak üzere başlattığını belirtmiş ve "Hedef demokrat misyon!"[301] isimli yazısıyla bu konuyu işlemiştir. Murat'a göre 18 Nisan'da demokrat misyonun temsilcisi DYP'nin tek başına iktidara geleceği yönünde emareler çıkması üzerine Doğan grubunun DYP'nin siyasi rakiplerinin yanında yer alarak Çiller'i yıpratmak ve onu iktidara getirmemek için böyle bir hareket tarzına girişmiştir.

Bu kavgada Çiller'e bir destek de Kâzım Güleçyüz'den gelmiştir. Güleçyüz, "Kartelde panik"[302] başlığındaki yazısında, DYP'nin halk nezdindeki yükselişini "başka türlü" önleyemeyeceğini gören kartelin, öteden beri alışkanlıkla yaptığı gibi demokrat misyonu temsil eden partiyle kavga etme alışkanlığını tekrarlamaya başladığını belirtmiştir.[303] Yine Güleçyüz'ün "Hesaplar

299 *Yeni Asya Gazetesi*, 13 Nisan 1999.
300 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 9 Nisan 1999.
301 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 13 Nisan 1999.
302 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 15 Nisan 1999.
303 *Yeni Asya Gazetesi*, 14 Nisan 1999.

tutmuyor"[304] yazısı, seçim öncesinde DYP aleyhine olan kampanyayı anlatmak isterken aslında tam seçim sonuçlarından sonra oluşan realiteyi özetler mahiyettedir. Güleçyüz bu yazıda, kartel medyasının Apo rüzgârıyla DSP'yi açık ara birinci parti yaparak tek başına iktidara taşımayı, bu hesabın tutmaması halinde önce Anasol koalisyon hükümeti oluşturmaya, bunun için mecliste yeterli sayı bulunamazsa MHP'yi o da yetmezse FP'nin de katıldığı bir koalisyon kurmayı plânladığını yazmıştır. Güleçyüz, bütün bu plân ve projelerde dikkati çeken en önemli nokta olarak her hal ve şartta DYP'nin dışlandığına dikkatleri çekmiş ve ittifak halinde hücum ettikleri DYP'nin "herkesle kavgalı" olduğu imajı yaratılarak eşine az rastlanır bir "demagoji" örneği sergilendiği üzerinde durmuştur.

Seçimlere birkaç gün kala Çiller'e olan desteğini iyice arttıran Yeni Asya Grubu, gazetede sağın adresi olarak DYP'yi gösteren ve oyların DYP'de toplanması gerektiğine işaret eden yazılarına ağırlık vermiştir. Bu konuda "Sağduyunun gereği"[305] adıyla kaleme aldığı yazıda Güleçyüz, geçmiş dönemlerde çok büyük sıkıntılar yaşandığını, bunlardan önemli dersler ve tecrübeler çıkarıldığına temas etmiş ve demokrasinin en önemli dayanağı, demokrat misyonun devamı olan DYP'nin belirleyici olacağı yeni bir dönemin eşiğinde bulunulduğunu, dolayısıyla geçmişten ders çıkaran milletimizin DYP'yi iktidara getireceği inancını belirtmiştir. Cevher İlhan da "Son durum"[306] isimli yazısında Güleçyüz'le paralel olarak, anketlerde en sonda gösterdikleri DYP'nin birinci olacağını, en başta gösterdikleri "gözde" partilerin ortalarda kalacağını, "yükselen" ve "özel ilgi" gören partilerin ise ya zar-zor barajı aşacağını ya da baraja takılacağını dillendirmiştir.

Bu hengâmede yapılan 18 Nisan 1999 seçimleri, Yeni Asya Grubu'nun DYP'nin birinci parti olacağı beklentisinin aksine, bazı sürprizleri beraberinde getirmiştir. Seçim sonuçlarına göre %22,2 oranında oy alan ve 136 milletvekili çıkaran DSP birinci parti olmuştur. İkinciliği ise tarihinin en büyük başarısını göstererek %18 oranındaki oyuyla 129 milletvekili kazanan MHP almıştır. RP'nin kapatılmasıyla kurulan ve hakkında kapatma da-

304 *Yeni Asya Gazetesi*, 15 Nisan 1999.
305 *Yeni Asya Gazetesi*, 17 Nisan 1999.
306 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 17 Nisan 1999.

vası açılan FP dava sürerken girdiği seçimde %15,4 oy oranı ve 111 milletvekiliyle üçüncü parti olmuştur. ANAP %13,2 oy oranı ve 86 milletvekiliyle dördüncü ve %12 oranındaki oyuyla 85 milletvekilliği alabilen DYP de beşinci parti olarak meclise girmiştir. Seçimin en büyük sürprizlerinden biri hiç kuşkusuz merkez solun güçlü partilerinden biri olan ve %8,7 oranındaki oyda kalan CHP'nin meclise girememesidir.[307]

Abdullah Öcalan'ın yakalanıp Türkiye'ye getirilmesinin büyük oranda seçim sonuçlarına etki ettiği iddia edilmiştir. Ayrıca Fethullah Gülen ve cemaatinin seçimde DSP'yi desteklediği ve bu desteğin DSP'nin birinci parti olmasında hatırı sayılır bir katkı yaptığı iddiası da gündeme getirilmiştir.[308]

Yeni Asya Grubu açısından seçim sonuçları tam anlamıyla bir hayal kırıklığı olmuştur. Nitekim Yeni Asya Gazetesi seçim sonuçlarını "İstikrar çıkmadı" [309] manşetiyle vermiştir. Aynı hayal kırıklığı gazetenin yazarlarında da görülmektedir.

Kâzım Güleçyüz seçim sonuçlarını köşesindeki "Değişen tablo"[310] yazısında ele almıştır. Güleçyüz'e göre, hiçbir şeyi değiştirmeyeceği söylenen seçim, baştan aşağı her şeyi değiştirmiş ve bir önceki seçimin birincisi RP'nin halefi FP'yi üçüncülüğe, dördüncü olan DSP'yi birinciliğe, baraja takılan MHP'yi ikinciliğe, ANAP ve DYP'yi de yine başa baş şekilde dördüncü ve beşinciliğe taşımış, CHP'yi ise meclis dışında bırakmıştır. Güleçyüz'ün seçim sonuçlarıyla ilgili üzerinde durduğu son nokta ise sandıktan çıkan sonuçların yeni dönemde Demirel'in önem ve ağırlığının daha da artacağı yönünde olmuştur.

Cevher İlhan ise, her darbe ve ara rejim sonrasında parçalanan siyasi tablonun 28 Şubat sonrasında daha da parçalı hale getirildiğine değinerek seçim sonuçlarını "İlk değerlendirme"[311]

307 *Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları 18.04.1999*, T.C. Başbakanlık DİE. Yay., Ankara 2001, s. XIV-XV; Önder, agm, s. 304; Bengisu, agm, s. 44.

308 Bengisu, agm, s. 44.

309 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 20 Nisan 1999. 18 Nisan seçimlerinde sandıktan yine parçalı bir meclis tablosu çıktığına değinilen haberde, üç partili koalisyon devrinin açıldığı, Apo ve medya rüzgârının DSP'yi birinciliğe taşıdığı ve Çiller'in halkı ikna edemediği dile getirilmiştir.

310 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 20 Nisan 1999.

311 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 20 Nisan 1999.

başlıklı yazısıyla ele almıştır. İlhan, seçim sonuçlarının siyaseti daha da istikrarsızlığa ittiğini ve meclisteki parçalanmanın üçlü koalisyona işaret ettiğini dile getirmiş ve sonuçların istikrarın yolunu da gösterdiğini, bunun bile bir kazanç sayılması gerektiğini sözlerine ilâve etmiştir. İlhan'ın "bir kazanç" olarak saydığı ise seçmenin sağda birlik için DYP ile ANAP'ın birleşmesi gerektiği yönündeki isteğinin sandığa yansıdığıdır.

18 Nisan seçimlerini, başından beri ilginç bir seçim olarak değerlendiren Ahmed Şahin "Seçim sonuçları"[312] adlı yazısında, üzerinde çok tartışılacak bir seçime imza atan milletin niçin böyle bir temayül gösterdiğinin ciddi bir araştırma konusu olduğunu belirterek, milletin tercihine saygı gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir. Şahin, MHP'nin yükselmesine şaşırdıklarını ancak kendilerini en çok şaşırtan sonucun ise DYP'nin yaşadığı oy kaybı olduğunu ifade etmiştir.

Bir başka Yeni Asya yazarı Serdar Murat da "Sonuçlar"[313] isimli yazısında, 18 Nisan seçimlerinin sandıktan büyük bir sürpriz çıkardığını, bunun yanı sıra merkez sağın hezimetine de imza attığını dile getirmiştir. MSP'nin ve MHP'nin yükselişini önemli gören Murat, Ecevit ile Bahçeli'nin iki sade ve sessiz lider olduğu ve seçmenin kavgacı liderler yerine bunları tercih ettiği üzerinde durmuştur. Birbirlerinin gözünü oymak için fırsat kollayan Çiller ve Yılmaz'ın kavgacı tutumunun merkez sağı bitirme noktasına getirdiğini belirten Murat'a göre, seçim sonuçlarına bakıldığında merkez sağ boşu boşuna "kurt"a ve "kuş"a yem edilmiştir.

Bu yazılarla seçim sonuçlarını hazmeden Yeni Asya Grubu'nun gündeminde bu sefer sağda birlik sağlanması için DYP-ANAP birleşmesi vardır. DYP ve ANAP'ın seçimlerde bekledikleri oyu alamaması, seçmenin merkez sağda birlik istediğine hamledilmiş ve önceki seçimlerde de pişirilip pişirilip gündeme getirilen bu iki partinin birleşmesi gerektiği tartışmaları yeniden alevlendirilmiştir. Yeni Asya da bu tartışmalara katılmış ve sağda birlik için geç kalınmaması gerektiği uyarılarında bulunmuştur.

312 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 20 Nisan 1999.
313 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 20 Nisan 1999.

Bu yönde, Kâzım Güleçyüz'ün 18 Nisan seçimlerinden sonra ortaya çıkan tablonun sağda birlik istediğini gündeme taşıdığı "Son şans"[314] başlıklı yazısı, bir önceki seçimler sonunda dışarıdan gelen sıkıştırmalar ve DYP'nin fedakârlığıyla kurulan ANAYOL hükümetinin, tabanda büyük ölçüde benimsenmesine rağmen tavandaki çekişme sebebiyle uzun ömürlü olmadığıyla ilgilidir. Bu konuda suçu ANAP yönetimine atan Güleçyüz, bu defa işin şakasının kalmadığını, artık durumun DYP ve ANAP'ı da aşan bir boyut kazandığını, dolayısıyla her iki partinin de baraj sınırına yaklaşmış olmasının sağda birlik için son şans olarak okunması gerektiğini, misyon temelinde bir bütünleşme harekâtının artık daha fazla ertelenmesinin imkânsız hale geldiğini belirtmiştir.

Seçim sonuçlarına göre sağda birlik isteyen yazarlardan bir başkası da Cevher İlhan'dır. Sandığın mesajını "DYP-ANAP birleşsin"[315] yazısıyla ele alan İlhan, sandıktan istikrar çıkmamasına rağmen istikrarın yolunun göründüğünü, istikrarın da merkez sağın derlenip toparlanmasından, birleşme ve bütünleşmesinden geçtiğini, bunu görmezden gelmeye, sandığın mesajına kulakları tıkamaya kimsenin de hakkı olmadığını ifade etmiştir.

1999 seçim sonuçlarının en çok etkilediği parti CHP olmuştur. 18 Nisan'da barajı aşamayan CHP'nin parti tabanından gelen yoğun tepkilere hedef olan CHP lideri Deniz Baykal, seçimden sonra "Siyaseti bırakıyor musunuz?" sorusuna, "Nereden çıkartıyorsunuz bunları? Türkiye'nin bu durumunda siyaset bırakılır mı" diye cevap vermesine rağmen 22 Nisan 1999'da genel başkanlıktan istifa etmiştir.[316] Deniz Baykal'dan boşalan genel başkanlığa, gergin bir ortamda yapılan 9. Olağanüstü CHP Kurultayı'ndan sonra Onur Öymen seçilmiştir.[317]

18 Nisan seçimlerinin sürprizlerinden biri de başörtülü iki kadın adayın milletvekili seçilerek meclise girmeye hak kazanmasıydı. Bunlar FP İstanbul Milletvekili Merve Kavakçı ve MHP Antalya Milletvekili Nesrin Ünal'dı. Bu sebeple bütün dikkatler 2

314 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 21 Nisan 1999.
315 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 22 Nisan 1999.
316 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 23 Nisan 1999.
317 *Yeni Asya Gazetesi*, 24 Mayıs 1999.

Mayıs 1999 Pazar günü mecliste yapılan yemin törenine çevrildi. MHP, Nesrin Ünal'a başını açtirarak yemin törenine başörtüsüz sokarken, FP'li Merve Kavakçı'nın başörtüsüyle meclise girmesi bir krize sebep olmuştur. Özellikle DSP lideri Bülent Ecevit'in yaptığı konuşma üzerine meclis genel kurulu karışmış, neticede Merve Kavakçı meclis salonundan dışarı çıkartılarak gerginlik önlenmiştir.

Başörtüsü yüzünden mecliste yaşanan bu kriz, Yeni Asya tarafından "Millet kahroldu" manşetiyle haberleştirilmiş ve başta kendi milletvekiline sahip çıkmadığı gerekçesiyle FP, milletvekiline başını açtıran MHP olmak üzere, olaya seyirci kalan diğer sağ partilere ağır eleştiriler yapılmıştır. Ayrıca TRT-1'de yaptığı açıklamalarla, başörtülü olarak meclise girmeyi "demokratik cumhuriyete" karşı bir cereyanın simgesi olarak yorumlayan Demirel de bu eleştirilerden nasibini almıştır.[318]

Kâzım Güleçyüz, başörtüsü sebebiyle mecliste yaşanan bu krizi "Normalleşme askıda mı?"[319] başlıklı yazısıyla ele almıştır. Güleçyüz, yaşanan kriz sonunda Ecevit'in maskesinin düştüğünü, el çırparak "dışarı" diye bağıran DSP'lilerin alay konusu olduğunu, Kavakçı'ya sahip çıkamayan FP'nin çatladığını, kendi vekilinin başını açtıran MHP'nin yaranamadığını, ikili oynayan ANAP'ın tüynetini yine gösterdiğini, DYP'nin de kendisiyle çeliştiğini ve böylece meclisin daha ilk gün kötü bir sınav verdiğini yazmıştır. Bütün bunların ötesinde Güleçyüz'e göre milleti derinden yaralayan bir başka şey vardı ki, o da Demirel'in tavrıydı. Demirel'in bu tartışmada cumhurbaşkanı olarak devleti ve milleti uzlaştıracak daha mesafeli bir çizgide yer alması gerektiğini belirten Güleçyüz'e göre, Demirel çoktandır terk ettiği yasak savunuculuğuna geri dönerek milleti bir kez daha incitmiştir. Oysa kapanmamış yaralar tekrar kaşınmamalıydı.

Bu arada Cumhurbaşkanı Demirel teamül gereği seçimden birinci parti olarak çıkan DSP'nin lideri Bülent Ecevit'i yeni hükümeti kurmakla görevlendirir.[320] Ecevit, MHP ve ANAP ile yaptığı pazarlıklar sonucu yeni hükümeti kurmayı başarır. Günler süren

318 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 4 Mayıs 1999.
319 *Yeni Asya Gazetesi*, 4 Mayıs 1999.
320 *Yeni Asya Gazetesi*, 4 Mayıs 1999.

pazarlıklara sahne olan 57. hükümetin kuruluşuna ilişkin protokol DSP Genel Başkanı ve Başbakan Bülent Ecevit, MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli ile ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz tarafından imzalanarak yeni hükümetin çatısı oluşturulur.[321]

Anasol-M hükümeti, Cumhurbaşkanı Demirel tarafından onaylanarak göreve başlar başlamaz Yeni Asya'nın eleştirilerine hedef olur. Yeni Asya Grubu'nun yeni hükümetle ilgili kanaati, bu hükümetin başarılı olamayacağı, ülkenin sorunlarını çözemeyeceği ve siyasetin daha da gerileceği yönündeydi. Nitekim Ahmed Şahin'in kaleme aldığı "ANASOL-M işbaşında"[322] yazısı, tam da bu çerçeveyi yansıtmıştır. Yazısında, Anasol-M hükümetinin kurulmasıyla 28 Şubat sürecinin daha sağlam temeller üzerine oturtulduğuna değinen Şahin, bu hükümetin ülkenin içinde bulunduğu siyasi, ekonomik ve sosyal sorunlarda başarılı olacağına inanmanın çok zor olduğunu belirtmiştir. Şahin ayrıca felâket tellâllığı yapmak istemediğini ancak görünen köyün de kılavuz istemediğini sözlerine eklemiştir.

İşte kurulur kurulmaz Yeni Asya'nın hedef tahtası yaptığı, DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit başbakanlığında kurulan DSP-MHP-ANAP koalisyon hükümeti, 9 Haziran 1999'da mecliste yapılan oylamada 182'ye karşı 354 oyla güvenoyu almıştır.[323]

Yeni Asya Grubu yeni hükümetin güvenoyu almasından sonra da eleştirilerini sürdürmüştür. Zoraki hükümetin güvenoyu almada zorlanmadığına, ancak icraat safhasında çok sı-

321 Yeni Asya Gazetesi'ini 29 Mayıs 1999 tarihli nüshası, Ecevit'in kurduğu 57. hükümeti "MHP'yi teslim aldılar" manşetiyle okuyucularına duyurmuştur. Haberde, stratejik öneme haiz bakanlıkların DSP ve ANAP arasında paylaşıldığına dikkatler çekilmiştir. İmzalanan protokole göre Ecevit Başbakanlığında kurulan yeni hükümette DSP bir devlet bakanlığı ve başbakan yardımcılığı ile 5 devlet bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür Bakanlığı, Orman Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Çevre Bakanlığı alırken, MHP'ye bir devlet bakanlığı ve başbakan yardımcılığı ile 5 devlet bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı düşmüştür. ANAP ise 5'i icracı ve 5'i de devlet bakanlığı olmak üzere toplam 10 bakanlık elde etmiştir. ANAP'ın bir devlet bakanlığı ve başbakan yardımcılığı ile 5 devlet bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Turizm Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nı alması Mesut Yılmaz'ı bir hayli sevindirmiştir. (Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 29 Mayıs 1999.)

322 *Yeni Asya Gazetesi*, 30 Mayıs 1999.

323 *Yeni Asya Gazetesi*, 10 Haziran 1999.

kanıtı yaşayacağına "Hükümet zorlanacak"[324] adlı yazısında işaret eden Kâzım Güleçyüz, ortadaki malî tablonun Anasol-M'nin uykusunu kaçıracak kadar kötü olduğu üzerinde durmuştur. Hükümette özellikle MHP kaynaklı sorunlar yaşanabileceğini söyleyen Güleçyüz, hükümetin "ördek adımı"yla yola çıktığını belirtmiştir.

Yeni Asya Grubu'nun Anasol-M hükümeti döneminde üzerinde durduğu konulardan biri de Fethullah Gülen ve cemaati ile ilgili gelişmelerdir. Fethullah Gülen'in Yeni Asya'dan kopmasını ele aldığımız bölümde her iki grubun ilişkisini ve birbirine bakışını ele almış ve 1999 seçimlerinde de Fethullah Gülen ve cemaatinin DSP'ye oy verdiği iddialarını dile getirmiştik. Fethullah Gülen'in ANAP'ın iktidar dönemlerinde gücüne güç kattığı, siyasi ve ekonomik çevrelerden itibar gördüğü bir gerçektir. Gülen'in devletin üst düzey yöneticilerinden, siyasi ve ekonomik çevrelerden aldığı bu destek, onun yurtiçinde ve yurt dışında açtığı okullarda anahtar rol oynamıştır.

Ancak 28 Şubat'la başlayan süreçte ve Anasol-M hükümetinin kurulmasıyla beraber, birden bire Fethullah Gülen ile ilgili olumsuz haberler, kasetler vb. furyası başla(tıl)mıştır. Bu furya, Yeni Asya Grubu'nca Gülen'e biçilen misyonun sona erdiği ve Gülen'in yolun sonuna geldiği şeklinde değerlendirilmiştir.

Bu konuda Kâzım Güleçyüz'ün "Yolun sonu"[325] adıyla kaleme aldığı yazı, Fethullah Gülen'e verilen misyonun bittiği ve Gülen'in kullanıldıktan sonra çaresiz bırakıldığıyla ilgilidir. Güleçyüz'e göre, Mesut Yılmaz'ın zaman zaman dile getirdiği: "Devletin değişmez ilkeleri ile toplumun değişmez değerlerini uzlaştıran dinî bir lider ihtiyacı her zaman Türkiye'nin gündemindedir" şeklindeki sözleri ve Gülen'in bu ihtiyaca cevap veren bir figür olduğunu söylemesi bu iddialarının bir kanıtıdır. Bir "toplum mühendisliği" projesi doğrultusunda Gülen'e bir misyon yüklendiğini belirten Güleçyüz, Yılmaz'ın bu misyon için Gülen'i referans vermesini, Gülen'in önünün açan Özal'ın tavrıyla örtüştürmüş ve toplumsal çatışma alanlarında Gülen'in yaptığı tercihlerin de kendisine biçilen misyonu benimsediğinin bir yansıması olarak

324 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 10 Haziran 1999.
325 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 26 Haziran 1999.

göstermiştir. Güleçyüz sözlerini bu projede de yolun sonuna gelindiğini belirterek bitirmiştir.

Ali Ferşadoğlu ise Fethullah Gülen ile "modern" bir tarikat olarak değerlendirdiği cemaatine karşı bir kısım çevrelerce yürütülen kampanyayı süflî ve seviyesiz olarak değerlendirmiştir. "Süflî saldırılar ve Fethullah Gülen Hoca"[326] isimli yazısında Gülen'e karşı yürütülen kampanyayı demokrasiye, insan haklarına, insanlığa ve vicdanlara sığdırmayan Ferşadoğlu, Gülen'i bitirmeye yönelik yürütülen kampanyanın 28 Şubat zihniyetinin ürünü olarak takdim etmiştir.

Yeni Asya Grubu lideri Mehmet Kutlular da o zaman Milliyet'te yazan Ruşen Çakır'la yaptığı ve 26 Haziran 1999'da Milliyet'te yayınlanan mülâkatta Gülen'in kullanılıp atıldığını iddia etmiştir.[327] Bu mülâkat Yeni Asya'nın 27 Haziran 1999 tarihli nüshasında da yer almıştır.

Ecevit başbakanlığındaki Anasol-M koalisyon hükümeti, güvenoyu aldığı 9 Haziran 1999'dan Temmuz 2002'ye gelene kadar, özellikle MHP lideri Devlet Bahçeli'nin koalisyon protokolüne uyma konusunda gösterdiği hassasiyet sebebiyle çok büyük sıkıntılara girmeden görevini sürdürmüştür. Bu dönemde hükümetin en büyük destekçilerinden birisi, Yeni Asya'nın da sık sık gündeme getirdiği gibi "kartel medyası" olmuştur.

K. Yeni Asya Grubu ve 3 Kasım 2002 Genel Seçimleri

Temmuz 2002'ye gelindiğinde Anasol-M koalisyon hükümeti için işler birden bire tersine dönmeye başlar. Özellikle Başbakan Ecevit'in sağlık sorunları sebebiyle görevini yapamayacak hale gelmesi, ülkede olduğu gibi koalisyon hükümetinde de bir krize yol açmıştır. Bu sebeple siyaset çevrelerinde, iş dünyasında

326 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 27 Haziran 1999.

327 Mehmet Kutlular'ın Ruşen Çakır'ın sorularına verdiği cevaplarda, başta Gülen ile beraber hareket ettikleri, ancak 1971'den sonra Gülen'in kendi hareketlerini yeterli görmediği, dar bakışlı gördüğü, AP'yi desteklemelerinden ve gazete çıkarmalarından rahatsız olması gibi sebeplerle yollarının ayrıldığı bilgileri vardır. Kutlular ayrıca 1980'den sonra devletin politikasının değişmesiyle "derin devlet" görevlilerinin cemaat liderleriyle görüştüğünü, bunlardan birinin de Gülen olduğunu belirtmiş ve o zamanlar hoşgörüsüyle, okullarıyla "örnek bir Müslüman" olarak gösterilen Gülen'in artık işinin bitmesi sebebiyle bir kenara bırakıldığını ve birinci tehlike olarak gösterildiğini söylemiştir. (Bkz. *Milliyet Gazetesi*, 26 Haziran 1999.)

ve Ecevit'in arkasında kale gibi duran "kartel medyası"nda sağlık sorunlarıyla uğraşan Ecevit'in çekilmesi gerektiği çağrıları yapılır.[328] Bütün bunlar, artık bir erken seçimin ufukta göründüğünün işareti olarak kamuoyu efkârında yerini alır.

Nitekim bu bekleyiş uzun sürmez. Koalisyonu oluşturan partilerin liderleri Temmuz 2002 başında yaptıkları zirveden sonra, erken seçimin gündemlerinde olmadığını, seçimlerin Nisan 2004'te yapılacağını açıklamalarına rağmen, MHP lideri Bahçeli'nin 7 Temmuz 2002'de şok bir açıklamayla "Seçimi 3 Kasım'da yapalım"[329] demesi, geri dönülmez yolculuğu başlatmıştır.

Erken seçime en çok karşı çıkan MHP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Devlet Bahçeli'nin, gelişen olaylardan duyduğu rahatsızlık ve ekonomideki sıkıntıların siyasi belirsizlikten kaynaklandığı iddialarının artması sonucu, TBMM'nin 1 Eylül'de olağanüstü toplantıya çağrılarak 3 Eylül'de erken seçim kararı alınabileceğini ve iki aylık bir seçim takvimi içerisinde seçimlerin 3 Kasım'da yapılabileceğini dile getirmesi erken seçimlere giden yolu açmıştır. Devlet Bahçeli erken seçimle ilgili bu açıklamasını, bazı çevrelerin MHP'yi dışlayarak bazı formüller hazırladığı, siyasi belirsizlikleri belirginleştirmek ve Türkiye'nin geleceğini milletin iradesiyle şekillendirmek gerekçesiyle yaptığını ifade etmiştir.[330] Bahçeli'nin erken seçim çağrısı kamuoyunda olduğu gibi doğal olarak koalisyon ortağı DSP ve ANAP'ta da şok etkisi yaratmıştır. Özellikle ANAP bu açıklaması için Bahçeli'yi sert bir şekilde eleştirmiştir.

Bahçeli'nin erken seçim çağrısı yaparak 3 Kasım 2002'yi işaret etmesi, Yeni Asya Grubu'nca heyecanla karşılanmıştır. Kâzım Güleçyüz, "Seçime doludizgin"[331] başlığını taşıyan ve Yeni Asya'nın hissiyatını yansıtan yazısında, 18 Nisan 1999 seçimlerinden sonra ortaya çıkan meclis tablosunun aslında yeni bir seçim yapma zarureti doğurduğunu, çünkü oy dağılımının ve oy

328 *Yeni Asya Gazetesi*, 2 Temmuz 2002. "Türkiye başbakansız" manşetini tercih eden Yeni Asya'nın 2 Temmuz 2002 tarihli sayısında, hastalığı sebebiyle ülke yönetimi krize girerken, iş dünyası ile daha düne kadar arkasında bir kale gibi duran kartel medyasının da Başbakan Ecevit'e çekilmesi çağrısında bulunduğunu sütunlarına taşımıştır.

329 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 8 Temmuz 2002.

330 *Yeni Asya Gazetesi*, 8 Temmuz 2002.

331 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 9 Temmuz 2002.

oranlarının normal olmadığını, bu oyların çoğunluğunun akılcı tercihlerle değil, hissî tutumlarla ve tepki olarak kullanıldığını iddia etmiştir. Güleçyüz'e göre, bu tablodan aykırı ve uyumsuz partilerle bir araya getirilerek ucube bir hükümet ortaya çıkarılmış ve bu iktidar birtakım güç odaklarının desteğiyle bütün iç çelişki ve uyumsuzluklarına rağmen devam ettirilmiştir. Üç yılı aşkın bir zaman iktidarda kalan bu zorlama hükümet yüzünden ülkenin her alanda tarihinin en ağır krizleriyle karşı karşıya kalındığını ve ekonomide rekor küçülmeler yaşandığını dile getiren Güleçyüz, köşeye sıkışmış bir parti durumundaki MHP'nin "tek umut" olarak erken seçimi işaret etmesiyle, iktidardaki Anasol-M partilerinin boyunun ölçüsünü alacakları bir seçime doludizgin gidildiğini belirtmiştir.

Erken seçimle ilgili gelişmeleri "Cin şişeden çıktı"[332] yazısıyla değerlendiren Cevher İlhan ise, Başbakan Ecevit'in rahatsızlanmasından sonra bazı çevrelerin talebi doğrultusunda ANAP Genel Başkanı Yılmaz'ın, Ecevit'in geri çekilmesi ve yerine Hüsamettin Özkan'ın vekâlet etmesi teklifinin Ecevit ailesince kabul görmemesiyle başlayan süreç içinde Bahçeli'nin bir "çıkış" ve "inisiyatif"ten daha çok bir mecburiyetle erken seçim istediğini işlemiştir. İlhan'a göre ne olursa olsun "artık cin şişeden çıkmış" ya da MHP'lilerin kullandığı deyimle "ok yaydan fırlamış"tır ve bundan sonra hiçbir oyun ve tezgâhın "cini şişeye sokması", erken seçimi durdurması mümkün değildir.

MHP lideri Bahçeli'nin 3 Kasım 2002'de erken seçim yapılmasıyla ilgili söylemi üzerine başlayan süreç içinde DSP'den peşpeşe istifalar gelmeye başlamıştır. Özellikle partinin üst düzey yöneticilerinden Hüsamettin Özkan, İsmail Cem ve Kemal Derviş ile bunlara yakın olanların istifa etmeleri DSP'yi parçalanmanın eşiğine getirmiştir. Bu üçlü DSP'den koptuktan sonra yeni bir oluşum için düğmeye basmışlardır. Özkan-Cem-Derviş üçlüsünün mimarlığında bina edilmeye çalışılan yeni oluşuma, bazı çevrelerce ve "kartel medyası"nca bir "ümit" olarak destek verilmesi, doğal olarak Yeni Asya'nın tepkisine ve bu oluşumun "yeni tezgâh"[333] olarak değerlendirilmesine neden olmuştur.

332 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 9 Temmuz 2002.
333 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 12 Temmuz 2002.

MHP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Devlet Bahçeli'nin ateşlediği fitille siyaset ufkunda yerini alan erken seçim takvimi, Başbakan Ecevit'in bütün engelleme çabalarına rağmen, eskimiş yapraklarını birer birer maziye gömerek günlerini tüketmeye devam etmiş ve 29 Temmuz 2002 Pazartesi günü olağanüstü toplanan TBMM Genel Kurulu'nun erken seçimi gündemine almasıyla[334] hedefine ulaşmıştır. TBMM Genel Kurulu'nda 31 Temmuz 2002 tarihinde önerge üzerindeki görüşmelerden sonra 514 milletvekilinin katılımıyla elektronik ortamda yapılan oylama sonucu 62 hayır ve 3 çekimser oya karşılık 449 evet oyuyla erken genel seçimlerin 3 Kasım 2002'de yapılması kararlaştırılmıştır.[335]

TBMM'nin bu erken seçim kararını "3 Kasım'a doğru"[336] başlıklı yazısında ele alan Yeni Asya yazarı Kâzım Güleçyüz, üç yılı aşkın süredir millete kan kusturan Anasol-M hükümetinin büyük bir pişkinlikle Temmuz 2002 başında, "Nisan 2004'e kadar seçim yok" şeklindeki açıklamalarının, 3 Kasım 2002'de erken seçim isteyen Bahçeli'nin sürpriziyle geçersiz kaldığını ele almıştır. Bu açıklama üzerine DSP'de başlayan istifa furyasıyla meclisteki sandalye sayısının yarısını kaybederek beşinci parti durumuna düşen ve 65 sandalyeli bir partinin yönetimindeki bir koalisyonla Türkiye'nin daha fazla gidemeyeceğinin belli olmasıyla meclisin 449 evet oyu ile 3 Kasım'da erken seçime karar verilmesi Güleçyüz'e göre beklenen bir sondu. Güleçyüz yazısında ayrıca, DSP'nin erken seçim için aleyhte oy kullanmasıyla, MHP'nin ise demokratikleşme yolunda kısmî iyileştirmeler içeren AB uyum kanunlarına "hayır" oyu vermesi ve başörtüsü konusundaki yasağa ses çıkarmamasıyla millet nazarında tükendiklerini iddia etmiştir. Bu iki partiye karşın ANAP'ın gerek erken seçime evet demesi ve gerekse de AB kanunlarındaki farklı tavrıyla puan kazanmaya çalıştığını belirten Güleçyüz, ANAP'ın da 28 Şubat hükümetlerinin vazgeçilmez ortağı olarak Türkiye'nin çok boyutlu kriz ortamlarına sürüklenmesinde taşıdığı vebal ve sorumluluk yüzünden belini doğrultamayacağı inancındadır. Bu arada Güleçyüz'ün dikkatleri çektiği bir nokta vardır ki o da; 18 Nisan'da MHP'yi hiç hak etmediği halde ikinciliğe taşımış olan

334 *Yeni Asya Gazetesi*, 30 Temmuz 2002.
335 *Yeni Asya Gazetesi*, 1 Ağustos 2002.
336 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 6 Ağustos 2002.

bilhassa başörtüsü odaklı tepki oylarının 3 Kasım'da bir başka yanlış adrese, siyaset sahnesine yeni çıkan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)'ne gitmesinin söz konusu olduğudur.

Yine Güleçyüz "Yüzyılın ilk seçimi"[337] başlıklı bir başka yazısında, 3 Kasım'da yapılacak olan seçimin 2000'li yılların ilk seçimi olma özelliği taşıdığını ve bu sebeple Türkiye'nin 90'lı yıllardan devraldığı sorun ve krizlerin 21. yüzyılı da karartıp karartmayacağını bu seçimde yapılacak tercihlere bağlamıştır. Güleçyüz'e göre bunun çözüm yolu ise, bu tercihlerin 1950'lerde DP'yi, 1960'larda AP'yi tek başına iktidar yapan bir irade ve inisiyatifin tekrar ihya edilmesinden geçmektedir. Görüldüğü gibi Güleçyüz burada açıkça, seçmenlerin tercihlerini demokrat misyonun temsilcisi olarak gördükleri DYP lehinde yapmaları gerektiğini hatırlatmaktadır.

Bu arada erken seçim tarihinin kesinleşmesinden sonra sağda birlik tartışmaları yeniden alevlenmiştir. Bu tartışmalar üzerine DYP lideri Tansu Çiller, kamuoyu yoklamalarında seçim barajının altında kalacağı anlaşılan ANAP'la seçim ittifakı yapacağı yönündeki haberleri yalanlamak durumunda kalmış ve kimsenin AKP korkusunu kullanarak ortalığı karıştırmaya hakkının olmadığını belirtmiştir.[338]

DYP lideri Tansu Çiller bunları söylerken öbür taraftan Kâzım Güleçyüz'ün "85 gün ve DYP"[339] başlıklı yazısı Çiller'e ve DYP'lilere tavsiye ve öğütler içeriyordu. Güleçyüz'e göre seçimden düzgün bir netice çıkması için özellikle alternatif olma durumundaki partilerin, bilhassa DYP'nin içinde bulunduğu atalet görüntüsünden bir an önce kurtulup çok çalışması gerekmektedir. DYP'nin taşıma iddiasında olduğu demokrat misyonun gereği olarak önündeki 85 günü iyi değerlendirmesi gerektiğini belirten Güleçyüz'e göre, DYP'nin Türkiye'ye 1950 ve 1965 demokrasi zaferlerini yaşatmış olan DP-AP geleneğinin temsilcisi olarak "kökü mâzide olan âti" sözüyle dile getirilen manayı kucaklayıp, 46 demokratlarını da 18 yaş kuşağını da cezbeden bir çekim merkezi olmakta zorlanmaması gerekmektedir. Çünkü yüz-

337 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 9 Ağustos 2002.
338 *Yeni Asya Gazetesi*, 10 Ağustos 2002.
339 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 10 Ağustos 2002.

yılın ilk seçiminin şakasının olmadığı gibi hantallığa, rehavete, eski hataların tekrarına tahammülü de yoktur.

Kâzım Güleçyüz'ün tavsiyelerine maruz kalan bir başka parti de AKP'dir. Yapılan anket sonuçlarına göre birinci parti durumunda olan AKP'ye "iktidar kokusu" alan menfaat düşkünlerinin hücum ettiğini belirten Güleçyüz, "AKP nereye?"[340] başlıklı yazısıyla, AKP'ye bazı tavsiyerde bulunmuştur.

Güleçyüz'e göre, millî görüş kökenli ve "din siyaseti" yapan bir çizgiden gelen, bu yönüyle belli kesimler tarafından yakın takibe ve mercek altına alınan AKP'nin "artık biz değiştik, bildiğiniz gibi değiliz" diyerek her türlü tavize açık bir pozisyon sergilemesi doğru değildir. AKP'deki "hormonlu ve sağlıksız büyüme"nin, partiyi çok daha ciddî sıkıntı ve handikaplarla karşı karşıya getirmesinin beklenebileceğini belirten Güleçyüz, 1995'te RP'yi, 1999'da da MHP'yi yükselten tepki oylarının AKP'ye yöneldiğini ve bunun bilinçli bir tercih değil de "diğerlerini denedik, olmadı; bu sefer de bunu deneyelim" mantığının eseri olarak değerlendirmiştir.

Kâzım Güleçyüz 3 Kasım seçimlerinden önce anketlerin birinci parti olarak gösterdiği AKP'yi kaleme aldığı yazılarla bir hayli diline dolamıştır. Güleçyüz'ün AKP'yi değerlendirdiği bir başka yazı "Yine temelsiz bina"[341] başlığıyla Yeni Asya'da yer almıştır. Yazısında, AKP'nin millî görüş çizgisindeki derin bir kırılmanın neticesi olarak ortaya çıktığını ifade eden Güleçyüz, Erdoğan ve Arınç başta olmak üzere AKP'nin önde gelenlerinin, şimdi reddettikleri millî görüşün ateşli "militan"ları olduğunun piyasaya sürülen eski kasetlerdeki üslüp ve söylemleriyle açıkça ispatlandığını belirtmiştir. AKP'lilerin reddettikleri millî görüş çizgisinin başına gelenlerde almaları gereken çok önemli dersler vardır diyen Güleçyüz'e göre, bunu görmek için fazla uzaklara gitmeden 90'lı yıllarda RP "ille de iktidar" saplantısına girmemiş olsaydı, Türkiye 28 Şubat karanlığına sürüklenmeyecekti. 90'lı yılların ilk yarısında esen ve temelsiz bina durumundaki RP rüzgârının Erbakan'ı 11 ay başbakan, Erdoğan'ı 4 yıl İstanbul Büyükşehir Belediyesi başkanı yaptığını, ancak bunun karşılığında hem RP'nin hem de Türkiye'nin ağır bedel ödediğini hatırlatan Güleçyüz, bu temelsiz binanın enkazından çıkan Erdoğan

340 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 16 Ağustos 2002.
341 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 17 Ağustos 2002.

ve arkadaşlarının bir başka temelsiz bina inşaatına girişerek ne yapmaya çalıştıklarını sorgulamıştır.

Kâzım Güleçyüz'ün erken seçimler öncesinde AKP ile ilgili yerine göre tavsiye yerine göre eleştiri mahiyetinde yukarıda işlemeye çalıştığımız gibi kaleme aldığı başka yazıları da olmuştur. Bütün yazıların ortak özelliği AKP'nin üst düzey kadrolarının ne kadar değiştik deseler de "millî görüş"ün ve "siyasal İslâm"ın temsilcisi bir siyasi partinin devamı olduğu noktasına odaklanmaktadır. Güleçyüz ayrıca, bu yazılarda patenti demokrat misyona ait "Yeter, söz milletindir" gibi söylemleri gerek RP'nin ve gerekse halefi konumundaki AKP'nin zaman zaman kullanmasını eleştirmiş ve bunu demokrat misyonu özde benimseyen bir yaklaşım tarzı olmaktan öte siyaseten taktik amaçlı bir stratejik yaklaşım olarak değerlendirmiştir.

Yeni Asya'nın 3 Kasım 2002 seçimlerinde iktidarda görmek istediği DYP lehindeki neşriyatı ise seçim tarihi yaklaştıkça artarak devam etmiştir. Nurculara dönük siyasi mesajlar vermeye yönelik olarak devam eden yayınlarda, DYP'nin demokrat misyonun temsilcisi olarak gösterilmesi ve oyların bu partiye kanalize edilmesi işlenmektedir. Bunun için peşpeşe DYP lideri ve parti üst düzey yöneticileriyle görüşmeler yapılmakta ve bunlar gazetede neşredilmekteydi.

Cevher İlhan'ın DYP lideri Çiller ile yaptığı ve 30 Ağustos 2002 tarihli Yeni Asya'da yayınlanan röportaj bunlardan birisiydi. İlhan'ın siyasi gündeme ilişkin sorularına Çiller'in verdiği cevaplar son siyasi tartışmaları analiz mahiyetindedir. İlhan'a verdiği cevaplarda, seçimlerden önce DYP'yi yıpratma kampanyası açıldığı ve bunun öncülüğünü ANAP lideri Yılmaz'ın üstlendiğini belirten Çiller, siyasetin toparlanması ve siyasi istikrarın temini için özellikle DP-AP misyonuna yönelik merkez sağı toparlama konusunda çalıştıklarını ifade etmiştir. Bunun için üçlü bir çağrı yaptıklarını hatırlatan Çiller, birinci çağrılarının merkez sağ kesime, DP ve AP tabanına, ikincisinin küskünlerine, üçüncüsünün ise DP, AP ve DYP'den gelip de ayrılanlara olduğunu belirtmiştir. Çiller cevaplarında ısrarla, demokrat misyonun temsilcisi olarak toparlanma adresinin, başka bir ifadeyle kökün DYP olduğunun altını çizmiştir.[342]

342 *Yeni Asya Gazetesi*, 30 Ağustos 2002.

Yeni Asya'nın DYP'ye olan desteğinin bir başka örneği Kâzım Güleçyüz'ün "Adres DYP"[343] isimli yazısıdır. Yazısında, DYP'yi Türkiye'nin önünü açacak tek parti olarak gösteren Güleçyüz'e göre, oy verilecek tek adres DP-AP misyonunun günümüzdeki takipçisi olan DYP'dir. Millî görüş kökenli AKP'yi, demokrat misyonun temsilcisi gibi gösterme gayretinin hiçbir şekilde tutarlılığının ve inandırıcılığının olmadığını belirten Güleçyüz, DYP'nin demokrat misyonu temsil noktasında kusur ve noksanlarının olabileceğini, ancak bunun "konjönktür demokratları"nın gerçek demokrat misyon temsilcilerinin yerini alacağı anlamına gelmediğinin altını çizmiştir.

Belirttiğimiz gibi Kâzım Güleçyüz bir taraftan DYP'ye destek mahiyetindeki yazılarıyla Yeni Asya Cemaati'nin siyasi tavrını ortaya koyarken diğer taraftan da kamuoyunun ve anketlerin önde gösterdiği AKP ile ilgili en küçük olumsuz bir gelişmeyi ise sütunlarına hemen taşımaya devam etmiştir.

Nitekim Hürriyet Gazetesi'nin, cemaat ve tarikatların ikinci bir 28 Şubat yaşamamak için AKP ve SP yerine merkez sağ partilere yöneldiklerini yazması, "AKP inişte"[344] yazısıyla hemen Kâzım Güleçyüz'de makes bulmuştur. Güleçyüz'e göre, genel başkanı ve önde gelen isimleri başta olmak üzere AKP kadrolarının çoğunu millî görüşçülerin teşkil etmesi, 28 Şubatçı güçlerin AKP'ye hâlâ "irtica partisi" ve tehdit olarak algılamasına neden olmaktadır. Bu yüzden Güleçyüz, 28 Şubat kaynaklı endişelerin cemaat ve tarikatları AKP'den uzak durmaya ve merkez sağa yönelmeye sevkettiğini, ayrıca SP'ye gidecek oyların da hesaba katılmasıyla bu durumun büyük ihtimalle AKP'nin oylarını azaltacağı tahmininde bulunmuştur.

Seçimlerden hemen önce DYP'ye bir destek de 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'den gelmiştir. Bu desteği "Demirel: Misyon DYP'de"[345] manşetiyle sütunlarına taşıyan ve Demirel'in de DYP'ye oy vereceğini deklare eden Yeni Asya Gazetesi, "Bizim siyasî misyonumuzu devam ettiren parti DYP'dir" diyen Demirel'in, DYP için "Bizi temsil eden parti budur. Süvarisini be-

343 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 6 Eylül 2002.
344 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 18 Ekim 2002.
345 *Yeni Asya Gazetesi*, 1 Kasım 2002.

ğenirsiniz, beğenmezsiniz, ayrı mesele. Ama Kırat eski Kıratır. Ben eski arkadaşlarıma bunun dışında bir şey söylemem. Dünü inkâr etmemeliyiz. Düne sahip çıkmak mecburiyetindeyiz. Dünü yok sayarsanız, diğerlerinizden ne farkınız kalır ki..." ifadelerini aktarmıştır. Yeni Asya ayrıca, Demirel'in DP'den AP ve DYP'ye intikal eden siyasi misyonun temel ilkelerini özetlediği şu satırları nakletmiştir:."Birincisi, devlet düşmanı olmayız, zira devlet de bizim. İkincisi, din istismarcısı değiliz. Lâkin vatandaşın dinini yaşamasına katkıda bulunuruz. Üçüncüsü, kalkınmacıyız, icraatçıyız. Bu yüzden bu misyon devam etmeli. 50 senelik demokrasi dâvâsını temsil eden bu bayrak dalgalanmalı."[346]

Seçime bir gün kala yine Kâzım Güleçyüz'ün kaleme aldığı "Son değerlendirme"[347] yazısı, oyların niçin DYP'ye verilmesi gerektiğini seçmene anlatan bir "son yazı" mahiyetindedir. Güleçyüz, Anasol-M koalisyonunu oluşturan partilerin iktidarda kaldığı süredeki kötü performansları yüzünden bu partilerin çekirdek kitleleri dışından oy alamayacaklarını, aylardır seçimin "favori"si gösterilen AKP'nin ise gerek "yargı darbeleri" ve gerekse Erbakan destekli SP ile oylarının inişe geçtiğini belirtmiştir. Güleçyüz, buna karşın güdümlü medya ve maksatlı anketlerle yapılan aksi yöndeki propagandalara rağmen DYP'nin seçimden "sürpriz" bir başarıyla çıkabileceği ümidini taşımıştır. Güleçyüz, DYP dışında gösterilen alternatiflerin Türkiye için hiç de güven verici ve rahatlatıcı bir tablo ortaya koymadığını, dolayısıyla "4 Kasım'da meydan CHP'ye kalmasın" diyenlerin, daha sağlam bir adres bulmalarını tavsiye etmiş ve o adresi de DYP olarak göstermiştir.

3 Kasım 2002 Pazar günü yapılan erken genel seçim sonuçları siyasette tam bir deprem etkisi yaratmıştır. Seçim sonuçlarına göre merkez sağın iki büyük partisi ANAP ile DYP ve merkez soldaki DSP meclise girememiştir. Yıllarca ikili ve üçlü koalisyon hükümetleriyle yönetilen Türkiye, seçmen tercihiyle tek parti iktidarına geçmiştir.

Seçimde %34,28 oranında oy almayı başaran AKP birinci, %19,39 oranında oy alan CHP ise ikinci parti olmuştur. 2002 se-

346 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 1 Kasım 2002.
347 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 2 Kasım 2002.

çimlerinde %10 ülke barajı sebebiyle %45 civarındaki oy parlamentoda temsil hakkı kazanamamıştır.[348]

Seçim sonuçlandıktan sonra başlayan süreçte doğal olarak seçim sonrası ortaya çıkan tabloya ilişkin analizler başlamıştır. Bu analizlerden ortaya çıkanlardan birisi, Türkiye'nin artık "iki parti"li bir siyasal yapı ile yoluna devam edeceği şeklindeydi.[349]

Mustafa Gökmen'e göre, 3 Kasım seçimlerinden çıkarılması gereken en önemli sonuç, halkın kendisine reva görülen sefaletin, yoksulluğun faturasını ABD, IMF-Dünya Bankası politikalarının uygulayıcılarına kesmesi olmuştur.[350]

1999 seçimlerinden sonra meclise girmeyi başaran 5 siyasi partiden hiçbirisi 2002 seçim sonuçlarına göre meclise girmeyi başaramamıştır. 1999 seçimlerinin birincisi DSP kelimenin tam anlamıyla silinmiş, ikincisi MHP %8,36, üçüncüsü FP'nin kapatılmasıyla onun yerine kurulan SP %2,49, dördüncüsü ANAP %5,13 ve beşincisi DYP %9,5 oranında oy alabilmiş ve meclise girememişlerdir.

Tuncay Önder'in 3 Kasım sonrası ortaya çıkan tabloya göre çıkardığı ve yapılması gereken en önemli tespit, 1990'ların başından itibaren erozyona uğrayan, her seçimden daha da küçülerek çıkan "merkez sağ" siyasetin çöktüğüdür.[351]

Seçimden önce DYP'ye oy vereceklerini ve DYP'ye oy verilmesi gerektiğini açıkça ifşa etmekten kaçınmayan Yeni Asya Grubu da beklemediği bir neticeyle karşılaşmıştır. Yeni Asya Gazetesi de seçim sonuçlarını "Öfke galip geldi"[352] manşetiyle duyurmuş, seçim sonuçlarının deprem etkisi yarattığını, sonucu tepki oylarının belirlediğini ve siyasetin AKP ile CHP ekseninde şekillendiğini haberleştirmiştir.

3 Kasım 2002 seçimlerinden ağır yenilgi alan siyasi parti liderleri ise birer birer koltuklarını ve siyaseti bırakma kararı aldıklarını deklare etmeye başlamışlardır. Siyasi parti liderlerinden

348 Önder, agm, s. 305.
349 Tuncay Önder, "3 Kasım'dan 22 Temmuz'a Türkiye Siyaseti", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 89, Ankara Yaz 2007, s. 75.
350 Mustafa Gökmen, *Kavşaktaki Türkiye*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2006, s. 145.
351 Önder, agm, s. 77.
352 *Yeni Asya Gazetesi*, 4 Kasım 2002.

bu konudaki ilk açıklama, seçim gecesi 2003 yılında toplanacak kurultayda genel başkanlığı bırakacağını bildiren MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'den gelmiştir. Bahçeli'den sonra DYP Genel Başkanı Çiller ile ANAP Genel Başkanı Yılmaz da çekileceklerini açıklamışlardır. Çiller partisinin büyük kongresini toplayacağını ve genel başkanlığa tekrar aday olmayacağını deklare ederken, Yılmaz ise politikayı da bırakacağını ifade etmiştir.[353] Nitekim Bahçeli dışındaki diğer iki lider verdikleri sözü yerine getirmişlerdir.

Bu arada Yeni Asya yazarlarından da seçim sonuçlarını değerlendiren peşpeşe yazılar gelmeye başlamıştır. Seçim öncesi kaleme aldığı yazılarla demokrat misyonun temsilcisi olarak gösterdiği DYP'ye oy verilmesi çağrısında bulunan Kâzım Güleçyüz "3 Kasım tablosu"[354] isimli yazısıyla seçim sonuçlarına ilişkin ilk değerlendirmesini yapmıştır. Seçmenin yaptığı tercihe göre sandıktan çıkan netice için kullanılan "siyasî deprem" nitelemesini yerinde bulan Güleçyüz, bir önceki seçimlerde mecliste yer alan partilerin iktidar-muhalefet ayrımı gözetilmeksizin baraj altında kaldığını yazmıştır. Güleçyüz yazısında, 18 Nisan'a göre DSP'nin tam 20, MHP'nin 10, ANAP'ın 8 puan birden kaybederek silindiğini, DYP'nin ise 2,5 puanlık bir kayıpla ve kılpayı ile baraja takıldığını, SP'nin de çok dramatik bir gerileme ile iyice dibe vurduğunu ifade etmiştir. Buna karşılık, kapatılan FP'den ayrılanların seçimlerden 15 ay önce kurduğu AKP'nin tam bir oy patlaması yaparak %34'ü aşan oy oranıyla ve neredeyse anayasayı değiştirecek çoğunluğu elde ettiğini teslim eden Güleçyüz, 18 Nisan'da baraja takılan CHP'nin ise %19 kadar bir oyla yeni meclisin ikinci partisi olarak muhalefeti temsile hak kazandığını sözlerine eklemiştir. AKP'nin başarısını kararsızların ve tepki oylarının bu partiye yönelmesine bağlayan Güleçyüz, AKP ile ilgili seçim öncesi dile getirdiği endişeleri saklı tutarak AKP'ye başarı dilemiştir. Güleçyüz, satırlarının sonunu DYP'ye ayırmış ve şunları yazmıştır:

> Gelelim seçmenin nadasa bıraktığı DYP'ye. Bize öyle geliyor ki, bu sonuç, kılpayı barajı aşmasından daha hayırlı olacak. DYP bu dönemi esaslı bir eleştiriyle iyi değerlendirebilirse, bir sonraki seçi-

353 *Yeni Asya Gazetesi*, 5 Kasım 2002.
354 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 5 Kasım 2002.

min en güçlü iktidar alternatifi olabilir. Ve bu seçim çok da uzak görünmüyor...

Yine Yeni Asya yazarı Serdar Murat ise seçim sonuçlarını değerlendirirken ortaya çıkan manzaranın halet-i ruhiyesini en iyi ifade eden "Siyasî deprem"[355] başlığını tercih etmiştir. Seçim gecesi AKP ve CHP dışındaki siyasi parti genel merkezlerinin cenaze evini andırdığını belirten Murat, Özal'ın %44'le tek başına iktidara taşıdığı, Yılmaz'a %36 ile devrettiği ANAP'ın tarihinin en ağır hezimetini yaşadığına işaret etmiş, DSP ve MHP genel merkezlerinde de yenilginin acısının iliklere kadar işlediğine işaret etmiştir. Uzun süre barajı aştık-aşmadık şeklindeki meraklı bekleyişin ilerleyen saatlerde barajın aşılamadığı anlaşılınca DYP'de de tatsız tuzsuz bir hava estirdiğini belirten Murat, CHP Genel Merkezi'nde buruk bir sevincin, AKP'de ise "zafer sarhoşluğu" havasını yansıtmama gayretiyle sevinç gösterilerinin yapıldığını ifade etmiştir.

Seçim sonuçlarını değerlendiren bir başka Yeni Asya yazarı Faruk Çakır da "Çok dersler çıkarılacak bir seçim"[356] başlığını tercih etmiştir. Çakır yazısında, seçmenin sandığa yansıttığı tercihlerini sadece siyasi partilerin değil herkesin çok iyi tahlil etmesi gerektiğine işaret etmiştir. Seçime giren her partinin neticeleri önüne koyup derin derin düşünmesini isteyen Çakır'a göre, sivil toplum örgütlerinin, bürokrasinin ve Türkiye'yi idare eden her kademedeki kişilerin bu neticeleri doğru okuması zorunludur. Bu neticeler doğru bir şekilde tahlil edilebilirse, ülkemizin sıkıntıları kolayca aşacağına inanan Çakır, aksi durumda inatla "dediğim dedik" anlayışında ısrar edilirse sıkıntıların devam edeceğinin altını çizmiştir.

Kâzım Güleçyüz'ün seçim sonuçlarını değerlendirdiği ilk yazısına yukarıda değinmiştik. Güleçyüz'ün bu konudaki bir başka yazısı "Seçimin mağlupları"[357] başlığını taşıyordu. Güleçyüz, seçimin galipleri olarak çok güçlü bir tek parti iktidarı şansını yakalayan AKP'yi ve tek başına muhalefet konumuna oturan CHP'yi gösterirken, bu iki parti dışında kalanları mağlüplar cep-

355 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 5 Kasım 2002.
356 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 6 Kasım 2002.
357 *Yeni Asya Gazetesi*, 7 Kasım 2002.

hesine yerleştirmiştir. Güleçyüz yazısında, DSP'nin tamamen silindiğini, MHP'nin 18 puandan 8 puana düşmenin şokunu yaşadığını, ANAP'ın da benzer durumda olduğunu ve DYP'nin ise barajı kılpayı kaçırması sebebiyle mağlüplar içinde "prestiji en yüksek" konumda bulunduğunu dile getirmiştir. Seçim sonuçlarının belli olmasından sonra MHP lideri Bahçeli'nin olağanüstü kurultayı toplayacağını ve aday olmayacağını belirtmesine rağmen istifa etmemesini ve partiden Bahçeli'ye gitme çağrılarının yapılmasını bir taktik manevra olabileceği kuşkusuyla değerlendiren Güleçyüz'e göre, seçimi kaybeden partilerin genel başkanlarının olağanüstü kurultayı beklemeden derhal istifa etmeleri gerekmektedir. Genel başkanlığı da siyaseti de bırakacağını açıklayan ANAP lideri Yılmaz'ın Ankara'dan tamamen ayrılacağının ifade edildiğini belirten Güleçyüz, DYP lideri Çiller'in de olağanüstü kongreyi toplayacağını ve tekrar aday olmayacağını açıklamasına rağmen el altından DYP'de başlatılan "Çiller kalmalı" kampanyasını yadırgamıştır. Güleçyüz'ün yazısında dile getirdiği bir başka konu ise yine DYP ve ANAP'ın baraja takılmasıyla tekrar gündeme getirilen "sağda birlik" ve Anayol'u diriltme arayışlarının tekrar hızlanmasıyla ilgilidir. Güleçyüz de merkez sağda birleşmenin elbette şart olduğunu, ancak bunun için partilerin kendi içlerindeki hesaplaşmayı yaptıktan sonra olması gerektiğini belirtmiştir.

Seçimlerin üzerinden iki hafta geçtikten ve meclis toplanıp milletvekilleri yemin ettikten sonra, kendisi milletvekili olamayan AKP lideri Recep Tayyip Erdoğan Çanka'ya Köşkü'ne çıkmış ve partisinin başbakan adaylarını Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'e vermiştir. Cumhurbaşkanı Sezer de 24 saatten fazla bir bekleyişten sonra Abdullah Gül'ü Çankaya'ya davet ederek yeni hükümeti kurmakla görevlendirmiştir.[358]

Abdullah Gül'ün başbakan olarak kurduğu 58. hükümet cumhurbaşkanı tarafından onaylanmış ve 19 Kasım 2002'de bakanlıklarda yapılan devir-teslim törenlerinin ardından iş başı yapmıştır.[359] Böylece Türkiye 1991 seçimlerinden itibaren başlayan ikili-üçlü koalisyon hükümetleri döneminden kurtulmuş ve

358 *Yeni Asya Gazetesi*, 17 Kasım 2002.
359 *Yeni Asya Gazetesi*, 20 Kasım 2002.

mecliste büyük bir çoğunluğa sahip olan AKP'nin kurduğu 58. hükümetle yeniden tek parti yönetimindeki bir iktidara kavuşmuştur.

AKP'nin kurduğu 58. hükümetle Türkiye'nin tek parti iktidarına geçmesi ve AKP'nin de mecliste sahip olduğu güç, Yeni Asya Cemaati'nin siyasi çizgisinde bir değişiklik yaratmamıştır. Yeni Asya Cemaati bir taraftan siyaseten desteklediği DYP'nin olağanüstü kongresini ve yeni genel başkanını beklerken, diğer taraftan da başarı temennisinde bulunduğu AKP hükümetinin icraatlarını beklemeye başlamıştır.

Abdullah Gül'ün başbakanlığındaki yeni hükümeti "Hayırlı olsun"[360] yazısıyla kutlayan Kâzım Güleçyüz, mecliste böylesine üstün bir sayı gücünün DP döneminden beri AKP dışında başka hiçbir partiye nasip olmadığını ve bu yüzden AKP'nin tarihî bir sorumluluk yüklendiğini belirtmiş ve ülkenin birikmiş sorunlarının çözümü noktasında AKP'ye başarı dilemiştir.

Belirttiğimiz gibi Yeni Asya'nın yakından takip ettiği bir başka konu ise DYP'deki gelişmelerdi. Özellikle 3 Kasım seçiminden sonra baraja takılan DYP'nin Genel Başkanı Tansu Çiller'in olağanüstü kongreye gideceklerini ve kendisinin genel başkan adayı olmayacağını açıklaması, DYP'deki "iç hesaplaşma"yı ön plâna çıkarmıştır. Bu yüzden Yeni Asya da dâhil olmak üzere bütün DYP'lilerin gözleri 14-15 Aralık 2002'de Ankara'da yapılacak olan 7. Olağan Büyük Kongre'ye dikilmişti.

DYP'nin kongresini iç siyasetin geleceği açısından önemseyen Yeni Asya yazarı Kâzım Güleçyüz, bu kongreyi 3 Kasım'da ağır yara alan DYP'nin toparlanması ve samimî bir özeleştiri için iyi bir fırsat olarak görmüştür. Güleçyüz'e göre, DYP temsil iddiasında olduğu misyona uygun ve yakışan bir çizgiyi koruyabilseydi, böyle bir başarısızlığı yaşamayacaktı. Türkiye'ye 14 Mayıs 1950 zaferini yaşatan DP'nin bayrağını 27 Mayıs sonrasında devralıp iktidar burcuna diken AP'nin de 12 Eylül'den sonra kapatılmasıyla onun devamı bir parti olarak kurulan DYP'nin 1991 seçiminde ipi göğüsleyerek misyonu bir kez daha iktidara taşıdığını belirten Güleçyüz, bu başarının arkasının gelmediğinin altını çiz-

360 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 20 Kasım 2002.

miştir. Güleçyüz'e göre, 1995 ve 1999 seçimlerindeki oy kayıpları DYP açısından işaretler ve mesajlar içermesine rağmen ders alınamamış ve bunun sonucunda 3 Kasım 2002'deki hazin ve dramatik sonuç yaşanmıştır. Kongrenin sonucunu demokratlık yarışının tayin edeceğini ifade eden Güleçyüz, tarihî bir dönemeç niteliği taşıyan kongrenin DYP'ye yeni bir genel başkan seçme meselesinden öte, DYP'nin kendi misyonuna ve çizgisine sahip çıkıp, 21 yüzyıla bu kimlikle kucak açma boyutunun bulunduğunu belirtmiş, aksi halde işinin son derece zor olacağı ilâvesini yapmıştır.[361]

İşte böyle bir ortamda 14-15 Aralık 2002'de Ankara'da yapılan DYP'nin 7. Olağan Büyük Kongresi'nde Mehmet Ağar, Aydın Menderes ve İlhan Kesici DYP'nin 6. genel başkanı olmak için yarışmıştır. Kongre sonunda 815 oy alan Mehmet Ağar, Kırat'ın yeni süvarisi olmuştur. Genel başkan adaylarından Aydın Menderes'in adaylıktan çekildiği seçimlerde Ağar'a 815, Kesici'ye ise 227 oy çıkmıştır. 815 oyla DYP'nin 6. genel başkanı olan Ağar, kongre sonrasında alkış ve sloganlarla geldiği kürsüde yaptığı konuşmasında; "Allah bizi şaşırtmasın, şımartmasın" ifadesini kullanmıştır. "Aynı temizlik, haysiyet ve şerefle günü geldiğinde Kırat'ı yeni genel başkana bırakacağını" söyleyen Ağar, partililerle sevincini "heyecandan bacaklarım titriyor" sözleriyle paylaşmıştır. Girdiği yükün altından kalkacağından "kimsenin bir gram şüphesi olmamasını" isteyen Ağar, merkez sağı birleştireceği mesajını da vermiş, "Bizim işimiz bütünleşmektir. Kendi içimizde bütünleşmezsek, merkez sağda bütünleşme iddiamız havada kalır" diye konuşmuştur.[362]

Polis şefliğinden DYP Genel Başkanlığı'na yükselen Mehmet Ağar, yedi yıllık siyasi yaşamında iki kritik dönemeçten geçmiştir. Susurluk skandalı, Ağar'ın siyasi yaşamında ilk önemli dönemeç olmuş, spot ışıkları Ağar'a orada yönelmiş ve bir daha ayrılmamıştır. 1980'de İstanbul Emniyet Müdürlüğü Siyasi Şube Müdür Muavini olan Ağar, Özal döneminde 1988'de Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne ve oradan Özal'a yakınlığı sebebiyle Erzurum valiliğine geçmiştir. Çiller'in başbakanlığında 1993 yılında Emniyet

361 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 14 Aralık 2002.
362 *Yeni Asya Gazetesi*, 16 Aralık 2002.

Genel Müdürü olan Ağar, 1995 seçimlerinde ise DYP'den milletvekili seçilmiş, Anayol döneminde Adalet Bakanlığı, Refahyol döneminde ise İçişleri Bakanlığı koltuğuna oturmuştur. CHP'nin Susurluk kazası sonrasında verdiği gensoru önergesi üzerine Çiller'in zorlamasıyla bakanlıktan ayrılan Ağar'ın Çiller'le yıldızı bir daha hiç barışmamıştır. Bakanlıktan ayrılmak Ağar için ikinci dönüm noktasıydı. İki kez üst üste Elazığ bağımsız milletvekili seçilen Ağar, Çiller'in 3 Kasım sonuçlarıyla genel başkanlıktan ayrılmak zorunda kalmasıyla DYP'ye dönmüş ve sonuçta genel başkanlık koltuğuna oturmuştur.[363]

Mehmet Ağar'ın DYP Genel Başkanı seçilmesi, Yeni Asya Cemaati'nde başta kuşkuyla karşılanmış ve netice sürpriz olarak değerlendirilmiştir. Cemaatin gazetesinde özellikle Kâzım Güleçyüz imzasıyla peşpeşe çıkan yazılar da bu durumu yansıtmıştır.

Mehmet Ağar'ın DYP'nin 6. Genel Başkanı olmasını "DYP ve Ağar"[364] başlıklı yazısında ele alan Kâzım Güleçyüz, İlhan Kesici'nin ağır bastığı bir kongrede Ağar'ın genel başkan olmasını "sürpriz" olarak değerlendirmiştir. Kesici'nin seçilememesini uzun yıllar DYP'den uzak durmasına ve daha çok ANAP'lı olarak bilinmesine, bu yüzden delegelerin bunu hazmedememesine bağlayan Güleçyüz, "derin devlet"le özdeşleşmiş ve kongre konuşmasında da bu kavramı yücelten bir isim olan Ağar'ın DYP gibi "devlete karşı halkın sözcüsü" olma misyonuyla yola çıkmış bir partiye lider seçilmesini kolay anlaşılabilecek bir durum olarak görmemiştir. DYP Genel Başkanlığı'nı "şeffaf" bir makam olarak gören Güleçyüz'e göre, derin devlet ekseninde "devlet sırrı" perdesiyle gizli ve karanlık görevler üstlenen, ayrıca Susurluk olayıyla sicillendirilen Ağar'ın DYP'yi nereye götüreceği ya da DYP'nin Ağar'ı ne kadar taşıyabileceği bir muammaydı.

Güleçyüz kongreden sonra yazdığı bu ilk yazısında Ağar'a "kuşku" ile bakarken, aradan biraz zaman geçtikten, olay sıcaklığını kaybedip soğuduktan sonra "DYP kongresi ve Yeni Asya"[365] başlıklı bir yazı daha kaleme almıştır. Bu yazıda Said Nursi'den

363 *Hürriyet Gazetesi*, 15 Aralık 2002.
364 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 17 Aralık 2002.
365 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 23 Aralık 2002.

tevarüs edilen siyasi miras gereği belirlenen prensipler doğrultusunda demokrat misyona destek verdiklerini ve bunu her zaman ifşa ettiklerini belirten Güleçyüz, satırlarının sonunda sözü Ağar'a getirmiştir:

> Bu temel prensipler, Ağar'ı genel başkan seçen DYP kongresi sonrasında da geçerliliğini korumaya devam ettiğine göre, hiçbir şekilde istifham ve tereddütlere yer olmasa gerek. Dolayısıyla, öncesini saymazsak, Yeni Asya'nın siyasî tercih noktasında otuz üç yıldır sürdürdüğü istikrarlı çizgi, elbette ki bundan sonra da devam edecek. Aksi bir durum, Yeni Asya'nın demokrat misyona verdiği otuz üç yıllık karşılıksız ve hasbî emek ve katkıların boşa gitmesi anlamına gelmez mi?[366]

Yeni Asya Grubu, gerek Kâzım Güleçyüz'ün de yazılarında dillendirdiği ve gerekse yukarıda aktardığımız gibi Demirel'in; "Bizim siyasî misyonumuzu devam ettiren parti DYP'dir. Bizi temsil eden parti budur. Süvarisini beğenirsiniz, beğenmezsiniz, ayrı mesele. Ama Kırat eski Kırattır. Ben eski arkadaşlarıma bunun dışında bir şey söylemem. Dünü inkâr etmemeliyiz. Düne sahip çıkmak mecburiyetindeyiz. Dünü yok sayarsanız, diğerlerinizden ne farkınız kalır ki..." mealindeki sözlerinden de hareketle, Ağar'lıDYP'ye destekvermeye devam etmiştir. Nitekim Yeni Asya Cemaati bu desteğini, DYP ve ANAP'ın Mehmet Ağar liderliğinde DP çatısı altında, resmî olarak olmasa da oy birlikteliğinde birleşmesinden sonra girdiği ilk genel seçimler olan 22 Temmuz 2007 seçimlerinde DP'ye oy vererek göstermiştir.

L. Yeni Asya Grubu ve 22 Temmuz 2007 Genel Seçimleri

Yukarıda 27 Nisan bildirisiyle başlayan süreci işlerken AKP iktidarının Türkiye'yi içinde bulunduğu ortamdan çıkarmanın yolu olarak 22 Temmuz 2007'de genel seçimlerin yapılmasına karar verdiğini aktarmıştık.

Bu meyanda cumhurbaşkanlığı ve 367 krizinden sonra genel seçimlerinin öne çekilerek 22 Temmuz Pazar günü yapılmasına ilişkin verilen önerge, 3 Mayıs 2007'de Meclis Genel Kurulu'nda yapılan oylama sonucu, 458 milletvekilinin önerge lehinde oy kullanmasıyla kabul edilmiştir. Oylama öncesi yaşanan tek sıkıntı CHP'nin, erken seçim için 22 Temmuz tarihinin uygun olmadığı,

366 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 23 Aralık 2002.

seçimin Haziran ya da Eylül başında yapılması gerektiği yönündeki talebinden kaynaklanmıştır. Ancak seçim tarihine şiddetle karşı çıkan CHP vekilleri de kabul oyu kullanmışlardır.[367] Böylece seçimlerin 22 Temmuz 2007 Pazar günü yapılması kesinleşmiştir.

DYP ve ANAP 22 Temmuz 2007 seçimlerine Mehmet Ağar liderliğinde birleşerek DP çatısı altında girmeyi plânlamışlardır. Bunun için birleşmeye giden ilk adım DYP lideri Mehmet Ağar ile ANAP lideri Erkan Mumcu arasında 5 Mayıs 2007 tarihinde imzalanan deklarasyonla atılmıştır.[368] Bu deklarasyon gereği DYP 27 Mayıs 2007'de 2. Olağanüstü Büyük Kongresi'ni yapmıştır. Büyük Anadolu Oteli'nde yapılan olağanüstü kongrede, ANAP'a yakın isimler tarafından kurulan Demokrat Parti Kurucular Kurulu'nun aldığı DYP'ye katılım kararı okunmuş, kararın, kongre tarafından kabul edilmesi ile DP, DYP'ye katılmıştır. Kongrede ayrıca başka partilerin kabulüne ilişkin GİK'e yetki verilmiştir. Bu madde, ANAP'ın bir sonraki hafta gerçekleştireceği kongreyle DYP'ye katılımın önünü açmıştır.[369] Ancak ANAP, DYP'den kaynaklı sıkıntılar iddiasıyla son anda birleşmekten vazgeçmiş ve "sağda birlik" plânını suya düşürmüştür.

Bu konuda ANAP Genel Başkanı Erkan Mumcu, 2 Haziran 2007'de Ankara'da ASKİ Spor Salonu'nda yapılan ANAP 9. Olağan Büyük Kongresi'inde yaptığı konuşmada, ANAP ile DYP'nin DP

367 *Yeni Asya Gazetesi*, 4 Mayıs 2007.

368 *Yeni Asya Gazetesi*, 6 Mayıs 2007. Gazetenin haberine göre, birleşmeye doğru atılan bu ilk adımdan sonra ilk sözü alan ANAP Genel Başkanı Erkan Mumcu: "İki partinin bugün yeniden bir ana çatı altında birleşmeleri milletimiz adına büyük bir kazançtır. Bu kazancın ne anlama geldiği önümüzdeki yıllarda çok daha iyi anlaşılacaktır. Yaptığımız iş bir vatan hizmetidir. Çıktığımız yol bir vatan borcu ödemek yoludur" demiştir. DYP Genel Başkanı Mehmet Ağar da: "Siyaset 1980 sonrası tıkanmış olan yollarını açıyor. Siyaset yeniden şekilleniyor. 61 sene evvel milletin en demokratik isyanını ceberrut tek parti iktidarına karşı ortaya koyan DP iradesidir. Bugün de benzer bir açılım gerçekleşiyor. O günün Türkiye'sinde kendilerini rejim muhafızı tayin edenlerin bugün ruh ikizi oluşmuştur. Bu ruh ikizi inançların muhafızlığına soyunmuştur. AKP ve CHP kutuplaşma siyasetinin temsilcileri olmuşlardır. Bugün de milleti farklı bir kadere mahkûm etmek istiyorlar. İnsanların millî ve manevî değerlerini, cumhuriyet değerlerini bir arada yaşatacaklarını kavrayamayanlar Türkiye'de siyaseti dar alana sıkıştırmışlardır. Milleti bununla korkutup iradesini ipotek altına alanlara karşı bu birleşme milletin demokratik bir isyanı ve birlikteliğidir. Bundan sonraki dönem büyük Türkiye'yi yeniden oluşturma, az konuşup çok çalışma dönemi olacaktır." ifadelerini kullanmıştır.

369 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 28 Mayıs 2007.

çatısı altında birleşmesi için imzalanan protokol hükümlerini yerine getirmediği gerekçesiyle DYP'yi hedef alan ifadeler kullanmıştır. DYP'nin mazeretler öne sürerek yazılı protokol hükümlerini ve beklentileri yerine getirmediğini söyleyen Mumcu, DYP'nin bu birleşmeyi millet için bir çare olmaktan çıkarıp kendileri için iktidar ortaklığına dönüştürmek peşinde olduğunu belirtmiş ve sağda birlik çalışmalarına son noktayı koymuştur.[370]

Sağda birlik adına bu olumsuz gelişmeden kısa bir süre sonra Uğur Dündar'ın sunduğu "Seçim Arenası" programında canlı yayına katılan Ağar, ANAP ile yaşadıkları birleşme sürecinin başarısızlığa uğramasını "çöküntü" olarak görmediğini, daha farklı bir boyutta görmek istediğini söylemiştir. Birleşme sürecinin tabiî mecrası içinde yürürken siyasetin bazı meseleleri sebebiyle bunların yaşandığını ifade eden Ağar, yarım kalan yolculukların mutlaka tamama ereceğini, şartların ogün olumsuz geliştiğini, ancak kimseyi rencide etmemenin gayreti içinde bulunduğunu dile getirmiştir.[371]

ANAP ile DP arasındaki birleşmenin önüne bir engel de YSK tarafından konulmuştur. YSK başkanının, ANAP'tan aday gösterilenlerin istifa etseler bile DP'den aday olamayacaklarını açıklaması ANAP'ın seçimlere katılmama ve DP'ye destek verme kararı almasına sebebiyet vermiştir. Bu durumu ANAP lideri Erkan Mumcu:

> Bundan sonra olacakların sorumlusu biz değiliz. Ne olacaksa muhataplarımızın tutumlarına göre olacaktır. Muhataplarımızın içtenliklerini, samimiyetlerini yansıtacakları bir fırsat önlerinde duruyor. Biz inançla başlattığımız bir sürecin tamamlanması için bugüne kadar yaptığımız fedakârlıkların üstüne bugün yeni bir fedakârlık koyuyoruz. Bu, seçime katılmamak, DP'nin seçim başarısı için çalışmaktır. Bu konuda başarının umulan düzeyde gerçekleşmesi elbette Anavatan Partisi teşkilatlarının bu seçime gönüllü katılmasıyla mümkün olurdu. Gönüllü katılımı sağlayacak olan şey Anavatan Partisi'nde siyaset yapmış kişilerin de bu listelerde en azından insanların vicdanlarını tatmin edecek şekilde yer almasıyla olabilirdi. Bunun olup olmayacağını hep beraber göreceğiz. Ama bunun pazarlığını yapmayacağız.[372]

sözleriyle açıklamıştır.

370 *Yeni Asya Gazetesi*, 3 Haziran 2007.
371 *Yeni Asya Gazetesi*, 6 Haziran 2007.
372 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 9 Haziran 2007.

ANAP lideri Erkan Mumcu'nun bu sözlerine DP lideri Ağar teşekkürle cevap vermiştir. DP'ye hiç kimsenin Anayol gibi bir formül, böyle bir birleşme oluşumu olarak asla bakmaması, DP'yi aslâ böyle algılamaması gerektiğini belirten Ağar, DP oluşumunu, DP felsefesinin, anlayışının, kültürünü benimsemenin doğal bir sonucu olarak takdim etmiştir. Ağar, DYP-ANAP arasındaki yaşananların bir bütünleşme proje olduğunu, bütünleşmenin iki partinin listede yer kapma işine çevirmek isteyenlerin bu büyüklüğü göremediğini de vurgulamıştır. Ağar sözlerini şöyle tamamlamıştır:

> Ben kardeşim Erkan Mumcu'ya teşekkür ediyorum. Hiçbir makam ve mevki beklemeden bütünleşmeye evet dedi, katkı verdi. Biz kararlılıkla bu yolda yürüyoruz. Süreci seçimlerin hemen sonrasında milletin demokrasi şöleni haline getireceğimiz bir büyük kongre ile taçlandıracağız. Biz bu bütünleşmeyi milletin bir ihtiyacı olarak gerçekleştiriyoruz. Kimilerinin ikbal mücadelesi için yapıyor değiliz. Yolumuzda kararlılıkla yürüyoruz.[373]

DYP ve ANAP'ta sağda birlik adına bu gelişmeler yaşanırken, 22 Temmuz 2007 seçim süreci başladıktan sonra –daha önceki seçim dönemlerinde de olduğu gibi- Yeni Asya Grubu tarafından "demokrat misyon"u temsil ettiği belirtilen DP'ye destek çağrıları gelmeye ve yeri geldikçe AKP iktidarının icraatları eleştirilmeye başlanır.

Siyasetin, millet ve memleket mukadderatında önemli bir faktör olarak değer kazandığı zamanlarda suskun veya çekimser kalmayı, meslek ve meşrepleri açısından doğru ve sağlıklı bir davranış olarak görmediklerini belirten Yeni Asya yazarı M. Latif Salihoğlu "Demokratlara istinât noktası olmak"[374] isimli yazısıyla mutat geleneği sürdürmüştür.

Salihoğlu yazısında, tıpkı 1950, 1965 ve 1977 seçimlerinde olduğu gibi, bu seçimde de Nur talebelerinin "Demokratlara nokta–i istinat" olma yönünde azamî derecede bir gayret ve faaliyet içine girmelerini tavsiye etmiştir. Salihoğlu, seçim sürecine girildikten sonra "Demokratlara destek" mahiyetindeki yazılarını okuyarak tebrik ve dualarını gönderen bazı okurlarının:

373 *Yeni Asya Gazetesi*, 10 Haziran 2007.
374 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 22 Haziran 2007.

"Bu tür yazıların da 'tarafgirlik' manası taşıdığını iddia edenler var. Bir de, demokratlara destek vermeye neden bu derece ihtiyaç duymaktasınız? Bu hususları izah ederseniz memnun oluruz?" şeklinde sorular sorduklarını dillendirmiştir. Salihoğlu, bu sorulara; "Demokratlara nokta–i istinad olma" yönündeki tavsiyenin, bizzat Üstad Bediüzzaman'a ait olduğu ve kendilerinin ise, Hz. Bediüzzaman'a ait olan böyle bir tavsiyeyi emir, hatta vazife telâkki ettikleri, ona uymanın, uyabilmenin, kendileri için büyük bir şeref olduğu cevabını verdiğini ifade etmiştir. Bu noktada, başkası ne der, ne yapar, bizi yadırgar mı, yadırgamaz mı, gibi anlayışların umurlarında olmadığını, mühim olanın, inandığını yapmaya çalışmak olduğunu söyleyen Salihoğlu'na göre, bir partiye oy vermek yahut destek vermek, gayet normal bir vatandaşlık görevidir. Dolayısıyla Salihoğlu'na göre, maddî ve dünyevî hiçbir menfaat beklemeksizin demokratlara verilecek olan böyle bir desteğin "tarafgirlik marazı"yla hiçbir ilgisi yoktur ve olamaz.

Sık sık vurguladığımız gibi, Yeni Asya Grubu'nun gözünde AKP'nin önde gelen yöneticileri, "dini siyasete alet eden" bir zihniyetin ve "millî görüş" çizgisinin temsilcileri ve uzun vadede Türkiye'yi bu çizgiye çekme niyetini bugün için gizleyen kişilerdi. Yeni Asya Grubu için bu sebepler bile bu zihniyete oy verilmemesi için yeterliydi. Bu yüzden Yeni Asya'da kalem oynatanlar, zaman zaman iktidar partisi AKP'yi hedef tahtası yapmakta, AKP'nin icraatlarını ve yöneticilerini eleştirmekteydi.

Bu anlamda, Başbakan Erdoğan'ın yeri geldikçe kullandığı "Demokrasi de, din de araçtır. Amaç insanların mutluluğudur" söylemine takılan Kâzım Güleçyüz, "Erdoğan nereye?"[375] başlıklı yazısında Erdoğan'ın bu söylemine takılmış ve dini "araç" sayan bir yaklaşımla yola çıkıp, aynı anlayışı hâlâ ısrarla sürdüren bir siyasî hareketin reddedilmesi için başka hiçbir sebep olmasa bile bu söylemin tek başına yetmesi gerektiğini belirterek bir nevi AKP'ye oy verilmemesi çağrısında bulunmuştur.

Ali Ferşadoğlu ise seçimlerden önce DP lideri Mehmet Ağar'la ilgili, cumhurbaşkanlığı seçimindeki tutumu hakkında çıkan eleştirileri, Ağar'ın haklı olduğu teziyle göğüslemeye çalışmıştır. Ferşadoğlu bu konuda kaleme aldığı "Kimse değişmedi, demok-

375 *Yeni Asya Gazetesi*, 30 Haziran 2007.

ratlar niye değişsin?"[376] isimli yazısında, 27 Nisan sürecine giden yolda Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanı seçilmesine bir anlamda Mehmet Ağar'ın engel olduğunu dillendirmekte ve bu yüzden Ağar'ın haksız yere eleştirildiğini söylemektedir. Ferşadoğlu'na göre, aslında herkesin bildiği gibi Başbakan Erdoğan'ın adayı, R. Tayyip Erdoğan'dı ve Başbakan Erdoğan son anda kendisini seçmekten vazgeçmiştir. Bunun için Ferşadoğlu: "Başbakan Erdoğan niçin kendisinin cumhurbaşkanı olmasına engel oldu, niçin aday olmadı?" sorusunu yönelttiği herkesten de: "O zaman Türkiye karıştırılacaktı, 27 Nisan'dan beter işler yapılacaktı. Bu açıkça söyleniyordu zaten!.." cevabı aldığını belirtmektedir. Ferşadoğlu'na göre, Ağar da böyle düşünmüş ve aynı gerekçe ile Gül'ün seçilmesini istememiştir. "Başbakan Erdoğan için meşrû, yerinde, uygun, siyasî ferâset, hatta fedakârlık olarak kabul edilen böyle bir tavrın, neden bu konuda çok eleştiri alacağının bile bile büyük bir fedakârlık yapan Ağar için eleştiri konusu yapılıyor ki" diye soran Ferşadoğlu'na göre, işte çekinilmesi, şeytandan kaçar gibi kaçınılması gereken siyaset; tarafgir ve canavar siyaset, bu anlayıştaki siyasettir.

Bu arada DP'nin 2 Temmuz 2007'de açıkladığı "Demokrat Parti 22 Temmuz Seçim Beyannamesi" Yeni Asya Gazetesi'nde hemen haberleştirilmiş ve bu beyannameye destek verilmeye başlanmıştır.[377] Ali Ferşadoğlu da DP'nin rakibi durumundaki

376 Bkz. *Yeni Asya Gazetesi*, 30 Haziran 2007.

377 *Yeni Asya Gazetesi*, 3 Temmuz 2007. Yeni Asya'nın gündeme getirdiği üzere beyannamede şu konular ön plâna çıkarılmıştır: "Artık Demokrat Parti var. Çare var". "Millet eliyle yapılmış sivil bir anayasanın Türkiye'de demokrasinin teminatı olacaktır." "Türkiye'nin derhal çağdaş bir yeni anayasaya ihtiyacı vardır. 21. yüzyılın büyük Türkiye'sine yakışan tam demokratik ve sivil anayasayı Demokrat Parti iktidarında hayata geçireceğiz." "Demokrat Parti, zıtlaşma yerine uzlaşmanın, kutuplaşma yerine kucaklaşmanın, öfke yerine sevginin, ayrımcılık yerine eşitlikçiliğin, kayırmacılık yerine adaletin, düşmanlık yerine kardeşliğin, istiskal yerine itibarın tek adresidir. Bu adrese giden yol da, zaman da bellidir. 22 Temmuz 2007'de yapılacak seçimler Türkiye'yi 'huzurlu insanların ülkesi' haline getirmek için büyük bir fırsattır." "Siyasal Partiler Kanununda değişiklik yapılacaktır. Yapılacak değişiklikle, genel başkanlar dâhil, siyasal partilerin genel merkezlerinde ve teşkilâtlarında görev alacak herkesin, parti üyeleri tarafından hâkim teminatında yapılan seçimlerle belirlenmesi sağlanacaktır." "Çiftçinin kara gün dostu Demokrat Parti'dir. Türk tarımını ve kırsal kesimi yeniden ayağa kaldırmak, üreticilerimizin refah seviyesini yükseltmektir." Beyannamede öne çıkan diğer başlıklar ise şunlardır: "Tam Bağımsız Yargı, Gecikmeyen Adalet. Özgür Basın Hiç Susmayacak. Millete Hizmet Yerel Yönetimlerden Başlar. Vergide Adaletin Sağlanması Ekonomide Bi-

iktidar partisi AKP'yi yanlış icraatları yüzünden, muhalefet partisi CHP'yi de Türkiye'deki diktatörlük, darbe taraftarlığı ve keyfilik temsilcisi olarak gösterdiği eleştirel yazılarını peşpeşe kaleme almıştır.

Bu anlamda Ferşadoğlu, "DP'nin mücadelesi, AKP'nin derdi"[378] isimli yazısında, Tayyip Erdoğan ve AKP'nin bütün derdinin, çabasının ve mücadelesinin; "Kimseyi ürkütmeyelim, onlar da bize zarar vermesin, iktidarımıza engel olmasın" zihniyetiyle çıkar peşinde koşmak olduğu iddiasını gündeme getirmiştir. Ferşadoğlu, Yeni Asya olarak 30 yıl boyunca: "Din adına ortaya çıkmayın, dini değerleri tekelinize almayın, demokrat olun" diye uyardıkları millî görüş zihniyetinin, ancak 30 yılda bu yanlıştan döndüklerini, ne var ki yine AKP'yi kurarak bir başka yanlışa saplandıklarını ifade etmiştir. Ferşadoğlu'na göre, iktidar partisinin bu tutumuna karşın her zaman insan hak ve hürriyetleri mücadelesi veren demokratlar ise iktidar partisinin kaçındığı konularda mücadele etmişler ve bu haklar uğruna şehitler vermişler, darağaçlarına gitmişler, Yassıadalar'da sürünmüşler, darbelere maruz kalmışlardır. Ferşadoğlu'na göre, samimî demokrat olan, demokratlara, hürriyetçilere katılmalı, demokrat misyon varken, kısa zamanda sönüp gideceği belli olan bir maceraya girilmemelidir.

Ferşadoğlu'nun CHP'yi eleştirdiği yazısı ise "İstibdat eşittir CHP, eşittir darbe, eşittir gerilik"[379] başlığını taşımaktaydı. Yazısında, CHP ve türevlerini, Türkiye'deki diktatörlük ve keyfiliğin temsilcileri olarak gösteren Ferşadoğlu'na göre, Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki bütün darbelerin arkasında CHP vardır ve nerede bir fikrî ve teknolojik bir gelişme varsa CHP bunun karşısındadır. Çimento fabrikası yapılacak, "Çimento mu yiyeceğiz!"; baraj yapılacak, "Bunca elektriği toprağa mı vereceksiniz!"; Boğaz köprüsü yapılacak, "Lükstür!"; özelleştirme yapılacak, "Ülkeyi satıyorlar!" diyerek CHP'lilerin karşı geldiğini belir-

rinci Önceliğimizdir. Üretim Stratejimiz KOBİ Odaklıdır. Esnafın Yüzü Yeniden Gülecek. Engellilerin Önündeki Engelleri Kaldıracağız. Eğitimin Sorunlarına Köklü ve Kalıcı Çözüm. Söz Dinleyen Değil, Sözünü Dinleten Türkiye bölgesel güç olmak gerekir. Bölünmeyen, Bütünleşen, Kutuplaşmayan, Kucaklaşan Bir Türkiye."

378 *Yeni Asya Gazetesi*, 2 Temmuz 2007.

379 *Yeni Asya Gazetesi*, 4 Temmuz 2007.

ten Ferşadoğlu, buna karşın ülkedeki bütün fabrikaların, yolların, barajların ve manevî gelişmelerin altında demokratların imzasısının olduğunu yazmıştır.

Yine Ali Ferşadoğlu, "Demokratları iktidarda tutmalı BOP'çuları değil"[380] başlıklı yazısında, başta başörtüsü olmak üzere, hak ve hürriyetler konusunda hiçbir ilerleme sağlamayan, "Bedel ödemeye hazır olmayan" ve 365 milletvekili ile muktedir olmadığını 4,5 senedir gösteren AKP'yi iktidarda tutmamak gerektiğini, AKP'nin yerine demokrat misyonun iktidara getirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Seçim takvimi işlerken DP'ye ve onun lideri Ağar'a Yeni Asya Grubu cenahından en büyük destek, grubun lideri Mehmet Kutlular'dan gelmiştir. Mehmet Kutlular, gerek seçimle ilgili kendisine sorulan sorulara verdiği cevaplarda ve gerekse çeşitli platformlarda yaptığı konuşmalarda, kendi grubu adına siyasi tercihini gizlememiş, açıkça DP'ye oy vereceklerini ifade etmiştir.

Bu konuda Kutlular'a soru yöneltenlerden birisi Vatan Gazetesi yazarı Ruşen Çakır'dır. Çakır, 11 Mayıs 2007 tarihli Vatan'da "Dini cemaatler ve seçimler"[381] başlığıyla çıkan yazısında, Yeni Asya'nın sahibi Mehmet Kutlular'a grubun seçimlerdeki tercihini sorduğunu ve "Tabii ki Demokrat Parti'yi destekliyoruz. Çünkü demokrat misyonu o sürdürüyor" cevabını aldığını, Kutlular'ın, AKP dâhil diğer partilerin hiçbirinin "gerçek manada demokrat" olduğuna inanmadığını aktarmıştır.

Yine Ömer Erbil'in "Tarikatlar, dinî cemaatler ve 22 Temmuz" başlığıyla 11 Temmuz 2007 tarihinde Milliyet'te yayınlanan yazısında Kutlular'ın Erbil'in sorularına verdiği cevaplar bu desteği yansıtmaktadır. Erbil'in: "Hep, Demokrat Parti çizgisinde oldunuz. Bu seçim yine aynı çizgide mi devam edeceksiniz? şeklindeki sorusuna Kutlular şu cevabı vermiştir: "Çizgimizi hiç değiştirmedik. Misyonlar belli. Ben Müslüman olarak milliyetçiliğin yanında yer alamam. Irkçılık yoktur dinimizde. CHP'nin misyonu da belli. Bizim demokrat, hürriyetçi misyonumuza aykırıdır. Tüm darbelerde CHP askerin yanındadır. Demokrasi evren-

380 *Yeni Asya Gazetesi*, 7 Temmuz 2007.
381 *Vatan Gazetesi*, 11 Mayıs 2007.

seldir, dine de uygundur. Dört halife seçimle gelmiş. Benim bağlı olduğum Said-i Nursi, 'Meşrutiyeti alkışladım' diyor. Tek parti döneminde sürgüne uğradı. Demokrat Parti gelince, 'En uygun burasıdır, ehvenişer olan budur. Oyunuzu DP'ye verin' diyor. Bizim için bugün de böyledir." Erbil'in: "Mehmet Ağar DP misyonunu taşıyabilir mi?" şeklindeki bir başka sorusuna Kutlular'ın cevabı şöyledir: "Bir ziyaretinde Mehmet Ağar'a, 'Senin demokratlığın nereden geliyor?' diye sordum. '1960 ihtilalinde, benim babam Menderes'in Adana Emniyet Müdürü olarak atadığı insandır. Menderes yargılanırken babam da tevkif edildi. Ben hapishanelere yemek taşıdım' dedi. Bu adamdan demokrat olur. 27 Mayıs'ın ıstırabını yaşamıştır. Söylemlerinde de demokrasi aleyhine kötü sözleri yok."[382] Aslında Kutlular'ın bu söylemlerle ve cevaplarla seçimde açık olarak DP'ye destek verilmesini işaret etmesi ve alternatif ihtiyacı olarak sunması, belirttiğimiz gibi cemaatinin de hangi partiye oy vermesi gerektiği yönünde içe dönük mesajlar içermekteydi.

Mehmet Kutlular bu söylemleriyle DP'ye ve lideri Ağar'a destek verirken, Yeni Asya'da neşredilen yazılarla DP'nin rakipleri ise hırpalanmaktaydı.

Bu anlamda Kâzım Güleçyüz "Statüko ve AKP"[383] isimli yazısında, sırtında kendisini zora sokacak kamburları olmayan ve demokratlıkta samimî bir siyasî iradenin, Türkiye'de birçok şeyi fazla zorlanmadan, olumlu anlamda değiştirebileceğini dile getirmiş ve AKP'nin handikapını buraya bağlamıştır. Güleçyüz'e göre, AKP'nin hâlâ geçmişinden gelen kamburları vardır ve bunlardan kurtulduğunu ispatlamak için herşeyi yapmakta, her türlü tavizi vermekte, ama yine de inandırıcı olamamaktadır. Güleçyüz'e göre, AKP'nin bu konularda verdiği tavizler ise, iyice çaptan düşen ve takatsiz kalan statükoya can verip ömrünü uzatmaktan başka bir işe yaramamaktadır.

Kâzım Güleçyüz kaleme aldığı "Küçük hesaplar"[384] isimli bir başka yazısında da, seçim sürecinin son günlerinde, kime oy vereceği konusunda kafası karışık olup da henüz karar vereme-

382 *Milliyet Gazetesi*, 11 Temmuz 2007.
383 *Yeni Asya Gazetesi*, 13 Temmuz 2007.
384 *Yeni Asya Gazetesi*, 18 Temmuz 2007.

yenlere bir çağrıda bulunmaktadır. Güleçyüz'e göre, DP seçmeninin partisine şu veya bu sebeple kızmaya hakkı olabilir, ancak bu öfkesini göstermek için özellikle CHP'ye veya MHP'ye oy verme yoluna gitmesinin bir anlamı yoktur. Güleçyüz, bu seçimde, 27 Mayıs'ı, Menderes, Zorlu ve Polatkan'ın asılmasını ve bu olaylarda CHP-MHP zihniyetinin taşıdığı sorumluluk ve vebali hiçbir zaman unutamamış olan DP seçmeninin bu partilere oy vermeyeceğini düşünmektedir.

Yeni Asya Grubu liderinin ve yazarlarının DP'ye verdikleri aşırı destek ve özellikle iktidardaki AKP'ye yaptıkları eleştiriler dikkatlerden kaçmamaktaydı. Öyleki AKP'ye yapılan bu kadar ağır eleştiriler Yeni Asya'nın da eleştirilmesine neden olmaktaydı. Yani eleştiri eleştiriyi getirmekteydi.

Bu yüzden Ali Ferşadoğlu "AKP'ye verilen oylar boşa gitmedi mi?"[385] ismini verdiği yazısını, AKP'yi eleştirmesini eleştirenlere bir eleştiri olarak kaleme almıştır. Ferşadoğlu, yazısında, insan hak ve hürriyetleri konusunda insanları rahatlatacak çareler üretmekten, üretememekten aciz iktidara yüklenileceğine; yazanların üzerine gidilmesi hakperestlik mi? Hırsızın hiç kabahati yok mu? Yapanın kabahati yok da, suç "yazanın" mı? sorularını peş peşe sıralamıştır. Ferşadoğlu, bu soruların ışığında, insan hak ve hürriyetleri, manevî değerler, demokrasi açısından herkesi, AKP'ye verilen ve bundan sonra da verilecek olan oyların boşa gidip gitmeyeceği konusunda bir vicdan muhasebesine davet etmektedir. Ferşadoğluna göre, AKP'ye verilen oylar boşa giderken, DP'ye verilen her oy, tıpkı DP ve AP zamanında olduğu gibi, hak ve hürriyetler, maddî/mânevî kalkınma olarak geri dönecektir. Bu konuda özellikle "dönmedi" diye düşünen gençleri, büyüklerine sormaya yönlendiren Ferşadoğlu'na göre, büyükler eğer ehl-i insaf iseler "Evet, doğru, döndü" diyeceklerdir ve bir tek ehl-i vicdan, "Hayır öyle değil" diyemeyecektir.

Yine grubun gazetesinde DP ve AKP demokrat misyonu temsil etmek açısından mukayese edilecekti. Bu karşılaştırmayı yapan yazar ise Kâzım Güleçyüz'dü. Güleçyüz, DP ve AKP'yi "demokrat misyon"u temsil etmek açısından karşılaştırdığı "Asıl ve taklit"[386]

385 *Yeni Asya Gazetesi*, 19 Temmuz 2007.
386 *Yeni Asya Gazetesi*, 19 Temmuz 2007.

isimli yazısında, DP'yi demokrat misyonun aslı, AKP'yi ise taklidi olarak göstermiştir. Güleçyüz yazısında, kimilerinin iddia ettiği gibi demokrat misyon bayrağı AKP'ye mi geçti, yoksa bu parti, tıpkı ANAP gibi, misyonun başarısını engelleyip statükonun ömrünü uzatmak ve dışarıdaki bazı odaklar tarafından kullanılmak için mi kurgulandı? sorularını sormakta ve AKP'nin yaklaşık beş yıllık iktidarındaki icraatıyla, ikinci şıkta dile getirilen görüşü desteklediği yargısını çıkarmaktadır. Çünkü Güleçyüz'e göre, bu dönemde, AB sürecinin gereği olarak yapılan, çoğu eksik ve yarım bırakılan, yapılanların da ekseriyeti uygulamaya yansıtılamayan kısmî reformlar hariç, demokratikleşme alanında kayda değer hiçbir adım atılamamıştır. Aslında AKP'nin DP-AP-DYP çizgisine yönelmesinin hem kendisi, hem Türk siyaseti için pozitif bir gelişme olabileceğini dillendiren Güleçyüz, malum müdahaleler sebebiyle bir miktar zaafa düşmüş olsalar da demokrat misyon çizgisinin halen ayakta olan ve yola devam eden asıl takipçilerini dışlayıp tasfiye ederek o tabanın üzerine kendisi oturma hesabına girmesi, işin rengini değiştirdiğini işlemektedir. Bu yüzden samimiyet olmayınca farklı dokular da uyuşmamış ve sonuçta, asıl varken taklidine itibar edilmeyeceği gerçeği yine hükmünü icra etmektedir diyen Güleçyüz'e göre, süreç içinde bu gerçek daha iyi anlaşılacaktır.

Seçim yaklaştıkça Yeni Asya'dan DP'ye oy verme çağrıları da artmıştır. Bu yönde Ali Ferşadoğlu, 22 Temmuz'u tuzakları bozmanın yolu olarak işaret etmiş, önce niyetleri değiştirerek, sonra oyları tuzaklara âlet olanlara vermeyerek tuzakları bozmaya davet etmiştir.[387] Kâzım Güleçyüz ise, 3 Kasım seçiminde AKP'yi iktidar yapan oyların "DP'ye dönüş" içinde olduğunu yazmıştır. Güleçyüz'e göre AKP'yi 3 Kasım'da iktidara getiren oylarda DYP'den gidenlerin de hatırı sayılır bir yeri vardı ve yıllar yılı AP-DYP çizgisinin kalesi olarak bilinen bazı şehirlerin silme AKP'ye yönelmiş olması da bunu gösteriyordu. Güleçyüz'e göre, AKP icraatından duyulan hayal kırıklıklarının su yüzüne çıkmasıyla, beş yıl önce DP tabanından AKP'ye giden oyların asıl adresine geri dönüş süreci başlamış ve bu süreç hızlanarak devam etmekte, ayrıca AKP'den kopan DP oyları iddia edildiği gibi başka partilere değil, DP'ye geri dönmektedir.[388]

387 *Yeni Asya Gazetesi*, 20 Temmuz 2007.
388 *Yeni Asya Gazetesi*, 21 Temmuz 2007.

Yeni Asya Gazetesi seçim öncesinde yukarıda işlemeye çalıştığımız gibi, kendilerini gizlemeden DP'ye oy verilmesi yönünde, gerekçelerini de belirterek çağrıda bulunmalarına rağmen, sandıklar henüz açılmadan kaleme alınan ve Yeni Asya'da neşredilen "Seçim sonrası" başlıklı yazılarında, gazete olarak dengeli ve yapıcı bir yayın anlayışı güttüklerini belirtmişlerdir. Gazete olarak, bu seçim döneminde dengeli ve yapıcı bir yayın anlayışı ile geçmiş iktidarın genişletemediği hak ve özgürlük alanları ile düşünce ve inanç hürriyeti önündeki yasaklara vurgu yaptıklarını, seçimlerde iddialı olan bazı partilerin programlarında yer vermedikleri insan hakları, demokratikleşme, kanunsuz yasakların kaldırılması ve AB gibi konuları ısrarla gündeme getirdiklerini dillendirmişlerdir. Bediüzzaman'ın muhteşem ifadesiyle "Ben ekmeksiz yaşarım, hürriyetsiz yaşayamam" dediklerini, yapılacak tercihlerin bu manaya hizmet etmesi tavsiyesinde bulunduklarını ifade etmişlerdir. Türkiye'nin seçimini yaptığını ve bir kez daha millî iradenin tecellî ettiğini ve sonuçların ülkemize hayırlar getirmesini dilediklerini, yeni kurulacak hükümetten, öncelikle, bir demokrasi projesi olan AB üyeliği için daha fazla çaba harcamasını ve özgürlüklerin önündeki engelleri kaldırmasını beklediklerini deklare etmişlerdir.[389]

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) ilân ettiği resmî sonuçlara göre, 22 Temmuz 2007 tarihinde gerçekleştirilen Milletvekili Genel Seçimi'nde, 42 799 303 kayıtlı seçmenin, 36 056 293'ü oy kullanmış olup, toplam geçerli oy sayısı 35 049 691'dir. Gümrük kapılarında oy kullanan seçmen sayısı 228 019, geçerli oy sayısı ise 226 784 olmuştur. Seçime katılım oram %84,2 olarak gerçekleşmiştir. Seçim sonucuna göre, Adalet ve Kalkınma Partisi %46,6 oy oranı ile 341 milletvekili, Cumhuriyet Halk Partisi %20 ,9 ile 112 milletvekili, Milliyetçi Hareket Partisi %14,3 ile 70 milletvekili, bağımsızlar %5,2 ile 26 milletvekili kazanmıştır.[390]

Hasan Cemal, askerin 27 Nisan'da verdiği E-Muhtıra'dan esinlenerek AKP'nin 22 Temmuz'da %46,6 oranında aldığı oyu ve seçim zaferini "Bu da milletin muhtırası!"[391] başlığıyla değerlendirmiştir.

389 *Yeni Asya Gazetesi*, 23 Temmuz 2007.
390 *http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=1898*, 10 Mart 2010.
391 Bkz. Hasan Cemal, *age*, 445; *Milliyet Gazetesi*, 23 Temmuz 2007.

Seçim sonuçlarına göre Yeni Asya'nın tam desteğini alan "demokrat misyon"un temsilcisi DP ise tarihinin en büyük hezimetini yaşayarak %5,4 oranında oy alabilmiş ve %10'luk barajı geçemediği için meclise girememiştir.

DP'nin meclis dışında kalması ve oy oranını düşürmesi "demokrat misyon"un destekçisi Yeni Asya'da doğal olarak büyük bir hayal kırıklığı yaratmıştır. Çünkü kurulduğu ilk günden beri modernleşmenin bayraktarlığını yapan, geleneksel muhafazakâr sağ kesimin temsilcisi ve kırsal alanda tarıma dayalı sağ popülizmin cazibe merkezi olan, lâiklik taraftarı elitlerle mütedeyyin seçmenler arasında kurulan hassas dengelerin mimarı durumundaki bir siyasî çizgiyi, "demokrat misyon"u temsil eden DP'nin, 22 Temmuz 2007 seçim sonuçlarıyla bir enkaz haline gelmesi Yeni Asya Grubu'nu fazlasıyla üzmüştür. Bu yüzden "siyaseten tuttuğu dal kesilen" Yeni Asya'nın, seçim sonuçlarını değerlendiren yazılarında bu üzüntünün izlerini görmek mümkündür.

Yeni Asya'nın seçim sonuçlarına yönelik haberine göre, AKP'nin yüzde 47 oy alarak birinci parti olmasında, cumhurbaşkanlığı seçimlerinde yaşanan olumsuzlukların ve sonrasında TSK tarafından yayınlanan 27 Nisan bildirisine karşı oluşan tepkinin yanı sıra CHP'nin oluşturduğu gerginlik ve kutuplaşma politikasının payı büyük olmuştur. Yeni Asya ayrıca, cumhuriyetin değerleri üzerinden oy toplamaya çalışan CHP'nin DSP ile birleşmesine rağmen 2002 seçimlerindeki oy oranında kalarak milletvekili sayısını yarı yarıya azalttığını, meclise giren üçüncü partinin MHP olduğunu ve yüzde onluk barajı aşamadığı için DP'nin meclise giremediğini haberleştirmiştir. Seçim sonuçlarına göre partisi meclis dışı kalan DP Genel Başkanı Mehmet Ağar ise görevinden istifa etmiştir. Ağar, DP Basın Müşaviri aracılığıyla yaptığı açıklamada, "Demokrat Parti Genel Başkanlığı görevimden istifa ediyorum. Kamuoyuna ve Demokrat Parti'ye gönül veren aziz dava arkadaşlarımın bilgisine saygıyla duyururum" ifadelerini kullanmıştır.[392] Bu duyurunun peşi sıra istifasıyla ilgili DP'ye herhangi bir resmî yazı göndermeyen Mehmet Ağar, aradan biraz zaman geçtikten sonra DP Genel İdare Kurulu'na gönderdi-

392 *Yeni Asya Gazetesi*, 23 Temmuz 2007.

ği bir yazıyla, genel başkanlık görevinin sürdüğünü ve istifasının DP'nin büyük kongresinde geçerli olacağını açıklamıştır.[393]

Bu arada "demokrat misyon"un takipçisi ve destekçisi durumundaki Yeni Asya yazarları da peş peşe seçim sonuçları değerlendiren yazılar kaleme almışlardır.

Kâzım Güleçyüz, "Seçim sonrası"[394] isimli yazısında, seçim sonuçlarını beş madde altında değerlendirmiştir. Güleçyüz, öncelikle seçimin yaz ortasında yapılmasına rağmen yüzde 80'i aşan yüksek bir katılımla gerçekleşmesini, halktaki demokrasi bilincinin ulaştığı boyutu göstermesi açısından sevindirici bulmuş, sorunların çözümünü demokrasi dışı yollarda değil, sandıkta arayan anlayışın kökleştiğini ifade etmiştir. Güleçyüz'e göre seçim sonuçlarının ikinci göstergesi, halkın, seçimi bir lâiklik ve Atatürkçülük referandumuna çevirmek isteyen anlayışa itibar etmediğini, olayı bu zemine çekmeye çalışan CHP'nin DSP ile yaptığı seçim işbirliğine ve lâiklik mitingleriyle estirilmeye çalışılan malum rüzgârlara rağmen milletvekili sayısını ciddî şekilde azaltmasıdır. Güleçyüz'ün üçüncü maddesinde; AKP'nin oy oranını üçte bir arttırarak yüzde 46,6 gibi bir seviyeye çıkarmasında, küresel sermayenin cömert sıcak para akışını sürdürmesi, yerli ve yabancı medya desteği, cumhurbaşkanı seçimindeki antidemokratik dayatmalar ve bu partiye karşı halka güven verecek kuvvetli bir alternatifin hâlâ ortaya çıkamayışı gibi faktörlerin belirleyici olması vardır. Güleçyüz dördüncü maddeyi MHP'ye ayırmış ve MHP'nin hayli ciddî bir oy artışıyla parlamentoya girmesini, terör olaylarıyla şehit cenazelerindeki artışın ve "Vatan elden gidiyor" yaygarasının etkisine bağlamış ve bu etkenlerde, terörün artmasına zemin hazırlayan, AB ve özelleştirme konularında da ulusalcı tepkileri tetikleyen AKP politikalarının büyük payı olduğunu belirtmiştir. Güleçyüz beşinci ve son maddeyi ise Yeni Asya Grubu'nun desteklediği DP'ye ayırmıştır. Güleçyüz, DP'nin 2002'de DYP olarak kılpayı baraja takıldığı oy oranını neredeyse yarısına kadar geriletmesinin belli başlı sebeplerini; başından beri var olan imaj probleminin aşılamayışı, cumhurbaşkanı seçiminde takip edilen politika, DYP-ANAP birleşmesinin seçim-

393 *Akşam Gazetesi*, 16 Ağustos 2007.
394 *Yeni Asya Gazetesi*, 24 Temmuz 2007.

den önce sonuçlandırılamayışı, aday listelerinin tanziminde yer yer isabetli tercihler yapılmasına rağmen bir kısım emektarların dışlanıp küstürülmesi ve seçim kampanyasının medya ayağının sağlam bir zemine oturtulamaması olarak sıralamıştır.

Faruk Çakır'ın "Kazanan da olur, kaybeden de"[395] isimli yazısı ise, milletin ortaya koyduğu irade doğrultusunda sandıktan çıkan neticelere göre oylarını arttıran ve bir dönem için milletten tekrar "vekâlet" alan iktidar partisi AKP'nin, MHP'nin ve bağımsızların kazananlar listesinde yer aldığını tescil eder mahiyetteydi.

Çakır'a göre en başta "ana muhalefet partisi" CHP olmak üzere diğer muhalefet partileri de "kaybeden"lerdendi. DP'nin de hedeflediği oyu alamayarak barajı aşamaması sebebiyle genel başkanının görevinden istifa etmesini, bir anlamda sorumluluğu üstlenme olarak kabul eden Çakır'a göre, bu seçimlerin en büyük mağlûbu, ömür boyu ana muhalefet görevinde kalacak gibi görünen CHP'dir. CHP'nin aldığı oy oranının bir önceki seçime göre kısmen artmasının ne kendisini, ne de sevenlerini memnun ettiğini belirten Çakır, seçim öncesi estirilen havaya göre pek çok "etkili kişi"nin, CHP'nin oy patlaması yapacağını umduğunu, ancak milletin değerlerinden habersiz "etkili kişi"lerin bu beklentisi ve tahmininin yerlebir olduğunu dillendirmiştir. Çakır'a göre, sonuçlar seçim öncesi DSP ile yapılan bütünleşmenin de CHP'yi ya da "sol"u kurtarmaya yetmediğini ortaya çıkarmış ve bu durum, seçim sonuçlarının değerlendirilmesi gereken en önemli maddesi olmuştur.

Seçim sonuçlarını "Sözümüzün arkasındayız"[396] yazısıyla ele alan Ali Ferşadoğlu da tıpkı 3 Kasım 2002 seçim sonundaki gibi milletin öyle veya böyle AKP'yi seçtiğine göre milletin bu tercihine saygı duyulması, AKP'nin başarılı olması için yardımcı ve duâcı olunması gerektiğini, bununla birlikte, AKP'nin güzel icraatlarını tebrik, yanlışlarını tenkit ile iyiye yönelmesi için teşvik etmeye devam edeceklerini ifade etmiştir.

Seçimde AKP'nin aldığı yüksek oy miktarının sebepleri hakkında tespitlerde bulunmaya çalışan Kâzım Güleçyüz, bu konuda çeşitli iddialar gündeme getirmiştir. Bunlardan biri Güleçyüz'ün

395 *Yeni Asya Gazetesi*, 24 Temmuz 2007.
396 *Yeni Asya Gazetesi*, 24 Temmuz 2007.

"Muhtıra ve Dolmabahçe"[397] yazısında kamuoyuna yansıttıklarıdır. Güleçyüz'e göre, Genelkurmay'ın e-muhtırası ve Anayasa Mahkemesi'nin 367 kararı, AKP'nin oylarını bu derece yükselten faktörlerin başında gelen bir gerçekliktir. Milletin "mağdur" edildiğini düşündüğü AKP'ye desteğini oylarıyla bu şekilde ortaya koyduğunu ve AKP'nin de "mağduriyet" pozisyonunu çok iyi kullanarak, yürüttüğü "Dindar cumhurbaşkanı seçtirmediler" kampanyasıyla da bu başarılı neticeyi aldığını belirten Güleçyüz, sözü, pek konuşulmayan ilginç bir boyuta, Dolmabahçe görüşmesine getirmekte ve 27 Nisan bildirisinin görünüşte AKP'yi mağdur ettiğini, ancak bilahare Dolmabahçe'de gerçekleşen görüşmede Erdoğan'a yeni bir rota çizildiğini iddia etmektedir. Çünkü Güleçyüz'e göre, AKP'de millî görüş kökenli veya cemaat bağlantılı isimlerin büyük kısmının tasfiye edildiği milletvekili aday listeleri o görüşmeden sonra hazırlanmış ve uğruna hararetli kampanyalar yürütülen Gül'ün cumhurbaşkanı adaylığının geri çekilmesiyle sonuçlanması kuvvetle muhtemel "uzlaşma" mesajları bu görüşmeden sonra verilmeye başlanmıştır. Dolmabahçe randevusunun ardından Erdoğan'ın verdiği işaretlerden Güleçyüz'ün çıkardığı sonuç ise; AKP'yi "merkeze çekme" adına "sistem"e daha fazla eklemlenmiş, tabir yerindeyse iyice "ehlîleştirilmiş" bir parti haline getirme kararlılığıdır.

Seçim sonuçlarının kesinlik kazanmasından sonra 23. Dönem Parlamentosu'na seçilen miletvekilleri yemin ederek görevlerine başlamışlardır. Yeni yasama yılının ilk birleşiminin birinci oturumuna, en yaşlı üye sıfatıyla 83 yaşındaki CHP İstanbul Milletvekili Şükrü Elekdağ başkanlık etmiştir.[398]

Yeni vekillerin yemin ederek görevlerine başlamasından iki gün sonra Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, AKP Genel Başkanı ve İstanbul Milletvekili Recep Tayyip Erdoğan'ı, 6 Ağustos 2007'de Çankaya Köşkü'nde kabul ederek 60. Cumhuriyet Hükümeti'ni kurmakla görevlendirmiştir. Yeni hükümeti kurma görevini alan AKP Genel Başkanı ve İstanbul Milletvekili Recep Tayyip Erdoğan, yaptığı açıklamada hükümeti kurma çalışmalarını anayasal takvim süreci içerisinde gerçekleştireceğini söylemiştir.[399]

397 *Yeni Asya Gazetesi*, 25 Temmuz 2007.
398 *Yeni Asya Gazetesi*, 5 Ağustos 2007.
399 *Yeni Asya Gazetesi*, 7 Ağustos 2007.

Bu arada cumhurbaşkanlığıyla ilgili günlerdir herkesin merakla beklediği sorunun yanıtını 13 Ağustos 2007 tarihinde Başbakan Erdoğan vermiş ve AKP'nin MYK toplantısının başında: "Tek adayımız vardır, o da Abdullah Gül'dür" demiştir.[400]

Bunun üzerine 27 Nisan e-muhtırası ve Anayasa Mahkemesi'nin 367 kararıyla cumhurbaşı seçilmesi engellenen AKP Kayseri Milletvekili Abdullah Gül, Türkiye Cumhuriyeti'nin 11. cumhurbaşkanı adaylığına ilişkin dilekçesini, 14 Ağustos 2007'de TBMM Başkanı Köksal Toptan'a sunmuştur. Gül, dilekçesini sunduktan sonra TBMM'de düzenlediği basın toplantısında meydanlarda millete verdiği sözü tutmak için adaylığını koyduğunu söylemiştir.[401]

Cumhurbaşkanı seçim sürecinin yeniden başlamasından ve adayların ortaya çıkmasından sonra gözler yeni kabineye odaklanmıştır. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'den aldığı görev gereği yeni kabinesini oluşturan AKP Genel Başkanı ve İstanbul Milletvekili Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, yeni kabinesini onay için Çankaya Köşkü'ne sunmuştur. Ancak Cumhurbaşkanı Sezer, onay yerine bir sürpriz yaparak Başbakan Erdoğan'a, yeni hükümeti seçilecek yeni cumhurbaşkanına sunmasını tavsiye etmiştir.[402]

Yeni cumhurbaşkanını seçme süreci de 20 Ağustos 2007'de başlamıştır. 11. cumhurbaşkanını seçmek için bu tarihte toplanan TBMM, daha önce bir krize dönüşen 367 toplanma yeter sayısını aşarak ilk tur oylamayı gerçekleştirmiştir. Seçimleri boykot ederek toplantıya katılmayan CHP dışındaki diğer partiler ve bağımsızlar tam kadro halinde mecliste hazır bulunmuştur.

Yapılan ilk tur gizli oylamada, AKP Kayseri Milletvekili Abdullah Gül'e 341, MHP Kayseri Milletvekili Sabahattin Çakmakoğlu'na 70, DSP Eskişehir Milletvekili Tayfun İçli'ye ise 13 oy çıkmış, 23 oy da boş atılmıştır. İlk tur oylama sonuçlarına göre gerekli olan 367 oya hiçbir adayın ulaşamaması ikinci tur oylamayı gerektirmiştir.[403] 11. cumhurbaşkanı seçimi için 24 Ağustos

400 *Milliyet Gazetesi*, 14 Ağustos 2007.
401 *Yeni Asya Gazetesi*, 15 Ağustos 2007.
402 *Yeni Asya Gazetesi*, 17 Ağustos 2007.
403 *Yeni Asya Gazetesi*, 21 Ağustos 2007.

2007 Cuma günü 446 milletvekilinin katılımıyla yapılan ikinci tur oylamada cumhurbaşkanlığı için en güçlü aday olan AKP Kayseri Milletvekili Abdullah Gül 337 oy alırken, MHP'nin adayı Sabahattin Çakmakoğlu 71, DSP'li Tayfun İçli ise 14 oy almış, 24 oy da boş çıkmıştır. İkinci tur oylamada da adayların seçilmek için gereken 367 sayısına ulaşamaması yüzünden yeni cumhurbaşkanının seçimi, 367 oyun değilde 276 oya tekabül eden salt çoğunluğun aranacağı üçüncü tur oylamaya kalmıştır.[404]

İlk iki turda seçilmek için gerekli olan 367 sayısına ulaşamayan AKP Kayseri Milletvekili Abdullah Gül, nihayet 28 Ağustos 2007 Salı günü yapılan üçüncü tur oylama sonucuna göre aranan salt çoğunluğu sağlayarak cumhurbaşkanlığına seçilmiştir. 448 milletvekilinin katılımıyla üç adayın yarıştığı bu turda, Abdullah Gül 339 oy alırken, MHP Kayseri Milletvekili Sabahattin Çakmakoğlu 70, DSP'nin adayı Eskişehir Milletvekili Tayfun İçli 13 oy almış, 24 oy boş çıkmış ve 2 oy da geçersiz sayılmıştır. Buna göre üçüncü turda, üye tamsayısının salt çoğunluğunu (276) alan Abdullah Gül, Türkiye'nin 11. cumhurbaşkanı olmuştur. CHP ise meclis boykotunu yemin töreninde de sürdürmüştür.[405]

Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanı seçilmesi doğal olarak Yeni Asya cenahından da tebriklerle karşılanmıştır. Kâzım Güleçyüz, olması gerekenin, yaklaşık dört ay gecikmeyle gerçekleştiğini ve yenilenmiş TBMM'nin 11. cumhurbaşkanı olarak seçtiği Gül'ün Çankaya'ya çıktığını dile getirdiği "Allah mahcup etmesin"[406] isimli yazısında: "Bu sonuç için yapılacak ilk şey Gül'ü, Erdoğan'ı ve AKP'yi kutlayıp, Çankaya'da açılan 'Gül devri'nin hayırlara vesile olmasını dilemek. Biz de tebrik ediyor, 'Hayırlı olsun' diyoruz." ifadelerini kullanmıştır.

Bir başka Yeni Asya yazarı Faruk Çakır da "Yeni dönemde, yeni görevler"[407] başlıklı yazısında, tartışmalı bir seçim sürecinden sonra TBMM'de yapılan oylamada, partisine mensup milletvekillerinin oylarıyla 11. cumhurbaşkanı seçilen Abdullah Gül'ü tebrik etmiştir.

404 *Yeni Asya Gazetesi*, 25 Ağustos 2007.
405 *Yeni Asya Gazetesi*, 29 Ağustos 2007.
406 *Yeni Asya Gazetesi*, 30 Ağustos 2007.
407 *Yeni Asya Gazetesi*, 30 Ağustos 2007.

Bilindiği gibi Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, 16 Ağustos'ta Erdoğan'ın sunduğu yeni kabine listesini incelemeden yeni cumhurbaşkanına bırakmıştı. Bu yüzden Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanı olarak Çankaya'ya çıkmasından sonra yaptığı ilk icraatlardan biri Başbakan Erdoğan liderliğinde kurulan 60. hükümeti onaylamak olmuştur.[408] Cumhurbaşkanı Gül tarafından onaylanan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan liderliğindeki 60. Cumhuriyet Hükümeti 5 Eylül 2007'de TBMM'de 535 milletvekilinin katılımıyla yapılan oylamada bir çekimser ve 197 red oyuna karşın 337 milletvekilinin evet oyu vermesiyle güvenoyu almıştır.[409]

Sık sık ifade ettiğimiz gibi Yeni Asya Grubu, -her ne kadar üst düzey yöneticileri değiştik, o gömleği çıkardık söyleminde bulunsalar da- AKP'yi "millî görüş" çizgisinin temsilcisi ve dini siyasete alet eden MNP-MSP-RP-FP ve SP'nin temsil ettiği geleneksel siyaseti devam ettiren parti olarak görmektedir. Bu yüzden AKP'nin yaptığı her icraat Yeni Asya Grubu tarafından mercek altına alınmakta, didik didik edilmekte ve beğenilmediği takdirde ağır bir şekilde eleştirilmektedir. Bir de bunun Fethullah Gülen boyutu da bulunmaktadır. Gülen ve hareketinin AKP'ye olan desteği ve bu desteğin Gülen Hareketi'ne kazandırdığı ivme ve güç, Yeni Asya'nın bu tutumunda rol oynayan önemli faktörlerdendir.

Nitekim Ruşen Çakır'ın 22 Temmuz 2007 seçimlerinden önce "Dini Cemaatler ve Seçimler"[410] ismiyle kaleme aldığı ve Vatan Gazetesi'ndeki köşesinde neşredilen yazısı, Gülen Cemaati ile AKP arasındaki bu ilişkiyi irdeler mahiyettedir. Çakır'ın ifadelerinden bir bölümü aynen şu şekildedir:

> "Bu seçimlerde en önemli odaklardan biri kuşkusuz Fethullah Gülen cemaati olacak. Normal olarak Gülen tüm yumurtalarını aynı sepete koymaz, tüm sağ partilerle, hatta Ecevit dönemi DSP'si ile iyi ilişkiler kurmayı tercih ederdi. Fakat 27 Nisan krizi ile birlikte cemaatin yayın organları açık bir şekilde AKP taraftarlığı yapıyor, ANAP-DYP birleşmesiyle doğan DP'yi sert bir şekilde eleştiriyorlar. Aslında Gülen ile Erdoğan'ın yıldızları RP döneminden beri tam olarak barışmamış, taraflar birbirlerine hep kuş-

408 *Yeni Asya Gazetesi*, 30 Ağustos 2007.
409 *Yeni Asya Gazetesi*, 6 Eylül 2007.
410 *Gazete Vatan*, 11 Mayıs 2007.

kuyla bakmışlardı. Fakat son dönemde "ordu mağduru" olma ortak paydasında birleşmiş gözüküyorlar. Bunda AKP'nin, Abdullah Gül gibi cemaatin sıcak baktığı bir ismi aday göstermesi de etkili oldu. Öte yandan cemaatin, devlet, özellikle Emniyet içindeki kadrolarını muhafaza etmek için AKP'yi desteklediği de ileri sürülüyor."

Gerek Çakır'ın bu ifadeleri ve gerekse de Mümtaz'er Türköne'nin:

Türkiye'de tarikat ve cemaat yapılarını zayıflatan asıl gücün AK Parti olması. AK Parti'nin yoksul kesimlere yönelik sosyal politikaları cemaatlere olan talebi azaltmakta, parti örgütü bütünüyle modern bir kurum olarak geleneksel cemaatlerin yerini almaktadır. Cemaat önderinin yerine yerel parti otoriteleri geçmektedir. Yeşil kart, bir cemaat içinde yer almak kadar değerli. İnsanî ihtiyaçları basit çıkar hesapları ile açıklamak doğru değil; elbette cemaatler çıkar hesabı ile açıklanamaz; ama bu hesap dikkatten kaçınca gücünün kaynağı da anlaşılamaz.[411]

şeklindeki tespitleri, Yeni Asya Grubu'nun AKP ile ilgili daha önce de dillendirdiğimiz kaygılarına ilâve olarak değerlendirilebilir.

III. 22 TEMMUZ 2007 GENEL SEÇİMLERİNDEN SONRA "DEMOKRAT MİSYON"UN SEYİR DEFTERİ

Yeni Asya Grubu yazarları AKP'nin 22 Temmuz 2007 seçimlerinde aldığı başarılı sonucu, açıklamaya çalıştığımız gibi çeşitli faktörlere bağlayarak hazmettikten sonra, bu sefer kendilerine "demokrat misyon"un geleceğini hedef seçmişlerdir. Misyonun temsilcisi durumundaki DP'nin seçimde aldığı sonuçla siyaseten bitme noktasına gelmesi, yıllardır bu partiyi destekleyen Yeni Asya Grubu'nda misyonu diriltme adına bir şeyler yapılması gerektiği kanaatini pekiştirmiştir. Bu yüzden DP'den ümidini kesmeyen Yeni Asya Grubu'nda "demokrat misyon"un bundan sonrası için ne yapması gerektiği ile ilgili tavsiyeler içeren, misyonun gelecekteki seyir defterinin nasıl oluşturulması gerektiğine dair tespitler ileri sürülmüştür. Bu tespitler Yeni Asya Gazetesi'nde seçim sonuçlarının değerlendirildiği yazılarda açıkça görülmektedir.

411 *Zaman Gazetesi*, 27 Kasım 2008.

M. Latif Salihoğlu "Yedi partili Meclis'te tek parti iktidarı"[412] isimli yazısında, seçim sonunda ortaya çıkan neticeye saygı duyduğunu belirtmiş ve bu neticenin ülkemize, milletimize hayırlara vesile olmasını dilemiştir. Salihoğlu, yeni meclis tablosunun içinde, altmış yıllık demokrat misyona bağlılığını alenen deklare etmiş olan DP'nin olmamasına ise üzülmüş, yaşanan mağlübiyetin sebeplerini, partinin yetkili kurullarının toplanarak değerlendireceğini, bundan sonrası için yeni bir lider ve kadro teşkili ile yeni bir strateji belirleyerek DP'nin yoluna devam edeceğini söylemiştir. Salihoğlu ayrıca DP'nin durumu ile ilgili tespitlerde bulunmuş ve bunları 3 madde halinde sıralamıştır. Bu maddeler şunlardır:

1) Her şeye rağmen bu partiye oy verenlerin oranı % 5,5'tir.
2) Demokrat olduğunu ve bu partiyi tasvip ettiğini söylediği halde, barajı aşamayacağı gerekçesiyle başka partilere oy verenlerin oranı da en az % 5,5'tir.
3) Yine bu parti misyonunu tasvip ettiği halde, değişik sebeplerle Mehmet Ağar'ın şahsını veyahut siyasî duruşunu sevmediği ve tasvip etmediği için başka partilere oy verenlerin oranı da yine % 5,5 civarındadır.

Salihoğlu bu tespitlerden sonra, potansiyel olarak DP'nin % 15'ler civarında oy oranının halen mevcut olduğuna kanaat getirdiğini ifade etmiş ve bu potansiyelin sahip olduğu sinerji kuvvetini ise ancak bir "mükemmel reis"in başa geçip kıratı şahlandırması ile açığa çıkabileceğine olan inancını dile getirmiştir.

"Demokrat misyon"un geleceği konusunda da işin bayraktarlığını yapan Kâzım Güleçyüz ise "Misyonun geleceği"[413] isimli yazısıyla DP için bir "yol haritası" çizmeye çalışmıştır. Yazısında, seçimin dikkatle üzerinde durulması gereken sonuçlarından birinin, DP'nin % 5,4 gibi bir oy oranıyla parlamento dışı kalması olduğunu ifade eden Güleçyüz, 2002 seçiminde de DYP'nin % 9,54'lük oy oranıyla baraja takıldığını, bu sonuçtan partinin o dönemdeki genel başkanı olan Tansu Çiller'in sorumlu tutulduğunu ve onun da bu sorumluluğu kabul edip genel başkanlıktan çekildiğini bir bilgi tazelemesi olarak vermektedir. Çiller'den

412 *Yeni Asya Gazetesi*, 24 Temmuz 2007.
413 *Yeni Asya Gazetesi*, 27 Temmuz 2007.

sonra genel başkanlığa, Çiller'in partiden dışladığı için bağımsız aday olarak seçilip meclise giren Mehmet Ağar'ın geldiğini belirten Güleçyüz'e göre, benzer durum şimdi de Ağar'ın başına gelmiştir ve üstelik bu defa parti beş sene önceki oy oranını neredeyse yarı yarıya kaybetmiştir. Parti açısından son derece vahim bir noktaya gelindiğini gösteren bu "sürekli gerileme" trendinin, artık çok ciddî ve dikkatli bir yaklaşımla masaya yatırılarak enine boyuna tahlil edilip, sebeplerin teşhisi ve çareler bulunmasını, misyonun geleceği açısından hayatî bir önem taşıdığına dikkat çeken Güleçyüz, Çiller'in de sonrasında Ağar'ın da genel merkezde ve teşkilâtlarda kendi ekiplerini kurarken, kucaklayıcı ve toparlayıcı olmayı başaramadıklarını dillendirmiştir. Güleçyüz'e göre bu sebeplerle Çiller ve Ağar'ın her ikisi de katıldıkları seçimler öncesinde, doğru mesajlar vermelerine rağmen güven ve inandırıcılık sıkıntısıyla destek görememişler ve böylece de önce kendi tabanlarının beklentilerine cevap verememe gibi bir pozisyonla karşılaştıkları için dışarıdaki toplum kesimlerine ulaşamamışlardır. Ağar'ın cumhurbaşkanı seçiminde takındığı tavrın bu güvensizliği had safhaya taşıdığını belirten Güleçyüz, akabinde DYP-ANAP birleşmesi adı altında kurulan tuzağa düşülmesini işin tuzu biberi olarak göstermiştir. Gelinen noktaya bakıldığında misyonun ayağa kalkması ise Güleçyüz'e göre, ancak DP'nin kendi emektarlarının samimî iş birliğiyle olacaktır. Bunun için demokrat misyona gönül verenlerin, şahs-ı manevî olarak silkinip davaya hep beraber sahip çıkması dışında başka bir alternatif görünmemektedir.

Yine "Misyon ölmez"[414] yazısıyla 22 Temmuz tablosundan sonra ortaya çıkan durum, misyonun sadık ve fedakâr takipçilerini "Öldük, bittik, artık iflâh olmayız" kabilinden bir karamsarlığa asla götürmemelidir diyen Kâzım Güleçyüz'e göre, kökü bir asır önceki Ahrar hareketine dayanan; sonraki çalkantılı devirlerde, tek parti ve ihtilâl dönemlerinde varlığını bir nüve olarak hep koruyan; şartlar uygun hale geldiğinde her an gelişip serpilmeye müsait olduğunu şimdiye kadar defalarca ispatlayan bir misyonun ölmesi söz konusu değildir. Bu yüzden Güleçyüz'e göre, dağılan fedakârları toparlayacak bir sinerjiyle birleştiği an misyon yine ayağa kalkacaktır.

414 *Yeni Asya Gazetesi*, 28 Temmuz 2007.

Bu satırlar, Yeni Asya Grubu'nun DP'den ümidini kesmediğinin, "demokrat misyon"un silkinip ayağa kalkacağına olan inancın birer pırıltısı olarak değerlendirilebilir. Nitekim Yeni Asya Grubu, misyonu ayağa kaldırma anlamında bu tavsiyeleri yaparken, öbür taraftan da misyonun yeni yol haritasını çizmek üzere DP 4. Olağanüstü Büyük Kongresi'ni 7 Ocak 2008 tarihinde Selim Sırrı Tarcan Spor Salonu'nda toplamıştır.

Kongre günü Cevher İlhan'ın "Demokrat Parti alternatifi"[415] ismiyle Yeni Asya'da yer alan yazısı, 7 Ocak 1946'da Türkiye'de halka rağmen halkçı tepeden inme jakoben tek parti zihniyetine karşı Osmanlı'nın "Ahrarlar"ının, Hürriyetçi Parti'nin Cumhuriyete demokrasi aşısı olan DP'nin, dün alternatif olduğu gibi, bugün de yegâne alternatif olduğunu işlemekteydi. Türkiye'nin güçlü bir muhalefete de, hiçbir kırılma ve komplekse girmeden inanç ve manevî değerleri, demokratikleşmeyi, temel hak ve özgürlükleri, din eğitimi ve öğretimini temin edecek, manevî kalkınmanın dinamikleriyle maddî kalkınmayı sağlayacak bir partiye ihtiyacı olduğunu dile getiren İlhan'a göre, bu parti de Türk demokrasisinin kurucu partisi DP'dir. DP için demokrat misyon davasını ve sahip olunan potansiyeli harekete geçirecek demokratik dirâyete sahip bir yönetime ihtiyaç duyulduğunu dile getiren İlhan, böyle bir kadroyla darbelerle dağıtılan ve en son 22 Temmuz'da biçilen siyasî kadroların yeniden derlenip toparlanması ve "demokrasi şehitleri"yle verilen asil demokratik mücadelenin şuurunda olunarak geçmişin muhasebesinin yapılabileceğini belirtmiştir. Kongre sonunda neticede kim seçilirse seçilsin kazananın DP olacacagını belirten İlhan'a göre, bütünlük içinde kenetlenmenin, bir defa daha muhalefete de iktidara da alternatif olmanın zamanı gelmiştir, DP'nin kuruluş yıldönümünde millet bunu beklemektedir ve başka da siyasi alternatif bulunmamaktadır.

Misyonun yeni seyir defteri için toplanan ve 15 adayın yarıştığı DP kongresinde Çağrı Erhan ve Süleyman Soylu isimleri ön plâna çıkmış ve bu iki isim üçüncü tura kalmıştır. 22 Temmuz 2007 seçimlerinden sonra genel başkanlığı yapılacak kongrede bırakacağını daha önce ilân eden Mehmet Ağar, yaptığı veda konuşmasında kongrenin onurlu ve demokrat bir yarışa sahne ol-

415 *Yeni Asya Gazetesi*, 7 Ocak 2008.

masını istemiş ve "Mahcubiyet ve mahzuniyet duygusu içindeyiz. 22 Temmuz'un hüznü üzerimizdedir. Görevden ayrılmayı bugün fiilen gerçekleştiriyoruz. Milletin takdiri böyle olmuştur, millete küsmeyiz, millete öğretmenlik yapmak bizim görevimiz değildir. Millet ne derse doğrudur" ifadelerini kullanmıştır. Ağar, Genelkurmay'ın yayınladığı e-muhtıranın siyaset zeminini bozduğunu, AKP ve CHP'ye gün doğduğunu söylemiş ve konuşmasını, "haklarımız varsa helâl olsun, hakkınızı helâl edin. Allah'a emanet olun" diyerek tamamlamıştır.[416]

DP 4. Olağanüstü Büyük Kongresi'nde ilk iki turda salt çoğunluğun sağlanamaması üzerine yapılan üçüncü turda Süleyman Soylu, geçerli 800 oyun 529'unu alarak genel başkanlığa seçilmiştir. Genel başkan adaylarından Çağrı Erhan ise 271 oy alabilmiştir. Genel başkanlığa seçilen Süleyman Soylu yaptığı teşekkür konuşmasında "demokrat misyon"un yeni hedeflerini çizmiştir. Kongrenin galibi olarak bütün partilileri işaret eden, el ele partiyi kucaklayarak, büyüterek, hiç kimseyi ötelemeyerek ve partiye demokrasiyi tekrar bir milim bile sapmadan getirerek Türkiye'de iktidara yürüyeceklerini belirten Soylu, sözlerini şöyle sürdürmüştür:

> Ne söylediysek yarın tatbik edeceğiz. Bundan sonra bu parti tabanını, sevenlerini, teşkilâtın boynunu eğik tutmayacağım. Türkiye'nin yeni bir alternatife ihtiyacı var. Modern, güçlü, çağdaş bir siyasi partiyi buradaki inançlı insanlarla bu ülkenin hizmetine koyacağız.[417]

Süleyman Soylu gibi genç ve dinamik bir ismin DP Genel Başkanlığı'na seçilmesi Yeni Asya Grubu'nca olumlu karşılanmıştır. Öyleki bu olumlu havayı, Kâzım Güleçyüz'ün, "DP'de yeni başlangıç"[418] ismiyle kaleme aldığı yazıda görmek mümkündür.

DP'nin, bilinen sebeplerle dibe vurduğu bir noktada gerçekleştirdiği 4. Olağanüstü Kongrede genel başkanıyla yönetim organlarını yenileyerek taze bir başlangıç yaptığını dile getiren Güleçyüz, kongredeki katılım ve aday çokluğunu herşeye rağmen tabandaki dinamizmin bir işareti olarak göstermiştir. Gerek

416 *Yeni Asya Gazetesi*, 7 Ocak 2008.
417 *Yeni Asya Gazetesi*, 8 Ocak 2008.
418 *Yeni Asya Gazetesi*, 9 Ocak 2008.

adaylar, gerekse delegeler tarafından özeleştiri bağlamında dile getirilen tespitlerin, partinin niye bu noktaya geldiğinin çok doğru ve isabetli bir şekilde okunup teşhis edildiğinin ifadesi olarak niteleyen Güleçyüz'e göre, akıl için bir olan yolun DP tabanınca da görülmüş olması zaten beklenen bir şeydi ve teşhis doğru konulunca, tedavinin de yolu açılmış olacaktı. Kongrenin bu yolu açtığını belirten Güleçyüz, genel başkanlığa seçilen Süleyman Soylu'nun, teşkilâttan gelen, çekirdekten yetişme bir "kökten demokrat" olduğunu, partinin başına paraşütle inmediği gibi, zor zamanlarda partisini terk ederek başka adreslere koşanlardan da olmadığını, çile ve cefa çekerek, emek vererek bu noktaya geldiğini ifade etmiştir. Soylu'nun seçildikten hemen sonra yaptığı konuşmada, Türkiye'nin siyasette yeni bir alternatife ihtiyacı olduğunu vurgulamasını önemli bir mesaj olarak değerlendiren Güleçyüz, Soylu'nun öncelikle yapması gereken işin, iç toparlanmayı başarıp, kırılıp dökülenleri tekrar bir araya getirmek olduğunu belirtmiş ve yeni DP yönetimini kutlamış, bu zor ama önemli görevlerinde başarı dilemiştir.

DP'nin yeni Genel Başkanı Süleyman Soylu, mazbatasını aldıktan sonra parti genel merkezine gitmiştir. Genel merkezde kurban kesilerek karşılanan Soylu kalabalık bir partili eşliğinde düzenlediği basın toplantısında milletin değerleriyle bütünleşen bir siyaset izleyeceklerini söylemiştir.[419]

Soylu ayrıca, DP Genel Başkanlığı'na seçildiğinin ertesi günü, genel âdet olduğu üzere misyonun yaşayan en büyük temsilcisi durumundaki 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'i Güniz Sokak'taki evinde ziyaret etmiştir. Demirel, gerçekleştirilen kongrede genel başkanlık görevine getirilen Soylu'yu kutlayarak, başarılar dilemiştir. DP Genel Başkanı Soylu da Demirel'e kendisini kabulünden dolayı teşekkür etmiş ve yaklaşık yarım saat süren görüşmeleri boyunca adeta tarihî bir ders aldığını ifade etmiştir.[420]

Yeni Asya Grubu, DP'nin Süleyman Soylu önderliğindeki siyaseten taze ümitlerine gazetelerinde bol bol yer vererek destek sağlamaya çalışmıştır. Bu açıdan Yeni Asya Gazetesi, DP ve

419 *Yeni Asya Gazetesi*, 10 Ocak 2008.
420 *Yeni Asya Gazetesi*, 10 Ocak 2008.

Süleyman Soylu haberlerini en fazla yapan gazete olma birinciliğini hiçbir zaman kaptırmamıştır.

Süleyman Soylu'nun liderliğinde siyasete yeniden sarılan DP için 2008 yılı kongreler yılı olmuştur. DP, 7 Ocak 2008'deki 4. Olağanüstü Büyük Konresi'nden sonra 15 Kasım 2008'de de Ankara'da Atatürk Spor Salonu'nda 9. Olağan Büyük Kongresi'ni gerçekleştirmiştir. Soylu 15 Kasım 2008'de Ankara'da Atatürk Spor Salonu'nda toplanan DP 9. Olağan Büyük Kongresi'nde Refaiddin Şahin, Nevval Sevindi ve Rarnazan Yazgan'la genel başkanlık için yarışmış[421] ve 993 geçerli oyun 922'sini alarak genel başkanlığa yeniden seçilmiştir.[422]

Süleyman Soylu'nun DP Genel Başkanlığı'na tekrar seçilmesi yine Yeni Asya çevrelerini memnun etmiştir. Çünkü Soylu, siyaset çevrelerince tanınmaya ve kendini kabul ettirmeye başlamış genç bir liderdi artık.

Öyleki, Kâzım Güleçyüz, Süleyman Soylu'nun yeniden seçilmesine bu anlamları yüklemiş ve "DP'nin dirilişi"[423] adıyla kaleme aldığı yazısıyla bu durumu pekiştirmiştir. Yazıda, Soylu'nun 2008'in ilk günlerinde DP'nin yeni başkanı seçildiğinde, "Kimse tanımıyor, zaten Çiller'in emanetçisi olarak geldi, ilk fırsatta koltuğu ona bırakacak" söylentileriyle yıpratılmak istendiğine değinen Güleçyüz, aradan geçen zamanda bu söylentilere paralel birtakım provokatif girişimler olsa da bunun geri teptiğini belirtmiştir. Güleçyüz'e göre, asıl önemli gelişme ise, Soylu ve genç ekibinin, seçildikten sonra Anadolu'yu karış karış dolaşarak, yılların getirdiği olumsuz birikimlerle yıpranan teşkilâtları tekrar derleyip toparlama seferberliğine girişmeleri ve bu süreçte genel merkez-teşkilât ilişkilerindeki hasarın büyük ölçüde onarılmasıydı. Nitekim coşkulu bir katılımla gerçekleşen yeni kongrenin, on buçuk aylık bu hummalı mesainin ilk etabının başarıyla sonuçlandığını açık bir şekilde gösterdiğini belirten Güleçyüz, bazılarınca "Artık bitti, bir daha dirilemez" denildiği bir noktada DP'nin gençleşen kadrosunun dinamizmiyle, misyonundan, tabanından ve mazisinden aldığı güçle yeniden ayağa kalkmanın ilk sinyalini verdiğini ifade etmiştir. Bu açıdan Güleçyüz'e göre,

421 *Yeni Asya Gazetesi*, 15 Kasım 2008.
422 *Yeni Asya Gazetesi*, 17 Kasım 2008.
423 *Yeni Asya Gazetesi*, 18 Kasım 2008.

Soylu'nun "emanetçi" yakıştırmalarını tamamen iptal eden net bir sonuçla başkanlığını perçinlediği kongreden çıkan en önemli karar, hiç şüphe yok ki, tüzük değişikliklerinin kabulüydü. Güleçyüz'ün belirttiği bu değişiklikler:

1. Genel başkanın görev süresi 4 olağan kongreyle sınırlandırılacak. Böylece Türk siyasetinin en büyük handikapını oluşturan ve "seçilmiş diktatör" eleştirilerine malzeme veren sorunun çözümü için DP fiilen önderlik etmiş olacak.
2. Milletvekili aday tesbitinin yüzde 95'i üye, delege ve kurullar tarafından yapılacak; genel merkez adaylarının oranı yüzde 5'te kalacak.
3. Seçim bölgelerinin yüzde 90'ında yargı denetiminde aday yoklaması ve önseçim yapılacak.
4. Teşkilâtların feshi zorlaştırılacak.

Güleçyüz'ün DP kongresinden çıkardığı bir diğer önemli sonuç da; 2008 yılı başında kongrenin seçtiği, genç isimlerin ağırlıkta olması yönüyle takdir edilen, ama tecrübeyi dışladığı için eleştirilen GİK listesinin bu kez söz konusu tenkitlere mahal bırakmayacak biçimde, geleneği ve tecrübeyi temsil eden isimlerle de takviye edilerek şekillendirilmiş olmasıdır. Güleçyüz, bütün bunlardan hareketle, tabanı ve teşkilâtıyla bütünleşip, genel merkez kadrosunu isabetli isimlerle takviye eden DP'nin, tazelenmiş bir özgüvenle tekrar milletin önüne çıkmaya hazır olduğunu dillendirmiş ve yeni yönetimi kutlamıştır.

DP Genel Başkanlığı'na ikinci defa seçilmenin öz güveniyle hareket eden Soylu ise, siyaseten iddialı açıklamalar yapmaya başlar. Bu açıklamalarından en çok ses getireni, Mart 2009'da yapılacak olan yerel seçimlerde partisinin 22 Temmuz'daki oyun altında kalması durumunda genel başkanlığı bırakacağını kamuoyuna deklare etmesiydi.

Bilindiği gibi Soylu'nun görevi devraldığı Mehmet Ağar, 22 Temmuz 2007 seçiminde % 5,4 oy almıştı. Ağar, bu sonucun ardından da istifa etmişti. Yerel seçimler öncesinde iddialı açıklamalar yapan Soylu: "Seçim, bir tartıdır. Yereli, geneli olmaz. 5,4'ün altında kalırsak çekilirim. Yerelin özelliği şöyle, genelin böyle gibi mazeretlere sığınmam." demiştir.[424]

424 *Zaman Gazetesi*, 5 Aralık 2008; *Yeni Asya Gazetesi*, 6 Aralık 2008.

Nitekim DP Genel Başkanı Süleyman Soylu 29 Mart 2009 Pazar günü yapılan yerel seçimlerde partisinin %3,7 oy almasından sonra verdiği sözü tutarak genel başkanlıktan ayrılacağını açıklamıştır. CNN Türk'te yayınlanan Seçim Özel Programı'na konuk olan Soylu, seçim sonuçlarını değerlendirmiş ve "5,4'ün altında oy alırsam, genel başkanlık görevinden ayrılırım" dediğini hatırlatmış ve "Ben bildiğiniz siyasetçilerden değilim" diyerek radikal bir karar almış, genel başkanlık görevini bırakacağını açıklamıştır.[425]

Soylu'nun bu söylemiyle genel başkanlığı bırakacağını belirtmesi Yeni Asya Grubu'nca, verilen bir sözün arkasında durma olarak görülse de, DP'nin genç ve dinamik bir ekiple tam yola çıkmışken yaşadığı bu durum yüzünden tekrar bir lider bunalımına sürüklenmesi doğru kabul edilmemiş ve partinin yetkili kurullarını Soylu'ya destek vermeye davet edilmiştir.

Kâzım Güleçyüz kaleme aldığı "Alternatif ihtiyacı"[426] isimli yazısında, partideki yönetim hatalarının da katkısıyla hızlanan gerileme sürecinin, 22 Temmuz'daki % 5,4 oranıyla partiyi dibe vurdurduğuna dikkatleri çekmiş, sonraki anketlerin de bu oranın % 1'lere kadar düştüğünü gösterdiğini belirtmiştir. Onun için, DP'nin 29 Mart'ta aldığı % 3,7'yi, 22 Temmuz'daki % 5,4'le değil, anketlerde çıkan % 1'le kıyaslamanın daha doğru olacağı görüşünün, DP çizgisiyle ilgisi olmayanlarca da seslendirilmesini ilginç bulan Güleçyüz'e göre, Soylu "% 5,4'ün altına düşersek bırakırım" sözünün gereğini yapmaktadır.

Bu davranışı için Soylu'yu haklı bulan Güleçyüz, öbür taraftan da partinin yetkili kurullarının % 3,7'yi % 1'e göre değerlendirip Soylu'ya olan desteği tazelemeleri ve aksaklıkları düzelterek yola devam etmelerinin daha isabetli olacağı çağrısında bulunmuştur.

Süleyman Soylu'nun DP Genel Başkanlığı'ndan ayrılacağını ilân etmesinden sonra DP 5. Olağanüstü Büyük Kongresi 3 Nisan 2009 tarihinde Ankara Anadolu Gösteri ve Kongre Merkezinde toplanmıştır. Kongrede Süleyman Soylu, Hüsamettin Cindoruk ve Mehmet Ali Bayar genel başkanlık için yarışmışlardır.[427]

425 *Yeni Asya Gazetesi*, 1 Nisan 2009.
426 *Yeni Asya Gazetesi*, 3 Nisan 2009.
427 *Yeni Asya Gazetesi*, 16 Mayıs 2009.

Genel Başkan adaylarından Süleyman Soylu ve Mehmet Ali Bayar'ın, ikinci tur sonunda adaylıklarını geri çekmesiyle yapılan üçüncü tur oylama neticesinde kullanılan 570 oyun geçerli sayılan 559'unu alan Hüsamettin Cindoruk, DP'nin yeni genel başkanı olmuştur. Tek listeyle girilen seçimler sonucu, genel başkanlığa seçilen Cindoruk, yaptığı teşekkür konuşmasında, herkesin heyecanla bu kongreyi takip ettiğini ifade etmiş ve kongrede asıl kazananın kırat olduğunu belirtmiştir. Kıratı bütün birikimlerin üstüne koyarak ileri taşıyacaklarını ifade eden Cindoruk sözlerini şöyle sürdürmüştür:

> Bu kongre sürecinde partiye, şahsıma, Sayın Demirel'e yöneltilmiş haksız ithamların hiçbirine cevap vermedim. Bir tek polemiğe girmedim. Hatta savunmaya geçmedim. Benim geçmiş siyasi hayatım açıkça kurşun geçmez bir yelektir. Bunu kimse denemesin. Bunca yıl çeşitli partilerde çeşitli görevlerde bulunmuş bir siyaset adamına yaşıyla ilgili itirazlar varken, kongre tarafından bu partinin genel başkanı seçilmesini, geleneklere, töreye bağlı kırat siyasetinin bir başarısı sayıyorum. Şimdi yeni bir başlangıç var. Çeşitli siyasi partilerin, ümitsiz kalmış bütün çevrelerin bütün siyasi kimlik ve kişilikleri birleştirmeye çalışacağız. Birleşik merkez partisi kurmaya çalışacağız. Biz yeni bir siyasete eski politikacıyla başlıyoruz. Benim deneyimlerim, hüsranlarım, başarılarım, siyaseten aldığım dersler var. Onların hepsini yeni siyaset hayatımızda DP'ye taşıyacağız. Türkiye'nin kalkınması için el birliği yapacağız. Bir tek arkadaşım yerinden oynatılmayacaktır. Partiyi ihraç değil ithal partisi haline getireceğiz. Biz ihracatçı değil ithalatçı olacağız. İktidar partisinin kendi ölçeklerine çekilmesinde yardımcı olacağız. Küçük görünen partide büyük kongre yaptınız. Allah sizden razı olsun.[428]

DP kongresini, "DP'de toparlanma dönemi"[429] başlığıyla köşesine taşıyan Cevher İlhan, kongredeki canlılık ve coşkuyu, her defasında "bitirildiği" zannedilen demokratların kendi küllerinden yeniden doğduğunun açık bir göstergesi olarak takdim etmiştir. Gerçekleştirilen olağanüstü kongreyle DP'nin Türkiye'de demokrasi içinde yegâne iktidar alternatifinin adı olduğunu bir defa daha ortaya koyduğunu belirten İlhan'a göre, onca hırpalanmaya ve tahrike rağmen delegelerin kavgasız gürültüsüz demokrat misyonun vakarı ve ciddiyeti içinde bütün adayları din-

428 *Yeni Asya Gazetesi*, 18 Mayıs 2009.
429 *Yeni Asya Gazetesi*, 18 Mayıs 2009.

lemeleri, alkışlamaları ve birleştirici, bütünleştirici olmaları bunun belgesiydi. Eski Genel Başkan Süleyman Soylu'nun "veda konuşması"nda 16 aylık mücadelesinde bütün demokratlara teşekkür edip "Kırat asıl misyonunda ilerleyecek ve sırat-ı müstakimi bulacaktır" dileğiyle "tarih ve vicdan önünde sorumluluğunu yerine getirdiğini" söylemesi, partililerin, Soylu'yu alkışlarla ve takdirlerle uğurlaması, adaylar arasında ve salonda hiçbir suçlayıcı ve kışkırtıcı, yaralayıcı tavır ve sloganların sergilenmemesi İlhan'a göre, "müsbet siyaset"e son bir örnek teşkil etmiştir. İlhan, yeni Genel Başkan Hüsamettin Cindoruk'un kongre sonunda "Bir tek Kırat kazanmıştır" demesini önemsemiş, DP'nin toparlanmasının yalnız partiye değil, siyasî partiler sistemine hizmet olacağını, demokrasinin işlemesinin yolunu açacağını söyleyen Demirel'in tesbitiyle, "yeni yönetimin partinin başına geçip oturmak değil, oradaki dağınıklığı toparlayıp, % 3,7'ye inmiş oyu büyütüp, iktidar alternatifi haline getirmenin yolunu açması" temennisine de katılmıştır. İlhan'a göre kongreden çıkan sonuç, Türkiye'de milletin değerlerine bağlı, manevî mayayla devletle milleti barıştıran ve buluşturan DP'nin yeniden dirilişinin, derlenme ve toparlanmasının, demokrasi mücadelesine devamının miladı ve işareti olduğunu göstermesidir.

Kâzım Güleçyüz ise kongreyi, "DP için çıkış yolu" [430] yazısıyla ele almıştır. DP'nin, geçmişine ve çizgisine yakışır bir olgunlukla tamamladığı olağanüstü kongreden çıkan sonucun özellikle partinin yeni yöneticileri tarafından çok iyi okunması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca Güleçyüz, ancak üçüncü turda ve salt çoğunluğun dahi altında bir oy sayısıyla başkan seçilen Cindoruk'un, Soylu'nun bilhassa 28 Şubat ve 27 Nisan bağlamında dile getirdiği özeleştirileri dikkate almasını tavsiye etmiştir. Cindoruk liderliğinde yeni dönemdeki parti politikaları tayin edilirken, kongrede Soylu'ya verilen destekte ifadesini bulan potansiyeli dışlamamaya ve hassasiyetlerini gözetmeye özel bir itina gösterilmesi gerektiğini belirten Güleçyüz'e göre, bu açıdan "Evvelâ parti içinde barışı sağlayacağız" diyen Cindoruk'la, "Sonuna kadar DP'liyiz. Kırat sırat-ı müstakimi bulacak" diye konuşan Soylu'nun mesajları müşterek bir sağduyunun yansımalarıdır. Daha önce başlatılıp yarım kalan ve yeni dönemin de ilk işlerinden biri olarak

430 *Yeni Asya Gazetesi*, 19 Mayıs 2009.

telâffuz edilen "ANAP'la birleşme"den önce yapılması gereken şeyin, DP'nin kendi içinde bütünlüğünün korunması olarak gösteren Güleçyüz, yeni bir sinerji üretilmesi için Cindoruk'a arka çıkan emektar kadroları, Soylu'ya destek veren genç kuşaklarla kaynaştıracak politikalar izlenmesini önermiştir. Cindoruk'un başkanlığının, kendisi tarafından yeni bir "emanetçilik" görevi olarak üstlenildiğinin başından beri herkesçe söylenegelen bir husus olduğuna değinen Güleçyüz, Cindoruk'un 12 Eylül'den sonra Demirel'in yasaklı olduğu dönemde DYP'nin başkanı olduğunu ve yasaklar kalkar kalkmaz emaneti sahibine teslim ettiğini hatırlatmıştır. Bu yüzden Cindoruk'un şimdi de aynı görevi, yeni ve genç bir isme yer açarak devretmek üzere bir defa daha omuzladığını, en fazla bir yıllık sürecin sonunda, Kırat'ın yeni süvarisinin belli olacağı beklentisinin varlığından bahseden Güleçyüz'ün temennisi, bu ismin kapalı kapılar ardında, veliaht tayin eder gibi atama yoluyla belirlenmemesidir. Böyle bir atamayı demokrat misyonun felsefe ve çizgisine ters bulan Güleçyüz, bu görevi en iyi yapabileceğine inanan herkesin katılımına açık, eşit ve âdil bir yarış zemininin hazırlanması gerektiğine dikkatleri çekmiştir. Bu yüzden Güleçyüz'e göre, Cindoruk ve ekibini bekleyen en önemli görevlerden biri bunun için sağlıklı bir geçiş zemini hazırlamaktır.

Kâzım Güleçyüz'ün bu satırlarında görüldüğü üzere, kongre sonucu Hüsamettin Cindoruk gibi "yaşlı bir siyasi kurt" DP'nin yeni lideri seçilmiş olsa da genç ve dinamik Süleyman Soylu DP'nin liderliğine Cindoruk'tan daha fazla yakışmaktadır. Bu yüzden Yeni Asya Grubu'nun "emanetçi" Cindoruk'tan beklentisi, belli bir geçiş sürecinden sonra, koltuğunu tayin edilen bir veliahta değil de yapılacak seçimle bu görevi en iyi yapabilecek olan birine teslim etmesidir.

SONUÇ

Birbirinden farklı iki alam ve tanımları içeren din ve siyaset kavram ikilisinin, bir ilişkiye sokularak, beraber kullanılmasından kaynaklanan sorunların tarih boyunca süregelen tartışmaları tetiklediği bir realitedir. Din ve siyaset ilişkisi bağlamında yapılan hararetli tartışmaların odak noktasını oluşturan kavramlardan biri olan din; devlet, iktidar, egemenlik ve siyasi ilişkiler söz konusu olduğunda, tarihten tevarüs ettiği rol gereği bir meşrulaştırma aracı olmaktadır. Bu tartışmalar sonucu oldukça zengin bir literatür oluşmuş ve bu konuda ciltlerce eser ortaya çıkmıştır. Öyle görünüyor ki bu iki kavramın sebep olduğu tartışmalar ve kafa karışıklığı bir sorunsal olarak yarınlarda da sürecektir. Çünkü din ve siyaset ilişkisi sürgit bir ilişki olarak bireyleri, toplumları, ülkeleri peşinden sürüklemeye devam edecek gibi görünmektedir. Bu ilişkide önemli olan, her iki kavramı öncelemeye çalışan taraftarların "ben" ve "öteki" ayrımı yapmadan, karşı tarafa hoşgörülü ve toleranslı davranmasıdır. Bu ise farklı düşünceleri bir arada yaşatan demokrasinin olmazsa olmaz olarak kabul ettiği ve vazettiği bir düsturdur.

Tarihî tecrübenin gösterdiği gibi siyaset bir tür ayrıştırma, eklektik duran bileşenleri birbirinden ayırma işlevi görmektedir. Başka bir ifadeyle siyaset, birleştirici değil ayrıştırıcı bir rol oynamaktadır. Özellikle modernleşme ve küreselleşmenin ürettiği siyasal yapıda insanlar bireyselleş(tiril)mektedir. Siyaset vasıtasıyla ideolojik, fikrî, kategorik vb. yollarla birbirinden ayrışanları aynı toplumda, aynı düzende bir sıkıntıyla karşılaşmadan yaşatan etken ise demokrasinin getirdiği zenginliklerdir.

Buna karşın dinler, siyasetin tam aksine birleştirici bir rol oynamakta, insanların siyasi eğilimlerine ve fikirlerine bakmaksızın, onlara aynı idealde birleşmeyi, bir nevi cemaatleşmeyi empoze etmektedir. Bu yüzden dinlerin sosyal hayattaki yerini ve toplumlar üzerindeki etkisini ve zaman içinde dinlere biçilen farklı rolleri iyi tespit etmek gerekmektedir. Bu açıdan dinlerin, toplumları geri

bırakan, onları bunalımlara ve buhranlara sürükleyen birer olgu, yine bu düşüncenin aksine; dinlerin, bireyleri ve toplumları bunalım ve buhranlardan çıkaran birer sığınak, birer liman, kalpsiz dünyanın kalbi ve acı çeken kitlelerin afyonu olarak görülebildiklerini unutmamak gerekir. Bu iki bakış açısının arka plânında ise dinlere biçilen rolde etkili olan farklı düşünce yapıları bulunmaktadır. Bu farklı düşünce yapıları dinin siyaset kurumu karşısındaki konumunu belirlemektedir. Bu yüzden din ve siyaset ilişkisini yüzeysel ve sloganik tartışmaların ötesinde bir olgu olarak ele almak, bu sorunsalın çözümünde atılacak adımların daha akılcı olmasını sağlayacaktır. Bu akıllı adımları atarken her iki kavram taraftarlarının birbirine olabildiğince toleranslı ve hoşgörülü yaklaşması da çözümün olmazsa olmaz şartlarındandır.

Türkiye'deki din ve siyaset tartışmalarındaki en büyük problemlerden biri, diğer pek çok siyasi tartışmada olduğu gibi kültürel, felsefî ve kavramsal düşünce derinliğinin yakalanamaması, bu konuda da derinlikli ve kavramsal tartışmalardan çok günübirlik polemiklerin ve çatışmaların tercih edilmesidir. İlkesel bir tutarlılık içinde tablonun bütününe bakmak, başka bir ifadeyle konuyu sistematik bir bütünlük içinde ele almak yerine, pratik ve pragmatist çarelerin tercih edilmesi, bu tartışmalarda durumu daha da karmaşık hale getirmektedir. Unutmamak gerekir ki, Türkiye'nin sahip olduğu toplumsal zenginlik hem lâik hem de inançlarına sıkı sıkıya bağlı dindar hem de diğer inanç gruplarına hoşgörü ile bakan insanları barındırmaktadır. Buna rağmen Türkiye'deki din ve siyaset tartışmalarının bir kısır döngü, fasit bir daire içinde dönmesinin başlıca nedeni, hâkim seçkin kültürünün, dindarlığı tam anlamıyla kavrayamaması yüzünden dini, lâik siyasal düzene karşı bir tehdit olarak algılaması ve ondan korkmasıdır.

Hâlbuki din Türkiye'de toplumu bir arada tutan, çimento görevi gören olguların başında gelmektedir. Bu olgu, yani din, -art niyetli yaklaşımlar hariç- doğal dindarlığın sınırları daraltıldığı zaman bir çözüm üretme aracı olmak için kendisini siyasal sisteme entegre etmektedir. Bu açıdan dindarlığın, dini siyasallaştırmasının aksine siyasallaşmayı engellediğini görmek ve korkuları bir kenara bırakarak, din ve siyaset ilişkisine hoşgörü ile yaklaş-

mak, bu konudaki kısır döngünün çözüme dönüşmesinin başlangıç noktalarından birini oluşturabilir.

Bu yüzden Türkiye'de din ve siyaset ilişkisi konusunda yaşanan sıkıntıların aşılmasında, farklı dinî tercihleri bir arada yaşatma fırsatı sunarak, toplumsal barışı sağlama görevi üstlenen lâikliğin, cumhuriyetin temel niteliği olmasının yanı sıra evrensel hukuğun da vazgeçilmez bir prensibi olduğunu kabul etmek yeterlidir. Bunun için de lâikliğin demokratik yoldan bir yoruma kavuşturulması ve bu yorum çerçevesinde din ve siyaset ilişkisinin sağlıklı bir zemine oturtulmasını kapsayacak, alternatif bir yaklaşım üzerinde çalışılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Siyasetin bir iktidar ilişkisi olarak hayatın her alanında mevcut olduğu, farkında olunsun veya olunmasın, savunulan her siyasi fikrin belli bir ahlâkî ve ontolojik temelinin bulunduğu ve siyasetin de beslendiği bu ahlâk ve ontolojiden bağımsız olarak ele alınamadığı bilinmektedir. Bu siyasi fikirlerin beslendiği ahlâkî ve ontolojik temel gereğince çok partili hayatla başlayan süreç içinde Türkiye'deki cari siyasal sistem içinde yer alan siyasi partiler, daha fazla oy almak için hedef kitlelerindeki insanların dinî duygularına hitap etme yarışına girişmişlerdir. Bu hedef kitle için birbirleriyle yarışan partiler, dinibütün insanlardan oy almak için tek tek bireylere ulaşmaktan ziyade geniş kitlelere yön veren dinî grupların ve tarikatların kapısını çalmayı tercih etmektedirler. Bu yüzden bireysellikten ziyade cemaat yapılaşmasının hâkim olduğu dinî grupların, siyaset ekseninde oynadıkları rol, zaman zaman ilgi odağı olmalarına vesile olmaktadır.

Türkiye'de mevcut siyasi partilerin oy deposu olarak gördükleri ve aslında modernitenin bir ürünü olan dinî gruplar ise sadece Türkiye'nin değil dünyanın bir gerçeğidir. Bu tür yapılanmaların varlık sebebi de bitmek tükenmek bilmeyen zorunlu insanî ihtiyaçlardır.

İslâm, getirdiği normlarla cemaat yapılaşmasını öngören bir dindir. Bunun bir yansıması olarak İslâm'ın müntesibi olan Türk toplumunda da cemaatleşme yaygındır. Türkiye'de cemaatleşme denince de dinî grupların akla gelmesi doğaldır. Bu dinî grupların her biri kendi çizgisine göre müntesiplerini yönlendirmektedir. Türkiye'de sözü edilen dinî grupların en güçlülerinden, en

köklülerinden birisi de kuşkusuz Said Nursi'nin hayat felsefesini sürdürmeye çalışan Nur Cemaati'dir.

İşte Nur Cemaati'nin ana kolu olarak bugün hâlâ varlığını sürdüren Yeni Asya Grubu'nu, belirlediğimiz çerçevede ele alarak işlediğimiz bu çalışma, sahasında tektir. Çalışmamız ayrıca, Said Nursi'nin siyasi mirası üzerinden, özelde Yeni Asya Grubu'nun genelde ise Nur Cemaati'nin kalburüstü diğer gruplarının da siyasi tercihlerini, tarihî kronoloji içerisinde deşifre etmesi ve Nurcular-Süleyman Demirel ilişkisini ortaya koyması açısından da Nur Cemaati'nin siyasi tarihine tutulan bir ayna özelliği taşımaktadır.

Yukarıda ele aldığımız gibi pek çok düşünür tarafından tarikat mı, cemaat mi olduğu tartışmaları yapılsa ve bu konuda fikir ayrılıkları bulunsa da yaptığımız araştırmalar sonucunda bizim de kanaatimiz, Nurculuğun bir tarikat değil, dinî bir cemaat olduğu yönündedir. Başka bir ifadeyle, Said Nursi'nin söylemlerinden, eylemlerinden ve kendisinin yerine geçecek bir halef seçmemesinden hareketle –tarikatlarda şeyh vefat ettiği zaman yerine geçecek kişi bellidir- Nurculuğun bir tarikat değil, bir cemaat olduğunu söylemek daha doğru bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, Said Nursi'nin zamanımızın tarikat zamanı değil, hakikat ve imanı kurtarma zamanı olduğu yönündeki söyleminin bir tezahürüdür.

Said Nursi, Türk tarihinin dört ayrı dönemini kapsayan sıkıntılarla, sürgünlerle dolu uzun bir hayat yaşamıştır. Onun hayatı "Eski Said", "Yeni Said" veya "İkinci Said" ve "Üçüncü Said" dönemi olmak üzere üç bölümde ele alınmaktadır. Said Nursi'nin yaşadığı bu uzun hayat, II. Abdülhamit'ten, İttihat ve Terakki hükümetlerine, Atatürk ve İnönü'nün cumhurbaşkanı olduğu Cumhuriyet'in tek parti döneminden çok partili demokrasinin ilk 15 yılına kadar uzanmaktadır.

Bu dört dönemi kapsayan uzun bir hayat yaşayan Said Nursi, 1960 İhtilâli'nden hemen önce vefat etmiştir. Ancak onun bu uzun ömre sığdırdığı ve Kur'an'ın manevî bir tefsiri olarak kabul edilen Risale-i Nur'lar, adının hâlâ yaşamasında önemli rol oynamaktadır. Bu yüzden onun, ölüsünün davasına dirisinden daha çok hizmet edeceği yönündeki sözü gerçekleşmiş görünmektedir.

Bu arada 27 Mayıs 1960 İhtilâli'nin sebepleri arasında Said Nursi isminin zikredilmesi enteresandır. Hayattayken türlü eziyetler çeken, siyasi bir oluşum kurduğu, dini siyasete alet ettiği vb. ithamlarla mahkemeden mahkemeye çıkarılan Said Nursi, DP'ye oy verdiği ve talebelerini de DP'ye oy vermeye davet ettiği gerekçesiyle 27 Mayıs İhtilâli'yle ilişkilendirilmiştir. Bu gerekçeyle resmî ideolojinin o hayattayken Said Nursi üzerinden yürüttüğü mücadele, vefatından sonra da sürdürülmüş ve mezarından alınan naaşının bir bilinmeze gömülmesiyle sonlandırılmıştır. Ancak bütün bu uygulamalar onun ismini ve mücadelesini daha da kuvvetlendirmekten başka bir işe yaramamıştır.

Neticede bugün Said Nursi'nin kurduğu ve talebelerinin -çeşitli fraksiyonlara ayrılmış olsa da- sürdürdüğü Nurculuk hem tarihî hem de sosyolojik bir vaka olarak karşımızda durmaktadır. Üstelik sahip olduğu dinamizm ve aksiyon sayesinde sadece Türkiye'yi değil, kuşatıcılığıyla evrensel boyuta ulaşmış misyonuyla artık dünyayı da ilgilendiren bir hareket olmuştur.

Said Nursi ile ilgili merak edilen hususlardan biri de onun sürekli gözetim ve denetim altında tutulmasına rağmen bıraktığı mirasın derinliğidir. Buradan hareketle Said Nursi'nin bu kadar derin izler bırakmasının sebebini, onun fikrî mirasının yanında toplumu temsil edici kişiliğinde aramak daha doğrudur. Tek parti döneminin ve modernleşmenin en sancılı evrelerinde toplumsal muhalefet tek başına Said Nursi'nin omuzlarına yüklenmiştir. Nursi, bu muhalefetiyle, modernleştirici aydın bürokrat elitlerin tam karşısındaki toplumun, en sağlam ve istikrarlı, sonraları bir geleneğe dönüşen temsiliyetini üstlenmiştir. Bunu da Risale-i Nurlar eliyle yürütmüştür. Bu açıdan, yaşadığı dönem itibarıyla Said Nursi üzerinden Türk toplumunu ve yaşadığı dönüşümü anlamak mümkündür.

Diğer taraftan paradoksal bir şekilde Nurcu hareketin pek çok aydın tarafından bir kalemde reddedildiği unutulmamalıdır. Çünkü entelijensiya, bu hareketin sosyolojik dinamiğini kavrama yönünde hiçbir girişimde bulunmadan, lâik-cumhuriyetçi rejim açısından oluşturduğu tehlikeleri vurgulamayı tercih etmiştir. Çok az düşünür dışında, kimse yıllardır birçok savcı ve yargıcı meşgul eden, binlerce insan hakkında tanzim edilen yüzlerce

dosyayı, tutuklanan bir sürü insanı ve Nurculuğu kendi sosyal nedenleri içinde incelemeyi ve tarafsız bir yaklaşımla ele alınayı denememiş, aksine sorunu bir adlî vaka basitliği içinde değerlendirmiştir. Nurcuların böylesine bir teslimiyet, heyecan ve inatla savundukları değerlerin neler olduğunu, bunun hangi sosyal, kültürel ve hatta ekonomik bir boşluğun karşılığı olduğunu sorgulamak daha mantıklıyken, bu olay da bir takım lehte ve aleyhte sloganik söylemlerle yaftalanmıştır.

Said Nursi, hayat felsefesini üzerine kurguladığı, kendine özgü bir paradigma oluşturmuştur. Bu paradigmanın odağına, belli bir evreden sonra hayatını adadığı "iman davası"nı yerleştirmiştir. Nursi, güttüğü bu iman davasını telif ettiği "Risale-i Nur"lara işlemiştir. Said Nursi'nin siyasete bakışı ve hayatının üç evresindeki siyasetle ilgili hareket tarzı, görüş ve eylemleri de bu külliyatta geniş bir şekilde yer almaktadır. Nursi'nin Risale-i Nur'da işlediği kadarıyla; siyaseti dinsizliğe âlet, dini siyasete âlet ve siyaseti dine âlet olmak üzere siyasete dair üç ayrı tavrı bulunmaktadır. Bu tavırlar bütününden hareketle Said Nursi, yaşadığı üç evre boyunca genel anlamda siyasetle ilgili farklı ilişki metotları sergilemiştir. Ancak hayatının hiçbir evresinde siyasetten tamamen kopmamıştır. Said Nursi'nin paradigmasında yer alan iman davasından siyasete düşen pay ise siyasetin dinin emrinde ve onun kontrolünde olmasıdır. Yoksa dinin, siyasetin emrinde olması veya siyasete alet edilmesi değildir. Kısacası din, bütün siyasetlerin üstündedir. Dolayısıyla siyaset dine hizmet edecek, hiçbir şekilde siyasetin dini kendine alet etmeye haddi olmayacaktır. Nursi işte bu anlayışı takipçilerine miras bırakmıştır.

Said Nursi'nin bıraktığı siyasi mirasın kilometre taşlarını, onun siyaset felsefesinin temelini oluşturan "müspet hareket", "Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım", "ehven-i şer" ve "demokrat misyon" kavramlaştırmalarında yer alan söylemlerinde görmek mümkündür. Said Nursi, yeni bir yönetim şekli olarak demokratik yönetim gündeme geldiğinde hiç tereddüt göstermeden demokrasiyi (meşrutiyet-i meşrua) savunmuştur. Ancak Said Nursi demokrasiyi savunurken, demokratik rejimin, insanların can, mal, hürriyet, akıl ve ahlâk güvenliğini garanti altına alacak biçimde kurumsallaşması gerektiği şartını ileri sürmüştür.

Yaşadığı süre içinde hiçbir zaman devlet düşmanlığı yapmamış ve bir siyasi hareket başlatmamış olan Said Nursi, siyaseten verili ortamı değerlendirmiş ve kendi zamanının şartlarına göre hareket etmiştir. Bu yüzden Said Nursi, sıkıntılarla dolu uzun hayatının ilk dönemlerinde aktif olarak siyasetle ilgilenmiş, tek parti iktidarına denk gelen ikinci döneminde "Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım" diyerek ondan uzak durmaya çalışmış ve çok partili hayatla başlayan üçüncü döneminde ise DP'ye oy vermiş ve bu partiyi talebelerine de tavsiye etmiştir.

Kanaatimize göre Said Nursi, üç bölüme ayrılan hayatında siyaseten üç ayrı strateji takip etmiştir. Said Nursi, "Eski Said" döneminde siyaset stratejisini sonuç almak üzerine kurgulamıştır. Bu dönemde özellikle "Medresetü'z-Zehra" projesini gerçekleştirmek için çok büyük çaba göstermiş ve siyaseten her yolu denemiştir. Ancak başarılı olamamıştır. Bu yüzden talebeleri, daha sonra Van'da açılan Yüzüncü Yıl Üniversitesi'ni, Said Nursi'nin bu çabalarının bir ürünü, onun bir kerameti olarak görmüşlerdir. Burada şunu unutmamak gerekir ki, siyasetle ilgilendiği hayatının bu döneminde Said Nursi tek başınadır, düşünmek zorunda olduğu bir hareketi ve cemaati henüz yoktur.

Said Nursi'nin tek parti iktidarı dönemine denk gelen "Yeni Said" veya "İkinci Said" dönemindeki siyaset stratejisi bir geri çekilme/pasifleşme siyasetidir. Çünkü artık bu dönemde tek başına değildir, korumak zorunda olduğu talebeleri ve bir hareketi vardır. Bu yüzden "Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım" diyerek, olası sıkıntıların önüne geçmeye çalışmıştır. Onun "Yeni Said" veya "İkinci Said" dönemi olarak nitelendirilen hayat kesitinde siyasetle ilgilenmediğini ve takipçilerine de siyaseti tavsiye etmediğini dillendirenler "Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım" sözünü buna delil olarak göstermektedir. Ancak iddia ettiğimiz gibi onun bu sözü realiteyi yansıtmaktan öte, içinde bulunulan duruma bir kılıf yaratmadır. Çünkü o hiçbir zaman siyasetten tamamen kopmamıştır. Bu dönemde gerek üst düzey devlet idarecilerine yazdığı tavsiye mektupları ve gerekse kendi isteği dışında mahkemelere çıkarıldığında siyasi bir teşkilat kurma vb. ithamlarla yargılanması, başka bir ifadeyle ironik bir halde, kabul etmediği siyasal sistemle zoraki ilgilenmek durumunda bırakılması bu iddiamızın delillerindendir.

Said Nursi, tek parti döneminin bitmesi ve çok partili hayatla beraber başlayan "Üçüncü Said" döneminde ise stratejik taraf olma siyaseti gütmüştür. İşte "ehven-i şer" ve "demokrat misyon" tabirleri bu dönemin bir yansımasıdır. Said Nursi bu dönemde "azamü'ş-şer" diye nitelendirdiği CHP'ye karşı "demokrat misyon"un takipçisi olarak gördüğü DP'ye "ehveni- şer" mantığıyla oy vermiş ve talebelerine de DP'ye oy vermelerini tavsiye etmiştir. Talebeleri de üstadlarını bu konuda takip etmiştir. Nursi ayrıca din adına ortaya çıkan, dini siyasete âlet eden ve İslâm'la bağdaştırmadığı ırka dayalı milliyetçilik yapan partilere de kesinlikle karşı çıkmış ve takipçilerini de bu partilerin sihrine kapılmamaları konusunda uyarmıştır. Ancak Said Nursi'nin bu uyarısı zamanla bir kenara bırakılmış ve Nurcular içinden Erbakan tarafından kurulan MNP ve devamı partilerle MHP'ye siyaseten destek verenler olmuştur.

Said Nursi'nin vefatından sonra Zübeyir Gündüzalp Nur Cemaati'ne lider seçilmiştir. Said Nursi'nin en yakın adamlarından biri olan ve onun terbiyesinden geçen Gündüzalp'in lider seçilmesi cemaat içindeki tartışmaları tamamen bitiremese de, takip ettiği merkezî yönetim sayesinde cemaatin büyük ölçüde toparlanmasını sağlamıştır. Ancak Gündüzalp, daha Said Nursi hayattayken ona muhalefet eden Hüsrev Altınbaşak liderliğindeki "Yazıcılar" adı verilen grubun cemaatten ayrılmasına engel olamamıştır.

Hüsrev Altınbaşak'ın Nur Cemaati'nden ayrılmasının en önemli sebepleri arasında liderlik beklentisi ve cemaatin takip ettiği siyasi çizgiyi beğenmeme vardır. Nitekim Said Nursi'nin vefatından sonra cemaatin içinde bulunduğu durumu görüşmek üzere toplanan kanaat önderlerinin "siyasi bir teşkilat" kurmayı tartışmak istemeleri, zaman içinde Nur Cemaati'ndeki kopmaların ve ayrılıkların temel sebeplerinden birinin siyasi çekişme olduğunu düşündürmektedir. Zübeyir Gündüzalp de siyaset konusunda Said Nursi'nin izinden gitmiş, Nurculara DP'nin devamı ve "demokrat misyon"un takipçisi AP'ye oy vermelerini işaret etmiştir. Özellikle Demirel'in AP Genel Başkanı olmasıyla bu destek artarak devam etmiştir. Gündüzalp, ayrıca cemaat içinde MNP taraftarlığı yapanlara engel olmak için de çabalamıştır.

Nur Cemaati gazete çıkarma işine de Zübeyir Gündüzalp döneminde girmiştir. Cemaatin bir gazeteye ihtiyacını göz önünde bulunduran Gündüzalp, haftalık "İttihad"ı cemaatine kazandırmıştır. Bilindiği gibi cemaatin daha önce Zülfikâr ve Uhuvvet gibi birkaç sayılık gazete denemesi vardı. Günlük bir gazete neşretme ihtiyacının ortaya çıkmasıyla da Gündüzalp'in talimatıyla, 21 Şubat 1970'te "Yeni Asya Gazetesi"nin neşrine başlanmıştır. Bu tarih Demirel'in Boğaz Köprüsü'nün temelini attığı günün ertesine denk geldiği için gazete de bu haberle çıkmıştır. İşte Yeni Asya Gazetesi'yle beraber Nur Cemaati'ne "Yeni Asya Cemaati" denilmeye başlanmıştır. Gazete çıkarmanın masraflı olduğunun bilincinde olan Gündüzalp, İttihad'ın ve Yeni Asya'nın finans açısından desteklenmesi amacıyla da başta Risale-i Nur'lar olmak üzere çeşitli alanlarda yayınlar neşredilmesinin temellerini de atmıştır.

Zübeyir Gündüzalp döneminde başlatılan gazete ve yayıncılık işi bugün serbest piyasa şartlarına göre daha da genişletilmiş ve işlediğimiz gibi başta Yeni Asya Gazetesi olmak üzere Yeni Asya Neşriyat adı altında basılan yayınlar, Köprü, Bizim Aile, Genç Yaklaşım ve Can Kardeş dergileri Yeni Asya Grubu'nun en önemli finans kaynakları olmuşlardır.

Nur Cemaati'nin derlenip toparlanmasında ve gazetenin yanı sıra yayıncılıkta da emeği olan Zübeyir Gündüzalp 12 Mart 1971 Muhtırası'ndan hemen sonra 2 Nisan 1971'de vefat etmiştir. Zübeyir Gündüzalp'in vefatından sonra cemaat bir süre "meşveret" usulüyle yönetilmiştir.

Mehmet Kutlular'ın Yeni Asya'ya lider olması ve liderliğini günümüze kadar getirmesi de Gündüzalp'in vefatıyla başlayan süreç içinde gelişen olaylar sonucudur. Daha Gündüzalp hayattayken ismi cemaat içinde iyice ön plâna çıkmaya başlayan Mehmet Kutlular, Gündüzalp'in vefatından bir süre sonra Yeni Asya Cemaati'nin üçüncü lideri olmuştur. Kutlular ismi, hayatını anlattığımız bölümde ele aldığımız üzere, kızı Vildan Kutlular'ın 1995'te eroinden vefat etmesiyle başlayan süreç içinde ve 1999'da Ankara'da Kocatepe Camii'nde düzenlenen "Bediüzzaman Mevlidi"nden sonra yaşanan olaylar sebebiyle kamuoyunca da iyice tanınır hale gelmiştir.

Nur Cemaati'nin ana kolu olan Yeni Asya Cemaati, özellikle Mehmet Kutlular'ın lider olmasıyla, siyaseten daha katı bir çizgiye çekilmiştir. Bu dönemde "demokrat misyon" âdeta efsaneleştirilmiştir. Siyaseten Demirel'e biat eder tarzda olan bağlılık ve Kutlular'ın bu konudaki tavizsiz katılığı, askerî müdahaleler karşısındaki fikir ayrılıkları, Kutlular'ın yönetim tarzını tasvip etmeyenleri ve liderlik beklentisi içinde olanları zamanla Yeni Asya Cemaati'nden koparmıştır.

Bu şekilde Yeni Asya'dan kopan Hekimoğlu İsmail Grubu'nun, Sakarya Grubu'nun, Fethullah Gülen Grubu'nun ve Yeni Nesil Grubu'nun Mehmet Kutlular'la yollarını ayırmasının en büyük nedenlerinden birisi Kutlular'ın takip ettiği siyaset yüzünden onun cemaati Demirel'in bir şubesi olarak yönettiği ithamlarıydı. Yani siyaset konusunda Mehmet Kutlular'ın takip ettiği katı ve tavizsiz çizgiydi. Bu yüzden Kutlular önderliğindeki Yeni Asya Grubu'na "Demirelci Nurcular" denilmesi boşuna değildir. Benzer gerekçelerle Yeni Asya'dan ayrılanların çokluğu göz önüne alındığında Mehmet Kutlular'a bu konuda hak vermek mantıklı görünmemektedir. Ancak şu bir gerçektir ki ister siyasi anlaşmazlıklar isterse liderlik beklentileri yüzünden olsun ayrılmalar Yeni Asya Grubu'na büyük bir darbe vurmuş ve grubu iyice zayıflatmıştır.

Bütün bu ayrılıklara rağmen, Yeni Asya Grubu'nun Fethullah Gülen'e olan tavrından, yani Gülen'in Nurcu olduğunu hiçbir zaman söylememesinden hareketle Gülen'i ve hareketini Nur Cemaati'nin dışında tutarsak, şu anda Nur Cemaati'nin yine de en güçlü grubu Yeni Asya'dır.

Fethullah Gülen ve cemaatini, sahip oldukları güç, etkinlik ve imkânlar yönünden artık bir cemaat olmaktan öte bir hareket, bir ekol olarak görmek gerekmektedir. Gülen'in zaman içinde, Yeni Asya gibi sadece bir siyasi ekole eklemlenmek yerine, değişik siyasi tercihler göstererek hareketini güçlendirmesi gelinen noktanın özetidir. 21 Mart 1999'dan beri hayatını Amerika'da sürdürse de neo- Nurculuğun temsilcileri olarak kabul edilen Fethullah Gülen Hareketi'nin Türkiye'nin AKP iktidarında geçirdiği değişim sürecinde önemli rol oynadığı ve Türkiye siyasetinde hatırı sayılır bir etkinliğe kavuştuğu bilinmektedir. Bu yüzden Yeni Asya

Grubu'nun Fethullah Gülen Hareketi'ne olan yaklaşımını ve karşı tavrını bu bakış açısıyla ele almak daha mantıklıdır.

Yine Yeni Asya Grubu'nu, Nur Cemaati'nin diğer gruplarıyla karşılaştırdığımızda sadece siyasete bakışı açısından değil başka konularda da aralarında fark olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birisi de askerî müdahalelere bakıştaki farklılıktır. Yeni Asya Grubu öteden beri askerî darbelere şiddetle karşı çıkmış ve bu tavrını açıkça beyan etmiş bir gruptur. 27 Mayıs 1960 İhtilâli, 12 Mart 1971 Muhtırası, 12 Eylül 1980 Darbesi ve 28 Şubat post-modern darbesi bizzat "demokrat misyon"un tek başına ya da koalisyon olarak iktidarda bulunduğu zamanlarda yapılmıştır. 12 Mart 1971 Muhtırası ile 12 Eylül 1980 Darbesi'nin açık muhatabının Demirel olması, Demirel'in 28 Şubat döneminde de cumhurbaşkanı olarak bu anafora yakalanması ve Yeni Asya Cemaati'nin de Demirel'e verdiği destek göz önüne alındığında, bu grubun askerî darbelere karşı çıkması daha da anlamlıdır. Ancak Yeni Asya Grubu'nun, iktidarda kimin olduğuna bakmadan demokrasiyi askıya alan bütün askerî müdahalelere topyekün karşı çıktığı unutulmamalıdır. Bu karşı çıkışın en yakın örneği de AKP iktidarına karşı verilen 27 Nisan E-Muhtırası'nda sergilediği tavırdır.

Belirttiğimiz gibi Yeni Asya Grubu askerî müdahalelere karşı çıkarken, Nur Cemaati içindeki bazı gruplar bu müdahaleleri tasvip etmiştir. 27 Mayıs 1960 İhtilâli'yle 12 Mart 1971 Muhtırası'na cemaat olarak topyekün karşı çıkan Nurcular, 1980'den sonra bu birlikteliği kaybetmiştir. İşte Mehmet Kutlular'ın Mehmet Kırkıncı Hoca ile ters düşmesinin en büyük sebebi de 12 Eylül 1980 İhtilâ'line yaklaşım tarzlarındaki düşünce farklılığıdır. Mehmet Kırkıncı Hoca 12 Eylül'e destek vermiş, Kenan Evren'e aracılar yoluyla haberler ve mektuplar göndermiş, ayrıca 1982 Anayasası'na evet oyu vermiştir. Yeni Asya lideri Mehmet Kutlular, Mehmet Kırkıncı'nın 12 Eylül'e verdiği destek üzerine onunla yollarını ayırmıştır. Bu bölünmeden sonra Yeni Asya Grubu Mehmet Kırkıncı Grubu'na "Konseyciler", Mehmet Kırkıncı Grubu da Yeni Asya'ya "Demirelciler" demeye başlamıştır. Ayrıca Yeni Asya Grubu 1982 Anayasası'na hayır oyu verdiği gibi anayasa çalışmaları yapılırken "Yeni Anayasa

Nasıl Olmalıdır?" başlığı altında alternatif bir anayasa taslağını yayınlamaktan çekinmemiştir. Ancak bütün bunlar karşılıksız kalmamış ve Yeni Asya Gazetesi 470 gün kapatılmıştır.

Yeni Asya Gazetesi'nin kapatılmasından sonra Yeni Nesil Gazetesi'yle yola devam eden grup, Ocak 1990'da en büyük bölünmesini yaşamıştır. Başka bir ifadeyle bu bölünmeden en büyük darbeyi Mehmet Kutlular ve ekibi almıştır. Mehmet Kutlular, Mehmet Fırıncı ve Mehmet Emin Birinci Yeni Asya Cemaati'nde "Üç Mehmetler" ismiyle şöhret bulmuşlardır. Lider Zübeyir Gündüzalp'ten sonra bu üç kişinin meşveret usulüyle yönetimi altına giren Yeni Asya'da Mehmet Kutlular diğerlerine göre her zaman bir adım önde olmuştur. Çünkü hukukî olarak olmasa da gazetenin ve yayınların başında fiilen Mehmet Kutlular bulunmaktaydı. Daha önce cemaatten aforoz edilen meşhur Nurcu avukat Bekir Berk'in yönlendirmesiyle hareket eden Mehmet Fırıncı ve Mehmet Emin Birinci, Ocak 1990'da Mehmet Kutlular ve ekibini polis zoruyla gazete binasına sokmamıştır. Tabir caizse Mehmet Kutlular ve ekibi kapının önüne konulmuştur. Bu tasfiye cemattteki "Üç Mehmetler" efsanesini bitirmiştir. Aslında bu bölünme öbür taraftan Mehmet Kutlular'ın da işine yaramıştır. Çünkü Kutlular, bu bölünmeden sonra cemaatten para toplayarak Yeni Asya Gazetesi'ni yeniden çıkarmaya başlamış ve geriye kalan grup içindeki liderliğini alternatifsiz bir şekilde perçinlemiştir.

Bu nedenle Mehmet Kutlular'ın, bugün Yeni Asya içindeki saygın yerini, kendisine gösterilen itaati ve bağlılığı, cemaat bilinciyle ve grup refleksiyle hareket eden grup üyelerinin Risale-i Nur tedrisinden geçmesinin bir tezahürü olarak okumak mümkündür. Ayrıca Kutlular'ın eylemlerine ve realiteye bakıldığında, kavgacı ve mücadeleci sert kişiliğinin, cemaat içinde karşısına çıkan muhalefeti tasfiye etmekten kaçınmayacak katı bir liderlik anlayışını da beraberinde getirdiği göze çarpmaktadır. Bu bakımdan Mehmet Kutlular'ın ismi Yeni Asya Grubu'yla özdeşleşmiş ve Yeni Asya tam anlamıyla Mehmet Kutlular'ın grubu olmuştur. Grupta lidere tam bir sadakatle bağlılık söz konusudur. Öyle ki liderin otoritesi, kuvvetli ve kişiselleşmiş bir halde gruba hâkim durumdadır. Bu değerlendirme açısından bakıldığında Yeni Asya Grubu'nda genelde bütün siyasi partilerde, sendikalarda, şirket-

lerde, derneklerde ve sosyal gruplarda olduğu gibi oligarşik bir yapılanma söz konusudur. Mehmet Kutlular şu anda grup liderliğinde alternatifsizdir ve bu durum hayatı boyunca devam edecek gibi görünmektedir. Dinî bir grup olmanın ve cemaat bağının bu durumu bir şekilde ortaya çıkardığı ve lidere karşı çıkan her türlü muhalefeti de tasfiye ettiği muhakkaktır.

Demokratik olduğunu ileri süren her türlü kurumsal yapılaşmanın demokratikliğinin sorgulanabileceği gibi, üniter bir cemaat yapısını öngören her dinî cemaatte de aykırı seslere tahammül edilmediği bir gerçektir. Bu da cemaat içi bir istibdadın doğmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla demokratik bir yönetim şeklinin ön görüldüğü ve iddia edildiği bu tür yapılanmalarda içe dönük olarak demokrasinin varlığından söz etmek neredeyse imkânsızdır. Aykırı seslerin bastırıldığı ve farklılığa tahammül edilmeyen her türlü siyasi ve cemaat yapılaşmaları da tek tipliliğe, tek sesliliğe izin vermeleri sebebiyle demokratik olmaktan öte bünyelerindeki oligarşik yapılanma sebebiyle zamanla baskıcı bir yapıya kayabilmektedirler. Mehmet Kutlular'ın da Yeni Asya Grubu lideri olarak grup içindeki etkinliği ve grubu kitle olarak yönlendirmedeki alternatifsizliği, anlatmaya çalıştığımız bu yapının bir tezahürüdür. Dolayısıyla Kutlular'ın lider olarak grup içindeki gücü ve üstlendiği misyon, bu grubun siyaseten destek verdiği ideoloji, siyasetle ilgilenen aktörler tarafından da bilinmektedir.

Nur Cemaati'nden ayrılan diğer gruplarla karşılaştırdığımızda da Said Nursi'nin bıraktığı siyasi mirasa en fazla sahip çıkan ve bu yönden de en fazla politize olan grup Yeni Asya'dır. Said Nursi'nin "ehven-i şer" mantığıyla "demokrat misyon"a oy vermesi ve bunu tavsiye etmesiyle başlayan bu hareket tarzı, Yeni Asya Grubu'nca kesintisiz bir şekilde günümüze kadar getirilmiştir. Bu mirasın bir yansıması olarak Yeni Asya Grubu, Said Nursi'nin azamü'ş-şer (büyük kötülük) olarak değerlendirdiği CHP'ye hiçbir zaman sıcak bakmamıştır. Grup yine Nursi'nin Millet Partisi'ne yönelik söylemlerinden hareketle İslâm'la bağdaşlaştırılamayan ırkçılık esasına dayalı siyaset yaptığı iddiasıyla da MHP'ye uzak durmaktadır. Nitekim işlediğimiz üzere, "Tarihî Vesikaların Işığı Altında İslâmî Hareket ve Türkeş" isim-

li eser etrafında yaşananlar bunun bir göstergesidir. Yeni Asya Grubu ayrıca dini siyasete alet eden, din adına siyaset yapan, siyasal İslâm'ın ve millî görüşün temsilcisi MNP zihniyetine ve devamı partilere de karşı çıkmıştır. Kendisini bir sivil toplum örgütü olarak konumlayan Yeni Asya'nın sağ yelpazedeki demokrat misyon geleneğine oy vermeye devam etmesi, parlamenter sisteme ve demokrasiye inanması ve Türkiye'nin AB'ye girmesine taraf olması grubun takip ettiği bu siyasi çizginin önemli özelliklerindendir. Ancak grubun takip ettiği bu siyasi çizgi muhaliflerce yeri geldikçe sorgulanmakta ve eleştiri konusu yapılmaktadır.

Özellikle Said Nursi'nin bu mirasını katı bir şekilde sürdüren Mehmet Kutlular'ın Demirel tutkusunu ayyuka çıkarmasıyla, Yeni Asya Grubu'na "Demirelci Nurcular" lâkabının takılması, yaşanan bu fiilî durumun bir göstergesidir. Yeni Asya Grubu aktif siyasetin içinde olduğu sürece Demirel liderliğindeki partilere kesintisiz oy vermiştir. Grup, Demirel'den sonra da bu çizgisini hiç değiştirmemiş, kıratın süvarisinin kim olduğuna bakmadan, demokrat misyonun temsilcisi partilere oy vermeye devam etmiştir. Bu açıdan Yeni Asya'nın bu tutumunu, gelenekselleşmiş bir siyasi davranış biçimi, başka bir ifadeyle de bir tür siyaset yapma olarak okumak yerindedir.

Her ne kadar Mehmet Kutlular, aktif siyasette kaldığı sürece Demirel'e sadece oy verdiklerini ve hiçbir karşılık almadıklarını söylese de çalışmamızda da dile getirdiğimiz gibi Demirel'le yapılan milletvekili pazarlıkları aksini işaret etmektedir. Öbür taraftan Demirel'in, Said Nursi'nin ve talebelerinin samimi bir dostu olarak görülmesi ve hiçbir zaman Demirel'in ağzından Bediüzzaman ve Nur talebelerinin aleyhinde bir tek kelime çıkmadığının dillendirilmesi, Nurcuların bu oy tercihlerindeki başlıca sebeplerden biridir. Ayrıca Demirel'in Said Nursi'nin kayıtlıpederine verdiği metelik keseyi, manevî değeri sebebiyle sakladığını Mehmet Kutlular'a söylemesi, Yeni Asya'nın Demirel'e olan tutkusunu pekiştirmede önemli bir rol oynamıştır. Ancak Demirel'in aktif siyasi hayatı boyunca takip ettiği siyaset çizgisi göz önüne alındığında, onun nabza göre şerbet vermede mahir olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle kendisiyle görüşmek isteyen Nurcu kanaat önderlerini kabul etmeden önce masasına Risale-i Nur'ları

koyduğu ve görüşme esnasında sözü mutlaka Said Nursi'ye getirerek methiyeler düzdüğü, hatta Nurcuların bazı konulardan yakınması durumunda; "Sizin başbakanınız var ya, ben varım ya" mealinde sözler söylediği rivayetlerinden hareketle, Yeni Asya Grubu-Demirel ilişkisinden daha kârlı çıkanın Demirel olduğu anlaşılmaktadır.

Yeni Asya Grubu takip ettiği siyasi çizgiyi deşifre etmekten de kaçınmamaktadır. Her seçim öncesi gizlemeden, açıkça "demokrat misyon"un temsilcisi olan partiye oy vereceklerini ve oy verilmesi gerektiğini deklare etmektedir. Buna karşılık Yeni Asya, Said Nursi'den devraldıkları miras gereği sol, milliyetçi ve dini siyasete alet eden, din adına siyaset yapan bütün partilere karşı çıkmakta ve bu tür partilere oy verilmemesi çağrılarında bulunmaktadır. Yeni Asya Grubu seçim dönemlerinde de siyaseten hep aynı stratejiyi takip etmektedir. Said Nursi'den intikal eden "ehven-i şer" mantığıyla "demokrat misyon"a oy veren grup, seçimlerden hemen önce desteklediklerı parti lehinde yoğun bir siyasi kampanyaya girişmektedir. Bu kampanya çerçevesinde siyasi broşürler de hazırlanmaktadır. Yaptıkları yayınlarla oy verecekleri partiye, niçin oy verilmesi gerektiği, karşı cephedeki partilere de niçin oy verilmemesi gerektiği en ince ayrıntılarına kadar işlenmekte, cemaate dönük olarak "oyların bölünmemesi" gerektiği ikazları da yapılmaktadır. Seçim sonuçlarına göre desteklenen parti iktidara gelirse, bundan büyük bir mutluluk duyulmakta, pay sahipliğiyle övünülmektedir. Desteklenen parti iktidara gelemezse ya da meclis dışı kalırsa, seçmen tercihine sığınılmakla beraber, bunun sebepleri irdelenmekte ve yeni yol haritası tavsiyeleri yapılmaktadır. Bütün bunları gazetede neşredilen yazılarda görmek mümkündür. Kısacası Yeni Asya Grubu, özellikle seçim dönemlerinde siyasetle yatıp, siyasetle kalkmaktadır. Belki de grubun siyaseten sahip olduğu bu dinamik güç, kendilerini bu şekilde canlı tutmalarından kaynaklanmaktadır.

Ancak değişen dünya konjönktürüne göre siyasetin paralel bir değişim gösterdiği ve kendini buna göre yenilediği, ideolojilerin çöktüğü, yeni siyasi jargonların ve yeni siyaset paradigmalarının türediği bir ortamda, Türkiye'nin de bu durumdan etkilenmemesi mümkün değildir. Bu yüzden, bu durum apaçık or-

tada dururken, Yeni Asya'nın bütün bu değişim ve dönüşümleri bir kenara bırakarak "demokrat misyon" takipçiliğini efsaneleştirmesinin kolay bir izahı yoktur. Siyasetin dönüştürücü olduğu, iktidarın dönüştürücü olduğu bir ortamda, siyaset arenasındaki her görüşün temelleri erozyona uğramaktadır. Bu durumun bilincinde olanlar, siyaseti ve siyasetçiyi idealize eden her tutumun, kendi oligarşik yapısını oluşturduğu kanaatindedir. Bunun bir siyasi parti içinde olması ile bir cemaat ortamında olması arasındaki fark da giderek kapanmaktadır. Siyasete endekslenmiş bütün yapılar günü gelince kendi asli fonksiyonlarını yitirmektedirler. Özellikle cemaat yapılarının, kendilerini tamamen bir siyasi partiye angaje etmeleri, onları önce küçültmekte sonra da etkinliklerini kaybetmelerine yol açmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Yeni Asya'nın içinde bulunduğu durumun bunun tam bir yansıması olduğu görülmektedir..

Bir realiteyi yansıtan dinî grupların sahip oldukları güç ve oy potansiyeli, her seçim döneminde istismara açık bir siyasî rekabetin konusu olmuştur ve bu durum böyle devam edip gidecek görünmektedir. Bu yüzden, aslında sorunun çözümü için somut adım niteliği taşısa da dinî grup önderlerinin din ile siyaset arasına kalın bir çizgi çekmesi mümkün görünmemektedir. Nurculuğun kurucusu Said Nursi'nin çok istemesine rağmen bu kalın çizgiyi çekemediği göz önünde bulundurulursa, Nursi'den sonra siyasi bir yapılanmayı tartışan ve siyaseten taraftarlıklarını ilân etmekten çekinmeyen takipçilerinden böyle bir başarı beklemek mümkün görünmemektedir.

Yeni Asya'ya göre bugün iktidarda olan AKP de millî görüş çizgisinin yani siyasal İslâmcılığın temsilcisi MNP zihniyetinin bir devamıdır. Bu yüzden bu grubun AKP'yi desteklemesi mümkün görünmemektedir. Bunun en yakın örneği de AKP Genel Başkanı ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, yakın bir geçmişte Said Nursi olmadan Türkiye'nin manevî hayatının eksik kalacağını ifade eden stratejik mesajına Yeni Asya Grubu'nca yüklenen anlamda görülmektedir. Başbakan Erdoğan'ın bu söylemi tek parti döneminde tabu olarak görülen Said Nursi'ye bir iade-i itibar ve 27 Mayıs'tan sonra bir meçhule defnedilen hatırasına bir saygı olarak okunabilir. Diğer bir ifadeyle de bölünmelerle çok

geniş bir tabana yayılan Nur Cemaati'ne siyasi bir mesaj olarak da algılanabilir. Bütün bunların yanı sıra Başbakan Erdoğan'ın bu mesajının doğal olarak AKP'ye sıcak bakmayan Yeni Asya Grubu'nda ne tür bir etki yaratacağı da merak konusu edilmiştir. Ancak Yeni Asya Grubu tarafından bu mesaja verilen tepkiler grubun siyaseten tasvip etmediği bir çizgiyi sürdüren AKP'ye bakışının bu mesajla kolay kolay değişmeyeceğini göstermektedir. Çünkü mesajın içeriği ve öneminden ziyade Yeni Asya'nın üzerinde durduğu husus, Başbakan Erdoğan'ın Menderes'ten sonra Said Nursi adını zikreden ikinci başbakan olduğu yönünde çıkan haberlerdir. Yeni Asya Grubu bu haberlere şiddetle karşı çıkmış ve sözü Demirel'e getirerek, Adnan Menderes'ten sonra Demirel'in defalarca Said Nursi adını kullandığının hafızalarda ve arşivlerde yerini aldığının altını çizmiştir. Ayrıca AKP, muhtaç insanlara yaptığı sosyal yardımlarla, aslında varolma sebebi bu olan sivil toplum örgütü, dinî cemaat vb. yapılanmaların hareket alanını daraltmaktadır. Bu yüzden Yeni Asya, AKP'ye olan karşı çıkışını siyasi yönden değil de eğer bu noktadan konumlandırmış olsaydı daha tutarlı olurdu.

Bütün bunlar bir yana, son yerel seçimlerden sonra bugün için Yeni Asya'nın karşı karşıya kaldığı sıkıntı; sürekli destek verdiği siyasi çizginin yani "demokrat misyon"un zamanla güç kaybederek siyaseten bitme noktasına gelmiş olmasıdır. Artık bırakın tek başına veya koalisyon yoluyla iktidar olmayı, %10 barajını aşarak meclise girme imkânından fersah fersah uzak kalan "demokrat misyon"un bundan sonra da desteklenmeye devam edilmesinin, Yeni Asya'nın geleceğiyle ilgili plânlamalarla ne kadar örtüştüğü merak konusudur. Çünkü varlığını güçlü bir şekilde devam ettirme amacı taşıyan dinî bir cemaatin, siyaseten dayandığı ayağı kaybetmesinin, bu konuda rekabet halinde olduğu iktidar destekli diğer cemaatler karşısındaki konumunu zayıflatacağı muhakkaktır. Bu yüzden 2009 yerel seçimleri sonrasında DP Genel Başkanı seçilen Hüsamettin Cindoruk'a emanetçi olarak bakıp, genel başkanlığı makul bir süre sonra vesayet yoluyla değil seçimle gelen dinamik birine teslim etmeyi önermek ve 16 Ocak 2011'de DP Genel Başkanı seçilen Namık Kemal Zeybek'e destek vererek demokrat misyonun ayağa kalkacağını ummak Yeni Asya için çözüm değildir.

Yeni Asya Grubu'nun demokrat misyonu sürdürdüğüne inandığı DP dışında kalan mevcut siyasi partilere yaklaşımı ve bu partilere bakış açısı da bilinmektedir. Karşıda da hiçbir zaman hoş görülmeyen, dini siyasete alet eden ve millî görüş çizgisinin devamı olarak görülen iktidardaki AKP ile yıllarca mücadele edilen CHP ve İslâm'la bağdaşlaştırılamayan ırkçılığı esas alan milliyetçiliğin temsilcisi durumunda gördükleri MHP bulunmaktadır. Bu yüzden Yeni Asya'nın "demokrat misyon"dan vazgeçerek bu partilerden birini tercih etmesinin kendisini, çizgisini ve Said Nursi'nin mirasını inkâr etmesi anlamına geleceği açıktır.

Sonuçta bölünmelerle gücü bir hayli zayıflayan Yeni Asya Cemaati, siyaseten bel bağladığı demokrat misyon çizgisinin büyük bir çöküş yaşamasıyla da yıllarca üzerinde yürüdüğü ve gelenekselleştirdiği siyasi ayağından büyük bir darbe yemiştir. Bu sebeple Yeni Asya'nın bundan sonraki seçimlerdeki siyasi tercihi, grubun geleceğini doğrudan etkileyecektir. Yeni Asya, ya yine siyaseten kaybetmeyi göze alarak, gelenek haline getirdiği "demokrat misyon" tercihine sarılacak ya da "yeni bir sayfa" açmak için "ehven-i şer" olarak halihazırdaki partilerden birini seçerek, liderden devralınan mirası reddetme riskini göze alacaktır. Nereden bakılırsa bakılsın Yeni Asya Grubu iki ucu sivri bir bıçak sırtında yürümekle eş değer bir durumdadır. Atacağı adımla ya gittikçe marjinalleşen ve kabuğuna çekilen bir grup olma hüviyetine iyice bürünecek ya da biraz risk alıp değişen dünya ve Türkiye konjönktürüne uygun olarak tercih edeceği yeni siyasi çizgiyle yeni bir başlangıç yaparak ayağa kalkmayı deneyecektir.

KAYNAKÇA

12 Ekim 1975 Cumhuriyet Senatosu Üyeleri ve Milletvekili Ara Seçimi Sonuçları, Başbakanlık DİE. Yay., Ankara 1976.

5 Haziran 1977 Milletvekili Seçimi Sonuçları, Başbakanlık DİE.Yay., Ankara 1978.

Ahmad, Feroz ve Bedia Turgay, *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971*, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1976.

Ahmad, Feroz, *Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980*, Çev.: Ahmet Fethi, Hil Yay., İstanbul 1994.

Akyol, Taha, *Haricilik ve Şia*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 1988.

Hariciler ve Hizbullah, Doğan Kitap, İstanbul 2000.

Armaner, Dr. Neda, *İslâm Dininden Ayrılan Cereyanlar: Nurculuk*, Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Yay., Ankara 1964.

Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük I-II-III*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2006.

Batur, Muhsin, *Anılar ve Görüşler (Üç Dönemin Perde Arkası)*, Milliyet Yay., İstanbul 1985.

Bölügiray, Nevzat, *28 Şubat Süreci 1*, Tekin Yayınevi, İstanbul 1999.

Cemal, Hasan, *Türkiye'nin Asker Sorunu*, Doğan Kitap, İstanbul 2010.

Çağatay, Tahir, *Günün Sosyolojisine Giriş*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1987.

Çakır, Ruşen, *Ayet ve Slogan*, Metis Yay., İstanbul 2002.

Demirel, Hüseyin, *12 Mart'ın İçyüzü*, Yeni Asya Yay., İstanbul 1977.

Demirel, Süleyman, *Nereden Geldik Nereye Gidiyoruz? Türkiye'nin Siyasi ve İktisadi Panoraması*, Der.: Selahattin Şafak, Yeni Asya Yayınevi, İstanbul 1969.

İslâm Demokrasi Laiklik, Mülâkatlar: Kâzım Güleçyüz, Yeni Asya Gazetesi Neşr., İstanbul 1991.

1971 Buhranı ve Aydınlığa Doğru, AP Yay., Ankara 1973.

Demirel Demokrasiyi Anlatıyor, Yeni Asya Neşr., İstanbul 1985.

Demirel GAP'ı Anlatıyor, Yeni Asya Neşr., İstanbul 1987.

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Yay. Haz.: Aydın Sami Güneyçal, Aydın Kitabevi, Ankara 2006.

Dinî Kavramlar Sözlüğü, Yay. Haz.: Doç. Dr. İsmail Karagöz, DİB. Yay., Ankara 2005.

Doğan, D. Mehmet, *Doğan Büyük Türkçe Sözlük*, Vadi Yay., Ankara 2001.

Duran, Prof. Dr. Bünyamin, *İslâm Düşünce Geleneğinde Bediüzzaman'ın Yeri*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 2004.

Duverger, Maurice, *Siyasi Partiler*, Çev.: Prof. Dr. Ergun Özbudun, Bilgi Yay., Ankara 1993.

Ekinci, Dr. Necdet, *Türkiye'de Çok Partili Düzene Geçişte Dış Etkenler*, Toplumsal Dönüşüm Yay., İstanbul 1997.

Eraydın, Dr. Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, MÜİF. Yay., İstanbul 1997.

Erdoğan, Mehmet, *Bediüzzaman ve Siyaset*, Nesil Yay., İstanbul 2008.

Erdoğan, Mustafa, *Rejim Sorunu*, Vadi Yay., Ankara 1997.

28 Şubat Süreci, Yeni Türkiye Yay., Ankara 1999.

Gencer, Bedri, *İslâm'da Modernleşme 1839-1939*, Lotus Yay., Ankara 2008.

Göçeri, Nebahat, *Dini Grupların Eğitim Anlayışı*, Adana 2004.

Gökmen, Mustafa, *Kavşaktaki Türkiye*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2006.

Güleçyüz, Kazım, *Bu Bayrak İnmez*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2005.

Kumandalı Siyaset, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2000.

Ordu ve Demokrasi, Yeni Asya Neşr., İstanbul 1996.

Postmodern Darbe, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2002.

AB Sürecinde Değişen Türkiye, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2005.

Zulüm Devam Etmez, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2001.

Güner, Ahmet, *Tarikatlar*, Milliyet Yay., İstanbul 1986.

Güngör, Erol, *İslâm Tasavvufunun Meseleleri*, Ötüken Neşr., İstanbul 1987.

İslâmın Bugünkü Meseleleri, Ötüken Neşr., İstanbul 2006.

Hale, William, *Türkiye'de Ordu ve Siyaset*, Çev.: Ahmet Fethi, Hil Yay., İstanbul 1996.

http://www.haberss.com/haber.php?id=343143&s=3, 13 Eylül 1995.

http://www.mgk.gov.tr/Turkce/basinbildiri1997/28subat1997.htm, 15. Ocak 2009.

http://www.tsk.tr/10_ARSIV/10_1_Basin_Yayin_Faaliyetleri/10_1_Basin_Aciklamalari/2007/BA_08.html, 25 Nisan 2009.

http://tr.wikisource.org/wiki/28_%C5%9Eubat_Kararlar%C4%B1, 16 Ocak 2009.

http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=1898, 10 Mart 2010.

http://www.yeniasya.org.tr.

http://www.yeniasya.com.tr.

İslâm ve Demokrasi, Yeni Asya Neşr., İstanbul 1987.

IŞIK, İhsan, *Bediüzzaman Said Nursi ve Nurculuk*, Beyan Yay., İstanbul 1995.

İbn Manzur, Muhammed, *Lisanu'l-Arab*, Beyrut 1970.

Kara, İsmail, *Cumhuriyet Türkiyesi'nde Bir Mesele Olarak İslâm*, Dergâh Yay., İstanbul 2008.

Kara, Mustafa, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, Dergâh Yay., İstanbul 1985.

Karpat, Kemal H., *İslâmı'ın Siyasallaşması*, Çev.: Şiar Yalçın, İstanbul 2005.

Kayalı, Kurtuluş, *Ordu ve Siyaset 27 Mayıs-12 Mart*, İletişim Yay., İstanbul 1994.

Kaygusuz, İbrahim, *Nur'un Sadık Kahramanı Zübeyir Gündüzalp Hayatı-Mefkûresi*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2007.

Köseoğlu, Nevzat, *Bediüzzaman Said Nursi*, Ötüken Neşr., İstanbul 2004.

Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli, TDV Yay., Ankara 2008.

Kur'ân-ı Kerim Meâli, DİB. Yay., İstanbul 2010.

Lewis, Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, TTK Yay., Ankara 1996.

Kırkıncı, Mehmed, *Hayatım-Hatıralarım*, Zafer Yay., İstanbul 2004.

Kısakürek, Necip Fazıl, *Son Devrin Din Mazlumları*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2001.

Kitapçı, Kitapçı, *Bediüzzaman Said Nursi ve Anadolu İman Hareketi*, Konya 1989.

Maciver, R. M. – Page, Charles H., *Cemiyet*, Çev.: Âmiran Kurtkan, M.E.B. Yay., İstanbul 1971.

Mardin, Şerif, *Türkiye'de Din ve Toplumsal Değişme Bediüzzaman Said Nursi Olayı*, Çev.; Metin Çulhaoğlu, İletişim Yay., İstanbul 2006.

Türkiye'de Toplum ve Siyaset, Der.: Mümtaz'er Türköne-Tuncay Önder, İletişim Yay., İstanbul 1994.

Din ve İdeoloji, İletişim Yay., İstanbul 1983.

Türkiye'de Din ve Siyaset, İletişim Yay., İstanbul 2001.

Marksist Düşünce Sözlüğü, Yayın Yönetmeni: Tom Bottomore, Çev.: Mete Tunçay, İletişim Yay., İstanbul 2005.

Milletvekili Seçimi Sonuçları 6.11.1983, Başbakanlık DİE. Yay., Ankara 1985.

Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları 06.11.1983, 29.11.1987, 20.10.1991, 24.12.1995, T.C. Başbakanlık DİE. Yay., Ankara 1998.

Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları 20.10.1991, T.C. Başbakanlık DİE. Yay., Ankara 1992.

Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları 24.12.1995, T.C. Başbakanlık DİE. Yay., Ankara 1997.

Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları 18.04.1999, T.C. Başbakanlık DİE. Yay., Ankara 2001.

Murat, Serdar, *Ankara Siyaseti ve Said Nursî*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2001.

Mürsel, Sâfa, *Bediüzzaman Said Nursi ve Devlet Felsefesi*, Yeni Asya Yay., İstanbul 1976.

Nursi, Bediüzzaman Said, *Beyânat ve Tenvirler*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 1998.

Emirdağ Lâhikası I-II, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2007.

Hutbe-i Şamiye, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2009.

Kastamonu Lâhikası, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2006.

Mektûbât, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2008.

Münâzârât, Yeni Asya Neşr., İstanbul 1998.

Sünûhat, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2007.

Şuâlar, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2006.

Tarihçe-i Hayatı, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2007.

Önder, Tuncay, *Ekoloji, Toplum ve Siyaset*, Odak Yay., Ankara 2003.

Özdemir, Hikmet, *Ordunun Olağandışı Rolü*, İz Yayıncılık, İstanbul 1994.

Rejim ve Asker, İz Yayıncılık, İstanbul 1993.

Risale-i Nur'da Sivil Toplum, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2007.

Sarıbay, Ali Yaşar, *Postmodernite, Sivil Toplum ve İslâm*, İletişim Yay., İstanbul 1995.

Türkiye'de Modernleşme Din ve Parti Politikası: "Millî Selâmet Partisi Örnek Olayı", Alan Yay., İstanbul 1985.

Sarol, Dr. Mükerrem, *Bilinmeyen Menderes I-II*, Kervan Yay., İstanbul 1983.

Sezal, İhsan, *Sosyal Bilimlerde Temel Kavramlar*, Birlik Yay., Ankara 1981.

Sifil, Ebubekir, *Sana Din'den Sorarlar I*, Rıhle Kitap Yay., İstanbul 2009.

Sitembölükbaşı, Şaban, *Türkiye'de İslâm'ın Yeniden İnkişafı (1950-1960)*, TDV Yay., Ankara 1995.

Subaşı, Necdet, *Türk Aydınının Din Anlayışı*, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1996.

Şahiner, Necmeddin, *Bilinmeyen Taraflarıyla Bediüzzaman Said Nursi*, Nesil Yay., İstanbul 2008.

Şaylan, Gencay, *Türkiye'de İslâmcı Siyaset*, V Yay., Ankara 1992.

Şeriat ve Demokrasi, Din ve Siyaset, Laiklik, Ordu Devlet ve Demokratikleşme (Köprü Özel Sayı), Risale-i Nur Enstitüsü Yay., İstanbul, trhz.

Topçu, Nurettin, *Sosyoloji*, Haz.: Ezel Erverdi-İsmail Kara, Dergâh Yay., İstanbul 2001.

Türköne, Mümtaz'er, *Siyasî İdeoloji Olarak İslâmcılığın Doğuşu*, İletişim Yay., İstanbul 1994.

Wach, Joachim, *Din Sosyolojisi*, Çev.: Prof. Dr. Ünver Günay, Erciyes Üniversitesi Yay., Kayseri 1990.

Yalçın, Soner, *Hangi Erbakan?*, Başak Yay., Ankara 1994.

Yaşar, İslâm, *Bediüzzaman*, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2008.

Muhabbet Fedaileri, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2008.

Nurcular, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2008.

Zamanın Sesi, Yeni Asya Neşr., İstanbul 2008.

Yayla, Atilla, *Demokrasiyi Koruma Kılavuzu*, Liberte Yay., Ankara 2001.

Siyaset Teorisine Giriş, Liberte Yay., Ankara 2002.

Siyasî Düşünce Sözlüğü, Liberte Yay., Ankara 2003.

Yıldız, Abdullah, *Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e İktidar Kavgaları ve Sanal İrticâ*, Pınar Yay., İstanbul 2000.

Yılmaz, Ensar, *Çankaya Savaşları*, Birey Yay., İstanbul 2007.

Zürcher, Erik Jan, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, Çev.: Yasemin Saner Gönen, İletişim Yay., İstanbul 2001.

GAZETELER

Akşam Gazetesi.
Cumhuriyet Gazetesi.
GAP Gündemi.
Günaydın Gazetesi.
Hürriyet Gazetesi.
İttihat Gazetesi,
Milliyet Gazetesi.
Radikal Gazetesi.
Sabah Gazetesi.
Star Gazetesi.
Takvim Gazetesi.
Taraf Gazetesi.
Uhuvvet Gazetesi.
Ulus Gazetesi.
Vakit Gazetesi.
Yeni Asya Gazetesi.
Yeni Nesil Gazetesi.
Yeni Şafak Gazetesi.
Zaman Gazetesi.
Zülfikâr Gazetesi.

MAKALELER

Açıkgenç, Alparslan, "Said Nursi", *İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yay., C. 35, Ankara 2008.

Akgün, Bahar, "Siyah Adamın Beyaz Hikâyesi", *Yaşam*, 4 Ağustos 2003.

Akyol, Taha, "Seçim Göstergeleri Açısından Türkiye'de Sağın Sorunları (1)" *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 16, Ankara Güz 1991.

Alkan, Ahmet Turan, "Türkiye'de 'Sağ Gelenek'in Kısa Tarihi", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 51, Ankara Yaz 1998.

Alparslan, Ümit, "Bediüzzaman ve Siyaset", *Köprü Dergisi*, Yeni Asya Neşr., S. 72, İstanbul Güz 2000.

Apaydın, Prof. Dr. H. Yunus, "Siyasal Hayat", *İlmihal II*, TDV Yay., Ankara 2004.

Ayvazoğlu, Beşir, "Türkiye'de Sağcı Olmak", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 16, Ankara Güz 1991.

Başar, Prof. Dr. Alaaddin, "Bir Ömrün Değişmez Prensibi: Müsbet Hareket", *Türk Düşünürlerin Gözüyle Said Nursî*, Haz.: Ömer Faruk Paksu, Nesil Yay., İstanbul 2004.

Bengisu, Bülent, "Sosyal ve Siyasi Tarih Perspektifinden Nurculuk ve Nurcular", *Tarih ve Düşünce*, S. 15, İstanbul 2001.

Beriş, Hamit Emrah, "Modernliteden Postmodernliteye", *Siyaset*, Ed. Mümtaz'er Türköne, Lotus Yay., Ankara 2003.

Bostancı, M. Naci, "Cemaatler", *Zaman Gazetesi*, 18 Haziran 2008.

Bozdağ, Muhammed, "Bediüzzaman ve Siyaset", *Köprü Dergisi*, Yeni Asya Neşr., S. 50, İstanbul Bahar 1995.

Cihangir, Feyzullah, "Tek Parti İktidarından Çok Partili Döneme Türkiye ve Bediüzzaman'ın Siyasal Çizgisi", *Köprü Dergisi*, Yeni Asya Neşr., S. 86, İstanbul Bahar 2004.

Cromartie, Prof. Dr. Michael-Laconte, Joseph, "Modern Kamusal Alanda Din ve Dinî Kurumlar", Çev: Ali Ayten, *Avrupa Birliği Sürecinde Dinî Kurumlar ve Din Eğitimi*, Ensar Neşr., İstanbul 2007.

Çalık, Mustafa, "Munis Bir Seçimin Habis Neticeleri", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 38, Ankara Ocak-Şubat 1996.

Çetin, Halis, "İktidar ve Meşruiyet", *Siyaset*, Ed. Mümtaz'er Türköne, Lotus Yay., Ankara 2003.

Davudoğlu, Prof. Dr. Ahmet, "Bediüzzaman ve 20. Yüzyılda İslâm Dünyasının Siyasası", *Türk Düşünürlerin Gözüyle Said Nursî*, Haz.: Ömer Faruk Paksu, Nesil Yay., İstanbul 2004.

Demirci, Prof. Dr. Mehmet, "Türkiye'nin Çağdaşlaşma Sürecinde Tarikatlar", *Türkiye'nin Çağdaşlaşma Problemi ve İslâm*, Yay. Haz.: Prof. Dr. Mehmet Demirci, TDV Yay., Ankara 2000.

Demirel, Muhsin, "İlme İrfana Umrana Köprü", *Köprü Dergisi*, Yeni Asya Neşr., S. 1, İstanbul Nisan 1977.

Dinç, Ahmet, "Fethullah Gülen: Cevap Veriyorum", *Aksiyon Dergisi*, Feza Gazetecilik, S. 183, İstanbul 6/12 Haziran 1998.

Duman, Fatih, "Din ve Siyaset", *Siyaset*, Ed. Mümtaz'er Türköne, Lotus Yay., Ankara 2003.

Dursun, Doç. Dr. Davut, "Toplumsal Muhalefetin Temsilcisi Olarak Bediüzzaman Said Nursî", *Türk Düşünürlerin Gözüyle Said Nursî*, Haz.: Ömer Faruk Paksu, Nesil Yay., İstanbul 2004.

Ergüder, Üstün, "Türkiye'de Değişen Seçmen Davranışı Örüntüleri", *Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme*, Ersin Kalaycıoğlu-Ali Yaşar Sarıbay, Alfa Yay., İstanbul 2000.

Eroğlu, Bahadır, "Türk Siyasetinde Ahalıtar Bir Kavram: Ehven-i Şer", *Köprü Dergisi*, Yeni Asya Neşr., S. 72, İstanbul Güz 2000.

Güleçyüz, Kâzım, "1923'ten Günümüze Risâle-i Nur ve Devlet", *Köprü Dergisi*, Yeni Asya Neşr., S. 48, İstanbul Kış 1995.

Güleçyüz, Kâzım- Karabaşoğlu, Metin- Akyol, İzzet, "Demirel'le 25 Yıl, 12 Eylül Devri Kapanmalı", *Köprü Dergisi*, Yeni Asya Neşr., S. 35, İstanbul Haziran 1989.

İlhan, Cevher, "Demokrat Parti'nin Seyir Defteri", *Yeni Asya Gazetesi*, 08-13.01.2009.

İnan, Yard. Doç. Dr. Ahmet, "İslâm Dini Özelinde Din-Siyaset İlişkileri Bağlamında Dinî Özgürlüğün Sınırları: Yeni Bir İslâm-Siyaset Teorisinin İnşasına Doğru", *Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Girişinin Din Boyutu Sempozyumu*, DİB Yay., Ankara 2003.

İncioğlu-Kara, Nihal, "Türkiye'de Çok Partili Sisteme Geçiş ve Demokrasi Sorunları", *Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme*, Ersin Kalaycıoğlu-Ali Yaşar Sarıbay, Alfa Yay., İstanbul 2000.

Kalaycıoğlu, Ersin, "1960 Sonrası Türk Politik Hayatına Bir Bakış: Demokrasi Neo-Patrimonyalizm ve İstikrar", *Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme*, Ersin Kalaycıoğlu-Ali Yaşar Sarıbay, Alfa Yay., İstanbul 2000.

Karabaşoğlu, Metin, "Siyaset Nedir? Ne Değildir?", *Köprü Dergisi*, Yeni Asya Neşr., S. 50, İstanbul Bahar 1995.

Konur, Yard. Doç. Dr. Himmet, "Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Türkiye'de Tasavvuf ve Tarikatlar", *Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Girişinin Din Boyutu Sempozyumu*, DİB Yay., Ankara 2003.

Köktaş, M. Emin, "Türk Modernleşmesinin Din Sorunu", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 46, Ankara Yaz 1997.

Mardin, Prof. Dr. Şerif, "Bediüzzaman'ın Cihad Anlayışı Silâhlı Mücadele Değildir", *Türk Düşünürlerin Gözüyle Said Nursî*, Haz.: Ömer Faruk Paksu, Nesil Yay., İstanbul 2004.

Marshall, Gordon, *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev.:Osman Akınhay-Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yay., Ankara 2005.

Netton, Richard, "Siyasa Maddesi", *The Encyclopedia of Islam*, Vol. IX, New Edition, Leiden 1997.

Nişancı, Şükrü, "Bir Korku ya da Umut Söylemi Olarak Siyasal İslam", *Köprü Dergisi*, Yeni Asya Neşr., S. 72, İstanbul Güz 2000.

Ongun, Hasan Hüseyin, "Başlangıçtan Günümüze Said Nursi ve Nurculuk Hareketi", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 45, Mart-Nisan 1997.

Öktem, Niyazi, "Devlet ve Din", *Köprü Dergisi*, Yeni Asya Neşr., S. 50, İstanbul Bahar 1995.

Önder, Tuncay, "Yeşil Siyaset", *Siyaset*, Ed. Mümtaz'er Türköne, Lotus Yay., Ankara 2003.

"Seçim Sistemleri", *Siyaset*, Ed. Mümtaz'er Türköne, Lotus Yay., Ankara 2003.

"3 Kasım'dan 22 Temmuz'a Türkiye Siyaseti", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 89, Ankara Yaz 2007.

Öz, Esat, "Türkiye'de Demokrasinin Gelişimi ve Demokrat Parti", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 51, Ankara Yaz 1998.

Sitembölükbaşı, Şaban "Cumhuriyet Dönemi İslâmcılık Düşüncesinin Genel Karakterleri", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 22, Ankara Bahar 1993.

Sönmez, Selim, "Bediüzzaman Said Nursi'nin İlk İstanbul Hayatına Dair Bazı Belgeler", *Köprü Dergisi*, Yeni Asya Neşr., S. 86, İstanbul Bahar 2004.

Subaşı, Necdet, "Din, Aydın ve Meşruiyet", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 35, Ankara Temmuz-Ağustos 1995.

Tarhan, Prof. Dr. Nevzat, "Ahlâkın Güncelleşmesinde Yeni Bir Tarz: İmam Nursî Modeli", *Türk Düşünürlerin Gözüyle Said Nursî*, Haz.: Ömer Faruk Paksu, Nesil Yay., İstanbul 2004.

Toprak, Binnaz, "Türkiye'de Dinin Denetim İşlevi", *Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme*, Ersin Kalaycıoğlu-Ali Yaşar Sarıbay, Alfa Yay., İstanbul 2000.

Turan, Prof. Dr. Ahmet, "Said-i Nursi ve Nurculuk", *OMÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 10, Samsun 1998.

Tümer, Günay, "Din", *İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yay., C. 9, İstanbul 1994.

Türkmen, İsmail, "Din, Siyaset ve Nefis Üzerine", *Köprü Dergisi*, Yeni Asya Neşr., S. 50, İstanbul Bahar 1995.

Türköne, Mümtaz'er, "Siyaset Nedir?", *Siyaset*, Ed. Mümtaz'er Türköne, Lotus Yay., Ankara 2003.

"Türkiye'de Din ve Siyaset", *Dergah Dergisi*, S. 19, İstanbul 1991.

"Ordu ve Cemaat", *Zaman Gazetesi*, 31 Ağustos 2008.

"İdeolojik İslâm", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 16, Ankara Güz 1991.

"Bediüzzaman Said Nursî", *Zaman Gazetesi*, 23 Kasım 2007.

"Ucuz Seçim", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 38, Ankara Ocak-Şubat 1996.

"Refah İktidarda", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 41, Ankara Temmuz-Ağustos 1996.

Türköne, "Bediüzzaman Said Nursî", *Zaman Gazetesi*, 23.11.2007.

Vergin, Nur, "İslâm Kenti Yeniden Muhasara Ederken", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 20, Ankara Güz 1992.

Yalman, Hakan, "Risâle-i Nur ve Pozitivizm", *Köprü Dergisi*, Yeni Asya Neşr., S. 48, İstanbul Kış 1995.

Yıldız, Abdullah, "28 Şubat'ın Simgesel Mahkumu, Dava Adamı Mehmet Kutlular", *Umran Dergisi*, S. 126, Şubat 2005.

Uysal, Ömer Faruk, "Bir Muhalif Olarak Bediüzzaman Said Nursi", *Köprü Dergisi*, Yeni Asya Neşr., S. 86, İstanbul Bahar 2004.

Uzunpostalcı, Mustafa, "Cemaat", *İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yay., C. 7, İstanbul 1993.

Yavuz, M. Hakan, "Bediüzzaman Said Nursî ve Nurculuk", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: İslâmcılık*, C. 6, İletişim Yay., İstanbul 2005.

"Neo-Nurcular: Gülen Hareketi", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: İslâmcılık*, C. 6, İletişim Yay., İstanbul 2005.

Yıldırım, Ergün, "Bireyselleşme SOS Veriyor Cemaatleşme Geri Dönüyor", *Star Gazetesi*, 22 Eylül 2008.

Yıldırım, Zafer, "Türk Siyasi Hayatında 12 Mart Muhtırası ve Sonuçları", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 97, Ankara Bahar 2009.

Yılmaz, Murat, "Modernleşme, Din ve Siyaset", *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 48, Ankara Kasım-Aralık 1997.

Zarcone, Thierry, "Nakşibendiler ve Türkiye Cumhuriyeti: Zulümden, Yeniden Dinî, Siyasî ve Toplumsal Mevkiye Ulaşma (1925-1991)", Çev.: Erman Topbaş, *Türkiye Günlüğü*, Cedit Yay., S. 23, Ankara Yaz 1993.

DİZİN

A
Abdi İpekçi 227, 325
Abdullah Eraçıkbaş 100, 103
Abdullah Gül 267, 269, 389, 398, 409, 411, 412
Abdullah Yeğin 166, 170, 187
Abdurrahman Köksaloğlu 227
Abdurrahman Ünsal 318
Abdülkadir Aksu 196, 269
Abdülkadir Geylânî 94
Abdülkerim Doğru 313
Abdülvahit Mutkan 61, 192
Abdürrahim Karakoç 67
Adnan Menderes 132, 147, 148, 285, 294, 296
aforoz 436
Afyon Ağır Ceza Mahkemesi 146
Ağâh Çubukçu 64
Ağabeyler Heyeti 57
Ağar 392, 395, 400
Ahmed-i Hani 294
Ahmet Akçael 318
Ahmet Dursun 99, 103
Ahmet Feyzi Kul 62, 162
Ahmet Gedemenlioğlu 161
Ahmet Gültürk 100, 101
Ahmet Mete Işıkara 80
Ahmet Necdet Sezer 259, 268, 389, 408, 409, 411
Ahmet Polat 66
Ahmet Şahin 67, 69, 92, 187, 189
Ahmet Taner Kışlalı 79
Ahmet Tevfik Paksu 159, 315, 318
Ahmet Turan 75
Ahrar Fırkası 132
Ak Günlere 311
Akit Gazetesi 199
akl-ı selim 227, 241
Aksiyon Dergisi 179, 181
Ali Acar 318
Ali Albaykan 59
Ali Demirel 220, 291
Ali Fethi Esener 235
Ali Gürbüz 63, 64
Ali Hüner 259
Ali İhsan Tola 162
Ali Oktay 103
Ali Toker 195
Ali Topuz 269
Ali Ulvi Kurucu 67
Alparslan Türkeş 166
Altan Deliorman 67
anafor 238, 250, 292, 435
analiz 279
anarşi 168, 184, 209, 210, 214, 216, 228, 232, 236, 240, 294, 317, 335, 337, 338 siyaseti 336
Anarşi Paneli 228
anarşist 141, 150, 222, 315, 317, 318, 319
anarşizm 142, 221, 222, 328
Anayasa Düzeni Hakkındaki Kanun 234
Anayasa Mahkemesi 242, 254, 268, 270, 271, 272, 274, 308, 319, 409
Anayasa Nizamını Koruma Kanunu 288, 289
Anıtmezar 357
antidemokratik 406
Antik Yunan 20
anti-lâik 158
anti-sol 158
argüman 271, 290
Arınç 382
Aristo 19
askerî cumhuriyet 206, 358

askerî rejim 227
Aspaş Yayınları 92
Asr-ı Saadet 178
atalet 208
Atatürk 193, 194, 214, 222, 253, 254, 261, 262, 264, 265
Atatürkçü(lük) 214, 215, 236, 406
Atatürk milliyetçiliği 249, 252
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 84
Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 85
Aydın Doğan 369
aydınlanma 130
Aydınlar Ocağı 326
Aydın Menderes 391
azamû'ş-şer 137, 139, 140, 432, 437
azınlık hükümeti 321, 333

B
bağnaz 203
Bahar Akgün 77
Bahçeli 372, 375, 379, 389
Bahriye Üçok 64
Bakiye Kanunu 302
balans ayarı 248, 259
Balıklıçeşme 72
başörtüsü 52, 259, 368, 374, 380, 381, 400
Batı Çalışma Grubu 80
Baykal 275
Bayram Yüksel 57, 58, 161, 162, 166, 172
bedevî 365
Bedir 211
Bediülbeyan 65
Bedrettin Demirel 235
Bekir Arslan 100
Bekir Yıldız 248
Belediyeler Yasası 254
Belkıs Ertürk 100
Benjamin d'Israeli 20
Beşir Atalay 269
Betül Artış 100
beyaz ihtilâl 145
Bey Camii 144
Beyceğizli Hacı Musa Efendi 73
biat 284, 434
Biga 72
Birleşmiş Milletler Andlaşması 131
Birlik Partisi 305
Bozbeyli 321
Bugün Gazetesi 162
Burhan Bozgeyik 188, 189, 193, 195, 196, 199
burjuvazi 143
Bülend Ulusu 233, 341, 343
Bülent Arınç 268
Bünyamin Ateş 188, 189, 193, 195, 196, 199
bürokratik yozlaşma 338
Büyükanıt 265
Büyük Türkiye Partisi 344

C
Camiü'l-Ezher 115
Can Kardeş Yayınları 92
ceberrut 394
Celâl Bayar 116, 132, 135, 160, 163, 305, 307, 353
Celâl Eyiceoğlu 214
Cem 379
Cemal Cebeci 318
Cemal Gürsel 203, 204, 205
Cemal Tural 64
Cemil Çiçek 269
Cemil Tokpınar 196
Cengiz Han 188
Cevat Çakır 103
Cevdet Sunay 208, 213, 215, 216, 222, 225, 226, 298, 306
Ceylan Çalışkan 57, 58
Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu 82
Che Guevara 295, 326
cicim ayları 324
Cihat Bilgehan 306
Cindoruk 344, 422

Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi 297

Ç

Çağrı Erhan 415
Çanakkale 211
Çankaya meselesi 355
Çiller 292, 358; 362, 364, 368, 369, 372, 383, 387, 389, 391, 418

D

Damştay 242
darağacı 207
Davut Şahin 103
demagoji 370
Demirelciler 190, 436
Demirelci Nurcular 14, 15, 194, 280, 286, 329, 434, 438
Demirelperest 16, 284, 357
Demir Leydi 358
demokrasi bilinci 406
demokrasicilik 345
demokrasi kültürü 201
demokrasinin kamburu 350
demokrasi rüzgârı 131
demokrasi şehitleri 415
demokratik cumhuriyet 374
Demokratik Parti 307, 309, 311
demokratik rejim 311
demokratik teâmüller 273
demokrat misyon 14, 16, 35, 45, 87, 105, 137, 159, 176, 187, 198, 250, 267, 279, 280, 281, 283, 284, 285, 293, 295, 296, 297, 342, 358, 360, 363, 366, 367, 368, 369, 381, 383, 387, 393, 396, 399, 400, 402, 405, 406, 412, 413, 415, 416, 421, 423, 430, 432, 434, 437, 438, 439, 440, 441, 442
Deniz Baykal 274, 358, 373
Deniz Gezmiş 243
derindevlet 377, 392
Derviş 379
Devlet Bahçeli 378, 380, 387
Devlet Bakanlığı Sekreterliği 241
devlet sırrı 392
devrimci yaklaşım 112
deyn 18
d'Hondt sistemi 297, 305, 310, 330, 342, 359
diktatörlük 399
dinci ideolojiler 164
dindar cumhurbaşkanı 353, 357, 408
din istismarcısı 385
din istismarı 204, 205, 251, 369
din kisvesi 263
din siyaseti 382
direniş ideolojisi 40
Diyanet İşleri Başkanlığı 30, 253
Diyanet İşleri Müşavere Kurulu 145
Doğan Kasaroğlu 214
doktrin 327
dokuz subay olayı 202
Dolmabahçe 408
Dörtlü Takrir 132, 133
Dr. Macit Türkmenoğlu 169
Dr. Mehmet Akay 169
Dr. Tahsin Tola 144
dualist 250
dualizm 115
Duverger 87
dünyevileştirme 34
DYP Şanlıurfa Milletvekili Mehmet Yalçınkaya 78

E

Ecevit 219, 224, 228, 231, 237, 256, 292, 310, 311, 312, 320, 321, 322, 332, 333, 335, 337, 338, 339, 350, 372, 374, 375, 377, 379, 411

Efraim Aydemir 64
Ehl-i Beyt 123
Ehl-i Sünnet 28
ehven-i şer 13, 105, 123, 137, 139, 147, 188, 279, 284, 292, 401, 430, 432, 437, 439, 442
eklektik 425
ekol 434
Ekrem Alican 296
Elcezâu min cinsil amel 368
Elif Güzel 100
Elmas Hanım 72
Emin Acar 318
Emin Cerit 59
empati 206
e-muhtıra 202, 265, 266, 404, 408, 409, 416, 435
Enflasyon 340
entelijensiya 429
Erdal İnönü 341, 346
Erdoğan 267, 269, 274, 382, 397, 408, 410, 411, 441
Erdoğan Atak 66
Erkan Mumcu 272, 394, 396
Esad Sivri 100
Eski Cuma 72
Eski Yunan 19
euzubillahimine'ş-şeytani ve's siyase 127
Evren 232, 241, 347, 348
evrensel 427, 429
Eyüp İmam-Hatip Lisesi 76

F

Fahri Korutürk 226, 229, 234, 338
Faik Paşa 221
Faik Türün 220, 221, 230
Faruk Gürler 208, 214, 225
Faruk Güventürk 202, 203
Faruk Sükan 306
faşist 210, 211
faşizm 131
Fatma Boztaş 100
Fatma Nur Zengin 103
favori 385
Ferit Melen 222, 223, 225, 226
Ferruh Bozbeyli 215, 307
Feyzioğlu 321
fidye-i necat 318
FP Iğdır Milletvekili Ali Güner 78
fraksiyon 429
Fuat Köprülü 132
Fuat Uğur 213
Fulya Kantarcıoğlu 259
Furkan Ceylan 100

G

Gelibolu 231
Gençlik Rehberi 204
Genelkurmay Başkanlığı Bildirisi 202
Genişletilmiş Komuta Konseyi 212
gensoru 334, 335, 392
gerici 220, 300
geri çekilme/pasifleşme siyaseti 107
Gıyaseddin Emre 182
glu glu dansı 247
Gölcük Deniz Üssü 78
Gölcük Donanma Komutanlığı 80
Gönen 71, 73, 74
Gönen Ömer Seyfettin İlkokulu 72
Gül 408, 410
Gündüz Sevilgen 159
Gün Sazak 227
Gürbüz Azak 66, 67
Gürsel 205
Güven Dinçer 259
Güven Erkaya 78, 80, 81, 82
Güven Partisi 305
güvensizlik oyu 334, 335

H

Hadarî 365
hadarîleşmek 365
Hadi Kondu 195
Hafız Ali 291

Hafız Efendi 72
Hakan Yalman 100
hakta sebat 207
halet-i ruhiye 351, 388
Halil Uslu 103
Halilürrahman Dergâhı 55
Halkçı Parti 341
halk kültürü 48
halkoylaması 351
halkoyu 242, 244
Haluk İmamoğlu 195
Haluk Koç 269
Hamzaköy 185
Harold Laswell 20
Hasan Yalçın 220
Haşim Kılıç 259, 274
Haydar Saltık 309
Hayri Adıgüzel 77
Hazret-i Ali 94
Hekimoğlu İsmail 67, 69, 92, 169, 170, 171, 172, 194, 434
H. Hüseyin Kemal 100
H. İbrahim Özdabak 100, 101
Hilmi Uran 150
Hitap Çiçekleri 174, 176
Hitler 20
Hizmet Vakfı 170
Hocaefendi 173, 182
hukukî prosedür 349
hükûmet buhranı 321
Hür Adam 139
Hürriyet ve İtilâf Fırkası 133
Hür Yurt Gazetesi 238
Hüsamettin Akmumcu 159, 160, 161, 163, 164, 168, 307, 315, 318, 324
Hüsamettin Cindoruk 256, 344, 351, 420, 422, 423, 441
Hüsamettin Özkan 379
Hüseyin Abbas 318
Hüseyin Çağdır 62, 63, 64
Hüseyin Demirel 199
Hüseyin Gültekin 103
Hüseyin Hilmi Işık 293
Hüseyin İnan 243
Hüsnü Bayram 170
Hüsnü Yeğin 57
Hüsrev Altınbaşak 14, 58, 59, 158, 166, 298, 432
Hz. İsa 177
Hz. Ömer 109

I
II. Abdülhamit 116, 117, 428
II. Meşrutiyet 124, 125
I. Meşrutiyet 25
Islahat Fermanı 25
ıslahçı yaklaşım 112
Isparta Sorgu Hâkimliği 146
ışık evleri 173

İ
iade-i itibar 295
İbn Haldun 365
icraatın içinden 350
içtihat 275
ifsad komitesi 142
İhsan Atasoy 188, 189
İhsan Bozkan 77
İhsan Sabri Çağlayangil 229
ihtilâl ürünü 364
iktidar kokusu 382
İlâhî İkaz, Deprem 78, 80, 82, 261
İlhan Kesici 391, 392
İlhan Kılıç 253
illegal 203
İmam Hatip Liseleri 255
iman davası 105, 120, 150
imza krizi 251
İnönü 144, 162, 166, 193, 220, 224, 225, 300, 301, 305
İpek Palas Oteli 55
İran 247
ironi 432
ironik 150
irtica 184, 212, 216, 255, 260, 271
irtica partisi 384
İslâmcı hareket 158

İslâmcı ideoloji 157, 308, 325
İslâmcı siyasi hareket 158
İslâmî liberalizasyon 204
İsmail Ambarlı 62, 64
İsmail Atasoy 195
İsmail Cem 357, 379
İsmail Hakkı Ambarlı 63
İsmail Mutlu 195, 196
İsmail Tezer 100
İsmet İnönü 131, 202, 203, 299, 341
İsmet Sezgin 257
İspanyol hastalığı 125
İstanbul Gençlik Teşkilatı 98
İstanbul siyaseti 125
istiskal 398
istişare heyeti 57, 58
İttihadçılar 199
İttihad-ı İslam 133, 199, 237
İttihad-ı İslâm Partisi 167
İttihad-ı Muhammedî 117, 132, 133, 151
İttihad Yayınları 199
İttihat ve Terakki 117, 125, 151, 428

J
jakoben 415
jargon 440

K
Kaddafi 247
Kadirî 52
kadro tırpanı 197
Kahtanî 177
K. Ali Güngör 64
Kamran İnan 357, 358
kamuoyu 348, 354, 355, 378, 381, 384, 405, 419
kamusal hayat 49
kan içici vampirler 256
Kanije 211
kaos 208
kaotik 39, 208, 212
Kardeşler Mücellithanesi 167
karizma 272
karizmatik 361
Karl Marks 295, 326
kartel medya 262, 369, 377, 378, 379
Kemal Anadol 268, 269
Kemal Derviş 379
Kemal Erimez 175
Kemalist 26, 166, 220, 364
Kemalizm 130, 166, 193, 236, 328
Kemal Tunusluoğlu 213
Kemal Türkler 227
kemikleşmiş bürokrasi 202
Kenan Evren 184, 185, 186, 231, 233, 235, 240, 241, 244, 245, 342, 349, 353, 365, 435
Kıbrıs 328
Kıbrıs Barış Harekâtı 315, 320
kırat 16, 279, 358,385, 391, 421, 422
Kırkbirler 306, 307
Kırklareli Vize Cezaevi 83
Kızıl Çin 210
kızıl devrim 210
Kızılordu 210
Kirazlı Mescit 75, 166, 168
Kirazlı Mescit Cemaati 61
Kirazlı Mescit Sokağı 61
komünist 141, 150, 171, 227, 230, 244, 315, 317
komünizm 141, 142, 212, 236, 243, 316, 323, 326, 327
konjönktür 279, 332, 439
konjönktür demokratları 384
Konsey 190
Konseyciler 15, 190, 435
kontenjan adaylığı 352
Kontr-Gerilla 336
Koraltan 132
Kore 211
Korkut Özal 230, 313

Korutürk 226, 312, 313, 320, 321, 322, 323, 333
Köksal Toptan 409
köktenci modernleşme 135
kökten demokrat 417
kökü mâzide olan âti 381
Köprülü 132
Kudüs'ü Anma Toplantısı 248
Kur'an şakirtleri 36
Kutlu Doğum 271
Kutlu Doğum Şöleni 264
Kutlular Grubu 194
küreselleşme 425

L
legal 340
Lenin 326
Levent Bilgi 100
Libya 247
Lord Buttler 20
Lütfi Doğan 357, 358
Lütfi F. Tuncel 259
Lütfi Küçük 66

M
Makyavelli 109
Malatya olayı 147
Malazgirt 211
manipüle 262
Manisa 73, 74, 75
Mao 326
marjinal 34, 442
Marksist 219, 220, 222, 294, 317, 318
Marksizm 328
materyalist cereyanlar 96
Mâturîdî 108
Maurice Duverger 86
medrese-i Yusufiye 81
Medresetü'z-Zehra 115, 116, 118, 431
Mehdî 65, 177
Mehmed Çiftçigüzeli 66
Mehmet Ağar 272, 391, 392, 393, 394, 397, 401, 405, 413, 414, 415, 419
Mehmet Ali Bayar 420
Mehmet Dikmen 189
Mehmet Gürbüz 161
Mehmet İzmen 225
Mehmet Kaplan 103
Mehmet Kara 103
Mehmet Oran 101
Mehmet Paksu 188, 189, 195
Mehmet Şevket Eygi 62, 162, 217, 315
Mehmet Turgut 306, 307
Mehmet Zahit Kotku Efendi 163
Memduh Tağmaç 209, 210, 212, 214, 221, 222, 225, 227, 234
Menderes 132, 147, 148, 166, 188, 203, 204, 280, 357, 402, 441
menkıbe 16, 290
merkez sağ 292, 356, 360, 361, 362, 372, 383, 384, 385, 391
merkez sol 356, 371, 385
Merve Kavakçı 373
Meryem Tortuk 100
Mesut Yılmaz 256, 353, 355, 364, 375, 376
Mesut Zaimoğlu 99
meşru 26
meşruiyet 23, 26, 240, 262, 314, 361
meşrulaştırma 23
meşrutiyet 44, 55, 106, 113, 114, 119, 133, 401
meşrutiyet-i meşrua 108, 430
metelik 290, 291, 438
Metris Cezaevi 83
M. Hulusi Özkul 318
Michels 87
Mihrap Yayınevi 91
M. İhsan Karaçam 318

militan laisizm politikası 204
Millet Partisi 167, 280
millî bakiye sistemi 300, 301, 302, 305
Milli Gazete 178, 199
millî görüş 308, 309, 327, 382, 383, 384, 397, 408, 411, 442
Millî Hareket Dergisi 166
millî irade 404
Millî Koalisyon Hükümeti 322
Milliyetçi Cephe 322, 323, 324, 325, 333, 334, 335, 339
Milliyetçi Demokrasi Partisi 341
Minyeli Abdullah 92
miras partisi 298, 302
M. Latif Salihoğlu 103
Mohaç 211
Moral FM 197
M. Said İşeri 100
Muazzam Özçınar 63
muhabbet fedaileri 194
Muhiddin Tayları 226
Muhsin Batur 208, 213, 214, 230, 309
Muhsin Yazıcıoğlu 256
Muin Nursen Eriş 66
Murat Çetin 100
Musa Ogün 213
Mustafa Bayram 174
Mustafa Birlik 62, 63, 175, 217
Mustafa Bumin 259
Mustafa Döküler 103
Mustafa Eren 66
Mustafa Kaplan 188, 189, 195, 196, 199
Mustafa Kemal 166
Mustafa Kınkçı 65
Mustafa Nezihi Polat 67
Mustafa Nihat Özön 73
Mustafa Polat 68, 69, 70, 91, 162, 166, 174
Mustafa Romancıoğlu 161
Mustafa Said İşeri 99
Mustafa Sungur 58, 161, 162, 172, 174, 189, 194
mutlakiyet 44, 114, 119
muvazaa partisi 314
Muzaffer Deligöz 62, 63, 65
mükemmel reis 413
Münevver Ayaşlı 148, 149
müspet hareket 13, 41, 45, 105, 107, 140, 430
müstehcen neşriyat 315
müteal 18, 22
M. Zeki Okur 318

N

Naciye Kaynak 100
Naim Talu 226, 313
Nakşi 159
Nakşibendi 52, 325
Namık Kemal Zeybek 442
Nasyonal Sosyalizm 166
Nazizm 131
Nazmiye Hanım 291
Necati Çelik 366
Necati Tarcan 203
Necdet Calp 341
Necmeddin Şahiner 67, 69, 92
Neda Armaner 64, 65
Nejat Tümer 231, 245
Nesil Basım Yayın 197
Nesrin Ünal 373
Neşet Çağatay 64
neşvünema 39
Nevin Hanım 77
nev-i şahsına münhasır 284
Nevval Sevindi 418
Nihat Erim 219, 220, 221, 227
nirengi noktası 279
nisbî temsil sistemi 297, 301, 305, 341
Niyazi Birinci 92
Nizam Partisi 332
N. Mustafa Polat 66, 67, 138, 305
Nur Âleminin Bir Anahtarı 93

Nurculukla Mücadele Komitesi 64, 65
Nurettin Ersin 231, 245
Nur Hacınebioğlu 100
Nur Medreseleri 40
Nurun İlk Kapısı 93

O
odak noktası 279
Oğuzhan Asiltürk 313
Oğuz Umurca 100
oligarşi 440
oligarşinin tunç kanunu 86
On Birler 221, 222
ontolojik 274, 427
Onur Öymen 373
Ordu artı CHP eşittir iktidar 302
ordu mağduru 412
Orhan Aldıkaçtı 243, 244
Orhan Eyüboğlu 320
Osman Demirci 187, 189, 330
Osmanlı Ahrar Fırkası 133
Osman Turan 163
oy avcılığı 367
oy deposu 293

Ö
Önder Sav 269, 274, 275
önseçim 419
ördek adımı 376
Özal 344, 348, 352, 353, 355, 358, 376, 388, 391
Özkan 379

P
paradigma 105, 279, 430, 440
paradoksal 361, 429
paranoya 23
paraşüt 417
paratoner 250, 257, 292
Parlamenterler Dershanesi 160, 289
parlamenter rejim 281
parlamenter sistem 106, 281, 438
partiler demokrasisi 223
partizan 366
partizanlık 335
pasifleşme siyaseti 106
Polatkan 204, 402
polemik 426
politize 14, 437
popülarite 358
popülist 49, 135
popülizm 405
post-modern darbe 205, 255, 259, 262, 273, 292, 435
pozitivist 130
pragmatist 426
Prens Sabahaddin 133
promosyon 366
provokatif 418
püriten tarikatlar 32

R
Ragıp Gümüşpala 158, 283, 285, 296
Rahmi Erdem 187, 189
Ramazan Yazgan 418
Rasim Cinisli 307
Rasim Hancıoğlu 318
realist 312
Recai Kutan 369
Recep Akdağ 269
Recep Özel 330
Recep Taşçı 99, 100, 101, 103
Recep Tayyip Erdoğan 294, 295, 389, 408
refah devleti 39
Refaiddin Şahin 418
referandum 238, 242, 243, 244, 347, 348, 349, 351, 355, 406
Refik Koraltan 132
Resmî Gazete 233, 349, 364
resmî ideoloji 147, 157, 429
resmî kültür 48
Robert Michels 86

S
Sabahaddin Aksakal 239
Sabahattin Çakmakoğlu 409
Sabit Osman Avcı 213
Sabri Demirağ 227
Sacit Adalı 259, 274
Sadettin Bilgiç 285, 286, 306, 307
Sadettin Evrim 64
Sadi Irmak 243, 321, 322
Sadi Koçaş 202, 222
Safa Mürsel 188, 189, 195
Said Bilgiç 144, 147
Said Özdemir 62, 64, 161, 166, 168, 169, 170, 187
Sakıp Ömer 167
Salih Özcan 66, 68
Samet Kuşçu 203
Samia Akbulut 259
sanayi toplumu 136
San Fransisco Konferansı 131
Sarıyer 119
sarkaç ritmi 201
seçilmiş diktatör 419
seçim broşürü 365, 367
seçim çevresi barajı 359
seçim hükümeti 321
seçim sistemi 341
Sedat Celasun 231, 245
Seher Vakti 162
Selçuk Tüzün 259
Selim Gündüzalp 103
Sentez Bilim, Araştırma, Organizasyon Limited Şirketi 98
Serbest Fırka 133
Servet Armağan 220
seyis 19
sıkıyönetim 230, 238, 240, 326, 340
sırat-ı müstakim 422
Sızıntı 176
Sibirya 117
Sinan Onur 139
Sincan 248
sistematik 426
sivil otorite 201
siyasal İslâm 157, 165, 181, 216, 247, 308, 314, 383, 438
siyasal İslâmcılık 157, 440
siyasal liberalleşme 135
Siyasal Partiler Kanunu 216, 241, 254, 307, 340, 398
siyasal sistem 206, 367, 426
siyasal şiddet 232
siyaset davası 120
siyaseten biat 357
siyaseten katl 21
siyaseten sonuç alma stratejisi 119
siyasi belirsizlik 378
siyasî deprem 387, 388
siyasi ekol 434
siyasi etik 293
siyasî imza 368
siyasi istismar 253
siyasi jargon 279
siyasi konjonktür 275
siyasi kutuplaşma 24
siyasi miras 393, 428
Siyasi Partiler Kanunu
siyasi yasak esareti 357
siyasi yasaklar 345, 349, 351
siyasi yasaklı 355
Siyonist 166
sloganik 426
Son Havadis 352
Sosyal Demokrat Halkçı Parti 341
sosyalist ideolojiler 164
sosyalizm 328
sosyal teori 39
Sovyet tehdidi 131
Soylu 417, 419
statüko 112, 401, 403
stratejik geri çekilme 106, 119
stratejik sonuç alma siyaseti 106, 113
stratejik taraf olma siyaseti 106, 130, 432
Suat Hayri Ürgüplü 222
Sudi Reşat Saruhan 159, 318

Sultan Abdülhamid 133
Sultan Reşad 116
Sur Dergisi 170
Susurluk 247, 391
Süleyman Arif Emre 308, 313
Süleyman Hilmi Efendi 293
Süleyman Kösmene 103
Süleyman Soylu 415, 417, 420, 422, 423

Ş
Şaban Döğen 103, 195, 196
Şalcı Nihat 219
Şamanist 166
Şamanizm 166
Şark Vilayetleri Umumi Vaizliği 121
Şener Boztaş 99, 100, 101
Şevket Kazan 313
Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım 13, 105, 106, 122, 125, 126, 127, 128, 140, 142, 149, 151, 152, 154, 430, 431
Şule Yüksel Şenler 162, 217
Şumnu 72
Şükrü Bulut 103
Şükrü Elekdağ 408

T
tabu 295
Tahiri Mutlu 57, 58
Tahkikat Komisyonu 203
Tahsin Şahinkaya 186, 245
Tahsin Tola 147, 162
takip memuru 329
Talât Asal 306
Tansu Çiller 256, 358, 363, 381, 390, 413
Tanzimat 25
tarafgirlik marazı 397
Tarihî Vesikaların Işığı Altında İslâmî Hareket ve Türkeş 166, 438
Tasvir 236, 238
tayinat parası 291
Tayyip Sabri Erdil 101
Tekin Arıburun 213, 225, 285
teknokrat 219
teokratik 203
Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası 133
teşebbüs-i şahsî 133
Teşkilat-ı Mahsusa 117
teşrii yetki 25
Tevfik İleri 116
Tevfik Paksu 67, 160, 161, 162, 163, 164, 168, 288, 303
Tevhid-i Tedrisat 253
Tırnava 71
tilmiz 36
Timaş Yayınları 171
toplum mühendisliği 376
totaliter 233
Tuba Nur Arıcan 100
Turan Dursun 64
Turgut Özal 190, 233, 236, 341, 342, 344, 347, 349, 350, 353, 355, 357
Turgut Sunalp 309, 341, 342
Turhan Feyzioğlu 305
türban 52
Türdav Yaymları 170, 171
Türk Ceza Kanunu 254, 316, 319
Türkçe Kur'an 205
Türkeş 166, 184, 232, 350
Türk sağı 354

U
Uhuvvet 17, 41, 62, 63, 64, 433
Umut Yavuz 100, 103
uzlaşma zemini 345

Ü
üçlü ittifak 354
Üç Mehmetler 15, 61, 169, 187, 191, 193, 197, 198, 436
ülke barajı 342

ülke ve seçim çevresi barajlı seçim sistemi 352
Ümit Şimşek 195
ümmet kavramı 254
üstad-ı sanı 59

V
Vahdettin Karaçorlu 318
Vehip Sinan 67
vekâlet 407
veto 345
Veysel Akpınar 188
Vildan Kutlular 76, 77, 433
V. Mehmed Reşat 117
Volkan 117
Vural Savaş 256

Y
Yahya Akdağ 318
Yakın Tarih Ansiklopedisi 193, 194
Yalçın Acargun 259
Yalım Erez 257
yargı darbeleri 385
Yasemin Güleçyüz 100, 103
Yasemin Uçal Abdullah 100
Yasem Yayınları 92
Yassıada 204, 399
Yaşar Büyükanıt 265
Yaşar Tunagür 174
Yavuz Bahadıroğlu 92, 189, 193, 195
Yavuz Topalcı 101
Yazıcılar Grubu 158, 159, 187, 308
Yedi Küpeli Gelin 287
Yeni Asya Eğitim Kültür ve Araştırma Vakfı 88, 89, 90
Yeni Asya Neşriyat Kitap Kataloğu 92, 94, 96
Yeni Asya Takvimi 93
yeni toplumsal hareketler 39
Yeni Türkiye Partisi 280, 281, 296, 297
Yeter, söz milletindir 134, 272, 383
Yıldırım Akbulut 353
Yılmaz 362, 364, 372, 379, 383, 387, 388, 389
yobaz 300
Yusuf Aslan 243
Yusuf Azizoğlu 305
Yusuf Sönmez 100
Yuvarlak Masa Toplantısı 205
Yüce Divan 353
Yüksek Askerî Şüra 253
Yüksek Seçim Kurulu 351
yüksek siyaset 88, 152
Yüksel Menderes 296, 306

Z
Zafer Dergisi 172, 187
zafer sarhoşluğu 388
Zekai Yaylalı 318
Zeki Birbilir 64
Zincirbozan 190, 237
Zorlu 204, 402
Zülfikâr 17, 62, 63, 64, 65, 433
Zülkarneyn Seddi 150